

DIFFERENTIATING FAITHS:
STRATEGIES OF INTRA-GROUP AND INTER-GROUP BOUNDARY
MAKING AMONG ALEVIS IN TURKEY

A Ph.D. Dissertation

by
PINAR AKDENİZ

Department of Political Science and Public Administration
İhsan Doğramacı Bilkent University
Ankara
January 2021

PINAR AKDENİZ
DIFFERENTIATING FAITHS: STRATEGIES OF
INTRA-GROUP AND INTER-GROUP BOUNDARY
MAKING AMONG ALEVIS IN TURKEY
Bilkent University 2021

To my mother

DIFFERENTIATING FAITHS:
STRATEGIES OF INTRA-GROUP AND INTER-GROUP BOUNDARY MAKING
AMONG ALEVIS IN TURKEY

The Graduate School of Economics and Social Sciences

of

İhsan Doğramacı Bilkent University

by

PINAR AKDENİZ

In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

DOCTOR OF PHILOSOPHY

THE DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT UNIVERSITY

ANKARA

January 2021

ABSTRACT

DIFFERENTIATING FAITHS: STRATEGIES OF INTRA-GROUP AND INTER-GROUP BOUNDARY MAKING AMONG ALEVIS IN TURKEY

Akdeniz, Pınar

Ph.D. Department of Political Science and Public Administration

Supervisor: Assoc. Prof. Ioannis N. Grigoriadis

January 2021

The purpose of this study is to examine the relationship between inter-group and intra-group boundary making strategies through a study of Alevi civil society organizations in Turkey. This study argues that to mobilize and deliver services to members of the Alevi community in a Sunni majority society, Alevi civil society organizations utilize two different boundary making strategies: 1) They construct and maintain intra-group Alevi boundaries to differentiate themselves from other Alevi organizations; 2) They construct and maintain inter-group boundaries with Sunnis to differentiate themselves from the majority community and organizations in Turkey. This research aims to find the extent to which these two distinct types of boundary making strategies are interlinked. The study utilizes the boundary making approach to analyze the strategies of the two groups. By focusing on the boundary making framework this study aims at investigating how the intra-group boundary making

strategies could be applied and linked to inter-group boundary making processes.

Hence, this research specifically looks at the link between these two processes, what I refer to as “the dual boundary making process.” Therefore, the research question that this dissertation aims to investigate is: “How boundary making strategies and debates are constructed within in-group Alevi civil society organizations influence the inter-group relationship between Alevis and Sunnis?” The study aims to contribute to the literature by analyzing the interlinkages between intra-group and inter-group processes while also contributing to the literature on Alevi civil society organizations in Turkey by presenting a novel frame for understanding how separate Alevi organizations differentiate themselves from each other and from Sunnis.

Keywords: Alevis, Boundary Making Theory, Civil Society Organizations, Religious Minorities, Turkey

ÖZET

İNANÇLARI FAKLILAŞTIRMAK: TÜRKİYE’DEKİ ALEVİLERİN GRUP İÇİ VE GRUPLAR ARASI SINIR ÇİZME STRATEJİLERİ

Akdeniz, Pınar

Doktora, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Ioannis N. Grigoriadis

Ocak 2021

Bu çalışmanın amacı, grup içi ve gruplar arası sınır çizme stratejilerinin birbiriyle olan ilişkisini Alevi sivil toplum örgütleri üzerinden incelemektir. Alevi toplumunu harekete geçirmek ve onlara imkân sağlamak amacıyla Alevi sivil toplum örgütleri iki farklı sınır çizme stratejisi benimserler: 1) Sınırlarını korumak ve inşa etmek amacıyla diğer Alevi gruplarıyla grup içi sınırlar çizerler 2) Kendilerini Türkiye’deki çoğunluk topluluklardan ve kuruluşlardan farklılaştırmak için Sünnilerle ve diğer topluluklarla kendileri arasında gruplar arası sınırlar çizerler. Bu araştırmanın amacı bu iki farklı sınır çizme stratejilerinin birbiriyle olan bağlantılarını incelemektir. Araştırma, bu iki grubu analiz ederken sınır çizme yaklaşımı kullanmaktadır. Bu araştırma, sınır çizme çerçevesine odaklanarak grup içi sınır çizme stratejilerinin, gruplar arası sınır çizme stratejileri ile nasıl ilişkilendirilebileceğini irdelemeyi hedeflemektedir. Buradan hareketle, bu çalışmada bu iki süreç “ikili sınır çizme süreci” olarak adlandırdığım, iki süreç arasındaki bağlantıyı incelemektedir. Başka

bir deyişle, bu tezin cevaplamayı hedeflediği araştırma sorusu: “Alevi sivil toplum örgütlerindeki grup içi sınır çizme stratejileri ve tartışmaları, Aleviler ve Sünniler arasındaki gruplar arası ilişkileri nasıl etkilemektedir?” Bu araştırma, literatüre gruplar arası ve grup içi süreçler arasındaki bağlantıları çözümleyerek katkıda bulunmayı amaçlarken; bir yandan da farklı Alevi sivil toplum örgütlerinin kendilerini birbirlerinden ve Sünnilerden hangi şekillerde ayırdıklarının anlaşılmasını sağlayacak yeni bir çerçeve sunarak, Türkiye’deki Alevi sivil toplum örgütlerine dair literatüre katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aleviler, Dini Azınlıklar, Sınır Çizme Teorisi, Sivil Toplum Örgütleri, Türkiye

ACKNOWLEDGEMENTS

First, I would like to thank and express my gratitude to my advisor, Assoc. Prof. Dr. Ioannis N. Grigoriadis, whose support, guidance and encouragement helped me immensely to finish my dissertation during a difficult time in my life. His endless support and belief in me made me realize that I had the potential and strength to finish my dissertation. Dr. Grigoriadis has always been there to help and guide me throughout my studies and always keen to offer his suggestions to improve my work. Words cannot express how thankful I am for his patience and guidance during the writing of this dissertation and the process of publication of our article. I deeply appreciate his kindness and enthusiasm both as a mentor and a professor. He is the embodiment of a professional and successful academician and I am proud to be his student.

I would like to thank the members of my thesis committee as well as my jury members who provided valuable comments and expanded my horizon. I would like to express my gratitude to Assist. Prof. Dr. Başak İnce, who was always supportive of me, my work and showed me kindness. I truly appreciate her positivity and support she has given me throughout my Ph.D. years. I would like to thank Tuğba Gürçel Akdemir for her feedback and suggestions that make this dissertation made more valuable. I would also like to thank Assist. Prof. Dr. Dr. Ahmet Erdi Öztürk for his valuable contributions and constructive feedback which widened my horizon and

encouraged me for future research and publications. I would like to thank Assoc. Prof. Dr. Ümit Çetin who made a significant contribution as a valuable member of my jury. I would like to thank Assoc. Prof. Dr. Zeki Sarıgil for introducing this theory to me and encouraged me to apply it on this current subject. I am grateful to Assist. Prof. Dr. Tolga Bölükbaşı who always encouraged me to finish my work and supported me since the beginning of my Ph.D. journey. Finally, I would like to express my gratitude to our department chair Prof. Dr. Pınar Bilgin for believing and supporting me during these challenging times. I genuinely appreciate her support.

I would like to thank to my mother, Funda Akdeniz, from the bottom of my heart for believing in me. Her endless support and love kept me going during this painful Ph.D. journey means everything to me. She is the true inspiration and motivation behind my academic journey and always encouraged me to achieve my potential and work harder. I cannot thank enough to her patience during this journey. She contributed to my work by not only supporting me emotionally but also, I have managed to enrich this dissertation thanks to her intellectual contributions. I am really lucky to have her in my life. I was raised by a strong woman and I hope I will be as strong as her one day. I would like to thank my father and my family who supported me during these years even though they were not here with me physically. Another special thanks go to my four-legged daughter Foxy, who supported me both physically and emotionally with her big blue eyes during these hard times. She is more than a dog, but a family to me.

I would like to thank my friends who made this journey bearable and more tolerable for me. I would like to express my gratitude to Marlene Denice Elwell who was not

only an instructor but a true inspiration to me. She was always there whenever I needed her help and always supported me. She taught me to work hard and achieve what I deserve. I am so lucky to know you and have you in my life. I would like to thank Murat Can, who helped me to overcome this process emotionally and always encouraged me to keep going. I am lucky to have his support. I would like to thank Gözde Damla Çitler, whose love and friendship I always appreciate. We have met during our master's thesis defense but our journey as Ph.D. friends continued in Bilkent. Thanks to her, our Ph.D. journey was much more bearable with small breaks, conferences, and vacations that we have taken together. I am thankful to Zehra Hamamcı for always supporting me and helping me both body and soul. I am grateful to Aslı for helping me edit my work and spending time with me to make it even better. I truly appreciate her support. I would like to thank Sümeyye and Mert for not only their beautiful companionship and jokes but also helping me to edit my work and finalize it. I am thankful to Özgün and Zeki Onbaşı, another partners in crime in Ph.D. journey who supported and believing in me.

Finally, I would like to thank American Research Institute in Turkey and Friends of American Research Institute in Turkey in both in Istanbul and Ankara. This dissertation would not be possible without their support and funding. I am thankful for them and proud to be their doctoral research fellow between 2019-2020.

TABLE OF CONTENTS

ABSTRACT	iv
ÖZET.....	vi
ACKNOWLEDGEMENTS.....	viii
CHAPTER I: INTRODUCTION	1
CHAPTER II: WHO ARE THE ALEVIS?.....	17
CHAPTER III: LITERATURE REVIEW AND THEORETICAL FRAMEWORK	30
3.1. Literature Review	30
3.2. Theoretical Framework	44
3.2.1. Modes and Means of Boundary Making.....	55
3.2.2. Contested Boundaries.....	58
3.2.3. Institutions, Power and Networks	60
3.3. Methodology and Case Selection.....	76
CHAPTER IV: HISTORY OF ALEVI REVIVAL: A SENSE OF TOGETHERNESS.....	81

4.1. Intra-Group Boundaries of Alevi Organizations: Contrasting Perspectives and Unifying Elements	109
4.1.1. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD)	109
4.1.2. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı	119
4.1.3. Alevi Kültür Dernekleri (AKD)	125
4.1.4. Cem Vakfı (Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı)	129
4.1.5. Dünya Ehl-i Beyt Vakfı (DEBV)	136

CHAPTER V: INTERNAL BOUNDARY CONTESTATIONS OF ALEVI

IDENTITY I: EQUIVOCAL CHARACTER OF DEFINITION..... 142

5.1. Alevism: Equivocal Character of Definition.....	151
5.2. Alevism as “a Path”	159
5.2.1. Moral Boundaries of Alevism: Morality, Universalism and Humanism.....	160
5.2.2. The Other Moral Boundaries of Alevism: To be or not to be?	167
5.3. Undeified Persona of Ali.....	177
5.4. Boundaries of Faith vis-à-vis Islam	181
5.4.1. Boundaries of Origin: “Anatolian Alevism”	187
5.4.2. Alevism as Islam	191
5.4.3. The Convergence of the Two Faiths: “Alevi-Islam”	193
5.4.5. Equating Alevism with Islam: The Case of Dünya Ehl-i Beyt Vakfı	200
5.5. Conclusion.....	203

CHAPTER VI: INTERNAL BOUNDARY CONTESTATIONS II: JA’FARIS

AND NUSAYRIS..... 206

6.1. Who are Ja’faris?.....	207

6.1.1. Boundaries of Expansion vis-à-vis Ja'faris.....	212
6.1.2. Contracted Boundaries vis-à-vis Ja'faris and Shiites.....	221
6.2. Who are Nusayris?	230
6.2.1. Boundaries of Alevism vis-à-vis Nusayris.....	239
6.2.2. Boundaries of Expansion vis-à-vis Nusayris	243
6.3. Conclusion.....	246
 CHAPTER VII: EXTERNAL BOUNDARY CONTESTATIONS II: SUNNI	
MAJORITY AND THE STATE.....	248
7.1. State Imposed and Institutional Boundaries.....	255
7.1.1. The Directorate of Religious Affairs.....	256
7.1.2. Compulsory Religious Education	275
7.2. Negligence, Repression, Assimilation of Alevi Identity and Alevi-made Boundaries.....	294
7.3. Alevis in Europe and the European Union.....	302
7.4. Alevi Opening	306
7.5. Conclusion.....	314
 CHAPTER VIII: DISCUSSION AND CONCLUSION	316
 REFERENCES.....	330
 DECODINGS FOR INTERVIEWS	353

CHAPTER I: INTRODUCTION

Today, Turkey claims to be a secular state; yet, discussing religion or religious minorities remains a sensitive issue. Especially when one examines the freedom of religion, which is one of the fundamental rights, one could argue that it should be considered as an essential element as far as the minorities are concerned. For Turkey, the question of freedom of religion is still a controversial issue as there multiple challenges remained to be handled. The Alevis, who are facing one of the most significant challenges regarding freedom of religion, continue their struggle for recognition as they face obstacles while practicing their faith. Even though there is no specific official religion stated by the Turkish constitution; Hanefi-Sunni Islam remains as the dominant religion and practiced by the majority of the Turkish citizens. On the other hand, despite lacking an official state religion and addressed as a secular state by definition and signed multiple international agreements and declarations including but not limited to Universal Declaration of Human Rights, Charter of United Nations and the European Convention on Human Rights, Turkey fails to recognize the rights of the Alevis. Today, the Alevis continue to face with multiple challenges.

First, the *cemevi*, the congregation hall which is the place of worship of the Alevis, is neither officially recognized nor financially supported by the state unlike mosques and the personnel that are financed by the state through the *Diyanet İşleri Başkanlığı*

(Directorate of Religious Affairs- DRA). The state takes an ambiguous and confusing approach towards Alevis. Even though the Alevis do not practice the five pillars of Islam and do not pray in the mosque, the state tries to identify Alevis under the general “Muslim” category and considers them as an important cultural element of the Turkish society and offers them to pray in mosques by not recognizing their houses of worship. Since the Alevis want to keep their distinct identity and faith which is different than Sunnis, they are faced with institutionalized discrimination and assimilation. As the number of the religious personnel working for the mosques are financed by the state as well as the number of mosques that are being built are increasing, the Alevis are pressured to attend the mosques as they have only a limited number of facilities and resources to build their cemevis. As the opportunities and means are scarce, the Alevis take the matters in their own hands and built cemevis by financing their houses of worship with the help of the civil society organizations they established. Over the years, even though the Alevis gained public visibility through the organizations, TV channels, radios, and journals, they are still struggling for recognition and facing discrimination. Compared to mosques and Sunni broadcasting TVs, the Alevis have only a small number of media channels and coverage. Another thorny debate with regards to recognition of the Alevi faith is the compulsory religious education in primary and secondary schools which focuses on Sunni Islam and disregards other religions and faiths.¹ In addition, by making these courses and increasing their numbers over the years the state does not only enforces specific religion on students but also does not give the choice to take these courses as

¹ Ioannis N. Grigoriadis and Tugba Gurcel, "Religious Courses in Turkish Public Education: Explaining Domestic Change with Europeanization", *Journal of Church and State*, Vol. 56, no. 2 (2012), pp. 300-22

elective. While the Treaty of Lausanne grants the rights to non-Muslim groups such as Jews and Christians to skip these classes, the other non-Muslim groups are exposed to compulsory religious education. Another significant debate which directly affects Alevis is the presence of Directorate of Religious Affairs, which operates under the supervision of the office of the presidency. While the institution's main duties include regulating and operating the religious affairs, educating people about the moral principles that are related to religion, enlighten the society about the religion in general and the administration of the mosques and their personnel, the Alevis are neither represented nor considered when it comes to the matters of religion. To handle these obstacles, the Alevis started to get organized and established multiple civil society organizations over the years.

As far as the role of civil society is concerned, one can argue that civil society is for the common good and it calls for altruism in an effort to provide a better society and human association with the help of public deliberation. There are several characteristics of a civil society that contributes to the harmonious relationship of the political regime and public policy. These characteristics are pluralism, toleration, civility, altruism, which suggests attaining the common good for all the individuals in the civil society, consensus as well as the understanding based on how the state and the civil society are mutually dependent one another to promote public deliberation.² While the absence of civil society was sharp and visible during the

² Metin Heper and Senem Yıldırım, "Revisiting Civil Society in Turkey", *South European and Black Sea Studies*, Vol. 11, no. 1 (2011), pp. 1-2

Ottoman era, during the republican period one can observe intermediary structures such as civil society organizations between the state and the citizens.³

Keyman and İçduygu (2010) present four different but interconnected main processes that affected the direction of the civil society starting from the 1980s.⁴ The first process is about the newly emerged alternative modernities which refers to the new actors and identity claims that emerged during the process of Turkish modernization since 1980s. This process has two meanings. First, there appeared a new assessment to the secular-rational thinking and second, the Islamic discourse is becoming strong as the newly emerging political actor and act as a basis for the identity formation. As a result, following the 1980s and the 1990s we observe a change in Turkey and thus, “not only has the hegemony of the secular and state-centric nature of Turkish modernity been challenged by alternative claims of identity, politics and society, but also and more importantly, we have seen the increasing presence of new actors with different societal visions and political discourses in Turkish politics.”⁵ The second process is addressed as part of the strong state tradition since 1980s. According to Keyman and İçduygu, since the Turkish modernization is shaped by strong state tradition, it shows that the state is acting independent from the civil society, compared to the government, the state is the main actor of the politics and it is the state that paved the way to the emergence of the cultural life. As a result of emergence of new civil society organizations as actors as

³ Ibid., p. 6

⁴ Fuat Keyman and Ahmet İçduygu, "Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses", *Citizenship Studies*, Vol. 7, no. 2 (2010), pp. 222-25

⁵ Ibid., p. 223

well as the new global change in the political sphere, cultural factors became important components for us to understand politics.⁶ Therefore, since the state-society relations have changed in an effort to democratization, this had a reflection from a local to a global sphere which brings us to the next processes.

The third and fourth processes are related to Turkey's accession to European Union and the process of globalization.⁷ These processes show that these changes are present in the junction of global and national context where both affect each other. European Union has brought another significant process starting with Turkey's accession period in 1999 which enforces to implement Copenhagen criteria that includes norms in the areas of economic, political, administrative, and institutional. Among them, the most crucial ones that improve the democracy in Turkey are the rule of law, the protection of the freedom of thought and expression, the freedom of protection of rights and freedoms, respect to human rights and the protection of minorities and promotion of the strong civil society as the fundamental elements of the democracy. These criteria would help Turkey to make significant reforms to democratize the country and make it more liberal by providing a better protection for human rights, a functioning rule of law and democracy and an environment for a flourished civil society. The final process that affects the direction of the civil society in Turkey is globalization. As authors suggest, globalization showed that political parties cannot act alone to make policies, but they need to consider other elements including but not limited to multiculturalism, poverty, environment. As a result, supranational bodies and civil society organizations become significant actors in

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., pp. 223-25

politics as much as national political actors. Thanks to the introduction of modernity and the emergence of the new identities and culture as well as the alternative definition of the modernity, which is introduced and presented by globalization, new “alternative modernities” with various political and cultural discourse emerged. In this way, civil society became a key component in the realm of Turkish politics.⁸

When we examine the role of civil society in Turkey, we can observe multiple domains including politics, economy, and religion. But one can always question to what extent these spheres are dominating one another or interacting with each other in harmony and in a state of plurality. As we observe, there has been many changes in politics following the 1945 with the introduction of the multi-party politics as well as the adoption of the proportional representation in national elections which was accepted and enacted by the 1961 Constitution. Even though the number of civil society organizations were multiplying, it was a matter of question whether the governments were responsive towards these groups. For instance, as Turkey moved towards an export-oriented economy starting from 1980s, it was expected that associations and other interest groups could be more engaged in the decision-making process. Nevertheless, one can question that to what extent these interests of the civil society organizations and interest groups were reflected of the decisions that were taken by the government. As a result, they ended up being “outsiders” instead of “insiders” in the decision-making process.⁹

⁸ *ibid.*, p. 225

⁹ Heper and Yıldırım, "Revisiting Civil Society in Turkey", p. 10

When it comes to the realm of religion, one can observe a discontinuity between the Ottoman Empire and the Republic of Turkey. In the Ottoman era, religion was used to “legitimize the policies already made” by the authority and people often turn into the Book for religious guidance.¹⁰ On the other hand, the Republican era changed this perspective and acknowledged the possible risks instigated by Islam. The main idea behind this perspective was to assist people to use their own reasoning faculties instead of turning into the Islamic teachings. In fact, the foundation of the Directorate of Religious Affairs (DRA) was served for this purpose to make sure that it provides a kind of solidarity among the Muslims which acts as a remedy against threats such as radical Islam.¹¹ Regardless of the steps that have been taken including the so-called Alevi Opening, which resulted in no concrete solutions, the rights and demands of the Alevis have been ignored.

Alevis, who were previously not stressing their identity, started to rediscover their Aleviness by establishing organizations in the 1960s and this realization process reached its peak with the emergence of Alevi Revival during the 1980s. This process continues today, reflecting upon the identities of Alevis as they open more associations, foundations and cemevis. With the Alevi Revival, Alevis became more visible in the public space and they were able to reach all parts of the society. In that way, they did not only make their voices heard by the Turkish society and the rest of the world, but also, they openly claimed their existence, conveyed their demands and their will to continue with their traditions and religious rituals. Today, Alevis consist of many regional and ethnic backgrounds including but not limited to Turkish,

¹⁰ Ibid., p. 11

¹¹ Ibid., p. 12

Çepni, Tahtacı, Kurdish, Zaza, Albanian and many others. Nevertheless, with the Alevi Revival, Alevis also realized that they have difference of opinion in many subjects that goes beyond their traditions and ethnic background. These differences of opinion mostly became apparent because each Alevi has a different past and background about Alevism and therefore, has a claim of truth of their own. Because of urbanization and disintegration of the rural Alevi society, new urban Alevis presented themselves with different political, social, and economic identifications. These Alevis belong to different economic background, class or political opinion differentiated themselves from the others. In return, the Alevis who have different background, have their own distinct identity positioning, and have different perception of Alevism. With the establishment of multiple Alevi civil society organizations following the Alevi Revival, the Alevis had a chance to reflect upon these issues. While an Alevi who has a leftist background interpret Alevism as a struggle to fight against discrimination and suppression, an Alevi who argues that Alevism is the essence of Islam could emphasize the traditional background of Alevism as they form new Alevi civil society organizations.

Following the 1950s, the lifestyle of Alevis changed following the urbanization after they moved to city centers and leaving their rural life behind. They started to live in neighborhoods populated with other Alevis coming from various parts of Turkey. This wave of migration did not only bring Alevis together in city centers but also caused them to leave their traditions back in villages. Alevis living in cities faced with uprooting and a disengagement from their faith and traditions due to their lack of connection and organization of their community. They neither had a *dede-talip* (master-pupil) relations for their religious traditions and practices to continue nor had

a congregation hall to hold their religious rituals called *cem*. Alevi civil society organizations which were established in city centers and continue to grow in numbers all around Turkey aimed to compensate this disengagement the Alevis endured.

Certainly, those Alevi civil society organizations which were established during the 1980s helped the Alevi community and raised their awareness immensely.

Nevertheless, the multiplicity of established organizations brought some issues.

Şener, an Alevi intellectual and writer, argued that the main reason behind this problem was the lack of a central and unified organizational structure following the establishment of hundreds of Alevi civil society organizations.¹² Even though the heads of the organizations, intellectuals, writers, and important figures of Alevi community gathered and had numerous meetings to handle this issue, the problems remained unsolved over the years. According to Şener (1998), the first reason of the failure was the discrepancy between the Alevis who wanted to protect their traditional values and the ones that had leftist tendencies.¹³ The second reason was related to the conflict of interest of the executive boards of these established Alevi organizations. The author argued that even though Alevis got organized and found these organizations, their personal demands and conflict of interests caused a dead end because they focused on their personal relationships rather than striving for Alevism. Even though Alevis excluded themselves due to their diverse backgrounds

¹² Cemal Şener, "Aleviler Ve Alevilik Üzerine Oyun", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1998
, p. 280

¹³ Ibid.

and personal reasons, today, this fragmented structure of Alevi organizations helps shaping the Alevi identity.

Remarkably, as fragmented as they could be and have differences of opinion regarding organizational structure of civil society organizations as well as the definition of Alevism, Alevis do not refer each other as “enemy”, nor they refer each other as “the other”. The only “other” for them are the Sunnis. In fact, one of the main reasons of the fragmented structure of Alevi organizations could be related to the fear that their faith and traditions could be assimilated and fade away especially by various institutions such as *Diyanet İşleri Başkanlığı* which represents Sunni Islam in a so-called secular country. Certainly, occasions and killings of Kahramanmaraş in 1978, Çorum in 1980 and Madımak incident on July 2, 1993 led by a Sunni mob showed that Alevis were perceived as a threat. Especially, the Madımak incident gained a huge publicity and raised the awareness among Alevis.¹⁴ In return, this perception of being a threat turns into a sense of togetherness on Alevis’ side. Even though Alevis concur that they have been suppressed and assimilated for many years because of their faith and have a strong and collective resistance against these ideas, this does not mean that all Alevi groups and organizations are the same. As stated earlier, Alevis have their own perspective of Alevism due to their backgrounds. This, in turn, shapes the civil society organizations and their understanding of Alevism. For instance, some Alevi civil

¹⁴ The incident took place during a conference which was held during the commemoration festival of Pir Sultan Abdal, a significant Alevi minstrel. The panelists and the attendants of the conference were attacked by a Sunni mob and the hotel which the conference took place was set on fire. Thirty-seven people were killed during the attacks.

society organizations' vision of Alevism involve a synthesis of Alevism and Islam; this may not be representative of all Alevis in Turkey. Such organizations incorporated values such as laicism, Atatürkism, Sufism, Islam, and many others into its body over time and evolved themselves under certain dynamics. But they also kept their traditional values and rituals and scrutinized the love of Ali as much as possible in an effort to draw a line between Alevis and "the others".

In fact, one of the main reasons why Alevi organizations spread during the 1990s was connected to Madımak incident in 1993. Many of the associations and foundations were established as a reaction to the attack of an Islamist fundamentalist mob in Sivas. As a reaction to this massacre and many others before that, these Alevi organizations' discourses mostly focused on democracy, laicism, and a strong emphasis on reaching to the level of contemporary civilizations (*muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak*) as Atatürk envisioned. Therefore, Alevi civil society organizations became aware of the threat that they faced and emphasized and defended these values. This emphasis is simply made due to uneasiness that Alevis felt because of the massacres and assimilation over the centuries as well as attacks by the rising fundamentalist movements throughout the 1980s and the 1990s. Şener and İlknur argued that that is why Alevis started to get organized more actively.¹⁵ As authors states:

The aggressiveness of the Turkish-Islamic synthesis movement together with retrogressive and bigoted faction led them to attack with their sharia, ulema and all other institutions. In short, they attacked whoever does not allied with and think like them. Naturally, this pushed the opposite though into the self-protection. As a

¹⁵ Cemal Şener and Miyase İlknur, *Şeriat Ve Alevilik* (İstanbul: Ant Yayınları, 1995), p. 2

result of these developments, Alevis started to actively get organized. Surely, Sivas Massacre on July 2 [1993] brought another dimension to this development.¹⁶

In addition to reaction against Sunni fundamentalism, another reason Alevi civil society organizations thrived during that period is related to keeping the Alevi faith alive and passing its values to the next generations. In a context where Islam has been taught at elementary and secondary schools and presence of the DRA, Alevis were and still are anxious that through certain policies and institutions, their faith and traditions are unable to pass to next generations because of assimilation. As one can observe, Alevis are not only striving to find their identity, but they are also struggling within their own community to redesign it through different civil society organizations including associations, foundations, and publications. In return, this struggle is not only limited to rediscovery of the Alevi history, the way it is defined, its traditions, and the continuation of this process but also it aims to deal with other obstacles such as Alevis relations with the state, compulsory religious education, the line of conduct of the DRA towards Alevis and the status of congregation halls called *cemevi*, which is the worship house of Alevis.

In the light of this context, the purpose of this study is to examine the relationship between inter-group and intra-group boundary making strategies through a study of Alevi voluntary organizations in Turkey. This study argues that to mobilize and deliver services to members of the Alevi community in a Sunni majority society, Alevi civil society organizations utilize two different boundary making strategies:

- 1) They construct and maintain intra-group boundaries to differentiate themselves

¹⁶ Ibid., p. 119

from other Alevi organizations; 2) They construct and maintain inter-group boundaries with Sunnis to differentiate themselves from the majority community and organizations in Turkey. This research aims to find the extent to which these two distinct types of boundary making strategies are interlinked and mutually constituting. The study is based on the boundary making approach which was introduced by Barth in 1969 and then continued to develop by many scholars such as Zolberg and Woon (1999)¹⁷ and Wimmer (2008, 2013)¹⁸ as well as their conceptual framework presented in boundary making theory such as boundary crossing, boundary blurring, boundary shifting, expansion or contraction of boundaries and transvaluation. Although many scholars have focused on inter-group dynamics¹⁹ and intra-group dynamics²⁰, there is a need to study how inter-group boundary making is

¹⁷ Astride R. Zolberg and Long Litt Woon, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States", *Politics & Society*, Vol. 27, no. 1 (1999).

¹⁸ Andreas Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks* (New York: Oxford University Press, 2013), Andreas Wimmer, "Elementary Strategies of Ethnic Boundary Making", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 31, no. 6 (2008a).

¹⁹ Fredrik Barth, *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference* (Illinois: Waveland Press Inc, 1969), Zolberg and Woon, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States", Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, H. Tajfel, "Social Psychology of Intergroup Relations", *Annual Review of Psychology*, Vol. 33, no. 1 (1982), H. Tajfel and J.C. Turner, "An Integrative Theory of Social Conflict" in William G. Austin and Stephen Worchel, eds., *The Social Psychology of Inter-Group Relations* (Monterey, CA: Brook/Cole, 1979).

²⁰ C. K. DeDreu and M. J. Gelfand, "Conflict in the Workplace: Sources, Functions, and Dynamics across Multiple Levels of Analysis" in C. K. DeDreu and M. J. Gelfand, eds., *The Psychology of Conflict and Conflict Management in Organization* (NJ: Lawrence Erlbaum, 2007), K. Jehn, "A Multimethod

linked to intra-group boundary making processes. This research is particularly focusing on how intra-group boundary making framework i.e., boundary making strategies (boundary expansion, contraction, blurring, crossing, shifting and transvaluation) could be applied and linked to inter-group boundary making processes. Hence, this research specifically looks at the link between these two processes, what I refer to as “the dual boundary making process.” Therefore, the research question that this dissertation aims to investigate is: “How boundary making strategies and debates are constructed within in-group Alevi civil society organizations influence the inter-group relationship between Alevis and Sunnis?” So, this dissertation firstly studies the boundary making strategies between Alevi civil society organizations i.e., intra-group boundary making strategies and secondly, it examines inter-group boundary making strategies between Alevis and Sunnis. Subsequently, this dissertation aims to find the link between the intra-group relations among Alevis and inter-group relations between Alevis and Sunnis that to what extent these in-group relations are having an effect on inter-group relations between the Alevis and the Sunnis. The study aims to contribute to the literature by analyzing the interlinkages between intra-group and inter-group processes while also contributing to the literature on Alevi civil society organizations in Turkey by presenting a novel frame for understanding how separate Alevi organizations differentiate themselves from each other and from Sunnis.

Examination of the Benefits and Detriments of Intragroup Conflict", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 40, no. 2 (1995), R. Priem and K. Price, "Process and Outcome Expectations for the Dialectical Inquiry, Devil's Advocacy, and Consensus Techniques Pf Strategic Decision Making", *Group and Organization Studies*, Vol. 16, no. 1 (1991), Victor D. Wall and Linda Nolan, "Perceptions of Inequity, Satisfaction, and Conflict in Task-Oriented Groups", *Human Relations*, Vol. 39, no. 11 (1986).

Following the introduction, the overview of the chapters of this dissertation as follows: Chapter 2 introduces Alevis, who they are and the basics of the Alevi identity including their practices and rituals, their ethnic and linguistic backgrounds, brief history of Alevism as well as Bektashis. Chapter 3 deals with both the literature review of the dissertation and the theoretical framework that this dissertation has been built upon. The literature review focuses on two main domains to keep the review relevant with the research question. The literature presents that most of the time Alevis have been studied based on their identity and ethnic background. Following the 1980s, scholarly work started to focus on the emerging Alevi civil society organizations and their dynamics. Therefore, the chapter presents and discusses the literature review based on these two areas. In addition to literature review, Chapter 3 presents the theoretical framework and discusses the boundary making theory which is utilized by this dissertation. The section presents various boundary making strategies both micro and macro level. In other words, in addition to introducing and discussing in-group boundary making strategies such as expansion, contraction, blurring, transvaluation and boundary contestations, it also discusses inter-group boundary making strategies by focusing on institutions, power and networks as presented by Wimmer. The chapter also introduces the case selection and the methodology selected for this study. Chapter 4 presents a historical background of the Alevi Revival and how the Alevi identity has been changing since the inception of the Republic. The chapter shows how Alevi civil society organizations came into being and evolve over time and present the Alevi revival in a historical and political context. The chapter also introduces and presents a detailed background about the selected civil society organizations. Chapter 5 deals with internal boundary contestations of the Alevi civil society organizations where in-

group boundary making strategies of the Alevis are examined and discussed. Chapter 6 examines another dimension of internal boundary contestation which focuses on the boundary making strategies of Alevis vis-à-vis Nusayris and Ja'faris to observe to what extent Alevis are presenting an including or excluding behavior towards Nusayris and Ja'faris. Chapter 7 deals with external boundary contestations of Alevis vis-à-vis Sunni majority and the state in an effort to discuss what kinds of boundary making strategies are pursued by between Alevis and Sunnis vis-à-vis state institutions, policies and citizenship. Finally, Chapter 8 discusses the interlinkages between intra-group Alevi boundary making strategies and inter-group relationships between Alevis and Sunnis.

CHAPTER II: WHO ARE THE ALEVIS?

The name “Alevi” used as an umbrella term which includes several diverse groups that live in Anatolia with heterodox beliefs and rituals. These groups belong to number of different ethnic and linguistic backgrounds.²¹ Some of these heterodox groups such as Bektasi, Kızılbaş, Nusayri, Abdal, Ocakzade, Çelebi, Tahtacı or Çepni could be found in various parts of Turkey.²² Because Anatolian Alevis often follow a holy lineage called *ocak* (hearth) and they link their lineage to Ali ibn Abu Talib, the Twelve Imams, Hacı Bektaş Veli and their followers, they tend to live as a closed community and practiced endogamy.²³ In addition, due to the family lineage, some scholars argued that Alevis could be defined as an ethnoreligious community.²⁴

²¹ Martin van Bruinessen, "Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey", *Middle East Reports*, Vol. 200, no. Summer 1996 (1996), p. 9.

²² Aykan Erdemir, "Tradition and Modernity: Alevis' Ambiguous Terms and Turkey's Ambivalent Subjects", *Middle Eastern Studies*, Vol. 41, no. 6 (2005), p. 938.

²³ Karen Barkey, *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective* (New York: Cambridge University Press, 2008), pp. 164-78.

²⁴ Since Alevis follow a family lineage and practice endogamy, some scholars regard Alevis as an ethnoreligious community. Later, following the foundation of the Bektashi Order and the Dervish Lodge which was established by the followers of Hacı Bektaş Veli in the 13th century, some changes were introduced to initiate followers to the order. The Bektashi Order was open to all people whoever want to be a disciple or the scholar of the teachings of Hacı Bektaş Veli and his followers. In this way, the order was different from the traditional Alevi family lineages who practiced endogamy. In fact, Bektashi

The Alevis also consist of Turkish, Kurdish, Zaza, Kurmanji, Arabic, Pomak and Albanian speakers.²⁵ The Alevis were named after Ali, the son-in-law of the Prophet Muhammad, whom they follow as their guide.²⁶ In addition to Ali, the Alevis follow the Twelve Imams including Ahl al-Bayt, the descendants, and the kin of the Prophet Muhammad and Hacı Bektaş Veli and his teachings. Today, the Alevis comprised about 15 to 20 percent of the Turkish population.²⁷ Nevertheless, the exact population of the Alevis is unknown due to their dissimulation practices as well as Turkish state's lack of census data as they collect information.

As far as Alevis' religious rituals and practices are concerned, Alevis do not follow the five pillars of Islam. They do not keep the Ramadan fast, do not pray daily (namaz) and they do not visit Mecca for Hajj. Alevis have their own way of religious

Order was the heart of Janissaries and a quite essential component of the Ottoman Empire and provided soldiers through converts from various places including Balkans. Please see Karen Barkey, *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective* (New York: Cambridge University Press, 2008), pp.164-178.

²⁵ Erdemir, "Tradition and Modernity: Alevis' Ambiguous Terms and Turkey's Ambivalent Subjects", p. 938

²⁶ Elisabeth Özdalga, "The Alevis—a "New" Religious Minority? Identity Politics and Turkey and Its Relation to the Eu Integration Process" in Dietrich Jung and Catharina Raudvere, eds., *Religion, Politics, and Turkey's Eu Accession* (New York: Palgrave Macmillan, 2008), p. 177.

²⁷ Ali Çarkoğlu and Nazlı Çağın Bilgili, "A Precarious Relationship: The Alevi Minority, the Turkish State and the Eu", *South European Society and Politics*, Vol. 16, no. 2 (2011), p. 353, Tahire Erman and Emrah Göker, "Alevi Politics in Contemporary Turkey", *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, no. 4 (2000), p. 99, Gisela Procházka-Eisl, "The Alevis," in *Oxford Research Encyclopedia of Religion* (Oxford University, 2016), pp. 1-2, van Bruinessen, "Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey", pp. 9-10.

rituals such as Muharram fast (Muharrem orucu) to mourn the Husayn's and his followers' death in Battle of Karbala. Another important ritual is called *cem*, which means unity or coming together. During *cem*, men and women attend the ritual together and they perform the ritual dance called *semah* compared to men and women praying in segregated areas in Sunni Islam. In addition, going to pilgrimage to Mecca unlike Islam, Alevi believe that the real pilgrimage is a journey that one has taken for his or her own soul to find the truth. The *cem* is conducted by *dede* (grandfather, elder) who belongs to *ocak* (hearth). *Dedes* are the religious leaders of Alevi and they are following a family lineage dating back to Ali and the Muhammad's kin. During *cem* ceremonies, they are responsible to keep the order and guide the believers and listen their complaints and make sure that the society is in order. In some cases, there is another ceremony called *görgü cemi*. This *cem* is specific to certain occasions when there is a dispute among community, or someone committed a crime. Together with the attendants of *cem*, *dede* has the authority to solve the disputes and issues the necessary punishment to keep the community in order.

When we examine the background of the term Alevi, we can argue that this term emerged much later. Previously, the Alevi were known as Kızılbaş (redhead). But even before the name Kızılbaş, the Ottoman documents stated that that the Alevi were called “*zındık*, heretic, *râfizi*, schismatic, and “*shi'ite*”, *mülhid*, atheist”.²⁸ In these documents, Kızılbaş was used interchangeably with the word “heretic.”

²⁸ Irene Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1998), p. 5.

According to Melikoff, because of this pejorative meaning, Alevis used the name “Alevi” and avoid Kızılbaş and became a part of the heterodox groups that exist in Turkey.²⁹ The name Kızılbaş was the name historically given to the Alevis who referred to several tribes and groups who followed Sheikh Haydar, who was the father of Shah Ismail who lived in 15th century between 1460-1488. They were addressed as Kızılbaş (redhead) because they were wearing red hats with twelve sides. This hat was also addressed as *Tac-i Haydarî* (the crown of Haydar).³⁰

The Alevi (Kızılbaş) movement started in the 11th century following the defeat of Byzantines by the Sultan Alp Arslan of the Seljuk dynasty in 1071 in Mantzikert. The triumph followed by the gradual establishment of Turkish rule in Anatolia, which paved the way to migration of Turcoman tribes from Central Asia to Anatolia. Towards the 13th century, Anatolia became home for both settled population and nomadic groups following the arrival of Mongols and other groups who were previously living in cities such as Khorasan.³¹ The formation of a diverse society led further clashes since sedentary folk accepted the rule of Seljuk, but the nomadic groups did not recognize any authority but their tribes and often revolted. The schism between these two groups was more apparent when Islam started to dominate Anatolia while sedentary and tribal populations combined Islam with their belief practices that they held before and brought from Central Asia, respectively. According to Melikoff this period witnessed the combination of various religious practices where religious leaders who belonged to various mystical orders or tariqas

²⁹ Ibid., p. 6

³⁰ Ibid., pp. 5-6

³¹ Procházka-Eisl, "The Alevis," p. 2

such as Hurufiyya, Qalandariyya, and Yasawiyya, called *baba* and *dervish* appealed Anatolian folk where they amalgamate Islam with other Turkic and shamanic beliefs as well as Buddhism and Manichaeism that they brought from Central Asia.³² Hence, the belief that was emerged was neither Shiite nor Sunnite, but it was a belief syndicated these with cults and miracles which combines the faiths of the nomadic folk altogether and formed a unique belief.³³

Starting from the 13th century, the shape of Anatolia started to change following the Mongol invasion as well as the fall of the Seljuk Sultanate of Rum which then led to the formation of various Anatolian principalities (*beylik*). This period was shaped by various revolts by the influential dervishes and sheikhs. One of the most crucial historical events for the Alevi history was the Babai Revolt in 1240. Led by Baba Ilyas, who was one of the important religious leaders among Vefa'iyye tariqa which existed until the 15th century in Anatolia. Even though he did not establish a tariqa in his name, he formed a Sufi belief that appealed to nomadic Turkic tribes who combined the elements of Islam but continued to practice their old beliefs. Besides, declaring himself as Mahdi, who will save all the Turkmen from the tyranny and oppression of the Seljuks, he was named Baba the prophet of the God who received the holy scripture (*Baba Resûl'Allâh*).³⁴ Eventually, the Seljuks suppressed the revolt and hanged Baba Ilyas, but the revolt was important since it pinpoints the time when Alevi leaders started to become influential.

³² Irene Melikoff, *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe* (Istanbul: Cumhuriyet Kitap Klübü, 1988), p. 88

³³ Procházka-Eisl, "The Alevi," p. 3

³⁴ Ibid.

Another important turning point that affected the belief of Alevis was the foundation of the Safaviyya order in 1301 by Sheikh Safi al-Din in Ardabil, an important city for Alevis, and later the Safavid dynasty in 1501. While it attracted many followers from Turkmens in Anatolia, the order started to add Shiite elements to it during the reign of Sheikh Junayd in the 15th century.³⁵ Later, being sent to exile, Junayd arrived in Anatolia and Syria where he was mesmerized by the ideas of Ali. When Haydar, the son of Junayd, took the leadership, he started his expeditions through Anatolia; by granting the title Khalifa to his best pupils after a long religious training, he sent them to Anatolia together with his religious troops called ghazis that portrayed him as a holy figure almost like a prophet.³⁶ They were wearing a red hat consisted of twelve sections; hence this is how the name Redhead (Kızılbaş) originated.

Following the death of Haydar in 1488, Ismail I founded the Safavid Dynasty in 1501. By delivering a khutbah and printing coins in the name of Twelve Imams, Ismail I officially announced that Twelver Shiism is the official belief of the Safavid Dynasty.³⁷ Together with the propaganda of Haydar and Twelver Shiism by Ismail I and their love of Ali attracted a lot of sympathy by the Kızılbaş lived in Anatolia. They started to see him as their leader. There is no doubt that Kızılbaş had affected by the influential khalifs that were sent since the beginning of Haydar's reign and continued through the reign of Ismail I. This spread of faith was so powerful that it led further revolts in Ottoman lands, namely Şahkulu Revolt, which was named after Şahkulu, the leader of the revolt. The revolt started in 1511 in Antalya and it was a

³⁵ Ibid., pp. 3-4

³⁶ Nejat Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013), p. 125

³⁷ Ibid., p. 126

series of pro-Shiite revolts against the Ottoman Empire.³⁸ Being affected by the persona and ritual leadership of Ismail I as well as the missionaries he sent, the Turkmens in the Ottoman Empire started to mobilize against the Ottoman Empire. Among them, Şahkulu, who derived his name from the servant of the Shah, which is also a reference to Ismail I also known as the Shah Ismail, devoted himself to his teachings and love of Ali revolted against Bayezid II. Even though Şahkulu Revolt was suppressed by the Ottoman army, the partisans remained to exist in Anatolia while some of them escaped to Iran. Bayezid II and his son Selim I continued to destroy Kızılbaş and suppressed their revolts. Especially Selim I took draconian measures and mass executions against Kızılbaş and started war against Ismail I. Following the Battle of Çaldıran between the Ottoman Empire and the Safavid Dynasty in 1514, the Ottoman-Iranian border was settled with the defeat of the Safavids.³⁹ The defeat of the Safavids as well as the continuing harsh measures directed against Kızılbaş groups resulted in cut ties with Kızılbaş and the leadership of the Safavids, leading Kızılbaş to isolate in mountainous regions to hide themselves from the central government as well as the strict measures which were taken by the Ottoman forces. During this period, they secretly continued to practice their faith in a closed society where they also practiced endogamy.⁴⁰ Meanwhile, the spiritual presence of Shah Ismail remained strong among the Anatolian Kızılbaş even after his death due to his poems and hymns he wrote for his love of Ali under the pen name 'Hatayî'. These hymns are still sung in the present day during *cem* ceremonies

³⁸ Procházka-Eisl, "The Alevis," p. 4

³⁹ Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]*, pp. 137-

40

⁴⁰ Procházka-Eisl, "The Alevis," p. 4

to glorify Ali and his teachings but also to remember what Alevis faced with throughout history.

Like Alevism, Bektashism is also a syncretic belief that worth to be noted and explained here. Bektashis, like Alevis, also lay strong emphasis on the saint Hacı Bektaş. Hacı Bektaş believed to arrive Anatolia from Khorasan and was the descendent of Baba Ilyas. Even though it might not be his real whereabouts, historians claimed that he came from Khorasan meaning that he came to Anatolia because of migration.⁴¹ As stated above, arrival of Turcoman tribes to Anatolia started in 11th century and continued throughout 13th century following the Mongol invasion. Hacı Bektaş was among the people who belong to those Turcoman tribes that fled to Anatolia. Similar to his counterparts, he followed Ahmed Yesevi, who was a religious teacher and a saint died in Turkistan. As stated earlier, the tribes that arrived in Anatolia did not accept Islam right away and they continued to practice their own faith and rituals they brought with them. Therefore, most of them were part of a heterodox belief which later lined to Kızılbaş movement and strived for Safavids. Following these migrations, Hacı Bektaş arrived at Anatolia around 1230 and he found himself inside the Babai Revolt in 1240 even though he did not take part in it. His brother Mintaş, on the other hand, was killed while fighting for Baba Ilyas. Following the revolt, he went to a village called Sulucakarahöyük, where he was welcomed by Kadıncık Ana and her husband. This village was consisted of Çepnis, who were part of the Oğuz tribe. He lived with them and continued his life with meditation. He did not receive a madrasa education. He was just a mystic that

⁴¹ Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Biparition and Its Consequences", p. 1

believed to have magical powers, thus made miracles, and practiced healing. During his life, he wrote two important documents for Alevi-Bektashi faith namely *Makalat* and *Vilâyetnâme*. According to Melikoff, in Hacı Bektaş's *Vilâyetnâme*, we can observe that instead of praying in mosques, he chose to go to climb at the top of the mountains together with a group of *abdals*, Sufi mystics who are saints and able to make miracles. He often went to the mountain called Hırkadağı, which is located near the village of Hacıbektaş today. The reason it is called Hırkadağı is because Hacı Bektaş and other dervishes climb at the top of the mountain, light fire and practiced *sema*, which is a form of worship together with musical instruments and dance often practiced by Sufis. During one of their visits to this mountain, while he was dancing, Hacı Bektaş threw his dervish cowl (*hırka*) to the fire in a state of ecstasy. From that moment onwards, this mountain called Hırkadağı, the mountain of the dervish cowl. During these rituals, juniper tree and its fruits, which were believed sacred and have trance like properties, used by the dervishes. The juniper tree which had been used by shamans for the purification purposes is still used by many shamans today. As Melikoff states, when the dervishes light a fire with juniper tries, the fume raising to the sky calls the "Invisible Beings" (*Ga'ib Erenleri*) who show themselves to Hacı Bektaş and other dervishes perform the ceremony. Without the presence of these beings, the ceremony could not be performed. According to *Vilâyetnâme*, Hacı Bektaş and dervishes who follow him stayed at Hırkadağı and spent three days with the invisible beings and performed their rituals. The time stopped, and nobody remembered their absence for three days.⁴² Even though he did not find any order and had no disciple, following his death in 1270, Kadıncık Ana,

⁴² Ibid., p. 3

who believed that either his adopted daughter or his spiritual wife, found the Order in his name together with her disciple Abdal Musa.⁴³

As stated above, even though Hacı Bektaş did not find any order, Balım Sultan, who was one of his disciples and followed his path after he died, established the Bektashi Order in 1500. Balım Sultan brought a systematization to the practices and rituals of the order. But most importantly, he introduced a new branch to Bektashis called Babagan, which is directed by a celibate (*mücerred*) dervish. According to this branch, Hacı Bektaş, who gave his name to the order was in fact celibate, took no wife and had no children to continue his order and therefore, the order should continue this way. This means that whoever wants to join the order can join if they fulfill the requirements. On the other hand, there were the Çelebis, who received their titles from their family lineage. They argue that they are the true descendants of Hacı Bektaş Veli by birth.⁴⁴ Therefore, with the foundation of the new branch, the head of the Bektashi Order divided between Babagans and Çelebis. Therefore, the leaders or the *ocakzades* of the Alevi-Bektashis who are attached to the Çelebi branch could only be appointed by the head of Çelebis. According to Ulusoy, who is the last Çelebi of Hacıbektaş, 90 per cent of the Anatolian Alevis are attached to this branch.⁴⁵ Babagans, on the other hand, do not accept the authority of the former.⁴⁶

⁴³ Ibid., p. 2

⁴⁴ Krisztina Kehl-Bodrogi, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017), pp. 48-49

⁴⁵ Ibid., p. 50

⁴⁶ For a detailed study on Dedegans and Babagans and the Ulusoy family, please see Meral Salman Yıkımsı, *Hacı Bektaş Veli'nin Evlatları "Yol"un Mürşitleri: Ulusoy Ailesi* (İstanbul: İletişim, 2014).

According to Melikoff, one of the reasons of this separation could be related to the development of the Alevi-Bektashi faith in two ways on a path. On the one hand, there were group of people who used to live up in mountains in isolated areas and then moved to city centers and adjusted themselves to a new life. On the other hand, there were some groups of nomadic or semi-nomadic people living in countryside and some of them took part revolts in Anatolia or faced with mass executions. Over time, some of these group of dervishes settled to *tekkes* next to towns. These *tekkes* were supported and protected by the Ottoman Empire in the first three centuries of its establishment. But they also used the *tekkes* to colonize and control for the lands conquered by the Ottoman Empire. In addition, these *tekkes* were also beneficial to control any of the heterodox uprising that could flare or any volatile situation that might happen in Anatolia because there were a lot of rebellious dervishes and groups who had their own rulers and saints. In the end, with the efforts of Ottomans, these groups came together and revolved around Hacı Bektaş Veli.⁴⁷ Having close ties with the Janissaries, which made them an urban order compared to Alevis lived secretly in countryside, they were able to spread their faith with the help of corps through the newly conquered lands of the Ottoman Empire. Even though the Bektashi Order was found in Anatolia under the name of Hacı Bektaş Veli, it spread through Albania, Bulgaria, and the Balkans where many Bektashi *tekkes* and *dergahs* were established.⁴⁸ There were many converts among the Janissaries who accepted and joined the Bektashi Order. In this way, they were not only able to gain followers to their faith but also recruit soldiers to Janissary army.

⁴⁷ Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences", pp. 4-5.

⁴⁸ Barkey, *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective*, p. 165

As far as Bektashis concerned, there are certain features that distinguish Bektashis from Alevis. In Bektashi faith, or the head of *tekke* and the ritual leader is called *baba* (father). To attain this degree, *baba* must reach to a level of perfection by mastering the rules of Bektashis and follow the order guidelines since the beginning of his admission to *tekke* and throughout his life as a leader. On the other hand, as stated earlier, Alevi ritual guides called *dede*, follow a family lineage and belong to *ocak* (hearth) which dates to either Ali or the descendants of the Muhammad's kin. Each Alevi village is linked to an *ocak* and these villages have visited by *dedes* at least once a year. *Dede* is responsible from the villages in his domain which he was appointed by the *ocak* he is belonged to carry out rituals and keep the order in the village. On the other hand, Bektashis have a more of a hierarchical order when it comes to their faith. They practice the doctrine called *Dört Kapı Kırk Makam* (Four Doors Forty Stations) which refers to the stages of the path that a person who devoted himself to the God and the order. These doors that a dervish must pass during his spiritual guide are: *Şeriat* (Sharia, the religious law), *Tarikat* (Tariqa, the religious order), *Marifet* (knowledge) and *Hakikat* (the truth).⁴⁹ These four doors are also correlated with four elements in which the wind is *Şeriat*, the fire is *Tarikat*, the water is *Marifet* and the earth is *Hakikat*. The reason these elements are associated with these four doors are due to their reference to the formation of the universe created by the God.⁵⁰ To attain *Hakikat*, members of the orders should pass through several stages to be initiated to the order. The first stage is being an *aşık*, is a person who visits the *tekke* often and plays the long neck lute called *saz* and sing hymns

⁴⁹ Kehl-Bodrogi, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma*, pp. 142-47

⁵⁰ *Ibid.*, p. 146

written about the important saints of the Alevi-Bektashi faith. At this level, this person is not yet fully admitted to the *tekke*, but he often visits *baba*. This level is before a person received a *nasip*, an initiation and acceptance to the order. The title of the second stage of a person who joins the Bektashi Order is called *mühib*. Following a *nasip* or *ikrar*, which is an initiation ritual signifies the acceptance of that person, he can join the ceremonies in congregation hall and attend *cem*, the Alevi-Bektashi religious ritual. After attending the religious rituals for some time, if he is found worthy by the *baba* and ready to take the next step, the *mühip* is given a hat and becomes a dervish following a ceremony and start to live in *tekke*, which will be his forever home for the rest of his life. Before he takes this step, he has to promise and take the oath that he will be celibate and take no wife. They wear *hurka* (cowl), a white gown like cloth which symbolizes the purity that they washed away all the dirt and sins of this world and take a new step by pledging themselves to this path. The next stage on the hierarchical order is *baba*, who is the head of the *tekke*. They are elected among the dervishes based on their performances by the *dede* and *dedebaba* (great grandfather). *Dede*, on the other hand, is the one who governs the ceremonies and control the *dedes* situated in districts of the *tekke*. Finally, *dedebaba* is the most senior rank among the ones who come before him and he traditionally resides at the headquarters of the Bektashi Lodge in town of Hacıbektaş in Nevşehir.⁵¹

⁵¹ Ibid., pp. 44-50

CHAPTER III: LITERATURE REVIEW AND THEORETICAL FRAMEWORK

3.1. Literature Review

This literature review is based on the previously done studies on Alevi identity, Alevi organizations and their perspectives on Alevism. If this debate is considered on an axis, it can be observed that it has religious, ethnic, and political dimensions. While some define it as a culture or philosophy, others define it as a religion. Some say that Alevis are heterodox and some say they are orthodox and should be considered under mainstream Islam. In addition, there are some Alevis out there who contemplate Alevism (*Alevilik*) regarding ethnic identity. While some Alevis argue that they have Kurdish origin, the others argue that true Alevism lies with the Turkish origin. The literature on Alevism is vast and immense. In an effort to keep it relevant to the research question and the cases we have selected, I have identified two main domains on Alevi literature. Overall, the literature review is based on scholarly work which analyzes Alevi identity and Alevi civil society organizations. The literature shows that so far, Alevism has mostly studied based on its identity definition and its ethnic

background.⁵² In addition, following the Alevi Revival in 1980s, some scholars directed their attention towards Alevi civil society organizations and started to

⁵² A Aktaş, "Kent Ortamında Alevilerin Kendilerini Tanımlama Biçimleri Ve İnan Ritüellerini Uygulama Sıklıklarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi" in Gazi Üniversitesi Türk Kültürünü Araştırma Merkezi, ed., *1. Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu*, 1999), Faruk Bilici, "The Function of Alevi-Bektashi Theology in Modern Turkey" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (İstanbul: Swedish Research Institute in İstanbul, 1998), Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]*, Janina Karolewski, "What Is Heterodox About Alevism? The Development of Anti-Alevi Discrimination and Resentment", *Die Welt des Islams*, Vol. 48 (2008), Kamil Fırat, "Ankara'da Bir Alan Araştırması: Aleviliğin Ve Dinsel Kimliğin Alevilerce Algılanması", *Kırkbudak*, Vol. 1, no. 1 (2005), Kehl-Bodrogi, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma*, Hans-Lukas Keiser, "Alevis, Armenians and Kurds in Unionist-Kemalist Turkey (1908-1938)" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), Michiel Leezenberg, "Kurdish Alevis and the Kurdish Nationalist Movement in the 1990" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), Irene Melikoff, *Uyur İdi Uyardılar [They Warned Us While We Were Sleeping]* (İstanbul: Demos Yayınları, 2015), Melikoff, *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe*, Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences", Ahmet Yaşar Ocak, *Alevi Ve Bektaşî İnançlarını İslam Öncesi Temelleri [the Pre-Islamic Foundations of the Alevi-Bektashi Faith]* (İstanbul: İletişim, 2015), David Shankland, "Anthropology and Ethnicity: The Place of Ethnography in the New Alevi Movement" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (İstanbul: Swedish Research Institute in İstanbul, 1997), Ahmet Taşgün, *Güneydoğu Anadolu'da Türkmen Aleviler (Diyarbakır Ve Çevresi)* (İstanbul: Ataç Yayınları, 2006), van Bruinessen, "Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey", Martin van Bruinessen, *Kürtlük, Türklük, Alevilik: Etnik Ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri* (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1999), Martin van Bruinessen, *Agha, Shaikh and State: The Social and Political Structures*

analyze their inception and their dynamics.⁵³ It is significant to study on Alevi civil society organizations in the current setting. Civil society organizations are crucial because following the urbanization in the 1950s, and the establishment of Alevi civil society organizations from 1960s onwards first in the villages and then in urban setting in 1980s and 1990s provided a gateway to the newly established Alevi identity. These organizations did not only provide religious services and education, but also, they made Alevis come together regardless of their place of origin.

of Kurdistan (London and New Jersey: Zed Books Ltd, 1992), P. J. White, "The Debate on the Identity of "Alevi Kurds"" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), Nail Yılmaz, *Kentin Alevileri: Reşadiye-İkitell Örneği* (İstanbul, 2005)

⁵³ Markus Dressler, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism", *Journal of the American Academy of Religion*, Vol. 76, no. 2 (2008), Aykan Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]" in Ahmet Yaşar Ocak, ed., *Geçmişten Günümüze Alevi-Bektaşî Kültürü* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), Aykan Erdemir, "Incorporating Alevis: The Transformation of Governance and Faith-Based Collective Action in Turkey", (Harvard University, 2004), Kabir Tambar, *The Reckoning of Pluralism: Political Belonging and the Demands of History in Turkey* (Stanford, California: Stanford University Press, 2014), Erman and Göker, "Alevi Politics in Contemporary Turkey", Lütfi Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri* (İstanbul: Can Yayınları, 2000), Elise Massicard, *The Alevis in Turkey and Europe: Identity and Managing Territorial Diversity* (London and New York: Routledge, 2013), Elise Massicard, *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması* (İstanbul: İletişim, 2007), Nedim Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci* (Ankara: Ayyıldız Yayınları, 2001), Murat Okan, *Türkiye'de Alevilik* (İstanbul: İmge Kitabevi, 2004)

As far as the literature concerning Alevism and Alevis, a lot of scholarly work focus on Alevi identity and identification. Following the 1980s, scholars started to focus on the origins of the Alevi faith as well as how Alevi identity is progressed over the years. To the extent that syncretic nature of the Alevism is reflected upon scholarly work, scholars such as Ocak (2015: 14), Birdoğan (2013), Melikoff (1998; 1988; 2015) and Bilici (1998) argue that Alevism is a faith that has included several beliefs such as Christianity, Buddhism, Judaism, Shamanism, Manichaeism and Islam and combined these beliefs in itself by adding Turkic and Anatolian elements to it.⁵⁴ In his work, Ocak(2015), who is one of the most significant scholars on Alevism, analyzes several essential Alevi-Bektashi texts and shows that Alevism is a belief that incorporated Shamanistic rituals, Christianity as well as other Asian rituals and that is why it could be addressed as the “Anatolian Turkish heterodoxy”.⁵⁵ According to his research of the texts, Ocak found several elements that amalgamated into the Alevism in which he argues that Alevi faith has 10% of nature cults, 24% of Shamanistic rituals and Shamanism, 33% Iranian and Far Eastern beliefs and rituals as well as 25% of the Holy Scriptures.⁵⁶ Similarly, Birdoğan (2013) who is also an Alevi and known for his extensive work on Alevism, argues that the origins of Alevism could be traced back to Central Asia, and through the migrations of Turkish

⁵⁴ Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]* , Ocak, *Alevi Ve Bektâşi İnançlarını İslam Öncesi Temelleri [the Pre-Islamic Foundations of the Alevi-Bektashi Faith]* , ibid., Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences" , Melikoff, *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe* , Melikoff, *Uyur İdi Uyardılar [They Warned Us While We Were Sleeping]* , Bilici, "The Function of Alevi-Bektashi Theology in Modern Turkey"

⁵⁵ Ocak, *Alevi Ve Bektâşi İnançlarını İslam Öncesi Temelleri [the Pre-Islamic Foundations of the Alevi-Bektashi Faith]*, p. 282

⁵⁶ Ibid., p. 280

tribes in the 11th century onwards, Alevism arrived to Anatolia and combined the elements of various faiths.⁵⁷ For Birdoğan, Alevis do not only have Shamanistic rituals that they brought from Central Asia, but they also shaped their faith through the saints in Anatolia such as Hacı Bektaş Veli and Pir Sultan Abdal. According to Birdoğan, these Shamanistic and Zoroastrian elements are visible among Anatolian Alevis as in the case of Alevis in Tunceli and Tahtacı. In that way, he argues, Alevism is an embodiment of an authentic belief where all faiths are amalgamated. Birdoğan also adds that these different practices in different regions are quite normal because Alevism has a quite diverse culture due to its compound infrastructure. As Birdoğan states:

It is not possible to link Alevism solely on Shaman, Zoroastrian, or old Greek culture in Anatolia. For instance, it could be considered natural if some stages of *cem* ritual conducted in Tunceli may not be occurring in the ceremonies of Bektashis of Thrace or vice versa. Because the cultural roots of these two societies are different. That is why, cultural richness has no limits.⁵⁸

Another significant scholar who worked on Alevi-Bektashis is Irene Melikoff, who extensively analyzed the Alevi-Bektashi identity and its background, specifically how various rituals and religions incorporated into this faith. In her work *Uyur İdik Uyardılar*, Melikoff goes back to the roots of Alevi-Bektashi faith to analyze what kinds of stages that these faiths have been through. For Melikoff, the main difference between Alevis and Bektashis is a social difference. Even though both Alevis and Bektashis praise Hacı Bektaş Veli, coming from a tribal setting, Alevis were left as

⁵⁷ Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]*

⁵⁸ Ibid., p. 16

old nomads while Bektashis gathered in cities and founded a dervish lodge.⁵⁹ For Melikoff, the history of Alevi-Bektashis dates to the emergence of the Turkish communities in Central Asia. Melikoff argues that Alevi-Bektashi faith has the elements of *Gök Tengri* (Sky God) and devotion to many other natural elements such as earth and water. For example, according to Melikoff, Bektashis are not like any other Muslim tariqas and what makes them different from the others is their perspective. As Melikoff states:

Bektashism is a faith of the people, specifically it is the faith of the nomads. Therefore, in its core, Bektashism carries the elements of the faith of a nomadic society such as the power of the nature and the cycles of the seasons and the plants. The perception of time is not linear and progressive as in contemporary civilizations but a rotating perception of time. There is a change between day and night, the spring and the winter and the death and life. This is the Circle of the Eternal Rotation (*Ebedî Dönüş Çemberi*).⁶⁰

Moreover, she historically situates Alevis or what she prefers to refer as Kızılbaş, between 15th to 16th century and she defines Alevis as the Turcoman tribes who supported the first Safavids such as Sheikh Junayd, Haydar and Shah Ismail.⁶¹ Melikoff wrote extensively on Alevi-Bektashi faith but specifically on Hacı Bektaş Veli and Bektashis whom she analyzed extensively from its inception to the elements that effected Bektashis its rituals as well as how the Alevi-Bektashi faith combined the elements of myths and reality.⁶²

⁵⁹ Melikoff, *Uyur İdi Uyardılar [They Warned Us While We Were Sleeping]*, p. 29

⁶⁰ Ibid., p. 30

⁶¹ Ibid., p. 33

⁶² Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences"

Like Ocak and Melikoff, Kehl-Bodrogi is another significant scholar who worked on Alevis. In her works, Kehl-Bodrogi extensively worked on the historical development of the Alevi identity. The author makes an in-depth study on the emergence of Alevis and introduces several Alevi groups residing in Turkey as well as their traditions. Specifically, one of her important works titled *Kızılbaşlar/Aleviler*, Kehl-Bodrogi (2007) comprehensively analyzes Alevis starting from the Safavid Dynasty to the foundation of the Republic of Turkey. While doing so, she also focuses on vicissitudes of the Alevi social and religious identity and how the Alevi identity, which was attached to a dynasty with Sufi elements changed over time and the transformations and introduction of new laws during early republican period forced Alevism to evolve into a more secular faith.⁶³ Even though Kehl-Bodrogi does not focus comprehensively on the elements of Alevi syncretism and the faiths that had an influence on Alevis, she states that since Turcoman nomads' arrival to Anatolia, a lot of elements and rituals including Manicheism and Christianity incorporated to the Alevi faith in Anatolia.⁶⁴

As opposed to the scholars who argue for the heterodox and syncretic nature of Alevism, Karolewski (2008) examines how the perception of Alevism as "heterodox Islam" was presented by the scholars and how this presentation, in return, affects the differentiation between Alevis and Sunnis.⁶⁵ For Karolewski, the reason of the

⁶³ Kehl-Bodrogi, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma*, pp. 58-72

⁶⁴ Ibid., pp. 215-16

⁶⁵ Karolewski, "What Is Heterodox About Alevism? The Development of Anti-Alevi Discrimination and Resentment"

concept of heterodoxy towards Alevis starts with Christian missionaries coming to Ottoman Empire in the late 19th and early 20th century observing the differences between Alevis and Sunnis. These missionaries observed that Alevi villages did not practice the five pillars of Islam and their faith is different than Islam. But since they mostly witnessed that Islam is the most practiced religion in Ottoman Empire, their perception of Alevism turned into a heterodox version of Islam due to Alevism's secretive and esoteric nature. In addition, according to Karolewski, since the concept of religion is attached to a holy scripture in the eyes of Westerners, they perceive Islam is the correct practice, or orthodox and the Alevis as "heterodox Islam", referencing the Christian word "heterodox".⁶⁶ Even though the term heterodoxy is widely used by the scholars and even Alevis themselves state that compared to orthodox Islam they are better Muslims than Sunnis, the author argues that the negative connotation of the word heterodoxy which refers to anti-doctrine, heresy, or non-believer is still present in the Sunni discrimination towards Alevis.

In addition to the scholarly works that focuses on Alevi identity, there are several others that concentrate on Kurdish Alevis. Among them, one of the most influential scholars is van Bruinessen, investigates what referred as the primordial loyalties in which the family ties and tribes are connected to *aghas*, the head of chiefdoms and the other religious royalties called *sheikhs* who are belong to dervish orders and equally strong as chieftains. These *aghas* and *sheikhs* are so powerful and influential that Kurdish peasants follow their leader. In fact, in elections, the candidates are always chosen among the agha's or *sheikh's* men.⁶⁷ As far as the religion or faith of

⁶⁶ Ibid., pp. 435-36

⁶⁷ van Bruinessen, *Agha, Shaikh and State: The Social and Political Structures of Kurdistan*, p. 6

the Kurds concerned, van Bruinessen argues that even though most of the Kurds are Sunni and follow the Shafi sect, there are other Kurds who follow the Hanafi school and Azeri Turks and Persian are Shiites, the largest group of Kurds who follow heterodox Sufism are the Alevi Kurds who live in Tunceli. These Alevi Kurds are mostly Zaza speakers but there are also some Kurmanji speakers. But according to van Bruinessen, most of the Alevi Kurds in Turkey are Turks.⁶⁸

In addition, there are also several studies by White, Kieser and Leezenberg on Kurdish Alevi Kurds in an edited book by White and Jongerden titled *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview*⁶⁹. On Kurdish Alevi Kurds, White argues that being a Kurdish Alevi is a controversial problem especially in the case of *Dersimli Kızılbaş* of Anatolia since there is multiplicity of identification as well as languages and the historical background.⁷⁰ While these Kurdish Alevi Kurds identify themselves, they either based their identity on ethnicity such as Turkish or Kurdish or their creed as in Sunni or Alevi. In his chapter, Leezenberg (2003) focuses on the uncertain relationship between Kurdish Alevi Kurds and the nationalist movement of the Kurds which resulted because of claiming the Dersim Rebellion of 1938.⁷¹ Following the 1990s, while Kurdish nationalist groups argue that this rebellion is part of the nationalist movement against Turkey, some Kurdish Alevi Kurds argued that this was in fact an Alevi Zaza movement. Kieser (2003), another scholar worked on Kurdish Alevi Kurds analyzes

⁶⁸ Ibid., p. 23, van Bruinessen, *Kürtlük, Türklük, Alevilik: Etnik Ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri*, pp. 17-18

⁶⁹ P. J. White and J. Jongerden, *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003)

⁷⁰ White, "The Debate on the Identity of "Alevi Kurds""

⁷¹ Leezenberg, "Kurdish Alevi Kurds and the Kurdish Nationalist Movement in the 1990"

the period between the Young Turks and the right after the establishment of the Republic of Turkey following the Dersim rebellion in which he demonstrates that Alevis were disappointed by the Young Turks due to their movement's attachment with Turkish-Sunni identification.⁷² This disappointment, he argues, further developed following the foundation of the republic where identities of Alevis as well as Kurdish Alevis are not recognized.⁷³

The recent years also witnessed a growing literature on Alevi civil society organizations. In his dissertation, Erdemir (2004) studies Alevi civil society organizations and how these organizations and Alevis themselves become a part of the target of the incorporation process in Turkey.⁷⁴ The author argued that because of privatization and the municipal service, there are limited opportunities for the Alevis in the city center especially who are belong to lower to lower-middle class. In addition, the secular elite turned into Alevis and perceived them as allies opposed to secessionist Kurdish movement and rising radical Islam. This, in return, presented an opportunity for the Alevi organizations in which some Alevi elites found clientelist links center-right parties in exchange for votes and others found the opportunity to challenge the conservatives. According to Erdemir, whatever the outcome is, the elites of the Alevi civil society organizations became significant actors and they have been recognized both by the Alevis and the state. In addition, through these Alevi organizations, the state's supervision on religion is also contested since religious

⁷² Keiser, "Alevis, Armenians and Kurds in Unionist-Kemalist Turkey (1908-1938)"

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Erdemir, "Incorporating Alevis: The Transformation of Governance and Faith-Based Collective Action in Turkey", pp. 275-80

services have been carried out by these organizations for their community including educating *dedes* and hiring them as employees. Similarly but through a different perspective, Tambar(2014) presents an ethnographic study in which he examines the enigmas of the Alevis in Turkey.⁷⁵ Tambar presents the contradictions of the Alevi society such as being a Muslim but not Sunni, addressed as part of Anatolian culture and part of the secular establishment but at the same time not recognized officially by the state. As Tambar evaluates the process the state's approach towards the Alevis, he also analyzes Alevis' respond to these challenges. Tambar demonstrates that the ritual of lament which is practiced during the month of Muharram as well as *semah*, the ritual dance practiced during *cem* are essential elements of Alevism. Nevertheless, following the Alevi Revival, these rituals which were previously held in secrecy started to gain public visibility through the performances during the festivals raised controversies among Alevis. In addition, Tambar sheds light upon the in-group dynamics of the Alevis exploring that practices such as mourning or lament are not practiced by younger Alevis, who find them outdated and anachronistic.

There are several other scholarly works regarding the historical process of the foundation of Alevi civil society organizations in Turkey. Okan (2004) presents an social anthropological approach towards Alevis in which he analyzes the historical steps that Alevism passed through and discusses various elements regarding Alevis including their faith, syncretic features, their traditions, encounter with modernity as well as Alevi revival and present Alevi organizations.⁷⁶ The author specifically focuses on the two Alevi organizations namely Cem Vakfi and Pir Sultan Abdal

⁷⁵ Tambar, *The Reckoning of Pluralism: Political Belonging and the Demands of History in Turkey*

⁷⁶ Okan, *Türkiye'de Alevilik*

Kültür Derneği which represent two different ends of the spectrum. While PSAKD had more leftist tendencies and describe Alevism as a way of life, Cem Vakfı is in favor of systematizing Alevism to the point where it is acceptable by the state by defining it as part of Islam especially by demanding the representation of Alevis by the Directorate of Religious Affairs. Nevertheless, even though they have differences of opinion both organizations demand recognition of their rights. Similarly, Kaleli(2000) and Şahhüseyinoğlu (2001) who are prominent Alevi authors and worked for Alevi civil society organizations for so many years and actively engaged in Alevi Revival also contributed to this literature by publishing several books analyzing the process of the foundation of Alevi organizations both in Turkey and Europe.⁷⁷ These works provide detailed information and background regarding their aims, organizational structure, board members as well as these organizations' internal debates concerning the representation of the Alevis.

As far as the Alevi Revival and movement are concerned, recent studies present insightful elements regarding the process of foundation of Alevi organizations, their struggle for recognition as well as their relationship with the state. In her studies, Massicard (2013; 2007) analyzes the history and rationale behind the Alevi movement both in Turkey and Europe.⁷⁸ According to author, the Alevi movement which started in Turkey and spread to Germany took two different routes and presented different form of Aleviness. While Alevism in Turkey sculpted in relation to Islam and perceived as heterodox, deviant from Sunni Islam, Alevism in Germany

⁷⁷ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri* , Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*

⁷⁸ Massicard, *The Alevis in Turkey and Europe: Identity and Managing Territorial Diversity* , Massicard, *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*

is perceived as a faith different than Islam but instead of using the negative representation of Alevis as a strategy of self-legitimization, they are given a legal status as a religious community which is not present in Turkey.⁷⁹ According to her, two different approaches to Alevism start to appear in a large schism because while Turkey continues to treat minorities alongside Turkish nationalism, Germany's approach to religious minorities are welcoming and multicultural. Similarly, Massicard concludes that there is an immense difference when it comes to the organizational level of the Alevis. Even though it is a federal state, and they have differences of opinion, Alevis organized on national level by establishing foundations and federations, Alevis in Turkey are quite fragmented when it comes to organization.⁸⁰

Similarly, Sökefeld(2008) who worked on Alevis and analyzed how the Alevi movement started in Turkey and spread to Germany argues that even though Alevi identity is a fragmented one between Alevis and Sunnis, regional and national belonging, ethnicity, political orientation, gender and identification in terms of foreigner or citizen; the Alevis are united as a community in an effort to gain recognition.⁸¹ They stressed their difference from other Muslim communities and were given their own religious courses teaching the fundamentals of the Alevi creed. Specifically, Sökefeld argues that the rise of the Alevi movement was due to discourses on identity its institutionalization through Alevi organizations as

⁷⁹ Massicard, *The Alevis in Turkey and Europe: Identity and Managing Territorial Diversity*, p. 208

⁸⁰ Ibid., p. 209

⁸¹ M. Sökefeld, *Struggling for Recognition: The Alevi Movement in Germany and in Transnational Space* (New York, Oxford: Berghahn Books, 2008)

multicultural centers in Hamburg and the identity-based conflicts in Germany and Turkey. The Alevi activists, who were previously socialists, found themselves in the middle of identity politics and striving for recognition.⁸² Though, instead of the Alevi community, the main agents of the Alevi movement became Alevi associations, foundations, and federations such as *Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu* (Europe Alevi Union Federation- AABF) to defend Alevi rights and recognition. These places became a center for mobilization where a lot of Alevis especially the younger ones engaged in several features of Alevism by attending a courses of long neck lute called *saz* as well as music and poetry. These organizations also planned many conferences and festivals to make their voices heard and attract attention to mobilize their community. Commemoration practices became one of the key features of these organizations and events, especially in the case of Sivas massacre which became a transnational element that connects the Alevis in Germany and Turkey as an imagined community.

The literature shows that even though there are many scholarly works on Alevis and Alevism based on their background, identity and the process of the Alevi revival, there is still a need for a better understanding on Alevi civil society organizations since they are the key sites to study the Alevi identity. Since these organizations do not only provide services to their fellow Alevis and bring them together, they also construct boundaries and appeal to certain Alevis and draw boundaries towards other Alevi organizations. On the other side, Alevis also construct boundaries vis-à-vis Sunni Islam to show that they have a problem of recognition and they are different than the majority. This study aims to contribute to the literature on Alevis and Alevi

⁸² Ibid., pp. 253-54

civil society organizations by analyzing the boundary making strategies among Alevi civil society and the boundary making strategies between Alevis and Sunnis and their interlinkages. In the following section, I will discuss the theoretical framework to examine the boundary making strategies among Alevis and between Alevis and Sunnis.

3.2. Theoretical Framework

The Boundary making approach focuses on how boundaries are made through limiting, reproducing, and constructing boundaries of the different national or ethnic categories. But before the progress and extensive publication on boundary making literature, the scholarly work mostly focused on the conflicts of intra groups and inter groups. Conflict studies try to find out the reasons why conflicts occur between the groups for a long time. Intra group studies argue that conflicts generally occurs when there are incompatibilities among individuals and seminal works on intra groups mostly focus on both task-related conflicts -which emphasizes the disagreements about the viewpoints in a group based on a given task and relationship conflicts – which appear as a result of tension among the members.⁸³ On the other hand, inter group conflict focuses on social identity theory which stresses that human beings cognitively tend to create in-group and out-group categorizations and draw certain

⁸³ DeDreu and Gelfand, "Conflict in the Workplace: Sources, Functions, and Dynamics across Multiple Levels of Analysis" , Jehn, "A Multimethod Examination of the Benefits and Detriments of Intragroup Conflict", Priem and Price, "Process and Outcome Expectations for the Dialectical Inquiry, Devil's Advocacy, and Consensus Techniques Pf Strategic Decision Making", Wall and Nolan, "Perceptions of Inequity, Satisfaction, and Conflict in Task-Oriented Groups".

boundaries between themselves and others.⁸⁴ This gives them the perspective that they can see themselves as positive and the other group as negative hence enhancing the group esteem and create motivation for the in-group members.

There has been a recent boom in boundary making studies which varies in different contexts.⁸⁵ But most importantly, all these works focus on boundaries between

⁸⁴ Tajfel and Turner, "An Integrative Theory of Social Conflict" , Tajfel, "Social Psychology of Intergroup Relations".

⁸⁵ Richard Alba, "Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 28, no. 1 (2006), Ayşegül Akdemir, "Boundary-Making and the Alevi Community in Britain" in Tözün Issa, ed., *Alevi in Europe: Voices of Migration, Culture and Identity* (New York: Routledge, 2017), C. Bail, "The Configuration of Symbolic Boundaries against Immigrants in Europe", *American Sociological Review*, Vol. 73, no. 1 (2008), R. Bauböck, "The Crossing and Blurring of Boundaries in International Migration: Challenges for Social and Political Theory" in R. Bauböck and J. Rundell, eds., *Blurred Boundaries: Migration, Ethnicity, Citizenship* (Brookfield, CT: Ashgate, 1998), Yitzhak Confronti, "Ethnicity and Boundaries in Jewish Nationalism" in Jennifer Jackson and Lina Molotokos-Liederman, eds., *Nationalism, Ethnicity and Boundaries: Conceptualising and Understanding Identity through Boundary Approaches* (New York: Routledge, 2015), Jessica Jacobson, "Religion and Ethnicity: Dual and Alternative Sources of Identity among Young British Pakistanis", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 20, no. 2 (1997), Riva Kastoryano, *Negotiating Identities: States and Immigrants in France and Germany* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002), Riva Kastoryano, "Religion and Incorporation: Islam in France and Germany", *International Migration Review*, Vol. 38 (2004), Nida Kirmani, "Constructing the 'Other': Narrating Religious Boundaries in Zakir Nagar", *Contemporary South Asia*, Vol. 16, no. 4 (2008), Michele Lamont and Virag Molnar, "The Study of Boundaries in the Social Sciences", *Annual Review of Sociology*, Vol. 28, no. 1 (2002), Khun Eng Kuah, "Maintaining Ethno-Religious Harmony in Singapore", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 28, no. 1 (1998), Ivan Marcus, "Hierarchies, Religious Boundaries and Jewish Spirituality in Medieval History", *Jewish History*, Vol. 1, no. 2 (1986), Borja

groups and the ways in which differentiate themselves from others. The boundary making theory aims to explain how boundaries are constructed through limitation, reproduction, and definition of boundaries by various groups whether they are ethnic, national, or religious groups. Barth (1969) introduced this approach, in his seminal work *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Barth (1969) studied how the inter-groups interact and draw boundaries with each other and argued that ethnic distinctions were made not in relation to cultural differences or in his words “cultural stuff it encloses” but rather as a result of boundaries created by the individuals who distinguish themselves subjectively from the other ethnic groups and mark the group boundaries and discern themselves

Martinovic and Maykel Verkuyten, "Inter-Religious Feelings of Sunni and Alevi Muslim Minorities: The Role of Religious Commitment and Host National Identification", *International Journal of Intercultural Relations*, Vol. 52, no. May 2016 (2016), Karen Phalet et al., "The Making and Unmaking of Religious Boundaries: Comparing Turkish and Moroccan Muslim Minorities in European Cities", *Comparative Migration Studies*, Vol. 1, no. 1 (2013), Karen Phalet, Fanella Fleischmann and Snezana Stojcic, "Ways of 'Being Muslim': Religious Identities of Second Generation Turks" in Maurice Crul, Jens Schneider and Frans Lelie, eds., *The European Second Generation Compared: Does the Integration Context Matter?* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012), Zeki Sarigil, *Ethnic Boundaries in Turkish Politics: The Secular Kurdish Movement and Islam* (New York: New York University Press, 2018), Wimmer, "Elementary Strategies of Ethnic Boundary Making", Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, Andreas Wimmer, *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict: Shadows of Modernity* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002), Renate Ysseldyk, Kimberly Matheson and Hymie Anisman, "Religiosity as Identity: Toward an Understanding of Religion from Social Identity Perspective", *Personality and Social Psychology Review*, Vol. 14, no. 1 (2010), Zolberg and Woon, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States"

from the others.⁸⁶ For Barth, groups should be analyzed based on their self-categorization but not according to their cultural characteristics. Hence, this perspective argues that the research should be based on ethnic categories but not the cultural elements of the groups. Group interactions between insiders and outsiders are the main regulators of the boundary-making process. However, this argument mostly focuses on social boundaries between groups rather than symbolic boundaries and fails to recognize the relationship between social and symbolic boundaries. Previous studies neglected this perspective that both boundaries can affect each other. Wimmer, who works on boundary making approach and developed this approach significantly over the years states that unlike Barth's approach, the current research should be studied through the subjective identification of the groups and their ways of making boundaries. As Wimmer states,

Researchers would no longer study "the culture" of ethnic group A or B, but rather how the ethnic boundary between A and B was inscribed onto a landscape of continuous cultural transitions. Ethnicity was no longer synonymous with objectively defined cultures but rather referred to the subjective ways in which actors marked group boundaries by pointing to specific diacritic that distinguished them from ethnic others.⁸⁷

Here, Wimmer scrutinizes that when a group sets a boundary, this boundary is made in relation to the other group. This means that when a group changes its self-identification, the boundary between "us" and "them" also changes. Similar to Wimmer, Conversi is another scholar who stresses the features and dynamics of the boundaries. The author argues that while boundaries are significant when it comes to

⁸⁶ Barth, *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*

⁸⁷ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, pp. 22-23

setting boundaries between two groups, they are also equally important when a group defines itself. As Conversi writes:

A boundary can encircle, enclose, contour, and outline, as well as frame, fix, set, assign, and establish. In other words, boundaries are made to bind, and, in fact, the two terms are etymologically related. And, although a boundary may be an [sic] hindrance or a barrier, it is also a tie and a connective liaison, its metaphorical next of kin being the bridge. Boundaries circumscribe separate realms, as well as delimit and mark out distinct values, behaviors, and laws. Their restrictive and exclusive power is compensated by their inclusive character vis-à-vis what and who lies within the boundary. Boundaries are normative insofar as they have the power to restrict, prescribe, and proscribe.⁸⁸

Like Wimmer's, this perspective argues that although the in-group and out-group divide themselves by drawing certain boundaries, these boundaries help the group to define themselves in relation to other group by creating certain in-group values. In doing so, not only the boundaries become apparent but also the meanings attached to the groups become visible as well.

Similar to Wimmer and Conversi, Lamont and Molnar(2002) also make a contribution to the boundary making literature by stressing the significance of the boundaries by focusing social and symbolic boundaries and their differences.

Lamont and Molnar define symbolic boundaries as:

Conceptual distinctions made by social actors to categorize objects, people, practices, and even time and space. They are tools by which individuals and groups struggle over and come to agree upon definitions on reality...Symbolic boundaries

⁸⁸ Daniele Conversi, "Nationalism, Boundaries, Violence", *Millenium: Journal of International Studies*, Vol. 28, no. 3 (1999), p. 565

also separate people into groups and generate feelings of similarity and group membership.⁸⁹

Conversely, social boundaries are “objectified forms of social differences manifested in unequal access and unequal distribution of resources (material and nonmaterial) and social opportunities.”⁹⁰ Moreover, the authors further state that when symbolic boundaries are agreed and settled, they become constraining and shape social interactions. As Lamont and Molnar agree that symbolic boundaries do affect social boundaries and hence, even though they presumed as two categories on different levels, they are in fact in mutual relationship. As authors state: “Only when symbolic boundaries are widely agreed upon can they take on a constraining character and pattern social interaction in important ways. Moreover, only then can they become social boundaries, i.e., translate, for instance, into identifiable patterns of social exclusion or class and racial segregation”.⁹¹ This means that symbolic boundaries can develop into social boundaries and become observable through patterns such as social exclusion, or any kinds of segregation. When symbolic and social boundaries are examined, as authors suggested, while symbolic boundaries are present at the intersubjective level, social boundaries reveal themselves in groups of individuals. Because when there is a change in a symbolic boundary such as the content of culture or ethnicity or any other related category, it directly affects social boundaries as well. Therefore, we could not simply consider those symbolic and social boundaries are independent of each other.

⁸⁹ Lamont and Molnar, "The Study of Boundaries in the Social Sciences", p. 168

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid., pp. 168-69

Similarly, Jackson also agrees that symbolic and social boundaries are in constant relationship where cultural elements are distinctive features when it comes to drawing boundaries which could be manipulated or politicized to increase or decrease the level of distinction between categories.⁹² Therefore, compared to former studies of boundary making approach that ignored the content of the boundary, latest works on boundary making approach have more focus on the symbolic boundaries and their content i.e. “cultural stuff” of ethnic and national categories.⁹³ The study on the boundary making process among Alevi civil society organizations confirms that culture is a key component when it comes to drawing boundaries. According to interviews and textual analysis of the Alevi civil society organizations, intra-group boundaries, and cleavages forms boundary making strategies through Alevi organizations’ leaders and intra-group contestations based on how Alevism is defined.

Nagel(1994), another scholar who worked on symbolic boundaries, argues that symbolic boundaries are also subjected to change through ways of reconstruction and construction. According to Nagel, reconstruction is visible when “cultural revivals

⁹² Jennifer Jackson, "Negotiating National Identity in Northern Ireland and Quebec: Youth Perspectives" in Jennifer Jackson and Lina Molotokos-Liederman, eds., *Nationalism, Ethnicity and Boundaries: Conceptualising and Understanding Identity through Boundary Approaches* (New York: Routledge, 2015), p. 193

⁹³ Conversi, "Nationalism, Boundaries, Violence", Richard Jenkins, *Rethinking Ethnicity* (London: Sage, 2008), Joane Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", *Social Problems*, Vol. 41, no. 1 (1994), Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*

and restorations occur when lost or forgotten cultural forms or practices are excavated and reintroduced, or when lapsed or occasional cultural forms or practices are refurbished and reintegrated into contemporary culture”.⁹⁴ It focuses on revitalizing the components such as language and culture that have been forgotten. Reconstruction, on the other hand, defined as “cultural revisions and innovations occur when current cultural elements are changed or when new cultural forms or practices created.”⁹⁵ According to Nagel, these techniques:

serve as mechanisms of collective mobilization. Cultural constructions assist in the construction of community when they act to define the boundaries of collective identity, establish membership criteria, generate a shared symbolic vocabulary, and define a common purpose. Cultural constructions promote collective mobilization when they serve as a basis for group solidarity, combine into symbolic systems for defining grievances and setting agendas for collective action, and provide a blueprint or repertoire of tactics.⁹⁶

These techniques are especially significant for the new ethnic or national communities to construct community solidarity, shared meanings, and common history as well as ancestry through cultural construction and reconstruction. In some cases, as Smith also discusses, ethnic or national groups have the “deep nostalgia for the past” that longs for the early “golden age” they want to revive or uncover.⁹⁷ Construction and reconstruction of the culture also resembles Hobsbawm’s invention

⁹⁴ Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", p. 162

⁹⁵ Ibid., p. 163

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ A Smith, *The Ethnic Origins of Nations* (United Kingdom: Blackwell Publishing, 1986), p. 174

of tradition in which he argues, has three main aims: a) to establish or symbolize social cohesion or the membership of the groups, b) to establish or legitimize institutions, status or authority, c) to socialize or inculcate beliefs, value systems or behaviors.⁹⁸ This is also similar to Nagel's shopping cart analogy where he argues that construction of ethnic culture resembles a shopping cart where boundary construction determines the shape of the shopping cart and ethnic culture is consist of things that we add into cart such as art, music, religion, beliefs, norms, symbols. But Nagel warns us that culture is not a shopping cart that is already loaded, but we construct the culture through picking and selecting things from past and present and add to our cart.⁹⁹ Hence, the culture is subjected to change, they could be revitalized, borrowed, reinterpreted, and blended with other cultures as well. As Anderson argues, it could also be up to our imagination which is to be filled just like the tomb of the unknown soldier that "are either deliberately empty or no one knows who lies inside them" and thus, construction of culture is up for the ones who will interpret or reinterpret it to create a sense of togetherness as a group or a nation.¹⁰⁰ Alevi case is a significant example to examine how symbolic boundaries are constructed. With the emergence of Alevi revival in the 1980s, a lot of Alevi foundations and associations were opened and while some Alevi civil society organizations adopted an Islam friendly approach towards their perspective on Alevism, others embraced a more syncretic attitude regarding Alevism. As a result, even though Alevis regarded as a

⁹⁸ Eric Hobsbawm, *The Invention of Tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), p. 9

⁹⁹ Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", p. 162

¹⁰⁰ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* (New York: Verso Books, 1991), p. 19

unified entity from outside, they are divided based on their perspective on Alevism. By embracing diverse standpoints on Alevism, Alevi organizations' leaders make and remake symbolic boundaries of Alevis in Turkey.

It is relevant to stress why this dissertation utilized ethnic boundary making theory in an effort to analyze the in-group boundary making strategies between Alevis and also inter-group boundary making strategies between Alevis and Sunnis. Discussing boundary making theory which is based on ethnic boundary making on a faith-based or religious group is relevant because as discussed in Chapter 1, 2 and 4, Alevism is not only identifiable in terms of faith, but it is an entity in conjunction with ethnic, religious, and cultural elements. First, as discussed earlier, the literature shows that Alevism is used as an umbrella term which includes various ethnic groups including but not limited to Turkish, Kurdish, Albanian, Bulgarian, Pomak, Tahtacı and Çepni. Second, there are multiple linguistic groups who are Alevis including Turkish, Kurdish, Zaza, Azerbaijani, Albanian and Bulgarian. Finally, in terms of cultural and religious practices, there are Kızılbaş and Bektashis who are representing two core groups of Alevism even though they have some differences in culture and religious practices, they are considered under the general category of Alevis.

Considering these three components, it could be argued that one can observe an intersectionality between ethnicity, religion, and culture in the case of Alevis and that is why it is relevant to discuss Alevism based on boundary making theory. By discussing various definitions of ethnicity, Wimmer stated that neither ethnicity nor boundary making could not be understood solely based on previous ontology and definitions. Instead, the research should be focused on how the boundaries become

visible. To analyze this phenomenon, Wimmer examines four dimensions including political salience, social closure, cultural differentiation, and stability of the boundaries.¹⁰¹ Among them social closure and cultural differentiation present two important dimensions of boundary making. As Wimmer (2008; 2013) argue, ethnic boundary making is not only about groups defining themselves and other as different ethnic groups but there are social and cultural differentiations which make groups different from each other. For Wimmer, cultural difference and ethnic boundaries conjunct with each other in two ways. First, cultural difference could make the boundaries appear in a more self-evident and natural way and a boundary could be set between the groups and differences can emerge with the invention of new cultural practices and second, it is possible that there is not any ethnic boundary and the community is not divided along cultural lines but embrace each other with their multilingual, multicultural and heterogenous practices.¹⁰² As discussed earlier, one can argue that since Alevis are an ethno-religious group that include multiple ethnic groups with multilingual background together with diverse religious practices, Alevis are a heterogenous community. Therefore, cultural differentiation is present, but the boundaries are not drawn sharply in the community. Another significant dimension of boundary making is social closure and groupness.¹⁰³ This is especially important when discussing in which ways exclusion occurs between ethnic groups based on their self-identification. When there is a high level of social closure, boundaries between groups cannot be crossed very easily. It should be noted that inclusion or

¹⁰¹ Andreas Wimmer, "The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory", *American Journal of Sociology*, Vol. 113, no. 4 (2008b), pp. 982-89

¹⁰² Ibid., pp. 982-84

¹⁰³ Ibid., pp. 979-80

exclusion of the groups is not solely based on ethnicity, but there are cases such as Northern Ireland where boundaries are drawn along ethno-religious lines which resulted in conflict. In the case of Alevism, Alevi identity has been developing over in the course of history as an ethno-religious identity. As Aydın (2017) argues, Alevism is an ethno-religious identity which gained its current form through a historical journey and faced with multiple changes and reconstructions.¹⁰⁴ Therefore, it is relevant to discuss Alevism as an ethno-religious identity while analyzing boundary making strategies of Alevis. So, I am applying boundary making theory to analyze my data.

3.2.1. Modes and Means of Boundary Making

During the boundary-making process, material interests encourage boundary makers such as economic or political power and ideational interests such as legitimacy and recognition. To pursue these goals, elites apply various strategies. According to Wimmer, boundary makers engage in various strategies such as expansion, contraction, transvaluation, positional move and, blurring. Wimmer defines two ways of boundary shift called expansion and contraction.¹⁰⁵ The expansion which refers to the extension of the existing boundary means shifting the existing boundary to contain and incorporate other groups. Contraction, on the other hand, refers to the diminishing or shrinking the existing boundary by excluding certain groups or categories. Both boundary making strategies could be visible on both symbolic and

¹⁰⁴ Suavi Aydın, "The Emergence of Alevism as an Ethno-Religious Identity", *National Identities*, Vol. 20, no. 1 (2017), pp. 9-11

¹⁰⁵ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, pp. 50-56

social levels meaning both symbolic and social boundaries can either be expanded or contracted. As noted above, elites and leaders aim to adjust symbolic boundaries or redefine these boundaries to define insiders and outsiders. To analyze how Alevi civil society organizations and Alevi elites define Alevism, Chapter 5 will discuss the boundaries of expansion and contraction through the Alevi case.

Another boundary making strategy is transvaluation. It refers to the change in the present boundary by challenging its hierarchical order.¹⁰⁶ According to Wimmer, there are two types of transvaluation: normative inversion and equalization. In normative inversion, members of the disadvantaged or excluded group aim to challenge the boundaries claiming that they have moral and cultural superiority compared to the dominant group. Equalization, on the other hand, is “a less radical way of challenge the hierarchical ordering of ethnic categories is to establish moral and political equality—rather than superiority—with regard to the dominant group”.¹⁰⁷ The next strategy is called positional moves which include boundary crossing and repositioning that occurs either in a group or individual level. As Wimmer elaborates,

When transvaluation does not represent a valuable option, moving one’s own position within a hierarchical system of ethnic categories might represent a more appropriate strategy. One can either change one’s individual ethnic membership or reposition one’s ethnic category. As in transvaluation, the boundaries of ethnic categories are not contested. Unlike transvaluation, even the hierarchy is accepted, but not one’s own position in that system. Thus, status change through boundary

¹⁰⁶ Ibid., p. 57

¹⁰⁷ Ibid.

crossing or repositioning reproduces the overall hierarchy by reinforcing its empirical significance and normative legitimacy. It shows to those who move and those who stay that there is no “in-between”, and that the social world is indeed structured along hierarchical lines.¹⁰⁸

Boundary crossing, on the other hand, represents the crossing of a boundary from one side to the other without any change in the boundary itself. It is up to the actors who intend to cross a boundary. Lastly, boundary-blurring aims to reduce the significance of boundaries along ethnic lines by emphasizing shared values, ideas, symbols, and culture. By eliminating cleavages and ideas that cause boundaries, boundary-blurring aims to reduce salience or significance of categories to create shared value and harmony. In the case of Alevis, the civil society organizations that favoring the understanding that Alevism is a part of Islam or the essence of Islam tends to blur the boundaries between Islam and Alevism arguing that they are derived from the same core by emphasizing shared values.

In addition to modes of boundary making strategies, Wimmer also elaborates on means that adopted by boundary makers in order to achieve their goals: discourse and symbols, discrimination, political mobilization and coercion and violence.¹⁰⁹ Discursive and symbolic resources refer to symbols and discourses such rituals, symbols, public ceremonies, speeches, somatic diacritics that present in our daily lives. Discrimination refers to “a more effective tool to enforce a specific distinction between ethnic “us” and “others” than categorization and symbolization.

¹⁰⁸ Ibid., pp. 58-59

¹⁰⁹ Ibid., pp. 63-72

Discrimination, on the other hand, emphasizes that it is not just between us and others, but it is the formal (through institutions) and informal (by excluding) ways of discriminating groups or individuals. Political mobilization refers to peaceful or violent means of mobilization of the groups based on their levels of salience of divisions to create or enforce the boundaries. Lastly, coercion and violence are used by boundary makers with the help of policies such as assimilation, resettlement, population exchange, ethnic cleansing, and sedentarization. Also, Wimmer adds, “state elites are not the only types of actors who pursue violence as a strategy of boundary enforcement, however. Dominant majorities as well have resorted to violence against minorities to prevent erosion of the corresponding boundary and the privileges it entails.”¹¹⁰ In the case of Alevis, Alevi elites and leaders that belong to associations and foundations utilize discursive and symbolic means of boundary making. While some Alevi elites and civil society organizations have an Islam-friendly approach where they can combine Alevism with Islam by referencing Islamic ideas and principles, other elites and organizations refuse to do so and define Alevism as a faith that has been affected by many religions and rituals and therefore argue that it is a universal faith.

3.2.2. Contested Boundaries

Another important dimension of boundary-making is boundary contestations. Introduced by Sarigil (2018), boundary contestations refer to both internal and external boundary contestations since boundaries are all about different actors that are engaging with one another, their interests and authority that they try to claim.¹¹¹

¹¹⁰ Ibid., p. 71

¹¹¹ Sarigil, *Ethnic Boundaries in Turkish Politics: The Secular Kurdish Movement and Islam*, pp. 38-43

Boundary contestations are all about the clashes since none of these categories are widely agreed upon by the groups. Wimmer also agrees that boundaries could be contested since there are occasions where some groups are discriminated or excluded due to political struggles or prestige.¹¹² Similar to Wimmer, Fuller(2003) argues that the boundaries aims to serve to certain purposes and they are contested:

Because particular boundaries suit some purposes more than others, their meaning, placement, and structure may be highly contested, and boundaries are often a key site for struggles over social relations generally. Even the most institutionalized cultural boundaries can be (and are) plausibly redrawn as people struggle to enact, change, or dissolve distinctions in ways consonant with their wider purposes.¹¹³

In an effort to understand internal and external boundary contestations, Jenkins (2008) makes a distinction between internal and external group identifications.¹¹⁴ External group identification helps us to understand how the social and symbolic boundaries become apparent due to the clashes between two different groups. Internal group identification, on the other hand, signifies a self-definition of the group made by the group members about their identity. It refers to the idea that the in-group has a self-definition based on shared values and they reflect these by defining themselves to the out-group. Of course, it is also important to note that internal and external boundary contestations have effects on how a group identifies itself as well as the perception of the outer group because as discussed earlier,

¹¹² Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 25

¹¹³ Sylvia Fuller, "Creating and Contesting Boundaries: Exploring the Dynamics of Conflict and Classification", *Sociological Forum*, Vol. 18, no. 1 (2003), p. 4

¹¹⁴ Jenkins, *Rethinking Ethnicity*, pp. 63-84

internal boundaries are about self-definition and the claims based on identity by the in-group, external boundaries focus on how other groups make out of the group and see it.¹¹⁵ Hence, the earlier arguments about internal and external group identification assume that while internal identification is about the values and self-identification, external identification is based on what others make out of the other group.

Nevertheless, they do not recognize that not all groups have the same common values and components of their culture. There could be some heterogeneity and conflict among the in-group members as well.¹¹⁶ For instance, Chandra argues that ethnic groups may not share the same components and culture is one of them so there could be a lack of social cohesion among the groups.¹¹⁷ Hence, this study aims to present that not all in-group members share the same components and may not be part of the social cohesion and put forth their differences even if they belong to a faith-based group as in the case of Alevi civil society organizations.

3.2.3. Institutions, Power and Networks

Wimmer, who worked on the existing boundary making approach and presented the current and most developed version of this approach presents a model for boundary making. Wimmer argues that the boundary making process is a dynamic process

¹¹⁵ Stephen Cornell and Douglas Hartmann, *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World* (Thousand Oaks, CA: Sage, 2007), p. 83

¹¹⁶ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, Kanchan Chandra, "What Is Ethnic Identity? A Minimalist Definition" *Constructivist Theories of Ethnic Politics* (Oxford: Oxford University Press, 2012)

¹¹⁷ Chandra, "What Is Ethnic Identity? A Minimalist Definition", p. 88

between agency of individuals and macrostructural level.¹¹⁸ The model leads from the macrostructural level to the agency of individuals and aggregates back to the macrostructural level through various strategies of boundary making strategies addressed by Wimmer. This model aims to pinpoint the characteristics of boundaries which would either change or stabilize over time and helps us to understand the ongoing process of the boundaries over time. As said by Wimmer, actors are not allowed to choose a strategy just because they desire. They cannot simply change an existing hierarchy or cross the boundary whenever they want. According to Wimmer, first, actors are affected by institutions that causing more boundaries to appear whether they are ethnic, class, regional, gender, tribal etc. Second, power distribution outlines interest and shows that which ethnic differences are significant. Lastly, political alliances and networks affect who will be considered as a group member or not. To form his theoretical framework, Wimmer discusses the development and dissemination of institutions as exogenous in which he focuses on nation-states since they are the “central bank of symbolic power” and they offer a basis for political organizations.¹¹⁹ But most importantly, they underline boundaries that affects the everyday life. According to Wimmer, it is important to note that the transition process from empires to nation-states offered two incentives for state elites to engage in approaches of boundary-making. The first one is the ethnonational representativity of the government, which has incentives to expand its boundaries to homogenize their subjects through their ethnic background, culture, and language to create a melting pot.¹²⁰ Secondly, nation-states could define their territory based on various

¹¹⁸ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 79

¹¹⁹ Ibid., p. 90

¹²⁰ Ibid., p. 91

terms including ethnic terms or a universal way, as in the name of Allah. In addition to these two incentives, nation-states provide further motivations for ethnic boundary-making strategies by either boundary crossing i.e., by assimilation or boundary blurring.¹²¹ In that case, treatment of minorities by the majority becomes significant. Alba (2006) argues that social boundaries separate minorities from majorities, which are also imposed and decided by the majority itself. But most importantly, the features of social boundaries are threefold:

a) boundaries are not all the same, and their nature may admit of greater or lesser permeability; and b) boundaries are generally constructed from cultural, legal, and institutional materials that are already at hand and thus they depend in a path-dependent way on the prior histories of the societies and groups involved. Finally, they are sociologically complex in that they manifest themselves in distinct ways in different domains.¹²²

For Wimmer, minorities could be discriminated by the majority on every aspect of their lives from job employment to marriage. In some cases, majority could force boundary expansion on minorities to assimilate them to their nation. In that case, minorities are expected to cross the boundary to become a part of the majority through assimilation, in order to surpass exclusion and discrimination or minorities could engage in boundary blurring emphasizing more universal entities and identify themselves with concepts such as humanity and dignity.¹²³ In addition, once the

¹²¹ Ibid.

¹²² Alba, "Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States", p. 27

¹²³ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 91

nation-states are established, other institutions of nation-state also affect boundary making processes. According to Wimmer, democratization process makes boundaries between the majority and minorities even further, providing advantage for the politicians to define the common interest of the people while also defining ethnic minorities. This situation is especially visible during “the shift from one-party regimes to democratic multiparty governments may entail incentives to emphasize other levels of ethnic differentiation hitherto of little political significance.”¹²⁴

Having discussed the institutions, it is important to ask which actor will pursue which strategy is another important question. According to Wimmer, the answer to this question lies with the institutional orders which create the hierarchies of power. There are two outcomes of this power. Firstly, actors choose the strategies of boundary making based on their own interest. The second outcome of power is that the power does not only help an individual to choose whatever strategy of boundary making but “which means of boundary enforcement are at her disposal and, thus, how consequential her preferred mode of ethnic classification will be for others”.¹²⁵

It is certain that whoever controls the state could use boundaries to implement boundaries and control the means of violence to engage in discrimination.¹²⁶ While in some cases some groups are discriminated and subordinated, in some cases subordinate groups can also draw their own boundaries especially in the case of race

¹²⁴ Ibid., p. 93

¹²⁵ Ibid., p. 94

¹²⁶ Ibid.

such as asserting the Jamaican identity instead of blackness by focusing on a particular ethnicity.¹²⁷

So far, we have discussed institutional frameworks and power to explain what kind of strategies actors choose based on their interests. These actors choose ethnic classifications instead of their gender, religion, or tribe and if there is the possibility of an institutional incentive, these actors aim to select level of ethnic differentiation in which that actor becomes a member of. But the questions where the boundaries are drawn and accordingly, which individuals will be categorized under same groups? Hence, the third characteristic of Wimmer's theoretical framework is the political networks and alliances. According to Wimmer, already established networks of alliances define the ethnic boundaries between in-group and out-group. And this situation also becomes visible during the process of nation-building where the networks is significant.¹²⁸ Especially, the state elites play a key role starting from the preliminary stages of nation-building in which they start to define who will be the majority and minority and thus, who will be included or excluded in the nation-state. In another work, Wimmer (2002) compares Switzerland, Iraq and Mexico which shows that each of these countries' state elites aimed to define which groups would be included or excluded during the nation-building process. The elites in Switzerland embraced a multi-ethnic nation building process which includes several civil society networks that are consisted of German, French, and Italian speaking cantons. On the other hand, in Mexico, indigenous population were excluded during the nation-

¹²⁷ Ibid., p. 95

¹²⁸ Ibid., p. 96

building process until Mexican Revolution flared up. In Iraq, politics was divided along ethnoreligious lines after American invasion.¹²⁹

Wimmer continues his model to further discuss the three different mechanisms that affect institutional frameworks, power distribution and network alliances. First mechanism is the exogenous shift. When the institutional structure is transformed such as from empires to nation-states, it brings new strategies of boundary making by either including by expanding the boundaries of nation or excluding by contracting the boundaries. On the other hand, new actors such as international organizations could also change how structure of power and political alliances work.¹³⁰ For example, we can consider European Union's engagement with candidate countries and the involvement of United Nations to protect the rights of the indigenous people.¹³¹ Second mechanism is called endogenous shift which explains how the boundaries could change endogenously based on the strategies of actors.¹³² This could happen in the case of assimilation when all of the members of a group choose to engage in boundary crossing and the members of the other group want to assimilate the other group so that the former ethnic group's identity vanish over time as in the case of Mishar Tatars and Teptiar Muslims in Russia.¹³³ The last mechanism is called exogenous drift which occurs when the actors employ new strategies other than the previous ones. African American civil rights movement

¹²⁹ Wimmer, *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict: Shadows of Modernity*, pp. 114-268

¹³⁰ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 106

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid., p. 107

¹³³ Ibid.

could be considered as one of the equalization strategies which inspired not only Red Power Movement of Indians but also other ethnic movements around the world.¹³⁴

Another important question to address is how actors struggle between boundaries and to what extent actors could compromise while following different strategies and having diverse interests. Some scholars argued that Gramscian tradition is an effective way of answering this question since it assumes that minorities follow and consent to the ethnic and national categories created by the elites who have both political and economic supremacy. These authors argued that, over the course of time these minorities or subordinates start to accept the dominance of the hegemony and internalize them without being independent. According to Wimmer, this perspective does not allow us to understand why subordinates engage in counterhegemonic activities such as boundary crossing, blurring or even inversion when faced with domination.¹³⁵ So, Wimmer develops a theory which he addresses as cultural compromise to understand how boundaries are negotiated. If the actors have shared interests, then individuals or groups can reach a consensus. Since they have shared interests, it is possible for them to settle on an ethnic boundary. Sometimes the interests are not the same, but the consensus could be reached based on various political, economic, and symbolic resources as well.¹³⁶ Wimmer provides an example to illustrate what he means by cultural compromise. During the nation-building process, elites encourage the expansion of the boundaries of the nation to endorse the legitimacy and state control. Meanwhile, various ethnicities and minorities within the

¹³⁴ Ibid., p. 108

¹³⁵ Ibid., p. 98

¹³⁶ Ibid.

nation-state may choose to become part of this nation-building project by accepting assimilation and thus, engaging in boundary crossing in order to become part of the nation which, in return, benefit from the equal and just treatment under the law.¹³⁷ Therefore, through assimilation, nation-states provide them with more rights compared to their previous status which was determined based on belonging families or social strata. On the other hand, it should be noted that theory of cultural consensus allows every individual and corporate to act upon their own demands and choose actions based on their benefit, but it is not free of any struggle for demand of recognition: “the notion of cultural compromise therefore does not lead back to a functionalist view of society where conflicts and change vanish from the sight. A cultural compromise merely limits the horizon of possibilities within which individuals can argue in their search for power and recognition.”¹³⁸

As far as the Wimmer’s theoretical framework concerned, Wimmer presents a detailed mechanism on how institutions, power and network alliances work while actors creating boundaries. Wimmer has valuable research designs which explore ethnic and religious minority groups in host countries by drawing data from European Social Survey to find out the level of social closure and cultural distance. Even though Wimmer includes different ethnic and religious minorities, the research falls short to examine the effects of institutions or country specific policies that might affect minorities which could cause assimilation and discrimination. By applying Wimmer’s theoretical framework on mechanisms of institutions, power and network alliances, this dissertation seeks to contribute to the emerging and flourishing field of

¹³⁷ Ibid., p. 99

¹³⁸ Ibid., p. 101

boundary making by examining the case of Alevis, specifically internal boundary contestations between Alevis and external boundary contestations with Sunni majority and the interlinkages between the two boundary making strategies. I refer this approach as “dual boundary making” since the aim of this study is not only to investigate the boundary making strategies between two diverse groups, but also it aims to analyze in-group internal boundary contestations and inter-group external boundary contestations.

The extant literature shows that boundary-making theory mostly studied through ethnicity.¹³⁹ Brubaker(2012) was among the significant scholars who analyzed the relationship between nationalism and religion and introduces four different approaches.¹⁴⁰ First, he argues that nationalism and religion are analogous phenomena where he argues that religion “provides a way of identifying and naming fundamental social groups, a powerful framework for imagining community, and a set of schemas, templates, and metaphors for making sense of the social world.”¹⁴¹ The second approach to analyze the relationship between nationalism and religion is to understand the ways in which religion explain the nationalism. Brubaker discusses the examples of the effects of various religions on different countries and shows that

¹³⁹ Barth, *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference* , Conversi, "Nationalism, Boundaries, Violence", Jenkins, *Rethinking Ethnicity* , Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", Sarıgil, *Ethnic Boundaries in Turkish Politics: The Secular Kurdish Movement and Islam* , Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*

¹⁴⁰ R Brubaker, "Religion and Nationalism: Four Approaches", *Nations and Nationalism*, Vol. 18, no. 1 (2012)

¹⁴¹ Ibid., p. 5

how certain religions, such as Protestant Reformation, helped the development of nationalism by forming political alliances and increased the level of literacy and standardized the vernacular language as well as brought society and the state together. The third approach discusses how nationalism and religion are intertwined together as in the case of Northern Ireland. When religion is combined with nationalism, it does not only become an ethnonational identity, but it is also “supplies myths, metaphors and symbols that are central to the discursive or iconic representation of the nation.”¹⁴² The final approach discussed by Brubaker is religious nationalism which combines the regulation of the private life with a religious content as in the case of Islamic umma.

There are only a couple of studies on the relationship between religion and boundary-making. Among these, most of them focus on the relationship between migration and religion. Zolberg and Woon (1999) examine the different strategies of boundary making, namely boundary crossing, blurring and shifting to observe how the individuals cross the insider-outsider distinction by explaining Spanish in the U.S. and Islam in Europe.¹⁴³ Alba (2006) examines Mexicans in U.S., North Africans in France and Turks in Germany to observe bright and blurred boundaries between immigrants and the host society in terms of religion, citizenship, language, and race.¹⁴⁴ For example, Islam becomes a bright boundary in France and Germany due

¹⁴² Ibid., p. 10

¹⁴³ Zolberg and Woon, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States"

¹⁴⁴ Alba, "Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States"

to certain state policies. Bail (2008) on the other hand, presents a typology of symbolic boundary configurations against immigrants in Europe by using a fuzzy-set analysis of data from 2003 European Social Survey in 21 European countries. Based on the hypotheses he produced, Bail found out that countries located at the periphery of the European Union are only recently accepting immigrants and thus immigrant integration is unsophisticated compare to other countries as racial and religious symbolic boundaries are stronger than average. Immigration countries which are in the core of Western Europe, on the other hand, received lots of immigrants both from colonies and other countries as guest workers and due to vast number of immigrants, they constitute a large number of the population and discourse about immigration is more sophisticated compared to other countries. As immigrants accepted with their culture and language, the public discourse on second generation could shift from accommodation to integration of immigrants in which natives could be concerned about the duration of their cultural identity. Hence, “segmented” or “downward” assimilation could be observed and thus they have a difficulty in crossing symbolic and social boundaries which presents the perspective of integration as a “social problem.”¹⁴⁵ Phalet, Fleischmann, and Stojcic (2012) founded that when there are strict forms of religious identities in cities, Muslims are less welcomed, and they work in lower positions. Hence, the more unwelcoming the public place, the stricter religious boundaries become.¹⁴⁶ On the other hand, Jacobson (1997) examines the underlying reasons why religion is an important element in terms of defining social identity rather than ethnicity. By conducting interviews, she found that rather than

¹⁴⁵ Bail, "The Configuration of Symbolic Boundaries against Immigrants in Europe", p. 55

¹⁴⁶ Phalet, Fleischmann and Stojcic, "Ways of 'Being Muslim': Religious Identities of Second Generation Turks"

identifying themselves as ‘Pakistani’, young British Pakistanis categorize themselves simply as ‘Muslims’ instead of Pakistani since they believe in umma. The respondents stated that religious boundaries affect their social life.¹⁴⁷

The boundary-making literature has been flourishing on the relationship between ethnicity and religion in the past couple of years.¹⁴⁸ Among these important studies, perhaps the most significant ones with regards to religion published by Jackson

¹⁴⁷ Jacobson, "Religion and Ethnicity: Dual and Alternative Sources of Identity among Young British Pakistanis"

¹⁴⁸ Akdemir, "Boundary-Making and the Alevi Community in Britain" , Alba, "Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States", Bail, "The Configuration of Symbolic Boundaries against Immigrants in Europe", Confronti, "Ethnicity and Boundaries in Jewish Nationalism" , Jacobson, "Religion and Ethnicity: Dual and Alternative Sources of Identity among Young British Pakistanis", Kastoryano, *Negotiating Identities: States and Immigrants in France and Germany* , Kastoryano, "Religion and Incorporation: Islam in France and Germany", Kirmani, "Constructing the ‘Other’: Narrating Religious Boundaries in Zakir Nagar", Kuah, "Maintaining Ethno-Religious Harmony in Singapore", Marcus, "Hierarchies, Religious Boundaries and Jewish Spirituality in Medieval History", Martinovic and Verkuyten, "Inter-Religious Feelings of Sunni and Alevi Muslim Minorities: The Role of Religious Commitment and Host National Identification", Phalet et al., "The Making and Unmaking of Religious Boundaries: Comparing Turkish and Moroccan Muslim Minorities in European Cities", Joseph Ruane, "Majority-Minority Conflicts and Their Resolution: Protestant Minorities in France and in Ireland", *Nationalism and Ethnic Politics*, Vol. 12, no. 3-4 (2006), Maykel Verkuyten and Ali Aslan Yildiz, "Muslim Immigrants and Religious Group Feelings: Self Identification and Attitudes among Sunni and Alevi Turkish-Dutch", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 32, no. 7 (2009), Ysseldyk, Matheson and Anisman, "Religiosity as Identity: Toward an Understanding of Religion from Social Identity Perspective", Zolberg and Woon, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States", Jackson, "Negotiating National Identity in Northern Ireland and Quebec: Youth Perspectives" , *ibid.*

(2015), Confronti (2015) and Ruane (2006).¹⁴⁹ By analyzing ethnic and religious identification in Northern Ireland and Quebec among the young generation, Jackson found correlations between language background and national identity in Quebec and religious background in Northern Ireland.¹⁵⁰ According to her research, while language works as a marker among the population in Quebec, religion becomes an essential element of identification. Also, due to the violent history of clashes between Protestants and Catholics in Northern Ireland, the strategy of concealing about their national identification was mostly pursued by the respondents of Northern Ireland. Another scholarly work by Confronti (2015) examines ethnic boundaries and the territorial borders of the Zionist movement since the foundation of Israel. He argued that the cultural elements are significant since Jews are an ethnic group with a long history of cultural continuity. The disagreements about territorial boundaries of land were related to the religious and messianic context. In this perspective, Confronti argued, Zionism is an instrumental solution for the Jews. There were also messianic and cultural attributes to land-based on Jewish collective memory and therefore, Zionist could not solve the problem on land due to the relationship between religion and nation in Zionism.¹⁵¹ Hence, the author argued that one must understand ethnic and cultural elements in Zionism.

¹⁴⁹ Confronti, "Ethnicity and Boundaries in Jewish Nationalism" , Jackson, "Negotiating National Identity in Northern Ireland and Quebec: Youth Perspectives" , Ruane, "Majority-Minority Conflicts and Their Resolution: Protestant Minorities in France and in Ireland"

¹⁵⁰ Jackson, "Negotiating National Identity in Northern Ireland and Quebec: Youth Perspectives", p. 211

¹⁵¹ Confronti, "Ethnicity and Boundaries in Jewish Nationalism", p. 157

On the other hand, Ruane (2006) compares the religious and ethnoreligious conflicts of Catholic-Protestant relations in France, the Republic of Ireland and the island of Ireland and argues that the way to end conflicts depends on undoing structural and cultural lock-in and identifying how this happened or not happened in each of these cases. The French case showed that there was a structural lock-in. The protestants were powerful in the second half of the 16th century but during the 17th century, Protestantism became a threat to the state. Following the revocation of the Edict of Nantes, the subsequent centuries seen persecution and later intolerance towards Protestants. It shows that the cultural lock-in appeared in an earlier period continued through until it solved. The Revolution changed this period and paved the way for modernization at both the local and national levels. On the other hand, the Irish Protestant case showed that lock-in could last for an exceptionally long time under certain circumstances. Even though independence was traumatic for Protestants, it later paved the way for the improvement of the relationships. The article showed that solving lock-ins could be achieved when the minorities reconcile their narrative similar to the state. Also, a pluralist approach would help both communities to mutually coexist.¹⁵²

In another work, Martinovic and Verkuyten (2016) study inter-religious attitudes of the Alevis and Sunnis in Germany and Netherlands and their in-group and inter-group attitudes. The results showed that Sunnis are negative towards Alevis and Alevis are more negative towards Sunnis. On the other hand, Alevis have more positive feelings towards out-group religious groups such as Christians, Jews and

¹⁵² Ruane, "Majority-Minority Conflicts and Their Resolution: Protestant Minorities in France and in Ireland", pp. 527-28

non-believers which, according to the research, is due to their strong identification with host country, lower religious group identification, lower engagement in religious practice as well as their stronger support for liberal values.¹⁵³ In a similar research conducted between Muslim minorities in Netherlands, Verkuyten and Yildiz(2009) found that while some Alevis consider themselves as Muslims, others argue that Alevism is a secular belief. On the other hand, the Sunnis strongly identify themselves with Muslim community as well as other Islamic minorities and they have a negative attitude towards Jews and non-believers. The study also showed that both Alevis and Sunnis have negative feelings toward each other.¹⁵⁴

Another piece by Jenkins and Cetin (2017) examine Alevi-Kurds in the UK and how their negative identity as second generation transmits intergenerationally linked to their exclusion in Turkey and how this marginalization in return, is perceived by the receiving country. To study this question, the authors first examine the transnational identity of first and second generations of Alevi Kurds in London in both etic and emic definitions. The first generation of Alevi Kurds were perceived as negative by the Turkish state, but this status has changed to a positive one when they gained a refugee status in Britain.¹⁵⁵ Even though they were refrained from pressure or

¹⁵³ Martinovic and Verkuyten, "Inter-Religious Feelings of Sunni and Alevi Muslim Minorities: The Role of Religious Commitment and Host National Identification", pp. 11-12

¹⁵⁴ Verkuyten and Yildiz, "Muslim Immigrants and Religious Group Feelings: Self Identification and Attitudes among Sunni and Alevi Turkish-Dutch", p. 1121

¹⁵⁵ Celia Jenkins and Ümit Cetin, "From a "Sort of Muslim" to "Proud to Be Alevi": The Alevi Religion and Identity Project Combating the Negative Identity among Second-Generation Alevis in the Uk", *National Identities*, Vol. 20, no. 1 (2017), p. 4

persecutions, they were defined as religiously Muslim and ethnically Turkish. On the other hand, the second generation are facing with other challenges as in the case of religious education in UK. In most of the cases, the Alevi children were counted as Muslims because these schools had a high proportion of Muslim children. As a result, they were perceived as “sort of Muslim”, but they did not have same practices as Muslims. In addition, Alevi pupils were bullied by Muslim attendants and they feel excluded in the school. To manage this problem, they often pretend that they are following the Muslim practices to fit in.¹⁵⁶ To overcome the problems of Alevi pupils in school, The Alevi Religion and Identity Project was initiated to design and deliver religious education to Alevi pupils. The project is very fruitful to not only provide education to the Alevi pupils but also teaching their parents about Alevism and provided religious diversity to the society.¹⁵⁷

With regards to analyzing Alevism through boundary-making, Akdemir (2017) examines the Alevi community that migrated to Britain and found that there are certain salient boundaries with Sunni identity and the influence of Sunni Islam in Turkey also reflects upon Alevis in Britain as well. Alevis differentiate themselves from Sunnis by stating that they pay attention to moral obligations, honesty as well as gender equality. On the question of identification of being Kurdish or Alevi, Akdemir observes that Kurdish Alevis tend to differentiate themselves from Sunni Kurds. On the other hand, some Alevis associated Alevism with Turkishness, progressiveness, and claim that they are supportive of Atatürk.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Ibid., pp. 7-8

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Akdemir, "Boundary-Making and the Alevi Community in Britain", p. 183

As it is presented above, in addition to ethnicity, boundary-making literature is mostly focused on migration and immigrants' religion and the boundaries that are constructed in relation to the host country. Although the field of boundary-making is flourishing year by year and focusing on various areas, there is a need to study internal boundary contestations of the same faith which would give us more insight about that particular group which would look quite homogenous on the outside. In most cases, we observe a lack of in-depth research on religion or faith that affects the boundaries and most of the cases research is reduced to ethnicity. The literature we mention above focused on religious or ethnic minorities who emigrated to another country. The Alevi case is different because Alevis were a secluded closed community lived in small villages that moved to cities much later and kept closed for a long time and later started to become publicly visible with Alevi revival following the identity politics that emerged in the 1980s. Hence, this work aims to examine Alevis' effort to find their identity.

3.3. Methodology and Case Selection

To investigate and analyze the boundary making strategies between Alevis and between Alevis and Sunnis as well as the interlinkages between these two phenomena, this dissertation utilizes a case study. A case study is a significant way of analysis to broaden our understanding on a specific subject or phenomena that we try to analyze. Gerring defines case studies as "an intensive study of a single unit with the aim to generalize across a larger set of units' and it perceived as a particular

way of defining cases.”¹⁵⁹ Therefore, the aim of the case study is deriving conclusions for the larger set of units through empirical results of the observation by critically analyzing a single unit. For Gerring, the researchers should select the cases that are representative. These cases could be typical cases, diverse cases, extreme cases, deviant cases, influential cases, most similar cases, and most different cases.¹⁶⁰ The aim of this dissertation is to present the most similar cases which, according to Gerring’s identification, these cases have different paths but similar results. This research presents a comparative case study through a study of Alevi civil society organizations. According to Brady and Collier(2010), comparative method is “the systematic analysis of a relatively small number of cases...Tools associated with the comparative method include procedures for concept formation, standard practices for looking at matching and contrasting cases, and using theory to identify most-likely and least-likely cases”.¹⁶¹ This dissertation presents a comparative case study of five Alevi civil society organizations, to find out the similarities and differences between the cases as well as the similarities and differences between the Alevis and Sunnis through a study of boundary making strategies. In another words, this research aims to discover in-group boundary making strategies of the Alevi civil society organizations and out-group boundary making strategies towards Sunnis and the effects of the in-group strategies on out-group strategies by employing a comparative case study consisted of selected five Alevi civil society organizations.

¹⁵⁹ John Gerring, *Social Science Methodology: A Unified Framework* (New York: Cambridge University Press, 2012), p. 411

¹⁶⁰ Ibid., pp. 52-53

¹⁶¹ Henry R. Brady and David Collier, *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards* (Plymouth, UK: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2010), p. 319

The primary methodology is selected for this study is the in-depth interview to gather both historical and up-to-date information. In-depth interviews are great tools as a method because it is “useful when the researcher has a particular topic he or she wants to focus on and gain information from individuals.”¹⁶² I conducted semi-structured interviews, which are my main materials for the dissertation with the presidents and members of the executive committees or boards, religious guides (*dede*) serving in the *cemevis* run by these organizations. The interviews took place in Istanbul, and Ankara since the selected cases’ headquarters are situated in these cities. I also made participant observation by attending each organizations’ *cem* rituals. The reason these associations and foundations are chosen is because they are the most widespread Alevi organizations all around Turkey. Dünya Ehl-i Beyt Vakfı (DEBV) have 256 organizations within its body meanwhile Cem Foundation has 19 in Istanbul and 34 in the rest of Turkey. Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri (PSAKD) has 69 branches and Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı (HBVAKV) has 41 branches all over the Turkey and their headquarters are in Ankara. Alevi Kültür Dernekleri (AKD) is also based in Ankara and it has 99 branches all over Turkey. Since I have 5 different Alevi civil society organizations as representative cases, I interviewed 5 people of each of these civil society organizations, except for Dünya Ehl-i beyt Vakfı. I managed to conduct one interview from Dünya Ehl-i Beyt Vakfı since the other members of the board were not willing to participate. For Alevi Kültür Dernekleri, I managed to conduct 4 interviews since the other member of the

¹⁶² Shalene N. Hesse-Biber and Patricia Leavy, *The Practice of Qualitative Research* (California: Sage Publications, 2006), p. 120

board was out of town and unwilling to participate in a face-to-face interview. So, in total I conducted 20 interviews.

Certainly, there have been certain limitations regarding this study. First of all, as a young and female researcher, it was hard to reach out and conduct interviews with these organizations. Even though most of the Alevis scrutinize that men and women are equal in Alevi faith, in most of the places, females were the ones who were the secretaries, or they had cleaning duties. Even though some females were mentioned in the executive board in some of these organizations, they were either not present or unable to do the interview. Therefore, this study was conducted by a young female researcher in a male dominated setting. The second limitation was due to the positionality of the researcher and how he or she is perceived. Since talking about religion is a sensitive issue, some of the correspondents were suspicious at first when the scope of the research was introduced. In some cases, the researcher perceived as the “Sunni other” versus their Alevi identity and often some suspicions have been raised about the subject. The interviewers became comfortable once they have confirmed that this research is conducted within an academic research under the university, they were willing to participate, answer the questions and more open about their identity.

Another primary source of this study are the periodicals and newspapers that were published by these associations and foundations. For example, Dünya Ehl-i beyt Vakfı has periodicals called “Ehl-i Beyt Işığı” and “Ehl-i Beyt Dünyası” both available online and hard copy. Cem Vakfı has its own publishing house called “Cem Yayınları” which publishes in form of books and they also have Cem Dergisi.

PSAKD has a periodical called “Pir Sultan Abdal Kltr ve Sanat Dergisi.” Even though it is not available online, it is available as a hard copy. HBVAKV has their own periodicals published under their names and they are available both in hard copy and online. Alevi Kltr Dernekleri has a newspaper called “Srek” but it was only published for a limited time and then it stopped. In an effort to analyze the boundary making strategies among Alevis, I utilized content analysis on these published documents to carefully examine the perspectives of these organizations.

Since the scope of the research is to study Alevi organizations, I selected Alevi civil society organizations that can present a wide range of boundary making strategies utilized at different points in the spectrum. My selection criteria are twofold: first, the cases are chosen because each of them represents a distinct perspective when it comes to definition of Alevism, as also noted in literature review section. Second, these foundations and associations are the most widespread Alevi organizations in Turkey. My aim is to compare different strategies of boundary making. I, therefore, chose Dünya Ehl-i Beyt Vakfı, Cem Vakfı, Pir Sultan Abdal Kltr Derneği, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kltr Vakfı and Alevi Kltr Dernekleri.

CHAPTER IV: HISTORY OF ALEVI REVIVAL: A SENSE OF TOGETHERNESS

The downfall of the Ottoman Empire and the establishment of the Republic of Turkey after the World War I expected to indicate the beginning of a new period between Alevi-state relations. Religious institutions and titles such as Şeyhülislam, sharia courts, medreses as well as Ministry of Religious Affairs and Pious Foundations (*Şeriye ve Evkaf Vekaleti*) that were previously existed in the Ottoman Empire were banned. Following the abolishment of the Caliphate in 1924, Directorate of Religious Affairs (*Diyanet İşleri Başkanlığı*) was established. According to 1982 Constitution, DRA aims to operate in “existing in the general administration, in accordance with the principle of secularism, by staying out of all the political views and mentalities and adopting a goal of solidarity and integration as a nation.”¹⁶³ Even though it was not directed specifically to Alevis, the Law 677 “on the Closure of Dervish Monasteries and Tombs, the Abolition of the Office of Keeper of Tombs and the Abolition and Prohibition of Certain Titles” was accepted in 1925. The Law did not only close all lodges, tombs and monasteries in Turkey but

¹⁶³ *Kuruluş Ve Gelişim*, 2019), p. 1, available from <https://www.diyaret.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//1/diyaret-isleri-baskanligi-kurulus-ve-tarihcesi>).

also banned the usage of religious titles such as: “*şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çecelebilik, babalık, emirlik, nakiplik, halifelik, falcılık, büyüçülük, üfürükçülük.*”¹⁶⁴ Some Alevi intellectuals were quite enraged with the fact that their religious guides (*dede, seyit, çecelebi, baba*) were identified with sorcerers and superstitions under the same law. As Balkız writes:

At this point we need to ask all those *mürşits, seyits, çecelebis, pirs and dedes* once were holy and honorable members who saved this country are now considered as healers who cure sickness with his/her breath (*üfürükçü*), makers of magical charms (*muskacı*), bigots (*yobaz*) and a bunch of frowsy (*meczip*) people after the foundation of the republic. Why is that so? Either Atatürk considered that Alevi-Bektashis were undesirable subjects who had to be stopped due to new republican reforms and he did not need them no longer because the enemy was already defeated, or Atatürk assumed that Alevi-Bektashis were under the general category of Islam and thought that they were represented under DRA.¹⁶⁵

Here, Balkız refers to the Alevi support during the Independence War when Atatürk visited the Bektashi Lodge in Hacıbektaş and met with their leaders and earned their support for the national struggle against allied forces.¹⁶⁶ Hence, by stressing the initial desire of Alevi society, Balkız points out that even though Alevis want to see themselves as part of Turkish nation who fought and won the national struggle, the

¹⁶⁴ *The Constitution of the Republic of Turkey*, 2019), p. 91, available from

https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf

¹⁶⁵ Ali Balkız, "Dede Baba Çelebi Seyit Nakıp Ve Cumhuriyet", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 8, no. 30 (1999), p. 42

¹⁶⁶ Krisztina Kehl-Bodrogi, "Atatürk and the Alevis: A Holy Alliance?" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), p. 59

state fails to recognize their religious leaders let alone their religious rituals. As Kehl-Bodrogi states “Alevi *dedes*, easily identifiable by their long beards and untrimmed moustaches, were often arrested because of illegal religious and ‘superstitious’ activities.”¹⁶⁷

Upon adapting these laws, the principle of secularism (*laiklik*), which is one of the core pillars of Republic, was added to the constitution in 1937. The state did not only remove religious authority but also pushed religion back from public sphere to private sphere. As Grigoriadis states, “the secularization programme of Kemal Ataturk entailed the full subjugation of Islam to the state, its eradication from the public sphere and its limitation into a very narrowly defined private sphere.”¹⁶⁸ Even though the state abolished all the religious orders and worship places such as *dergahs* and *tekkes* as well as religious titles and establish control over religion through new institutions through assertive secularist policies, Alevis still hoped that transition from a religious Ottoman Empire to a secular republic could include them as essential members (*asli unsur*) in the nation building project.

The urbanization, migration and democratization that started in 1950s had a huge impact on Alevi population. Migration to cities brought an urban expression of Alevism which previously preserved its existence in rural areas. As Alevis started to migrate from villages to cities, all traditional networks and religious institutions started to dissolve. Since they moved to cities, there were no *musahips* (religious

¹⁶⁷ Ibid., p. 64

¹⁶⁸ Ioannis Grigoriadis, "Islam and Democratization in Turkey: Secularism and Trust in a Divided Society", *Democratization*, Vol. 16, no. 6 (2009), p. 1196

brotherhood) to hold *cems* together and there were not even *dedes* who can guide *cems*. The relationship between *dede* and his *talip* was also weakened. In rural areas, *cems* were often held in wintertime when no one had to work in the field for their crops. Moving to cities, Alevi had to find *dedes* who can hold *cem*. *Dedes* do not only symbolize religious authority but also provide justice by holding *görgü cemi* as well as provide unity among all believers. Hence, moving to cities, Alevi encountered with other Alevi and had to hold *cems* together in a multicultural setting compare to their closed societies in rural life. As a result, Alevi lost their unity which they had in rural regions due to lack of their religious guide as well as the sense of lack of community since cities provided diverse Alevi populations migrated from various areas of Turkey. As Seufert notes:

With the opening up of the closed parochial communities and the migration of their members to the big cities, the orally mediated and simple folk-beliefs of the Alevi are confronted by an outside world which cannot be integrated into their traditional religious parameters. The Alevi's narrow social basis of tribe and village communities, and their isolated conditions of life, resulted in a mystic world-view which failed to objectify itself in a widespread written tradition.¹⁶⁹

The decline of the religious practices as a result of urbanization, migration and social segregation appeared not only in cities, but also in villages. Kehl-Bodrogi (2017, p.69) confirms that *cem* ceremonies have been neglected since past twenty years.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Günter Seufert, "Between Religion and Ethnicity: A Kurdish Alevi Tribe in Globalizing Istanbul" in A. Öncü and P. Weiland, eds., *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities* (London: Zed, 1997), p. 173

¹⁷⁰ Kehl-Bodrogi, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma*, p. 69

Similarly, Bumke draws attention the level of decline in *cem* ceremonies and religious rituals in Tunceli since the 1960s. Bumke argues that decline of practices such as *musahiplik* as well as lack of authority of the religious guides was due to control and pressure by the Turkish state.¹⁷¹ In another work, Bumke observes that Alevis in Tunceli no longer cook *aşure* during Muharram month and hardly ever keep the Muharram fast and *cem* ceremony is not practiced frequently.¹⁷² Certainly, restrictions and laws and urbanization had a huge impact in Alevis' lifestyle and rituals but informal networks such as *hemşehrilik*, *akrabalık* as well as the strong presence of oral culture helped them to preserve their traditions even in city conditions with the help of *dedes*, *zakirs*, *pirs*, *rehbers* and *mürşits*. Therefore, their traditions were not fully lost, but they managed to survive in urbanized areas with the help of their religious guides and thanks to associations and foundations that were established in cities in the upcoming years which provided support and sense of unity for their community.

Together with modernization, migration, urbanization, secularization and newly introduced reforms, democratization and multiparty system encouraged political parties to appeal people. Founded in 1946, The Democrat Party (DP) strived for

¹⁷¹ Peter Bumke, "Kızılbaş-Kurden in Dersim (Tunceli, Türkei): Marginalität Und Häresie

", *Anthropos*, Vol. 74 (1979), p. 113

¹⁷² Peter Bumke, "Quelques Aspects De L'organisation Des Alévis Kurdes

", *Revue des*

Etudes Islamiques

, Vol. 60 (1992), p. 113

equality, liberalism and put emphasis on rural development for economic development by promising land reforms to the peasants. In addition, gaining popular support, DP also attracted attention of Alevis. Hüseyin Doğan, father of İzzettin Doğan of Cem Vakfı and a *dede* from *Ağuiçen Ocağı* joined DP from Malatya which caused a drastic change in voting in the Alevi populated areas.¹⁷³ For example, during 1950 elections, DP won 58,7% while Republican People's Party (RPP) got 41,3% of the votes. According to Coşkun, Alevis also supported DP in Sivas during 1950 and 1954 elections.¹⁷⁴

Nevertheless, this situation drastically changed. Even though Alevis supported DP during the first two elections, it did not last long because DP started to build its narrative based on Islam (Bozarslan 2002).¹⁷⁵ DP started to increase its voice by declaring that call to prayer should be Arabic instead of Turkish. DP also believed that *İmam Hatip* schools to officially educate imams must be opened and more mosques should be established. The introduction of compulsory religious education and foundation of the theology faculty under Ankara University in 1949 presented a significant emphasis on religion.¹⁷⁶ With all these developments regards to political

¹⁷³ Ç Yetkin, "Prof. İzzetti Doğan Üzerine", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 7, no. 28 (1998), p. 10

¹⁷⁴ Zeki Coşkun, *Aleviler, Sünniler, Ve Öteki Sivas* (İstanbul: İletişim, 1995), p. 271

¹⁷⁵ Hamit Bozarslan, "L'alévisme Et L'impossible Équation Du Nationalisme En Turquie" in Alain Dieckhoff and Riva Kastoryano, eds., (Paris: Editions du CNRS, 2002)

¹⁷⁶ Şerif Mardin, "Turkey: Islam and Westernization" in Carlo Caldarola, ed., *Religions and Societies: Asia and the Middle East* (New York: Mouton, 1982), p. 182

use of religion, Alevis felt regret and stopped supporting DP especially in 1957 elections. One of the Alevi minstrels (*aşık*), Ali İzzet Özkan wrote this hymn to show how Alevis felt betrayed by DP:

Demokrat Parti'yi güzel kız sandık

Çirkin çıktı, kahpe çıktı, dul çıktı

Alnı açık yüzüm ak dedi kandık

Yüzü kara çıktı, başı kel çıktı.

Hırsız vatandan sürekle dediler

Köylünün dileğini vererek dediler

Son zamanlarda bir gün görek dediler

Afat çıktı, tufan çıktı, yel çıktı

Bakın hallarına şu milletlerin

Açın kapısını adaletlerin

Mehdi diye gözlediğimiz zatların

Koltuğundan haç, put çıktı, nal çıktı.

Bunların mevki kazanmak fikiri

Düşünen kim bizim gibi fakiri

Has kumaşık dedi bize her biri

Kendir çıktı, keten çıktı, çul çıktı.

Söz milletin dedi kendi söyledi

Hürriyet var dedi zulüm eyledi

We thought DP was a beautiful girl

But it was ugly, treacherous, widow

It pretended honest and have a pure face,
we were misled

Its face was black, and its head was bald.

They said let's banish the thief from our lands

And let's make the wishes of the peasants come true

They said let's live a happy life once and for all

But there were calamity, flood and storm.

Look at all those people, what they have become

Let the gates of the justice be opened

The ones were waiting and saying he is Mahdi

They were hiding cross, icons, and horseshoes under their arms.

All they care about holding office

Who would care about poor people like us

They said they were qualified like a good woven fabric

They proved to be like hemp fiber, linen, and haircloth sack.

They said people has the voice

They said there is freedom, but they oppressed people

Altın paraları n'etti neyledi
Hazineden bakır çıktı, pul çıktı.

What did they do with all that money?
Treasury turned out to be consisting of copper coins.

Al' İzzet ne dersin git sazını çal
Hikmete karışma tez gelir zeval

Ali İzzet you just play your longneck lute
Do not mess with the divine wisdom
for your end will come soon

Bozuldu adalet düzelmez herhal
Fitne çıktı, Deccal çıktı, mal çıktı.¹⁷⁷

Justice is broken and it will not be improved soon
It proved to be provocative, Antichrist and low.

The extensive sociological, economical, and political transformation vis-à-vis multiparty politics combined with migration, which brought new expectations and necessities, required a transformation in the organizational structure of Alevi-Bektashis. Earliest Alevi-Bektashi civil society organizations demonstrate that Alevi-Bektashis started to form belief-based organizations on rural level. The first organizations started to appear in 1952 with Association for Solidarity and Beautification of the Ocak Village (*Ocak Köyü Güzelleştirme ve Yardım Derneği*), Association for the Improvement of Ocak Village (*Ocak Köyü Kalkındırma Derneği*) in 1955 and Divriği Cultural Association (*Divriği Kültür Derneği*) in 1957.¹⁷⁸

Alevis become more organized especially after the acceptance of 1961 Constitution which provided more rights and freedoms compare to its previous counterparts. In 1963, PM İsmet İnönü proposed a bill concerning the establishment of a Department

¹⁷⁷ Ali Yıldırım, "Aleviliğin Adı Yok", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 8, no. 30 (1999), p. 70

¹⁷⁸ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 169

of Sects (*Mezhepler Dairesi*) and Alevi Directorate (*Alevi Masası*) under DRA but it was not accepted.¹⁷⁹ Proposed bill had a massive impact on the rightist media claiming that Alevism is not a sect and there were no Shia believers in Turkey. As a reaction to the press and the proposed bill by İnönü, 50 Alevi students published a manifesto which officially use the term “Alevi” for the first time. After these incidents, Alevis became more organized both in urban and rural levels. In fact, the first public *cem* was held in December 1963 by Hacı Bektaş Veli Tourism Association in Ankara.¹⁸⁰ This event led to the yearly celebration in the memory of Hacı Bektaş Veli in Nevşehir similar to the Mevlevi festival in Konya. Following the opening of the Museum of Hacı Bektaş-i Veli Shrine in 1964, numerous associations followed: *Hacı Bektaş Veli Turizm ve Tanıtma Derneği* (1963), *Hacı Bektaş Kültür, Kalkınma ve Yardım Derneği* (1963), *Ozanlar Derneği* (1963), *Hubyar Köyü Kültür Derneği* (1967) and *Karacaahmet Sultan Kültürünü Tanıtma, Yaşatma, Dayanışma ve Türbesini Onarma Derneği* (1969).¹⁸¹ In addition, there were many journals published such as *Karahöyük* (1964), a newspaper called *Ehl-i Beyt Yolu* (1966), *Cem* (1966) and *Gerçekler* (1970).¹⁸²

¹⁷⁹ *Bir Uzun Mücadele*, (Cumhuriyet Gazetesi: 2018), available from

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/26942/Bir_uzun_mucadele.html

¹⁸⁰ Massicard, *Türkiye’den Avrupa’ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*, p. 55

¹⁸¹ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 169

¹⁸² Elise Massicard, "Alevism in the 1960s: Social Change and Mobilisation" in H.I. Markussen, ed., *Alevis and Alevism, Transformed Identities* (Istanbul: Isis Press, 2005), p. 15

These reactions brought counter reactions by the Sunni conservatives especially following the bill incident. Headlines of the newspapers such as “Alevi will bring their mum söndü ritual to the mosque” followed by a speech by İbrahim Bedrettin Elmalı, who was the head of DRA between 1965 and 1966, stating: “There are only a handful of Alevi. Alevism has faded away” paved the way to further reactions.¹⁸³ In 1966, a group of radical Islamists attacked an Alevi village called Fevziye, raping and killing many villagers in Ortaca district of Muğla.¹⁸⁴ In 1968, a play called *Mumsöndü*, which refers to the false belief that Alevi engage in incest relationship, was performed at Ankara Küçük Meydan Sahnesi. This followed by a night gathering in 1966 to commemorate Hatayi, who known as Shah Ismail I, the head of Safavid Empire during 16th century and an important figure for Alevi.¹⁸⁵

One of the most significant developments with regards to Alevi-Bektashi organization was the foundation of an Alevi political party, The Unity Party (*Türkiye Birlik Partisi*) on October 17, 1966 by a group of Alevi activists and businessman. The party logo was consisting of a lion in the middle which symbolized Ali Ibn Abi Talib who is addressed as “the lion of the God” and twelve stars surround the lion that symbolized the Twelve Imams. It was founded by Tahsin Berkmen who was from Dedekargın village of Çorum which is one of the most prominent hearths of Alevi in Turkey. Berkman stated that main purpose of the establishment of the political party as: “UP was born from a need to support of all requests and stand

¹⁸³ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri*, p. 98

¹⁸⁴ *Bir Uzun Mücadele*,

¹⁸⁵ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 170

against societal pressures instead of distancing itself from social movements in our recent history.”¹⁸⁶ The same year party leadership was changed, and Mustafa Timisi became the head of the party. UP joined the elections in 1969 and managed to receive %2.8 of the votes in total which allow them to be represented in parliament with eight PMs from Ankara, İstanbul, Çorum, Amasya, Tokat, Malatya and Sivas.¹⁸⁷ In 1973 elections, UP was represented with only one MP, Mustafa Timisi from Sivas. In 1977, no MPs were elected from UP and eventually it was closed with rest of the other political parties with 1980 coup d’état. Today, UP was found again in 2016 by Hüseyin Ekici and the party logo has a slight resemblance to the previous logo with twelve stars but this time it represents the number on the clock and the clock shows 09:05 AM, symbolizing the exact time Ataturk passed away on November 10, 1938. Hence, the party regulations have a lot of emphasis on Ataturkism as well as the Republic.

Following the 1971 military memorandum and the change in Law on Associations in 1972 slowed down the progress of the foundation of new Alevi associations. Nevertheless, there were some Alevi associations established during that period such as Aşık Veysel Culture Association (*Aşık Veysel Kültür Derneği*) in 1972, Association for Solidarity and Beautification of Keçeci and Surrounding Villages (*Keçeci ve Çevre Köyleri Güzelleştirme, Sosyal Dayanışma Derneği*) in 1973, Association for Minstrels (*Halk Ozanları Derneği*) in 1974 and Association for Promotion and Tourism for Pir Sultan Abdal of Banaz Village (*Banaz Köyü Pir*

¹⁸⁶ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri*, p. 33

¹⁸⁷ Ibid., p. 34

Sultan Abdal Turizm ve Tanıtma Derneği) in 1976.¹⁸⁸ These associations managed to survive until 1980 coup d'état.

As noted above, one of the most significant reasons and turning points became apparent after Alevis arrived in cities. Moving to cities, Alevis encountered with lower-class and middle-class Sunnis in cities who were economically disadvantaged. In fact, this encounter was one of the reasons why Sunnis supported pro-Islamist and ultra-nationalist parties in the first place. Even though RPP won the 1973 elections, in Alevi and Sunni populated urban dwellings such as Çorum, Malatya, Maraş and Sivas, RPP was followed by Islamist National Salvation Party (*Milli Selamet Partisi*). In 1977, RPP was this time followed by Nationalist Action Party (*Milliyetçi Hareket Partisi*).¹⁸⁹ This situation further led to mass killings and attacks by the radical Islamists in Malatya (1978), Maraş (1978), Çorum (1980) and Sivas (1993). These atrocities resulted in distrust to Turkish state since it was not able to prevent it from the very beginning and remained as significant keystone in collective memories of Alevis.

Following 1980s, Alevis rediscovered their identity due to various political and sociological reasons. Çamuroğlu (1998) and Erman and Göker (2000) argued that there are three main reasons of Alevi Revival: the collapse of the socialist block,

¹⁸⁸ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 170

¹⁸⁹ Nil Mutluer, "The Looming Shadow of Violence and Loss: Alevi Responses to Persecution and Discrimination", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 18, no. 2 (2016), p. 147

rising political Islam and Kurdish issue.¹⁹⁰ When the Eastern socialist block collapsed at the end of 1980s, many young and middle aged Alevis who were affected by socialism two decades ago were discontent. Frustrated by the new political developments, they began to go back to their roots. Alevis who were active in left-wing political parties as well as gained political experience and social network started to address themselves as “Alevi” and they observed that “they neglected Alevism in favor of socialism.”¹⁹¹ With rediscovery of Alevism, Alevis realized that their belief was far more liberal, just and egalitarian than socialism and their motto was changed to “from now on we will strive for *Alevilik*.”¹⁹² This led to a redefinition of Alevism as a belief based movement.¹⁹³ The religious guides once were neglected, humiliated and accused of demanding peoples’ resources in exchange for their religious services, which are called *hakullah*, started to become influential.

The second reason which paved the way to Alevi Revival was the rise of political Islam which led Alevis and Sunni Kemalists defend the Republic as well as the Kemalist principles.¹⁹⁴ Alevis took a stand against political Islam by analyzing the history of Ottoman Empire and its massacres against Alevis, the Islamic Revolution

¹⁹⁰ Reha Çamuroğlu, "Alevi Revivalism in Turkey" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1998), Erman and Göker, "Alevi Politics in Contemporary Turkey"

¹⁹¹ Çamuroğlu, "Alevi Revivalism in Turkey", p. 80

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Dressler, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism", p. 286, van Bruinessen, "Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey", p. 8

¹⁹⁴ Erman and Göker, "Alevi Politics in Contemporary Turkey", p. 99

of Iran in 1979 as well as the idea of Turkish Islamic Synthesis which was initiated by right-wing intellectuals and later promoted by 1980 coup leaders. Turkish Islamic Synthesis stressed more emphasis on state-run religious education for training preachers. The idea of adjoining Turkish nationalism with Islam paved the way to Islamic political parties in 1980s and 1990s.¹⁹⁵ Even though the reason for the promotion of this ideology was not to overshadow the state and its founding principles, Alevis felt like outsiders in a setting where the idea of Islam and Turkishness would bind the citizens together in a form of a community. Hence, Alevis felt responsible to defend the Republic:

Yet, the timing of their *coming out* was by no means coincidental. It occurred at the peak of the political struggles to preserve the laicistic [sic] legacy of Kemalism. In this situation the Alevis were in a position to present themselves to secular Turkey as a natural stronghold against Islamism and as “guarantors of laicism.” Indeed, the secularist circles had from the outset regarded Alevism, which presented itself as progressive, religiously tolerant, and democratic, as their closest allies.¹⁹⁶

Another reason for Alevi revival was the “Kurdish issue” that not only affected Kurds but also Kurdish Alevis as well. The same pattern which was borrowed from the Ottoman era that Kızılbaş Alevis were threat to national unity continued through the 1980s. Alevis were usually addressed as 3Ks –*Kızılbaş*, Kurdish (*Kürt*) and Communist (*Komünist*) that were considered as the most dangerous national security threats against the unity of Republic. In fact, in a confidential report that was

¹⁹⁵ Binnaz Toprak, "Civil Society in Turkey" in R.A. Norton, ed., *Civil Society in the Middle East* (Leiden: Brill, 1996), p. 102

¹⁹⁶ Krisztina Kehl-Bodrogi, "Introduction" in Krisztina Kehl-Bodrogi, B. Kellner-Heinkele and A. Otter-Beaujean, eds., *Syncretic Religious Communities in the near East* (Leiden: Brill, 1997), p. 14

prepared by the leaders of the coup named as “Internal Threats Aimed at Turkey” included Alevis along with Kurds, which was described as a belief mixed with Sunni Islam and Bektashi Turkish customs.¹⁹⁷ Most of the Alevis realized that the tension between PKK (Kurdish Workers Party) and the state directly affects them and forces them to make a choice about their identity. According to Çamuroğlu when Alevis faced with Kurdish nationalism, they stress their religious identity rather than their ethnic identity and emphasize the principle of unity just like they argue that they are the “guarantors of laicism” when faced with Islam.¹⁹⁸

Following the 1980 coup, several other Alevi associations were established. According to Erdemir, Alevi-Bektashi organizations were left behind compared to other movements with regards to Kurdish identity, Sunni radicalism, environmentalism and feminism.¹⁹⁹ These associations resembled the ones that were opened during 1960s: Association for Research for Abdal Musa of Tekke Village (*Tekke Köyü Abdal Musa Kültürünü Araştırma ve Yaşatma Derneği*) in 1984, Association for Protection and Restoration of the Şahkulu Sultan Shrine in Merdivenköy (*Merdivenköy Şahkulu Sultan Külliyesini Koruma, Onarma ve Yaşatma Derneği*) in 1985, Association for Promotion and Tourism for Pir Sultan Abdal of Banaz Village (*Banaz Köyü Pir Sultan Abdal Turizm ve Dayanışma Derneği*) in 1988, Association for Hacı Bektaş Veli Culture and Promotion (*Hacı*

¹⁹⁷ Ceren Lord, "Between Islam and the Nation: Nation-Building, the Ulama and Alevi Identity in Turkey", *Nations and Nationalism*, Vol. 23, no. 1 (2017), p. 54

¹⁹⁸ Çamuroğlu, "Alevi Revivalism in Turkey", p. 80

¹⁹⁹ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 170

Bektaş Veli Kültür ve Tanıtma Derneği) in 1989.²⁰⁰ 1980s also witnessed an Alevi Revival in Germany as well. In 1989 an Alevi manifesto was published in Hamburg followed by Alevi Culture Week where Alevi rituals and identity were publicly presented in Germany. It was followed by the establishment of *Almanya Alevi Cemaatleri Federasyonu* in 1990 which later became *Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu* (AABF) in 1993.

The late 1980s and beginning of 1990s witnessed the foundation of associations, federations, organizations and *cem* houses especially in urban areas in Turkey. One of the most important cornerstones was the publication of The Alevi Manifesto, the first public appearance of Alevis, which was first published on May 6, 1990 in *Cumhuriyet Gazetesi* and followed by Zelyut's book called *Öz Kaynaklarına Göre Alevilik*. It is an important document which signified revival and re-politicization of Alevis that stated Alevis' demands precisely and clearly for the first time in a collective manner. The manifesto was not only signed by Alevis but also Sunni authors, journalists, actors as well as academics such as Yaşar Kemal, Aziz Nesin, İlhan Selçuk, Tarık Akan, Zülfü Livaneli, Nejat Birdoğan, Lütfi Kaleli and Rıza Zelyut.²⁰¹ The manifesto starts with this statement:

This manifesto seeks to make the demands and problems of Alevism, which is a branch of Islam exists in Turkey, recognized, and notify the public about requests of Alevis. Alevis perceive the other faiths as "true, divine, and sacred." But they

²⁰⁰ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri*, p. 17

²⁰¹ Ibid., p. 187

expect the same positive approach for their own faith and culture. The recognition of the Alevi thought will bring peace and prosperity to Turkey.²⁰²

The manifesto continues with section called “facts” which claims that there are 20 million Alevis live in Turkey and Alevism is a branch of Islam just like Sunni Islam. Even though this claim is controversial today, The Alevi Manifesto asserts that Alevis are just as old as Sunni Islam and part of it and argues that “even though both a Alevism and Sunni Islam comes from the same source, that is Islam, and there are significant differences between them with regards to thought and practice.”²⁰³

Another important fact stressed out is the lack of knowledge about Alevi thought among Muslims and their perspectives are shadowed by rumors and prejudices back in the Ottoman era. Moreover, Alevis emphasized that the Republic only represents the Sunni branch of Islam through DRA and Sunni Islam has been infiltrated through mandatory religious education in schools as well as imams in mosques.

The Alevi Manifesto calls for the acceptance of pressure on Alevis and people should learn to accept the differences in society. No one should fear their identity while they are stating their Aleviness and Sunnis should change their bias with regards to Alevism. It further stresses that the state should recognize Alevis and allow them to broadcast in official radio and televisions and the media pressure on Alevis should be abolished. Most importantly, the manifesto emphasizes that if compulsory religious education to be taught in the following years, Alevi faith should also be included in the curriculum which would have discriminatory consequences if the state continues to focus on education on Sunni Islam. The state

²⁰² Ibid., p. 181

²⁰³ Ibid., p. 182

should stop building mosques and sending imams through DRA. Another point from the manifesto is related to secularism. It states:

Alevis are the safeguards of the secular state...Alevis are tolerant, respectful to science and progressive due to their culture and they are against bigoted thought. Alevis will always be guarantors against the thought of establishing a sharia state by abolishing the secular one. State should choose to strengthen this warranty instead of melting it down. Democratic, secular, and pluralist individuals should put forth an effort to flourish the Alevi existence.²⁰⁴

The manifesto continues with the self-criticisms to the Alevis themselves. It stresses the significance of the religious leaders often addressed as *dedelik* and states that *dedelik* needs a contemporary restructuring. Hundreds of years ago *dedes* were teachers, religious leaders as well as judges of the Alevi community and they spread the Alevi faith orally from one generation to the other. Nevertheless, since there are many imams educated from schools and paid by DRA, *dedelik* is now under pressure because Alevis had to educate their own *dedes* to keep the Alevi faith alive. Another issue is related to Alevis living abroad, especially in Germany. The manifesto stated that even though there are many Alevis in Germany who wished to educate their children about Alevism they had no choice other than Sunni teachings. Therefore, the manifesto demanded courses for the Alevi children as well as programs for Alevis that introduces Alevi culture. Last but not least, the manifesto states that Alevism has nothing to do with Iranian Shiism and it is a belief in its own right. The ones that who are against Alevism often confuse Turkish Alevis with Iranian *mollas*. Manifesto argues that both in theory and practice Anatolian Alevism and Iranian

²⁰⁴ Ibid., p. 185

Shiism have no common points. The paper states that the main principles of Alevism are tolerance, the love for humankind, respect for the living beings and resist against tyranny. The manifesto ends with concluding remarks as follows:

Turkey is a multicultural society and that enriches our country. When diverse cultures openly reveal and live their identity, people become more democratic and tolerant. That is something that all humanity would wish to happen. Alevi culture which is based on love for humankind and peace is not supported. Governments, together with intellectuals need to protect this culture. Us Alevis wish that recent government announcements with regards to removal of any kind of pressures about freedom of speech and religion should not be left unsupported. So, we, the democratic intelligentsia, expect support from Turkish public.²⁰⁵

The 1990s witnessed a growth in Alevi-Bektashi movement in reaction to radical Islamists who worried them the most. Right after the foundation of Association for Promotion and Tourism for Pir Sultan Abdal of Banaz Village in 1988 which will later change its name as Pir Sultan Abdal Kültür Derneği and Semah Culture Foundation (*Semah Kültür Vakfı*) was established in 1991. General Directory of Foundations objected the third article which was in the foundation deed of *Semah Kültür Vakfı* which stated “established to introduce Alevi culture and keep it alive” and the foundation was shut down in 1993 by the Supreme Court.²⁰⁶ Other organizations that were the cornerstones of the Alevi identity which were established in 1992 were Association for Establishing Cem and Culture Houses (*Ankara Cem*

²⁰⁵ Ibid., p. 187

²⁰⁶ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 171

Kültürevleri Yaptırma Derneği) that used the word *cem* for the first time and Association for Promotion of Alevi-Bektashi Culture (*Alevi-Bektaşî Kültürünü Tanıtma Derneği*) which was established in Narlıdere, İzmir. Semah Culture Association was re-established in 1993 under the name of Semah Culture and Research Foundation and the word “Alevi” which was present in the foundation deed further approved by the Supreme Court in 1995.²⁰⁷ The foundation’s name then changed to Alevi-Bektashi Education and Culture Foundation (*Alevi-Bektaşî Eğitim ve Kültür Vakfı*) and their foundation deed was approved. Meanwhile, there were many Alevi-Bektashi civil society organizations established: Association for the Promotion of Hacı Bektaş Veli Culture in Malatya (*Malatya Hacı Bektaş Veli Kültürünü Tanıtma Derneği*) and Association for the Promotion of Hacı Bektaş Veli (*Hacı Bektaş Veli Kültürünü Tanıtma Derneği*) in 1991, Association for Promotion of Hacı Bektaş Veli Culture in Ankara (*Ankara Hacı Bektaş Veli Kültürünü Tanıtma Derneği*) and Hacı Bektaş Association (*Hacı Bektaş Derneği*) in 1992.

The events occurred in 1990s speed up the process of Alevi-Bektashi organizations. On July 2, 1993 thirty-seven people were burned to death by radical Islamists who set Madımak Hotel in fire in an event hosted by Pir Sultan Abdal Kültür Derneği in Sivas. 2 years later, random gunfire by an unknown group of men to a coffeehouse resulted in several casualties in Gaziosmanpaşa led to protests and clashes with the police and spread out to Ümraniye in İstanbul in 1995. Moreover, Güner Ümit, who was the anchorman of a TV show called *Turnike* on Star TV asked a question to one of the participants in the program who was pregnant whether they are Kızılbaş or not

²⁰⁷ Ibid.

by hinting that Alevi girls sleep with their father resulted in huge protests and even though Ümit himself apologized from Alevi community, he was fired, and his TV career ended after the incident.²⁰⁸ Another insult came from Şevket Kazan, who was the Minister of Justice in 1996. Following the Susurluk incident, a campaign called “a moment of darkness for constant light” (*sürekli aydınlık için bir dakika karanlık*) was launched in 1998. To criticize the ones who supported the campaign by turning the lights off in their houses in each time at every night, by referring to Alevis Kazan said that they are engaging in incest (*mum söndü yapıyorlar*). The incident caused a lot of reactions since it was made by a government official.²⁰⁹ In 2002 another degrading speech was made by previous DRA deputy Necati Tayyar Taş who said *cem* house is a place for festivities (*cem evi cümbüş evidir*) stressing that congregation hall, the place where Alevis conduct their religious rituals, simply is not perceived as an official place of worship, and even further insulted due to ritual dances and playing long neck lute during the ceremonies. Taş was sued by Alevis and then acquitted from charges up to two years imprisonment.²¹⁰

Following these painful events and speeches, there was a boom in foundation of Alevi-Bektashi organizations in Turkey. Most of these organizations also used the names specific to Alevi-Bektashi culture such as *semah*, *cem*, *Alevi*, *Bektaşî* and

²⁰⁸ Murtaza Demir, "Güner Ümit: Bardağı Taşırın Damla", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 4, no. 14 (1995), p. 3

²⁰⁹ *Kazan'dan 28 Şubat İtiraf*, (Hürriyet: 03.11.2012), available from <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kazan-dan-28-subat-itirafi-biz-de-canak-tutmusuz-21838701>

²¹⁰ *Cemevi Cümbüş Evi Sözüne Beraat*, (Hürriyet: 2004), available from <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cemevi-cumbus-yeri-sozune-beraat-231947>

dergâh. Some of the organizations which were established in 1990s as follows:

Gaziosmanpaşa Hacı Bektaş Veli Kültürünü Tanıtma Derneği (1993), *Yakacık Seyyid Mustafa Efendi Dergâhını Koruma, Onarma, Yaşatma Derneği* (1993), *Garip Dede Türbesi Koruma, Onarma ve Yaşatma Derneği* (1994), *Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı* (1994), *Halk Ozanları Vakfı* (1994), *Kartal Cemevi Sosyal Tesisler Yaptırma ve Yaşatma Derneği* (1994), *Şâhkulu Sultan Küllyesi Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Araştırma, Eğitim ve Kültür Vakfı* (1994), *Tunceliler Kültür Derneği* (1994), *Anadolu Erenleri Kültür ve Sanat Vakfı* (1995), *Anadolu Kültürünü Yaşatma Vakfı* (1995), *Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı* (1995), *Hacı Bektaş Veli Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı* (1995), *Karacaahmet Sultan Eğitim ve Kültür Vakfı* (1995), *Kırşehir Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı* (1995), *Seyyid Garip Musa Sultan Kültür ve Tanıtma Derneği* (1995), *Adalar Cem Vakfı* (1996), *Ehl-i beyt Vakfı* (1996), *Hüseyin Gazi Derneği* (1997), *Kartal Cemevi Kültür, Eğitim ve Sosyal Dayanışma Vakfı* (1996), *Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Eğitim ve Kültür Vakfı* (1997).²¹¹

Alevi-Bektashis did not only organize and establish lots of foundations and associations but also, they published many newspapers and journals. Among those there are a few important ones such as *Cem Dergisi* and *Gönüllerin Sesi* in 1991, *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi* in 1992, *Nefes* and *Yurtta Birlik* in 1993, *Birgeçit* (1994), *Gönüllerin Sesi Karacaahmet Sultan and Şahkulu Sultan* in 1998, *Kızıldeli* (2001), *Serçeşme* and *Sürek* in 2004, *Kırkbudak Anadolu Halk İnançları*

²¹¹ Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektashi Organizations During Turkish Republican Era]", p. 171

Araştırmaları (2005) and *Sacayak* (2009).²¹² Publications followed by private televisions such as *Cem, Yol, Su, Düzgün* and *Kanal 12* and some of them continue to broadcast in YouTube. There are also radio stations such as *Radyo Piryolu, Radyo Alevilerin Sesi, Yön Radyo, Radyo Dost, Radyo Abdal* and *Türkü Radyo*.

The foundation of new Alevi-Bektashi organizations as well as diverse publications and media led to a search for the establishment of umbrella organizations. The organizations that were found in Germany such as AABF led to foundation of new umbrella organizations in Turkey. The first umbrella organization was *Alevi-Bektaşî Temsilciler Meclisi* (ABTM) which was found on October 16, 1994 in a meeting at Şahkulu Sultan Shrine in İstanbul. Among the founders of ABTM were the head of AABF Ali Rıza Gülçiçek, the general secretary Turgut Öker, the head of PSAKD Murtaza Demir, the head of HBVAKV Ali Doğan, Ali Yılmazkaya of Şahkulu Sultan Shrine, *Hollanda Alevi-Bektaşî Sosyal ve Kültür Dernekleri Federasyonu, Karacaahmet Derneği, Semah Kültür ve Araştırma Vakfı, Pir Sultan Kültür Dergisi, Alevilerin Sesi Dergisi, Nefes Dergisi, Cem Dergisi, Yurtta Birlik Gazetesi, Can Yayınları, Kervan Dergisi* and *Gönüllerin Sesi Gazetesi* were participated. During this first meeting there were a couple of disagreements with regards to the representation of Alevis in DRA as well as the compulsory religious education. The representatives of *Cem Dergisi* argued that Alevis should be represented in DRA and compulsory religious education can continue in schools if Alevism is included in the curriculum. The organizations among which PSAKD, HBVAKV and AABF rejected these arguments and representatives of Cem Abidin Özgünay and Süleyman Cem,

²¹² Ibid.

who were then founded Cem Vakfı left the meeting.²¹³ ABTM was abolished on January 29, 1996 but then re-established in a meeting in August 13-14, 1999 in Hacıbektaş and later changed its name to The Union of Alevi Bektashi Organizations (*Alevi-Bektaşî Kuruluşları Birliği*) on August 15, 2000. Nevertheless, ABKB was closed by the court decision on February 13, 2002 due the inclusion of the word “Alevi” in its name and it refers to a specific religion or sect and an organization cannot be found under such circumstances.²¹⁴

Right after the foundation of ABTM, the founders were started to talk about the foundation of an Alevi political party to represent Alevi-Bektashis in Turkey. The movement called The Democratic Peace Movement (*Demokratik Barış Hareketi*) was declared in 1995 which further led to factions in ABTM due to its initiation to find an Alevi political party.²¹⁵ For example, Ali Özcan who was the MP of Istanbul from SHP stated “I do not think it is right for Alevis to establish a political party. A situation like this would deepen the wounds that already existed in the society by further dividing it into two and would cause even more cleavage”.²¹⁶ Balkız, who was the head of PSAKD, stated that even though no one would like to address it as the “Alevi Party”, previous experiences with SHP’s (*Sosyaldemokrat Halkçı Parti*) pacifist approach and inability to prevent Sivas incident in 1993 which led to

²¹³ Ali Balkız, "Danışma Kurulu Açılış Konuşması [Opening Speech of the Advisory Committee]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 9, no. 38 (2000b), p. 19

²¹⁴ "Abkb Davası Gerekçeli Kararı", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 11, no. 48 (2002)

²¹⁵ "Aleviler Parti Kuruyor", *Milliyet Gazetesi*, 16.11.1995

²¹⁶ Ali Balkız, "Bir Oluşumun Öyküsü", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 9, no. 39 (2000a), p. 41

reactions by Alevi community lowered the expectations of Alevi-Bektashis.²¹⁷ The idea was first rejected by PSAKD and then followed by AABF. Gülçiçek, who was the head of AABF, declared that they withdrew their support from rest of ABTM stating that they resigned from the board of ABTM and not supporting Ali Haydar Veziroğlu's speech in an effort to find an Alevi political party. Following this statement, *Demokratik Barış Hareketi* transformed into *Barış Partisi* (Peace Party) on December 10, 1996 led by Ali Haydar Veziroğlu, who was an Alevi businessman from Tunceli. The party addressed the problem of identity and called for the peaceful harmony and recognition of all diverse cultures under citizenship and addressed that state should get rid of the hegemony of a single belief and embraces all faiths.²¹⁸ According to Massicard, *Halkın Demokrasi Partisi* (HADEP) asked for an alliance for 1999 elections which BP refused due to the fact that HADEP did not represent all different cultures of Turkey.²¹⁹ BP wished to align neither Islamists nor tariqa leaders, but they wish that DRA should be abolished and the concept of secularism should be introduced especially in compulsory religious education. BP's slogan was "we have all kind of different names, but our last name is Turkey!" (*adlarımız farklı, soyadımız Türkiye!*). But the party did not attract much attention from Alevi population and receive about 0.25% of the votes on May 9, 1999 elections.²²⁰ Nevertheless, BP could not continue its existence with the number of votes it received and closed right after elections.

²¹⁷ Ibid., p. 42

²¹⁸ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri*, p. 94

²¹⁹ Massicard, *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*, p. 152

²²⁰ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri*, p. 95

Right after the closure of ABKB, The Union of Alevi-Bektashi Culture Association (*Alevi-Bektaşî Birliğı Kültür Derneğı*) was founded which again did not last for long and closed in 2002. Following the closures, the founders of both organizations established Alevi-Bektashi Federation (*Alevi-Bektaşî Federasyonu*) in 2002. ABF was founded by Ali Balkız, who was also the head of PSAKD. ABF consists of thirty-five Alevi-Bektashi organizations such as Alevi Kültür Dernekleri and its 102 branches, PSAKD and its 62 branches, *Ankara Cem Kültür Evleri Yaptırma Derneğı*, *Seyit Garip Musa Sultan Kültür Derneğı*, *Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneğı*, *Alevi-Bektaşî Kültür Tanıtma Derneğı*, *Hüseyin Gazi Derneğı*. Article 2 of the foundation deed of ABF states that the purpose of the organization is to work on the promotion and research on Alevi-Bektashi culture and thought and provide solidarity and coherence between Alevi-Bektashi organizations to this end. It also aims to provide necessary facilities which Alevi-Bektashi culture requires, establishes *cem* houses, organize festivals and events to commemorate significant Alevi-Bektashi thinkers as well as address the problems of Alevi-Bektashi community in a democratic and secular manner and organize panels, talks, symposiums and cultural activities.²²¹ ABF also includes different assemblies in its body such as Women's Assembly (*Kadın Meclisi*) which focuses on women rights, Belief Assembly (*İnanç Meclisi*) which consists of *dedes*, *pîrs*, *mürşits* and to organize Alevi faith as well as the concept of *musahiplik* who were gathered from different regions to help to create a structured and accessible Alevi belief. Today, ABF continues its activities as an umbrella organization.

²²¹ *Alevi Bektaşî Federasyonu Tüzük*, (Alevi Bektaşî Federasyonu: (n.d.)), p. 1, available from <http://www.alevifederasyonu.org.tr/abfhakkindadetay.php?id=1>

Another significant element of the Alevi organizations is related to their international and transnational dimension. The Alevi Revival also affected other countries including but not limited to Germany and the U.K. So far, Germany is becoming one of the significant centers of the Alevi organization due to multiplicity of associations, foundations and centers that have been opened since 1980s. The first steps were taken during the 1970s starting with *Yurtseverler Birlik Federasyonu*.²²² This federation was found by twenty-five local organizations which founded the federation. The organization slowly faded away during the late 1980s following the coup d'état in Turkey. As Sökefeld argued, instead of putting forth their religious identity, the founders had a political identity, and they were activists who were striving for recognition of the Alevis' rights.²²³ Following this event, Hamburg Alevi Manifesto was published in May 1989 and the first Alevi Culture Week was held in Germany in October 2-7, 1989. This period also witnessed foundations of other Alevi organizations in Germany in local levels. Several associations had been found under the name Hacı Bektaş Veli in cities such as Ahlen, Cologne, Wiesbaden, and Dortmund. The Alevis were getting organized in other big cities such as Munich and Berlin and established multiple civil society organizations prior to foundation of small organizations. These organizations came together in May 27, 1990 in Dortmund and had the first general assembly of *Almanya Alevi Cemaatleri Federasyonu* (Germany Alevi Community Federation).²²⁴ Following the Sivas Massacre on July 2, 1993, which affected the Alevis all around the world

²²² Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 73

²²³ M. Sökefeld, "Alevi Dedes in German Diaspora: The Transformation of a Religious Institution", *Zeitschrift für Ethnologie*, Vol. 127, no. 2 (2002), pp. 172-73

²²⁴ Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, pp. 74-75

tremendously, a second assembly was held together with Almanya Alevi Cemaatleri Federasyonu and the name was replaced with Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) in October 1993. AABF is one of the most significant organizations which were founded by Alevis and helped Alevis to recognize their rights and helped them to find their identity. Following the incident in Sivas, the organization grew even larger and became an umbrella organization for Alevis in Germany. Today, there are more than 140 associations under AABF. In addition to AABF, there are other organizations such as Avrupa Ehl-i Beyt Federasyonu that works together with Dünya Ehl-i Beyt Vakfı and Alevi Vakıflar Federasyonu which works with Cem Vakfı.

Regardless of multiplicity of organizations with distinct backgrounds, the Alevis in Germany have certain demands about their rights from the German government. First, they want their faith to be legally recognized by the German state; second, they want their faith to be taught to all students at the schools; third, Alevis demand that their faith should be included as a subject of a scientific research under Turkish studies, Islam or Middle Eastern history; four, they demand that their utilities and infrastructure regarding their religious rituals and practices such as the establishment of cemevis should be covered by the local governments; and finally, they demanded the legalization of the education in their mother tongue.²²⁵ Compared to Turkey, Alevis were welcomed in Germany and their rights and demands were recognized. Their right to have a religious education based on their faith was accepted in 2002 in

²²⁵ Anna Amelina and Thomas Faist, "Turkish Migrant Associations in Germany: Between Integration Pressure and Transnational Linkages", *Pratiques Transnationales -Mobilite et Territorialites*, Vol. 24, no. 2 (2008), pp. 101-02

Berlin and Alevism were counted as one of the official religions. In fact, in some of the states in Germany such as Bavaria, Baden Württemberg and some others accepted that Alevism could be taught in schools.²²⁶

4.1. Intra-Group Boundaries of Alevi Organizations: Contrasting Perspectives and Unifying Elements

This section will focus on Alevi associations and foundations. By discussing the way, they define *Alevilik* as well as their organization vis-à-vis other organizations, the section aims to introduce the organizations. While there are clear distinctions between some of the organizations in relation to definition of Alevism, some of the organizations come together to defend their rights for recognition. In addition, these organizations also created other umbrella organizations to institutionalize. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği and Alevi Kültür Dernekleri founded Alevi Bekteşi Federasyonu while Cem Vakfı founded Alevi Vakıflar Federasyonu. Dünya Ehl-i Beyt Vakfı managed to create another federation called European Ahl-al Bayt Alevi Federation (*Avrupa Ehlibeyt Alevi Federasyonu*).

4.1.1. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD)

This subsection will focus on Pir Sultan Abdal Kültür Derneği's perspective on Alevism, its relation to other organizations and its perception of other Alevi

²²⁶ Deniz Coşan-Eke, "Transformation of the Alevi Movement in Diaspora: A Case Study in Munich," (London, United Kingdom: The International Turkish Migration Conference, 2012)

organizations. The establishment of PSAKD dates to 1976 when it was first opened in Banaz village in Sivas under the name of *Banaz Köyü Pir Sultan Abdal Turizm ve Tanıtma Derneği* by Gazi Torun, Muharrem Aslan, Haydar Arslan, Mehmet Torun and Gazi Şahin. It was the first Alevi organization which erected the statue of Pir Sultan to his village Banaz in Sivas and started annual commemoration of Pir Sultan. Nevertheless, the association was banned with 1980 coup d'état together with the many associations and foundations in Turkey. After 1980 coup d'état, the association was reopened on August 8, 1988 under *Banaz Köyü Pir Sultan Abdal Turizm ve Kalkınma Derneği* which was based in Ankara. It was founded by Murtaza Demir, İlyas Budak, Özer Demir, Adıgüzel Türkan, Hüseyin Demir, Hasan Canil and İhsan Kılıç. In their first congress, the name of the association was changed to *Pir Sultan Abdal Kültür ve Dayanışma Derneği* due to the regulation presented in the founding document which states that only villagers of Banaz can become members of this association. The reason they changed the name was due to accepting more members from the other people who also believe that Pir Sultan's culture and philosophy is universal. During the 4th annual meeting on March 10, 1990 the name changed to Pir Sultan Abdal Kültür Derneği and took its final and present name.

The main principles of PSAKD were declared in their first congress. The association improves cultural studies based on Pir Sultan Abdal's life and work, finds solutions of Alevis' problems who are facing with discrimination, helps to improve the institutionalization of democracy, human rights, secularism and rights and freedoms of the people, protects Atatürk's reforms and principles to reach to the level of the contemporary civilizations, fights against fascism, racism, imperialism and sharia, protects the rule of law, supports contemporary and scientific education, defends

peace, strives to abolishment of the Directorate of Religious Affairs, mandatory courses on religion as well as Imam Hatip schools and believes that the state should keep an equal distance and act impartial to all different beliefs and should not only support a particular belief.²²⁷

PSAKD puts forth clearly that it is an Alevi association from both its name by using one of the most important figures of Alevism as well as stating clearly that the association is for keeping the Alevi culture alive. According to the Article 2 of the association regulation of PSAKD, the purpose of association is to “conduct cultural investigations on Pir Sultan Abdal’s life and philosophy, to keep all the cultures of Anatolia alive including Anatolian Alevism and defend the human rights, democracy, secularism and the rule of law.”²²⁸ In Article 3 of the association states that it builds, opens and provides infrastructure for the establishment of cem and culture houses, aims to establish Pir Sultan Abdal science and art institute and promotes newly conducted research and work to the public and organizes cultural and commemorative activities in Banaz village where Pir Sultan once lived.²²⁹ But it also adds that association continues its work without discriminating any race, language, faith, gender and political ideology meaning it welcomes everyone regardless of their background and works together in certain occasions PSAKD also publishes *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi* since 1991.

²²⁷ Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 222

²²⁸ Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, *Psakd Tüzük* (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği: 2017), p. 1, available from <http://www.yenimahallepirsultan.org.tr/tuzuk/>

²²⁹ Ibid.

The perspective of the association about Alevism was addressed in some of its cultural activities in as well as one of the booklets published by the association in 1996. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği does not perceive Alevism as a separate religion or a sect. The religion, in general, is rather perceived as “everything is decided by the God’s will.” The association believes that this understanding would prevent the improvement of science and the freedom of faith as well as secularism. Instead, they argue that Alevism is universal, and it is something particularly bound to the lives and culture of the Anatolian folk and it does not discriminate among people. The association believes that cultures always affect one another, and this creates richness among the cultures and religions. Anatolian Alevis too affected by many different beliefs, cultures, and political developments. PSAKD thinks that Alevism has been affected by Christianity, Zoroastrianism, Buddhism and Shamanism and after 9th century, but it was also influenced by Islam. In fact, Bilici quotes Hikmet Yıldırım, who was the head of PSAKD, from one of his interviews:

The way of life of the Alevi in Turkey resembles the way of life in no other Islamic country. It resembles neither the Shi’a of Arabia and Iran, nor of Libya and Egypt. Anatolian Alevism displays a quite individual structure, having adopted an Alevi form after coming under the influence of all the various cultures that had previously existed in the region. Of those may be mentioned Zoroastrianism, Christianity, and Islam. Nevertheless, it has fused with none of these... It is a movement which, in struggles between the oppressors and the oppressed, has always sided with the latter...Alevism is situated neither totally within nor totally outside the religion of Islam.²³⁰

²³⁰Bilici, "The Function of Alevi-Bektashi Theology in Modern Turkey", p. 204

Similarly, the current head of PSAKD Gani Kaplan stated that “it would be wrong to define specifically what the association defines Alevism because every hearth (*ocak*) has its own particular rituals and beliefs as much as any other faiths in the world. Every faith brought out its own differences, but we believe the unity of the way.”²³¹

Other implications that were stressed by PSAKD were the figure of minstrel Pir Sultan Abdal, as both the name of the organization and the logo that Pir Sultan himself holding his longneck lutes high above his head as well as the concept of pluralism which was reflected on his thoughts. As the general secretary of PSAKD stressed:

Pir Sultan is not independent from neither the ones came before him nor the ones afterwards. Our perspective to Alevism comes from our love to Pir Sultan and his predecessors and successors. We identify Alevism with perception of unity, harmony and we are not yield to the suppression of tyranny. That is why we are in favor of embracing all the differences like the colors of the rainbow as we observe from hymns of Pir Sultan Abdal.²³²

Since *Alevilik* absorbs all the cultural richness of the other religions as well as Islam, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği believes that Alevism has a universal and contemporary philosophy. In fact, in order to show that they are not a religiously based association, they receive a lot of members who are non-Alevi born but who embraced Alevi culture and philosophy. Emel Sungur, who is not an Alevi, was one of the founders of Pir Sultan Abdal Kültür Derneği who also worked as general

²³¹ Gani Kaplan, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (20.04.2019)

²³² Turgay Özkan, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (19.04.2019)

secretary, public relations as well as the general secretary of *Demokratik Kitle Örgütleri* (Democratic Mass Organizations) under PSAKD.

PSAKD stresses that their organization's aim is to defend the rights of Alevis by taking it to the streets. As one of the board members Mr. Kaya states

We are a fighter organization. We are radical. At first when we were established, we were having a good relationship with the system but after Sivas massacre, we are no longer hiding. We came out, we are trying to show that we are part of this community and we are an organization that actively working on our struggle.²³³

Similar to this opinion, the general secretary of PSAKD also stresses that Alevism became similar to the word struggle. Özkan says: "Alevism does not mean to beaten up the oppressed. Alevism means all the religions and faiths that have been prohibited. We (PSAKD) perceive Alevism as a struggle to reach our way and strive for a democratic struggle to reach its aim."²³⁴

When the perspective of PSAKD on other Alevi organizations examined, one can say that they are quite critical of Cem and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı. PSAKD condemns Cem Vakfı to take side with state by defining Alevism within Islam based on their Alevi-Islam approach. The head of PSAKD believes that this way of thinking would Sunnify and assimilate Alevism since Cem Vakfı was also once take part in an establishment of mosque-cemevi project in Tuzluca, Ankara.²³⁵ The project was initiated and financed by *Hacı Bektaş Veli Kültür Eğitim Sağlık ve*

²³³ Onur Kaya, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (19.04.2019)

²³⁴ Özkan, "Interview,"

²³⁵ Kaplan, "Interview,"

Araştırma Vakfı and Cem Vakfı. The project involved a religious site which includes a mosque and a cemevi next to each other, a soup kitchen, room for dedes and imams, a conference hall, a place where deceased are washed and prepared for burial, a morgue, a place for sacrificial ceremonies, a reading room and guest rooms. The project was launched with the opening ceremony by Minister Faruk Çelik, the head of Cem Vakfı İzzettin Doğan and Sinan Aygün who was an MP from RPP. The project was expected to finish within a year but then a year later it was stopped by a court decision based on the claim that the architecture did not match with the project that was drawn by the architects so the project would not be able to receive a license in 2015.²³⁶ Later, following the July 15, 2016 coup attempt and its relationship with Gülen Movement also revealed that mosque-cemevi project was also financed and supported by Gülen himself. In fact, five people who were the founders of *Hacı Bektaş Veli Kültür Eğitim ve Sağlık Vakfı* were arrested and charged with fifteen years of imprisonment due to their close relationship with Gülen through the project.²³⁷ In fact, İzzettin Doğan, who is the honorary president of Cem Vakfı, was also questioned as a witness. Doğan stated that Gülen called him personally and offered the project and the project was also accepted by the Ministry of Interior, but he never knew that something like this would ever happen. The case was adjourned to a later date this year. Nevertheless, PSAKD believes that Cem Vakfı also had significant accomplishments when it comes to recognition of Alevism both in Turkey and worldwide. By referring to the recent court decision in 2017 by ECHR with

²³⁶ *Cami-Cemevi Projesi Tarih Oldu*, (Cumhuriyet: 2018), available from

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/939067/Cami-cemevi_projesi_tarih_oldu.html#

²³⁷ *Cami-Cemevi Projesi*, (TRT: 2018), available from

<http://www.trthaber.com/haber/turkiye/fetonun-cami-cemevi-projesi-davasi-354373.html>

regards to recognition of cemevi as official worship places of Alevis, Kaplan states that they are supporting Cem Vakfı in this struggle:

During trials, Cem Vakfı argued that the worship place for Alevis is cemevi because Alevism is an independent faith. A counter argument was that if Alevism is within Islam, then Islam already has a worship place which is the mosque. That is why the court stated that since there are no separate worship places in Christian sects except church, once cannot grant a separate one if Alevism considered within Islam. But Cem Vakfı managed to prove the opposite and that is why we support them in this cause.²³⁸

On the other hand, İsmail Saçlı, who was the head of Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı's Istanbul branch, argues that Cem is an overrated organization and they have fundamental disagreements with Cem. Saçlı says:

His [Doğan] personal charisma is not important for me. Only Alevi-Bektashi Representative Assembly's decisions are binding and final for us... The word 'Cem' is a taqiya. They call it 'Cumhuriyetçi Araştırma ve Eğitim Merkezi'... You cannot find any word related to Alevilik in the foundation document of Cem... We have different doctrines. These people believe that the only way Alevilik can be accepted in legitimate and legal grounds is through becoming a part of the Directorate of Religious Affairs... Alevi society defends a structure that is democratic and secular. The Directorate of Religious Affairs has no place in a democratic country and since Alevis value democracy; they reject the presence of DRA.²³⁹

²³⁸ Kaplan, "Interview,"

²³⁹ "Aleviler Parti Kuruyor", p. 2

One of the foundations that PSAKD is critical about is Dünya Ehl-i Beyt Vakfı (DEBV). PSAKD believes that DEBV similar to Cem Vakfı tries to put emphasis on Islam while defining Alevism. Özkan, the general secretary of PSAKD states that instead of using figures that signifies Alevism, DEBV puts forth Islam:

Anatolian Kızılbaş Alevis have accumulated their culture and faith much earlier than Islam and they are still mourning to the cruelty that once faced by Ali Ibn Abu Talib and Husayn. But it is wrong that a faith like this should be considered under only Islam and Ehl-i Beyt. All faiths should follow and live based on their own belief system. We do not approve that Alevism should be evaluated and considered under Islam which refers to an umbrella term.²⁴⁰

Another point that PSAKD criticizes DEBV is that the head of the foundation Fermani Altun's candidacy from Felicity Party (FP) in 1999 and his relationship with the head of Felicity Party (FP) Recai Kutan, who insulted Alevis stating: " Syria is ruled by 10% minority called Nusayris who have some sort of similar pervert-like understanding as Alevis."²⁴¹ As stated above, PSAKD also argues that DEBV did not join ABTM when it was first launched and left the meeting together with the founders of Cem Vakfı. Moreover, PSAKD argues that by inviting *mollas* from Iran to their annual meetings and establishing connections with them, DEBV brings Shiism into Alevism and organizes panels and conventions.²⁴²

²⁴⁰ Özkan, "Interview,"

²⁴¹ *Sapık Alevi Tepkisi*, (Hürriyet: 1998), available from <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sapik-alevi-tepkisi-39041830>

²⁴² Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 40

When it comes to associations and foundations such as Alevi Kùltür Dernekleri (AKD) and Hacı Bektaş Veli Anadolu Kùltür Vakfı (HBVAKV), PSAKD have close relationships and often make announcements and press conferences with these organizations. In fact, the general secretary of PSAKD states that they all strive for the same purpose, which is the recognition and acceptance of Alevis both in public and state level. Özkan says:

We are organizations that established in different times, but the most important thing is our struggle that we fight together. Today, we are standing together with HBVAKV, AKD and ABF and we have a mutual understanding on how to reach our aim. We have a saying “the way is one but there are several other paths lead to way.” So, we are on the same path even though our approaches are different.²⁴³

In addition, they choose to come together and organize events with their fellow organizations such as Alevi Kùltür Dernekleri as well as their umbrella organization Alevi Bektaş Federasyonu. Both AKD and PSAKD are the founders of ABF and they are still working together under the same federation. Even though HBVAKV is not a member of federation because ABF only includes associations, they are still organic ties when it comes to common events and organizations. PSAKD, together with AKD and HBVAKV organizes annual commemoration events for the ones who lost their lives in Madımak as well as Maraş, Çorum and Malatya. As Kaya, the accountant of PSAKD states: “we are always together and take actions together and we often follow and attend to each other’s elections for executive board. In fact, some of the ex-members of PSAKD are now in the executive board.”²⁴⁴ With regards

²⁴³ Özkan, "Interview,"

²⁴⁴ Kaya, "Interview,"

to Cem Vakfı, Mr. Kaya thinks that PSAKD agrees on some basic principles when it comes to compulsory religious education and equal citizenship rights and organizes events with Cem Vakfı. Nevertheless, PSAKD's viewpoint is not the same when it comes to DEBV. They refuse to take part in any organization or event related to DEBV.

4.1.2. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı

The Foundation was first opened on July 29, 1992 by Ahmet Şahin under the name of *Hacı Bektaş Veli Kültürünü Tanıtma Derneği*. Nevertheless, in order to open up a new cemevi, Şahin learned that they need to establish a foundation instead of an association. Hence, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı (HBVAKV) was established on April 1, 1994 by Ali Doğan. The other founding members were Ahmet Şahin, Sabri Çiftçi, Kahraman Aytaç, Yusuf Özdoğan, Binali Özdoğan, Celal Çelik, Kazım Özcan, Haydar Sıf, Feramus Demirel, Hasan Gül, Muharrem Yazıcıoğlu, Mahsuni Şerif, Bekir Kamış, Mustafa Kamış, Metin Güleç, Mücahit Özdamar, Ali Gündüz, Ali Haydar, Kanber Sönmez, Seyfettin Balcı and Süleyman Aslan.

According to the foundation deed, the aim of the foundation is to preserve the cultural mosaic in Anatolia that has been emerging and developing throughout centuries. But most importantly, the foundation aims to preserve the teachings of Hacı Bektaş Veli and make his works known to the future generations. Secondly, the foundation aims to meet the necessary needs of Alevis such as lack of cemevis and introduce Hacı Bektaş Veli's philosophy. Third, by acknowledging the saying "the

path, which does not follow science, is dark” by Hacı Bektaş Veli, the foundation reflects the problems of Alevi-Bektashi society in a scientific way through universities, scientists, and projects. It also attributes immense value to the human rights, rule of law and rights and freedoms of the discriminated minorities. Their interest and responsibility do not only lie with Alevi-Bektashi citizens but also, they are fighting against any discrimination with regards to race, language, religion, and sexual affiliation.²⁴⁵ As Karahalil, the general secretary of HBVAKV observes:

We are trying to be a pillar of strength in this distorted world. The reason we established this organization is twofold: first, we want Alevis to be equal citizens and second, we want democracy and secularism to work within the state of law. We do not want these just for Alevis, we demand these rights for all suppressed friends in this country.²⁴⁶

HBVAKV is not only involving local activities but they are also quite sensitive to improve the conditions of Alevis in general. Between 2005 and 2006 they were funded by the European Union under European Initiative for Democracy and Human Rights – EIHDR for their projects called “Enhancement of the Capacity of Alevi Civil Society Organizations on the Basis of Defense and Protection of Human Rights.” The project examined the existence of the Directorate of Religious Affairs which is serving only to the Sunni Islam, the mandatory religious courses that are taught in elementary schools which are forcing students to adapt Sunni practices and unacceptance of cemevis as official house of prayers of Alevis by the Sunni

²⁴⁵ *Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı Senedi*, (n.d.), p. 2, available from <http://hacibektasvakfi.web.tr/menu/19/vakif-resmi-senedi/>

²⁴⁶ Seyit Karahalil, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (21.04.2019)

dominated state.²⁴⁷ The purpose of the project is to raise awareness among Alevi civil society organizations about politics European Union against discrimination as well as civil society organizations' abilities to defend Alevi citizens against any kinds of discrimination by following certain human rights documents presented by EU. In order to achieve this purpose, HBVAKV organized various seminars and conferences to raise the awareness about human rights, to ensure and help the progress of the adoption of Law against Discrimination by Turkey, to determine the roles of the civil society organizations in fighting against discrimination and to prepare the necessary documents when discrimination occurs.

Similar to other Alevi organizations, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı also criticizes other organizations as well as the state's approach to Alevis. Tuncer Baş, who is the current head of HBVAKV states that Cem Vakfı clearly defines Alevism within Islam and this is a controversial issue for HBVAKV. They find Cem Vakfı as assimilative and they argue that Cem Vakfı tries to present Alevis at Directorate of Religious Affairs which is a Sunni dominated state institution. As Baş says:

We have clear disagreements with Cem Vakfı. They always give a definitive answer to the question whether Alevism is inside or outside of Islam. They propagate that Alevis are Islam. We are not denying Islam, but we do not perceive Alevism as an artifact of Islam. Alevism is not a sect but a path. Cem Vakfı tries to legitimize Alevism as a sect under Islam but we find it degenerative and

²⁴⁷ *Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı Projelerimiz*, 2016), available from <http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/11/projelerimiz/>

assimilationist.²⁴⁸

In a 3rd Congress of the Alevis in 2013, Ercan Geçmez, the former president of HBVAKV criticized both Cem and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı's presidents. By addressing Doğan, the head of Cem Foundation, Geçmez said:

While you were in Sivas waiting in front of Madımak Hotel with Nationalist Action Party (*ülküci*) supporters, we got beaten with the black sticks together with the others, suppressed and revolutionists. Even though you were addressing our long dead friends as 'terrorists' back in the day by taking side with the state, Alevis will always defend their rights to the end. They will never obey the power. I do not know what kind of help you received but you are the one who is bending with the wind.²⁴⁹

Ercan Geçmez also addressed the demands of Alevis to the state on various occasions including the demand of equal citizenship as well as accusing the government by not being impartial to Alevis. In a rally held for equal citizenship in 2013, Geçmez said: "They asked us what we want. We do not want anything; we just want to be acknowledged as equal citizens. We want to be Alevis"²⁵⁰ In a funeral of an Alevi boy who was killed by a police officer during Gezi protests, Geçmez accused the government since there has not been any investigation on the subject. He said:

Turkey is on fire and this fire is always backed up by speeches by the Prime Minister such as 'atheist Alevis' or sometimes he addresses someone as 'oh, he is

²⁴⁸ Tuncer Baş, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (22.04.2019)

²⁴⁹ *Aleviler, Aih Kararına Rağmen Cemevini 'Tanımayan' Kaymakama Tepkili*, 2015), available from <http://m.haberler.com/aleviler-aihm-kararina-ragmen-cemevini-tanimayan-7263494-haberi/>

²⁵⁰ Ibid.

an Alevi too!’... At this very moment, we are right here at the place that Uğur Kurt was murdered and none of the Turkish prosecutors dare to visit here even though an entire twenty-four hours passed after his death.²⁵¹

During the same speech, Geçmez also addressed to Fermani Altun, the head of DEBV, by stating that: “We will see those rotten apples amongst us, and we will never embrace them. Altun is also one of them”.²⁵² Baş states that even though DEBV has Shia tendencies, based on Jafari *fiqh* and they are not getting along well, he believes that Altun does not reject the Alevi tradition and support Alevi rights.²⁵³ Nevertheless, the foundation is quite critical about a very important point that Alevi organizations do not support each other and that is what causes the problem and disrupts the unity. As Seyit Karahalil, the general secretary of HBVAKV observes:

This country has never faced with its massacres. Do not go too far and remember Sivas, Malatya, Çorum, Gazi and Gezi massacres. If you ask those Alevi organizations (Cem Vakfı and DEBV) whether they know where Sivas and the rest of these places are? We want to be organized and get together. But one of the most important handicaps to Alevi unity is Cem Vakfı and its leader Prof. İzzettin Doğan. If Doğan dede, one of the most important professors on law in Turkey, could have taken side with us and unify the Alevi organizations, we would not be divided.²⁵⁴

İbrahim Karakaya, who was the head of Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD),

²⁵¹ *Savcı Uğur Kurt’un Vurulduğu Cemevine 27 Saat Sonra Geldi*, (2014), available from <https://www.haberler.com/okmeydani-cemevi-ne-savciyi-bekliyorlar-6061633-haberi/>

²⁵² Ibid.

²⁵³ Baş, "Interview,"

²⁵⁴ Karahalil, "Interview,"

is extremely critical of İzzettin Doğan, argues that by establishing Directorate of Alevi Islam Religious Services, he says “Doğan wants to establish its own sharia and Diyanet. That might work in Iran, but it is contradicting the belief, culture, and philosophy of the Alevi-Bektashi in Turkey. We don’t [sic] have clerics.”²⁵⁵ By making this statement, Karakaya criticizes Cem Vakfı by taking sides with Sunni Islam. Unlike Cem, Karakaya argues that Directorate of Religious Affairs should be abolished. He thinks that when Alevi organizations are integrated to the state, they would not be independent bodies from the state and would not raise their voices. Hence, Alevis will be assimilated. Turgut Öker, who was the head of AABF criticizes Cem Vakfı and argues that the state must not interfere in beliefs and should adopt the standards of the European Union.²⁵⁶

When it comes to HBVAKV’s perspective on PSAKD and AKD, they are under the same platform and sharing the same ideal which is the recognition of Alevi faith. Since HBVAKV was founded by the former members of AKD and HBVAKV headquarters and AKD Ankara branch are on the same building complex in Ankara, they are even more involved. Both institutions are often referred as Hacı Bektaş Movement. Baş states that even though PSAKD, AKD and HBVAKV have different perspectives and approaches on Alevism, they are united on the same path:

PSAKD reflects the political problems of the modern society and they represent the left in the Alevi Movement. AKD appeals to a more ‘traditional’ side of Alevis and their perspective is quite sterile compare to

²⁵⁵ Dressler, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism", p. 292

²⁵⁶ Hatice Yaşar, *Alevi Diyanet’ine Tepki* (Radikal: 2003), p. 1, available from <http://www.radikal.com.tr/turkiye/alevi-diyantine-teпки-690138/>

rest of the Alevi organizations. Today, even though HBVAKV and AKD are separate organizations, they are not far from each other.²⁵⁷

HBVAKV usually comes together with its fellow organizations and organize events such as PSAKD and Alevi K lt r Dernekleri as well as Alevi Bekta  Federasyonu. About Cem Vakfı, Ba  states that since both organizations follow the path of Allah, Muhammad, and Ali, they have common points and do not reject each other. Hence, they sometimes come together or end up in same events. When it comes to DEBV, Ba  says that they get into contact time to time and even though they have Shia tendencies they do not reject the problems of Alevis in this country. He also states that they sometimes encounter with each other on television programs and often discuss issues with regards to Alevism.

4.1.3. Alevi K lt r Dernekleri (AKD)

This association was established in 1992 by Ali Akda ı, Ayhan G kdemir, Ceyhan Uslu, Hüseyin Akba , Hüseyin Arslan, İhsan Meral, Kamber Sönmez, Seyit Mehmet G rda , Sultan Yıldırım and Veli Aks t under the name of *Hacı Bekta  Veli K lt r ve Tanıtma Derne i*. The headquarters became the branch established in Ankara on December 19, 1993 and they started to open branches all over Turkey. The first executive board was consisted of Selahattin  zel, who was the head of association, Ali Do an, the deputy, Celal  elik, Kemal Arslan, Ahmet  ahin, Cem Celasun, İrfan  etinkaya, Kamber Sönmez and Mahmut Aydın. The name of the association is later changed to Alevi K lt r Denekleri.

²⁵⁷ Ba , "Interview,"

According to Article 2 of the regulation, the purpose of the association is to cherish and spread the philosophy and culture of Hacı Bektaş Veli as well as his Alevi Bektashi teachings and doing research and investigations to cultivate this culture.²⁵⁸ One of the most important elements reported on the regulation's Article 3, Section 2 of the association states that it Alevi Kültür Denekleri is attached to Atatürk's principles and reforms and especially supports the secular state and its institutions. In order to show support, the document says, the association arranges conferences, publications, opens up cemevi and culture houses. The way they define *Alevilik* is, as it was stated by the former general secretary Hüseyin Yıldırım, is: "We do not recognize *Alevilik* as a sect but as a contemporary way of life that welcomes culture and philosophy. We perceive *Alevilik* as a view against reactionary politics and narrow mindedness and as a reformist view that supports science and democracy."²⁵⁹ On the other hand, Bülent Gültekin, current head of Ankara branch of AKD, states that Alevism is within Islam due to Karbala but AKD never tries to go back and chase this claim through the history. He says: "We do not have a claim to say, "we are the essence of Islam" or "we are the true Muslims." We make *cem* and we believe in *hakikat*."²⁶⁰ AKD aims to defend Alevi rights in a democratic way and claims that they are the most organized Alevi association by having about one hundred cemevis to serve Alevi community.

²⁵⁸ Alevi Kültür Dernekleri, *Alevi Kültür Dernekleri Tüzük* (Alevi Kültür Dernekleri: 2019), p. 1, available from <https://www.alevikulturdernekleribursa.com/tuzugumuz>

²⁵⁹ Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 210

²⁶⁰ Bülent Gültekin, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (16.04.2019)

Similar to other Alevi organizations, Alevi Kltr Dernekleri also tries to provide worship places and cemevi for believers and defend the rights of Alevis through democratic ways whenever possible. Demir, who is the current head of AKD, states that in addition to their struggle to defend Alevi rights, they are the most active and religiously organized Alevi organization which established the most cemevi around Turkey.²⁶¹ In fact, AKD organized a meeting which was held in *Kırklar Meydanı* (The Gathering of the Forty) together with HBVAKV, PSAKD, Alevi Bektaşı Federasyonu (Alevi Bektashi Federation) and Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu (Confederation for United European Alevis) to demand the reopening of Hacı Bektaş Veli Dergahı in Nevşehir for prayers and cem. Doğan Demir said:

Hacı Bektaş Veli Shrine is the heart of Alevi faith. Being closed for worship for so long has a huge impact to Alevi faith...It is not a museum but a very significant place since it is the many valuable peoples' final resting place...So far, many Alevis were able to visit this place by paying the entrance fee. Thanks to the resistance of the Alevi organizations, this fee is no longer taken. But unfortunately, this *dergah*, which is also out worship place, has been occupied by the state and used as a museum.²⁶²

On another occasion Necip Çakmak, who was the district governor of Maltepe district in Istanbul, sued the decision made by the European Court of Human Rights which recognized the official status of cemevis as house of prayers. Demir said:

We have applied to ECHR against the various abuses of rights and a decision has been made on December 2, 2014 about the status of cemevis.

²⁶¹ Doğan Demir, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (18.04.2019)

²⁶² *Aleviler, Aih Kararına Rağmen Cemevini 'Tanımayan' Kaymakama Tepkili*, p. 1

This decision, then, was sent to Turkish Grand National Assembly for discussion and even though there have been many objections by the Justice and Development Party, cemevis were accepted as worship places... This situation has bothered a person like Çakmak, who is trying to increase his chances for upward mobility in the party.²⁶³

When the relationship of AKD with other organizations examined, AKD is critical of Cem Vakfı and DEBV with regards to their perspective on Alevism similar to PSAKD and HBVAKV. As Gültekin states: "Cem Vakfı says Alevism is the essence of Islam, and DEBV evaluate Alevism based on Muhammad's family Ahl-al Bayt. But we believe that Alevism took its final form by feeding itself from every culture and faith."²⁶⁴ On the other hand, Demir argues that even though they have different viewpoints, Alevi organizations can always come together. AKD already has strong connections with PSAKD since they are under the same roof of ABF and HBVAKV, since the foundation was established by the members of AKD. Demir further adds:

People say Alevis are disorganized, dispersed and they do not stand together. But this is not true. The fact that names of the organizations are different does not change the fact that we can work together. We have organized a lot of meetings, took a lot of actions against right abuses. So, we are no different from one another.²⁶⁵

They also stated that AKD joined to Alevi workshops in 2009 together with Cem Vakfı but overall, they are still a little bit distant towards Cem Vakfı and DEBV and

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ Gültekin, "Interview,"

²⁶⁵ Demir, "Interview,"

often comes together with PSAKD with its umbrella organization Alevi Bektaşî Federasyonu.

The executive board and the head of the association have changed with the recent board election on March 20, 2016 and the head of the association became Doğan Demir. The other members of the executive members are as follows: Canan Soykök, Feryat Bakan, Ali Aktaş, Adil Ateş, Hasan Engin, Hüseyin Görür, Sibel Yalçın and Nebi Yaşar. Today, AKD has one hundred and eight branches as well as the headquarters based in Ankara and more than sixty thousand members. They have published a newspaper called *Sürekle* between 2007- 2010.

4.1.4. Cem Vakfı (Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı)

Cem Vakfı was established on March 27, 1995 by İzzettin Doğan. The founding board of members included İbrahim Polat, Mehmet Turgut Özcan, Bayran Kaya, Abidin Özgünay, Nezih Doğa Bermek, Ramazan Avşar, Haydar Ulusoy, Hüseyin Erdoğan, Mustafa Ütebay, Ali Tanrıverdi, Mustafa Aygöl, Mehmet Zeki Polat, Abidin Erdoğan and Yakup Yesari Gökçe. The main object of the foundation, which was stated in Article 3 of the foundation deed, is to preserve and investigate the rich cultural heritage, especially with regards to Sufism. In order to improve the study of Sufism, the foundation intends to conduct seminars, briefings and attend cultural meetings and most importantly provides financial opportunities to the ones who

require education and sanctuary without any discrimination.²⁶⁶ The name of the foundation hints its attachment to Republican values; hence it is called Center for Republican Education and Culture Foundation (*Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı*). But the foundation also hints its attachment to Alevis by using its name as “Cem” which in short refers to the religious rituals of Alevis that are held in congregation halls named as cemevi. Cem Vakfı has a more secular stance to religion and Alevism even though they argue that Alevism is a part of Islam. The main aim of Cem Vakfı is to present Alevi-Islam synthesis both in Turkey and worldwide. As the vice secretary Baki Doğan states “we always believe that Alevis are the unifying elements of Turkish Republic. We think that Alevism was born from Islam, but we still believe that Sunni Muslims are our brothers.”²⁶⁷ Since Cem Vakfı considers Sufism and Alevism as a part of the Anatolian and Turkish culture, it addresses Alevism by referring Islam in which all Turkish citizens are part of this belief and equal before law. The foundation believes that this purpose can only be achieved through a continuous education during a revised syllabus taught in the schools.

Similar to most of the organizations, Cem Vakfı has expectations and demands from the state authorities such as the recognition of Alevis and their representation in state institutions. The expectations and demands of Cem Foundation from the state are as follows: (1) Cemevis should be recognized legally by the state as the official house of prayer of Alevis and state should grant a certain amount of money (2) The Directorate of the Religious Affairs should be restructured, and all kinds of faiths

²⁶⁶ CEM Vakfı, *Cem Vakfı Senedi* (n.d.)-b), p. 1, available from

<http://www.cemvakfi.org/pages/kurumsal/10/vakif-senedi>

²⁶⁷ Haydar Baki Doğan, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (02.05.2019)

should be represented in the directorate. If they fail to do so, DRA should be abolished entirely (3) Personal employee rights should be given to the religious leaders such as *dede* and *baba* (4) Religious Culture and Moral Knowledge classes, which is mandatory course in elementary school, should be restructured; all faiths including Alevism should be presented objectively and should be considered critically according to the needs of every believers of different faiths (5) Time slots should be given to host programs about different religions at the state owned television and radios in order to rejoice diversity of the faiths (6) Playing *saz*, which is an important instrument in the history of Turkish folk and its culture, should be recommended and encouraged.²⁶⁸

The primary actions of Cem Vakfı include meetings with members of the government as well as the opposition parties to discuss the demands of the Alevis. They request special attention to the demands and problems with regards to Alevis and ask for support to repair the social, economic, and political difficulties. Second, Cem Vakfı is among the biggest foundations that built cemevis especially in the city centers in order to provide worship places for the ones who migrated from their villages and have to live in big cities. Another mission of the foundation is to revive the values of the Alevi-Islam belief through rediscovering and presenting the works of religious leaders such as *dedes* and *babas* as well as poets and minstrels. In fact, a new division called Directorate of Alevi Islam Religious Services (*Alevi Islam Din Hizmetleri Başkanlığı-DAIRS*) was established on December 27, 2003 during the 4th International Anatolian Alevi Islam Religious Leaders meeting, which aims to serve

²⁶⁸ CEM Vakfı, *Ilkelerimiz*, p. 1, available from

<http://www.cemvakfi.org/pages/kurumsal/5/ilkelerimiz>

this purpose. This division's name especially resembles DRA, but it refers to an entity that represents Alevi faith and religious leaders by clearly naming it 'Alevi Islam'. The word religion (*din*) was then removed from DAIRS in 2016 in order to not to cause any misunderstandings and tensions with the state. Established under the provision of Cem Foundation, the head of the directorate is Hayati Doğan. This directorate claims to represent not only Alevis and Bektashis, but also Mevlevi, Nusayris and Sunnis.²⁶⁹ The directorate aims to educate new religious leaders through new courses who can serve in various cemeteries, culture and philosophy, provides funeral services every Thursday, it publishes booklets to inform about Alevi faith, hosts events during the month of Muharram as well as during other religious occasions, periodically gathers the religious leaders and making decisions about the house of prayers and list the preliminary books about Alevism, corrects the books and banning them when necessary if they are not addressing the truths about Alevis. In fact, Dressler (2008) argues that, DAIRS does not only add elements of Sufism to Alevism and provide an all-encompassing structure. As Dressler states

Without using the contested terms *din* (religion) and *mezhep* (legitimate religious subgroup), it claims that Alevism is a particular interpretation of the Islamic religion. Distinguishing between belief, worship, philosophy, ethics, and culture "Alevi Islam" is conceptualized with categories which could be taken from any traditional textbook on world religions.

Incorporating the Turkish Sufi traditions of the Mevlevi and Bektashi Orders, as well as the Nusayris, the notion of Alevi Islam is broadened to

²⁶⁹ CEM Vakfı, *Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı Tarihçesi* (n.d.)-a, p. 1, available from <http://www.aleviislamdin Hizmetleri.com/>

obtain legitimacy as an Islamic ‘interpretation’ which incorporates a wide array of groups at the periphery of Islamic discourse.²⁷⁰

Since its foundation, Cem Vakfı distinguished itself from the other Alevi foundations and associations by taking a nationalistic stance. On the other hand, when their demands declined by the state or policies turned over, Cem Vakfı started to become more critical of the state and its institutions. The foundation is known for its critical stance against Directorate of Religious Affairs and its Sunni dominated structure even though they believe in Alevi Islam synthesis and has Kemalist rhetoric. On the other hand, this rhetoric hardens the relationship between Cem Foundation and the state since Justice and Development Party came to power in 2002.²⁷¹

Similar to other organizations, Cem Vakfı is also critical about other Alevi organizations on various grounds especially with regards to PSAKD. Döner, who is the current head of Cem Vakfı, argues that organizations such as PSAKD are just focusing on revolting against the state and turning the whole situation to a class struggle instead of defending the rights of Alevis.²⁷² He also states that PSAKD and the organizations that work with them (HBVAKV and AKD) do not want to align themselves with them and they detest the idea to create a network because they believe Cem Vakfı is assimilatory and statist. This argument is generally backed up by Doğan’s political affiliations by referring that he was one of the founders of Nationalist Democracy Party (*Milliyetçi Demokrasi Partisi*) together with Turgut

²⁷⁰ Dressler, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism", p. 291

²⁷¹ Ibid., p. 292

²⁷² Erdoğan Döner, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (02.05.2019)

Sunalp on May 16, 1983.²⁷³ Even though Doğan left the party three months later, Alevis perceive this act treacherous and assimilative. As Döner says:

When I first got elected as the head of Cem Vakfı, I really wanted to strengthen the relationships with other Alevi organizations. I visited them personally and held meetings and asked them why they do not want to work with us. They said Cem Vakfı is statist. So, are they against the state? Then why do not they announce it explicitly so everyone can know. They say Cem Vakfı sold Alevis out, but we managed to receive a court decision from ECHR with regards to acceptance of cemevis as the legal worship place for Alevis. This struggle cannot be won by walking on the streets while carrying flags. If one wants to create a society without a conflict, one should approach the situation on a universal perspective. If you say, "they are Yazid and Sunni!" then you are done. We will win this rightful struggle with our Sunni brothers. The society welcomes us with our tolerance, reconciler perspective and smiling faces.²⁷⁴

As discussed above, another issue that raises tensions between Cem Vakfı and other Alevi organizations is about mosque-cemevi project led by Cem Vakfı. Döner argues that organizations blamed them for engaging in an assimilationist project that aims to stripe it from its core. He says:

This project was led by the state. It was a project that established in a state-owned land in Tuzluca and many ministers including Faruk Çelik was present during the opening ceremony. Then it turns out the project was financed by FETÖ. They

²⁷³ Ayhan Aydın, *İzzettî Doğan'ın Alevî-İslâm İnanc, Kültürü ile İlgilî Görüş Ve Düşünceleri* (İstanbul: CEM Vakfı Yayınları, 2000), p. 36

²⁷⁴ Döner, "Interview,"

blame us because we participated in opening ceremony. They do not care whether a synagogue or a church was built in their neighborhood, but I do not understand why they are so bothered when it comes to an establishment of such a complex. Mosques are not alternatives to cemevis. There are many places in Turkey such as Balıkesir, Fatsa and Ordu where mosque and cemevi are next to each other...A Good Alevi cannot be assimilated. If you fear that project could assimilate Alevis, then you are afraid of your own faith.²⁷⁵

On the other hand, with regards to DEBV, Cem Vakfı thinks that the organization does not have a base and does not represent Alevis in Turkey. Baki Doğan, the vice secretary, states that he does not believe Fermani Altun has a strong base and supporters, so it is a weak organization. Döner adds that Altun behaves outside of Alevi thought by organizing Muharram iftars in luxury hotels because Muharram is the month for mourning when you break your fast with a limited amount of food to commemorate the ones lost their lives in Karbala. He says it is not an Alevi tradition to invite government officials to five-star hotels for iftar.²⁷⁶

With regards to participating in organizations and organizing events, Cem Vakfı states that they are the member of *Alevi Vakıflar Federasyonu* which they established. The foundation states that except DEBV, they come together with PSAKD, AKD and HBVAKV in events and organize press conferences together. As Akbayır, the general secretary, states Cem Vakfı organizes events with these organizations such as commemoration for July 2, 1993 and Hacı Bektaş Veli in

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Ibid.

Nevşehir.²⁷⁷ Currently, the head of Cem Vakfı is Erdoğan Döner and İzzettin Doğan remains as the honorary president of the foundation as of March 26, 2016. Co-president is Ali Asgar Serin. The other members are as follows: Adil Coşkun, Ali Kılıç, Ali Taş, Ali Büyükdag, Nimet Karabulut, Aziz Bozkurt, Coşkun Yılmaz, Doğan Yılmaz, Gönül Tunç, Hasan Doğan, Haydar Baki Doğan, İbrahim Gündüz, İsa Çelik, Kazım Alkaya, Mahmut Karataş, Mehmet Şahin, Metin Kaya, Murat Koluman, Muzaffer Birdal, Sabri Aslan, Sinan Yarar, Ümit Sinan Yenilmez, Yahya Han and Yasin Ilgar. The headquarters of Cem Vakfı is in Istanbul and currently it has 19 branches in Istanbul and 34 others in the rest of Turkey. Cem Vakfı has a publishing house called Cem Yayınları and has a journal named Cem Dergisi as well as a television channel called Cem TV and a radio channel Cem Radyo.

4.1.5. Dünya Ehl-i Beyt Vakfı (DEBV)

Dünya Ehl-i Beyt Vakfı was founded on April 29, 1997 by Fermani Altun, who is still the head of the foundation today. The foundation was established during the 1st Ehl-i Beyt Convention with the contribution of various participants such as Selahattin Özgündüz, who is the leader of Ja'faris in Turkey, Hacı Akyüz, who was a member of Zeynebiye movement, Cemal Şahin, Ali Ekber Yeşil, Hıdır Bulut, who was the Tunceli MP from Virtue Party as well as the head of the Cem Vakfı branch in Bağcılar, Musa Kök, Hasan Meşeli from Malatya branch of *Hacı Bektaş Veli Derneği* and Celil Gündoğdu, who represented other thirty-seven branch of other

²⁷⁷ Ibid., Hıdır Akbayır, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (02.05.2019)

Jafari organizations.²⁷⁸ Hence, the first Ehl-i Beyt Convention that gathered in April 27, 1997 attracted attention not only because there was a new Alevi organization established, but it was also significant to observe the representatives of Jafari faith as well. The foundation was established under the name of “Ehl-i Beyt Vakfı” which later changed as “Dünya Ehl-i Beyt Vakfı.”

During the first convention, the main aim of the foundation was “to unify all the dispersed Alevi organizations.”²⁷⁹ Another aim of the foundation is to strengthen the belief of Ehl-i Beyt, which is the family of the Prophet, and unify the ones who love them. Unfortunately, due to the rumors and accusations against foundation about spreading Shiism and their affiliation with this religion, the foundation could not get enough support from the Anatolian Alevis. Besides, the founder and the president of the foundation, Fermani Altun, was also known with his relationship with the political Islamists as well as Virtue Party. Even though some of the members stated that they are not affiliated with any political party or ideology Altun and Hıdır Bulut, who is also one of the founding members of the foundation, were MP candidates to the parliament in 1999 general elections from the Virtue Party.²⁸⁰ Besides, as he stated in an interview, Altun has been closely related with politics since 1965. In fact, he escaped to abroad following 1971 coup d’état because he attended various leftist protests and came back to Turkey in 1974. In 1983, he was one of the members of founding assembly of the SHP (Social Democrat People’s Party) and became a candidate from that party in 1991.²⁸¹ Later, he switched to Motherland

²⁷⁸ Kaleli, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri*, p. 72

²⁷⁹ S. Ayyıldız, *Ehlibeyt Işığ* (İstanbul: İleri Matbaacılık, 2001), p. 19

²⁸⁰ Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 163

²⁸¹ Fermani Altun, "Interview," ed. Pınar Akdeniz, Ankara (06.05.2019)

Party (ANAP) but could not get elected and resigned. Soon after that, he took his chance on Virtue Party and became an MP candidate from Mersin again, but he failed to get elected.²⁸²

The perspective of the foundation about Alevism has been conveyed repeatedly by Fermani Altun on various occasions. During their first convention, Altun said: “Alevi have preserved their culture and identity in numerous ways in various countries. The concepts such as Shia, Kızılbaş, Alevi and Bektashi are all essence of Islam...Ehl-i Beyt supporters are not a community. They are the essences of Islam and a huge lineage.”²⁸³ Basically, the foundation considers that Alevism is part of the Islam. Fermani Altun defines Alevism as an interpretation of Islamic mysticism (*tasavvuf*). He puts emphasis on the Prophet’s family hence, Ahl-al Bayt, which also paved the way to organization’s name. In an assembly gathering, Turabi Öztoprak, who was a co-founder of the foundation, said “For the first time in history, Alevism is the true Muslimhood (*Müslümanlık*).”²⁸⁴ In another interview, he claims that love of Ahl-al Bayt is the Islam itself and he claims that they are worshipping Islam just like people in Medina and no one should blame them with any other way.²⁸⁵ Dünya Ehl-i Beyt Vakfı believes that “Alevi and Bektashi beliefs were the essence of Islam and the unity of Qur’an” and the head of the foundation, Fermani Altun also said, “An Alevi is a Muslim. He accepts all the provisions of Islam. How can an Alevi

²⁸² Şahhüseyinoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 170

²⁸³ Ibid., p. 164

²⁸⁴ Ibid.

²⁸⁵ Ibid.

oppose to wearing headscarf and the pressure of religious rights?”²⁸⁶ Nevertheless, the contradictory actions of the foundation had raised doubts about their real intention. During their first two conventions which were held in 1997-1999, they invited Shia and Sunni sheiks as well as *mollas* and authors. In fact, it was observed that most of the participants were leading members of the Virtue Party.²⁸⁷

This situation attracted the attention of many of the Alevi civil society organizations including Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği and Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı. Together with 186 organizations, they signed a petition and protested against Dünya Ehl-i Beyt Vakfı. The organizations stated that Ehl-i Beyt Convention cannot represent Alevis and clearly it is a Shia movement. It is as far as Sharia to Anatolian Alevis. They argue that the foundation tries to assimilate Alevis under Turkish-Islam synthesis as well as mixing Shia with Sunni Islam. Hence, the organizations rejected the Sunnification and Shiafication of Alevis especially under a secular state and clearly stated that they cannot be represented under Dünya Ehl-i Beyt Vakfı. The declaration stated that:

As far as we observed during the last years, there has been some organizations try to assimilate and Sunnificate Anatolian Alevis under “Turkish-Islam synthesis” and there are others try to integrate Alevilik with Shiism... Anatolian Alevis are united under the lights of Pir Sultan Abdal, Hacı Bektaş Veli and Yunus Emre’s teachings. They are the defenders of democratic, secular, and contemporary values. Alevilik is not a Shiism, but it

²⁸⁶ Ibid., p. 165

²⁸⁷ Ayyıldız, *Ehlibeyt Işığı*, pp. 12-21

is a teaching that approaches humanity with brotherly love and sent to seventy-two different nations.²⁸⁸

One can argue that these reactions have solid reasons because DEBV organizes conferences together with Directorate of Religious Affairs or invite them to their gatherings. During one of the conferences organized by the foundation, Ali Bardakoğlu, the former head of DRA made some statements that would anger Alevi organizations. Bardakoğlu said:

Alevism, too, is a part of our Islamic imagination. Like the other subgroups of Islam, it is an important orientation and thus a contribution which is worth our respect. The way in which Islam has been internalized by the Alevi people created a tradition which is compelling in its spiritual richness and affection...Alevis belong to the most important currents of our culture, and with their particularities there is no doubt that they will add...to the richness of the religious life of our country.²⁸⁹

Recently, in October 2018, DRA organized a Muharram iftar dinner to commemorate the martyrs of Karbala which DEBV also participated. During the speech Erbaş stressed that Karbala incident is a sorrowful event that both affected Sunnis and Alevis and drew parallels to the recent events by referring to the bombings in Gaza arguing that all people should live in the world in peace.²⁹⁰

²⁸⁸ Şahhüseynoğlu, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci*, p. 167

²⁸⁹ Dressler, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism", p. 290

²⁹⁰ *Diyanet İşler Başkanı Erbaş Muharrem İftar Ve Kerbela Şehitlerini Anma Programına Katıldı*, (2017), available from <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10899/diyanet-isleri-baskani-erbas-muharrem-iftari-ve-kerbela-sehitlerini-anma-programina-katildi>

Altun criticizes Cem Vakfı for making a distinction between Alevi-Islam and Sunni Islam. In addition, by situating Turks as Alevis and Arabs as Sunnis, Altun accuses Cem Vakfı of being racist. With regards to Doğan's political affiliation with *Doğru Yol Partisi* (True Path Party) Turabi Öztoprak, who was the former head of Dünya Ehl-i Beyt Vakfı says:

İzzettin Doğan says he secretly received money from the government. He does not explain whether he received it from the head of the ruling party or from a discretionary fund. We do not want anyone to see Alevis as potential voters to their party. Is Alevilik a crime so that they are giving him [Doğan] money? If this happened, all Alevi organizations should have their shares equally on legal grounds.²⁹¹

Altun addresses Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı and Alevi Kültür Dernekleri as one and states: "they believe Alevism is a culture. While some say, "we are Shamanists" and some of them even say "we are outside of Islam." But they still use the figures of Twelve Imams and Ali. They are contradicting with themselves."²⁹²

Today, Dünya Ehl-i Beyt Vakfı has 256 organizations within its body as well as foreign branches in other countries. The headquarters is in Istanbul. The Foundation publishes periodicals called "Ehl-i Beyt Işığı" and "Ehl-i Beyt Dünyası." Dünya Ehl-i Beyt Vakfı also founded an umbrella organization called *Avrupa Ehl-i Beyt Alevi Federasyonu* which functions in Europe.

²⁹¹ "Turabi Öztoprak ile Röportaj", *Yeni Şafak*

²⁹² Altun, "Interview,"

CHAPTER V: INTERNAL BOUNDARY CONTESTATIONS OF ALEVI IDENTITY I: EQUIVOCAL CHARACTER OF DEFINITION

This chapter will discuss and elaborate on the various definitions of Alevism by Alevi associations and foundations in an effort to analyze internal boundary contestations.²⁹³ Today, Alevi civil society organizations are important components of the Alevi society for two reasons: First, these organizations provide social and religious services in an urban setting following the migration that occurred in the 1950s which caused the loss of their traditions and rituals. Second, they keep the faith alive, guide the Alevi community and bring them together in cities. Nevertheless, lacking a unified and structured definition of Alevism due to their absence or a limited number of written documents, Alevis come up with several different perspectives on what Alevism is. The findings suggest that Alevi organizations do not have a single definition or clear answer on what Alevism is. The definitions presented by Alevi civil society organizations shows that the very definition of Alevism has an equivocal character. While Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı, and Alevi Kültür Dernekleri refer Alevism as “a path” or a “philosophy” that have many references to a wide range of

²⁹³ An earlier version of this chapter appeared as an article. Please see Ioannis N. Grigoriadis and Pınar Akdeniz, "Universal Faith or Islamic Denomination: On the Struggle to Define Alevism", *Journal of Church and State* (Forthcoming)

beliefs and religions which have universal values, Cem Vakfi and Dünya Ehl-i Beyt Vakfi tend to define Alevism as a faith which is a part of Islam.

In most cases among these civil society organizations, however, we observed that there is a tendency to define Alevism concerning Islam, whether it has positive or negative connotations. This shows that there are clear boundaries and internal boundary contestations among Alevis themselves. While the group of Alevi organizations defines Alevism as a belief that has been affected by many religions and rituals contract the boundaries of Alevism by making a distinction stating that Alevism has existed way before Islam and encountered with it much later as it was evolving to its present form; they tend to expand the boundaries of their belief by scrutinizing the morality, humanism and universalism, a concept that introduced by Lamont (2002), arguing that it is an all-encompassing belief that has moral values that could be applicable and valid for all humanity.²⁹⁴ Besides, they also engage in transvaluation by referring to the idea that Alevism is encompassing Islam and hence, Alevism affected Islam not the other way around. Lastly, this group of Alevis engage in contraction by differentiating themselves from Islam because they perceive it as bigoted, backward, and Arab-like. On the other hand, Alevi civil society organizations that argue that Alevism has close ties with Islam and perceive Alevism as Islam itself tend to expand and blur the boundaries of Alevism and connect it with a wider understanding of Islam compared to the former group. In doing so, Alevi elites, who guide the civil society organizations in the name of preserving Alevism

²⁹⁴ Michele Lamont, *The Dignity of Working Men: Morality and the Boundaries of Race, Class, and Immigration* (New York: Harvard University Press, 2002), p. 174

and keeping it alive end up deepen the cleavages among Alevis in Turkey which results in internal boundary contestations. Hence, situating Alevism vis-à-vis other religions or beliefs show how the boundaries are drawn between Alevis. So far, boundary-making theory mostly focused on the boundary making strategies between two different ethnic groups. Nevertheless, as Sarıgil (2018) stresses, internal and external boundary contestations between groups are rather understudied and there is a need for understanding how boundary making strategies are pursued by different groups.²⁹⁵ In addition, so far, boundary-making theory has been mostly focused on ethnic groups and faith-based studies are rather limited in the field and there is a need for further research about how different faiths engage in boundary-making strategies and the consequences of these boundaries need to be examined. Therefore, this chapter aims to contribute to the boundary-making literature by analyzing the internal boundary contestations within Alevi civil society organizations.

As previously discussed in the theoretical background section, boundary making theory aims to explain how boundaries are constructed through limitation, reproduction, and definition of boundaries by various groups whether they are ethnic, national, or religious groups. As Barth examined the relationship between different groups, he stressed that boundaries are drawn through the production and reproduction of their self-categorization according to the communication between insider and outsider groups but not based on their “cultural stuff that it encloses”.²⁹⁶ This perspective argues that the research should not focus on the cultural elements of

²⁹⁵ Sarıgil, *Ethnic Boundaries in Turkish Politics: The Secular Kurdish Movement and Islam*, pp. 38-43

²⁹⁶ Barth, *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*, pp. 14-15

the groups, but it should analyze the ethnic categories. According to Barth, the boundary-making process emerges because of the group interactions between insider and outsider group members. But this point of view focuses on the social boundaries between inside and outside groups, but it does not help us to understand how the relationship between social and symbolic boundaries are maintained. As discussed in the theoretical background section, even though the literature presents us how the boundaries are constructed between groups, they do not clearly show the relationship between symbolic and social boundaries are maintained. As stressed earlier, symbolic boundaries are conceptual distinctions to make categorizations about objects, people, and practices, etc. that generate sense of similarity to group members.²⁹⁷ On the other hand, social boundaries are objectified social differences that are visible through unequal access to resources whether they are material or nonmaterial and any unequal access to social opportunities. Lamont and Molnar argued that as soon as symbolic boundaries are agreed upon, they tend to transform into social exclusion or class and racial segregation.²⁹⁸ This means that once there is a change in a symbolic boundary such as culture, this change also affects the social boundary and result in social exclusion or segregation. Hence, Lamont argues, they are co-dependent when there is a change in the boundary.

For instance, Nagel argues that symbolic boundaries could also change with the help of reconstruction when a cultural revival happens and forgotten cultures and practices reintroduced and reintegrated into the contemporary culture.²⁹⁹ In Nagel's

²⁹⁷ Lamont and Molnar, "The Study of Boundaries in the Social Sciences", p. 168

²⁹⁸ Ibid., pp. 168-69

²⁹⁹ Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", p. 162

term, reconstruction also means to creation and innovation of new cultural elements and changing the existing ones. According to Nagel, reconstruction is significant since it serves as a tool for collective action where a community defines the boundaries of their collective identity with a shared purpose that leads to group solidarity to define their agenda to take collective action.³⁰⁰ As the author also suggests, the construction of culture is like a shopping cart in which the culture holds the things that we add such as symbols, norms, religion, music, art, etc. As Nagel argues, however, it is important to note that culture is a kind of a shopping cart that is not already loaded but it is something that we load by selecting elements from both past and present.³⁰¹ Therefore, culture is something that we can change, reinterpret, borrow, and mix with diverse cultures while it is constructed.

As we can observe, recent scholarly works published in the field of boundary-making theory also concurs that the field needs to focus more on symbolic boundaries specifically the culture of the national or ethnic categories.³⁰² As discussed by Lamont and Molnar (2002) symbolic boundaries affect social boundaries by changing their form and causing further division once they are agreed upon and creating boundaries. This shows that symbolic and social boundaries are in a mutual relationship. Jackson also agrees that there is indeed a common relationship

³⁰⁰ Ibid., p. 163

³⁰¹ Ibid., p. 162

³⁰² Conversi, "Nationalism, Boundaries, Violence", Jenkins, *Rethinking Ethnicity*, Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", Wimmer, "Elementary Strategies of Ethnic Boundary Making"

between symbolic and social boundaries and adds that culture is something that often played and politicized to minimize or maximize across different groups.³⁰³

This study on boundary-making process among Alevi civil society organizations which is presented in this chapter confirms that culture is a vital component when it comes to drawing boundaries between groups. Since faith and the symbols stand for faith or religion is also part of the culture or what Barth refers as the “cultural stuff”, it is relevant to discuss how Alevis draw boundaries based on their faith vis-à-vis other Alevis. Therefore, by analyzing interviews and the textual analysis of the published journals and newspapers, this chapter aims to show how these symbolic boundaries affect intra-group boundaries i.e., how these intra-group boundary-making strategies are established among Alevi civil society organizations and in return, how they become social boundaries which draw boundaries between Alevis and Sunnis which will be discussed in Chapter 7 of this dissertation. Specifically, this chapter aims to present internal boundary contestations based on how Alevism is defined. To present these boundary-making strategies among Alevi civil society organizations, this chapter will discuss two main perspectives on Alevism namely Alevism as a “path” and Alevism as Islam and how different boundary-making strategies are pursued by Alevis.

While discussing these boundaries, it is also important to discuss in what ways these boundaries are established by diverse groups. As we discussed in the Chapter 3 of this dissertation, Wimmer (2013) defines five types of boundary-making strategies

³⁰³ Jackson, "Negotiating National Identity in Northern Ireland and Quebec: Youth Perspectives", p.

namely expansion, contraction, transvaluation, positional move and blurring.³⁰⁴ As types of boundary shifts, boundary expansion and contraction operate to define who will be included or excluded in the group by either shifting the boundary to incorporate other groups or diminish the boundaries to exclude certain groups. The third boundary-making strategy is transvaluation which aims to change the hierarchical order of the existing boundary. Wimmer presents two types of transvaluation which are normative inversion and equalization. While normative inversion refers to claiming moral or cultural superiority compared to other groups, equalization refers to a claim that a group creates moral and political equality vis-à-vis the dominant group.³⁰⁵ Another boundary-making strategy is called positional move in which individuals engage in boundary crossing or boundary blurring. While boundary crossing refers to changing one's position from one side to another without changing the boundary, boundary blurring, on the other hand, signifies the reduction of the boundaries of values, ideas, symbols, culture, etc. Therefore, boundary blurring aims to remove harsh and salient boundaries to create harmony between groups.

As discussed in the Chapter 3, boundary contestations are another significant aspect of boundary making. As Sarigil argues, there could be internal or external boundary contestations which the former refers to the internal boundary contestations within the same group or contestations regarding their self-identification within the intra-group, the former refers to boundaries which become more apparent due to tensions

³⁰⁴ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, pp. 50-56

³⁰⁵ Ibid., p. 57

between the in-group and out-group.³⁰⁶ For Jenkins, internal and external group identifications are significant because it does not only present how an in-group defines itself based on the shared values that they have, but also how other groups perceive the group.³⁰⁷ Wimmer agrees with Jenkins and argues that boundaries are the sites of contestations due to group clashes where one being the dominant group and the other would be the discriminated one.³⁰⁸ Fuller also concurs that boundaries are usually adjusted for certain purposes and this makes them significant sites for struggle and often subjected to change and redrawn based on wider purposes that a certain group have.³⁰⁹ However, except the studies presented by Wimmer (2013) and Chandra (2012), the extant literature does not specifically elaborate on the internal boundary contestations among the in-group members. Therefore, this chapter will present that there is not always a sense of social cohesion among the in-group members and even though they belong to the same faith-based civil society organizations Alevis can differentiate themselves from other Alevis.

In light of the symbolic and social boundaries as well as boundary-making strategies presented by Wimmer (2013), this chapter aims to examine to what extent these strategies are pursued by Alevi civil society organizations. As previously discussed in the first chapter, this dissertation examines both internal and external boundary contestations among Alevi civil society organizations in Turkey in which we refer to

³⁰⁶ Sarıgil, *Ethnic Boundaries in Turkish Politics: The Secular Kurdish Movement and Islam*, pp. 38-43

³⁰⁷ Jenkins, *Rethinking Ethnicity*, pp. 74-76

³⁰⁸ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 25

³⁰⁹ Fuller, "Creating and Contesting Boundaries: Exploring the Dynamics of Conflict and Classification", p. 4

as the “dual boundary making.” The present chapter will specifically examine internal boundary contestations. The Alevi case shows that Alevi elites and leaders of the associations and foundations use discursive and symbolic means of boundary-making when they refer to Alevism. In this particular case, while some Alevi civil society organizations criticize this perspective and define Alevism as a faith that has been affected by many religions and rituals which makes it a universal faith, other Alevi civil society organizations have a more Islam-friendly approach which combines Alevism and Islam in its body by referencing Islamic ideas and principles. The former group contracts the boundaries of Alevism claiming that it is not a faith directly affected by Islam. While making this argument, this group also engages in boundary expansion by claiming that Alevism is a universal faith that has moral, universal and humanistic nature. The latter group, on the other hand, shows a Sunni friendly approach and expands the boundaries of Alevism. To discuss internal boundary contestations among Alevi civil society organizations, this chapter will first start with a brief introduction of the scholarly work on different perspectives on Alevism and how scholars view and present the elements of Alevism. Then, the chapter will introduce the perspective on Alevism as a “path” where different boundaries of Alevism including morality, universalism, and humanism. Also, other elements of Alevism such as how Alevis envision Ali and how boundaries with Sunni Islam are drawn will also be discussed. The second part of the chapter will focus on the perspective that merging Alevism with Islam and how this line of thought uses certain reference points to draw boundaries and justify its claim.

5.1. Alevism: Equivocal Character of Definition

Following the Alevi revival, there has been a discussion on the very definition of Alevism (*Alevilik*). Since one of the most important questions about Alevism is related to identity and identification, one can see that there are multiple diverse interpretations of how various distinct discourses of Alevi identity appeared. One of the key issues about Alevism is the syncretic nature of Alevism where Alevi theology have been affected by different elements from various beliefs such as Christianity, Zoroastrianism, Manichaeism, Shamanism, Christianity, Buddhism as well as Islam during the process of identity development.³¹⁰ Scholarly works on the history and origins of Alevism increased over the years, especially after the 1980s. Following the violent events against Alevis, Alevi scholars started to tell the story of their past and started to “historicize their religious traditions” as a reaction to not only Sunni majority but also Alevis who were not aware of their identity.³¹¹ There are two important elements draw attention with regards to locating Alevi identification: first, Anatolia is taken as an important location where Alevism was flourished and spread and second; there is an extensive emphasis on Central Asia and Turkic migrations to Anatolia that brought certain beliefs and traditions which evolved Alevism over time. Nevertheless, there are certain differences in scholarly

³¹⁰ Bilici, "The Function of Alevi-Bektashi Theology in Modern Turkey" , Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]* , Melikoff, *Uyur İdi Uyardılar [They Warned Us While We Were Sleeping]* , Ocak, *Alevi Ve Bektaşî İnançlarını İslam Öncesi Temelleri [the Pre-Islamic Foundations of the Alevi-Bektashi Faith]*

³¹¹ Tambar, *The Reckoning of Pluralism: Political Belonging and the Demands of History in Turkey*, p.

perspective. By distinguishing Alevism from Shi'ism, Şener (1989) argues that Alevism is the result of traditions and history of Anatolia which shaped the current Alevi elements. Nevertheless, Şener starts his debate with Islamic history stating that Alevism has more than one-thousand-year history and begins his narrative from the beginning of Islam with the life of the Prophet and his kin Ahl-al Bayt (*Ehlibeyt*) by a special focus on Ali, who was the cousin of the Prophet.³¹² Events followed by the death of Ali as well as the martyrdom of Husayn at Karbala, the moment when the Prophet had selected Ali as his successor after his death in a place called Gadir Hum as well as the violence and inheritance problems that were faced after his death. According to Tambar, these discussions are often represented in Shi'i interpretations even though Şener claims that he does not support this argument.³¹³

On the other hand, Ocak who is a prominent historian is quite critical of this narrative focuses on Anatolian religious history and the beliefs that had affected Alevism long before Islam. In his study, Ocak (2015) works on seven Bektashi religious texts (*menakıbnâme*) including a sacred text called *Menakıbu'l Kudsiye* which is an important document that shows rituals and traditions of the Alevi-Bektashi faith and draws parallels with other beliefs by showcasing examples from Shamanism, Christianity as well as beliefs and traditions from Far East such as reincarnation and metamorphosis. Ocak argues that Alevism is a syncretic belief

³¹² Cemal Şener, *Alevilik Olayı: Toplumsal Bir Başkaldırının Tarihçesi* (İstanbul: Yön Yayıncılık, 1989), p. 9

³¹³ Tambar, *The Reckoning of Pluralism: Political Belonging and the Demands of History in Turkey*, p. 123

which is a part of “Anatolian Turkish heterodoxy.”³¹⁴ The results showed that the belief themes that Ocak found that present in Alevi faith includes 10% nature cults, 24% Shamanism, 33% Far Eastern and Iranian beliefs and 25% Holy Scriptures.³¹⁵ Ocak adds: “With that being said, this research revealed the truth that Alevi-Bektashis adopted Shia belief only after Safavid propaganda. The factor that gave life to Anatolian Turkish heterodoxy was not Shi’ism, but they were the faiths existed long before Islam.”³¹⁶ Another important scholar, Birdoğan (2013) also argues that the roots of Alevism date back to Central Asia and Turkic migrations in which they brought their beliefs with them to Anatolia. He starts his narrative with the Oğuz tribe back in Central Asia and their Shaman rituals followed by their migration to Anatolia and the Seljuk dynasty. From there, he goes into Babai Revolt and Hacı Bektaş Veli and then he starts to tell the story of how the first signs of separation within Islam appeared. What separates Birdoğan from Ocak is that, while Ocak traces Alevism back in ancient beliefs, Birdoğan argues that Alevism has been accumulating many beliefs and traditions to its body and this is how it was shaped up until today. As Birdoğan states:

One can only observe faith in its natural form when you look at Tahtacı Tengri figures in Shamanism or when people from Tunceli practice their Zoroastrian traditions made with fire. Which part of Islam are these traditions belong to? Most importantly, where and which part of the Alevi occupied land can you find any Islamic practices? To me, Alevism is not even heterodoxy. It is an authentic faith

³¹⁴ Ocak, *Alevi Ve Bektaşî İnançlarını İslam Öncesi Temelleri [the Pre-Islamic Foundations of the Alevi-Bektashi Faith]*, p. 12

³¹⁵ Ibid., p. 280

³¹⁶ Ibid., p. 282

where the cultures and faiths of Turkic immigrants and Kurdish societies were collected and harmonized with other beliefs... The only part that is linked with Islamic history is the Twelve Imams.³¹⁷

Hence, while Şener (1989) claims that Alevi-Bektashi history is linked with Islam even though it has been affected by Turkic migrations from Central Asia and its old faiths and traditions, scholars such as Ocak (2015), Melikoff (2015) and Birdoğan (2013) argue that Alevism is not only linked to ancient faiths and traditions such as Shamanism but also it has been affected heavily by the culture and traditions of Anatolia, hence creating a belief unique to Anatolia. Even though it has been addressed as a heterodox belief as opposed to orthodox Islam, the whole syncretistic nature of Alevism accumulated various cultures and beliefs which could be observed in any other belief.³¹⁸ Nevertheless, this definition poses an important self-reflective point where Alevis use as a tool to both stress their own identity as well as to avoid the pressure of Sunni Islam. Dressler argues that Alevis are insistent on their difference from Sunni Islam by marginalizing themselves within Ottoman and Turkish societies in which their ritual practices were influenced by Twelver Shiite mythology, Islamic mysticism, and other non-Islamic traditions.³¹⁹ According to Erdemir(2010), Sunni based perspectives on Alevism are essentialist and reductionist in nature and they are based on written religious scripts.³²⁰ As oppose to

³¹⁷ Birdoğan, *Alevilik: Anadolu'nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]*, p. 16

³¹⁸ Markus Dressler, "Irene Melikoff's Legacy: Some Remarks on Methodology", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Vol. 52 (2009), p. 14

³¹⁹ Dressler, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism", p. 281

³²⁰ Aykan Erdemir, "1980 Sonrası Türkiye'de Sünni-Merkezci Alevilik Kavramsallaştırmaları [Sunni-Centric Conceptualisation of Alevism in Post-1980 Turkey]" in Ahmet Taşgün, Ali Yaman and Aykan

the political environment and rise of political Islam and Turkish-Islamic Synthesis in the 1980s, Alevis started to differentiate themselves from Sunni Islam through syncretism by not only using the rhetoric of pre-Islam which dates Alevism back before the birth of Islam but also emphasizing on the project of Turkish nationalism by emphasizing Central Asian elements to their faith.³²¹ Alevi organizations, too, affected by this discourse, started to appear in the 1950s and continue to grow in the 1960s onwards. Erdemir (2009) argues that this growth was mainly a reaction against elements of conservative Sunni discourse which was appeared at the beginning of the 1960s. According to Erdemir, certain courses of events raised awareness among Alevis and led them to organize even more tightly.³²²

Bilici (1998), another scholar who worked on Alevi identity, defines four distinct groups. The first group defines Alevism as an ideology that includes class struggle and Marxist-Alevi elements. This branch is especially appeared after the 1980 coup d'état and more importantly after the collapse of the Soviet Union. This line of thought followed Pir Sultan Abdal and his teachings. This was the time that Pir Sultan Abdal Kültür Derneği came to the scene and started to publish their monthly journal. The group identified Alevism as a way of life that influenced by different religions rather than a separate religion. As Bilici quotes Hikmet Yıldırım, who was the former head of Pir Sultan Abdal Kültür Derneği states:

Erdemir, eds., *Tarihten Bugüne Alevilik: Sempozyum Bildirileri (18-19 Nisan 2009)* (Ankara: Cem Vakfı, 2010), p. 37

³²¹ Dressler, "Irene Melikoff's Legacy: Some Remarks on Methodology", p. 20

³²² Erdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektaşî Organizations During Turkish Republican Era]", p. 170

The way of life of the Alevi in Turkey resembles the way of life in no other Islamic country. It resembles neither the Shi'a of Arabia and Iran nor of Libya and Egypt. Anatolian Alevism displays a quite individual structure, having adopted an Alevite form after coming under the influence of all the various cultures that had previously existed in the region. Of those may be mentioned Zoroastrianism, Christianity and, Islam. Nevertheless, it has fused with none of these... Alevism is situated neither totally within nor totally outside the religion of Islam.³²³

The second branch is particularly focused on Islamic mysticism and heterodoxy which has no clear boundaries.³²⁴ They are mostly united under Hacı Bektaş Veli Associations and lodges which emphasize the individuality of the love of God. For them, the love of God is the essence of everything. They believe that no religion is superior to others and the love of God one bears is more important than one's piety to the other. The third category is evolved around the combination of Sunni Islam and Alevism by focusing on the teachings of Imam Ja'far al-Sadiq. Nevertheless, they argue that there are fundamental differences in worship, belief and, interpretation of the religious texts such as the hadith and Qur'an.³²⁵ Even though they accept the Qur'an as one of the religious texts, they still believe that the original text was destroyed or distorted in some way that some parts were omitted, and the current version is not the original one. Hence, they focus on fıkıh, Muslim canonical jurisprudence, and interpret it as Alevi fıkıh. This means that all decisions that were taken either individually or as a community had to be based on one's free will.

³²³ Bilici, "The Function of Alevi-Bektashi Theology in Modern Turkey", p. 52

³²⁴ Ibid., p. 53

³²⁵ Ibid., p. 54

Hence, human life is engaged in the actual world, unlike sharia. The fourth group is the one who follows Twelve Imams and the Iranian Shi'ism. They have their imams and separate mosques from Sunnis. They also distinguish Bektashis and Alevis. They argue that Alevis are included in Twelver Shi'a and Bektashi order is just an institution established by Ottomans to keep Anatolia under control to avoid the spreading Twelve Imam doctrine. They believe that genuine Twelve Imam doctrine had never reached to Anatolia because Alevis only gained knowledge of the Muslimhood through the Sunni understanding of the first Ottoman and then the Republican era. Also, this line of thought believes that congregation halls, cemevis, are not a venue for worshipping but they are a place of entertainment whereas mosques are the real place to practice namaz. When all these different origins and perspectives of Alevism examined, one can see that even though all Alevis are addressed as one, they are different parts of a mosaic that appears to be homogenous.

As far as the previous quantitative research concern, Alevis tend to identify themselves mostly in religious or cultural terms. A research which was conducted by Aktaş (1999) both in Istanbul and Nevşehir shows that 43.4% of Alevis identify Alevism as a sect (*mezhep*), 10.4% of them as religion that is independent of Islam, 10.4% as a Sufi order, 16.1% as culture, 16.9% a way of life. Even though this study, which was conducted in the 1990s, it shows that there is a clear identity alignment of Alevis based on sect. Recent studies show that Alevis' preferences on identity placed either under Islam or a culture.³²⁶ In his study, Fırat (2005) found that Alevism is identified mostly with 'true Islam' (52.4%) and as a way of life (45.2%). This shows

³²⁶ Aktaş, "Kent Ortamında Alevilerin Kendilerini Tanımlama Biçimleri Ve İnan Ritüellerini Uygulama Sıklıklarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi", p. 162

that the perception of the definition of Alevism among Alevis is either a religious definition or a cultural one.³²⁷ Similar research conducted by Yılmaz (2005) shows that Alevism has mostly (89.8%) cultural and religious connotations.³²⁸ Another research by Taşgın (2006) which was conducted among Turcoman Alevis in Southeast Turkey demonstrates that 35% of the Alevis consider Alevism as a mezhep, 39% a way of life and 29% said it is a culture.³²⁹ On the other hand, in his fieldwork in Anatolia, Shankland (1997) observed that both Alevis and Sunnis believe that they are both parts of Islam in a village with multiple ethnic and religious backgrounds, which has consisted of Alevis, Sunnis, Circassians, and Kurds. Even though the village was almost 90% Muslim and they had separate quarters and dwellings to live, Shankland says, they are united under the same state, same nation and speak the same language.³³⁰

When all of these scholarly works examined, however, one can draw a conclusion that taking aside Muslims, who already believe that they believe in Islam and identify themselves with it; there is no unified definition of Alevism or how to identify Alevism. Besides, the studies presented above are only providing the inter-group relations of Alevis to Sunnis. In the following paragraphs, it will become more evident that this confusion and identification dilemma is also present in Alevi civil

³²⁷ Fırat, "Ankara'da Bir Alan Araştırması: Aleviliğin Ve Dinsel Kimliğin Alevilerce Algılanması", pp. 67-69

³²⁸ Yılmaz, *Kentin Alevileri: Reşadiye-İkitell Örneği*, pp. 279-86

³²⁹ Taşgın, *Güneydoğu Anadolu'da Türkmen Aleviler (Diyarbakır Ve Çevresi)*, pp. 156-60

³³⁰ Shankland, "Anthropology and Ethnicity: The Place of Ethnography in the New Alevi Movement", p. 17

society organizations. In the following sections, the chapter aims to show that the definition of Alevism within Alevi organizations varies immensely. While Alevism is understood as a unified minority group in Turkey which has distinct features than Sunni Islam, their definition of what Alevism means is quite diverse within the Alevi community.

5.2. Alevism as “a Path”

This particular definition is addressed by Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı, and Alevi Kültür Dernekleri. Refused to recognize Alevism as part of Islam, these Alevi organizations believe that Alevism influenced by Shamanic beliefs, Zoroastrianism, and other Central Asian beliefs as well as Judaism and Christianity. In this section, three strategies of boundary-making i.e. expansion, contraction, and transvaluation will be examined through the case of Alevi civil society organizations. While some Alevi civil society organizations such as PSAKD, AKD, and HBVAKV believe that Alevism is an old belief that encompasses all different beliefs in its body, they engage in transvaluation and predate the history of Alevism. In addition, they expand the boundaries of Alevism arguing that Alevism is a humane and universal faith that has moral boundaries. On the other hand, they contract the boundaries of Alevism stating that Alevism existed before Islam and it is something particular to Anatolian culture and folklore and therefore, cannot be associated with the essence of Islam or the Islam itself.

5.2.1. Moral Boundaries of Alevism: Morality, Universalism and Humanism

Presenting a summary of the background of how Alevis or the Kızılbaş had been affected with various beliefs throughout the history, now the discussion moves into how this perspective on Alevism as a path is defined, reflected and discussed through boundary-making strategies of expansion of boundaries through universalism, morality and humanism, transvaluation of boundaries by arguing how Alevism predates Islam as well as contraction through narrowing the boundaries by differentiating their faith from Islam through studying PSAKD, HBVAKV, and AKD. Rejecting to situate Alevism within Islam as a sect or placing it under any other religion, these Alevi civil society organizations argue that Alevism was shaped and influenced by a lot of faiths throughout history including but not limited to Zoroastrianism, Judaism, Christianity, Manichaeism, and Shamanism. According to Balkız, who is both an Alevi, intellectual as well as the editor of Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi, Alevism is a faith that not only harbors many faiths in its body but also it is a faith that brought these influences on the contemporary world:

Alevism is more of a way of life than a system of beliefs. It is the way of interpreting the world, nature, society and the individual. It is the set of rules that regulates the relationship between society and individuals. It is a system that focuses on this world instead of the afterlife and emphasizes reality instead of myths. It prioritizes human beings and put them in the center of its philosophy. But most importantly, it focuses on today's problems. Alevism is traditional but at the same time, it is not dogmatic but always contemporary and up to date...It is the

way of life of Anatolian folk. As much as it was affected by Islam, it still kept its Shamanic roots and added a little bit of Buddhism and Christianity to it.³³¹

As far as the Alevi civil society organizations are concerned, one of the most mentioned associations is Pir Sultan Abdal Kültür Derneği which received its name from one of the most influential Alevi minstrel Pir Sultan Abdal. According to PSAKD, Alevism existed since the beginning of humanity and therefore it is a universal belief. This association argues that Alevism synthesized all the cultures and the faiths in the world in its body and rejected the idea that God is above all things. Therefore, they refuse to name Alevism as a sect or a religion or a dogmatic and a bigoted faith. Instead, they perceive Alevism as a universal belief that existed for a long time and expand the boundaries of Alevism. While arguing Alevism has been affected by many faiths, Turgay Özkan, the general secretary of Pir Sultan Abdal Kültür Derneği also states that it is a belief that has been present since the beginning of humanity:

Alevism is a path that leads people to become better individuals. While doing so, Alevism does not reject whatever belief comes before and after and take what is good about these beliefs and internalize them. Alevism is a path without any written rules yet internalize these rules and Alevis conduct them in their everyday lives in a virtual city called 'The City of Consent' (Rıza Şehri). We consider following these rules as our prayer. The language of Alevism can be found in the Torah, the Qur'an, the Book of Psalms, and Shamanism as well as the rules followed by the Inca tribes...The sources of Alevism could be found since the beginning of humanity.³³²

³³¹ Ali Balkız, "Editorial", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 1, no. 1 (1992c), p. 1

³³² Özkan, "Interview,"

Özkan does not only stresses to what extent Alevi faith is ancient and dates to the beginning of humanity but also, he argues that Alevi faith is like a mosaic that includes all different faiths and religions. It is important to note that this perspective is significant to notice while most of the Alevi civil society organizations discuss that Alevism has influenced by many religions or Alevism was affected by Turkic nomads and finalized its form in Anatolia, they mostly do not emphasize that Alevism was founded with the beginning of humanity. Thus, instead of situating Alevism inside Islam or defining it a sect under any religion, which we discuss in the following section of this chapter, this perspective argues that Alevism has a tradition that comes a long way and affected by many faiths throughout history. Nevertheless, it should not be mistaken that this perspective or definition does not mean that Alevism is against any religion or faith, but it means that Alevism is perceived as a faith that predates these faiths or cultures.

But what is striking here along with the situating their faith as an ancient belief is its relationship with morality. Concepts that are linked to Alevis' perception of humanity is also intertwined with notions of morality, equality, justice, and democracy. What Özkan refers to as *Rıza Şehri* (The City of Consent) during the interview is a key component of Alevism which reflects glimpses of how an Alevi should live his or her life. It is argued that it was written by Ja'far al-Sadiq, who was the fifth Imam and among the Twelve Imams that mostly praised by Alevis as well as the one who wrote *Imam Cafer Buyruğu* (The Commandment of Imam Ja'far al-Sadiq), one of the most important religious written document for Alevis. *Rıza Şehri* is a utopia that is based on a classless society where there is no exploitation and equality, fairness, justice, and democracy are the most important values. It tells the

story of a pious man, a sofı, who wanders around and ends up in Rıza Şehri. His journey starts in a bakery where he offers money for the bread which the owner of the shop refuses to take and answers that the money is not used in this city. He then takes the pious man to a great council. But it was not a glamorous place where everyone is fancy. All men were sitting on simple carpets. The great council decides that he can stay in the city where he was offered a place to stay. After staying for a couple of days, he decides to leave but then he was stopped by the people in the city. The people said he cannot leave because it is the City of Consent. Since he came to this city with his consent, now he must gain other peoples' consent by working for both the days he used the facilities in the city as well as the days he stayed. He started to work for the city and met more people during his stay and whoever meets him asks whether he is from the Earth. The people in this city have strived from their ego and they never fight for anything. After months passed, he decided not to go back to the Earth and remain in *Rıza Şehri*. One day, he gets tired of being lonely and decides to marry a girl and finds out a garden that people go where whoever wants to get marry or befriend someone. He visits that garden on Friday, the day people meet. He decides to approach a girl in which she at once understands that he not from this city but the Earth due to his unfitting behavior. She then decides to teach him the way of life in *Rıza Şehri* since they both agreed to get married. After a couple of months, one day, on his way to meet the girl the pious man sees a pomegranate tree and picks one from the garden to give his lover. But he also broke one of the branches in the tree because he was afraid that someone might see him picking up the pomegranate. Once he comes to the place to meet the girl, he realized that she was not interested in the fruit he brought to her. He then showed her the fruit in which in return she asked where he got the fruit from. He answered that he picked

them from a tree. She thanked him for being thoughtful but also stated that if she wants one, she could go and pick it up by herself. Now the fruit is rotten because no one else is consuming it after it was picked up, she said that he is violating someone else's right to pick it up. She also adds that she learned he broke one of the branches while he was picking up the pomegranate and reminded him that this is the City of Consent where everything is allowed as long as one gives his or her consent and no one is stealing anything from anyone. Thus, she decides that he is not worthy to live in *Rıza Şehri* and he is casted away from the city forever.

This argument is similar to what Lamont (2002) addresses in her scholarly work as universalism. Following Patterson's definition, Lamont defines the tradition of universalism as "the idea of the brotherhood of mankind, the psychic unity of the human race, and the equality of [people's] worth."³³³ In her work, *The Dignity of the Working Men*, Lamont (2002) compares African Americans in the United States with North African immigrants in France to show how these groups are the victims of racism through a study including both black and white blue-collar workers. In the section where she discusses white antiracism and how whites emphasize the universality of human nature, Lamont presents examples from the workplace to show how boundaries between two races are broken down. According to Lamont's observation, white workers in the United States often scrutinize equality of races as well as the universality of human nature across races. While racist whites address to their black coworkers or neighbors as good people just because they know them, some nonracist whites claim that there is no distinction between races because good

³³³ Lamont, *The Dignity of Working Men: Morality and the Boundaries of Race, Class, and Immigration*, p. 309

and bad people could be found in all races. As Billy Taylor, a person who works at a cosmetics company, states “I could have a problem with you as a black, but I could have the same problem if you were white, or green, or yellow, or whatever. There are good cops, there’s bad cops. There are good whites, there are bad whites...I haven’t noticed any major cultural differences.”³³⁴ Another mechanic worker universalizes the concept of race and talks about the equal treatment of people beyond the race and class:

It comes down to whatever color you are, treat everybody fairly and don’t be prejudiced. I don’t want the blacks to be prejudiced against me [thinking] I’m the same as every other white person. I think I’m willing to give them a chance and the same thing as white people. Just because they don’t own a house, they live in an apartment, they’re driving a bombed-up car, and their kids are dressed sloppy, I’m not gonna just assume that they’re white trash and I’m gonna treat them fairly. If I did work for them, I’d do just as good job as I could, and I’d give them a price as fairly as I could until I see them doing something that’s gonna hurt me or somebody else.³³⁵

Here, this worker’s idea of equal treatment emphasizes a crucial point of view in the sense that one should be equal to all and should reject the notion of fair treatment of your kind. This perception of universalism and equal treatment to all with morality are important components which, as described above, are even present in their legends and stories that are told over centuries.

³³⁴ Ibid., p. 69

³³⁵ Ibid., p. 70

In addition to humanity, these Alevi civil society organizations also emphasize other components of Alevism such as the importance of being a wise person or wisdom in general through becoming a better individual as well as the sense of equality that presents in Alevi faith in their definitions. Kaya, who is the accountant and member of the board of PSAKD has a little bit of a critical attitude on the general structure of religion. He explains how the structure of worship in Alevi faith differs from other religions and how the perception of God is understood in Alevi faith. While he makes this distinction, he also explains what a wise person i.e. *kâmil insan* means for Alevis. Kaya states:

Alevism means humanity. It is a very broad definition but that is what makes us different from others. We have a structure that does not feel the need to be defined. A person says there is a God above and his teachings and holy scriptures, and there is the Prophet who delivers his commands and after that, there are the believers who follow him. We reject all of this. We believe that humans try to reach God by shaping his life through different ways of worship and he reaches God. This is the effort to become a wise person (*insan-ı kâmil*). In the end, he or she becomes one with God. We call this process An-al Haqq (the Unity of Existence). At that point, that person reaches God.³³⁶

Likewise, Demir, the head of AKD, also argues that Alevism is a way of life and when people shape their lives accordingly, then, and only then they can be Alevis.

Demir defines Alevism as:

A way of life, a belief, a culture, and a philosophy. Today, everyone comes up with their definition but above all things, Alevism is a way of life...Because we grow up

³³⁶ Kaya, "Interview,"

with the culture that our faith leads us to and we are shaped by that faith in every aspect of our lives. That is why our way of life is the way we worship.³³⁷

Similarly, Karahalil, the accountant of HBVAKV, also argues that Alevism is a universal entity, but it is also a belief that does not need to be defined and that is why it is universal. As Karahalil argues: “Alevism has a universal structure and it becomes a person’s lifestyle based on his/her comprehension, a perspective of the world and understanding of the truth. In this way, Alevism is a way of life in itself.”³³⁸

5.2.2. The Other Moral Boundaries of Alevism: To be or not to be?

This section will discuss the concepts of ostracism (*düşkünlük*) and stress the importance as a mechanism to keep the community alive. It is one of the most important moral boundaries of Aleviness to examine entry and exit mechanisms to the community. We should note that these moral boundaries discussed in this section is not only accepted by the group of Alevis that argue Alevism existed before Islam, but these boundaries are the main elements of Aleviness that existed for a long time even before they migrated to cities. Therefore, it is relevant to discuss this issue in this section. In addition, we should also note that since Alevis migrated to cities, they do not practice their rituals as much compared to their rituals and traditions back in the village.

³³⁷ Demir, "Interview,"

³³⁸ Karahalil, "Interview,"

5.2.2.1. Ostracism (*Düşkünlik*) in Alevism

Ostracism (*düşkünlik*) is an important concept when it comes to Alevism. It means that an individual is outcasted by the community based on a committed crime. The decisions are made in a cem ceremony under the supervision of dede, the religious guide of Alevis. The punishment is decided collectively by the people attended to cem. It is important to have a *dede-talip* (master and pupil) relationship to declare one as *düşkün*. Also, one needs to be accepted to the community by giving his or her promise to become an Alevi to follow and learn the way (*ikrar*) to a dede. Before going on to this debate, we need to clarify another important concept such as *musahiplik* as well as *ikrar* while discussing ostracism in Alevism. *Musahiplik* is a religious brotherhood between two men and if either or both of them get married, their spouses would also be *musahip* to each other. In some cases, there is a *musahip* bond between two unmarried men, but it is more suitable if they are married. This institution is quite important because it does not only provide religious guidance throughout their lifetime but also *musahips* have to look after each other in every aspect of life whether it is an economic condition or any kind of hardship they face, they need to support each other. This brotherhood is so strong that the responsibilities that both parties take for each other are even counted whenever one of them commits a crime and declared as *düşkün*. Because if one of them becomes *düşkün*, the burden also falls to the other *musahip* and he or she will be also declared as *düşkün* and shares the same punishment with the other one.

But first, before they are declared as *düşkün* for a committed crime, there are some requirements to become *musahip*. First, if two families are *musahip* to each other,

their sons and daughters cannot marry. Similarly, if one of the *musahips* is widowed, the other one cannot marry this person's wife. In addition to that, even though the choice of the *musahip* is up to that person, he or she cannot be from the same bloodline or a relative through marriage. In *Buyruk*, there are certain rules that *musahips* should follow while they are choosing their companion for life. Another important point is related to age. It is stated that *musahips* should be approximately the same age and should be equals.³³⁹ By equality, it is meant that they should be equal on age, education as well as economic conditions. As stated in *Buyruk*:

“*Musahiplik* is only allowed between equals. *Musahiplik* between an educated person and a wise person and a master and pupil are forbidden; for the educated and the master are gold and uneducated and pupil is copper...It is forbidden to become *musahip* if a person is not attached to a *pir*; for the one who is attached is forgiven and the other is devilish.”³⁴⁰ It is also stated that whoever left his or her *pir* cannot be attached to the one that is still under the *pir*'s supervision. Similarly, it is forbidden to have a *musahip* if one is married and the other one is single because it is believed that the single one does not have faith.³⁴¹ According to Kehl-Bodrogi, *Buyruk* states that the ones who are unmarried or do not have *musahips* are not allowed in cem. But this rule is not valid for the last fifty years and there is no specific reason why this is no longer effective.³⁴²

³³⁹ Ali Yaman, *Buyruk* (Istanbul: CEM Yayınları, 2013), p. 150

³⁴⁰ Ibid., p. 86

³⁴¹ Ibid.

³⁴² Kehl-Bodrogi, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma*, p. 170

After the musahip candidates are chosen, a special ritual is held in the congregation hall during cem. All twelve services (*oniki hizmet*), the people who help the ceremony and in charge of certain rituals dates to the Gathering of Forty and Twelve Imams, as well as attendants of the cem, are present. After the necessary preparations, the ceremony starts. Dede asks if there is anyone to make a confession or any crimes they committed and makes an announcement: “This path is hard to walk. It is a shirt made from the fire so you cannot wear it. It is a bridge that is thinner than a hair, you cannot cross it. Do not come and do not walk away from your faith. Whoever comes we take their possessions, whoever walks away they pay it with their lives. Hu!” (*Bu yol güçtür. Ateşten gömlek, giyilmez, kıldan ince köprü geçilmez. Gelme, gelme, dönme, dönme, gelenin malı, gidenin canı. Hu*).³⁴³ Then, bending over with their hands on their knees, they approach to *dede*, where *rehber*, the guide, warns them saying “be master of your hands, loins, tongue” (*eline, beline, diline sahip ol*). Musahips, then, swear to never hide anything from each other and always support each other throughout their lifetime. Then, *rehber* hands out a rope which symbolizes the connection between musahips and give this rope to *dede*, who will declare them as musahips and he says:

O God may their admissions be great, and all wishes come true. May they not turn away from what they promised. May they not get sick of each other. May they not burn in hell. May they be not reproached in this world or have difficulties in the afterlife...May they not turn away from the path of Twelve Imams. Allah, Muhammad, Ali, Hünkâr Hacı Bektaş Veli, let us embrace the truth, Hu! (*Allah, Allah! İkrarları kadim ola. Muratları hasıl ola. Verdiği ikrardan dönmeyeler. Birbirlerinden usanmayalar. Ruz-u mahşerde oda yanmayalar. Dünyada melâmet,*

³⁴³ Ibid., p. 174

ahirette delâlet görmiyeler...On İki İmam katarından ayırmayalar. Allah, Muhammet, Ali, Hünkâr Hacı Bektaş Veli, gerçeğe Hu!).³⁴⁴

Rehber, then, warns the musahips before he declares their admission stating that all their properties belong to each other to the point that they can borrow whatever they like from each other's houses. But when they have disagreements, they need to make sure that they would sort it out without any injustice. He then states musahips should recognize the Four Doors (*şeriat, tarikat, hakikat, marifet*) and follow the rules they required to. They should not steal, lie, gossip, kill anyone. Pir or dede also adds that if these commands come from Allah, then disobeying is forbidden. Then, *pir* asks whether musahips will remain true to their word and musahips answer as: "eyvallah". Hence, this is how the admission (*ikrar*) to Alevism takes place. Even though this process and ceremony vary across regions in Turkey, they are more or less similar.

Every talip, the ones that admitted and became Alevi as presented above, should answer to his or her pir or dede at least once a year. This particular cem is also addressed as *görgü cemi* or *sorgu cemi*. This particular cem is often gathered in villages and regions right after when all the crops are reaped, and the village is ready for winter so that they do not have to worry about working on the field and just focus on cem. It often takes place in the biggest house in the village that belongs to one of the talips. Cems and this ritual often take place on Thursday nights. The preparation for this ritual is the same as admission ritual but in addition to that, there might be a guard present at the gate so that if there is any approaching stranger, they can whistle

³⁴⁴ Ibid., p. 175

and let the people in the house know so that they can hide. Before cem starts, everyone must be in peace with each other. That is why pir or dede has to ask the attendants of cem as well as talips stating that it is a place that you die before death (*ölmeden önce ölmek*) and warns them to confess any crimes: “Nobody knows but himself that he committed that crime. If your burden is immense, this is the place of Haqq, Muhammad and Ali. There is no secret here. What you keep is yours and what you tell is ours. Get rid of your burden and start answering!”³⁴⁵ If there are any disagreements between musahips and talips, it needs to be sorted out before cem begins because every soul must become one (*canlar bir olmalı*). Before the actual ritual begin, zakirs, the longneck lute players, play some duvazdeh and musahip related hymns. Şapolyo presents one of them in his work:

Bu meydanda gerçek vardır yalan yok.	It is a place for truth, not lies.
Bu meydanda eğri bakan mervanlara aman yok.	People like Mervan have no place among us.
Hak kılıcı keskin olur, mümin kalbi incitme.	The sword of God is sharp, so do not hurt believers. ³⁴⁶

Finishing hymns, dede or pir asks if there are any disagreements among talips. Based on the complaints and committed crimes, the punishment changes. While some misdemeanors are punishable by fine and hitting with a stick hold by dede himself (*tarik çalmak*), other crimes may result in expulsion from the community. Crimes such as behaving the neighbors badly, lying, humiliating, or swearing someone or talking behind somebody’s back would consider as misdemeanors and they are

³⁴⁵ Ibid., p. 191

³⁴⁶ Enver Şapolyo, *Mezhepler Ve Tarikatler Tarihi* (Istanbul: Elif Kitabevi, 2004), p. 269

punishable by fine or through *tarik çalma*. Nevertheless, crimes such as breaking the attachments with his or her *pir*, revealing a secret, theft, false witnessing, adultery, and similar sexual crimes considered serious, therefore, sometimes require expulsion. It could be said that among these, adultery with a married woman and killing someone are the worst crimes in Alevism and they are punishable by expulsion. The expulsion from community referred to as ostracism (*düşkünlük*), means that all social and economic interactions with the particular person would be cut and he or she is not allowed to participate in *cems*. So, he or she has been seen as a disgrace in the eyes of the society. Akbayır from Cem Vakfı tells the story from his childhood when a woman in his village declared as *düşkün*:

One of the men in our village kidnapped a married woman and both were declared as *düşkün*. So, nobody spoke to them. The entire village was sending their cattle to the field but theirs have left the stables separately and nobody helped them to herd their cattle. One day, the woman brought a sacrificial sheep to our house. My mom went to the door to greet her but after she and my mom spoke to each other the woman burst into tears and left. I asked my mom what happened, and she said that she brought a sheep. But since I was a child, I did not understand why she cried and left. My mom told me that she was *düşkün* and already knew that my mom would not accept the sheep so why would she bother bringing the animal all the way here. This is how Alevis construct their society through morality. When you become a *düşkün*, you become a prisoner in jail.³⁴⁷

The decision is made collectively during the ritual where *dede* and attendants of *cem* have the right to speak if there is a committed crime. Another important point is that

³⁴⁷ Akbayır, "Interview,"

düşkünlik is only valid as long as there is a dede-talip relation that presently practiced. As Aksakal from PSAKD stresses out:

There should be a dede-talip relationship for dede to declare that person as *düşkün*. This is one of the most important things in the ritual. Dede can only declare a person as *düşkün* in a cem and this is done with regards to the complaints of whoever attended to that cem. So, dede is not the sole decision-maker here. The community demands it and dede and the attendants of the cem decide like a jury. But the most important thing is whoever committed a crime and needs to be judged must be the talip of that dede. Dede cannot declare everyone as *düşkün*.³⁴⁸

As far as ostracism is concerned, the period of expulsion varies starting from a couple of years up to a lifetime. Based on the crime committed, if there is no possibility that he or she will be accepted to the community, then that person needs to leave the place and live somewhere else. But when he or she migrates to another place, it is almost impossible to be a talip of another pir because *pirs* often inform other pirs or record these instances in *ocaks* so that every pir knows and does not take a person as talip. In his work, Noyan (1976) argues that the punishments for ostracism vary from region to region and states the crimes and the punishments. Based on his fieldwork and collected documents from Eskişehir, Seyitgazi, Nazilli, and Ulubey, he cites the document called Ahitname that signed by a *mürşit* that is distributed to all rehbers which shows that how judgment changes from region to region. Here I present some of the crucial examples. For instance, the document states that a person who committed adultery should be expelled from the community for five years and also needs to pay a fine. Following that, he or she should be hit

³⁴⁸ Ercan Aksakal, ed. Pınar Akdeniz (19.04.2019)

with the stick eighty times. If a person steals something, he or she will not be allowed to attend cem ceremonies for two years and needs to return what he or she stole in addition to the fine. If a person married her daughter to a Sunni, he will be expelled for five years. But if the groom gives his ikrar and becomes Alevi, then the punishment is canceled. When it comes to murder, if a person kills someone, he or she will never be allowed in cems, he will never be greeted, and all interactions will be ended. But if it was self-defense or an accident, then he or she will not be considered as guilty.³⁴⁹ In addition to punishments that directed to talips, the document also presents certain punishments for the religious authorities as well. For example, a rehber cannot take his son or grandson as talips but he can take his groom. Another example about ostracism is if a rehber becomes a *düşkün*, his talips will be transferred to another rehber until his punishment is over. In extreme cases, Noyan also writes about how physical punishment is inflicted on *düşkün*, where thieves' hands are stamped with hot iron or arms are damaged intentionally so that they can never steal again or if there is someone who revealed a secret his tongue is seared with a hot iron. In the case of sodomy or any sexual harassment requires hot stamping of the genitals.³⁵⁰

The cancellation of the expulsion punishment could be only reversed by the *mürşit* himself, who has the highest authority. If a talip was declared as *düşkün* before, he or she can become a member of the community only after a ritual called *düşkünün görülmesi* (the hearing of the ostracist) and if *mürşit* is convinced, he can remove the

³⁴⁹ Bedri Noyan, *Bektaşî Ve Alevilerde Hukuk Düzeni* (Ankara: Öztelli, 1976), pp. 203-10

³⁵⁰ Ibid., p. 11

punishment. It is important that this type of mechanism must allow Alevis to exercise their justice system so that they can solve their problems inside their community. The concept of ostracism also prevented divisions within the community since a *düşkün* could never have interacted within the community and since Alevis were a closed community he or she has no way to survive.

Today, due to urbanization, dede-talip relations had faded away and dedes coming from different hearths and villagers do not know who will attend cem or whether they want to be talips. Hence, Alevis who share different backgrounds in cities may not know each other or do not want to recognize the authority of that particular dede because they believe that they do not represent their faith since he is not from the same region as the attendants of cem. Most Alevis believe that in urban conditions, it is quite hard to declare one as *düşkün* since no one knows each other whereas in villages everyone is familiar to one another and they have a strong community feeling where they share everything. So, there is no specific sorgu or görgü cemi practiced in cities. But every week, there is a gathering called *birlik cemi* (unity gathering) open to all Alevis. Before dede starts cem, he asks whether everyone is in peace and pleased with each other (*birbirinizden razı mısınız?*) and if there are no rejections, cem continues. But if someone has a complaint, he or she appears in *meydan* (arena). Akbayır from Cem Vakfı witnessed an interesting occasion in a city where a woman complained about her neighbor during a *birlik cemi* in Kartal cemevi:

After dede asked whether everyone is in peace with each other or not, a lady showed up and said she is not pleased with her neighbor and her neighbor was present during cem. When dede asked who that was, a gentleman appeared and approached to dede. Both the complaining woman and the man stand in front of

dede for questioning. The woman complained that her neighbor does not greet her when they encounter. When dede asked the man why he would not greet her he answered that a burglar broke into her house, but she blamed him that he did it. Even though he did not commit such a crime he was sad that he was blamed for this crime, so he stopped greeting her. Then, dede asked if they are in peace and both man and woman said yes and went back to their seats. Then I asked dede what would he do if they both reject to compromise before cem and he said that he would throw them out of cem until they decide to speak with each other.³⁵¹

Even though it is often observed in a rural setting, such occasions rarely happen in cities as well. Also, cemevis established under Alevi associations and foundations provide important incentives for Alevis to practice their faith in the city setting even though it is not quite similar to ones in villages.

5.3. Undeified Persona of Ali

Another key point that this group of Alevi civil society organizations made is about how they perceive Ali and his character. Instead of identifying Ali as an unreachable and holy character that has legendary figures who is omnipotent and capable of doing everything, they perceive Ali as an egalitarian person who always takes side with the poor and disadvantaged. Because Ali is one of the most important keystones of Alevism, it is significant to examine how Ali is perceived and portrayed by Alevis. Perhaps, one of the most crucial and related works about this issue is related to a book called *Ali'siz Alevilik* (Alevism without Ali) published by Faik

³⁵¹ Akbayır, "Interview,"

Bulut.³⁵² Bulut is an Alevi as well as an academic who often writes to journals published by Alevis and especially for PSAKD's monthly journal *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi*. His book criticized heavily due to Bulut's arguments about Alevism. In the book, Bulut revolves around pre-Islamic evidence of Alevism that existed a long time ago and argues that Alevism is not part of Islam. He also argued that not only the Turkish state but also a group of Alevis try to Sunnify Alevism by using Turkish-Islam Synthesis. But one of the most important arguments Bulut made was with regards to the portrayal of Ali in Alevism that caught a lot of attention of both Alevis and Sunnis to the point where his Alevism was questioned. For Bulut, there are two different portrayals of Ali. First Ali is the caliph and the second Ali is the legendary Ali who has tremendous strength and power and extremely handsome and he is so magnified in the eyes of his believers. As Bulut writes:

For me, there are two Alis. The first one is the real Ali, who protects Sharia and Islam, the one who advised Abu Bakr, Omar and Osman, the one that blood drips from his sword and guides the armies. The second Ali is imaginary and legendary Ali who is a hero. He never lived. He is a folk hero just like Zağaloğlu, Rüstem, Köroğlu, and Dadaloğlu. He is extraordinarily strong to the point where he can pull out the door with a single swing. He is married to Fatima, and he is the beloved father of Hasan and Hüseyin. He is the lion of God and he is the superior of the Prophet who made him kiss his ring. He is a Mahdi, who will return to this world and bring justice and equality. He supports the poor, strives for equality and he is leftist up to a point [sic]. He is quite tolerant about religious matters and in fact, he does perform the namaz and does not fast. He is the enemy of Abu Bakr, Osman, Omar and Muawiya and calls them "tyrants." Ali has black eyes and black hair and

³⁵² Faik Bulut, *Ali'siz Alevilik [Alevism without Ali]* (İstanbul: Berfin Yayınları, 2007)

he is handsome as the prince charming. It is not important is he has a Turkish, Persian or Kurdish background, but in the minds of Turkish Alevis, he is the true Turk.³⁵³

Similarly, Irene Melikoff, one of the most prominent scholars on Alevis, also observed that Ali is perceived as a God by some Alevis. She answered the question of how she observes a difference between the two Alis, said: “I see an enormous difference. You know there is a saying: I recognize no God but Ali (*Men Ali'den başka Tanrı bilmezem*). And then she adds that one of the Alevis she met told her how Ali is deified: “One day Shah [Ali] was carried away and revealed the secret. He said to Omar that he is the one who roars from the sky. All-sky was struck by the lightning and he roared to seven skies. He is the one that everlasting and divine light of God.” And then Melikoff adds: “you see, this is not Ali that lived in history. So, Ali could become a Tengri and many other things in this hymn.”³⁵⁴

On a different note, some Alevis also believe that Ali is their friend whom they can chat about their problems or make jokes. Therefore, Ali is not a deified being who has enormous powers, but he is perceived as an ordinary person. In addition, Ali is also the one that fights for equality who defeats the tyrants and oppressors and always take side with the disadvantaged. There are indeed a lot of stories and legends about Ali but even in those stories, Ali is always the symbol of justice. To scrutinize his sense of equality, Alevis often refer to the tale of the Gathering of the Forty

³⁵³ Faik Bulut, "Ali'nin Tanrısallaştırılması [Divinification of Ali]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 7, no. 29 (1998), p. 36

³⁵⁴ Melikoff, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences", p. 36

(*Kırklar Cemi*), in which Ali accepted Mohammad to the gathering only after he agreed to enter to cem as “one of the souls (*can*)” because he was not welcomed with his caliph identity which signified a higher status among the believers. According to Alevis, this incident presents that all Alevis who follow Ali also care for equality and perceive cem as a “unity of equality”. That is why, even today, a lot of Alevis believe that many Alevis refer to him as one of them and believe that he will bring justice one day. One of the contemporary Alevi minstrels named Ali Kızıltuğ wrote a hymn about Ali and how Ali should bring justice to this corrupted world and how Alevis would be disappointed if he could not:

Seni sevenlerin yaralı dertli	The ones who love you are in pain and sorrow
Şu elin zalımı bizden kıymetli	Those tyrants are more valuable than us
Keramet sahibiydin güçlü kuvvetli	You were the one with power and might
Yoksa bir kul idin öldün mü Ali?	Or were you a slave and died, Ali?
Zalimin zulmü bizi yakarsa	If the tyrants oppress us
Bizi ağlatıp karşımızdan bakarsa	Make us cry and look down on us
Ahirette elim boşa çıkarsa	If my hands prove empty in afterlife
Tutar o Zülfıkar'ı kırarım Ali.	I will grab and break your sword, Ali. ³⁵⁵

There are indeed many legends and stories about Ali and how great he was. However, even though these stories were told from one generation to another, Alevis try to emphasize his humane character and portray him as an ordinary person. On the other hand, they do believe that these myths, legends, and hymns about Ali are the

³⁵⁵ Ali Yıldırım, "Tutar Zülfıkar'ını Kırarım Ali [I Will Grab and Break Your Sword, Ali]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 7, no. 29 (1998), p. 57

elements that bring Alevis together and bind them as a community. Even though Alevis put forth the humane and ordinary side of Ali, many of them still do believe that the legends and myths about Alevism connect them. Aydoğın, who edits *Pir Sultan Abdal Kùltür ve Sanat Dergisi*, also states that it is the legends what brings Alevis together:

When Alevis come together in villages, they often talk about cönks, the compilations of legends that Anatolian poets once wrote. That way, people are carried away and become more loyal to their faith. Since Alevis cannot come together as much as we can compare to traditional village gatherings and cems, they talk about legends. Legends are part of our lives. Of course, we know that Ali's sword will not extend as much as forty yards while he is fighting but the important thing is legends are one of the key elements to keep our faith alive.³⁵⁶

Therefore, the aforementioned Alevi civil society organizations perceive Ali refrained from his deified persona as it is told by legends and myths, but they refer him as the one who brings justice and treat all people equally and therefore, the symbol of equality and justice. As one can observe, Alevis scrutinize the concept of humanity and how Ali used to have a humane character as they refer to Alevism.

5.4. Boundaries of Faith vis-à-vis Islam

Another argument that claims that Alevism is an old faith and therefore amalgamated with other faiths is concerned with its involvement in Islam. According to this view, since Alevism is a syncretic faith that has been affected by many religions and faiths

³⁵⁶ Sercan Aydoğın, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (20.04.2019)

such as Shamanism, Zoroastrianism, Judaism and Christianity, the way the Alevis pinpoint Alevism in history also changes. By doing this, they perform one of the boundaries making strategies called transvaluation. According to Wimmer (2013), transvaluation aims at changing the hierarchy of the existing boundaries by either putting emphasis on their superiority or equalizing the status of another group. In this case, by arguing Alevism existed a long time before Islam, the boundaries of Alevism have changed claiming that Alevism is an antique faith that encapsulated Islam to its body as time goes by. Demir, one of the founding members and former head of PSAKD for ten years argues that even though Alevism has been affected by Islam, it is not entirely representing Islam. As Demir, the former head of PSAKD wrote to *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi*:

We do not believe that Alevism is a genuine part of Islam. On the opposite side, we believe that Alevism is a whole belief which affected by Islam throughout the years of its development and thus, carries its footprints but at the same time, we also believe that Alevism is a faith that particular to Anatolian culture and philosophy.³⁵⁷

Another scholar who also wrote for *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi* also argues that Islam has influenced Alevism, but also it was affected by many faiths while it took its final form. As Yavuz states:

Alevis have a syncretic belief system. Even though the main source of Alevism is Anatolian mysticism, one could still find traces of Shamanism, Shiism, and

³⁵⁷ Mustafa Demir, "1992 Yılı'nın Derneğimiz Açısından Kısa Özeti Ve Bir Yanıt [a Short Summary of the Year of 1992 About Our Association and a Short Answer]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 5 (1993), p. 3

Christianity. Later, Turkic tribes who accepted Islam on various phases perceived and interpreted Islam. Upon these interpretations, two interpretations namely Alevism and Sunni Islam came into life.³⁵⁸

In this quote, Yavuz argues that Alevism is a syncretic belief which amalgamated with Christianity and beliefs of other Turkic tribes. Yavuz also affirms and draws attention that Turkic tribes accepted Islam much later. That is why the differences between Alevism and Sunnism became apparent. Therefore, as one can observe in the following section of this dissertation, this perspective is also raised by Yavuz who argues that Alevism is not equal to Islam or it is the core of Islam but it is a faith that rather integrated many faiths including Islam as well as Judaism, Christianity, Zoroastrianism, and Shamanic beliefs and practices. Similarly, Birdoğan, a prominent Alevi scholar, argues that Alevis met Islam much later. As he writes:

The attempts to incorporate Islam into Anatolian Alevism started in 1232. It would be wrong to acknowledge that there were seyyids, the descendants of the Prophet, who practiced Islam. But it would also be wrong to consider *dedes* who are living in Anatolia are the grandchildren of these people. The roots of *dedelik* lie with Shamanism. Besides, some of the features of the religious guides of Manicheism and Zoroastrianism also incorporated to *dedelik*. The second phase of incorporation of Islam into Alevism started when Shah Ismail came to power. The third phase started when Mahmud II disbanded Janissaries. The last phase came when the 1980 coup d'état happened.³⁵⁹

³⁵⁸ Hakan Yavuz, "Anadolu Tasavvufunun Yetimleri Aleviler [Alevis: The Orphans of the Anatolian Mysticism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 9, no. 40 (2000), p. 6

³⁵⁹ Nejat Birdoğan, "Anadolu Aleviliği Ve İslamı [Anatolian Alevism and Islam]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 3, no. 11 (1994), p. 4

Similarly, Birdoğan agrees with previous authors and scholars who situated Alevism dating before Islam. Hence, the relationship between Alevism and Islam is a contested one because Alevis are still making distinctions between Alevism and Sunni Islam. According to Balkız, who was the former head of PSAKD and one of the founding members, “Islam has its own set of values. But one should not forget that Alevism has its own values as well.”³⁶⁰

Another argument raised by this line of thought is based on Anatolian Alevism (*Anadolu Aleviliği*). Anatolian Alevism is a perspective that argues Alevism is shaped with Anatolian belief and culture thanks to its rich folk culture. This perspective is emphasized by PSAKD, HBVAKV, and AKD which take the previous arguments one step further and argue that Anatolian Alevism which is fused by Anatolian culture and folk is a different belief than Islam since they are not bigoted but contemporary and open-minded than Sunni Islam. This though became apparent in many of the writings of Alevi intellectuals as they publish articles in their monthly journals. In most of the cases, they argue that Alevism has its attachments with Islam as they also believe the God, Muhammad, and Ali as well as the Ahl al-Bayt, but Alevism cannot be equated with Umayyad Islam led by Muawiya. Because Alevis regard Umayyad Islam as formalist and backward. As Kaleli, an important Alevi intellectual, wrote to Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi:

In Anatolian Alevism, Ali, as oppose to his Islamic portrayal, is the symbol of honesty and bravery and he is always the enemy of the unjust and tyrant. That is how Anatolian Alevis love Ali...They do not consider namaz, fast and hajj acceptable. As Hacı Bektaş Veli once said, Anatolian Alevis believe that human

³⁶⁰Balkız, "Danışma Kurulu Açılış Konuşması [Opening Speech of the Advisory Committee]", p. 11

beings are the best books to read and they agree with his saying: “Whatever you are looking for, always look inside of you; you will not find it in Jerusalem, Mecca or Hajj.” Even though Anatolian Alevism somehow ended up inside of Islam, it is not the essence of it. Anatolia’s rich culture is the one that nourishes Alevism. Anatolian Alevis are not fatalist but they follow reason and distinguish right from wrong.³⁶¹

Another Alevi intellectual Şahhüseyinoğlu who focused on this account also argues that the only reason Alevism and Sunni Islam intersect is that both Alevis and Sunnis accept Muhammad as the Prophet. Nevertheless, Alevis do not follow the five pillars of Islam. He engages in an argument similar to Kaleli: “Anatolian Alevism is a political movement against Arab culture. It is neither narrow-minded nor bigoted, but it is open-minded and has a love for people in its core. It aims at progress and always contemporary.”³⁶² According to these authors, Alevism is not only a faith that has close ties with Anatolian folk and culture but also it is a faith that is distinct from Islam because it is free of formalism and shaped of reason. On another level, by engaging in transvaluation, these Alevi civil society organizations argue that Alevism did not come into being with Islam compared to other groups of Alevi civil society organizations that believe that Alevism is the essence of Islam. According to Baş, the current head of HBVAKV, argues that one of Alevisms’ fundamental doctrine is the Unity of the Existence (*wahdat al-wujud*) which founded by Sufi metaphysics. It is based on the idea that God is everywhere and omnipresent and therefore, all his

³⁶¹ Lütfi Kaleli, "Aleviliği Kültür Saymayan Kültürsüzdür [Whoever Says Alevism Is Not a Culture Is without Any Culture]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 5 (1993), p. 20

³⁶² Nedim Şahhüseyinoğlu, "Anadolu Aleviliği [Anatolian Alevism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 10 (1993), p. 31

creations in the world are also part of him making God present everywhere. Then, Baş continues to scrutinize how Islam and Alevism are related:

Alevism met Islam a thousand and five hundred years ago. From that angle, it is not outside of Islam. Alevism is an ancient belief and Alevism includes Islam, not the other way around. It showed itself with Islam, but it is not heterodox of Islam. If Islam is an orthodox belief, then Alevism is not heterodox because it also includes Islam.³⁶³

Although this argument looks like a puzzling one, Baş openly stresses that Alevism was present before Islam by emphasizing its antiquity. On the other hand, he does not reject the fact that Alevism absorbed Islam to its body along the way together with its traditions and culture. Hence, the reference point that Baş takes goes before Islam and included Islam. That is why Baş refuse the argument that Alevism is a heterodox belief compared to Islam and should not be left out. As far as the statements of Baş and Özkan are concerned, they do not only believe that Alevism is a syncretic faith that has been influenced by many religions which also dates back Islam but also it is a faith that existed since the origin of humanity. This is quite similar to what Hobsbawm refers to as the invented traditions. Invented tradition is a “set of practices, normally governed by overtly or tacitly accepted rules and of a ritual or symbolic nature, which seek to inculcate certain values and norms of behavior by repetition, which automatically implies continuity with the past.”³⁶⁴ But they are also “responses to novel situations which take the form of reference to old

³⁶³ Baş, "Interview,"

³⁶⁴ Hobsbawm, *The Invention of Tradition*, p. 1

situations, or which establish their own past by quasi-obligatory repetition.”³⁶⁵ With the establishment of various Alevi faith-based civil society organizations following the Alevi Revival in the 1980s, there has been a lot of different reinterpretation of Alevi belief, culture, and history. These definitions started to appear precisely from that time onwards and they are the inventions of traditions in which Alevis tried to find new roots to their existence by locating their history, culture, and traditions and adding new ones along the way. According to Hobsbawm, nations utilize history in order to maintain a bond within the group: “For all invented traditions, so far as possible, use history as a legitimator of action and cement of group cohesion” and he also adds that “it becomes the actual symbol of struggle.”³⁶⁶ This group of Alevi civil society organizations grounded their historical legitimacy based on Alevism’s relation to Islam. Alevi civil society organizations that concur Alevism existed before Islam arguing that Alevism is an ancient belief and conjoined with Islam much later, therefore, transvalued the boundaries by situating Alevism in a specific time and place in order to maintain social unity and to prevent themselves falling apart due to social changes such as urbanization as discussed in Chapter Four.

5.4.1. Boundaries of Origin: “Anatolian Alevism”

As briefly discussed in the earlier section, Anatolian Alevism is a vital component when it comes to identifying Alevism. That is why it is relevant to discuss the idea referred to as Alevism as a “path” with regards to Alevism’s attachment to Anatolian

³⁶⁵ Ibid., p. 2

³⁶⁶ Ibid., p. 12

folk and culture as it was shaped and influenced heavily from Anatolian poets and figures. In this perspective, which is addressed as Anatolian Alevism, Alevi argue that the way current Alevism was shaped by the fusion of various faiths with Anatolian culture throughout its development in the course of history. Also, they specifically mention that Anatolian culture and folk also affected Alevism since they added a lot of value by writing hymns and poems. Kaya, the accountant of PSAKD argues that Alevism had influenced by many occasions that took place in Anatolia. As Kaya's own words:

Anatolian Alevism influenced by significant poets such as Nesimî and Mansur Al-Hallaj as well as Sheikh Bedreddin even though he was Sunni. The path that Anatolian Alevism takes is twofold: first, it takes us back to the ancient civilizations of Anatolia and second, it includes Islam and the beliefs that they emerged before and after...Alevism has borrowed a lot from Qur'an, Bible, and Torah. We take our faith back to the time when Noah was once lived, we borrowed traditions from Zoroastrianism and Shamanism. That is why it is a blend of all faiths. Alevism has been affected by all of them and, we try to borrow the best parts of these faiths.³⁶⁷

Kaplan, the head of PSAKD, also elaborates on this issue by stating that Alevism was shaped in Anatolia. As Kaplan states: "Alevism is based on poets and minstrels including seven divine minstrels (*yedi ulu ozan*) who lived in Anatolia from past to present"³⁶⁸ *Yedi ulu ozan* are significant minstrels and poets who were the descendants of the Ahl al-Bayt, who were the Prophet's kin and family. As the name

³⁶⁷ Kaya, "Interview,"

³⁶⁸ Kaplan, "Interview,"

suggests, the group consists of seven minstrels who were lived in different centuries, but the ones came before affected the others. Their names were Nesîmî, Yemini, Fuzûlî, Hatayî, Virani, Pir Sultan Abdal, and Kul Himmet. They were especially singing and writing about Alevism or the main elements about Aleviness, Twelve Imams as well as the political problems of that time to enlighten people by writing in Turkish so that people can understand clearly. These people are still respected and loved today, and their works were sung over centuries with the help of zakirs, who play the longneck lute called saz and sing hymns during cem ceremonies. In all of the cem ceremonies, at least one of the seven divine minstrels' hymns are sung and all Alevis know them by heart.

Another aspect with regards to the nationality of Anatolian Alevism comes forward when it comes to comparison with Islam. According to this line of thought, Alevism is a faith that does not discriminate between ethnicity or race but treats all human beings equally since they are all valuable because they are human beings. In addition to this argument, they make a distinction between Sunni Islam and Alevism on the ground that while Alevism treats all nations and races as equally and it is a contemporary faith. Sunni Islam, on the other hand, perceived as part of the Arab culture and a strict faith. By making a distinction on this account, Alevi civil society organizations engage in contraction. In one of the issues of PSKD's journal, the editor published a piece on how they perceive these two faiths and how one differs from another:

Anatolian Alevism does not belong to a race or a nation. It is a culture-pecific to Anatolia and one cannot claim that faith belongs to a race. There are Turkish Alevis as much as Kurdish Alevis and Arab Alevis here. On the other hand, in Islam God's power is absolute and his commands cannot be changed or open to

discussion. Women are often ignored or repressed. Music is forbidden during rituals. Men can marry multiple women...But most importantly, Islam perceives Arabs as the only superior race. Moreover, jihad is one of the most important components of Islam. On the other hand, Anatolian Alevism blends God, human beings, and nature all in one where men and women are equal and music and semah are inseparable parts of our rituals. Among all others, instead of accepting a single nation as superior, Alevism accepts all seventy-two nations as one (*72 millete aynı gözle bakar*) and considers them brothers and sisters.³⁶⁹

Here, the editor makes a clear distinction and separate Alevi faith from Sunni Islam by explaining that while Alevism is a non-discriminating contemporary faith which respects all genders and races, Sunni Islam is, therefore, is specific to Arabs, retrogressive and there is no equal treatment among people. In another article published in PSAKD's journal, Öz, one of the authors, argues that Alevism is a reaction to Islamists. As Öz states:

Alevism is a reaction against the concept of Islamist ummah as well as Arabs and Arab nationalism. It is a way of standing tall against these kinds of nationalism. It is a way to fight for the values and preservation of identities of all nations. As opposed to Islamic nationalism which accommodates Arab nationalism, Anatolian Alevism puts forth Turkish nationalism.³⁷⁰

³⁶⁹ "Yeni Dünya Düzeninin Alevilik Tarifi: Gerçek Türk-İsla Sentezi Alevilikmiş [the Description of Alevism by the New World Order: Alevism Is the Real Turkish-Islam Synthesis]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 5, no. 18 (1996)

³⁷⁰ Baki Öz, "Anadolu Aleviliğinin Kültürel-İnançsa Kaynakları [the Cultural and Religious Sources of Anatolian Alevism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 5, no. 19 (1996), p. 14

The author clearly states that when faced with Islam and all people under Islamist ummah, Alevis choose to become defenders of their faith, Aleviness that is attached to Turkish nationalism and they stress the Turkic character of Alevism which is attached to Anatolian culture. In another occasion, Kaleli, an Alevi author also makes a similar argument and says: “It is not right to associate Anatolian Alevism with a single race, but it is a fact that Turkish tradition, culture, and language have an undeniable effect on Alevism.”³⁷¹ Hence, it could be said that this perspective of so-called Anatolian Alevism refrains to associate Alevism with Islam since they believe that Islam is identified with Arab culture and backwardness and they consider Alevism something belongs to Anatolian culture and a faith that existed before Islam and this is how they contract the boundary of Alevism.

5.4.2. Alevism as Islam

In the first part of the chapter, Alevi faith-based civil society organizations that represent a syncretistic belief have been examined. Another notion of Alevism manifests itself combining Alevism with Islam which represented by Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı. These Alevi organizations tend to expand and blur the boundaries of Alevism to bind Alevism with Islam, arguing that Alevism is in fact, the essence of Islam. They both expand and blur the boundaries between Alevism and Islam claiming that they are the same entity and therefore sharing the same ideals and values.

³⁷¹ Lütü Kaleli, "İktidar Olmanın Gücü Ve Alevilik [the Power of Being Incumbent and Alevism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 21 (1996), p. 14

To understand this viewpoint and how it is shaped by Alevis as a definition, we need to examine the course of events that intersect these two beliefs. When Muhammad died in A.D. 632, the problem about who was going to be chosen as the caliph after the prophet was quite stressful. Two camps claiming the righteousness for the title of the caliphate: a group of people sided with Muhammad's companion and father-in-law Abu Bakr and the other group supported Ali, who was both the cousin and the son-in-law of Muhammad. The latter group sided with Ali claimed that Muhammad chose Ali as his successor in a place called Ghadir Khumm while he was returning from the Hajj. During the sermon, Muhammad announced that Ali will be his successor of the Ummah after his death and added: "If I am someone's mawla, then Ali is his mawla too." Hence, the supporters of Ali believed that since he is already declared as the next leader after Muhammad, he will become the caliphate. Consequently, these two different poles took sides: the supporters of the Abu Bakr called Sunni, deriving from the word Sunna i.e. the ones who follow the practices and sayings of Muhammad and the supporters of Ali called Shia, i.e. Shia Ali which means the supporters of Ali. Ali could not become the first caliph, but he was the fourth. But Ali was challenged both by Aisha, the wife of Muhammad in the Battle of the Camel in A.D. 656 as well as by Muawiya which increased the tension. Ali also battled against Muawiya during the Battle of Siffin in A.D. 657. The battle ended with no results, therefore it ended in arbitration where people of Kufa nominate a person to end the war. But then, a group of people called Kharijites from Ali's side rejected arbitration even though Ali accepted the arbitration. Ali later defeated them. But following the years, Ali was assassinated by a Kharijite from Egypt who broke his oath of allegiance for Ali. In A.D. 670, Muawiya, who was the governor of Damascus, then found the Umayyad Dynasty. By leading an army from

Kufa, Ali's son Hussein clashed with Muawiya in the Battle of Karbala where Hussein was defeated and killed. For Alevis and Shias, this day is commemorated as the Day of Ashura to remember the suffering and martyrdom of Hussein. Finishing the background of the division of the history between Shia and Sunni Islam, the section now moves into the two Alevi faith-based civil society organizations namely Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı and how their understandings of Alevism are aligned with Islam.

5.4.3. The Convergence of the Two Faiths: “Alevi-Islam”

As discussed in the previous chapter, Cem Vakfı was established on March 27, 1995. As the name of the foundation suggests, they are attached to the Alevi values and faith by naming the foundation as cem, which is the Alevi ritual. At the same time, the foundation also stresses that they value Atatürk and republican values since the name of the foundation is The Center for Republican Education and Culture Foundation (*Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı*). Cem Vakfı often refers Alevism as the Alevi-Islam, a concept that they produced to show that Alevism is synthesized with Islam. Under “main purposes of the foundation” section of the foundation deed, it was clearly stated that Alevism is a loving, humane and liberalistic interpretation of Islam which is in favor of democracy.³⁷² Corresponding to this perspective, the foundation produced the concept of Alevi-Islam by combining two faiths. But most importantly, by combining these two faiths, the foundation uses these notions interchangeably. By adopting this perspective, the

³⁷² Okan, *Türkiye’de Alevilik*, p. 148

foundation aims to introduce and promote Alevi-Islam by eliminating Islamic fundamentalism that damaged the portrayal of Islam. To meet with this aim, the founder, and the current honorary head of the foundation İzzettin Doğan often refers to Alevism as Alevi-Islam and emphasizes its ties with Sufism. For instance, while he is talking about Yunus Emre, he says: “Yunus Emre is one of the most prominent poets that reflects Alevism through the Islamic thought and Sufism.”³⁷³ In another occasion, while he declared the establishment of Cem Vakfı, Doğan wrote: “Cem Vakfı is the reflection of the Sufism that is based on love and tolerance that has been under the pressure of thousands of years. Now, Turkish people stand up and continue to spread love, friendship, and brotherhood to all humanity.”³⁷⁴ Besides this, one of the important points that Doğan stresses with regards to how universal this faith has perceived by this line of thought. For instance, in one of his interviews, Doğan stated: “The understanding of Alevi-Islam and its main source Qur’an and its interpretations will not only bring hope and happiness to our age, but it will continue to provide them to the future generations.”³⁷⁵ Here, Doğan clearly states that the Qur’an, the holy book of Islam, is the main source of Alevism and he considers the sources of Alevism and Islam are the same.

Even though the organization has a strong emphasis on the concept of Alevi-Islam and their close relationship, it does not deny that Turkish and Anatolian culture has influenced Alevism. To celebrate the third anniversary of Cem Vakfı, İzzettin Doğan wrote to Cem Dergisi:

³⁷³ Aydın, *İzzetti Doğan'ın Alevi-Islam İnanc, Kültürü ile İlgil Görüş Ve Düşünceleri*, p. 60

³⁷⁴ Ayhan Aydın, "İzzetti Doğan ile Söyleşi", *Cem Dergisi*, Vol. 54, no. 5 (1995), p. 8

³⁷⁵ Ibid., p. 172

Before we establish this foundation, we stated to both state officials and to the people that Alevi-Islam faith reflects Islamic Sufism and it encapsulates the nomadic Turkic tribes' and Anatolian folks' understanding of Islam. We tried to show that the essence of the Qur'an is love, which is the strongest tie between human beings and God no matter what race people belong to or the language they speak.³⁷⁶

Here, Doğan is not only stressing that Alevism encapsulated Turkic tribes' tradition and culture as well as it has been affected by Anatolian culture and folk, but also, he underlines the significance of Qur'an that has an important influence on all human beings since the essence of Qur'an is also love. In another interview for *Cem Dergisi*, Doğan also argues that Alevism is the faith that came into being when Turkic tribes interpreted Islam through the course of history: "The understanding of Alevism lies with the internalization of its core and freeing Islam from its formalism is succeed by Turkic tribes lived in Transoxiana. These interpretations of Islam made by these Turkic tribes is what I call Alevi-Bektashi faith." Doğan, then adds:

The birthplace of Alevi-Islam understanding is Asia. When nomadic tribes accepted Islam, they did not perceive it the way that Arabs understood Islam and they did not practice that way. They interpreted this faith in a way that it would not contradict with their existent traditions...Hence, the three essentials of Alevism are *saz*, *cem* and *dede*.³⁷⁷

³⁷⁶ İzzettin Doğan, "Cem Vakfı 3 Yaşında [Cem Foundation Is 3 Years Old]", *Cem Dergisi* Vol. 3, no. 80 (1998), p. 1

³⁷⁷ Aydın, "İzzetti Doğan ile Söyleşi", p. 20

In addition to arguing Alevi-Islam was born in Asia and Alevism is a faith that came into being as a result of Anatolian folks' interpretation of Islam, in an effort to distinguish Alevism from Islam, Doğan also adds that Arab understanding of Islam is different from the Anatolian understanding of Islam. In his writing named *While We Are Finding Our Identity (Kimliğimizi Bulalım Derken)*, Gülşan, another author who writes for Cem also argues that Alevism's core lies with Islam, but it was also affected by Anatolian culture:

Alevism is a faith that carries the essence of faith in Islam which follows Allah, Muhammad, and Ali. It also does not contradict the basic principles of Islam but follows the rationalist approach to Islam and combines it with traditions in Anatolia derived from the different ethnic, religious and cultural backgrounds and focuses on esoteric (*batın*) meaning of Islam.³⁷⁸

It is important to note that, although CEM Vakfı is stressing Islam had affected Alevism immensely and Qur'an is an important element of Alevism, they do not reject the idea that Alevism was shaped by Anatolian and Asian traditions and culture similar to the previous group. Hence, they do not discard the idea that Alevism was influenced by Anatolian and Turkic culture similar to the concept of Anatolian Alevism while they are emphasizing Alevi-Islam. Akbayır, the current general secretary of the foundation who is also a dede, tells us one of the rituals of his mother back in the day about her Shamanistic beliefs:

When the new moon rises in the sky my mom, may she rest in peace, used to go outside at night and says her prayers and recite her Islamic creed Shahada. There is no such thing in Islam, but we are all affected by such things. Anatolia is a cultural

³⁷⁸ Hasan Gülşan, "Kimliğimizi Bulalım Derken", *Cem Dergisi*, Vol. 40, no. 4 (1994), p. 39

mosaic where all the beliefs blended.³⁷⁹

Döner, who is the current head of the foundation, argues that since Alevism was born with Ali, whoever accepted his philosophy and teachings called themselves “Alevi” and this thought is the essence of Islam: “Alevism is the essence of Islam; it is Islam itself. Alevis define themselves in this way and they claim that they are the descendants of Ahl al-Bayt. Alevis accept that Alevism is not another interpretation of Islam, but it is the essence of it.”³⁸⁰ Compared to Akbayır, Döner argued that Alevism is not an interpretation of Islam, but it is the true essence of it. Akbayır stresses that even though Alevism is the essence of Islam, they believe Alevism is a different interpretation of Islam and he adds:

Alevism do have the faith in the Prophet, and they believe Muhammad is the last prophet and his book is the Qur’an. But we believe that there is a difference between Ahl al-Bayt interpretation of the Qur’an and the other interpretations. To give an example, in Surah Ali Imran (3:7) it says that there are some verses in the Book that are precise but there are some that unspecific and they are open to interpretation. The only ones will know the true meaning of these verses once they mastered the true knowledge. But the ones that have bad intentions can interpret the Qur’an differently. There are some verses in Qur’an related to Ali and Ahl al-Bayt and we believe the Ahl-al Bayt interpretation. During the last Hajj of Muhammad in 632, he appointed Ali as his successor. One of the important hadiths states the saying of Muhammad is that “If I am the city of knowledge, Ali is its gate.” Again, in Al-Shoora Surah 42 Ayah 23 demand the love for Ahl al-Bayt. When all of these come together, Alevis created a belief different than Sunni Islam.

³⁷⁹ Akbayır, "Interview,"

³⁸⁰ Döner, "Interview,"

They blended the love of Ahl al-Bayt with the love of human beings. Because the creator blew its spirit into human beings and all his creations. Human beings are sacred for us because God created them but if human beings did not exist, there would not be any God either. And that lies at the heart of Alevi-Islam belief.³⁸¹

Here, Akbayır scrutinizes that Ali was the rightful caliph after Muhammad and repeats verses from Qur'an to show that it is true. He argues that even though Alevis accept Qur'an as a holy book, it could be also open to interpretation just like Alevis interpret Islam in their way. Therefore, Alevism is a melting pot that includes the love for Qur'an, the Prophet, and Ali as well as love for humanity. But Akbayır states that it is not important to see something as it is but to see what is apparent i.e. exoteric (*zahir*) and what is beyond esoteric (*batın*). To show that interpretation of something and to see what is beyond is important he gives an example about a sugar cube. If some perceive its color as white, that person may not be correct because sugar can also turn brown when it caramelized. So, the answer to the question lies with the important thing is to see what is beyond the visible.

As stated in the previous chapter, another important fact about Cem Vakfı is that it established a division called Directorate of Alevi Islam Religious Services (*Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı*) in 2001 to introduce and spread the Alevi-Islam understanding. Also, one of the aims of the division is to bring all the Alevi ritual leaders such as dedes and babas together to organize conferences and educate Alevis as well as raise new ritual leaders. The directorate's name is similar to The Directorate of Religious Affairs, but the words Alevi and religion were specifically

³⁸¹ Akbayır, "Interview,"

added to create a resemblance. Later, to prevent any problems with the state, the word religion (*din*) was removed in 2016. Karababa, who is a dede and member of DAIS, argues that Alevism and Islam are connected and Alevis now have their institution to represent Alevis:

A society that lives its faith based on a unique set of rules but also connects its faith to Islam. It is a society that never accepted they are outside of Islam, but they always forced to left outside. We always say that we are the essence of Islam, Qur'an is our Qur'an, and the Prophet is our Prophet. Sometimes our Sunni friends ask whether we are inside or outside of Islam. But what we believe is we believe in God, the Qur'an, the Prophet, Ali, and the Twelve Imams.³⁸²

He then adds that even though he does not want to compare it with DRA that represent Sunnis, DAIS is an important institution because since it currently represents Alevis' faith. Karababa states that DAIS is not a political institution, but it involves how Alevi faith works. He says: "when there is a need for a dede, we send him from here. We handle all funeral arrangements and rituals accordingly. That is why DAIS handle the faith dimension of Alevism. We send dedes and zakirs and arrange funerals and regardless of whoever asked for help."³⁸³ For Döner, DAIS is an important institution to not only educate and provide services for Alevis but for also for educating dedes. According to Döner, there are more than fifteen thousand dedes that coming from both Turkey and abroad who received education about how to conduct cem and become a ritual leader. All dedes are given certificates by DAIS

³⁸² Seyit Gazi Karababa, "Interview," ed. Pinar Akdeniz (03.05.2019)

³⁸³ Ibid.

and their lineages i.e., ocaks are kept recorded in a database so whenever there is a need, they can send more dedes.³⁸⁴

Cem Vakfı has its cemevi and dedes similar to other Alevi associations and foundations. But there was something which makes their cem ceremony different. While other Alevi faith-based organizations hold their cems without any segregated areas allocated for men and women, when I attended one of the cems held by Cem Vakfı I realized that men and women sit separately, and they use different doors to enter the congregation hall. While women sit on the right, men sit on the left. During cem they bend over, and their foreheads touched the ground as in namaz and recite Surah Nur in Turkish that they all know by heart. The prayers were all in Turkish and not a single Arabic pray was sung. Surely, this practice is an important observation to see the foundation's Alevi-Islam synthesis.

5.4.5. Equating Alevism with Islam: The Case of Dünya Ehl-i Beyt Vakfı

Another organization that argues Alevism is the essence of Islam is Dünya Ehl-i Beyt Vakfı which was founded on April 29, 1997, by Feri Altun. The perspective of the foundation about Alevism was stressed many times by Feri Altun on various occasions. As Altun said during the interview:

Alevism is a Sufi interpretation of Islam. In fact, it is the essence of Islam. Islam that is not following the way of Ahl al-Bayt is invalid because our Prophet said:

“Whoever loves me also loves my Ahl al-Bayt. Their enemy is my enemy, and my

³⁸⁴ Döner, "Interview,"

enemy is their enemy.” He also said that “Ali and I were made from the same light” and “If I am the city of knowledge, Ali is its gate.” ...The faiths such as Shia, Kızılbaş, Alevi, and Bektashi are all essence of Islam.³⁸⁵

Like Cem Vakfi, the foundation considers Alevism is part of Islam and in fact, the essence of Islam. Fermani Altun defines Alevism as an interpretation of Islamic mysticism (*tasavvuf*). Altun also stated that he perceives Shia, Kızılbaş, Alevi and Bektashi are all belong to Islam without distinguishing them from one another. He emphasizes the Prophet’s family hence, Ahl al-Bayt, which also paved the way to the organization’s name. To push it one step further, Altun equates Sunni Islam with Alevism. While he defines Sunni Islam, Altun argues that Sunni Islam and Alevism have many commonalities:

Sunni Islam means to be attached to the Sunnah of our Prophet. But our Prophet also once said that the ones who carry out my Sunna in the right way are my Ahl al-Bayt. Ahl al-Bayt originated from the Prophet. Hence, every Alevi is Sunni, and every Sunni is Alevi because their descendants are the same.³⁸⁶

A similar discourse is also present on the “about the foundation” section on the web page. As it writes in English:

In the torch of The World Ahl al-Bayt Foundation there is no separation, there is unity, love, affection, there is no Alawi[sic]-Sunni, there is Islamic brotherhood, there is human brotherhood; Because our Lord almighty who has created the universe has given all people the same values and the same right way...Correctly learning these values is the greatest service and the greatest charity. Those who divide Islam with their cults and bigotry, ideologize it, and render it as hostile with

³⁸⁵ Altun, "Interview,"

³⁸⁶ Ibid.

their terrors, reigns, cruelty and separations are those that cause the greatest damage to Islam and humanity.³⁸⁷

The striking point here is while referring Alevism, the foundation states no difference between Alevis and Sunnis but addresses both faiths by using the umbrella term “Islamic brotherhood.” Pairing both faiths under Islamic brotherhood is significant since it shows that Dünya Ehl-i Beyt Vakfı and its followers do not observe any distinction between these two faiths compared to the previous group which emphasizes distinct nature of Alevism compared to Islam. Thus, the foundation blurs the boundaries of Alevism by claiming Alevism is the same faith as Islam and blurs the boundaries between the two faiths.

In another case while starting their first journal of Dünya Ehl-i Beyt Vakfı after a long time, Altun emphasizes shared values and beliefs of Alevism and Sunni Islam and how these shared sacred values bring both faiths together:

Alevism that believes the Unity of God, the Prophet and his Ahl al-Bayt, and Qur'an carries the essence of Islam. The ones who propagate Alevism as part of Zoroastrianism and atheism and claim that Alevism has nothing to do with Islam are provocateurs. Our Sunni brothers and the ones who love Islam embraced the unity of Alevism and Islam. The message we sent to all over the world is this: Whoever believes God, the Prophet, Qur'an, and Ahl al-Bayt are all brothers. To fight with the understanding of diverse ways of worshipping and separation on faiths, we light the torch for unity and brotherhood for the ones who love Ahl al-Bayt. The notion of Ahl al-Bayt is the main body and common sacred value of all

³⁸⁷ *About Foundation*, (2018), available from <https://www.ehlibeyt.org.tr/?vakif-hakkinda-2/vakif-hakkinda-6.html>

believers of Islam. In that way, it provides a better way of reconciliation and dialogue among all sects of Islam.³⁸⁸

Here, Altun states that since Ali and his descendants, as well as Muhammad's kin, comes from his closest circle and they are the Ahl al-Bayt, and since they all follow Sunna of the Prophet, he observes no difference between Alevism and Sunni Islam and hence, he chooses to equate them both under the same category. By doing this, Altun blurs the boundary between Alevism and Sunni Islam by emphasizing both faiths share the same values and beliefs. Altun also criticizes the organizations which define Alevism as a "path" that was influenced by many faiths and religions and clearly states that there is a unity between Alevism and Islam.

5.5. Conclusion

In the light of boundary-making theory, this section discussed different definitions and perspectives of Alevism by the Alevi civil society organizations. The first part examined the boundary making strategies of PSAKD, HBVAKV, and AKD which argue that Alevism exists way before Islam and affected by many religions and faiths such as Zoroastrianism, Judaism, Christianity, Manichaeism, and Shamanism. To claim and re-define their identity, this faction engaged in the strategy of expansion and universalism by referencing the humane side of Alevism as well as its universal values and culture to become more inclusive. On the other hand, by stressing their difference from Islam and its disengagement from it, the group engages in boundary contraction claiming that Alevism is neither a religion nor a sect, but a path that follows a way of life. In addition, by arguing that Alevism was not born with Islam,

³⁸⁸ Feriiani Altun, "Çıkarken", *Ehl-i Beyt Dünyası*, Vol. 1, no. 1 (1998), p. 3

but Alevism absorbed Islam since it was present before Islam, this group of Alevis engage in transvaluation by presenting new historical writing. They also refrain from equating Alevism with Islam arguing that Sunni Islam particularly belongs to the Arab nation and not Anatolia. In addition, we observed that Alevis draw moral boundaries within their faith and there are certain conditions declare someone as *düşkün* to the point where that individual will not be welcomed to the society. These Alevi organizations also argued that they perceive Ali not as an omnipresent being or God-like, but as an ordinary individual. On the other hand, Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı argue that Alevism is directly connected to Islam and in fact, it is the essence of Islam. By stressing the significance of Islam and the Qur'an, they claim that the very concept of Alevism was born from Islam. Hence, they expand the boundaries of Alevism and they stretch the boundaries to Islam, which they claim as a common ground. By including Alevism in Islam, this group engage in boundary expansion. Most importantly, what both groups have in common is that they describe Alevism as part of Anatolian and Turkish culture and tradition freed from corrupted Arab and Wahabi influences. Even though the latter group of Alevi civil society organizations does not fully practice the five pillars of Islam, they still argue and believe that Qur'an is an important source for Alevism. In fact, Dünya Ehl-i Beyt Vakfı finds no difference between Alevism and Sunni Islam as they address on their website. Similarly, by finding similar elements with Sunni Islam to expand the boundaries of Alevism, Altun also claims that since both Alevis and Sunnis believe the Prophet and his teachings, he argues that an Alevi is a Sunni and a Sunni is an Alevi by blurring the boundary between the two. By using both faiths interchangeably, Altun does not observe a difference. Another alternative strategy could be found in a study of nested identities that present higher and lower level

identities that high level identity encompasses the lower level identity.³⁸⁹ In that case, it could be argued that the members of this group that associates Alevism with Islam, in fact, chose Islam as the higher identity and Alevism as the lower identity which former comprise the latter.

As a result, what could be drawn here is even though Alevis are observed as a unified entity that has certain elements that are agreed by every member of the faith in fact is the other way around. In this case, this chapter showed that these selected Alevi civil society organizations are reconfiguring and redefine Alevism in different and competing ways. In that sense, the very definition of Alevism becomes a contested subject matter due to its equivocal character.

³⁸⁹ Juan Diez Medrano and Paula Gutierrez, "Nested Identities: National and European Identity in Spain", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 24, no. 5 (2001), p. 757

CHAPTER VI: INTERNAL BOUNDARY CONTESTATIONS II:

JA'FARIS AND NUSAYRIS

This chapter aims to discuss the Alevi civil society organizations' boundary making strategies introduced by Wimmer. Specifically, this chapter discusses to what extent Alevi civil society organizations contract or expand the boundaries of Alevism vis-à-vis Ja'faris and Nusayris which are currently residing and establishing organizations in Turkey. This chapter discusses Ja'faris and Nusayris under internal boundary contestations debate. The chapter does not claim that these two faiths are identical with Alevism and therefore treated under in-group, but they were the two beliefs that Alevis produced the most similarities or identifications. That is why, the chapter discusses internal boundary contestations, but it also examines their similarities and differences and how Alevis engage in boundary making vis-à-vis Nusayris and Ja'faris. Based on the results of the interviews conducted, this chapter argues that even though some members of the Alevi civil society organizations find differences in both Nusayris and Ja'faris based on the rituals and values they attribute to the figures of the faith, other members welcomed Nusayris and Ja'faris, finding similarities with Alevism. The study showed that Alevis have a more positive attitude towards Nusayris. Alevis tend to expand the boundaries vis-à-vis Nusayris and incorporate the faith to Alevism and tend to organize events in an effort to establish a bond with Nusayris. In the following sections, first, Ja'fari faith is introduced and Alevis' boundary making strategies on Ja'faris are discussed. Second, we will discuss the boundary making strategies vis-à-vis Nusayris.

6.1. Who are Ja'faris?

Like Alevis, Ja'faris are among the religious minorities in Turkey. Currently, Ja'faris are in Istanbul, Kars, Ardahan, Iğdır, Ağrı and other parts of the Eastern Anatolia. Today, most of the Ja'faris living in Turkey have Azeri origins, who came to Anatolia in the early Ottoman era, some arrived from Northern Azerbaijan and Caucasus during 1878 Ottoman-Russian War, some arrived from Armenia in the first decades of the 20th century due to population exchange while others escaped from Bolshevik revolution and the Russian invasion.³⁹⁰ Similar to Alevis, the present population of the Ja'faris is unknown due to the lack of census data presented by the state. Nevertheless, the scholarly work estimates that Ja'fari population in Turkey is approximately 3 to 7 million people.³⁹¹

Sometimes it could be confusing to discuss about Ja'faris and Alevis together, but one needs to consider historical junctions while examining Shia, as both faiths are connected to this belief. According to Yeler, there are three historical junctures of the Alevis and the mainstream Shia.³⁹² The first juncture, which was also discussed in Chapter 1 and Chapter 4, started when the Turks began to migrate to Anatolia and

³⁹⁰ Abdülkadir Yeler, "Shi'ism in Turkey: A Comparison of the Alevis and the Ja'faris", *Journal of Shi'a Islamic Studies*, Vol. 3, no. 3 (2010), p. 334

³⁹¹ İlyas Üzümlü, *Günümüz Aleviliği* (İstanbul: İsam Yayınları, 2000), pp. 21-23, Rasim Bozbuğa, *Türkiye'de Alevi Ve Caferi Nüfusu* (SASAM, 2013), available from <http://sahipkiran.org/2013/08/19/turkiyede-alevi-nufusu/>

³⁹² Yeler, "Shi'ism in Turkey: A Comparison of the Alevis and the Ja'faris", pp. 336-37

while some accepted Islam as their religion, others affected by Persians and the culture of multiple regions including Khorasan, Khwarazm, and Transoxiana. The second historical juncture of the relationship between Shia and Alevis occurred during the time of the Safavid dynasty where Shah Ismail ruled the Safavids and added Shia elements to their belief during the 16th century. Safavids were especially powerful among the Turkmens living in Anatolia which were hiding in segregated areas under the Ottoman rule. The Safavid influence on Turkmen groups continued even after the Battle of Chaldiran in 1514 which resulted in the defeat of Safavids to the Ottoman sultan Selim I. Even though the Safavids were defeated, Shi'ism continued to be triumphant and venerated by the most of these Turkmen groups as we observe in the Kızılbaş Alevis living in Anatolia. According to Yeler, the third and final historical juncture between Alevis and Ja'faris is related to the events following the Islamic revolution in Iran in 1979 which directly presented a sharp distinction between Alevi and Ja'fari faith. For Yeler, it was the time of a missionary activity when some Ja'fari scholars were educated and sent to Turkey and started to build mosques. More scholars around the regions of Kahramanmaraş, Adana and Çorum studied in Iran in an effort to attract more attention and gain more followers to the Ja'fari faith. In fact, these Iranian educated scholars of Ja'fari faith also established mosques in Alevi populated regions, as in the case of Çorum, to convert Alevis.³⁹³ In addition to all these developments, Ja'faris published journals such as *Aşure* (Ashura) and *Ondört Masum* (The Fourteen Innocent) and the Ja'fari mosque

³⁹³ Ibid., p. 337

called Ehl-i Beyt Camii established in Çorum became an important center for Ja'faris.³⁹⁴

For Ja'faris, mosques are important places for institutionalization. It is stated that Ja'faris have approximately 300 mosques all around Turkey.³⁹⁵ Following the arrival of Ja'faris to Istanbul, many mosques were established. Among them, Zeynebiye mosque in Istanbul and Ehlibeyt mosque in Çorum are considered most important centers for Ja'faris. These mosques are not only for worshipping and religious rituals, but they are also sites for social and cultural gatherings including but not limited to cafes, gyms, wedding, and conference halls. Last but not least, mosques are the centers for important gatherings during the Muharram month for Ashura ceremonies which strengthens the bonds of the community.³⁹⁶ As far as the status of mosques are concerned, while all of the mosques are financed by the Directorate of Religious Affairs, the Ja'faris handle and finance their own mosques without receiving any help from the state. A draft law which was issued in 1999 stated that Ja'fari mosques should be managed by the DRA but the law was never issued. This was then carried to the European Court of Human Rights (ECtHR), which Ja'faris clearly showed that they strongly detest the idea of being attached to the DRA.³⁹⁷

³⁹⁴ Massicard, *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*, pp. 139-40, Abdülkadir Yeler, "Institutionalization of Ja'farism as a Modern Identity in Turkey", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, no. 92 (2019), p. 208.

³⁹⁵ Şaban Banaz, "Türkiye'de Ca'feriler", *Tokat Gaziosmanpaşa University Journal of Faculty of Theology*, Vol. 6, no. 1 (2018), p. 38

³⁹⁶ Yeler, "Institutionalization of Ja'farism as a Modern Identity in Turkey", pp. 212-13

³⁹⁷ Ibid., p. 213

As far as the Ja'fari faith is concerned, two main groups appear. The first group is called Zeynebiye group who is attached to the Zeynebiye mosque in Halkalı, Istanbul. The second group is called Kevser group. According to Banaz, even though these groups claim that they are independent from one another, they are actually working for the same purpose to support Ja'faris.³⁹⁸ The main difference between two groups is related to the education of the religious leaders and their place of origin. While Zeynebiye follow Iraq as a base and send their preachers to be educated and is mostly consisted of Azerbaijani Ja'faris; Kevser group is in favor of Ja'fari jurisprudence which is practiced in Iran. There are also differences in terms of leadership. While Zeynebiye movement's leader is Selahattin Özgündüz, other Ja'faris who are taking side with Çorum Ehlibeyt Foundation argue that they do not support any leader neither they have a leader who represent them.³⁹⁹

Today, there is a lack of knowledge when it comes to Ja'fari faith and their beliefs. While sharing some commonalities with Alevis, Ja'faris have different practices when it comes to faith. As far as the Ja'fari faith is concerned, we can argue that there are five principles that Ja'faris follow and these are: the unity of God, the belief in justice, imamate and worshipping the God through praying, fasting, pilgrimage to Hajj, giving charity called khums as well as praising and loving the ones that follow Muhammed and his family (*tawalla*) and hating the ones against him and his family (*tabarra*). Although Alevis and Ja'faris share the same base when it comes to Shia meaning the ones who follow and venerate Ali, there are certain differences between their worship and belief. While Alevis congregate and worship in cemevi, Ja'faris

³⁹⁸ Banaz, "Türkiye'de Ca'feriler", p. 50

³⁹⁹ Ibid., p. 51

gather and pray in mosques which is similar to Sunnis. Unlike Sunnis who pray five times a day, Ja'faris pray three times a day where men and women pray in different rooms compared to Alevis where men and women attend the cem together. It is important to note that since Ja'faris pray in mosques and perform namaz, they are not performing cem as Alevis do. When Ja'faris refer to performing a prayer, it means cem but they are in fact referring to being together (*cem olmak*) and they perform namaz unlike Alevis, who congregate in cemevi and have a specific ritual called cem which includes dances and rituals depicting their faith. Therefore, when Ja'faris mean cem, it means to pray at mosque together. As presented in Chapter 4, Alevis tend to stay away from formalist ways of praying and religious principles where they can worship and pray anywhere and anytime because they believe that the real worship is the one that everyone endures by mastering oneself throughout his or her lifetime. Another significant difference is while Ja'faris fast during the month of Ramadan, most of the Alevis refuse to fast during Ramadan. In addition, Ja'faris also visit certain sacred places including Mecca and perform the Hajj, which is considered one of the main pillars of Ja'fari faith. On the other hand, Alevis refuse this practice and argue that one does not need to go to Mecca to fulfill his or her duties to God, but rather they believe that one should take a journey to his or her soul instead of performing a pilgrimage. Similar to Alevis, another important site to visit is Karbala, where Husayn, the son of Ali and his seventy-two followers were killed. The events in Karbala have another significant reflection on both Alevi and Ja'fari faith since they both commemorate the month of Muharram by fasting and cooking Ashura, a special desert made of dried beans and fruits to remember the ones killed in Karbala by expressing grief and chanting laments for the love of Ali, his sons and their followers who passed away.

6.1.1. Boundaries of Expansion vis-à-vis Ja'faris

When we examine the differences and similarities between Ja'faris and Alevis, the opinions and perspectives of Alevi civil society organizations on Ja'faris vary between the Alevis. To begin with, most of the Alevis currently taking part in the executive boards of the Alevi civil society organizations think that Ja'faris, Shiites and Alevis have a few fundamental similarities when it comes to faith. These similarities are based on the main figures and saints who are both equally for Alevi, Ja'fari and Shia faith in general. Cemal Şahin, who works as a *dede* under PSAKD's Batikent cemevi in Ankara states that the only common figures between Alevis and Ja'faris are Ali and the love of Ahl-al Bayt. Şahin explains the historical background of the division of the faith as follows:

These thoughts [the love for Ali and Ahl-al Bayt] incorporated into Alevism during the reign of Shah Ismail in 1500s. As I said in the beginning, the thought of Ali did not form Alevism. During the period of Shah Ismail, Alevis realized that there is a man called Ali who lived in Saudi Arabia and there were four caliphs and there was a clash between the caliph and Muawiya. Hence, the Islam was divided into two factions. Ali was presented in such a beautiful way. So, we [Alevis] took Ali from Saudi Arabia and upraised him to the level of God. We praise Haqq, Muhammad and Ali which refers to the trio of the God, the universe, and the human beings.⁴⁰⁰

Here, what Şahin scrutinizes is not only how the emergence of division between Alevis and Sunnis but also the perception of the love of Ali as one of the influential figures. By emphasizing the difference between the Shia and Sunnis, Şahin argues

⁴⁰⁰ Cemal Şahin, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (21.04.2019)

that there are two perception of Ali which differentiate these two faiths from one another. On the one hand, there is Ali from Saudi Arabia who found himself in the middle of a clash and on the other, there is Ali who is attached to the humanistic values and referred and praised among the most significant values by the Alevis as a trio of the God, the universe, and human beings.

On the other hand, Aydoğın, who is one of the editors *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi* and a member of the executive board states only the Twelve Imams cult is a common denomination between Alevis and Ja'faris and adds:

If Alevism could find a way a living space or a habitat for itself to live, it could have been a bigger faith compared to Shia. While Persians became Shiites following Shah Ismail, the Anatolian Alevis became like Selim I (Sunni)...Because the system figured out Alevis. It figured out our sacred values, *dedes* and *zakirs*. We can no longer work, make progress, or continue...When there is a bombing, people are anxious because Alevism is no longer eligible to find itself a boost for morale. If the institution of *dedelik* could be self-sufficient and continue, people could have survived because they have already fed up.⁴⁰¹

Even though Aydoğın only finds the cult of the Twelve Imams as a common denominator between Ja'faris, Shiites and Alevis, he thinks that the Alevi faith strived itself from Shia tendencies as it found a way for itself in Anatolia and obtained a unique perspective. He then adds that as Alevis emerged in Anatolia, the faith gained a different momentum. According to Aydoğın, Alevis were suppressed and discriminated especially following the reign of Selim I and this resulted in a

⁴⁰¹ Aydoğın, "Interview,"

different faith compared to what Persians have as Shia. By stating that the faith has become Selim I-like, Aydoğın also refers to the fact that Alevis had to engage in dissimulation in order to keep their faith alive by living in secluded mountainous areas against any possible attack for massacre. Aydoğın adds that today, the Alevi community still feels hopeless and their morale is low due to continuing attacks against themselves and feeling anxious about their future because they feel like the state is subordinating them. In addition to state's inability to fully recognize the Alevis, Alevis themselves can no longer keep up with their culture and traditions due to their lack of institutionalization following the migration to the city centers starting the 1950s. In addition, to keep the faith alive and continuing, the education of zakirs, the ones that play the long neck lute during cem ceremonies and sing hymns, and dedes, who are the most significant figures of the Alevi faith as they are the religious leaders, became two essential elements of Alevism when it comes to the continuation of the traditions. As discussed earlier, because neither Alevi worship houses nor Alevi ritual leaders receive funding for their activities from the state, the Alevis are having a hard time sustaining the continuation of their faith. To overcome this problem, Alevis establish civil society organizations to receive donations in an effort to construct cemevis for their rituals as well as to find ways to keep their culture and traditions alive by raising zakirs and teaching them to sing hymns and play the long neck lute. In addition to that, Aydoğın also adds that if Alevis have not been facing with state discrimination, they could continue with their traditions and Alevis did not have to hide themselves because of their faith. In this way, according to Aydoğın, they could have been spreading their faith even more and the number of followers could be higher than today compared to Shiites.

Similar to Şahin, according to the head of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, there are certain important religious figures which Ja'faris, Shiites and Alevis have in common and he adds: "We [Alevis] have common figures such as Allah, Muhammad, Ali, the Twelve Imams and Ahl-al Bayt."⁴⁰² Gültekin, the general secretary of Alevi Kültür Dernekleri also concurs that Ja'faris and Alevis are both venerating Ali and the Twelve Imams and there are no other common points between two faiths.⁴⁰³ Similarly, the general secretary of Cem Vakfı also adds that the common point between Alevis and Ja'faris is their interpretation and love for Ahl-al Bayt.⁴⁰⁴ Baş, who is the current head of the Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı, states they do have common concepts such as the cult of the Twelve Imams, the notion of Karbala. He also adds that The Qur'an and Islam are two other important common elements between Ja'faris and Alevis.⁴⁰⁵

In addition to venerating Ali, the love for Ahl-al Bayt and the Twelve Imams, some members of the Alevi civil society organizations argue that Ja'faris are in fact Alevis and there is not a difference between the two faith. Even though Özkan, the general secretary of PSAKD, argues that Alevism is neither Shiite nor Sunni and Alevism is definitely not the equivalent of these faiths, Alevism is only a part of them not against either of them. Then, when we ask about the relationship between Alevis and Ja'faris, Özkan answers the question by indicating to the one of the most important principles of Alevism referred as "*yol bir, sürek binbir*" (the path is one but there are

⁴⁰² Kaplan, "Interview,"

⁴⁰³ Gültekin, "Interview,"

⁴⁰⁴ Akbayır, "Interview,"

⁴⁰⁵ Baş, "Interview,"

a thousand and one ways) which refers to the idea that there are multiple ways to become a wise person (*kamil insan*) in an effort to reach the God. And then Özkan adds:

Ja'faris and Nusayris are our followers (*bizim süreklerimiz*). And we are their followers. The Alevis should read the *Buyruk* (the Commandment) written by Imam Ja'far al-Sadiq and they need to figure out what is right or wrong by themselves. This is how they will grasp the essence of Alevism. In his *Buyruk*, what Imam Ja'far al-Sadiq wrote might not be true one hundred per cent or it might not be true for us, Alevis. But what he wrote is important for us just like the collections of sayings and writings of Ali (Nahj al-Balagha) or Hacı Baktas's *Vasiyetnâme*. The Alevi society needs to take every virtuous thing from each faith and see their effects in its faith just like a bee collecting nectar from each flower bud. The Alevi faith is not against anything. This faith should feed on Yunus Emre as much as it is affected by Ibn Haldun just like it is also influenced by Nusayris, Ja'faris and Shiites. For example, I really like *marsiyas* written in Persian and I always find a piece of myself whenever I read a marsiya about Karbala.⁴⁰⁶ I do not say this on behalf of Anatolian Alevis, I am just a single subject of the Alevi society. But if I find myself in these poems, the others can do too. They are the followers (*sürek*) of this faith. Çepnis and Tahtacı are also belong to our path. While Ottomans were killing Alevis with swords, could you think of an Alevi that who had not speak Persian? They were hiding themselves from suppression. When the Dersim massacre happened, most of the Alevis escaped because

⁴⁰⁶ Marsiya is a poem for mourning which is written to glorify and commemorate Ali as well as his sons and followers lost their lives in the Battle of Karbala. These poems are usually read or sung by *zakirs*, the long neck lute players, during *cem* ceremony. These poems are also crucial elements of the Muharram month where Alevis mourn to commemorate the martyrdom of Husayn and his followers.

they had to survive. Alevis have the tendency to engage in dissimulation and this dissimulation, in return, caused assimilation because our faith has always been suppressed and massacred. As a result, Ja'faris chose a way for themselves by fighting for their own right and so do Nusayris and Shiites. Surely, these faiths have differences in their roots but according to our perspective, they are the subjects of the Alevi society. They could see us [Alevis] as heretic, the other or ostracist (*düşkün*) but this is their business. But we do not say much about this because we act according to the teachings of the Alevi society. We do not discriminate between people. For us, this is ideological. We think this is religious discrimination.⁴⁰⁷

As we can observe, at first, Özkan argues that Alevism is not the equivalent of Sunni Islam or Shia Islam, but he quickly adds that the Alevi faith is not against them, but it includes parts of these faiths within its body. As discussed in the earlier chapter about intra-group differences and similarities, we also observed that by expressing Alevis have been influenced by multiple religions throughout the history and internalized some of their traditions, values, and cultures; Alevis expand the boundaries of Alevism in an inclusive attitude. Similarly, Özkan, also engages in boundary expansion, as addressed by Wimmer, which refers to shifting of the existing boundary between two groups in an effort to include and incorporate the other groups.⁴⁰⁸ In other words, by referring to Alevism should feed on every faith and integrate their values, Özkan is engaging in boundary expansion to include Ja'faris and Nusayris by addressing them as *sürek*. He also argues that even though

⁴⁰⁷ Özkan, "Interview,"

⁴⁰⁸ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 51

Alevis, Nusayris and Ja'faris have different origins and are coming from different nationalities, as Özkan refers, they belong to the same path, but they have chosen different ways. In addition, as stated above, because both Alevis, Ja'faris and Nusayris have been going through lots of challenging times throughout the history, Özkan argues that these difficulties led to emergence of multiple faiths, but this does not change the fact that these faiths are following and influencing one another.

Similarly, Döner, the head of Cem Vakfı also thinks that Ja'faris and Shiites are also similar to Alevis and consider that they are all the branches of Alevis. As Döner states:

Shiism is specifically in Iran and they often call themselves Ja'faris. They perform *namaz*, pray in mosque and call themselves Shiites. We perceive them as a branch of Alevism. We are not excluding them or anything, but they shaped their rituals in this way. Maybe, their faith has changed in time and they perceived Islam this way.⁴⁰⁹

Similar to the general secretary of PSAKD, Döner, the current head of Cem Vakfı argues that Ja'faris are also part of Alevi faith even though they have ritual differences. In addition, he also adds that Ja'faris perceive and interpret Islam in this way and hence, this resulted in a different understanding of Islam. As discussed in the previous chapter, Döner also stated that Alevism is neither Shia nor Sunni, but it is the essence of Islam.⁴¹⁰ To support his argument, Döner states:

Alevism is the essence of Islam. We cannot say it is Sunni or Shia. It is neither inside nor outside of Islam. It is the essence of Islam. The discourse

⁴⁰⁹ Döner, "Interview,"

⁴¹⁰ Ibid.

of the other associations and foundations is based on the assumption of existence of Alevism even before Islam. Why do they say that? No, Alevism was born with Ali. As the name Alevism suggests, it comes from Ali. It means the household of Ali, a society that is consisted of the believers of Ali. Islam also incorporated elements of the religions came before itself...We believe that among all these Islamic countries, Alevism is only in Turkey and we call it Anatolian Alevism. This is the only unique variety of Islam residing here.⁴¹¹

Here, Döner claims that Alevism is the essence of Islam and this is how the faith came into being even though it was influenced by the previous religions and it is a unique way of interpreting Islam which is only present in Turkey. With regards to Ja'faris, he also adds: "Nusayris, Mevlevis, Bektashis and Ja'faris are all the same. That is how we perceive them."⁴¹² When we ask if there are any similarities between Ja'faris and Alevis, Döner says: "There is no distinction between these faiths, they are similar. They just have ritual differences".⁴¹³ By stating these, Döner also scrutinizes the fact that he believes Ja'fari faith is a branch of Alevism except while Ja'faris pray in mosques, Alevi worship house is cemevi. In addition, by stating that Alevism is the essence of Islam which is emerged with the believers of Ali and arguing that Ja'fari faith is another branch of Alevism, Döner is situating both Alevis and Ja'faris under the general umbrella of Islam since, he argues, both faiths are interpretations of Islam.

⁴¹¹ Ibid.

⁴¹² Ibid.

⁴¹³ Ibid.

Some of these associations and foundations have been also positive towards Ja'faris when it comes to coming together and organizing events. Döner states that there are many Ja'faris, Bektashis and Nusayris attending to cemevis established by Cem Vakfi. Döner also states that the members of the Cem Vakfi attend the events organized by Ja'faris, Nusayris and Mevlevis and in return, they also attend the events hosted by Cem Vakfi. In addition, the head of Cem Vakfi adds that they organize events together.⁴¹⁴ Similarly, Özkan, the general secretary of PSAKD also states that they value the commemoration days and dates of Ja'faris and they always accommodate these important dates in their annual calendar. Kaya, the accountant of PSAKD also concurs this and adds that Ja'faris and the association exchange invitations but so far, they were unable to organize an event together.⁴¹⁵ Aydoğan, who is responsible from the journal published by PSAKD also agrees that when it comes to organizing events, because they do not differentiate between faiths or religions, they try to attend as much as events possible when there is an invitation.⁴¹⁶ Similarly, Demir, the head of AKD, also considers Ja'faris as *can* (soul) whom they organize events and adds that they have many Ja'fari members especially in Istanbul.⁴¹⁷ Altun, the head of DEBV states that there are Ja'fari members as well as Sunnis and Alevis in their executive board. Likewise, Akbayır, who is the general secretary of Cem Vakfi concurs that they are continuing dialogues with Ja'faris, Nusayris and Sunnis and he also stated that they attend the Muharram commemorations as well as Ashura ceremonies. Correspondingly, Karahalil argues

⁴¹⁴ Ibid.

⁴¹⁵ Kaya, "Interview,"

⁴¹⁶ Aydoğan, "Interview,"

⁴¹⁷ Demir, "Interview,"

that anyone whether they are Ja'fari, Nusayri or Sunni, are welcomed to participate in HBVAKV regardless of their background because they are also friends and souls and he adds that Alevis do not refuse the ones that who knocks on their door and they welcome them.⁴¹⁸

6.1.2. Contracted Boundaries vis-à-vis Ja'faris and Shiites

Having presented and discussed the similarities and positive perspectives of Alevi civil society organizations on Ja'faris, now the discussion moves into in what ways Alevis differentiate themselves from Ja'faris. The extant interviews present that Alevi civil society organizations draw boundaries between Alevi and Ja'fari faith and contract the boundaries of Alevism. These members of Alevi civil society organizations mostly have a negative attitude towards Ja'faris because some of them tend to associate Ja'faris with Sunni Islam or Islam in general. Secondly, some members of Alevi civil society organizations stated that differences originate in faith more than similarities because of differences in religious rituals. Finally, some members of the Alevi civil society organizations argue that Ja'fari faith has influenced by Iran and has political tendencies.

One of the most important and commonly stressed distinction between Alevi and Ja'fari faith is related to contraction of the boundaries of Alevism by situating Ja'faris as part of Islam. As stated above, even though some Alevi civil society members argue that both Ja'faris and Alevis have common beliefs such as Ali, the Twelve

⁴¹⁸ Karahalil, "Interview,"

Imams, Karbala and Ahl-al Bayt; the line of thought which we will discuss here equate Ja'faris with Sunnis because they argue that their rituals are similar, and they are stricter in terms of belief and ritual compared to Alevis. As Kaya, the accountant of PSAKD, states:

Shiism is similar to Sunni Islam. We [Alevis] always stay away from Shiism.

Why? Did you know that Iran used to be a Sunni state and they slaughtered a lot of Sunni citizens? As Anatolian Alevis, we argue that this slaughter

happened by Shiites. If we would like to compare Alevism and Shia, we do

not perform *namaz* like they do. While Ja'faris pray three times a day, Sunnis pray five times. They have the Sharia law but we, Alevis do not accept such a

law. Sharia law is the same in Saudi Arabia and Iran. The women's place in society is also different. It could be more relaxed in Shia. In Sunni Islam,

women are almost perished from the society especially in Saudi Arabia. For example, an Iranian female minister was removed from her duty because she

shook the hand of the German Minister of Culture because the minister was male. We do not have a belief like this. We are not related with Shiism.

Shiism is close to Sunni Islam. It is Sunni. They both perform *namaz*, and their house of worship is the mosque. Our congregation hall is cemevi. We

also remember the Iranian officials who came to Turkey and made an offer to the state officials to make Alevis either Shiite or Sunni because they believe

that Alevis were atheists...In addition, we have differences from Ja'faris.

Ja'faris have the mosque and we do not. Please do not associate us [Alevis]

with the ones that praying in mosques...The society assumes that Ja'faris are similar to Alevis and they are quite close because Ja'aris follow Imam Ja'far

as Sadiq. There is no such thing. It is good that you have asked this, but we

do not believe this. Our standpoint for Shiism is like Sunni Islam. We want

them both far from us. We have no internal connection with them. They

separated themselves from others during the fight for power. We [Alevi] strive for our faith, not for power...For us Ja'faris and Sunnis are identical.⁴¹⁹

Kaya equates Ja'faris and Shiites to Sunnis mainly because they both perform *namaz* and their house of worship is the mosque. He treats them as equals not only because their rituals are similar, but also, he believes that they are sharing the same values and same law. Kaya thinks that Ja'faris are similar to Sunnis mainly because they have the same conservative mentality. He gives the example of the Iranian female minister who shook hands with German minister who was a male and in turn, she was removed from her duty. He argues that even though women are more relaxed in Ja'fari faith, he still problematizes the place of women in the society and argues that Ja'faris and Sunnis are similar in this account. And he compares this situation with Alevi, where women are equal to men and there is no difference between them when they are praying. To state Alevi's position on women, he also stated that Alevi care about their daughters and prioritize them when it comes to education and added that "the most important duty of an Alevi father is to raise our daughters in a way that they can stand on their feet so that they will be free and will not be suppressed."⁴²⁰ Similarly, Akbayır, the general secretary of Cem Vakfı concurs with Kaya and stated that there are stark differences about religious rituals. While Ja'faris perform *namaz*, Alevi refuse to do so. But most importantly, the equality between men and women is an important indicator on how Ja'faris and Alevi are different. As Akbayır elaborated:

⁴¹⁹ Kaya, "Interview,"

⁴²⁰ Ibid.

The perception of quality of men and women in both Shia and Sunni Islam is not the equivalent of what Alevis perceive it. We [Alevis] think women are beyond equal. In fact, they are above us. The women always come first, and we never discriminate women. But others [Ja'faris and Sunis] do not do this. Actually, the equality between men and women is one of the most important elements of the Alevi faith. Woman is the mother, sister, wife but always next to us during cem, at workplaces and every other place.⁴²¹

Similarly, Altun, the head of DEBV, also agreed with these statements and argued that Ja'faris have formalist and conservative features when it comes to faith. As Altun elaborated:

They have no specific education. They only go to Iran to memorize a couple of things sitting next to a *molla*. For instance, they do not shake the hand of a woman, this is wrong. It shows that they are conservative. Women and men never sit together during [Ja'fari] ceremonies. The same behavior is also observed in Sunnis. There is no formalism (*şekilcilik*) in Alevism, but there is tradition. The headscarf is worn in a traditional Anatolian way. On the other hand, Ja'faris have a radical structure and that is why Alevis and Ja'faris cannot live in harmony.⁴²²

Similar to Kaya, Altun and Akbayır's statements with regards to how Alevism is different than Shia and Ja'fari faith, Baş also argues that he does not observe a distinction between Shia and Sunni Islam and adds that Ja'fari faith is a branch of Shia. For Baş, even though there are certain common features between Ja'faris and

⁴²¹ Akbayır, "Interview,"

⁴²² Altun, "Interview,"

Alevis such as the Twelve Imams, Karbala, and the Islam in general; they do not have anything else in common. Baş also adds:

Alevism is not a branch of Shiism. The main point of divergence between the two faith was a matter of power struggle. It emerged because of how Ali and his followers wanted to shape the Islamic state. But Shiism is more orthodox way of a Muslimhood compared to Sunni Islam. That is why, rather than Alevism, Shia is more similar to Sunni Islam.⁴²³

When asked about Ja'faris, Baş stated: "They are a branch of Shiism. Most of the specialists argue that Alevism is a branch of Shia. Instead, Ja'faris are more suitable for this definition. It has nothing to do with us."⁴²⁴ Can, the general secretary of HBVAKV also agreed with it and stated that Alevis are Shia by definition because they took the side of Ali, but they are not Shiites, he said. He also adds: "I said this because Shiism is the orthodox part of Islam. It is really strong and sometimes it is even stricter and more conservative. One of the most typical examples is Iran. The main common point is the Karbala incident where we took the side of Ali."⁴²⁵

Similarly, Kaplan, the head of PSAKD, argued that Shiites are within Islam and that is how Alevis perceive them.⁴²⁶

Likewise, Karahalil, the accountant of HBVAKV, argues that there are many differences between Ja'faris and Alevis in which the perception of Ali and Karbala is quite distinct in both faiths. As discussed in the previous chapter, HBVAKV is

⁴²³ Baş, "Interview,"

⁴²⁴ Ibid.

⁴²⁵ Zeynel Can, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (25.04.2019)

⁴²⁶ Kaplan, "Interview,"

among the Alevi civil society organizations that distinguish Ali and Husayn as symbols of courage and as persons who strive for equality. Karahalil says this is a key component of Alevism which distinguish itself from Shia and Ja'faris. As he stated:

The love for Ahl-al Bayt, the Twelve Imams and Ali are our compatible figures with Shiites. But we perceive Ali and the Imams differently than them. They are in our hearts. Most important thing for us is the resistance, struggle, stance, and disobedience of Husayn. We value this a great deal. Ali always fought for injustice and stood with the oppressed whose rights were taken away from them. The Twelve Imams slaughtered in Karbala by Yazid and that is why we love them. This is exactly similar to the situation in Soma, where hundreds of miners lost their lives. We share the pain and sadness of those who lost their lives in Soma and Karbala. We do not care about formalities and we do not go and perform *namaz* just to someone notice us that we are praying. We do not force our children to fast...Sunni Islam and Shiism are the same in that matter...When it comes to Ja'faris, we respect what they believe and how they continue to live based on their way of life and ways of worship...In a way, we speak the same language, but we do not agree completely with them.⁴²⁷

Here, Karahalil scrutinizes that compared to Ja'faris, Alevis embrace Ali, Husayn and Karbala as a way of struggle and disobedience against tyranny and find daily performance of *namaz* formalist. Due to its formalist nature which enforces daily prayers, according to Karahalil, this makes Ja'faris a faith close to Sunni Islam. Because, as we observed in the previous chapter, Alevis refuse to pray five times a day and argue that they do not need a place to worship or visit Mecca for hajj, but the real journey is the one that you take to your own soul and one could always pray by

⁴²⁷ Karahalil, "Interview,"

herself. By referring to this, Karahalil argues that what Ja'faris and Sunnis have in common are formalities and 'strict' rituals compared to 'relaxed' nature of the Alevi faith.

Another similar perspective addressed by Aksakal, who is the responsible secretary for the organization's activities, that Alevis and Ja'faris are completely different when it comes to the way they identify Ali. As Aksakal stated:

All of our beliefs are different from theirs. Shiites go to mosques, perform namaz, fast during Ramadan. Even the Muharram fast is different for them. It is stricter. I do not know if it is applying to all Ja'faris but they also whip themselves during the month of Muharram to feel the pain of Husayn. You know, Shiites and Muslims are also different in terms of worship. This also shows the difference of the Alevi faith. Our faith is different due to the value we attribute to Ali, which is distinct from Shiites. We have *cem*, master-pupil (*dede-talip*) relationship, a heart system, a different organization system. The commonalities are the Twelve Imams, Ah-al Bayt, and Ali. But even our ways of experience these figures are different. The way we experience our faith, they ways of worship, the places of worship are all different. The common points are Ali, the Twelve Imams, Ahl-al Bayt, and Karbala. But even the perception of Karbala is experienced in a distinct way. They have a strong feeling towards Karbala.⁴²⁸

In addition to scrutinizing the differences of worship and rituals, Aksakal points out another essential element which is important both Ja'faris and Alevis alike. This is called "the Karbala paradigm", referred to address the level of heightened emotions during the narrative of the Battle of Karbala and the martyrdom of Husayn and his

⁴²⁸ Aksakal,

companions.⁴²⁹ These narratives are especially involving intense emotions in which most of the times people cry in agony, mourn and lament as the hymns cited during the commemoration of Karbala during Muharram month. These narratives do not only provide an emotional basis of the faith, but it also shed light on the struggles faced in the history of Islam. According to Tambar, while Alevis produced narratives about the past, they have difference of opinion regarding mourning and weeping during Muharram. As Tambar notes:

...Alevis began producing written narratives of early Islam in their efforts to give public voice to a communal historiography only in the final decades of the 20th century—a process often seen as crucial to broader awakening of Alevism. At the same moment, however, many Alevis increasingly started to express a disinterest in weeping to traditional narrations of such accounts.⁴³⁰

In another words, Alevis try to keep their traditional rituals or mourning and narratives alive by creating a continuation of their past traditions with the past in an effort to build consciousness, some Alevis started to disconnect themselves from this view and see mourning rituals irrelevant. According to Tambar's recent study, while older generations continue to lamentation practices and cry during Muharram month, the younger generation of Alevis tend to find it irrelevant in the contemporary world. On the other hand, the *cemaat*, the community who organize Muharram events in Ja'fari mosque, try to gather excitement by telling stimulating stories and giving

⁴²⁹ Michael Fischer, *Iran: From Religious Dispute to Revolution* (Madison: University of Wisconsin Press, 1980)

⁴³⁰ Kabir Tambar, "Iterations of Lament: Anachronism and Affect in a Shi'i Islamic Revival in Turkey", *American Ethnologist*, Vol. 38, no. 3 (2011), p. 486

sermons about Karbala which further cause a more sentimental environment that causes weeping.⁴³¹

Lastly, some members of the Alevi civil society organizations argued that the difference between Ja'faris and Alevis appears on the political level. One of the starkest distinctions appeared between "secular" Alevis and "strict" Ja'faris in which Alevis contracted their boundaries to differentiate themselves from Ja'faris. For Aydoğān, who is responsible from PSAKD journal and publishing, stated that this distinction appeared as soon as Alevis realized that Ja'faris are educated in Iran. As Aydoğān said:

This is a little bit ideological. How was that working during the 1980s? They said *mollas* go to Iran. In return, Alevis took a side and sided with "seculars" as *mollas* residing and supporting Iran. This formation of factions emerged immediately as a reaction. As *mollas* traveled to Iran, our Alevis supported secularism. Iran had a strategy from the very beginning. As we observe in the example of Çorum, they have been financing Ja'faris there while Alevis were supporting each other. And Çorum is an extremely popular place during the Muharram month. Ja'faris also made a little bit investment to Erzincan as well. I asked my friends why they speak to them and said that they are Shiites, but they replied that they are nice guys.⁴³²

Here, Aydoğān refers to the alignment of Alevis with secularism vis-à-vis Ja'faris who aligned with Iran. Aydoğān perceives this alignment as political, arguing that Alevis are secular and they make a difference between how a person should continue

⁴³¹ Ibid.

⁴³² Aydoğān, "Interview,"

to believe in their faith and practice it in private domain and the state affairs, on the other hand, remain impartial from any religious interference. By making a distinction stating Alevis sided with the seculars, he referred that Ja'faris are supported and educated by *mollas*, the religious leaders, in Iran. In addition, by stating that Ja'fari mosques have been financed by Iran, he also highlights that Alevis do not receive any support, but they have to rely on themselves when they need to build cemevis.

6.2. Who are Nusayris?

Derived from the word Alevi, which signifies the adherents of Ali similar to Alevis in Turkey, Nusayris are another group of faith who follow and respect Ali and the kin of the Muhammad. While some scholars address them as Alawi, other Western sources use the term Nusayri which derived its name from the founder of the faith during the 9th century, Muhammad ibn Nusayr an-Namiri. In addition, other terms addressed to Nusayris are Arab Alevis or *fallah* which means peasants or farmers.⁴³³ These definitions were made because they were residing in the Syrian coastal lines outside of big towns, the name addressed as “heretics” or “ignorant rustic”.⁴³⁴ Since they were living isolated in the mountain of the coastal Syria, they were a tribal and agrarian society. Since they were an isolated group, they also practiced endogamy. Many Nusayris migrated to Cilician region, where currently includes cities such as Mersin, Adana and Hatay in southern Anatolia. Following the 20th century, most of

⁴³³ Hüseyin Türk, *Anadolu'nun Gizli İnancı Nusayrilik: İnanc Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013), p. 31

⁴³⁴ Stephan Procházka, "The Alawis," in *Oxford Research Encyclopedia of Religion* (2015), p. 1

the Nusayris moved to the larger cities of Syria such as Homs, Latakia and Damascus. Nusayris started to immigrate to Turkey and Western Europe starting from 1970s. The ethnic composition of Nusayris is Arab speaking people who live in the southern coastal area of Turkey including Hatay, Adana, Mersin.⁴³⁵ Aringberg-Laanatza also concurs that while Alevis consist of Turkish, Zaza and Kurmanci speakers, Nusayris differentiate themselves from them by speaking in Arabic.⁴³⁶ Today, the exact population of Nusayris is unknown due to lack of official available data. Currently, the scholars estimated that Nusayri population in the world is around 4 million in which 2.5 million are residing in Syria, which composes 12 per cent of the Syrian population and around 1 million Nusayris are living in southern part of Turkey.⁴³⁷

Because Nusayris faced with discrimination and oppression by Sunnis, Shias, and Christians, they practiced taqiya, which refers to hiding one's intentions during the time of danger and not reveal their faith until the time is ripe. Similar to Alevis, in an effort to conceal their identity, Nusayris also engaged in taqiya when they faced with

⁴³⁵ Tord Olsson, "The Gnosis of Mountaineers and Townspeople: The Religion of the Syrian Alawites, or the Nusairis" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1998), pp. 167-68

⁴³⁶ Marianne Arinberg-Laanatza, "Alevis in Turkey - Alawites in Syria: Similarities and Differences" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute, 1998), pp. 154-55

⁴³⁷ Procházka, "The Alawis," p. 2, Chris Gentry, *The Minor Sect Ruling Syria: Who Are the Alawites?* (International Review: 29.11.2017), available from <https://international-review.org/minor-sect-ruling-syria-alawites/>

danger, they presented themselves as Christians during crusades and Muslim during the attacks by the Ottomans.⁴³⁸ Since the faith is secretive and reserved, we do not know much about the written sources and holy books about Nusayris. In addition to Qur'an, one of the significant holy books is consisted of collections of sayings and writings of Ali called Nahj al-Balagha, which is also an important source for Anatolian Alevis as well. Another written source is called Kitab al-Majmu, which is not openly published and kept in secret. According to scholars, as this book includes religious teachings, it is believed that it passes from master to apprentice, when they are ready to guide the community as a religious leader. Therefore, the only ones who are part of the Nusayri community can read it.⁴³⁹

As far as the Nusayri faith is concerned, they have a rather abstract understanding of God and the creation. As in most of the religions, they believe that the God is the source of everything and created all beings. It is also the symbol of perfection and therefore, moving away from the God means that person also moves away from perfection. Similar to Christianity, they have an understanding of trinity which refers to the reflection of the God which are called *mana* (meaning), *ism* (name) and *bâb* (the gate). According to Nusayris, this trinity reflects that God represent Ali as in flesh and blood and the God created Muhammad from his own spirit and then Muhammad created Salman al-Farisi (Salman the Persian) who is among the kin of

⁴³⁸ Olsson, "The Gnosis of Mountaineers and Townspeople: The Religion of the Syrian Alawites, or the Nusairis", pp. 180-81

⁴³⁹ Procházka, "The Alawis," p. 3

Muhammad.⁴⁴⁰ Nusayri understanding of religious practice is based on two phenomena called ta'wil and taqiya. For Nusayris, these two phenomena are connected in the sense that ta'wil is "the allegorical interpretation of the Koran and the Islamic rituals, and the taqiya practice, or the right to conceal or give a false idea of one's religion in situations of political or religious menace."⁴⁴¹ For Olsson, these practices are important especially during the time of instability and war in Syria because currently the Nusayris are in power even though they are the minority faith. Therefore, by employing ta'wil as a practice internally and applying taqiya practice to the outside world to conceal themselves, they imitate either a Sunni or Shiite. In this way, Nusayris evade possible conflicts with other religions by keeping themselves safe.⁴⁴²

In addition, there are several other beliefs which make Nusayris distinct from other faiths. First, they believe that Ali is a godly being. Similar to *mana*, *ism* and *bâb*, there is another trinity which connects Ali to the rest of the beings. In Nusayri faith, the trinity is called *ayn*, *mim* and *sin*. Ayn (mana) is the eye who sees the manifestation of the God, supreme, unreachable, and real and signifies Ali. Mim (ism) is Muhammad, the Prophet, and the veil of the God. Under the veil, there is the God and his greatness. And finally, *bâb* (sin) symbolizes the one who chooses the true faith, who guides and teaches religion. In this particular case, that person is Salman al-Farisi. According to Nusayri faith, this trinity changes based on God's

⁴⁴⁰ Olsson, "The Gnosis of Mountaineers and Townspeople: The Religion of the Syrian Alawites, or the Nusairis", pp. 167-77

⁴⁴¹ Ibid., pp. 180-81

⁴⁴² Ibid.

reincarnation. Each time his soul migrates, mim and sin changes and help the God.⁴⁴³ Even though Nusayris believe that there are multiple faces of God, Ali is the figure who is always on the frontline.⁴⁴⁴ As one of the Nusayri sayings states: “Ali is visible together with the Prophet Muhammad, but beyond that he is the God himself.” As the saying and the belief suggests, Nusayris attribute special powers to Ali and believe that Ali is just as significant as God. This is significant because Nusayris neither practice the five pillars of Islam nor they have the same perspective on belief. As stressed above, instead of saying “There is no God, but Allah and his Prophet is Muhammad”, Nusayris have their own shahada saying, “There is no God but Ali”.⁴⁴⁵ Nusayris sometimes go to mosque for praying and they perform namaz five times a day. The namaz is often performed in the secrecy of home because Nusayris do not pay attention to the place or the way they perform namaz. Nusayris believe that it can be performed anywhere anytime whether walking, sitting or even working. The most important thing for them is to pray and cite the God’s name. When they collectively pray under the guidance of sheikh, it is called cem or collective namaz (*toplular namaz*).⁴⁴⁶ They also do not go to Hajj but instead they believe that journey to the one’s soul is the real pilgrimage. Nusayris also have their own religious rituals, and the highest rank belongs to the great sheikh, and there are three other sheikhs that below his ranks. The great sheikhs are responsible selecting the imams and other sheikhs. Each region has a grand sheikh that he governs the religious matters. The sheikhs in the second rank handle the religious matters and answer the community’s

⁴⁴³ Türk, *Anadolu’nun Gizli İnancı Nusayrilik: İnanc Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri*, pp. 46-58

⁴⁴⁴ Ibid., pp. 48-56

⁴⁴⁵ Ibid., pp. 65-66

⁴⁴⁶ Ibid., pp. 65-68

needs when necessary. They attend the funerals, pray and act as a bridge between people and the faith. *Nuvebs* belong to the third rank help the sheikhs and they are the pupils who help the sheikhs. And the last rank belongs to imams who oversee the worship houses.

The foundation of the Nusayri faith dates to 9th century. The founder of the faith, Muhammad Ibn Nusayr, was one of the followers of the tenth imam Ali al-Hadi and the eleventh imam Hasan al-Askari of the Twelve Imams. In return, Nusayr's teachings were heavily affected by Shia groups who scrutinized the divinity of Ali and the Twelve Imams. That is why they were called *ghulat* (exaggerators) by the Muslims, who perceived them as the extremist Shiites.⁴⁴⁷ In his writings, Nusayr addresses himself as the *bâb*, the one who has the secret and sacred knowledge and carries the messages of the Twelve Imams. Following his death, al-Khasibi became the influential leader of the faith, who settled in Aleppo where he had a lot of students and governors who he advised.⁴⁴⁸ Nusayris continued to settle in Aleppo and Beirut as well as in the mountainous area next to the Syrian coast during the 10th and 11th centuries. Following the 12th century, Nusayris faced with uneasy conditions when they were attacked by not only crusaders, but they also suffered under the rule of Ismailis and later Ayyubids.⁴⁴⁹ 13th and 14th centuries were also hard for Nusayris, their lands in Iraq were conquered and later, Sultan Baibars of the Mamluks

⁴⁴⁷ Procházka, "The Alawis," pp. 2-3

⁴⁴⁸ Türk, *Anadolu'nun Gizli Inancı Nusayrılık: İnanc Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri*, p. 44

⁴⁴⁹ Ibid., p. 3, ibid., pp. 45-46

conquered the lands again and tried to assimilate Nusayris in an effort to convert them to Sunnis and oppressed the Shia groups which resulted in failure.⁴⁵⁰

From 14th to 16th century, further attempts were made to suppress and assimilate Nusayris. Similar to what Alevis faced during these years, several fatwas, legal judgements by the imams, issued against Nusayris which stated they are heretics, infidels and it would be good if they were killed. During the reign of Selim I, Ottoman Empire also started persecutions against Nusayris to assimilate them. While some of them eased their way into the Ottoman army or even claimed top positions in the army as in the case of Kara Mehmet Pasha who became an admiral in the navy.⁴⁵¹ Nevertheless, this did not cause any change Ottomans' approach towards Nusayris due to Selim I's policies. In an effort to secure his way between Egypt and Anatolia, he located around a million of people with Turkish origin to the Nusayra mountains near Latakia which Nusayris used to live.⁴⁵² During this process, Nusayris also engaged in taqiya, hiding one's intentions until the time is right. Following the reign of Suleiman I, Nusayris started to come back to their lands and some of them migrated to Hatay, Adana, Mersin and Tarsus and they continue to live in this region even today.⁴⁵³ Meanwhile, in addition to attacks by the Ottoman Empire, they were

⁴⁵⁰ Procházka, "The Alawis," p. 4

⁴⁵¹ Türk, *Anadolu'nun Gizli İnancı Nusayrilik: İnanc Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri*, pp. 46-47, Procházka, "The Alawis," p. 4

⁴⁵² Türk, *Anadolu'nun Gizli İnancı Nusayrilik: İnanc Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri*, pp. 46-47, Muhammed Emin Galip Et-Tavil, *Arap Alevilerin Tarihi: Nusayriler* (Istanbul: Chivi Yazıları, 2004), pp. 270-75

⁴⁵³ Et-Tavil, *Arap Alevilerin Tarihi: Nusayriler*, pp. 240-75

also dealing with internal problems which were causing local uprisings. In return, these internal clashes resulted in various sects such as the Haydariyyah, which was found following the Sheikh Ali Haydar during 15th century; the Kilaziyyah, found by Sheikh Kalazu during 17th century.⁴⁵⁴

One of the most important developments regarding Nusayris happened following the demise of the Ottoman Empire during WWI. Following the demise of the Ottoman Empire, the new Republic of Turkey emerged and in 1939, Hatay, which was heavily populated by Nusayris, became part of the Turkish territory. Up until that point, the rest of the Nusayri populated region in Syria and Lebanon, fell under the French Mandate during the WWI. The French Mandate in Syria decided to divide and rule the territory by dividing it based on ethnic and religious minorities in an effort to deteriorate the unity of Syrians. Therefore, a semi-autonomous “Alawi State” was found in 1922 in the western part of Syria under the French Mandate. This development caused uneasiness among the Nusayri sheikhs where they wanted to be united under their own leadership and demanded to continue with their own faith and rules. This, in return, resulted in the introduction of the Shiite legal system.⁴⁵⁵

As the Nusayris continue to remain in these lands, while some of them supported the autonomous region, there were some others who were in favor of supporting Arab nationalism and thus, under the influence of secular and leftist ideas. Meanwhile, more of them started to join the army to gain upward mobility and status. As the number of “Alawis” grow in number in military year by year, it helped them to

⁴⁵⁴ Procházka, "The Alawis," p. 4

⁴⁵⁵ Ibid., p. 5

strengthen their position in the army as coup d'état happened. They became even more powerful following the 1963 Baathist coup, which was led by three Nusayris and two Ismailis.⁴⁵⁶ Over the years, they strengthened their position in the country. But it was 1971 when they came together as Hafez Assad, who is also an Alawi, became the president of Syria and a period of solidarity within the community had started. Since 1990s, an alliance was formed which comprised of Sunni elite who are urban and control the economy and the Alawis, who have the military power and provide security. As a result of this cooperative relationship, more Alawis started to migrate to cities.⁴⁵⁷

The following years showed that the alliance between Sunnis and Alawis is merely political in the sense that although Alawis were not regarding themselves as Muslims and point out their differences, Alawis slowly started to embrace Islam. Especially during 1990s, Hafez al- Assad's credibility was questioned by the Muslim Brotherhood who argued that Syria's official religion should be Islam, but instead, constitution stated no such article. To ease the situation, Hafez Assad added a clause stating that the president should be a Muslim, but this did not satisfy the opposition. A Shia cleric's speech appeased the critics a bit, who suggested that they were "partners in distress, since they [Alawis] were persecuted like the Shia."⁴⁵⁸ Even though there were efforts to alleviate the conditions, Assad's consolidation of power

⁴⁵⁶ Ibid.

⁴⁵⁷ Eyal Zisser, "The Alawis, Lords of Syria: From Ethnic Minority to Ruling Sect" in Ofra Bengio and Gabriel Ben-Dor, eds., *Minorities and the State in the Arab World* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 1999), pp. 135-40

⁴⁵⁸ Gentry, *The Minor Sect Ruling Syria: Who Are the Alawites?*

did not affect all the Alawis in a positive way. While some Alevis became part of the Syrian society by moving into the cities, others remained in the countryside in a state of poverty. In 2016, a group of Alawis demanded that Alawis are not a sect of Shia but they are a third approach within Islam.⁴⁵⁹ As different voices raised for recognition, they are expecting more rights as they are neither a united community not a monolithic entity under the same roof and this causes further tensions.

6.2.1. Boundaries of Alevism vis-à-vis Nusayris

Based on the research conducted, when it comes to the perspectives of Alevi civil society organizations about Nusayris are focus on two approaches. The first point of view regarding Nusayris is that Alevis find differences vis-à-vis rituals and the way Nusayris worship and that is why they make a distinction between the two faiths and therefore, contract the boundaries of Alevism. Second point of view is an inclusive approach in which Alevis expand the boundaries and embrace Nusayris as a branch belongs to Alevism which is almost identical to their faith.

Kaplan, the head of PSAKD, argues that Nusayris have a different belief system and they have separate ways of worship other than Alevis. He only finds the trinity of Allah, Muhammad, and Ali as common figures. On the other hand, Kaplan argues, Nusayris put forth Ali as a God-like figure who is unique. But he quickly adds that Nusayris and Alevis are together:

⁴⁵⁹ Ibid.

Right now, we are not in favor of separating two faiths, we are together under the Alevi identity. As an association, we developed our relationships to a considerable degree with Nusayris. In fact, we opened a cemevis at Samandağ [Hatay] even though it does not suit their ways of worship. They said that we were trying to assimilate them by establishing a cemevi there. Right now, cemevi is functional but no one congregates there.⁴⁶⁰

Kaplan also adds that they attended their festivities, especially Gadir Hum, which commemorates the day Ali was announced as the next caliph by the Muhammad. Kaplan argues that what differentiate Nusayris from Alevis is their love for Ali and perceiving him as the only caliph of the Islam and states that they are strict with this idea. As far as the relationship between Alevis and Nusayris concern, he stated that they have been invited by Nusayris and attending Gadir Hum celebrations, which refers to the day Muhammad announced that Ali as his caliph, since the last five or six years. So, PSAKD and Nusayris have been actively interacting with each other in the past couple of years. Similar to Kaplan, Gültekin, the general secretary of AKD also agrees that even though Alevis and Nusayris do not have much in common, and differences come forth as far as the religious rituals are concerned, he states that AKD actively attending activities organized by Nusayris. Gültekin stressed that even though Alevis and Nusayris are not exactly associated and they do not know each other much, as part of AKD, they attended their Gadir Hum celebrations as well as attended activities of Mediterranean Culture and Solidarity Association (Akdeniz Kültür ve Dayanışma Derneği- AKDD), established by Nusayris.⁴⁶¹

⁴⁶⁰ Kaplan, "Interview,"

⁴⁶¹ Gültekin, "Interview,"

Another member of the executive board, Kaya, also agrees with Kaplan and states that Nusayris have a different approach to faith compared to Alevis. He believes that Nusayris are different from Anatolian Alevism due to their perception of Ali and the place of women in the society. As Kaya states:

I have just started to learn about Nusayris recently. They have a thing called the secret of Ali and it is something really hard to reach. We [Alevis] have nothing like that. And I also have a doubt about women's place in their society. For example, Nusayri women are not allowed to hold the Qur'an. For us, women are precious. We gave anything to women, and they could be even leaders. But they do not have that.⁴⁶²

Similar to Kaplan, Kaya also criticizes the value attributed to Ali, but he also adds that Nusayris have different values when it comes to women. By criticizing women's place in the society, he scrutinizes that while Alevis value women a great deal in their society, for Nusayris, the women are not appreciated and considered inferior. Kaya also adds that, Alevis and Nusayris started to know each other very recently and they support Nusayris because of their disadvantaged position:

We were not aware of Nusayris before the war in Syria and neither they know anything about us. Now, we are connected. We [PSAKD] have established a branch in Samandağ. Nusayris attended our July 2, 1993 [Madımak] commemoration. In return, we have attended their Gadir Hum celebration, our head of association also attends their events and we become one with Nusayris and that is beautiful. We are colorful. A cem in a village of Sivas is made in a distinct way and so is the cem in Hacıbektaş and

⁴⁶² Kaya, "Interview,"

Amasya. Nusayris have a different faith but we are all a melting pot and we are together. Right now, we support Nusayris because they are suppressed.⁴⁶³

It is certain that Alevi and Nusayris started to know each other better following the Syrian civil war in 2011 and followed by the attacks of the ISIS. Thousands of them had to leave their home and migrated to Turkey. Even though Nusayris were present in Anatolia long before the war, they have recently become more publicized and recognized by the media as well as the Alevi community in Turkey. Because of their current situation due to migrating from a war-torn country as well as their suppression because of their faith due to certain prejudices, Alevi embrace and support Nusayris regardless of their differences. Baş, the head of HBVAKV, states that even though Nusayri is a heterodox of Islam, shifted from its core and have a lot of rituals in common, he stresses that HBVAKV has a lot of Nusayri members and Alevi support them regardless of differences:

We have a lot of Arab Alevi members. Even though we have some differences at the core, we still have the same religious experiences and common perspective regarding our approach to nature and human beings. In addition, we have a lot of things common since we share the same category as the disadvantaged group.⁴⁶⁴

Şahin, a dede working under PSAKD's cemevi at Batıkent, also concurs that even though Nusayri and Alevi faith are different, Alevi support them and there is solidarity between the two creeds due to emerging war and suppression. As Şahin elaborates:

⁴⁶³ Ibid.

⁴⁶⁴ Baş, "Interview,"

They [Nusayris] are Alevis by name. They perform namaz five times a day, keep the Ramadan fast but they neither keep the mourning fast for the Twelve Imams nor they keep Hızır fast. But they call themselves Alevi. The only common point between us and them is suppression. They also live in Turkey and they are under pressure, too. They are closer to Shiites than Alevis. Nusayris are suppressed and Alevis are suppressed, too. That is why they are close to each other and there is a solidarity between the two faiths... The way we believe in God is not the same, they seem closer to Sunni Islam.⁴⁶⁵

6.2.2. Boundaries of Expansion vis-à-vis Nusayris

On the contrary, there are Alevis who consider Nusayris as Alevis or as a branch of Alevism. Demir, the head of AKD, argues that he makes no difference between Nusayris, Ja'faris or Alevis and said: "both Nusayris and Ja'faris are our soul" and none of these faiths have a diverse point of views. As Demir stated: "We have been together with Nusayris in the last couple of years and we organized events together. They invite us whenever they celebrate their Gadir Hum events. We used to be disconnected in the past, but now we are together with our Nusayri souls (can)."⁴⁶⁶ Similarly, Altun, the head of DEBV, also argues that even though Arab Alevis have different shrines and dispersed to multiple regions, Altun do not differentiate Nusayris from Alevis and claims that Nusayri faith is exactly like Anatolian Alevism. As Altun says:

⁴⁶⁵ Şahin, "Interview,"

⁴⁶⁶ Demir, "Interview,"

Arab Alevis have divided into multiple groups. There are Nusayris and there are Durzis in Lebanon. Durzis believe in Ahl-al Bayt and they are similar to Anatolian Alevis. They have their own *pirs* (religious guides), which makes them close to us. Again, there are Alevis in Ardabil and they also congregate for cem and they have dervish lodges in Azerbaijan, Turkmenistan, Central Asia and Pakistan and they conduct their rituals just like Alevis⁴⁶⁷...Therefore, Nusayris are also just like Anatolian Alevis....Also, we have Nusayri members in our executive board as well. For instance, our head of European Ahl-al Bayt Alevi Federation is also a Nusayri.

By stating both Alevis and Nusayris have similar practices in terms of religion, Altun considers both faiths as equal and consider Nusayris as Anatolian Alevis. Özkan, the general secretary of PSAKD, also agrees with Altun and states that, just like Ja'faris, Nusayris are also subjects of the Alevi community and address them as their "sürek" (follower). As Özkan articulates: "Ja'faris and Nusayris are our followers (*bizim süreklerimiz*). And we are their followers."⁴⁶⁸

Even though there are several other members from different associations and foundations argue that Nusayris are in fact Alevis, this perspective is dominant among the executive board of Cem Vakfı. Based on the interviews conducted, the results showed that all members of the executive board in Cem Vakfı concur that Nusayris are Alevis and they organize activities with them and attend their festivals when they have invited. As Döner, the head of Cem Vakfı, states: "Nusayris, Mevlevis, Bektaşis and Ja'faris are all the same. That is how we perceive them" and

⁴⁶⁷ Nusayris have religious guides called "amca" who are similar to Alevi dedes to guide rituals.

⁴⁶⁸Özkan, "Interview,"

then he adds that as a foundation, they have attended a lot of events organized by Nusayris, Ja'faris and Bektaşis.⁴⁶⁹ Akbayır, the general secretary of Cem Vakfı, concurs with Döner and states: "We do not accept Nusayris as a separate group. We perceive them as Alevis, just like we perceive Bektaşis and Mevlevi as Alevis."⁴⁷⁰ Similarly, Karababa who works as a dede at Cem Vakfı also states that even though Nusayris have different rituals, he states that he accepts whoever addresses themselves as Alevi.⁴⁷¹ Doğan, the vice president of Cem Vakfı, elaborated on this issue even further, stating that Cem Vakfı is in favor of stressing the similarities instead of differences. As Doğan says:

Instead of finding differences, we try to think to what extent we can find a common ground and present our togetherness. Whenever Professor İzzettin Doğan makes a public speech, he always brings Nusayri, Ja'fari or Mevlevi leaders. In one of his speeches, he takes the leaders of the Mevlevi and in the other he takes Selahattin Özgündüz, the leader of Ja'faris in Turkey and in one instance, he took the leader of Nusayris. Both Cem Vakfı, and Prof. İzzettin Doğan, won the court cases on behalf of the Nusayris, Ja'faris and Mevlevi in Turkey and we will continue to act as their representative.⁴⁷²

Şahin, the accountant of Cem Vakfı and the member of the executive board, agrees with Doğan and states that in addition to commonalities in belief, he believes that Alevis should unite their forces and support each other including Nusayris. Şahin also states that Nusayris and Ja'faris come to Cem Vakfı to both introduce themselves and donate in an effort to cooperate and strengthen the bonds between

⁴⁶⁹ Döner, "Interview,"

⁴⁷⁰ Akbayır, "Interview,"

⁴⁷¹ Karababa, "Interview,"

⁴⁷² Doğan, "Interview,"

faiths. And then he adds: “They want to balance their loneliness with power because they are alone in Turkey. Everyone has a fear here. To overcome this fear, you need to cooperate with others.”⁴⁷³ As observed from the answers presented by the members of the executive board, Cem Vakfi recognizes Nusayris as part of the Alevi faith to the point where they treat all of the faiths as equal in an effort to not to discriminate one from the other. By doing so, according to Wimmer’s and Zolberg and Woon’s classification, they expand the boundaries of Alevism by welcoming Nusayris as part of Alevis.⁴⁷⁴

6.3. Conclusion

This chapter presented the Alevi civil society organizations’ perspectives on Ja’faris and Nusayris in an effort to shed light on the internal boundary contestations based on boundary making strategies introduced by Wimmer. The study showed that the boundaries Alevis draw against Ja’faris is sharper than Nusayris. Based on the answers by the interviewees, it showed that only 4 out of 20 interviewees stated that Ja’faris are the followers (sürek) of Alevis and they found no sharp distinctions between the two faith. Results showed that Alevis find certain figures like Ahl-al Bayt, the Twelve Imams and Ali common. On the other hand, Alevis contract the boundaries of Alevism by excluding Ja’faris. Most of the members of the Alevi civil society organizations stated that Ja’faris and Alevis differ as far as the perception of

⁴⁷³ Cemal Şahin, "Interview," ed. Pınar Akdeniz (02.05.2019)

⁴⁷⁴ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks* , Wimmer, "Elementary Strategies of Ethnic Boundary Making", Zolberg and Woon, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States"

Ali is concerned as well as the equality between men and women in the society. One of the strongest objections against Ja'faris raised on the grounds that Ja'fari faith is stricter than Alevism since it requires them to follow Sunni-like prayer performance during the certain hours of the day which Alevis found formalist and compared to their faiths, which does not force someone to pray in a strict schedule.

On the other hand, Alevis' perception on Nusayris is rather flexible and more welcoming compared to Ja'faris. Although most of the interviewees stated that they have found differences vis-à-vis rituals between Alevis and Nusayris and contract the boundaries of Alevism, they tend to show more inclusive approach towards Nusayris than Ja'faris. All members of the five Alevi civil society organizations stated that either they organized events together or they attend the events hosted by Nusayris. Even though 12 out of 20 respondents find differences between the two faiths, Alevis stated that they have attended events hosted by Nusayris such as Gadir Hum. In addition, 8 out of 20 respondents specified that they see Nusayris as a branch of Alevism or in fact, equalize Nusayris with Alevis stating there is no difference. The Alevi respondents also stated that their encounter with Nusayris is very recent and they had a chance to get to know them following the war broke out in Syria in 2011. Even though Nusayris used to live in Turkey's south and southeast, with the emerging war, more of them migrated to Anatolia and encountered with Alevis. Since then, Alevi civil society organizations aim to build a connection and become acquainted with Nusayris which help them to establish a solidarity between two faiths.

CHAPTER VII: EXTERNAL BOUNDARY CONTESTATIONS II: SUNNI MAJORITY AND THE STATE

This chapter aims to examine the ambivalent situation of Alevis within Turkey by discussing their condition vis-à-vis state institutions, policies, and citizenship. As far as Alevi identity is concerned, there appears a contradictory approach by the state. Even though Turkish nationalism takes a civic and pluralist nature and includes Alevis as citizens, on the other hand, it fails to recognize Alevi faith by dictating the notion of Sunni Islam since the inception of the Republic. On the other hand, while claiming they are part of national identity and attached to the nation with citizenship ties, Alevis also argue that as far as their religious practices are concerned, their faith is distinct from Sunni Islam. Therefore, this distinction further divides Alevis and Sunnis both on individual and state level resulting in either inclusion or exclusion. Hence, this chapter aims to address how the Alevi identity is shaped and formed starting from the establishment of the Turkish Republic and the nation-building process. To examine the relationship between Alevi identity formation and the Turkish state, the chapter seeks to understand symbolic and social boundaries between Alevis and the Turkish state to understand in what ways Alevis faced with inclusion or exclusion. Furthermore, it aims to highlight to what extent Alevis assimilated or resist the oppression of the Sunni identity imposed by the state.

Compared to Sunni majority, Alevi faith and practices are quite distinct. As stated in the previous chapters, while Sunnis practice their five times daily namaz in most in gender-segregated areas in mosques, Alevis perform their rituals pray together, perform cem led by dede and sing hymns in a gender-free environment, men and women side by side, in cemevis. Alevis also refuse to pray five times a day, fast during Ramadan and pilgrimage to Mecca but they keep Muharram fast as a commemoration to the martyrs of Karbala. By addressing these practices, Alevis often emphasize their differences from Sunni Islam which results in a controversy about whether the place of Alevism in Islam or claim that Alevism is a faith other than Islam.

The differences between the two faiths caused further tensions. As discussed in the previous chapters, Alevi public visibility has increased over the years through their performances of cem rituals and semah.⁴⁷⁵ Alevis further increased their visibility by establishing associations and foundations starting in early the 1960s through the 1980s. Following the Alevi Revival, the demand for same rights as Sunni majority continued. Together with Alevi Revival and fight for recognition and the European Union reports on the way to accession process, the Justice and Development Party government initiated a so-called “Alevi Opening” which intended to discuss and solve Alevi problems. But the initiative failed to fulfill its aim and state discrimination against Alevis continued.

Even though the republic was established based on secular principles, many scholars conclude that it is, in fact, resembles the continuation of the Ottoman era where the

⁴⁷⁵ Kabir Tambar, "The Aesthetics of Public Visibility: Alevi Semah and the Paradoxes of Pluralism in Turkey", *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 52, no. 3 (2010), p. 95

state adopt a combination of identities including a Turkish and a Sunni identity meaning it has both religious and ethnic connotations. Unlike Erdemir's (2005) definition of Alevis as "ambivalent subjects" trapped between tradition and modernity, Açıkel and Ateş observed this controversial incident and address Alevis as "ambivalent citizens" where "the constant oscillation of the status of the Alevi citizens between genuine selfness and heretical otherness in that sense is a symptom of lack of recognition, but at the same time, it is also a symptom of lack of total exclusion."⁴⁷⁶ Discussing the notion of citizenship, İnce argues that even though nationalism in Turkey appears to be based on citizenship, "in reality an ethno-cultural nationalism based upon race is promoted. The word 'Turk' has no racial meaning but embraces everybody who lives in Turkey...yet throughout, the ethno-cultural definition of Turk was emphasized more than the political one...Equating 'Turkishness' with being 'Sunni Muslim' is one example of this ethno-cultural nationalism."⁴⁷⁷ Similarly, Aktürk concurs that the Turkish nation sustained to impose Sunni Islam to all its citizens as a continuation of the millet system brought by the Ottoman legacy.⁴⁷⁸ Having established a lot of Alevi civil society organizations with Alevi revival and increased their visibility in the public sphere, Alevis started to get organized and stressed their identity increasingly each day. But it is important to understand to what extent Alevis are recognized by the state and

⁴⁷⁶ F. Açıkel and K. Ateş, "Abivalent Citizens: The Alevi as the "Authentic Self" and the "Stigmatized Other" of Turkish Nationalism", *European Societies*, Vol. 13, no. 5 (2011), p. 729

⁴⁷⁷ Başak İnce, *Citizenship and Identity in Turkey: From Atatürk's Republic to the Present Day* (London and New York: I.B. Tauris, 2012), pp. 184-85

⁴⁷⁸ Şener Aktürk, "Persistence of the Islamic Millet as an Ottoman Legacy: Mono-Religious and Anti-Ethnic Definition of Turkish Nationhood", *Middle Eastern Studies*, Vol. 45, no. 6 (2009), p. 893

what kind of mechanisms of boundary making could explain identity formation of Alevis and their reaction to the state. In the light of this, the chapter will examine different dimensions of boundary making discussed by Wimmer (2013) to observe how Alevis shape their identity as minority compare to majority.

As discussed in Chapter 3, Wimmer presents his boundary making theory not only in between groups, but also as a macro process which includes institutions, power, and networks. For Wimmer, the actors themselves are not free to choose whatever strategy they like and change the boundaries however they want, because first, these actors are affected by institutions which would make ethnic, religious, or other boundaries apparent, second, power relations and distribution defines who has the higher ground to make decisions based on their interest. Finally, networks affect the boundary making strategies as a tool to decide whether which individual would be a member of the in-group or the out-group.

As far as the institutions are concerned, Wimmer specifically focuses on nation-states and argues that there are multiple incentives that state elites have during the transition period from empires to the nation-states. Therefore, nation-states have many options such as to expand the boundaries to welcome the citizens from all kinds of diverse background in an effort to welcome the differences to create a melting pot, the nation-states can define themselves based on a specific territory or they can define their country under religion or any other universal perspective, the nation-states can define their boundaries to motivate the citizens to engage in boundary crossing by assimilating or boundary blurring to eliminate the

differences.⁴⁷⁹ On the other hand, it is crucial to think about minorities whichever strategy the nation-states have chosen since minorities could be assimilated through the expansion of the boundary in an effort to eliminate exclusions and forcing them to become a part of the majority. As a result, these minorities could engage in boundary blurring to blend with the rest of the society by putting emphasis on universal values such as humanity or dignity. Furthermore, certain processes during the foundation nation-states make boundary making strategies visible especially during the democratization process. As Wimmer argues, as nation-states changes their system from one-party to multi-party system, the boundaries between the majority and the minority also changes and this give the advantage to politicians or state elites to whom they will include or exclude.⁴⁸⁰

Another two important components which affects the boundary making strategies are power and networks. For Wimmer, institutions create hierarchies of power which, in return, results in actors' decision to choose decisions based on their own interest and this power to choose a boundary making strategy create certain classifications.

Therefore, whoever has the power and interest has the means to control over and discriminate others. On the other hand, this subordination and discrimination could create a counter reaction, and, in this case, the discriminated groups could get organized and make their own boundary making strategies and assert their own identity.⁴⁸¹ This brings us to another component called networks that affects the boundary making strategies. Since the state elites are in charge about who will be the

⁴⁷⁹ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 91

⁴⁸⁰ Ibid., p. 96

⁴⁸¹ Ibid., p. 95

majority and minority, they are the decision-making actors on who will be included or excluded during the nation building process.⁴⁸²

As institutions, power and network are significant components of the strategies of boundary making, Wimmer defines three mechanisms namely exogenous shift, endogenous shift and exogenous drift which are affecting these components.⁴⁸³

Exogenous shift refers to the boundary making strategies especially when there is a transition from empires to nation-states based on which groups would be included or excluded. This could also happen through other actors including international organizations such as United Nations or European Union. Endogenous shift refers to change of the boundary making strategies within the group internally. In this case, the members of the group decide on the strategy that they are going to follow whether they would be assimilated to a larger group or continue to keep their identity. The final mechanism is the exogenous drift, which occurs when a group decide on a strategy other than the endogenous or exogenous shift, but they choose a strategy which would equalize themselves with the rest of the society as in the case of American civil rights movement which paved the way for many other movements came after.⁴⁸⁴

As we have discussed above, certain strategies would have been chosen by the state elites based on their interest and whoever has the majority also has the political and economic high ground for decision making. In that case, it is important to ask if the

⁴⁸² Ibid., p. 96

⁴⁸³ Ibid., pp. 106-07

⁴⁸⁴ Ibid., p. 108

minorities accept to become part of the majority or not. To overcome the struggles caused by the interests between the majority and minority, Wimmer suggest a remedy by presenting a concept called “cultural compromise” which calls for a negotiation of boundaries. According to Wimmer, if both groups share the same interest, they can settle on a boundary on political, economic, or symbolic resources and reach to a consensus and become a part of the nation by accepting assimilation and receive an equal treatment just like any other citizen.⁴⁸⁵ For Wimmer, this situation could cause some repercussions if the minorities decide to not to be a part of the nation through assimilation by crossing the boundary. Therefore, this might result in a counterhegemonic movement and demand for recognition.⁴⁸⁶

As far as the Wimmer’s theoretical framework concerned, Wimmer presents a detailed mechanism on how institutions, power and network alliances work while actors creating boundaries. Wimmer has valuable research designs which explore ethnic and religious minority groups in host countries by driving data from European Social Survey to find out the level of social closure and cultural distance.

Nevertheless, even though Wimmer includes different ethnic and religious minorities, the research falls short to examine the effects of institutions or country specific policies that might affect minorities which could cause assimilation and discrimination. By applying Wimmer’s theoretical framework on mechanisms of institutions, power and network alliances, this chapter seeks to contribute to the emerging and flourishing field of boundary making by examining the case of Alevis and the external boundary contestations with Sunni majority. As the Alevi case

⁴⁸⁵ Ibid., p. 98

⁴⁸⁶ Ibid., p. 101

suggests, the institutional and policy related drawbacks such as the foundation of The Directorate of Religious Affairs which serves along the lines of Sunni Islam as well as the existence compulsory religious education that added to curriculum causing assimilation and discrimination of the Alevi identity. Even today, Alevis faced with discrimination in every aspect of their lives. The Alevi opening which was initiated in 2007 raised hopes about the recognition of Alevis and solve their problems but then failed to fulfill its aim. Therefore, the chapter aims to examine these processes and presents the findings. The chapter starts with the state imposed and institutional boundaries, and then it will discuss how Alevis were oppressed and assimilated and finally, the chapter will discuss Alevi-made boundaries as oppose to institutional boundaries. Then, we will discuss how the EU as an external actor affects Alevi case. Finally, the chapter will end with the discussion on Alevi opening and we discuss what extent Alevi demands were fulfilled and the implications regarding the initiative.

7.1. State Imposed and Institutional Boundaries

This section will discuss the state-imposed boundaries as well as institutional boundaries. The foundation of The Directorate of Religious Affairs as well as the presence of compulsory religious education and additional elective courses present that the institutions under state provision as well as present policies show that Sunni Islam became similar to a state religion that is promoted by its institutions. In this section, we will discuss how the DRA and compulsory religious education became the main channels of this discourse.

7.1.1. The Directorate of Religious Affairs

Following the foundation of the Republic of Turkey in 1923, one of the most important tools of the modernization project was based on secularism and nation-state.⁴⁸⁷ During its early years, the Republic recognized a French approach of secularism and replaced religion with secularist worldview together with science and nationalism. In theory, the Turkish style nationalism aimed at “objective secularism” meaning all sectors of society is free from domination of religious institutions and symbols. Conversely, the Republic also intended subjective secularization to ensure that citizens perceive the world without making religious interpretations.⁴⁸⁸ To secure secularism, several steps were taken. The most important one was the foundation of The Directorate of Religious Affairs (Diyanet İşleri Başkanlığı) following the abolishment of The Ministry of Religious Affairs and Pious Foundations (Seriyye ve Evkaf Vekaleti) with the Act 429 in 1924. According to the first article of the Act 429: “...The Directorate of Religious Affairs is formed under the Republic to implement the provisions with regard to the prayer as well as the faith of the religion of Islam.”⁴⁸⁹ With this act, the religious affairs related to religion

⁴⁸⁷ İştar Gözaydın, "Religion, Politics, and the Politics of Religion in Turkey" in Dietrich Jung and Catharina Raudvere, eds., *Religion, Politics and Turkey's Eu Accession* (New York: Palgrave Macmillan, 2008), p. 161, Tambar, "The Aesthetics of Public Visibility: Alevi Semah and the Paradoxes of Pluralism in Turkey", pp. 652-55

⁴⁸⁸ Günter Seufert, "Religion: Nation-Building Instrument of the State or Factor of Civil Society? The Akp between State -and Society- Centered Religious Politics" in Hans-Lukas Keiser, ed., *Turkey Beyond Nationalism: Towards Post-Nationalist Identities* (London: I.B. Tauris, 2006), p. 137

⁴⁸⁹ TBMM, *Şeriye Ve Evkaf Erkanı Harbiye-Yi Umumiye Vekaletlerinin İlgasın Dair Kanun No. 429* Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Web Sitesi, 2019b), available from

and prayer became the concern of DRA. Also, this act stated that DRA was established under the office of prime minister and the head of DRA is proposed by prime minister and then approved and appointed by the head of state. In 1927 Budget Act, the administrative structure and the organization of DRA was stated for the first time. According to Budget Act, with Act 1452 which was effective on June 30, 1929 upon its publication in the Official Gazette provided a permanent place for DRA until the acceptance of the new law in 1935. According to this act, all the personnel of the mosques and house of prayers were placed under The General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü) in 1931. Following this Act, the DRA was not so powerful. This situation continued until June 14, 1935 when another act called The Organizational Structure and Duties of the Directorate of Religious Affairs was passed. In 1950, the personnel in charge of the mosques and as well as the administration of the mosques reassigned to the Directorate of Religious Affairs.⁴⁹⁰

Following the adoption of 1961 Constitution, Act 633 on the Establishment and Duties of the Directorate of Religious Affairs was published in the Official Gazette on July 2, 1965. The first article of the Act stated that the responsibilities of DRA are: “to administer the belief, worship and moral foundations of the religion of Islam, enlighten and teach the people about the religion and govern the places of

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200429.pdf

⁴⁹⁰ Gözaydın, "Religion, Politics, and the Politics of Religion in Turkey", p. 163

worship.”⁴⁹¹ This act is significant in the sense that the first article states that one of the DRA’s duties is “to administer the moral foundations”. But it is not clear that to what extent and in which ways DRA could achieve this aim is unclear because this administration duty of the religion is only specific to Islam. As far as the foundation and the duties of the DRA is concerned, however, by favoring a religion and administration of its worship and moral foundations and to enlighten the society about Islam is contradictory to the idea of the secular notion. In 1982 Constitution, this situation is explained in a way that DRA is above politics and aims at the integration of the nation while acting under the principle of secularism. According to 1982 Constitution of the Republic of Turkey, DRA is: “existing in the general administration, in accordance with the principle of secularism, by staying out of all the political views and mentalities and adopting a goal of solidarity and integration as a nation.”⁴⁹²

It is important to note that DRA is functioning to serve and fulfill the religious needs of the people which would be considered as a public service of the state. In this perspective, it could be acceptable that state is engaging in a public service for the need of the people and that is way it could be acceptable to consider this act as acceptable under secularist perspective of the state. As stated earlier, the DRA is obliged to perform the necessary needs regarding worship places, the personnel as well as enlighten the people about Islam. Nevertheless, as much as DRA continue to

⁴⁹¹ TBMM, *Diyanet İşler Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun* 2019a), available from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/1965/07/19650702.htm>

⁴⁹² *Kuruluş Ve Gelişim*, p. 1

perform these duties, the state promotes Islam as a religion. According to Azak, DRA functions as the main actor to spread Islam with every possible way:

The Directorate of Religious Affairs (DRA) was the main administrative instrument for disseminating this official Islam throughout the country. As an organization under direct supervision of the Prime Minister, it appointed imams, preachers and supervised müftüs, as well as distributing the Friday sermons to the mosques throughout the country. In brief, the aim of secularism was “to remove religion as a rationale from certain spheres of governance without fully separating its institutions and personnel from the state.”⁴⁹³

Similarly, as Gözaydın stated: “The state makes use of the Diyanet as an administrative tool to propagate official ideology regarding Islam while fulfilling duties such as “enlightening society about religion” and “religious education”.⁴⁹⁴ Nevertheless, favoring a single religion, Islam, compared to other groups and providing services and education specifically on this belief appears to be problematic even though Islam is the majority religion. Gözaydın states that this particular approach is unconstitutional since the 7th paragraph of the Preamble of the Turkish Constitution of 1982 states that whoever is eligible for public service should equally access to this benefit.⁴⁹⁵ In this case, there is no equal treatment of the people belong

⁴⁹³ Umut Azak, *Islam and Secularism in Turkey: Kemalism, Religion and the Nation State* (New York: I.B Tauris, 2010), p. 12

⁴⁹⁴ Gözaydın, "Religion, Politics, and the Politics of Religion in Turkey", p. 165

⁴⁹⁵ İştâar Gözaydın, "Management of Religion in Turkey: The Diyanet and Beyond" in Özgür Çınar and Mine Yıldırım, eds., *Freedom of Religion and Belief in Turkey* (United Kingdom: Cambridge Scholar Publishing, 2014), p. 21

to religions other than Islam. It is true that Islam is the religion of the majority and that is why DRA oversees providing certain facilities and services concerning the communities belong to religion other than Islam are provided by the Lausanne Treaty. Nevertheless, the same facilities provided to Sunni majority are not offered to other Muslim groups or communities that have different faiths. This situation applies to the Alevi case as well. According to Davison, Turkish state promotes Islam through the Directorate of Religious Affairs:

The state contains established relations of what are constituted as oversight, interpretation, service, and supervision for the teaching, training, and employment of all religious personnel and, through the offices of the mosques and publishing houses of the Directorate of Religious Affairs, the promotion and publication of a State Islam.⁴⁹⁶

In fact, Öztürk argues that DRA reflects the official state ideology starting from the early years of the Republic to the current JDP period. Öztürk states that *Diyanet* functions as a “fundamental ideological apparatus” in the state.⁴⁹⁷ First, it started as an apparatus under the nation building project which provides consolidation of the secular state and hegemony over religion and religious education. Following 1980, combined with Turkish-Islam synthesis, it became a more useful tool both within and outside of the state. Following the JDP period, *Diyanet*’s activity has been expanded,

⁴⁹⁶ A Davison, "Hermeneutics and the Politics of Secularism" in L.E. Cady and E.S Hurd, eds., *Comparative Secularisms in a Global Age* (New York: Palgrave Macmillan, 2010), p. 35

⁴⁹⁷ Ahmet Erdi Ozturk, "Turkey's Diyanet under Akp Rule: From Protector to Imposer of State Ideology?", *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 16, no. 4 (2016), p. 620

drawing parallels with the current government including fatwas and statements, which as Öztürk argues, controversial in terms of human rights and democracy.⁴⁹⁸

Since the state favors Sunni Islam by establishing DRA and providing facilities, personnel, and education, Alevis, who have their own house of worship called *cemevi* and not following Islamic prayers and five pillars of Islam, have been left out. There were certain controversies towards Alevis on various occasions. As stated in Chapter 4, a bill was proposed to the government in 1963 in an effort to redefine the organizational structure of the DRA which offered a new division called the Department of Sects (*Mezhepler Masası*) and Alevi Directorate (*Alevi Masası*). The proposed triggered a huge media controversy where the rightist media organizations claimed that this proposal cannot be accepted because there were no Shia believers in Turkey and no sect called Alevis.

In the following years, DRA presented conflictual statements regarding the Alevi faith. So far, Alevi faith has been perceived either as a cultural element of Anatolia that reflects traditions or as a faith that is a different interpretation of Islam. For instance, during a speech, Ali Bardakoğlu, the former head of DRA, made an argument about the supra-identity (*üst kimlik*) and sub-identity (*alt kimlik*) of the Islam and stated that Islam is the supra-identity of all other faiths in Turkey. As Bardakoğlu stated:

The Directorate of Religious Affairs has never been a Sunni institution. It does not have a policy to sustain, progress or spread Sunni Islam. It is an institution which provides religious services and education that treats all

⁴⁹⁸ Ibid., pp. 620, 28-32

people equally according to the law on citizenship. We are paying utmost attention to treat our brothers equally who are inside of Islam which is the supra-identity. The Alevis are not minorities, they are our brothers within Islam just like Hanefis, Şafis, Nakşis, Mevlevis and Caferis. They are all sub-formations under Islam. We should embrace all of them so that we can live in peace and security to survive the 21st century.⁴⁹⁹

Here, Bardakoğlu has a contradictory approach. He claims that DRA is not a Sunni institution, but the education that has been given to the people is based on Islam and the houses of prayers that have been established are mosques. In addition, by claiming that Islam is the supra-identity of every other faith including Hanefis, Şafis, Nakşis, Mevlevis as well as Ja'faris, he identifies all these faiths under the umbrella of Islam without making any distinctions between their faith, culture, traditions, prayers, or rituals. Even though Bardakoğlu speaks as the head of DRA and he seems like embracing all the aforementioned faiths and treats them equally, he also states that Alevis are no different from these faiths and he makes an evaluation and concludes that Alevis are also belong to the religion of Islam. Furthermore, Bardakoğlu states that the Alevis are not minority, but he makes an assessment that they are included in Islam which means that they are not different. Similarly, the current head of DRA Ali Erbaş also makes a corresponding speech stating that there is no difference between Alevi and Sunni faith. As Erbaş explained:

There is no difference between our Alevi and Sunni brothers. The Alevis define themselves as Muslims. Alevism is presented as if Alevis are outside

⁴⁹⁹ *Müslümanlık Üst Kimliktir*, 2005), p. 1, available from <https://www.birgun.net/haber/muslumanlik-ust-kimliktir-22700>

of Islam. Our Alevi brothers have already opposed to this idea. All Alevis define themselves as Muslims. We [DRA] work to provide service to our citizens. Our brothers can pray in cemevi and perform the namaz. The House of worship of the Muslims is the mosque. Mosques are the places of worship for both Sunnis and Alevis.⁵⁰⁰

This statement by Erbaş presents a similar perspective that made by Bardakoğlu. But this time, Erbaş claims that Alevis identify themselves as Muslims. He takes the argument one step further by claiming that Alevis can pray in cemevi or perform namaz if they want to, but the real place for Muslims to pray, Erbaş claims, is the mosque. And mosques are the houses of worship for both Alevis and Sunnis. By stating that Alevis and Sunnis are brothers and their house of worship is the mosque, Erbaş explicitly argues that they reject cemevi as Alevis' house of worship and Alevis can come and pray in mosques rather than cemevis.

Another statement was made by Mehmet Görmez, the former head of DRA, regarding religious status of Alevis and where they stand in relation to Islam and acceptance of cemevi as the official house of worship of the Alevis. Görmez stated that the religious status of Alevis and their house of worship are two important red lines for the DRA, and they are not accepted. As Görmez said:

We cannot grant a religious status [to Alevis]. They can only define this status by themselves. I always state that Alevi issue should not be addressed

⁵⁰⁰ *Diyanet İşler Başkanı Erbaş'tan Alevileri Kızdıracak Açıklama*, 2018), available from <https://www.pirha.net/diyanet-isleri-baskani-erbaskan-alevileri-kizdiracak-aciklama-112250.html/13/03/2018/>

and discussed theologically but on the social and legal basis. We always have two red lines and we never give up on them. The first one is the definition of Alevism as a path outside of Islam. A thousand years of history refutes this argument and shows that this is not true. The second red line is the presentation of cemevis as the alternative of mosques and worship house of another religion. But I think they have the right given both by the law and Islam to keep their traditions, culture, and faith alive.⁵⁰¹

With this explanation, similar to his predecessors and successors, Görmez makes a corresponding argument with regard to the religious status of the Alevis arguing that DRA could not grant a religious status to Alevis by recognizing the cemevi nor they could acknowledge them as a distinct faith other than Islam. In fact, this approach has been incorporated to general perspective of DRA. As Shakman Hurd argued: “The Diyanet does not recognize Alevism as a complex of traditions whose identity is—like all religious traditions—fundamentally indeterminate and contested. Rather, it categorizes and stabilizes Alevism as an “interpretation of Islam” that is linked to the “common share of Islam.”⁵⁰² In addition, Görmez makes an argument similar to Erbaş’s statement with regard to cemevis. He clearly argues that cemevi is not an alternative place of worship to mosque. So, instead of accepting cemevi as Alevis’ sacred place, he thinks that mosque is the only place to worship and perceive Alevis as a community who could continue to keep their traditions and culture, but they if want to pray, the place they need to go is the mosque.

⁵⁰¹ Mehmet Görmez: *Cemevi Kırmızı Çizgimizdir*, 2016), available from <https://www.birgun.net/haber/mehmet-gormez-cemevi-kirmizi-cizgimizdir-99536>

⁵⁰² Elizabeth Shakman Hurd, *Beyond Religious Freedom: The New Global Politics of Religion* (Princeton Princeton University Press, 2015), p. 94

As we can observe from the speeches of both current and previous heads of the DRA, the general perspective and attitude of a state institution which is in charge of enlightening people about religion as well as manage house of prayers is rather monolithic. Instead of perceiving and acknowledging other faiths or religions, the DRA perceives Alevis as a branch of Islam. So, what could the reactions of Alevis regarding this perspective? As discussed in the previous chapter, the Alevis comprised of two camps: the first group claimed that Alevism is a path that affected by many faiths and religions and existed before Islam. The second group argued that Alevism was born with Islam and it is the essence of Islam. When the discussion brings us to discuss the perception of DRA and a state operated and institutionalized religion, we observe that Alevi civil society organizations have diverse opinions.

In the first issue of the Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi which was published in June 1992, Balkız, who was the editor of the journal and one of the founders of PSAKD, started his writing with a critical approach to DRA. Balkız argued that it was the state that employs Diyanet for the Sunnification of Alevis:

The state wants to destroy, domesticate, legalize and then Sunnify Alevism and Alevis by establishing mosques to Alevi villages, offering tables at The Directorate of Religious Affairs, organizing panels about Alevis, honoring Hacı Bektaş associations and their ceremonies, publishing articles on Diyanet Dergisi and meeting with Alevi ritual leaders.⁵⁰³

In another article of the same issue, Balkız authored an article titled “Being a Slave at the Door of DRA” (Diyanet’in Kapısına Kul Olmak) and argued that the state is

⁵⁰³ Balkız, "Editorial", p. 1

using DRA to categorize Alevis as Muslims to suppress Alevi identity by building mosques to Alevi villages and inviting them to pray in mosques. As Balkız wrote:

The state started an attack by using The Directorate of Religious Affairs. In the past, the Alevis were addressed as the ones required to kill, heretic, incest (mum söndücü) and non-Muslim and now they counted as brothers, invited to the mosque, and raised to the Muslim category. This situation is not about the right that was taken away and then revoked but it is a way of Muawiya that rise again in a sneaky way by inviting Alevis to the mosque. They built mosques to the Alevi villages and expect them to pray five times a day. The Alevis are expected to come in terms with Sunni conservatism, religious bigotry, and denomination. In this way, they want to tame, suppress, win, and formalize Alevism. The state changed tactics. Instead of implementing the rules and principles of secularism and freeing religious education, and, abolishing the DRA; they want to suppress Alevis into a backward circle, who are otherwise secular and free.⁵⁰⁴

In both writings, Balkız criticized the state and the DRA for promoting Islam by establishing mosques to Alevi villages as a part of Sunnification process and by offering a division within DRA to represent Alevis. He also argues that Alevis were once perceived as heretic and incest are now embraced by the state and included in the Muslim category in a process of assimilation. By drawing parallels with the past, Balkız argues that DRA tries to assimilate Alevis similar to what Muawiya did in the past, who killed the family and supporters of Ali. In addition, he also states that by putting Alevis into the Muslim category, DRA implicitly deny the existence and

⁵⁰⁴ Ali Balkız, "Diyanet'in Kapısına Kul Olmak", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 1, no. 1 (1992a), p. 7

identities of Alevis and forcing them to accept the ways of Sunni Islam. Similar to Balkız, another author who writes for the PSAKD journal also clearly states that DRA should be abolished:

By arguing 98% of the population is Muslim, the state clearly takes side with the religion of Islam. Nevertheless, there is no evidence that how this measurement was made and the numbers of believers of a faith always subject to change...Also, The DRA is excluding other groups who consider themselves Muslim. The Alevi citizens are not represented within DRA just like many other faiths that are not represented. Even this is enough to understand that the state is not impartial when it comes to matters of religion and faith...The real thing to do is not to represent all the faiths within DRA but to remove this institution.⁵⁰⁵

In the following years of the foundation of PSAKD, the demand for the abolishment of the DRA was raised whenever possible. During the 4th General Board Meeting, PSAKD condemned the construction of mosques to Alevi villages and demanded that the DRA should be abolished. Later, the argument concerning the abolishment of The DRA caused tensions between Alevi civil society organizations. Especially, PSAKD and Cem Vakfı are divided on the fault line. While former supported the abolishment of the DRA, the latter argued that Alevis should be supported by the state and represented in the DRA just like Sunni Muslims. In the aftermath of a meeting attended by various Alevi-Bektashi civil society organizations including Cem Vakfı and PSAKD in January 30, 1993, Balkız wrote a piece and criticized both

⁵⁰⁵ T Hatiboğlu, "Laik Ülkede Diyanet", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 4, no. 13 (1995),

Cem Vakfı and its founder İzzettin Doğan by citing Doğan's piece published in Cem Dergisi. Balkız argued that Cem Vakfı does not want DRA to be removed and calls for the reorganization of the institution in a way so that Alevis could also be represented. As Balkız stated:

In their 20th issue, Doğan said: "If Diyanet is abolished, the Sunni communities who have been living underground will be organized again, but Alevis how could Alevis be united and organized since they have been the ones suppressed in every way and unprotected by the law?" Were you not the one who demanded equality between Sunnis and Alevis? You said: "This land belongs to both Sunnis and Alevis and nobody is leaving this land, and no one has ever had since centuries." Did the DRA prevent the slaughters of Maraş, Çorum, Malatya and Sivas? Where was the state? Cem Dergisi continued to argue about reorganization and restructuring of the DRA in their 22nd issue. It is the same issue where Cem Vakfı argued: "Cem Vakfı believes that DRA will continue to exist as a state institution. So, are in favor of the reorganization of Diyanet. It is also necessary to determine to register the hearts (ocak) and dervish lodges (dergah) and govern these places from a center which should be legally recognized by the state, similar to DRA. All the Alevi dedes and Bektashi dedebabas should be given rights just like the head of DRA."⁵⁰⁶

It was true that these lines were written by Doğan, but it was Kemal Aydemir who wrote a piece about Alevi dedes and babas and how to keep the Alevi faith alive in Cem Dergisi. He suggested an alternative institution to DRA where all the records of

⁵⁰⁶ Ali Balkız, "Diyanet'in Kapisına Kul Olmak [Being a Servant at Diyanet's Door]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 1, no. 1 (1992b), p. 1

Alevi ritual leaders are kept and if there are any misconduct or fake titles, necessary arrangements should be made, and titles could be removed. According to Aydemir, this institution could work similar to DRA where all the houses of worship are dependent on the center which could enlighten people about their ritual, faith and prayers.⁵⁰⁷ In another occasion, a meeting called Religious Meeting (*Din Şurası*) was made in November 1-5, 1993 by DRA. The head of DRA stated that this meeting will specifically address the subjects about Islam and how Islam is reflected on the present day. He stated that if any subject regarding Alevism is brought, then it could be discussed in the panel. Otherwise, he stated, it is not possible for DRA to discuss any specific sect. Before the meeting, Cem Vakfı stated that they wanted to attend this meeting with a small group, but they were rejected. In return, they express their disappointment in an editorial stating that Cem is in fact supporting DRA, but DRA invited the wrong people to the meeting whom they reject DRA in return by criticizing Birdoğan, who supports and often writes to PSAKD:

Cem Dergisi does not say that The Directorate of Religious Affairs should be removed as Birdoğan states. We argue that if the DRA is permanent, there should be conditions. We have not had a negative response to any call from the DRA and certainly we do not want any Alevi-Sunni discrimination. We do not say that Alevism is a culture, but we say that Alevism is a genuine part of Islam which connects the heart and mind. But the DRA invites the ones who are not accepting it.⁵⁰⁸

⁵⁰⁷ Kemal Aydemir, "Dede Ve Babalarımızı Aklama Zamanı Gelmişti", *Cem Dergisi*, Vol. 3, no. 22 (1993), p. 24

⁵⁰⁸ Ibid., p. 25

Here, the editors of Cem Dergisi clearly stated that they are in favor of representation of Alevis in DRA and by no means they are against to such an agreement between Alevis and DRA. During the International Symposium of Religion and State Affairs and the Restructure of Religion and State Affairs in Turkey organized by Cem Vakfı in March 26-27, 1996, İzzettin Doğan, the founder of Cem Vakfı argued that the representation of Alevis in DRA would help to establish a democratic culture in Turkey:

I do not agree that representation of Alevis in DRA could cause any fractions. If anyone thinks it would cause this, then, let us close all the political parties and continue with a single party because multiple parties could divide the country. You could destroy the democracy with this approach. The restructuring of DRA will help to flourish democratic culture and regime.⁵⁰⁹

So far, the pieces published in Cem Dergisi, the official journal of Cem Vakfı, which reflects the perspective and thoughts of the foundation, presented that the foundation is in favor of representation of Alevis in DRA and they demand that the records of Alevi religious ritual leaders could be kept by DRA and even the state could pay the expenses of the cemevis.

It is also significant to examine the foundation's current head and the board members' perspective to observe whether there are any differences in the perspective of Cem Vakfı regarding representation of Alevis in DRA. The perspective Döner, the

⁵⁰⁹ "Cem Vakfı'nın Yeni Katılımları", Vol. 6, no. 60 (1996), p. 7

current head of Cem Vakfı is favor of representation even though he is critical of the DRA for representing Sunni Islam:

The DRA is the representative of the Sunni Islam. It does not accept Alevism and cemevis. Nevertheless, there is not only Sunni Islam in Turkey...There are Mevlevis, Nusayris, Caferis, Christians and they are all living in the Republic of Turkey. There are citizens in this country who belong to different faiths. They [DRA] cannot even stand the idea that Alevism is an interpretation of Islam. They cannot ignore the existence of this population. Currently, the DRA is governing the state and all governments ask the opinion of the DRA and the DRA's entire existence is based on exclusion of Alevis....The state cannot ignore a population of 30 million. Now it is time for the organizations and the DRA to embrace each other.⁵¹⁰

As stated in earlier, Döner also adds that they have established the Directorate of Alevi-Islam Religious Services (*Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı*) which resembles an Alevi version of the DRA. But later, the foundation removed the word “religion” from the institution, and it is now called as “The Directorate of Alevi Islam Services”. Döner explains that this institution is by no means the alternative to DRA and adds: “We are all belong to Islam, and we are Muslims. This directorate was founded to enlighten people and to guide and establish common rituals of the faith. It the best institution which represents the faith and governed by the best people whom everyone love and respects.⁵¹¹ While most of the board members and

⁵¹⁰ Döner, "Interview,"

⁵¹¹ Ibid.

the current head of Cem Vakfi argues that Alevis should be represented in DRA, there are some members who states that the DRA should be removed.

Some members such as the general secretary of Cem Vakfi, argues that Alevis should not be represented by DRA and therefore it must be abolished completely. As Akbayır argues:

For me, there is no place for Diyanet in a secular and democratic country. But if there is such an institution established by the constitution, then it should work within the boundaries of its provision. One of the main elements of this institution is to provide unity and solidarity of this country. This unity means equally sharing the money allocated for the faith. There are around one hundred and eighty thousand personnel including imams and muezzins working for the mosques, but part of these peoples' payment is coming from our taxes. So, may I ask, what kind of unity is this? For instance, DRA's 2017 budget was around 7 million Turkish Liras but not a single dime was spent for Alevis. If they cannot remove the DRA, then it should work according to constitution and give us the allowance for our faith so that we can spend it. People need buildings, education, and cadre for their religious education. If they give us the money, we will do this, and our wish will come true.⁵¹²

Here, Akbayır argues that the DRA should be removed. But if it is here to stay and since it was one of the main institutions during the establishment of the Republic of Turkey, he believes that some adjustments need to be made regarding the budget of the DRA where Alevis could also benefit so that they can also provide religious education for their community. Another Alevi civil society organization that supports

⁵¹² Akbayır, "Interview,"

the abolishment of DRA is Dünya Ehl-i Beyt Vakfı and its president Altun. As discussed in Chapter 5, the foundation argued that Alevism is also the essence of Islam and in fact, there is no difference between Alevism and Islam, and they are the same faith. Even though Altun makes this statement and a firm believer of both Alevis and Sunnis are Muslims, and they are the one entity, he believes that the DRA should be abolished because there is no need to intervention on religion on a secular state and religion should be left alone:

The secularism in Turkey should be real and the state should not intervene in religion. It should not take sides with any religion and should not spend any money for support. But if the state pays, it should pay for all of them. That is why the DRA should be left out of the system. All houses of worship are built by the believers themselves anyway. They can pay for the rituals to the people who work at the house of worship. It is the way of democracy and equality. Diyanet was sinned and acted without shame. They spend and give paychecks with other peoples' money.⁵¹³

Altun makes a similar argument close to the general secretary of Cem Vakfı and claims that part of the taxes collected by the state from all citizens also transferred to DRA's budget and that is how the expenditure of the mosques and other services are fulfilled. According to his view, DRA should be abolished, and all religious communities should make their own houses of worship by making donations to their community. In addition, he offers a new religious institution structure called the

⁵¹³ Altun, "Interview,"

council (şura) where every religious community selects their representatives and appoint them to the council so that a faith council could be established.⁵¹⁴

After examining Cem and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı, it is also important to discuss the current perspectives of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı and Alevi Kültür Dernekleri. We expected that since the aforementioned organizations are the part of the Alevi-Bektashi Federation and work closely, they could argue that DRA only presents the Sunni Islam, and it should be abolished. Like so, as previously referred in the PSAKD's journal, Kaplan, the current head of PSAKD, also agrees that the DRA should be abolished, and every community should make donations for their own. As Kaplan stated: "We cannot talk about secularism when the DRA is present. We want abolition of DRA and the expenses of the mosques should be paid by the community. That is when the real Muslims appear. We paid for our own dedes. That is how we have been doing for thousands of years. Now it is their time to pay for their own imams."⁵¹⁵ In a similar way, Baş, the head of HBVAKV, also calls for the abolishment of DRA and argued: "DRA cannot represent all religions. It is an institution which releases fatwas. It is the institution of the Sunni faith and practice."⁵¹⁶ Similarly, Demir, who is the current head of AKD stated that he spoke to the former head of the Turkish Grand National Assembly and presented him a report about the demands of Alevis. The head of TGNA then answered that all the demands were reasonable except the abolishment of the DRA. Demir states that he found his answer honest because

⁵¹⁴ Ibid.

⁵¹⁵ Kaplan, "Interview,"

⁵¹⁶ Baş, "Interview,"

everyone is trying to postpone this issue or not answer any questions regarding DRA.⁵¹⁷

To conclude, DRA's approach to Alevis presents an uncertain perspective. As we observed the statements of the heads of DRA from different terms, we can say that on the one hand, they claim that Alevis can live their culture and continue to pray but on the other hand they claim that Alevis and Sunnis are Muslim brothers, they are inseparable and therefore, there is only one place for them to pray which is the mosque. Therefore, by not recognizing cemevis and establishing mosques to Alevi villages and neighborhoods, DRA does not act in an impartial way towards Alevis. In return, even though Alevi civil society organizations have different perspectives on the origins of Alevism, we observed that most of them agree that as a state institution, DRA does not act impartial and causing further tensions between Alevis and Sunnis, which we will observe in the following sections of this chapter.

7.1.2. Compulsory Religious Education

Among the institutional boundaries regarding Alevis, one of the most important one is the compulsory religious education. Turkish secularism, which takes French *laïcité* as an example calls for the state control over religion and religious rights and freedoms are experienced with the assistance of the state. There is a certain neutrality when it comes to representation of religion in public sphere where state employees could not represent their religion and they are not allowed to carry any religious

⁵¹⁷ Demir, "Interview,"

symbols whether it is a headscarf, turban, cross etc. which shows a clearly religious stance. Therefore, instead of simply arguing that secularism refers to a separation of state and religious affairs, instead, religion has taken to a status that it should be excluded from the public life. Currently, the state offers an interpretation of Islam in a specific way. With the help of DRA, the state presents and spread an official Islam with the help of mosques, publishing houses and trained personnel. Nevertheless, this strategy is far from the conventional tradition of secularism which calls for state impartiality of the religion, separating religion from the state. As far as the Alevis are concerned, we can argue that the states lack neutrality and the policies that exceed the scope of secularism demonstrates an unfair treatment to Alevis.

The Lausanne Treaty which was signed July 24, 1923 at the end of World War I was not only a peace treaty, but it also called for the protection of minority rights. Articles 37-45 of the Section III of the Treaty titled “Protection of Minorities” identified the minority rights which is also protected by the League of Nations as stated in the Article 44 of the Lausanne Treaty. The treaty stated that all nationals of Turkey are equal regardless of their religion and this article is valid for both non-Muslims and Muslims alike. As Article 39 stated:

Turkish nationals belonging to non-Moslem minorities will enjoy the same civil and political rights as Moslems. All the inhabitants of Turkey, without distinction of religion, shall be equal before the law. Differences of religion, creed or confession shall not prejudice any Turkish national in matters relating to the enjoyment of civil or political rights, as, for instance,

admission to public employment's, functions and honors, or the exarchate of professions and industries.⁵¹⁸

In the following article, the treaty stated that non-Muslims have the same rights as other Turkish citizens and should be treated equally. As addressed by the Article 40:

Turkish nationals belonging to non-Moslem minorities shall enjoy the same treatment and security in law and in fact as other Turkish nationals. In particular, they shall have an equal right to establish, manage and control at their own expense, any charitable, religious and social institutions, any schools and other establishments for instruction and education, with the right to use their own language and to exercise their own religion freely therein.⁵¹⁹

Based on this article, all non-Muslim minorities in Turkey are protected by law and they have the right to establish their own institutions such as hospitals, associations, foundations, and even schools that provide education in their own language.

Nevertheless, we can argue that these aforementioned articles are not implemented as they should. Perhaps one of the most important reasons is that the Lausanne Treaty only referred to non-Muslim minorities consist of Jews, Armenian Christians and Greek Orthodox. Even though it is inclusive at first, other non-Muslim minorities such as Assyrians do not benefit from these minority rights given by the Lausanne Treaty. As a result, 90 per cent of the Assyrians migrated from Turkey to other

⁵¹⁸ *Lausanne Peace Treaty*, 2019), available from http://www.mfa.gov.tr/lausanne-peace-treaty-part-i_political-clauses.en.mfa

⁵¹⁹ Ibid.

countries including Sweden and Germany.⁵²⁰ However, as minorities, Alevi rights were neither mentioned nor protected by the treaty and were not evaluated under the non-Muslim category. So, what would be the implications for the identifications of non-Muslims on the religious education?

When we examine the history of religious education in Turkey, we could say that it evolved in four phases. The first phase appeared with the Act on Unification of Education (*Tevhid-i Tedrisat Kanunu*) in 1924. Following the addition of the principle of secularism to the constitution, there was no courses on religious education and morality and all institutions teaching religion were closed. In the third phase, the courses on religious education added to the curriculum between 1948-1982 as an elective course. In this phase, the religious education was an elective course for the primary school and high school. As stated in Chapter 4, in October 1966, a political party called the Union Party (Birlik Partisi) was established which consisted of a group of Alevi politicians as well as wealthy Alevi families. Appealing to Alevis, the party statutes and program called for a reform of the religious education. The party program of 1969 stated that the religious education should not be under the monopoly of a single sect (*mezhep*). The party manifesto declared in the same year stated that a reform is necessary for religious education and the DRA should represent all religious groups as well as High Council of Religion (*Yüksek Din Şurası*) should provide the equality between different faiths.⁵²¹ Later, in 1974, in

⁵²⁰ Olgun Akbulut and Zeynep Oya Uysal, "Parental Religious Rights Vs. Compulsory Religious Education in Turkey", *International Journal on Minority and Group Rights*, Vol. 15, no. 4 (2008), p. 441

⁵²¹ Azak, *Islam and Secularism in Turkey: Kemalism, Religion and the Nation State*, p. 171

addition to religious education, a morality course was introduced, and it was compulsory for the students in middle school. Following the 1980 coup d'état, General Kenan Evren convinced that the rising politicization and Kurdish nationalism as well as communist ideas were polarized the country. Therefore, Sunni Islam was perceived as an element that restore the social stabilization, social values and norms that are crucial for social cohesion and the political stability of the country in an effort to diminish polarization.⁵²² The final and current phase started with 1982 Constitution when the religious education became compulsory. But this act was contradictory with the founding principle of the state. According to the Article 12 of the State Education Act, it stated that: "Secularism is the principal of Turkish national education. The teachings of the religious culture and morality among the courses that are taught during primary and secondary education and schools of the equivalent level."⁵²³ The first two paragraphs of the Article 24 of the 1982 Constitution states that everyone's religious rights are protected, and all acts of worship and religious rites and ceremonies could be conducted freely, and no one could be blamed because of their faith. The third paragraph of the same article states that the religious education is under the state provision:

Religious and moral education and instruction shall be conducted under state supervision and control. Instruction in religious culture and morals shall be one of the compulsory lessons in the curricula of primary and secondary schools. Other religious education and instruction shall be subject to the individual's

⁵²² Ioannis Grigoriadis, *Instilling Religion in Greek and Turkish Nationalism: A "Sacred Synthesis"* (New York: Palgrave Macmillan, 2013), p. 76

⁵²³ *The Constitution of the Republic of Turkey*, p. 2

own desire, and in the case of minors, to the request of their legal representatives.⁵²⁴

From 1982 onwards, Religious Culture and Moral Knowledge (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-DKAB) became a compulsory course. The course aimed at teaching religion, which focuses on Islam and the verses and prayers from Qur'an. There is also a book for the course which covers religious education including how to perform namaz and which verses from Qur'an one should cite when praying. However, the number of pages allocated for the other religions and faiths are limited. From 2012 onwards, additional elective courses were also added to the curriculum included The Life of the Prophet Muhammad and The Qur'an. Following the same year, the state increased the number of School of Preachers and Prayers (imam-hatip) that initially educating imams and preachers as the future personnel of the DRA. This situation, in return, raised the number of students who take religious education. Alevis were among the others who suffered from the compulsory religious education.

There were numerous lawsuits and cases brought to not only regional courts but also to European Court of Human Rights. One of the most important was Hasan and Eylem Zengin vs. Turkey which was brought to ECtHR in 2007 on the compulsory religious education. Both Hasan and Eylem Zengin were adherents of Alevism. The applicants argued that the compulsory religious education which were taught in primary and secondary education violated their rights under the second sentence of Article 2 of Protocol No.1 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. According to Paragraph 26, the article states: "In the

⁵²⁴ Ibid.

exercise of any functions which it assumes in relation to education and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions.”⁵²⁵ The decision concluded that compulsory religious instruction in Turkish public schools violates the rights of religious minorities.⁵²⁶ The Court assessed that it is not appropriate to not to provide sufficient protection for the parents that the subject taught in the school would raise a conflict between the school and their family values. This is especially significant when there is no choice presented to the parents of the children especially for those who belong to a faith other than Sunni Islam. It is also stated that Christian and Jewish pupils are exempted from compulsory religious education, but this situation does not apply to Alevi pupils. Therefore, as Paragraphs 77, 78 and 79 suggests, the Court concluded that there is a violation of the Article 2 of Protocol No.1 together with Article 9 of the Convention which provides the right of freedom of taught and freedom of religion

Another significant and recent case which brought to the ECtHR in 2014 is *Mansur Yalçın and Others vs. Turkey*. Like *Zengin vs. Turkey* case, the applicants belong to the Alevi faith. The applicants brought the case to the court on the grounds that according to the applicants, the way compulsory religious education courses which are taught in primary and secondary schools violated their rights under the second sentence of Article 2 of Protocol No. 1 as well as violation of the Articles 9 and 14 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The

⁵²⁵ *The Case of Hasan and Eylem Zengin Vs. Turkey*, 2007), available from [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-82580%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-82580%22]})

⁵²⁶ Shakman Hurd, *Beyond Religious Freedom: The New Global Politics of Religion*, p. 96

applicants' children had attended the compulsory religious courses both in primary and secondary education. Before applying to the ECtHR, the applicants went through domestic proceedings starting with Ministry of Education in 2005 asking for a review of the syllabus of compulsory religious education and training of the teachers who taught these courses. The Ministry replied that the primary level education textbooks include ethnical and religious values common to society. For the secondary level education, in addition to these common values, they claimed that the syllabus has a supra-denominational (*mezhepler üstü*) approach and the textbooks included other understandings of Islam (Paragraph 8).⁵²⁷ For the 2005-2006 school year, the Ministry stated that the syllabus did not favor any branch of Islam. For the following grades, Ministry stated that syllabus for Year 9 and 11 teaches the Turkish Islam and includes different interpretations of Islam and finally Year 12 includes Alevi-Bektashi culture (Paragraph 8).⁵²⁸ After their application rejected, the applicant applied to the Administrative Court. The applicants argued that teaching is focused on Sunni interpretation of Islam and Alevism is only briefly summarized (Paragraph 12). In 2009, the Court rejected the applicants' claims and stated that both the course and the textbooks take a supra-denominational approach, and the state neutrality is respected (Paragraph 13).⁵²⁹

⁵²⁷ *Case of Mansur Yalcin and Others Vs. Turkey*, 2014), available from [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-146487%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-146487%22]})

⁵²⁸ Ibid.

⁵²⁹ Ibid.

Following the domestic proceedings, the applicants decided to apply the ECtHR. The applicants presented three documents and reports which were prepared by academics and argued that the syllabus of 2007-2008 and adjustments that were made afterwards does not present any changes and shows that the syllabus is not impartial. In addition, the textbooks, and the course of DKAB avoids to present cemevis as the place of worship of Alevis but instead it refers to it as “where cem takes place.” Another significant issue is with regards to Nusayris, which as the textbook states, it derived from the Qur’an. The applicants added that there have not been any substantial changes to the textbooks or the syllabus of the course. Because of these reasons, the applicants argued that Turkey violates the Toledo principles. Toledo principles states that religious education should be “sensitive, balanced, inclusive, non-doctrinal, impartial, and based on human rights principles relating to freedom of religion or belief.” (Paragraph 20).⁵³⁰ Based on the principles, it was stated that the changes made in the syllabus and textbooks were not alter the doctrinal nature of the compulsory religious education courses. Often, there are references to “our prophet” or “our religion” taught as a religious dogma (Paragraph 20).⁵³¹ Second, it was stated that the state acts impartial while assessing the legitimacy of the religious beliefs. Rejecting cemevis as the Alevi place of worship is incompatible with the state’s impartiality. The Court’s assessed the case based on the Article 2 of Protocol No. 1 as well as violation of the Articles 9 and 14 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The Court assessed that it is the state’s responsibility to provide a non-doctrinal education and should not discriminate between any denominations, sects, or religions. Even though the Court stated there

⁵³⁰ Ibid.

⁵³¹ Ibid.

have been some improvements made to the syllabus and the textbooks of the compulsory religious education, the DKAB courses continue to present a Sunni perspective. The Court also assessed that the state is the guarantor of the religious pluralism but supporting a single religious perspective contradicts with the principles of impartiality and equality. In addition, the Court stated that it would be contradictory when children learn one faith at home and educated with another at the school. Hence, the religious education children learn at home and at school should not be differentiated. Finally, the Court stated that even though there have been changes in the curriculum, there is no respect for the other faiths and Turkish education system does not provide enough courses. Because the Turkish system is lacking providing religious education for the children, who belong to different denominations, based on their own faith and preventing parents to provide necessary religious education for their children, the Court's evaluation resulted in the violation of the Article 2 of the Protocol No.1.

As far as these cases are concern, one can state that even though Turkey did not comply with the ECtHR decisions. Even though the JDP government started the Alevi Opening in an effort to comply with the EU norms which are repeatedly stated in EU progress reports that religious minorities, especially Alevis, are facing with discrimination. Even though there has been slight changes and additions about the Alevi faith in the compulsory religious education textbooks, the ECtHR stated that, there is a violation of freedom of religion and the state is lacking its non-doctrinal and impartial perspective. By examining compulsory religious education based on Europeanization theory, Grigoriadis and Gurcel argue that Turkey presents a case of misfit because there is a contradiction between domestic legislation and the

European norms on human rights.⁵³² Even though national legislation regarding compulsory religious education started to comply with the European legislation, the Minister of National Education claims that compulsory religious education courses are offered for Alevis and other minorities, but it is not clear to what extent these changes would provide freedom of choice for both parents and the children when it comes to religious education.⁵³³

So, what are the reactions of Alevi civil society organizations on compulsory religious education? According to our research, we found two distinct perspectives on compulsory religious education. The first group that include Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı, Alevi Kültür Dernekleri and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı. These Alevi civil society organizations argued that compulsory religious education should be abolished, and such kind of course has no place in a secular country. On the other hand, Cem Vakfı argues that compulsory religious education should be either elective or should be reorganized in a way to incorporate Alevi faith and different religions other than Islam.

Perhaps, PSAKD is one of the most critical Alevi civil society organizations on compulsory religious education. Both the association's monthly journal as well as board of managers stressed repeatedly that compulsory religious education has no place in a secular country. In fact, in 1997, PSAKD applied to Turkish Grand National Assembly to change Section 4 of the Article 24 and 1739 Act on National

⁵³² Grigoriadis and Gurcel, "Religious Courses in Turkish Public Education: Explaining Domestic Change with Europeanization", pp. 302-03

⁵³³ Ibid., p. 320

Education to demand the abolishment of compulsory religious education. In their petition, PSAKD stressed that the existence of Religious Culture and Moral Knowledge course is contradictory to secularism, which is one of the founding elements of the Republic of Turkey. As the editorial board of *Pir Sultan Abdal Kùltür Sanat Dergisi* writes:

...A secular state can neither intervene with anyone's religion and faith nor it could be close to any of the religions or sects, support any of them or discriminate between them. Secularism is not only about separation of state and religious affairs, but it also means to prevent religion to affect scientific education. On the one hand, the Religious Culture and Moral Knowledge course disregards the differences between faiths among the citizens and on the other hand, it neglects scientific education and guiding the education based on religion.⁵³⁴

Following this statement, the same issue of the journal presents various occasions regarding discriminations that Alevi students face during compulsory religious education. During a Religious Culture and Moral Knowledge class, one of the instructors in Ayrancı Lisesi degraded Alevis as he was lecturing on non-Muslims and argued that non-Muslims who lived in the West sleep with their daughters, brothers, and fathers just like Alevis. In 1989, the principal of an elementary school in Gazi neighborhood in Istanbul argued that 70% of Alevi daughters do not have hymen, claiming they are morally inferior compare to Sunni believers. Similarly, *Pir Sultan Abdal Kùltür Sanat Dergisi* argued that various dictionaries of publishing

⁵³⁴ "Zorunlu Din Derslerinin Kaldırılması Konusunda Tbm'm'ne Başvurumuz", *Pir Sultan Abdal Kùltür Sanat Dergisi*, Vol. 6, no. 23 (1997), p. 26

houses have also degrading definitions of Alevis and Kızılbash. The Turkish-English dictionary published İnkilap and Aka publishing houses define Alevi-Kızılbash as “A sinful sect of Muslims who are low on morality previously fought for Shah Ismail.” Likewise, in a Turkish-English dictionary published by Redhouse, the definition of Alevis in page 662 stated that “Kızılbash are the ones who are low on moral and sexual values.”⁵³⁵ These statements presented by teachers as well as dictionaries show that Alevis are perceived and defined based on their lack of morality and presented as inferior compared to other Muslims. In return, this situation causes more social boundaries to appear on state level as well as on personal level. Alevis do not only forced to take compulsory religious education, but also faced with discrimination, and accepted as sexually and morally inferior which causing further marginalization of the Alevi identity.

Kaya, the accountant of PSAKD also claims that the very existence of compulsory religious education is discrimination towards Alevis. He claims that Alevi children learn about Aleviness at home and when they start school, they must take Religious Culture and Moral Knowledge Course. In return, Kaya argues, they got confused because they learn Aleviness at home and then the school teaches them the five pillars of Islam and how to perform namaz. Kaya believes that when the parents educate their children at home about their faith, they would be sure about their belief: “If the state denies the religious education I have given to my child at home, you cannot make him or her forget about it by simply teaching another one at school. If the school says, “Alevi kids, learn how to fast during Ramadan”, I say to them not to

⁵³⁵ Ibid., p. 27

fast and make him learn Ali instead of Osmani Ebubekir and Ömer.⁵³⁶ Here, Kaya maintains that Alevi faith that children learn at home could not be changed because the families have the right to provide necessary religious education to their children and this education could not be forced by any compulsory course, especially if this course is reflecting the perspective of only a single religion. As Kaya further adds that the situation is getting worse every day. He states that they force students to follow Sunni traditions and the book designed for Religious Culture and Moral Knowledge includes only a few information about Alevi faith:

I have worked under the supervision of general directory of religious education as well as the Ministry of National Education. Nothing has changed so far. The schools that were previously regular and teach Religious Culture and Moral Knowledge became mosques [imam-hatip]. Previously, there were forcing students to preform namaz on the desk and teach ablution in filthy places. Now, they students to mosque. So, nothing has changed. The book of Religious Culture and Moral Knowledge only mention a few things about Ali and Ali supporters as well as Imam Cafer. It just mentions that supporters of Ali are Alevis, but the book does not mention the essence of Alevism. There is nothing about us. They just wrote their own Sunni perspective.⁵³⁷

Similarly, Baş, the head of HBVAKV also argues that compulsory religious education should be banned. However, if the state includes religious education, then, he argues, everyone has the right to give religious education to their children and all these faiths and religions should also be included in the curriculum. He also stated

⁵³⁶ Kaya, "Interview,"

⁵³⁷ Ibid.

that if there is a Sunni majority that want to educate their children according to this religion, the state does not have to provide and finance this education. So, each student should be trained based on their faith or religion depends on their parents' choosing. Baş also adds that it is not only Alevis that faced with hardships and discrimination but there are others as well:

The compulsory religious education damages the Alevis heavily. Compare this situation with Atheists. Are they not the citizens of this country? Is there any article of the Turkish constitution that someone must belong to a religion for him or her to be accepted as citizen? Nobody speaks about atheists. An atheist also has a right to educate his or her children according to his or her belief...This is a disaster for Alevis, it is a slaughter. We can say that it is a cultural genocide. The compulsory religious course is the cultural genocide in Turkey. There are decisions of both Supreme Court of Turkey and ECtHR. But current Justice and Development Party government adding more elective courses to the curriculum even though the Constitutional Court declared that it is contradictory to the constitution...The truth is Alevis are being assimilated. The Alevis are paralyzed culturally, sociologically, and religiously. Because every society's future are children. What they do to our children is cruelty. Our children are Alevi at home but when they go to school, they must bow their head because they cannot reveal their identity. These are the perfect ways of genocide.⁵³⁸

Like Kaya, Baş argues that Alevis do have rights to educate their children at home and they cannot be forced to learn the basics and traditions of Sunni Islam taught in schools. When a specific religion is forced to children to learn, it is no different than

⁵³⁸ Baş, "Interview,"

a cultural genocide. For Baş, the state does not only expand the boundaries of Islam by including Alevi students as well as students of other faiths but also it aims to assimilate them by educating students based on the founding elements of Sunni Islam. Therefore, the boundaries are made on the state level by accepting such religious education as a compulsory course in the curriculum. Another Alevi civil society organization that is critical of compulsory religious education is Alevi Kültür Dernekleri. Similar to previous members of Alevi civil society organizations, Demir, the head of AKD, argues that there are certain court decisions by ECtHR and this course should be either removed or should be an elective course. Then he adds:

Everybody can give instruction on religious education. Besides, most of the elementary schools became imam-hatip and even this situation is so cruel. Because most of the Alevi students are forced to attend imam-hatip schools. It is not the right approach...It is a syllabus precisely built for the understanding of Sunni-Islam. This situation brings a huge catastrophe to other Sunni children as well. Because if children want to learn their religion, their family teach them. They teach them anything regarding Muslimhood, the way of living and ways of praying of Islam. The children learn these at home, at school and at mosque. Setting mosques aside, now, there are even Qur'an courses everywhere. If the state wants to raise imams and preachers, they have enough of them. But if every school in Turkey becomes an imam-hatip and if the religious education is compulsory, then there is a problem.⁵³⁹

Here, Demir states that the presence of the School of Preachers and Prayers (imam-hatip) and compulsory religious education are not only causing a problem to Alevi

⁵³⁹ Demir, "Interview,"

students, who are forced to attend these schools and have to take these courses but also this situation becomes a burden for the other Muslim believers as well. Since the students can also receive religious education from parents and each parent has the right to teach their religion to his or her children, Demir argues, the state has no part in this and therefore cannot force anyone to be educated from the perspective of an institutionalized religion. Another Alevi civil society organization that is critical about compulsory religious education is Dünya Ehl-i Beyt Vakfı. As previously discussed in the previous chapter, Altun, the head of DEBV, was one of the Alevi civil society organizations' leader who argued that Alevism means Islam and he found no difference between them. Even though he believes that Alevism and Islam are the same, Altun argues that compulsory religious education should be abolished and said: "In general, the education syllabus is not in the way we want it to be...Turkey should always turn its face to West and not East. There is no technology, humanity, civilization, or modernity in Arab countries. Atatürk made a country from scratch and the ones against him are wrong."⁵⁴⁰ Here, Altun makes a similar statement about compulsory religious education but he also adds that we should not be like Arab countries where all aspects of life are interpreted based on religion and not the reason. Therefore, he finds Atatürk's reforms practical and argue that there is no place for compulsory religious education in Turkey.

On the other hand, instead of abolishing the compulsory religious education, Cem Vakfı calls for the reorganization of the course and the curriculum. As Döner, the current head of foundation, states Cem Vakfı worked together with a few theology

⁵⁴⁰ Altun, "Interview,"

professors, teachers from imam-hatip as well as Alevi leaders to analyze the curriculum on compulsory religious education and found several issues that need to be fixed by the Ministry of National Education. They are hoping that these issues will be fixed, and suggested subjects, traditions and prominent figures related to Alevi faith such as the life of Hüseyin and Fatma, Hızır and Muharrem Fast and Gadir Hum will be added to the curriculum. By wishing to add the concepts and figures significant to Alevism, the foundation argues that religious education should continue to be compulsory. As Döner stated:

We say that Religious Culture and Moral Knowledge courses should be compulsory. Why? So that Sunni children can learn Alevism and Alevi children can learn Sunni Islam. As soon as they learn, they will realize that they believe in same thing. The believe in same values. Then, when they grow up, these children will also instruct their children in the same way.⁵⁴¹

When we ask whether the foundation supports that Alevi children can learn about Alevism at home and they should be exempted from the compulsory religious education, Döner said: “Alevi children can learn about Alevism at home, but their mothers and fathers do not know about Alevism either! Their mother and father learn about Alevism from hearsay. They believe in Ali, Hasan and Huseyin. So? Where is the essence of it? Alevi faith is such a wide and deep philosophy that one needs to learn the rules and principles.”⁵⁴² Here, Döner argues that compulsory religious education is not assimilatory, but in fact, it is an effective way to introduce different faiths with each other where Sunnis can learn about Alevism and Alevis can learn

⁵⁴¹ Döner, "Interview,"

⁵⁴² Ibid.

about Sunni Islam through compulsory religious education. The foundation argues that with just slight changes, compulsory religious education that many Alevis and Alevi civil society organizations oppose, can become an opportunity for Alevis to learn their faith if they are unable to learn from their parents. Recently, Cem Vakfı prepared a book for Religious Culture and Moral Knowledge which could be used in schools and shared this book with other Alevi civil society organizations to ask their opinion. Although the organizations in favor of the abolishment of compulsory religious education courses rejected the idea, Cem Vakfı sent it to Board of Education (*Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*) under Ministry of National Education for further examination.

As far as two main perspectives are concerned, we can argue that the first group that argues compulsory religious education is not reflecting the secular idea which is one of the founding principles of the Republic, could believe that continuation and addition of new elective courses are the result of an assimilation process by forcing Alevis to learn Sunni Islam and its practices. On the other hand, Cem Vakfı that is in favor of compulsory religious education, claims that compulsory religious education is beneficial to Alevi children since they get to learn their faith as well as Sunni Islam through school education. Nevertheless, even though this approach is pro-state and favoring religious education that neglects Alevi faith, the foundation believes that necessary adjustments about the inclusion of Alevi faith to the curriculum will be made in the future.

7.2. Negligence, Repression, Assimilation of Alevi Identity and Alevi-made Boundaries

Having discussed two important aspects of state-level discrimination mechanism against Alevi faith, now the discussion aims to examine the reactions of the Alevis and how Alevis cope with negligence, repression, and assimilation of their identity. More specifically, this section's purpose is to understand to what extent Alevis feel included or excluded from the Turkish nation and what kinds of strategies they pursue as a reaction to state. To achieve this objective, this section will discuss how Alevis feel repressed and assimilated and reflect on assimilatory strategies through dissimulation and how they react to these strategies.

Both the previous chapter and the early sections of this chapter we argued that Alevis felt discriminated and oppressed since the Ottoman era and this situation continued after the Republic of Turkey was established. In all these periods, Alevis were exposed to repression of the state and dominated by the Sunni majority. As a reaction to these acts, following the Alevi revival in 1980s, Alevis came together and established civil society organizations and organized to create a solidarity for their community which would strengthen their bond and commemorate the previous atrocities. The narratives of repression which connect the past and the present are quite important for the self-identification of Alevis. By often referring to these narratives and comparing past and present, Alevis tend to draw parallels with the past that they have been suffering for a long time and continue to suffer even today. Alevi Revival movement has employed many references to stress the massacres and outrages against Alevis from Karbala to Seljuk and to the Ottoman era and even to

the present day. According to Vorhoff, a prominent scholar of Alevi studies, such narratives portray two groups of people:

On the one side there are the humble nomads, the modest farmers, the workers, the urban poor, the weak and underprivileged. They all appear as innocent, just, good, righteous and at the same time as ready to suffer for their ideal—a democratic society based on equality, justice, freedom, and solidarity...these men and the common people are the ones who are discriminated against, suppressed, exploited, and murdered by an unscrupulous caste of despotic, cruel rulers and rich, treacherous merchants...every past era has produced its heroes and villains, each representing the opposing principles of Good and Evil. In such a confrontation, the oppressed appear most often as a non-Arab people, particularly Turks; the oppressors are Arabs, or “degenerate”, “decadent” Turks such as Seljuks or the Ottomans.⁵⁴³

Consequently, over the years of the development of Alevi Revival, Alevis tend to construct their identity based on political salience and historical boundaries that marks the history of Alevism through the narratives of their repression and massacres. By drawing boundaries through differentiation, Alevis used different narratives to stress its distinction from Sunni majority.

Among the narratives of these atrocities, Karbala is the most important and referenced one. Alevis tend to give reference to Karbala and the related names and

⁵⁴³ Karin Vorhoff, "The Past in the Future: Discourses on the Alevis in Contemporary Turkey" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), p. 104

concepts to present that they have been oppressed under Sunni Islam for over centuries. By drawing parallels between past and present, they tend to relate present occasions to past signifying that their suffering never ended. Özkan argues that even though they have no problems with Sunni folk, they have a problem with the repression of Alevi faith and adds:

We are against Yavuz and Yazid mentality. We are against the palace mentality, a palace that Muawiya was once built. Before that, Muhammad was emphasizing the beauty of humankind. Ali symbolizes dying for justice. Our suffering started when Islam became the religion of the rulers. Our fight began when Husayn and his followers were slaughtered in Karbala. Therefore, we are against politicized Islam.⁵⁴⁴

Here, Özkan draws parallels from the past by comparing Karbala and Selim I, one of the Ottoman sultans that waged war against Safavid Dynasty and fight with Kızılbaş. Alevis believed that there had been a slaughter against Kızılbaş Alevis and hence, presenting resemblances with Karbala where the son of Ali and his followers were killed. So-called “Karbala Syndrome” is a common denominator in all Alevis who state that they have been suffering since the martyrdom of Husayn and this suffering has not ended yet. Therefore, the sense of injustice that what keeps them together and fight for their cause. The Battle of Karbala is commemorated by many Alevis and Muharram fast is kept every year in the memory of the ones who died in Karbala. As Tambar (2011) argues, today, Karbala mourning and commemorations are the important components of Alevism which also connects past and present so that Alevis would not forget that they suffered so much, which

⁵⁴⁴ Özkan, "Interview,"

generates a sense of solidarity on the basis of repression.⁵⁴⁵ In another occasion, Özkan draws parallels with other Alevi killings following his statements about Karbala:

We are against the ones who mark our homes. We are against the ones who slaughtered us in Çorum, Maraş, Dersim and Gazi. We are against the ones who shot Ethem during Gezi Parkı protests. We are against injustice. Sunni faith might be majority here, but it is similar to the oppression that Germans exercised against Jews. We support Jewish people against German fascism. Again, we do support the oppressed people of Palestine in their war with Israel.⁵⁴⁶

At this point, what draws our attention is that he does not only mention Karbala, but also previous Alevi killings back in the 1980s and the 1990s and serious clashes between Islamist extremists and Alevis as mentioned above. These were important turning points that left scars in the collective memories of Alevis that they still fear these atrocities would happen again. As we stated earlier, Alevis also reflect upon past to explain the current political situations such as Gezi Parkı protests. In addition, Özkan also relates the oppression that Alevis faced to other nationalities faced with atrocities because of their faith and shows that because Alevis are still stigmatized and seen as “the other”, they share common points with others who shares a similar faith. Here, social, and political struggle are crucial factors in which Alevis align

⁵⁴⁵ Tambar, "Iterations of Lament: Anachronism and Affect in a Shi'i Islamic Revival in Turkey", pp. 499-500

⁵⁴⁶ Özkan, "Interview,"

themselves with other disadvantaged groups and show that standing strong against oppression also means Alevism.

One of the most important denominators regarding tension points with Sunni Islam is daily tensions that prevents Alevis to exercise their faith freely. In all the interviews that we conducted in Alevi association and foundations, while explaining the meaning Alevism, they often refer to difficulties to worship and how they can no longer address their identity openly due to certain pressures. According to Aydoğan, who is a board member in PSAKD, this situation became apparent in the 1980s. As Aydoğan states:

People started to ask us which sect we belong to. When I told them I am Alevi, I can no longer get a job. All my job applications were rejected. This sense of repression brings Alevis together. Since there are no tribal connections in cities, we become together and create ghettos such as Tuzluca, Dikmen and Batıkent where we can live together.⁵⁴⁷

Many Alevis agree that what makes Alevis unite is their resistance against oppression. Not recognized officially by the state on the one hand and facing discrimination by Sunni folk on the other, Alevis either choose to engage in dissimulation (*takiye*) or openly resist against intolerance. Coming out or openly expressing their Alevi identity was even painful for some of them because they feared that they would be harmed even more. Altun, the head of DEBV said that before the “coming out”, people could not openly state that they were Alevi, and he adds:

⁵⁴⁷ Aydoğan, "Interview,"

Once we started to publish Ehlîbeyt Newspaper and organized series of events to commemorate our significant minstrels and poets Shah Hatayi and Pir Sultan Abdal. All dedes were against us, fearing that we would get killed. Cems were previously held in secret because Alevis were attacked many times. That is why the watcher (gözcü), who is responsible to keep the ceremony calm and watches the door, is still present in congregation halls.⁵⁴⁸

Here, we can observe that by facing pressure and suppression, Alevis engage in dissimulation. In some cases, Alevis must show that they are part of the society by acting like they are Sunni. In a different example, Kaya from PSAKD articulates that since Alevis have been the victim of various attacks and seen as the other by the Sunni majority, they engage in dissimulation. He says he lives in Keçiören, a Sunni dominated neighborhood in Ankara, and he adds:

I leave the lights on for thirty nights during Ramadan. I do not fast, but I turn on the lights, which shows that I am awake during sahur. But I am sleeping. Why? Since they despise us, I hide myself from Sunnis because they keep saying “do not eat what Alevis slaughtered.” I could not care less whether they eat it or not but all I know is I am not engaging with any haram.⁵⁴⁹

Following the interview, Kaya tells us another story about his teenager years which he spent his hometown, Hacıbektaş. He states that Alevis always coalesced each other as much as they can to protect themselves from any harm. As Kaya states:

Hacıbektaş is a small town around five thousand people. It is between Kayseri, Kırşehir and Nevşehir. Kayseri is around one or two million and Kırşehir is just above one hundred and thousand people. The population of

⁵⁴⁸ Altun, "Interview,"

⁵⁴⁹ Kaya, "Interview,"

Nevşehir is about more than fifteen hundred thousand. How can we survive against these big populations? We must cooperate with each other and we must stand together. We are a municipality under Nevşehir. We used to get our passports from the city center with a buss full of people. Why? So that we would not be attacked by some people when we get off the bus. Because if we were crowded, then we could fight back to them. That is why we are dissimulationists (takiyeciyizdir). Even if we cannot hide anything, we are still attached to each other. And our attachment comes from our history of suppression.⁵⁵⁰

In addition to dissimulation, some Alevis tend to subvert the Sunni rituals and create new traditions counter to Sunni Islam. Akbayır tells the story of his friend's son who asked his father why they could not go to the mosque to pray during Eid just like the other kids in his classroom. In return, boy's father said because they are Alevi, they cannot go to mosque and pray during Ramadan. As a result, Cem Vakfı decided to hold Ramadan cem every year during the first day of the Feast of Ramadan as a counter ritual and celebration to Ramazan praying during Eid. Even though this annual cems are highly criticized by Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri for being sympathetic to Sunni Islam and copying the rituals of it, the foundation continues with the Ramadan cem.

Another crucial point with regard to differences between Alevism vis-à-vis Sunni Islam is the argument of “flexible” Alevism versus “strict” Sunni Islam. In all Alevi circles, especially in Alevi organizations, Alevism is usually addressed as

⁵⁵⁰ Ibid.

progressive (*ilerici*), open to change (*değişim ve dönüşüme açık*) and contemporary (*çağdaş*) while Sunni Islam is often referred as backward (*gerici*) and assimilatory. There is a constant comparison between two faiths and whenever Alevism comes up, there is a contrast with Sunni Islam hinted in the argument. By referring to Sunni Islam, Cemal Şahin from Cem Vakfı addresses an extremely basic point from his daily life and how they precede their worship rituals:

There is no coercion in our faith. There might be some of us fasting during Muharram, but my father has never forced me to fast during Muharram. My father fasts during Muharram, but I do not. But we respect the ones who do. In the evening, we break the fast together and kiss his hand. That day, we hold a feast, but we do not show off and we do it in private. It is a way of life and the purpose is the honesty and truth.⁵⁵¹

In another conversation, he stresses how daily encounters with Sunni Islam shape his life. He argues that he has been bullied various times by his co-workers because he is Alevi:

I feel myself as an outcast. At work, people ask me why I do not fast during Ramadan, and I say that I will answer the God and it is between me and the God. He further asks if I am a Muslim or not and I say yes. Then he says: "if you are a Muslim then act like a Muslim." Whenever I try to drink tea or eat my meal during Ramadan, I do it in utmost secrecy.⁵⁵²

In brief, Alevis faced with many social boundaries through the atrocities they faced as well as through assimilation policies that we mention in the earlier sections of this chapter. As a result, by drawing parallels with their past experiences from the

⁵⁵¹ Şahin, "Interview,"

⁵⁵² Ibid.

occurrence of Karbala incident through the present day massacres they faced in Maraş, Çorum, Sivas and Gazi and even Gezi Parkı protests, following the death of Berkin Elvan, an Alevi child who was going to the market during the protests. These collective memories are significant since they made them remember what they have been through all these centuries and make them prudent. At the same time, to overcome the feelings of the oppression and sense of “the other” emerged because of these atrocities, they coalesced each other even more. Then, the Alevi-made boundaries are constructed by living together in neighborhoods and hiding their identity whenever possible to prevent any attack or judgment based on their religious identity.

7.3. Alevis in Europe and the European Union

The European Union is an important actor along with the state as well as state institutions and policies such as the DRA and compulsory religious education. Even though Turkey is a candidate country the EU still has sanctions during the accession process. One of the most important one is regarding protection of the rights of religious minorities. Previously, the EU published progress reports on Turkey mentioning the problems Alevis face while they establish cemevis. In every year, progress reports stated that cemevis are not officially recognized by the state as the house of worship. Surprisingly, a progress report published in 2008 states that one of the municipalities recognized cemevi as the place of worship and covered its water

bills similar to mosque tariffs.⁵⁵³ However, as the previous reports suggest, the demands of the EU with respect to Alevis is such decisions should be applied to all around Turkey and should not be specific to regions so that Alevis could not face with any restrictions. The progress report published in 2009 observes and increase in the numbers of established cemevis as well as municipalities that recognize them as house of worship. Nevertheless, as previous reports and the last case brought up to ECtHR show that Turkey has not taken any steps toward recognizing neither Alevi faith not their house of worship.

İzzettin Doğan, the honorary president of Cem Vakfı, is one of the most influential figures among the Alevis who fought for the recognition of Alevi rights. Being a professor of international law as well as an Alevi, Doğan brought the case of cemevi to the ECtHR and demanded that Turkey should recognize Alevis as well as their official worship house cemevi. During the trials of *Doğan et al. vs. Turkey*, the position of the state become clear not only about cemevi, but also about Alevi faith. Turkish government presented a report stating that there is no such discrimination in Islamic faith and Sufi school of thought. Hence, when asked about religious identification of Alevis, the representatives of the state answered as “Muslim” without emphasizing which tariqa or Sufi faith they believe. But the report further states that: “Alevism, which has historical roots to thousands of years, cannot be

⁵⁵³ *European Comission, 2008 Turkey Progress Report*, (2008), available from http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf

accepted as a new religious movement.”⁵⁵⁴ The government brought a scientific committee together to defend this argument even further. According to the committee, religious groups are consisted of three diverse groups: The group argues that it is a religion, the group supports that Alevism is a sect, and the group claims that Alevis are a mystical group. Based on this classification, the committee concluded that Alevi faith belongs to the mystical groups and they believe in Islam and accepted the Qu’ran as the only book and Muhammad is the prophet. The report also stated that praying five times a day, fasting, and going to hajj are common rituals for all Muslims regardless of their sect and theological background.⁵⁵⁵ In addition, the report adds that when Sunnis and Alevis compared, since cemevis are the places where convenances and rituals (*adap ve erkan*) take place, it is not possible to consider comparing cemevi with a place of worship. Hence, the report argues, Alevism can only be compared to Qadiri and Naqshbandi or other Sufi tariqas. On the other hand, Alevis argued that since they are the citizens of Turkey, they have the right to have the same infrastructure and services provided to mosques. In the end, ECtHR officially recognized cemevis as houses of worship and concluded that Alevis should receive religious service from the state under public service. By referring to the recent court decision by ECtHR about recognition of cemevis as official worship places of Alevis, Kaplan states that they are supporting Cem Vakfı in this struggle even though they have different opinions on the very definition of Alevism:

⁵⁵⁴ *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Daire İzzettin Doğan Ve Diğerleri Türkiye Davası*

Kararı, (İstanbul: CEM Vakfı Yayınları, 2016), p. 51

⁵⁵⁵ *Ibid.*, pp. 51-52

During trials, Cem Vakfi argued that the worship place for Alevis is cemevi because Alevism is an independent faith. A counter argument was that if Alevism is within Islam, then Islam already has a worship place which is the mosque. That is why the court stated that since there are no separate worship places in Christian sects except church, once cannot grant a separate one if Alevism considered within Islam. But Cem Vakfi managed to prove the opposite and that is why we support them in this cause.⁵⁵⁶

The result showed that even though Alevis are a minority in Turkey, an international institution such as ECtHR concluded that they have a separate house of worship and their rights should be protected, and they should be given same rights as the rest of the citizens. As Wimmer presents, these international organizations such as the EU and the ECtHR could function as actors that engage in exogenous shift and change the boundaries between the power structure and alliances. According to Wimmer, "institutional frameworks, power distributions or political alliances may change because new institutions, resources, or actors are introduced."⁵⁵⁷ This decision presents one of these examples based on Wimmer's theoretical framework meaning that the interventions of the EU and the ECtHR as external actors that engages in interventions to the candidate countries for the protection of minority rights. In that way, the EU becomes an effective actor which influence the state's approach towards Alevis through sanctions and court decisions.

⁵⁵⁶ Kaplan, "Interview,"

⁵⁵⁷ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 106

7.4. Alevi Opening

Following the pressures of the EU's progress reports as well as the statements made about the minorities in Turkey, the court decisions declared by ECtHR and the rise of Alevi civil society organizations in Turkey paved the way to Justice and Development Party's Alevi Opening. As an external actor that part of the exogenous shift, the EU triggered the Alevi opening. Following this, the JDP government and the Alevi civil society organizations became the main actors in the initiative. The JDP government started this initiative from 2007 onwards and by examining the statements by Erdoğan, who was the head of the party and Prime Minister back then, we can observe that the perspective of JDP on Alevis was almost similar to DRA. This means that the party and Erdoğan equate Alevism with Sunni Islam and do not recognize cemevis. In one of his statements, Erdoğan said:

Is not Alevism mean loving Ali? Are not Alevis Muslim? Sunnis are Muslim, too. If Alevism means love for Ali, then I am the perfect Alevi. Because I love Ali so much. How can I not like him? I try to live like him. But I cannot comment on the ones who shows up and say, "I am Alevi" and not act or live the way that Ali did.⁵⁵⁸

In 2013 during a breakfast meeting together with MPs, when asked about his opinion on whether Alevism is a religion, current President Erdoğan argued that Alevism is not a religion and cemevi is not a house of worship and he defined Alevism:

It is not a religion. It looks like an institution within Islam. It does not have a clear definition. In the past, we used to perceive them as the ones that love

⁵⁵⁸ Tolga Balci, *Iste Ak Parti'nin 16 Yıllık Alevi Karnesi* 2018), p. 1, available from http://www.habercem.com/iste-ak-partinin-16-yillik-alevi-karnesi_d168794.html

Ali. But as a way of life, they have nothing to resemble the way that Ali lived. The ones that appropriate to our lives are Turkish Alevis...Cemevis are not houses of worship. There is only one house of worship in Islam and that is mosque. Cemevis are culture houses (kültür evi).⁵⁵⁹

As far as JDP's approach to Alevi Opening is concerned, JDP engaged in a passive understanding of secularism which perceives the state as a neutral institution towards religious and sectarian groups.⁵⁶⁰ This understanding is quite the opposite of assertive secularism, a concept introduced by Kuru (2006) which calls for the secular view of the state towards public sphere and religion is pushed towards the private sphere.⁵⁶¹ The Alevi Opening aimed at reforming state-society relationship in a democratic setting which in return, estimated that the initiation would put an end to the restrictions on religious expression. Thus, the initiative was supported by not only the JDP government and Alevis but also post-Islamic intellectuals also started to discuss universal rights and liberties based on the current situation of Turkey. According to these intellectuals, the recognition problem of Alevis is related to the authoritarian version of secularism that appeared because of foundation of the Republic. Therefore, they argued that a liberal interpretation of democracy would be

⁵⁵⁹ Ibid.

⁵⁶⁰ Derya Özkul, "Alevi "Openings" and Politicization of the "Alevi Issue" During the Akp Rule", *Turkish Studies*, Vol. 16, no. 1 (2015), Bayram Ali Soner and Şule Toktaş, "Alevis and Alevism in the Changing Context of Turkish Politics: The Justice and Development Party's Alevi Opening", *Turkish Studies*, Vol. 12, no. 3 (2011)

⁵⁶¹ Ahmet Kuru, "Reinterpretation of Secularism in Turkey: The Case of the Justice and Development Party" in M. H. Yavuz, ed., *The Emergence of a New Turkey: Democracy and the Ak Parti* (Salt Lake City, UT: The University of Utah Press, 2006)

a remedy of the problem which would free the religion from the control of the state.⁵⁶² For them, Alevi representation in DRA, public funds for houses of worship and reorganization of compulsory religious education courses seem like more realistic demands compared to the abolishment of the DRA. Wimmer argues that the boundaries can also change when actors adopt new strategies that they previously did not engage and not part of their existing repertoire and these new strategies pursued by actors are called exogenous drift.⁵⁶³ There are many examples around the world such as the global diffusion of equalization movement pursued by African Americans in the civil rights movement which was then affected so many other movements. In the case of Alevis, the initiative was brought by the government to discuss the problems of Alevis and to fulfill their demands.

Nevertheless, as the opening started, even though Alevis were excited at first, they knew that JDP is the party that has Islamic background. The JDP government started this initiative just before 2007 general elections. The first step was Erdoğan's visit to a cemevi and his speech about the situation of cemevis and the problems Alevis faced throughout the years. Meanwhile, this gesture as well as JDP's effort to solve the Alevi issue gained momentum when JDP nominated a couple of Alevis to be elected as MPs to the Turkish Grand National Assembly. Among them, the most influential one was Reha Çamuroğlu, who was elected as an MP from Istanbul who later became one of the advisors of Prime Minister Erdoğan. In fact, since he is an Alevi, he became the leading actor to initiate the opening and dialogue with Alevis.

⁵⁶² Soner and Toktaş, "Alevis and Alevism in the Changing Context of Turkish Politics: The Justice and Development Party's Alevi Opening", p. 428

⁵⁶³ Wimmer, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks*, p. 108

The JDP government acknowledged that Alevi Opening could not succeed without the inclusion of the Alevi community.⁵⁶⁴ Therefore, a series of workshops were arranged with the participation of various Alevi civil society organizations, intellectuals, and ritual leaders as well as theologians, ministers and academics. Second initiative was the series of Alevi iftars organized by the JDP government during the month of Muharram. For Alevis, Muharram signifies the mourning and sorrow since Husayn and Hasan and their followers lost their lives in Battle of Karbala. Alevis keep Muharram fast to commemorate the martyrs of Karbala. On the other hand, iftar refers to the breaking fast during Ramadan. Since Alevis do not give any reference to iftar and Muharram is about mourning, Muharram iftars organized by Çamuroğlu in luxurious hotels angered Alevis and most of the Alevi civil society organizations rejected the invitation.⁵⁶⁵ During this iftar, the room was decorated with the pictures of Mustafa Kemal Atatürk, Ali and Turkish national flag which are present in most of the cemevis. Another iftar was organized by Gül, the former president of Turkey on November 2012. It was quite significant because for the first time a president organized an event just for Alevis. Similar to previous iftar, the invitation was also rejected by Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı, Alevi Kültür Dernekleri and Alevi Bektaşî Federasyonu, which is the umbrella organization of the aforementioned civil society organizations.

The second and the most significant initiative that Alevis were mostly hopeful regarding Alevi Opening were the Alevi workshops. Following the iftars, there were

⁵⁶⁴ Soner and Toktaş, "Alevis and Alevism in the Changing Context of Turkish Politics: The Justice and Development Party's Alevi Opening", p. 429

⁵⁶⁵ Özkul, "Alevi "Openings" and Politicization of the "Alevi Issue" During the Akp Rule", p. 84

seven workshops organized by the government. As the final report on Alevi workshops presents, the workshops were organized by Faruk Çelik who was a State Minister and Necdet Subaşı, an Assistant Professor. The organizers were mostly from Sunni background among the most significant figure was Necdet Subaşı, who previously worked at DRA. The attendants included large numbers of Alevi civil society organizations but some of them including PSAKD, HBVAKV, AKD and ABF refused to take part after the first workshop finished because they observed that the state could not able to satisfy the demands of Alevi civil society organizations. On the other hand, Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı were quite hopeful that this initiative and Alevi workshops will solve Alevis' problems that they have been enduring for so many years. They believed that the state has finally took a step towards solving the Alevi issue and recognized Alevis for the first time.

Although some of the Alevi civil society organizations attended the meeting and some of them did not, their demands were simple and posit significant subjects for all Alevis around Turkey. The demands of Alevis were five-fold: First, they argued that the DRA should be abolished. If not, it should be reorganized in a way to represent Alevis. Second, compulsory religious education should be abolished. Third, the state should recognize cemevi as the official house of worship of Alevis and should fund their basic needs including electricity and water as in the case of mosques. The fourth demand is that Alevis do not want any more mosques to be built in their villages, but they want to continue with their faith. In addition, they want Hacı Bektaş Veli Lodge to be functional again, so that they can continue with their rituals. Finally, they demanded that Madımak Hotel should be a museum to

commemorate the people who were killed in a Sunni mob in July 2, 1993.⁵⁶⁶

Regarding the abolishment of Diyanet, the final report on Alevi workshops concluded that Alevi faith is part of the Islam and many people are pleased with the services provided by the DRA. Finally, the report argued that the DRA was found together with the Republic and it is an old institution. Therefore, the DRA should not be eliminated.⁵⁶⁷ For compulsory religious education, the report concluded that while some Alevis argue that the state should not educate its citizens on specific religion or faith, some of them raised their suspicions that the lack of Alevi faith in the content of the curriculum posits a problem. So, they demanded a change in curriculum.⁵⁶⁸ Concerning the status of cemevi, the report declared that accepting cemevi as the house of worship would expose a complex issue since other tariqas and religions could flourish. As the report stated:

Our Sunni participants think that accepting cemevi as a house of worship would help other religions such as Baha'ism to flourish. Subsequently, the Alevis live in Europe defined themselves as a faith other than Islam due to practical reasons and build their relationship with that state in this way. But it should be noted that such politics that have produced threatens the reference point and boundaries of Alevism.⁵⁶⁹

The state's initiative of establishing mosques to Alevi villages as well as the reopening of Hacı Bektaş Veli Lodge were not mentioned in the report except a

⁵⁶⁶ Ayfer Karakaya-Stump, "The Akp, Sectarianism, and the Alevis' Struggle for Equal Rights in Turkey", *National Identities*, Vol. 20, no. 1 (2017), pp. 5-6

⁵⁶⁷ *Alevi Çalıştayları Nihai Rapor*, (Ankara, 2010), pp. 116-26

⁵⁶⁸ *Ibid.*, p. 140

⁵⁶⁹ *Ibid.*, pp. 172-73

couple of references presented with regard to the Law on Closure of Dervish Lodges, which declared Alevi ritual leaders as illegitimate.⁵⁷⁰ Finally, Alevis demanded that Madımak Hotel should be a museum of shame so that Sivas massacre will be remembered forever. The hotel became the symbol of justice among Alevis since thirty-seven people were burned and killed by a Sunni mob during a festival held by Pir Sultan Abdal Kültür Derneği to commemorate the famous Alevi minstrel, Pir Sultan Abdal who was born in Banaz, a district in Sivas. Instead of a shame museum, the hotel was made a public entity and then transformed into “Sivas Science and Culture Center.” Nevertheless, neither the center nor the center’s website presented any information about Sivas massacre, which caused further tensions.⁵⁷¹

Clearly, the so-called Alevi opening was not fully responded to the Alevi demands. While some Alevi civil society organizations such as Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı were quite hopeful about the initiation, PSAKD, HBVAKV, AKD and their umbrella organization ABF did not have a positive standpoint since the beginning of the Alevi opening. Nevertheless, all the attendants of the workshops agree that the opening did not solve any of the problems. The only positive side was that the state recognized Alevis and organized an initiative for the first time since the foundation of the Republic. Other than that, the state has yet to take any steps toward the acceptance of Alevi faith as well as cemevi as their official house of worship even though there is a recent court decision about cemevis by ECtHR. As Baş, the head of HBVAKV, states:

⁵⁷⁰ Ibid., p. 54

⁵⁷¹ Özkul, "Alevi “Openings” and Politicization of the “Alevi Issue” During the Akp Rule", p. 90

At least, for the first time in history, the state officially met with Alevis and Alevis were recorded in the archives as a social and political community. There were certain reflections on the general community as well. At least they recognized that Alevis have problems...Other than that, nothing has happened. The state realized that it cannot deny the Alevi identity. And Alevis did not make a concession of their identity. That was the positive result of the workshops.⁵⁷²

Özkan, the general secretary of PSAKD also agrees that the Alevi opening was fruitless. Özkan argued that the participants who attended the workshops were not enough to represent Alevis all around Turkey. As Özkan states:

Back then, Alevi workshops were a series of discussion panels that Alevis speak who claim that they are the leaders of Alevi community. As a result, there is no progress. The result of the workshops ended up lingering the Alevi community. Of course, we appreciate the efforts of the participants, but gathering in closed meetings is not what the Alevi community wants.⁵⁷³

Cem Vakfı, which was quite hopeful at the beginning of the initiative, also claimed that the Alevi Opening did not bring any concrete results, but Alevi demands were discussed in the public for the first time:

No actions were taking following the workshops. One of the reasons was because the JDP government was worried about losing Sunni votes if they satisfy the Alevi demands. What we demand was given to us as a right by the constitution as well as by the European Convention on Human Rights.

⁵⁷² Baş, "Interview,"

⁵⁷³ Özkan, "Interview,"

Due to the articles of the constitution and convention, it becomes a matter of citizenship and not a division of Alevi-Sunni votes.⁵⁷⁴

To conclude, the Alevi opening which was initiated by the JDP government has two implications. Firstly, with the help of Alevi opening, Alevi identity and Alevi demands caught public attention. The discussion of the Alevi issue in the public sphere brought some level of recognition to Alevis. Even though Alevi demands were not fulfilled, they found a democratic platform to discuss their problems and reflect upon them. Conversely, discussion on Alevis brought attention of the Sunnis and surfaced the complicated Alevi-Sunni divide once more. The report published following the workshops argued that Alevism is under Islam, but Alevis do not want to be identified under Islam but as a faith other than Islam.

7.5. Conclusion

This chapter discussed that although the state takes a civic stand and includes Alevis as citizens, it fails to recognize Alevi faith by dictating the notion of Sunni Islam since the beginning of its inception. In an effort to claim their identity, Alevis draw social boundaries vis-à-vis Islam to make differentiations claiming that their faith is more “flexible”, relaxed, based on equality and follow the path of consent compared to “strict” Sunni Islam, which according to Alevis, require believers to follow certain strict rules in order to become part of the community. In fact, Alevis reflect upon the levels of oppression they faced in a Sunni dominated society by highlighting their experiences in which they argue, they cannot express and live their faith because

⁵⁷⁴ Akbayır, "Interview,"

they feel repressed and forced to become a part of the Sunni dominated society through assimilation. Finally, and most importantly, social boundaries are drawn sharp between Alevis and Sunnis when it comes to recognition of Alevi rights and demands. Even though the JDP government's Alevi Opening raised expectations for a definite solution for Alevi rights, it fell short to fulfill them. Together with the government's unresponsiveness to effectively initiate necessary arrangements to officially accept cemevis as the official place of worship and statements made by the DRA shows that Alevis' search for equal citizenship and recognition may not receive a response any time soon. Nevertheless, one can assume that Alevi civil society organizations' struggle for recognition and effort to keep their faith alive will continue.

CHAPTER VIII: DISCUSSION AND CONCLUSION

This dissertation has aimed to discuss the relationship between intra-group and inter-group boundary making strategies through a study of Alevi civil society organizations in Turkey. The study showed that even though Alevis perceived as a singular and unified entity and share the same perspective about their intra-group, they have diverse viewpoints about the members of their own community as well as the members of the out-group. This dissertation has argued that Alevi civil society organizations utilize two different boundary making strategies in an effort to mobilize their community and deliver services to the members of the Alevi community in a Sunni majority society. First, Alevi civil society organizations construct intra-group boundaries to distinguish or differentiate themselves from other Alevi civil society organizations. Second, they establish inter-group boundaries vis-à-vis Sunnis to differentiate themselves from the majority community. Based on the boundary-making theory and strategies, this research investigated both intra-group and inter-group boundary making strategies and how these boundary making strategies are interlinked.

The extant literature presented that there are many scholarly works on inter-group or intra-group dynamics. By studying intra-group boundary making strategies, inter-group boundary strategies and their linkages, this dissertation filled the gap in the literature by analyzing the strategies on each group as well as their relationship with

each other. To analyze the group boundary making strategies and interlinkages, this study utilized boundary making strategies such as expansion, contraction, transvaluation, boundary blurring, shifting, and crossing presented by the boundary making theory. This study applied inter-group boundary making strategies, which was presented by Wimmer, to intra-group boundary making processes to observe the link between the two groups. Therefore, this dissertation examines the link between the two process which are intra-group and inter-group boundary making strategies, which I refer as the “dual boundary making process.” Thus, by applying the boundary making theory to the Alevi civil society organizations to see the dual boundary making process, the research question which I aimed to answer for this dissertation was: “How boundary making strategies and debates are constructed within in-group Alevi civil society organizations influence the inter-group relationship between Alevis and Sunnis?” To answer this research question, this dissertation firstly examined intra-group boundary making strategies between selected Alevi civil society organizations. Secondly, it analyzed the inter-group boundary making strategies between Alevis and Sunnis.

The first part of the dissertation focused on the internal boundary contestations among Alevi civil society organizations and discussed the equivocal definition of the Alevi identity and Alevism in general. As stressed in the first chapter of this study, Alevi civil society organizations which have been established during the so-called Alevi revival are significant because they do not only provide services to the Alevi community which migrated to the city centers following the 1950s but also, they are guiding the community to keep the faith alive and restore it by going back to its roots before the time they have lost their traditions back in the village. Due to the lack of

written documents regarding their faith and foundation of multiple civil society organizations following Alevi revival, Alevis invented several different perspectives on Alevism. Based on the research and interviews, the findings suggest that there are two main standpoints regarding the meaning and the definition of Alevism and Alevi identity. According to the research, the first group of Alevi civil society organizations consists of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı and Alevi Kültür Dernekleri define Alevism as a “path”, “philosophy” or as a “way of life” which emphasizing and referencing the universal values. The second group which includes Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı argues that Alevism and Islam have close ties and Islam is the faith that shaped Alevism and therefore cannot be considered as a faith outside of Islam.

The former group which consists of PSAKD, HBVAKV and AKD argues that Alevism is a universal faith and a “way of life”. In addition, this group of civil society organizations highlights that Alevism is a faith that has been affected by so many religions and faiths throughout the course of the history. By expanding the boundaries of Alevism, they argue that Alevism includes many other faiths including but not limited to Shamanism, Manicheism, and Christianity. So, it is an all-encompassing belief that inspired by all kinds of faith. In addition, they expand the boundaries of Alevism arguing that Alevism is a belief that has moral values and prioritizes humanism and universalism, a faith that could be embraced by everyone and its aim is to be a wise person who accepts the unity of existence and perfected oneself. Another distinction this group made is related to their perception of Ali. Instead of referring him as a caliph who protects Sharia and Islam, he is perceived as a folk hero who helps the poor and disadvantaged and always protect the suppressed.

So, instead of perceiving Ali as the caliph who lived and died as discussed in the history books, they are identifying him as a humble person who fights against inequality and discrimination. Alevi, in return, are waiting and expecting him to return one day and restore the order by fighting against injustice and undeserved condition which Alevi believe they are facing. On the other hand, by contracting the boundaries of Alevism, they argue that Alevism has existed before Islam by dating Alevism back to the beginning of the humanity. By stating that Alevism is encompassing Islam they are also engage in transvaluation by prioritizing Alevism compared to Islam. They argue that Alevism is not a genuine part of Islam, but it is the other way around as Alevism is an all-encompassing belief. Another argument they put forth is that Alevism is something specific to Anatolia and flourished in this land with the help of minstrels and many other influential figures such as Hacı Bektaş Veli and Pir Sultan Abdal. Therefore, they refer the faith as “Anatolian Alevism” to underline its syncretic nature combined with Anatolian roots stressing that it was nourished on ancient civilizations of Anatolia as well as its rich folk culture. Finally, the members of these civil society organizations tend to contract the boundaries of Alevism arguing Alevism and Islam are quite different stating that while Alevism is progressive and open minded, Islam is bigoted and backward.

The latter group which consists of Cem Vakfı and Dünya Ehl-i Beyt Vakfı, on the other hand, tend to expand and blur the boundaries of Alevism arguing that Alevism has ties with Islam and Islam includes Alevism and helped to shape the faith. Similar to the former group, these organizations do not reject the idea that Alevism was under the influence of other religions and practices and has Turkic and Asian elements to it, but they argue that the starting point and the core of Alevism is Islam.

To maintain this argument, they often refer to Qur'an's significance in life since, according to Cem Vakfi, Qur'an's essence is love and this influences all human beings. The organization also accepts Qur'an as an important religious guide and often cite verses from Qur'an during their cem ceremonies. Especially, in an effort to highlight this standpoint, Cem Vakfi often addresses this perspective as "Alevi-Islam" faith, which combines both Alevism and Islam emphasizing that Alevism was shaped and born with Islam. More importantly, the organization states that Alevism is the essence of Islam. In fact, to introduce and spread this understanding in an institutionalized way, Cem Vakfi also launched a division called Directorate of Alevi-Islam Religious Services in 2001. Later, the word "religion" was removed from the institution's name due to its resemblance to Directorate of Religious Affairs. The aim of this institution was not only to carry out services to the Alevi community such as training dedes to deliver religious services and arrange funerals specifically according to Alevi faith but also to state that Alevism has strong ties with Islam, and they share the Prophet and the holy book with Islam. On the other hand, Dünya Ehl-i Beyt Vakfi argued that Alevism and Islam have no differences at all, and they are the same faiths. With the strong emphasis on Ahl-al Bayt, the family of the Prophet, the organization argues that Alevism is a Sufi interpretation of Islam and so, there is no difference between them. In fact, the foundation does not only expand and blur the boundaries of Alevism by relating it with Islam but also maintains that Shiites, Kızılbaş, and Bektashis are the essence of Islam just like Alevis.

As far as the boundary making strategies between Alevi civil society organizations are concerned, it could be argued that as civil society organizations describe Alevism

or the main sources of Alevism, they often situate or define their faith in relation to Islam. In doing so, there appears a schism between the two groups based on their identifications. While the group consists of PSAKD, HBVAKV and AKD makes two clear distinction vis-à-vis Islam. This group stated that Alevism existed before Islam by situating their faith in an earlier period in history and claimed that Alevi faith is more open-minded, and progressive compared to Islam. Hence, by rejecting to be a part of another group or affiliated with a larger group of community, they choose to contract their boundaries. On the other hand, the group including Cem Vakfi and Dünya Ehl-i Beyt Vakfi expanded the boundaries of their faith and argued that Alevism is the essence of Islam and in fact, DEBV equated Alevism with Islam stating there are no differences. As suggested by Medrano and Gutierrez (2001) and their study on high and low levels of identification, these cases show that these organizations tend to choose Islam as a supra-identity and Alevism as the sub-identity which is encapsulated by Islam.

In addition to internal boundary contestations regarding Alevism within Alevi civil society organizations, this study also examined their relationship and perspective on Nusayris and Ja'faris in Turkey to understand in which ways Alevis maintain boundaries vis-à-vis Nusayris and Ja'faris. Regarding Nusayris, Alevis tend to contract the boundaries arguing that they have found differences in the way Nusayris worship and there are certain distinctions in their rituals compared to Alevi faith. These differences are focused on two fundamental characteristics. First, the respondents from the selected Alevi civil society organizations noted that compared to Alevis, Nusayris put forth Ali as a God-like figure. Another point that respondents stressed is Nusayris' perspective on women. Alevis stated that Nusayri perception on

women is backward since women are considered inferior and they are neither allowed to hold the holy book nor congregate during religious rituals compared to Alevi faith which prioritizes the equality between men and women. On the other hand, Alevi respondents stated that they have just started to get to know Nusayris following the War in Syria and they have only a limited amount of knowledge about Nusayris in general. But the members of PSAKD, HBVAKV and AKD stated that they are open to Nusayri members in their organizations and there are, in fact, a few of them as members. Also, the members of the organizations stated that they often come together during Gadir Hum, the day Ali is commemorated as the next caliph following the death of Muhammad and invited by the Nusayri civil society organizations to organize events. In fact, the head of PSAKD stated that they opened a cemevi in Samandağ for Nusayris just in case if they wish to congregate. Some members of the HBVAKV and PSAKD stated that Nusayris and Alevis have the same approach towards nature and strive for humanistic values but one of the most crucial elements which brings them together is the feeling of suppression as a disadvantaged group. In this way, Alevis tend to draw parallels with their history of discrimination while they have been referring to Nusayris since they were also the victims of the war and suffered for a long time. Hence, they believe that Nusayris and Alevis share the same faith and therefore, should support each other as minorities. On the other hand, even though 12 out of 20 respondents stated that there are differences in rituals and practices, they affirmed that two faith have core similarities and they attend the events hosted by Nusayris. In addition, 8 out of 20 respondents stated that they have seen no difference between Nusayri and Alevi faith and argued that Nusayri faith is a branch of Alevism.

Compared to Nusayris, Alevis tend to contract the boundaries when it comes to Ja'faris. According to the study, only 4 out of 20 participants answered that Ja'faris belong to the Alevi faith and they are the followers of Alevi faith. They have stated that some figures including Ali, Ahl-al Bayt and the Twelve imams are the common denominators between the two faith. Nevertheless, Alevi civil society organizations have mostly found differences towards Ja'faris and contracted the boundaries of Alevism by stressing the inequality between men and women. On the other hand, the members of the organizations stated that Ja'faris are closer to Sunni Islam due to their strict performance of rituals and practices which, Alevis argue, is a formalist and strict way of practice compared to Alevism which does not require praying at certain hours a day. As far as the Alevi perception of Nusayris and Ja'faris concerned, this study has found that Alevis have more flexible attitude towards Nusayris than Ja'faris when they maintain their boundaries.

As presented by Wimmer, another and the most important aspect of the boundary making strategies of the Alevi civil society organizations is the macro dimension of the boundary making strategies which includes institutions, power, and networks. This dimension is related to the Alevis' ambivalent position within Turkish Republic and certain constraints they are facing on the areas of citizenship, institutions and policies. When the relationship between Alevis and the state is examined, we can argue that there is a contradictory approach on the side of the state due to the understanding of citizenship. While the Turkish nationalism has civic and pluralist in theory, the state is not impartial towards Alevis by imposing Sunni Islam. Therefore, Alevis, who claim that their faith has distinct features other than Islam, have not been recognized by the state even though they are attached to the nation with citizenship

ties. As a result, even though this perspective causes difference of opinion between civil society organizations, the main tension appears between the Alevis and the state regarding the state's approach towards Alevis.

Certainly, following the demise of the Ottoman Empire, the foundation of the Republic of Turkey brought modernization and secular principles to the citizens of Turkey. Nevertheless, as the state take a stance on a combination of an ethnic and religious identity combining Turkish and Sunni identity, Alevis became ambivalent citizens. On the one hand, they distinguished themselves from Sunni Islam arguing that Alevism is a syncretic belief and existed before Islam but on the other, due to their lack of combination of their ethno-cultural identity by neither being Turkish nor Sunni is posing a problem on the road of becoming an "accepted" citizen.

As stressed in the earlier chapters, Alevis often scrutinize their differences from Sunni Islam. They refrain from praying five times a day, fasting during Ramadan and pilgrimage to Mecca. Instead, they congregate together and keep the Muharram fast. Before the Alevi revival, they tried to keep their faith secret as they faced with persecutions in the previous century because of their belief. Following the revival, the public visibility of the Alevis has increased together with their demand for recognition. On the other hand, state institutions and other policies such as the presence of the Directorate of Religious Affairs which educates and serves along Sunni Islam and the compulsory religious education which was introduced with the Constitution paved the way to the assimilation of the Alevis. Alevi civil society organizations hoped to overcome these problems over the years by demanding recognition. Alevi fight for recognition also stressed by the European Union and

their annual reports which were stressing the significance of recognition of Alevis and their worship houses by the state. To fulfill this aim, the so-called Alevi Opening was initiated by the Justice and Development Party was unfruitful, yet it was the first meeting which Alevis were officially recognized by the state.

As far as the purpose and the perspective of the DRA is concerned, even though DRA's sole aim is to enlighten people about the religion and deliver religious services such as establishing houses of worship and providing personnel to the mosques, DRA acts as a monolithic institution. DRA's perspective towards Alevis is ambivalent in the sense that while on the one hand they argued Alevis have a distinct culture and they can continue pray in cemevis and Alevis and Sunnis are considered under the same umbrella term under Muslims. On the other, DRA claimed that there is no place of worship other than mosque, so each Muslim should be attending the one and only house of worship.

The Alevi civil society organizations' perspective on the DRA is twofold. As discussed in the previous chapters, there are two camps of Alevi civil society organizations: The first group argued that Alevism is a combination of the multiple religions and existed before Islam and has syncretic connotations. The second group argued that Alevism is the essence of Islam. This study has found a similar alignment with this grouping when it comes to their thoughts on DRA. Alevi civil society organizations comprised of PSAKD, AKD and HBVAKV argued that *Diyanet* aims to assimilate Alevis by promoting Islam and by establishing mosques to impose Sunni Islam. The organizations argued that the DRA should be abolished. Similarly, another organization which argued the abolishment of the DRA is DEBV. Even

though Altun argues that there are no differences between Alevis and Sunnis and both faiths are the same, the head of DEBV, argued that the DRA should be abolished, and a secular state should not be intervening the religious sphere. On the other hand, Cem Vakfi took a different stand on DRA and stated that Alevis should be represented in DRA and Alevis could benefit from this. With the representation, the organization claims that Alevis would be recognized and respected. Even though some members of the Cem Vakfi rejected this idea, most of the members concur with the head of organization.

Another mechanism which affects the boundary making strategies is related to the compulsory religious education. The group of Alevi civil society organizations which consists of PSAKD, HBVAKV, AKD and DEBV argued that compulsory religious education has no place in a secular country and newly introduced courses in addition to Religious Culture and Moral Knowledge courses are the signals of the assimilation process towards Alevis by forcing them to acknowledge Sunni practices. Conversely, Cem Vakfi supports compulsory religious education arguing that the children cannot learn about their faith in family, but they have the chance to learn about their faith extensively in school whether they are Alevi or Sunni. The organization states that the curriculum of the courses should be reevaluated in a way to include Alevism.

In addition to institutional constraints, social boundaries between Alevis and Sunnis are also drawn sharp due to their past experiences and incidents. By drawing parallels with their past since Karbala, Alevis argue that massacres in Maraş, Çorum, Malatya, Sivas and Gazi have imprinted in their collective memories and make them

remember that they have been facing with discrimination. Often, they resorted in dissimulation to hide themselves to escape from attacks. On the other hand, Alevis stressed their own differences stating that compared to strict, bigoted, and backward Sunni Islam, they argued that Alevism is flexible, progressive, open to change and contemporary stating that there is no coercion in Alevism and every human being is considered equal.

In an effort to address the unfair treatment towards Alevis, EU progress reports repeatedly stated that neither Alevis nor cemevis were recognized by the state. ECtHR became a significant institution which is often resorted by the Alevis to demand their rights whether it is about the compulsory religious education or the recognition of cemevis as the official house of worship of Alevis. The most recent case of Doğan et al. vs. Turkey concluded that cemevis are the houses of worship of the Alevis and Alevis should receive religious service from the state just like any members of the other religions. At height of this process of demands for recognition, the JDP government initiated the Alevi Opening to discuss the issues and problems faced by Alevis. The series of workshops revolved around five demands of Alevis: The the status of the DRA, compulsory religious education, the status of cemevis as the official houses of worship, the mosques that have been built to Alevi villages and finally the conversion of the Madımak Hotel to a museum. These demands mostly faced with rejection due to several reasons. First, it was argued that DRA is an institution, and it is the part of the Republic and therefore cannot be abolished. Second, necessary changes in the curriculum could be made to include Alevi faith but there has not been a decision about the abolishment of the compulsory religious education. Third, the status of cemevis were not fully accepted as the official

worship house because if allowed, it might pave the way to the other religious orders.

The report stated no information about the mosques which have been built to the Alevi villages and the Hacı Bektaş Veli Lodge, but it mentioned that Madımak became a science and culture center with no mention to the massacre. Hence, the opening was not responsive towards Alevi demands but presented some insights towards the relationship between Alevi civil society organizations and the state.

While the representatives of the Cem Vakfı and DEBV were expecting better results since civil society organizations aimed to reach to a negotiation with the state officials during the workshops, PSAKD, HBVAKV and AKD as well as Alevi Bektaşî Federation argued that the meetings did not bring concrete results to the Alevi demands. This negative attitude could be explained by the fact that PSAKD, AKD, HBVAKV and ABF withdrew from the meetings due to the lack of representation during the workshops. As the members stated, a lot of intellectuals with Sunni background as well as the professors of theology participated in the workshops suggested that instead of Alevi representation, people who represented Sunni Islam were invited. Secondly, the boundaries were drawn sharp between the two groups of Alevi civil society organizations as they were negotiating for their demands with the state. While Cem Vakfı argued for the readjustment of the DRA and the compulsory religious education, the other organizations did not take part in these demands. On the other hand, the refusal to attend the iftar dinner organized by the former president also showed that organizations such as PSAKD, AKD and HBVAKV are taking a stance against assimilation and stressing their demands for recognition compared to Cem Vakfı and DEBV. In this way, intra-group boundaries which have been drawn based on their relations to Islam also affects the

organizations' perspective with inter-group and therefore, shapes the link between the two groups through various mechanisms.

As discussed earlier, as far as Wimmer's boundary making theory is concerned, Wimmer offers a concept called cultural compromise to explain the boundary negotiation process. According to cultural compromise, if both actors share an interest, they can reach to a consensus and they can settle on a boundary which can benefit both. Cultural compromise is achieved during the nation building process in which the state elites make an offer to provide equality before law through boundary crossing or assimilation. In this way, the minorities or other groups or individuals who have left out are welcomed if they comply with boundaries. Even though Wimmer states that cultural compromise does not promise to wipe the conflicts out, it still presents a chance for the individuals to demand for recognition. Nevertheless, the cultural compromise does not present a valid notion in the case of Alevis. Even though they have been among the citizens of Turkey since its inception, they have been neglected due to their faith and the state often took an assimilatory approach towards Alevis. Even though Alevi Opening presented a hope for a change in their demand for recognition during JDP period, the negotiation of shared interests and boundaries remained unproductive. On the other hand, while some Alevis refuse to collaborate with the government, others who situated Alevis within Islam supported the JDP government showed that this situation does not only divide and cause the internal boundary contestations of Alevis but also showed that their external boundaries have been drawn sharp due to debates between Alevi civil society organizations and the Sunni majority. Since there is a boundary which was left undecided and unnegotiated, Alevis' situation as ambivalent citizens still continue.

REFERENCES

- "Abkb Davası Gerekçeli Kararı", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 11, no. 48 (2002), pp. 4-12
- About Foundation*, (2018), available from <https://www.ehlibeyt.org.tr/?vakif-hakkinda-2/vakif-hakkinda-6.html>
- Açıkel, F. and Ateş, K., "Abivalent Citizens: The Alevi as the “Authentic Self” and the “Stigmatized Other” of Turkish Nationalism", *European Societies*, Vol. 13, no. 5 (2011), pp. 713-33
- Akbayır, Hıdır, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 02.05.2019
- Akbulut, Olgun and Uysal, Zeynep Oya, "Parental Religious Rights Vs. Compulsory Religious Education in Turkey", *International Journal on Minority and Group Rights*, Vol. 15, no. 4 (2008), pp. 433-55
- Akdemir, Ayşegül, "Boundary-Making and the Alevi Community in Britain" in Tözün Issa, ed., *Alevis in Europe: Voices of Migration, Culture and Identity* (New York: Routledge, 2017), pp. 173-88
- Aksakal, Ercan, edited by Pınar Akdeniz, 19.04.2019
- Aktaş, A., "Kent Ortamında Alevilerin Kendilerini Tanımlama Biçimleri Ve İnan Ritüellerini Uygulama Sıklıklarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi" in Gazi Üniversitesi Türk Kültürünü Araştırma Merkezi, ed., *1. Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu*, 1999)
- Aktürk, Şener, "Persistence of the Islamic Millet as an Ottoman Legacy: Mono-Religious and Anti-Ethnic Definition of Turkish Nationhood", *Middle Eastern Studies*, Vol. 45, no. 6 (2009), pp. 893-909

- Alba, Richard, "Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 28, no. 1 (2006), pp. 20-49
- Alevi Bektaşî Federasyonu Tüzük*, (Alevi Bektaşî Federasyonu: (n.d.)), available from <http://www.alevifederasyonu.org.tr/abfhakkindadetay.php?id=1>
- Alevi Çalıştayları Nihai Rapor*, (Ankara, 2010)
- "Aleviler Parti Kuruyor", *Milliyet Gazetesi*, 16.11.1995
- Aleviler, Aih Kararına Rağmen Cemevini 'Tanımayan' Kaymakama Tepkili*, (2015), available from <http://m.haberler.com/aleviler-aihm-kararina-ragmen-cemevini-tanimayan-7263494-haberi/>
- Altun, Feri, "Çıkarken", *Ehl-i Beyt Dünyası*, Vol. 1, no. 1 (1998), pp. 2-3
- , "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 06.05.2019
- Amelina, Anna and Faist, Thomas, "Turkish Migrant Associations in Germany: Between Integration Pressure and Transnational Linkages", *Pratiques Transnationales -Mobilite et Territorialites*, Vol. 24, no. 2 (2008), pp. 91-120
- Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* (New York: Verso Books, 1991)
- Arinberg-Laanatza, Marianne, "Alevis in Turkey - Alawites in Syria: Similarities and Differences" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (İstanbul: Swedish Research Institute, 1998), pp. 151-66
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Daire İzzettin Doğan Ve Diğerleri Türkiye Davası Kararı*, (İstanbul: CEM Vakfı Yayınları, 2016)
- Aydemir, Kemal, "Dede Ve Babalarımızı Aklama Zamanı Gelmişti", *Cem Dergisi*, Vol. 3, no. 22 (1993), pp. 23-25

- Aydın, Ayhan, "İzzetti Doğan ile Söyleşi", *Cem Dergisi*, Vol. 54, no. 5 (1995)
- , *İzzetti Doğan'ın Alevi-Islam İnanc, Kültürü ile İlgil Görüş Ve Düşünceleri* (Istanbul: CEM Vakfı Yayınları, 2000)
- Aydın, Suavi, "The Emergence of Aevism as an Ethno-Religious Identity", *National Identities*, Vol. 20, no. 1 (2017), pp. 9-29
- Aydoğan, Sercan, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 20.04.2019
- Ayyıldız, S., *Ehlibeyt Işığı* (Istanbul: İleri Matbaacılık, 2001)
- Azak, Umut, *Islam and Secularism in Turkey: Kemalism, Religion and the Nation State* (New York: I.B Tauris, 2010)
- Bail, C., "The Configuration of Symbolic Boundaries against Immigrants in Europe", *American Sociological Review*, Vol. 73, no. 1 (2008), pp. 37-51
- Balcı, Tolga, *Iste Ak Parti'nin 16 Yıllık Alevi Karnesi* (2018), available from http://www.habercem.com/iste-ak-partinin-16-yillik-alevi-karnesi_d168794.html
- Balkız, Ali, "Bir Oluşumun Öyküsü", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 9, no. 39 (2000a), pp. 81-84
- , "Danışma Kurulu Açılış Konuşması [Opening Speech of the Advisory Committee]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 9, no. 38 (2000b), pp. 2-12
- , "Dede Baba Çelebi Seyit Nakıp Ve Cumhuriyet", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 8, no. 30 (1999), pp. 39-44
- , "Diyanet'in Kapısına Kul Olmak", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 1, no. 1 (1992a), pp. 6-8
- , "Diyanet'in Kapısına Kul Olmak [Being a Servant at Diyanet's Door]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 1, no. 1 (1992b), pp. 6-8

———, "Editorial", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 1, no. 1 (1992c), p.

1

Banaz, Şaban, "Türkiye’de Ca’feriler", *Tokat Gaziosmanpaşa University Journal of Faculty of Theology*, Vol. 6, no. 1 (2018), pp. 29-62

Barkey, Karen, *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective* (New York: Cambridge University Press, 2008)

Barth, Fredrik, *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference* (Illinois: Waveland Press Inc, 1969)

Baş, Tuncer, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 22.04.2019

Bauböck, R., "The Crossing and Blurring of Boundaries in International Migration: Challenges for Social and Political Theory" in R. Bauböck and J. Rundell, eds., *Blurred Boundaries: Migration, Ethnicity, Citizenship* (Brookfield, CT: Ashgate, 1998), pp. 17-52

Bilici, Faruk, "The Function of Alevi-Bektashi Theology in Modern Turkey" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in İstanbul, 1998)

Bir Uzun Mücadele, (Cumhuriyet Gazetesi: 2018), available from

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/26942/Bir_uzun_mucadele.html

Birdoğan, Nejat, *Alevilik: Anadolu’nun Gizli Kültürü [Alevism: The Secret Culture of Anatolia]* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013)

———, "Anadolu Aleviliği Ve İslamlı [Anatolian Alevism and Islam]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 3, no. 11 (1994), pp. 3-5

- Bozarslan, Hamit, "L'alévisme Et L'impossible Équation Du Nationalisme En Turquie" in Alain Dieckhoff and Riva Kastoryano, eds., (Paris: Editions du CNRS, 2002)
- Bozbuğa, Rasim, *Türkiye 'de Alevi Ve Caferi Nüfusu* (SASAM, 2013), available from <http://sahipkiran.org/2013/08/19/turkiyede-alevi-nufusu/>
- Brady, Henry R. and Collier, David, *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards* (Plymouth, UK: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2010)
- Brubaker, R, "Religion and Nationalism: Four Approaches", *Nations and Nationalism*, Vol. 18, no. 1 (2012), pp. 2-20
- Bulut, Faik, "Ali'nin Tanrısallaştırılması [Divinification of Ali]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 7, no. 29 (1998), pp. 34-41
- , *Ali'siz Alevilik [Alevism without Ali]* (İstanbul: Berfin Yayınları, 2007)
- Bumke, Peter, "Kızılbaş-Kurden in Dersim (Tunceli, Türkei): Marginalität Und Häresie", *Anthropos*, Vol. 74 (1979), pp. 530-48
- , "Quelques Aspects De L'organisation Des Alévis Kurdes", *Revue des Etudes Islamiques*, Vol. 60 (1992), pp. 109-16
- Cami-Cemevi Projesi*, (TRT: 2018), available from <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/fetonun-cami-cemevi-projesi-davasi-354373.html>

Cami-Cemevi Projesi Tarih Oldu, (Cumhuriyet: 2018), available from

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/939067/Cami-cemevi_projesi_tarih_oldu.html#

Çamuroğlu, Reha, "Alevi Revivalism in Turkey" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1998)

Can, Zeynel, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 25.04.2019

Çarkoğlu, Ali and Bilgili, Nazlı Çağın, "A Precarious Relationship: The Alevi Minority, the Turkish State and the Eu", *South European Society and Politics*, Vol. 16, no. 2 (2011), pp. 351-64

The Case of Hasan and Eylem Zengin Vs. Turkey, (2007), available from

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-82580%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-82580%22]})

Case of Mansur Yalcin and Others Vs. Turkey, (2014), available from

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-146487%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-146487%22]})

"Cem Vakfı'nın Yeni Katılımları", Vol. 6, no. 60 (1996), pp. 6-7

Cemevi Cümbüş Evi Sözüne Beraat, (Hürriyet: 2004), available from

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cemevi-cumbus-yeri-sozune-beraat-231947>

Chandra, Kanchan, "What Is Ethnic Identity? A Minimalist Definition"

Constructivist Theories of Ethnic Politics (Oxford: Oxford University Press, 2012)

Confronti, Yitzhak, "Ethnicity and Boundaries in Jewish Nationalism" in Jennifer Jackson and Lina Molotokos-Liederman, eds., *Nationalism, Ethnicity and*

- Boundaries: Conceptualising and Understanding Identity through Boundary Approaches* (New York: Routledge, 2015), pp. 142-62
- The Constitution of the Republic of Turkey*, (2019), available from https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf
- Conversi, Daniele, "Nationalism, Boundaries, Violence", *Millenium: Journal of International Studies*, Vol. 28, no. 3 (1999), pp. 553-84
- Cornell, Stephen and Hartmann, Douglas, *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World* (Thousand Oaks, CA: Sage, 2007)
- Coşan-Eke, Deniz, "Transformation of the Alevi Movement in Diaspora: A Case Study in Munich". London, United Kingdom: The International Turkish Migration Conference, 2012
- Coşkun, Zeki, *Aleviler, Sünniler, Ve Öteki Sivas* (İstanbul: İletişim, 1995)
- Davison, A, "Hermeneutics and the Politics of Secularism" in L.E. Cady and E.S Hurd, eds., *Comparative Secularisms in a Global Age* (New York: Palgrave Macmillan, 2010)
- DeDreu, C. K. and Gelfand, M. J., "Conflict in the Workplace: Sources, Functions, and Dynamics across Multiple Levels of Analysis" in C. K. DeDreu and M. J. Gelfand, eds., *The Psychology of Conflict and Conflict Management in Organizaton* (NJ: Lawrence Erlbaum, 2007)
- Demir, Doğan, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 18.04.2019
- Demir, Murtaza, "Güner Ümit: Bardağı Taşıran Damla", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 4, no. 14 (1995), pp. 3-4
- Demir, Mustafa, "1992 Yılı'nın Derneğimiz Açısından Kısa Özeti Ve Bir Yanıt [a Short Summary of the Year of 1992 About Our Association and a Short

Answer]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 5 (1993), pp. 2-

5

Derneği, *Pir Sultan Abdal Kültür, Psakd Tüzük* (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği:

2017), available from <http://www.yenimahallepirsultan.org.tr/tuzuk/>

Dernekleri, *Alevi Kültür, Alevi Kültür Dernekleri Tüzük* (Alevi Kültür Dernekleri:

2019), available from

<https://www.alevikulturdernekleribursa.com/tuzugumuz>

Diyanet İşler Başkanı Erbaş Muharrem İftar Ve Kerbela Şehitlerini Anma

Programına Katıldı, (2017), available from [https://www.diyanet.gov.tr/tr-](https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10899/diyanet-isleri-baskani-erbas-muharrem-iftari-ve-kerbela-sehitlerini-anma-programina-katildi)

[TR/Kurumsal/Detay/10899/diyanet-isleri-baskani-erbas-muharrem-iftari-ve-kerbela-sehitlerini-anma-programina-katildi](https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10899/diyanet-isleri-baskani-erbas-muharrem-iftari-ve-kerbela-sehitlerini-anma-programina-katildi)

Diyanet İşler Başkanı Erbaş'tan Alevileri Kızdıracak Açıklama, (2018), available

from <https://www.pirha.net/diyanet-isleri-baskani-erbastan-alevileri-kizdiracak-aciklama-112250.html/13/03/2018/>

Doğan, Haydar Baki, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 02.05.2019

Doğan, İzzettin, "Cem Vakfı 3 Yaşında [Cem Foundation Is 3 Years Old]", *Cem*

Dergisi Vol. 3, no. 80 (1998), pp. 1-2

Döner, Erdoğan, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 02.05.2019

Dressler, Markus, "Irene Melikoff's Legacy: Some Remarks on Methodology", *Türk*

Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Vol. 52 (2009), pp. 13-20

———, "Religio-Secular Metamorphoses: The Re-Making of Turkish Alevism",

Journal of the American Academy of Religion, Vol. 76, no. 2 (2008), pp. 280-

311

Erdemir, Aykan, "1980 Sonrası Türkiye'de Sünni-Merkezci Alevilik

Kavramsallaştırmaları [Sunni-Centric Conceptualisation of Alevism in Post-

- 1980 Turkey]" in Ahmet Taşğın, Ali Yaman and Aykan Erdemir, eds., *Tarihten Bugüne Alevilik: Sempozyum Bildirileri (18-19 Nisan 2009)* (Ankara: Cem Vakfı, 2010)
- , "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Alevi-Bektaşî Örgütlenmeleri [Alevi-Bektaşî Organizations During Turkish Republican Era]" in Ahmet Yaşar Ocak, ed., *Geçmişten Günümüze Alevi-Bektaşî Kültürü* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), pp. 168-77
- , "Incorporating Alevis: The Transformation of Governance and Faith-Based Collective Action in Turkey", (Harvard University, 2004)
- , "Tradition and Modernity: Alevis' Ambiguous Terms and Turkey's Ambivalent Subjects", *Middle Eastern Studies*, Vol. 41, no. 6 (2005), pp. 937-51
- Erman, Tahire and Göker, Emrah, "Alevi Politics in Contemporary Turkey", *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, no. 4 (2000), pp. 99-118
- Et-Tavil, Muhammed Emin Galip, *Arap Alevilerin Tarihi: Nusayriler* (Istanbul: Chivi Yazıları, 2004)
- European Comission, *2008 Turkey Progress Report*, (2008), available from http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf
- Fırat, Kamil, "Ankara'da Bir Alan Araştırması: Aleviliğin Ve Dinsel Kimliğin Alevilerce Algılanması", *Kırkbudak*, Vol. 1, no. 1 (2005), pp. 50-69
- Fischer, Michael, *Iran: From Religious Dispute to Revolution* (Madison: University of Wisconsin Press, 1980)

- Fuller, Sylvia, "Creating and Contesting Boundaries: Exploring the Dynamics of Conflict and Classification", *Sociological Forum*, Vol. 18, no. 1 (2003), pp. 3-30
- Gentry, Chris, *The Minor Sect Ruling Syria: Who Are the Alawites?* (International Review: 29.11.2017), available from <https://international-review.org/minor-sect-ruling-syria-alawites/>
- Gerring, John, *Social Science Methodology: A Unified Framework* (New York: Cambridge University Press, 2012)
- Gözüaydın, İstar, "Management of Religion in Turkey: The Diyanet and Beyond" in Özgür Çınar and Mine Yıldırım, eds., *Freedom of Religion and Belief in Turkey* (United Kingdom: Cambridge Scholar Publishing, 2014), pp. 10-35
- , "Religion, Politics, and the Politics of Religion in Turkey" in Dietrich Jung and Catharina Raudvere, eds., *Religion, Politics and Turkey's Eu Accession* (New York: Palgrave Macmillan, 2008)
- Grigoriadis, Ioannis, *Instilling Religion in Greek and Turkish Nationalism: A "Sacred Synthesis"* (New York: Palgrave Macmillan, 2013)
- , "Islam and Democratization in Turkey: Secularism and Trust in a Divided Society", *Democratization*, Vol. 16, no. 6 (2009), pp. 1194-213
- Grigoriadis, Ioannis N. and Akdeniz, Pınar, "Universal Faith or Islamic Denomination: On the Struggle to Define Alevism", *Journal of Church and State* (Forthcoming)
- Grigoriadis, Ioannis N. and Gurcel, Tugba, "Religious Courses in Turkish Public Education: Explaining Domestic Change with Europeanization", *Journal of Church and State*, Vol. 56, no. 2 (2012), pp. 300-22

Gülşan, Hasan, "Kimliğimizi Bulalım Derken", *Cem Dergisi*, Vol. 40, no. 4 (1994), pp. 37-40

Gültekin, Bülent, "Interview", edited by Pinar Akdeniz, 16.04.2019

Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı Projelerimiz, (2016), available from

<http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/11/projelerimiz/>

Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı Senedi, ((n.d.)), available from

<http://hacibektasvakfi.web.tr/menu/19/vakif-resmi-senedi/>

Hatiboğlu, T, "Laik Ülkede Diyanet", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 4, no. 13 (1995), p. 15

Heper, Metin and Yıldırım, Senem, "Revisiting Civil Society in Turkey", *South European and Black Sea Studies*, Vol. 11, no. 1 (2011), pp. 1-18

Hesse-Biber, Shalene N. and Leavy, Patricia, *The Practice of Qualitative Research* (California: Sage Publications, 2006)

Hobsbawm, Eric, *The Invention of Tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983)

İnce, Başak, *Citizenship and Identity in Turkey: From Atatürk's Republic to the Present Day* (London and New York: I.B. Tauris, 2012)

Jackson, Jennifer, "Negotiating National Identity in Northern Ireland and Quebec: Youth Perspectives" in Jennifer Jackson and Lina Molotokos-Liederman, eds., *Nationalism, Ethnicity and Boundaries: Conceptualising and Understanding Identity through Boundary Approaches* (New York: Routledge, 2015)

Jacobson, Jessica, "Religion and Ethnicity: Dual and Alternative Sources of Identity among Young British Pakistanis", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 20, no. 2 (1997), pp. 238-56

- Jehn, K., "A Multimethod Examination of the Benefits and Detriments of Intragroup Conflict", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 40, no. 2 (1995), pp. 256-82
- Jenkins, Celia and Cetin, Ümit, "From a “Sort of Muslim” to “Proud to Be Alevi”: The Alevi Religion and Identity Project Combating the Negative Identity among Second-Generation Alevis in the Uk", *National Identities*, Vol. 20, no. 1 (2017), pp. 105-23
- Jenkins, Richard, *Rethinking Ethnicity* (London: Sage, 2008)
- Kaleli, Lütfi, *Alevi Kimliği Ve Alevi Örgütlenmeleri* (İstanbul: Can Yayınları, 2000)
- , "Aleviliği Kültür Saymayan Kültürsüzdür [Whoever Says Alevism Is Not a Culture Is without Any Culture]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 5 (1993), pp. 20-21
- , "İktidar Olmanın Gücü Ve Alevilik [the Power of Being Incumbent and Alevism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 21 (1996), pp. 12-17
- Kaplan, Gani, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 20.04.2019
- Karababa, Seyit Gazi, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 03.05.2019
- Karahalil, Seyit, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 21.04.2019
- Karakaya-Stump, Ayfer, "The Akp, Sectarianism, and the Alevis’ Struggle for Equal Rights in Turkey", *National Identities*, Vol. 20, no. 1 (2017), pp. 1-16
- Karolewski, Janina, "What Is Heterodox About Alevism? The Development of Anti-Alevi Discrimination and Resentment", *Die Welt des Islams*, Vol. 48 (2008), pp. 434-56
- Kastoryano, Riva, *Negotiating Identities: States and Immigrants in France and Germany* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002)

———, "Religion and Incorporation: Islam in France and Germany", *International Migration Review*, Vol. 38 (2004)

Kaya, Onur, "Interview", edited by Pinar Akdeniz, 19.04.2019

Kazan'dan 28 Şubat İtiraf, (Hürriyet: 03.11.2012), available from

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kazan-dan-28-subat-itirafi-biz-de-canak-tutmusuz-21838701>

Kehl-Bodrogi, Krisztina, "Atatürk and the Alevis: A Holy Alliance? " in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), pp. 53-70

———, "Introduction" in Krisztina Kehl-Bodrogi, B. Kellner-Heinkele and A. Otter-Beaujean, eds., *Syncretic Religious Communities in the near East* (Leiden: Brill, 1997), pp. 11-17

———, *Kızılbaşlar/Aleviler: Anadolu'da Yaşayan Ezoterik Bir İnan Topluluğu Üzerine Araştırma* (Istanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017)

Keiser, Hans-Lukas, "Alevis, Armenians and Kurds in Unionist-Kemalist Turkey (1908-1938)" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), pp. 177-96

Keyman, Fuat and İçduygu, Ahmet, "Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses", *Citizenship Studies*, Vol. 7, no. 2 (2010), pp. 219-34

Kirmani, Nida, "Consturcting the 'Other': Narrating Religious Boundaries in Zakir Nagar", *Contemporary South Asia*, Vol. 16, no. 4 (2008), pp. 397-412

Kuah, Khun Eng, "Maintaining Ethno-Religious Harmony in Singapore", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 28, no. 1 (1998), pp. 103-21

- Kuru, Ahmet, "Reinterpretation of Secularism in Turkey: The Case of the Justice and Development Party" in M. H. Yavuz, ed., *The Emergence of a New Turkey: Democracy and the Ak Parti* (Salt Lake City, UT: The University of Utah Press, 2006), pp. 136-59
- Kuruluş Ve Gelişim*, (2019), available from <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//1/diyanet-isleri-baskanligi-kurulus-ve-tarihcesi>).
- Lamont, Michele, *The Dignity of Working Men: Morality and the Boundaries of Race, Class, and Immigration* (New York: Harvard University Press, 2002)
- Lamont, Michele and Molnar, Virag, "The Study of Boundaries in the Social Sciences", *Annual Review of Sociology*, Vol. 28, no. 1 (2002), pp. 167-95
- Lausanne Peace Treaty*, (2019), available from http://www.mfa.gov.tr/lausanne-peace-treaty-part-i_-_political-clauses.en.mfa
- Leezenberg, Michiel, "Kurdish Alevis and the Kurdish Nationalist Movement in the 1990" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), pp. 197-214
- Lord, Ceren, "Between Islam and the Nation: Nation-Building, the Ulama and Alevi Identity in Turkey", *Nations and Nationalism*, Vol. 23, no. 1 (2017), pp. 48-67
- Marcus, Ivan, "Hierarchies, Religious Boundaries and Jewish Spirituality in Medieval History", *Jewish History*, Vol. 1, no. 2 (1986), pp. 7-26
- Mardin, Şerif, "Turkey: Islam and Westernization" in Carlo Caddarola, ed., *Religions and Societies: Asia and the Middle East* (New York: Mouton, 1982), pp. 171-98
- Martinovic, Borja and Verkuyten, Maykel, "Inter-Religious Feelings of Sunni and Alevi Muslim Minorities: The Role of Religious Commitment and Host

National Identification", *International Journal of Intercultural Relations*,

Vol. 52, no. May 2016 (2016), pp. 1-12

Massicard, Elise, *The Alevi in Turkey and Europe: Identity and Managing*

Territorial Diversity (London and New York: Routledge, 2013)

———, "Alevism in the 1960s: Social Change and Mobilisation" in H.I. Markussen, ed., *Alevi and Alevism, Transformed Identities* (Istanbul: Isis Press, 2005)

———, *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması* (İstanbul: İletişim, 2007)

Medrano, Juan Diez and Gutierrez, Paula, "Nested Identities: National and European Identity in Spain", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 24, no. 5 (2001), pp. 753-78

Mehmet Görmez: *Cemevi Kırmızı Çizgimizdir*, (2016), available from

<https://www.birgun.net/haber/mehmet-gormez-cemevi-kirmizi-cizgimizdir-99536>

Melikoff, Irene, "Bektashi/Kızılbaş: Historical Bipartition and Its Consequences" in

Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1998), pp. 1-7

———, *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe* (Istanbul: Cumhuriyet Kitap Klübü, 1988)

———, *Uyur İdi Uyardılar [They Warned Us While We Were Sleeping]* (İstanbul: Demos Yayınları, 2015)

Müslümanlık Üst Kimliktir, (2005), available from

<https://www.birgun.net/haber/muslumanlik-ust-kimliktir-22700>

- Mutluer, Nil, "The Looming Shadow of Violence and Loss: Alevi Responses to Persecution and Discrimination", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 18, no. 2 (2016), pp. 145-56
- Nagel, Joane, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", *Social Problems*, Vol. 41, no. 1 (1994), pp. 152-76
- Noyan, Bedri, *Bektaşî Ve Alevilerde Hukuk Düzeni* (Ankara: Öztelli, 1976)
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Alevi Ve Bektaşî İnançlarını İslam Öncesi Temelleri [the Pre-Islamic Foundations of the Alevi-Bektashi Faith]* (İstanbul: İletişim, 2015)
- Okan, Murat, *Türkiye 'de Alevilik* (İstanbul: İmge Kitabevi, 2004)
- Olsson, Tord, "The Gnosis of Mountaineers and Townspeople: The Religion of the Syrian Alawites, or the Nusairis" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (İstanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1998), pp. 167-84
- Öz, Baki, "Anadolu Aleviliğinin Kültürel-İnançsa Kaynakları [the Cultural and Religious Sources of Anatolian Alevism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 5, no. 19 (1996), pp. 13-17
- Özdalga, Elisabeth, "The Alevis—a “New” Religious Minority? Identity Politics and Turkey and Its Relation to the Eu Integration Process" in Dietrich Jung and Catharina Raudvere, eds., *Religion, Politics, and Turkey's Eu Accession* (New York: Palgrave Macmillan, 2008), pp. 177-98
- Özkan, Turgay, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 19.04.2019
- Özkul, Derya, "Alevi “Openings” and Politicization of the “Alevi Issue” During the Akp Rule", *Turkish Studies*, Vol. 16, no. 1 (2015), pp. 80-96

- Ozturk, Ahmet Erdi, "Turkey's Diyanet under Akp Rule: From Protector to Imposer of State Ideology?", *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 16, no. 4 (2016), pp. 619-35
- Phalet, Karen, Fleischmann, Fanella and Stojcic, Snezana, "Ways of 'Being Muslim': Religious Identities of Second Generation Turks" in Maurice Crul, Jens Schneider and Frans Lelie, eds., *The European Second Generation Compared: Does the Integration Context Matter?* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012), pp. 341-74
- Phalet, Karen, Maliepaard, Mieke, Fleischmann, Fanella and Güngör, Derya, "The Making and Unmaking of Religious Boundaries: Comparing Turkish and Moroccan Muslim Minorities in European Cities", *Comparative Migration Studies*, Vol. 1, no. 1 (2013), pp. 123-45
- Priem, R. and Price, K., "Process and Outcome Expectations for the Dialectical Inquiry, Devil's Advocacy, and Consensus Techniques Pf Strategic Decision Making", *Group and Organization Studies*, Vol. 16, no. 1 (1991)
- Procházka, Stephan, "The Alawis" In *Oxford Research Encyclopedia of Religion*, 2015
- Procházka-Eisl, Gisela, "The Alevis" In *Oxford Research Encyclopedia of Religion*: Oxford University, 2016
- Ruane, Joseph, "Majority-Minority Conflicts and Their Resolution: Protestant Minorities in France and in Ireland", *Nationalism and Ethnic Politics*, Vol. 12, no. 3-4 (2006), pp. 509-32
- Şahhüseyinoğlu, Nedim, *Alevi Örgütlerinin Tarihsel Süreci* (Ankara: Ayyıldız Yayınları, 2001)

———, "Anadolu Aleviliği [Anatolian Alevism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 2, no. 10 (1993), pp. 30-31

Şahin, Cemal, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 21.04.2019

———, "Interview", edited by Pınar Akdeniz, 02.05.2019

Sapık Alevi Tepkisi, (Hürriyet: 1998), available from

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sapik-alevi-tepkisi-39041830>

Şapolyo, Enver, *Mezhepler Ve Tarikatler Tarihi* (Istanbul: Elif Kitabevi, 2004)

Sarıgil, Zeki, *Ethnic Boundaries in Turkish Politics: The Secular Kurdish Movement and Islam* (New York: New York University Press, 2018)

Savcı Uğur Kurt'un Vurulduğu Cemevine 27 Saat Sonra Geldi, (2014), available

from <https://www.haberler.com/okmeydani-cemevi-ne-savciyi-bekliyorlar-6061633-haberi/>

Şener, Cemal, "Aleviler Ve Alevilik Üzerine Oyun", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1998

———, *Alevilik Olayı: Toplumsal Bir Başkaldırının Tarihçesi* (Istanbul: Yön Yayıncılık, 1989)

Şener, Cemal and İlknur, Miyase, *Şeriat Ve Alevilik* (İstanbul: Ant Yayınları, 1995)

Seufert, Günter, "Between Religion and Ethnicity: A Kurdish Alevi Tribe in

Globalizing Istanbul" in A. Öncü and P. Weiland, eds., *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities* (London: Zed, 1997), pp. 157-76

———, "Religion: Nation-Building Instrument of the State or Factor of Civil

Society? The Akp between State -and Society- Centered Religious Politics"

in Hans-Lukas Keiser, ed., *Turkey Beyond Nationalism: Towards Post-*

Nationalist Identities (London: I.B. Tauris, 2006), pp. 136-46

- Shakman Hurd, Elizabeth, *Beyond Religious Freedom: The New Global Politics of Religion* (Princeton Princeton University Press, 2015)
- Shankland, David, "Anthropology and Ethnicity: The Place of Ethnography in the New Alevi Movement" in Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, eds., *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul, 1997)
- Smith, A, *The Ethnic Origins of Nations* (United Kingdom: Blackwell Publishing, 1986)
- Sökefeld, M., "Alevi Dedes in German Diaspora: The Transformation of a Religious Institution", *Zeitschrift für Ethnologie*, Vol. 127, no. 2 (2002), pp. 163-86
- , *Struggling for Recognition: The Alevi Movement in Germany and in Transnational Space* (New York, Oxford: Berghahn Books, 2008)
- Soner, Bayram Ali and Toktaş, Şule, "Alevism and Alevism in the Changing Context of Turkish Politics: The Justice and Development Party's Alevi Opening", *Turkish Studies*, Vol. 12, no. 3 (2011), pp. 419-34
- Tajfel, H., "Social Psychology of Intergroup Relations", *Annual Review of Psychology*, Vol. 33, no. 1 (1982), pp. 1-39
- Tajfel, H. and Turner, J.C., "An Integrative Theory of Social Conflict" in William G. Austin and Stephen Worchel, eds., *The Social Psychology of Inter-Group Relations* (Monterey, CA: Brook/Cole, 1979)
- Tambar, Kabir, "The Aesthetics of Public Visibility: Alevi Semah and the Paradoxes of Pluralism in Turkey", *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 52, no. 3 (2010), pp. 652-79
- , "Iterations of Lament: Anachronism and Affect in a Shi'i Islamic Revival in Turkey", *American Ethnologist*, Vol. 38, no. 3 (2011), pp. 484-500

- , *The Reckoning of Pluralism: Political Belonging and the Demands of History in Turkey* (Stanford, California: Stanford University Press, 2014)
- Taşğın, Ahmet, *Güneydoğu Anadolu'da Türkmen Aleviler (Diyarbakır Ve Çevresi)* (İstanbul: Ataç Yayınları, 2006)
- TBMM, *Diyanet İşler Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun* (2019a), available from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/1965/07/19650702.htm>
- , *Şeriye Ve Evkaf Erkanı Harbiye-Yi Umumiye Vekaletlerinin İlgasın Dair Kanun No. 429* (Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Web Sitesi, 2019b), available from https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200429.pdf
- Toprak, Binnaz, "Civil Society in Turkey" in R.A. Norton, ed., *Civil Society in the Middle East* (Leiden: Brill, 1996), pp. 87-118
- "Turabi Öztoprak İle Röportaj", *Yeni Şafak*
- Türk, Hüseyin, *Anadolu'nun Gizli İnancı Nusayrilik: İnanc Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013)
- Üzüm, İlyas, *Günümüz Aleviliği* (İstanbul: İsam Yayınları, 2000)
- Vakfı, CEM, *Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı Tarihçesi* ((n.d.)-a), available from <http://www.aleviislamdin Hizmetleri.com/>
- , *Cem Vakfı Senedi* ((n.d.)-b), available from <http://www.cemvakfi.org/pages/kurumsal/10/vakif-senedi>
- , *İlkelerimiz* (<http://www.cemvakfi.org/pages/kurumsal/5/ilkelerimiz>)
- van Bruinessen, Martin, *Agha, Shaikh and State: The Social and Political Structures of Kurdistan* (London and New Jersey: Zed Books Ltd, 1992)

———, "Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey", *Middle East Reports*, Vol. 200, no. Summer 1996 (1996), pp. 7-10

———, *Kürtlük, Türklük, Alevilik: Etnik Ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri* (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1999)

Verkuyten, Maykel and Yildiz, Ali Aslan, "Muslim Immigrants and Religious Group Feelings: Self Identification and Attitudes among Sunni and Alevi Turkish-Dutch", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 32, no. 7 (2009), pp. 1121-42

Vorhoff, Karin, "The Past in the Future: Discourses on the Alevis in Contemporary Turkey" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), pp. 93-110

Wall, Victor D. and Nolan, Linda, "Perceptions of Inequity, Satisfaction, and Conflict in Task-Oriented Groups", *Human Relations*, Vol. 39, no. 11 (1986), pp. 1033-51

White, P. J., "The Debate on the Identity of "Alevi Kurds"" in P. J. White and J. Jongerden, eds., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003), pp. 17-29

White, P. J. and Jongerden, J., *Turkey's Alevi Enigma: A Comprehensive Overview* (Leiden: Brill, 2003)

Wimmer, Andreas, "Elementary Strategies of Ethnic Boundary Making", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 31, no. 6 (2008a), pp. 1025-55

———, *Ethnic Boundary Making: Institutions, Power, Networks* (New York: Oxford University Press, 2013)

———, "The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory", *American Journal of Sociology*, Vol. 113, no. 4 (2008b), pp. 970-1022

———, *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict: Shadows of Modernity*

(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002)

Yaman, Ali, *Buyruk* (Istanbul: CEM Yayınları, 2013)

Yaşar, Hatice, *Alevi Diyanet'ine Tepki* (Radikal: 2003), available from

<http://www.radikal.com.tr/turkiye/alevi-diyanetine-tepki-690138/>

Yavuz, Hakan, "Anadolu Tasavvufunun Yetimleri Aleviler [Alevi: The Orphans of the Anatolian Mysticism]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 9, no. 40 (2000), pp. 5-7

Yeler, Abdülkadir, "Institutionalization of Ja'farism as a Modern Identity in Turkey", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, no. 92 (2019), pp. 207-20

———, "Shi'ism in Turkey: A Comparison of the Alevi and the Ja'faris", *Journal of Shi'a Islamic Studies*, Vol. 3, no. 3 (2010), pp. 331-40

"Yeni Dünya Düzeninin Alevilik Tarifi: Gerçek Türk-İslam Sentezi Alevilikmiş [the Description of Alevism by the New World Order: Alevism Is the Real Turkish-Islam Synthesis]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 5, no. 18 (1996), pp. 29-30

Yetkin, Ç, "Prof. İzzetti Doğan Üzerine", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 7, no. 28 (1998), pp. 8-11

Yıkılmış Salman, Meral, *Hacı Bektaş Veli'nin Evlatları "Yol" Un Mürşitleri: Ulusoy Ailesi* (İstanbul: İletişim 2014)

Yıldırım, Ali, "Aleviliğin Adı Yok", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 8, no. 30 (1999), pp. 68-73

———, "Tutar Zülfikar'ını Kırarım Ali [I Will Grab and Break Your Sword, Ali]", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 7, no. 29 (1998), pp. 55-58

Yılmaz, Nail, *Kentin Alevileri: Reşadiye-İkitell Örneği* (İstanbul, 2005)

Ysseldyk, Renate, Matheson, Kimberly and Anisman, Hymie, "Religiosity as Identity: Toward an Understanding of Religion from Social Identity Perspective", *Personality and Social Psychology Review*, Vol. 14, no. 1 (2010), pp. 60-71

Zisser, Eyal, "The Alawis, Lords of Syria: From Ethnic Minority to Ruling Sect" in Ofra Bengio and Gabriel Ben-Dor, eds., *Minorities and the State in the Arab World* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 1999), p. 224

Zolberg, Astride R. and Woon, Long Litt, "Why Islam Is Like Spanish: Cultural Incorporation in Europe and the United States", *Politics & Society*, Vol. 27, no. 1 (1999), pp. 5-38

"Zorunlu Din Derslerinin Kaldırılması Konusunda Tbm'm'ne Başvurumuz", *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, Vol. 6, no. 23 (1997), pp. 26-29

DECODINGS FOR INTERVIEWS

Interview with Mr. Gani Kaplan – The President of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri

20.04.2019, Ankara

Pınar Akdeniz: Sizce Alevilik nedir?

Gani Kaplan: Dindir. Müstakil bir dindir. Doğayı, insanı esas alan bir dindir.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

GK: Sözlü tarihe dayanıyor. Geçmişten günümüze Anadolu’da karşılığını bulan 7 ulu ozan ve onun etrafındaki köylerdeki bilge kişiler, ozanlar ve şairlere dayanıyor Aleviliğin şu andaki referans kaynakları. Son 50 yıldır bu kaynaklara atıf edilerek yazılı kaynaklara da geçildi. Şu andaki referansları budur. Günümüzde de bu bilge kişilerin çıkmamasının ana nedeni yani daha doğrusu 90’lardan sonra diyeyim, bu sohbetlerin yapılmaması. Eskiden köylerde sohbetler yapılırdı, sabaha kadar sürerdi. Alevilerin referanslarından birisi de cemlerdir. Kasım 15 gibi başlardı, 1 Mart’a kadar her gün her gece... Çocuklara ayrı, 16-18 yaş grubuna ayrı... Orada 18 yaşında olan törenle ikrarla götürülürdü. Referanslarımız bunlar. Tarihteki referanslarda çoğu götürüp Şiiliğe dayandırıyor ama bizim için temel olan şey 7 ulu ozanın söyledikleridir.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

GK: Aleviliğin ilk kaynakları işte Mezopotamya ve Hazar Denizi etrafındaki yere baktığın zaman ilk Yahudilerin de o bölgede yaşadığını görüyoruz. Yahudilikte sonradan Yahudi olunmaz, mutlaka bir şeyin Yahudi olması gerek. Alevilikte de böyle, sonradan Alevi olunmaz mutlaka birini tanıması gerekir anne ya da babanın. Aslında baktığın zaman Yahudilik o tarihte en çok kıyıma uğrayan bir inanç topluluğuydu. Kendi içyapısını korumak için ve sızmaları önlemek için bir kural getirmiş kendince. Sonradan bu inanca giremezsin. Mutlaka annenizi babanızı tanımanız gerekir. Baktığın zaman yine o zamanlarda Aleviler Şiilik ve Müslümanlığa muhalif kanadını kendilerine monte ettikten sonra kendisini koruma altına almış yine bu gerekçeyle. Sonradan olmaz mutlaka tanımamız lazım. Dede-talip ilişkisiyle yürüdüğü için Alevilik; talip, rehber, pir, mürşit dörtlmesi vardır ve

ilişkiler içinde yürür, birbirlerini kontrol ederler. Dolayısıyla sonradan olunmaz. Ancak Bektaşiler, özellikle Balım Sultan'dan sonra orada dergâha gelip hizmet eden, eğitimden geçen Bektaşî olabiliyor o da sonradan Alevi olarak kabul ediliyor.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

GK: Çıkan çok.

PA: Yani mesela düşkün mü ilan ediliyor yoksa çıkıp gidiyor mu?

Alevilikten çıkma nedir? İnancı değiştirmektir. Yani nedir? Hristiyanlığa geçmektir, Müslümanlığa geçmektir.

PA: Ateist oldum deyip çıkamaz mı?

GK: Konuya hiç girmeyelim. Alevilerin inancı farklı. İbadetlerini günlük işlerine yansıtıp kolaylaştırmak için yaparlar. Otokontrolle yürütülüyor ibadet sistemi. Hırsızlık yapana cemle görmeden onun cezasını vermeden cem başlatmamışlar. Yani bu otokontrol ve ceza sistemini getirmişler.

PA: Bunun belli bir süresi var mı?

GK: Düşkün ilan ettiklerini çıkartmak değil de süresiz bir düşkünlük ben tarihte okumadım belki okuyan arkadaşlar vardır. Biz bunu düşkün ilan ettik bir daha içimize almıyoruz diyebilir. Her suçun bir 5 yıl 3 yıl 1 yıl 10 yıl neyse süresi var. Hristiyanlıkta aforoz var bizde de işte düşkün ilan etmek var, zorunlu kalmadığı sürece akrabalarıyla ilişkiye dahi girmiyor, yalnızlaştırılıyor. Yani önümüzde yok mudur? Bugün asimile edilen köylere baktığımızda bir koca köy Alevilikten çıkmış ama Aleviliği bıraktıktan sonra istediği hangi din varsa o dine geçen bir sürü arkadaşım var, görüyorum.

PA: Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

GK: Bakıyorsun özellikle bu ülkede yaşayan azınlıklardan yola çıkarsak örneğin bu ülkede yaşayan Rumları birbirine bağlayan özellik nedir? Bugün Hristiyan bir ülkeye gittiğinizde biraz sonra anlatacaklarımla karşılaşmazsınız. Ama bizim gibi ülkelerde Hristiyanlık gibi ötekileştirilmiş, inanç olarak hor görülmüş, yıllarca bu ülkede Osmanlı son dönem ve Cumhuriyetin ilk yarısında yalnızlaştırılmış bir topluluk. Şimdi Alevilere de bakıyorsun, tarih boyunca hiç bu ülkede iktidara gelmemiş, Osmanlı'da zaman zaman baş kaldırmış, kendi içinde bir lokal bir yönetim kurmuş bir inanç biçimi. Şimdi bu inançta Alevileri bir araya getiren en önemli özelliklerinden birisi budur. Aleviler özellikle ötekileştirdiklerine karşı bir arada yaşama zorunluluğu hissetmişlerdir. Ama siz de biliyorsunuz, anneniz babanız bugün doğduğu şehirde ölmediler. Bugün Alevilerin %99'u doğduğu şehirde ölmüyor. Ekonomik koşullar, yöresel mahalle baskıları... 1993 yılında kadar belki Sivas'ın köyünde 300 hane yaşarken şimdi yarım haneye düşmüş tek kadın yaşıyor düşünebiliyor musun? Bulunduğu bölgeyi güvenlik gerekçesiyle, ekonomik koşullardan ötürü terk ediyorlar. Büyük şehirlere gelince köyden gelen alışkanlıklarına devam ediyorlar ancak refah seviyesi arttıkça büyük şehirlerde kendi toplu yaşama alanlarına kaydardıklarını görüyoruz.

PA: Derneğinizin / Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

GK: PSAKD bakış açısı...tabii ki bundan önceki yönetici arkadaşların çeşitli şeyleri var. Biz direkt PSAKD diye, şu açıdan bakar diye bir tanımlamaya girsek yanlış olur. Çünkü Türkiye’de her ocağın kendine özgü yaşam biçimleri var. Her inanç sistemi bir şey geliştirmiş. Biz yolun birliğine inanıyoruz. Ancak Alevilik içinde Şamanizm, Zerdüştlük, Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet’i de içinde barındıran müstakil bir din olarak, şahsi görüşüm olarak, belirtebilirim. Hepsinden etkilenmiş, hepsinden var.

PA: Derneğinizin /Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

GK: ABF’nin biz direkt üyesiyiz ve kurucusuyuz. AKD ile birlikte biz federasyonun iki büyük birleşeniyiz, altımızda bağımsız kurumlar var. AKD ve HBVAKV ile temel konularda ve ilkelerde söz ve eylem birliği yapmış ve 3 kurum birlikte hareket ediyor şu anda. Yani Diyanet’in kaldırılması 3 kurumun ortak görüşüdür, zorunlu din derslerinin kaldırılması ortak görüştür, Alevilerin inanç merkezlerinin bağımsızlaştırılması ortak görüştür, Aleviler ne kadar merkezden uzak, merkezi hükümetten uzak yaşarlarsa inanç biçimini o kadar sağlıklı sürdürür ve yol alır fikri ortak görüşümüzdür, cem evlerinin ibadethane sayılması, bağımsız olarak hükümetten örgütlenmesi ortak görüşümüzdür, dergâhların sahiplerine verilmesi ortak görüşümüzdür. Bu gibi konularda bu 3 kurum biz birlikte hareket ediyoruz.

PA: Peki farklılıklar var mı?

GK: Diğer CEM Vakfı’nda bir Alevi-İslam anlayışı diye bir şey koydular ortaya. Bu Alevi-İslam anlayışı açıkçası bizi Sünnileştirir. Biz nerden biliyoruz bunların Alevileri Sünnileştirme misyonları olduklarını? Bugün Alevilerin yoğun yaşadığı bir bölge belki gittiniz biliyorsunuz, Mamak Tuzlucaıyır bölgesi şeytanın aklına gelmeyecek bir projeyle karşı karşıya kaldı. Alevi asimilasyonu yapmak için ne Muaviye’nin ne Yezid’in ne Abbasilerin, Selçukluların, büyük küçük Selçuklu neyse, ne Osmanlı’nın ne de Cumhuriyet’in aklına , CEM’in aklına geldi cami-cem evi projesi. Cami-cem evi projesi nedir? O bölgede camiye gidenlere bir baktığın zaman %1 nüfus bile yoktur, camiye orda ihtiyaç yok zaten. Ama nedir? Bugün bir kişi, yarın on kişi, öbür gün yüz kişi...çünkü asimilasyon...bugün cami yaptık yarın burası dolacak diye bir şey yoktur. Önce gidersin, sindirme yavaş yavaş...bugün çok çeşitli örnekler var. Çocukken asimilasyona uğrayan biriyle konuştum ben, devletin atadığı imam 7 yıl köyün gençleriyle gezdi diyor. Yedi, içti, gezdi, halay çekti, içki içti...7 yıldan sonra demiş ki niye camiye gelmiyorsun? Demiş ki hoca: çıkar ayağını, abdest al, yıka bunlar uzun iş. Demiş ki, kim size ayağınızı çıkarıp abdest al diyorsa kâfirdir. Öyle bir şey yok. 3-4 yıl sonra hocayı şikayet ediyorlar camiye ayakkabıyla insan sokuyor diye, imam geliyor, hoca geliyor diyorlar ki ne bu hal? Diyor ki, ben 7 yılda bunları camiye soktum, sıra sende. Sen de ayakkabılarını çıkarttır. İşte asimilasyon böyle bir şey. Osmanlı Anadolu’da bizi zorunlu göçe tabi tutuyor Çukurova’ya. Diyor ki 5 vakit namaz kılacaksınız, başka bir şey istemiyoruz sizden. Ve Çukurova ağalarının temelini oluşturan da budur. Toprak veriyorlar köylülere Osmanlı, bize tapusuyla toprak veriyor. Ekip biçeceksiniz toprağı hiçbir şey istemiyoruz sizden sadece 5 vakit namaz kılacaksınız. Kadının biri gidiyor kadiya, diyor ki kadı efendi karşımız 150 haneli köy, biz 30 haneyiz. Onlar da 5

vakit, biz de 5 vakit. Bari biz 3 kılalım diyor. Yani bunu bir vergi olarak anlıyor. Ama bugün gittiğin zaman hiçbir tane Alevi yaşamaz. Asimilasyon bugünden yarına olacak bir şey değil, yüz yıla yayılan bir süre. Bunun için de CEM vakfiyla bu temelde ayrışıyoruz. Dedelere ücret ödenmelidir filan...

PA: Peki Dünya Ehl-i Beyt Vakfı?

DEBV da bunlardan çok farklı değil. Dünya’da Alevi birliğini savunuyoruz diyor, bir yola çıkmış. O da aynı. Biz hiç onlarla bir araya gelmeyiz. Ha, CEM Vakfiyla bir araya gelebiliriz çünkü bazı şeyleri aramızda çözmemiz gerekiyor CEM Vakfiyla. Bu projelerin yanlış olduğunu, Aleviliğe bakışında problem olduğunu... Ama mesela CEM Vakfı Avrupa’da cem evleriyle ilgili bir mahkeme kararı çıkarttı. Biz o mahkeme kararının arkasındayız. O mahkemeye sundukları savunmanın arkasındayız. Orada CEM Vakfı şöyle bir savunma yaptı: biz Alevilerin ibadet evi cem evidir, çünkü Alevilik müstakil bir dindir. Avrupa diyor ki, Alevilik İslam’ın içindeyse İslam’ın bir tek ibadethanesi var camilerdir diyor. Dolayısıyla İslam’ın içinde, nasıl Hristiyanlığın içinde mezheplere ayrı ibadethane statüsü vermezsek, İslam’da da vermeyiz dediler. Onlar da müstakil bir dindir diye savundular. Biz onun arkasındayız CEM Vakfiyla. Ve onlar Türkiye’de bunun da savunulması için bir kitap yayınladılar büyük dava ya da büyük mahkeme isminde tam hatırlamıyorum. Orada tamamen tersi bir görüş yazmışlar mahkeme tutanaklarından. Kendileri sonradan değiştirmişler.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

GK: CEM Vakfiyla ortak etkinlik düzenlemiyoruz. Şimdiye karar düzenleyemedik. Bir düzenleyelim dedik, onlar bize “terörist” dedi.

PA: Onun dışında var mı hiç aynı platformda yer almam dediğiniz örgüt?

GK: Çok. Ehl-i Beyt var. Örneğin, biz yıllardır Şah-ı Merdan cem evlerini Fethullah Gülen örgütlenmesidir dedik, devlet kapatınca Aleviler ancak anladı CEM Vakfı filan. Yine bir CEM Vakfiyla eşit paralelde yürüyen Alevi Dernekler Federasyonu var onlarla da pek bir araya gelmeyiz. Ha gelmem, ama şu andaki koşullar nedir? Gelmemizi gerektiriyor.

PA Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

GK: Uyum içinde olsa hepsi bir arada olur. Ama bu direkt Türkiye’nin genel direkt yapısıyla ilgilidir. Alevi tabanında bir dağınıklık var. Bunu da gidereceğiz, bize düşüyor.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

GK: Bunlarla (AKD ve HBVAKV kastediyor) bizim yaptığımız Türkiye’de 3 tane eylem var: 1) Sivas Mitingi PSAKD organizasyonunu yapar, ABF ve birleşenleri yani AKD ve HBVAKV bunlarla biz yol alırız ve diğerlerini hiç işin içine katmayız. Geliyorlarsa, buyursunlar gelsinler. Yine onun dışında Hacı Bektaş anmalarında bu

sene yine aynı örgütlerle hareket ettik. Maraş'ın organizasyonunu ve örgütlenmesini yapacağız yine aynı örgütler. Bu konuda da birlikte hareket ediyoruz.

PA: Dernek olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

GK: Sünnilik şu anda baskı altında kesinlikle. Diyanetin baskısı altında ve şu anda Diyanetin yönlendirdiği bir şekilde Sünnilik. Yine Sünnilik tarikatların kısılacı altında. Sünnilik özgürleştiği zaman Aleviler daha rahat edecek daha hareket edecek. Şu anda Türkiye'de Aleviden çok Sünni problemi var bence. İnançları kısaç altına alınmış durumda.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

GK: Allah, Muhammed, Ali... Allah ve Muhammed diyelim, Ali'ye bakış açımız bizim onlardan ayrışır. Biz daha çok Ali'nin ilmini ve bilime bakış açısını, nasıl bakıyor o cepheden bakarız. Ama Allah, Muhammed, Ali haricinde Sünnilikle pek bir bağlantısı yok yani. Nedir ama birbirinden etkilenmiştir. Ülkemizde yaşayan Kürtler var ya da Çerkezler var, yaşıyorlar. Ben Ürdün'de de gittim Çerkezleri gördüm Çerkezce konuşuyorlar, kelimesinin yüzde ellisi Arapça. Bugün Türkiye'de yaşayan Kürtler Suriye'de Arapça karışmış diline, İran'a geliyor Farsça, Türkiye'ye geliyor Türkçe. Biz de tabi Sünnilerle uzun yıllar 1500-2000 yıldır beraber yaşadığımız için ve egemen bir toplumda yaşadığımız için tabi ki etkilenmiştir.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

GK: Ya Sünnilerin, bu devletin bakış açısıyla ilgili. Tarihte siyasi otoriteler devreye girmeden önce tarihte Anadolu'ya baktığınız zaman bir Alevi-Sünni çatışması göremezsiniz. Bugün fabrikada çalışan bir Alevi de Sünni de... Alevi de aynı saatte çalışıyor, Sünni de aynı saatte diliminde çalışıyor. O da eziliyor, o da eziliyor. Memur da aynı statüde eziliyor. Siyasi otorite işin içine girmeden önce Anadolu'da bir tek olay olmuş, 1966-67 tam hatırlamıyorum, Muğla'nın Ortaca ilçesinde yaşanmış olay. Onun dışında tarihte bir olay yok direkt Aleviler ve Sünniler arasında 1970'lerin başına kadar böyle bir olay göremezsiniz. 70'lerden sonra siyasi otorite ve siyaset devreye girince, Türkiye'nin en yumuşak karnı, daha doğrusu bir ülkenin yumuşak karnı inanç ve mezheptir, milliyet bakımından etnik kökendir ve egemenler oradan vurur. O 70'li yıllarda da oradan vurdu. Yoksa Anadolu'da Alevi-Sünni çatışması yoktur, ben görmedim köylerde. 72 millete aynı gözle bakan bir inanç sistemi, insanları ayırmayız Alevidir, Sünni'dir diye. Bugün Alevi köylerine gittiğinizde evde mutlaka bir seccade vardır gelen namazı rahat kılsın diye. Ama Sünniler her zaman egemen iradenin çok altında kalmışlar. Son yıllarda da bize karşı bakış açıları tamamen değişti. Mesela Kürtler var Şafi, 1992 yılına kadar bir bağlantısı olmazdı Alevilerin hiçbir alakası yoktu. Ama bugün Sünnilerden daha çok yol alındı onlarla yan yana durma konusunda çünkü anladılar onlar.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

GK: Sünnilikle bir benzerliği yok.

PA: Yani sadece Allah-Muhammed-Ali mi?

GK: Yani bizim şimdi Sünniliğe bakış açımız ile -tabi bunlar tehlikeli terimler, yorumlaması da tehlikeli terimler- Allah-Muhammed-Ali... Biz tabi Ali'yi istediğimiz gibi yorumluyoruz da bunlar tehlikeli şeyler. Alevilerin Allah'a bakışı da farklıdır. Onu insana indirger, bir yerde bir ağaca indirger, bir taraftan bir kuşa, bir geyiğe, ceylana, güvercine –güvercin donu derler (donuna girmek)- yani onu güvercin kalıbına sokar. Ama yine de İslam'ın ana unsurları Allah ve Muhammed bizde de var. Onun dışında Sünnilikle bir şey yok ama ben hep şey derim inançla uğraşmak kadar tehlikeli bir şey yoktur. Herkes inandığı gibi yaşasın, mecbur edilmesin. Benim eşim Sünni'dir, kayınvalide, kayınpeder namaz kılarlar. Kendi köyüme de gitti, orada da kılıyorlardı. Kimse hiçbir zaman demedi ki ya bunun eşi Sünni'ymiş filan. Bizde öyle bir şey yok yani, kesinlikle ayırım yok. Ancak siyaseti inançlardan uzak tutsunlar, siyasi İslam anlayışı ile bu ülke yönetiliyor. Hükümet ve iktidar inançlardan elini çekse çok daha rahat edecek. Düşünebiliyor musun Anadolu'ya gidiyorsun, şöyle bir şey vardır: Sünni'ler sağcıdır, Aleviler solcudur. Yani bugün kar yağdığı zaman Allah'la 6 ay irtibatı kesiliyor, iki köyün de problemi aynı. Ama gel gör ki iki uç partiye oy veriyorlar. Siyasiler inançtan elini ayağını çekmediği sürece... Biz rahatız bu konuda ama Sünnilerin bu konuda siyaset erkinden uzakta durması lazım.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

GK: Ha orada var. Allah-Muhammed-Ali ve on iki imam ve Ehl-i Beyt. Oradan bunları almışız.

PA: Sizce Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

GK: Tabi, onlarda namaz var, bizde yok. Onlar Kerbela'yı anarken farklı anarlar, bizde farklı. Şiilik İslam'ın içindedir, tam içindedir yani Ehl-i Beyt'e inanırlar. Biz farklı bir din gibi bakıyoruz ama onlar İslam'ın içinde görüyor kendilerini.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

GK: Hayır, Alevilik içinde onları da barındırıyor.

PA: Peki, İslam'ın içinde mi dışında mı?

GK: Hayır, hepsini kapsıyor. Şimdi İslam'ı incelediğinizde yol, afroz etme baktığınız zaman yol düşkünlüğü Hristiyanlıkta var. Anne babadan olmayan, önceden Alevi olmayan olamaz şeyi Yahudilikte var ve hatta hala bugün geçerlidir o. Ne bileyim işte, halka şeklinde ibadet etme Şamanizm'den geliyor sazlı sözlü. Alevilikte ateş kutsaldır, ocakta hiçbir zaman su dökerek ateş söndürülmez, su dökülmez, üzeri külle örtülür, toprağı serperler. Kutsallığı vardır. Zerdüştlükten geliyor. Yaşadığı coğrafyada bütün inanç sistemlerinden etkilenmiş, kendisine en uygun biçimde almış, şekillenmiş. Bu da nerede var, işte İran'ın bir kısmında var, Anadolu'ya gelen şeylerde var. Bugün Anadolu'da Alevi deyince bizim anladığımız şekilde Alevilik yaşamıyor. Arap Alevilerimiz var bizim. Onlar farklı bir inanç sisteminde yaşıyorlar. Farklı ibadetleri var, hiç benzemiyorlar. Bizde tek benzer yanı Allah-Muhammed-Ali. Ali konusunda da biz onlardan ayrışıyoruz. Biz diyoruz ki Allah bir, Muhammed Ali. Hayır diyor, Ali bir. Ancak şu anda biz ayrıştırma noktasında değiliz, Alevilik kimliği altında bir aradayız. Zaman içinde dernek olarak ilişkilerimizi ciddi anlamda geliştirdik. Cem evi açtık Samandağı'na. Hiç onların ibadet şekillerine uymadığı halde. Hatta dediler, bizi asimile ediyorlar, cem evi de nereden çıktı. Şu anda cem evi faaliyette ama yani tam anlamıyla cem yapılmıyor orada, sadece cem evi yazıyor. Şube açmayı düşünüyoruz Antakya ve Samandağı'na özellikle. Ama mesela biz iki defa gittik panellerine, Gadir Hum bayramları var onların. Ciddi anlamda anlıyorlar, kutluyorlar Ali'nin velayet verildiği gündür Kadir Hum bilmiyorum biliyor musun. Muhammed veda haccından sonra Kadir Hum denen bölgede diyor ki benden sonra gelecek olan Ali'dir. Herkes ona inanıyor, biat ediyor. Daha sonra İslam'a inanan herkes vazgeçiyor. Bunlar da diyor ki Ali tektir, yektir ve İslam'ın tek halifesi budur. İslam dini ayrılmıştır, niye ayrılmıştır tebliğ edici, bildirici Muhammed'dir, hidayete erdirici Ali'dir. Onlar Ali konusunda daha katılar. Mesela on iki imam yas orucu var onlar tutmaz, Hüseyin sır oldu gitti diyor.

PA: Derneğinizin üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

GK: Onlar etkinliklerine davet ettiler bizi, katıldık. Biz de onların Kadir Hum etkinliğini burada şubemizde yaptık ve 5-6 yıldır da yapıyoruz. Caferilerle de irtibata geçmek gerekli.

PA: Hiç irtibata geçmediniz mi?

GK: Ortak etkinlik yapmadık, yoksa konuşuyoruz.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

GK: Alevi açılımı hükümet nezdinde tartışıldı. Bugün havuz medyası dediğimiz kanallarda yayınlandı, belki Aleviler, Sünniler açısından Alevilik iyi bir şey olmasaydı hükümet tarafından ele alınmazdı gibi, zaman zaman gittiğimiz köylerde Anadolu'da duyuyoruz –ben egede yaşıyorum- oralarda dile getiriyorlardı bunları. Ancak açılım-açılamama... Şimdi bu hükümet her şeyi yapar ama Alevi açılımını yapamaz. Alevi açılımı yaptığı anda ya da Alevilerin taleplerini yerine getirdiği anda kendi inançlarını yeniden yazmaları gerekir, sil baştan yani. Bizim temel taleplerimiz var; Arap Alevilerin Kadir Hum Bayramı da kabul edilsin diyoruz. Kadir Hum kabul edildiği zaman, nedir, velayetin verildiği gündür Ali'ye. O zaman Ali'den sonra

gelen üç halifeyi reddetmesi anlamına geliyor. Ali'nin velayetini kabul etmesi gerekiyor bu sefer tarihi yeniden yazman gerekiyor. Alevilerin ibadethanesi cem evidir dediği zaman da bu sefer bizimle aynı yere gelmiş oluyor. Türkiye'nin %99'ı Müslüman'dır diyor, Yahudiler var, Yezidiler var...%1'in içine herhalde konsolosluk ailelerini sokuyor, dışarıda tutuyor. Bu sefer orada da bir tartışma olacak. Alevilerin cem evini kabul edince tıpkı Kadir Hum gibi kendi geçmişlerini inkâr etmiş olacaklar. Tarihi yeniden yazması gerekiyor. Dolayısıyla bu hükümet bu işin içinden çıkamaz, mümkün değil. Bu ikisini asla gerçekleştiremez. Yoksa Diyanet'i kaldırabilir, zorunlu din derslerini kaldırabilir, Madımak'ı müze yapabilir, hiçbir sıkıntı yok yani. Telefon açacak; orayı müze yapın diyecek, bitti. Ama cem evleriyle Kadir Hum'u mümkün değil, orayı ibadethane olarak saydığı anda zaten olay biter. Bizim çizdiğimiz çerçeve anlamında saydığı anda hikâye biter. Yoksa açılım filan hikâye yani. Açılımları, diyorlar ki, Fetullah Gülen örgütü tıkatmış diyorlar ama biliyorsunuz 17 Aralık'tan sonra yeni başbakan geldi. O başbakanla da Davutoğlu'yla da görüştük biz. O da böyle bir hamle başlattı, 21 Mart'ta getireceğim dedi yasal olarak. Ben hayır başbakanım getiremezsiniz demiştim, mümkün değil getiremezsiniz. Biz ona hatta şey dedik, şu anda evet Alevilerin yüzyıllardır süregelen talepleri var evet ama dedik; bunu ikinci plana atalım biz buna gere yok, çünkü barış yok. Bugün Suriye'de iç savaş olmadan önce bir ibadet problemi var mıydı? Bugün Musul'da "işte bomba atılıyor ama namazımı kılayım" var mı? Adam bugün şükrediyor ölmediğine. Ya da Yemen'de savaşın olduğu yerlerde... Ama bugün Suriyelilere bakıyorsun, çocukların cesetleri sahile vuruyor. Çoluğunun çocuğunun yaşamını ortaya koyarak camisiz ülkelere sığınıyor yani. Dolayısıyla "şu anda ülkenin her yerini cem evi yapsanız ne olur dedik", o da "çok radikal düşünüyorsunuz" dedi. Ve bak gördünüz mü? Getiremediler. Biz geleceğini tahmin etmiyorduk. Çünkü orada bizim için bir tuzak kurulmuştu, o açılımlarla birlikte devam eden Davutoğlu döneminde de. İşte cem evlerinin ve geleneksel irfan merkezlerinin yasal statüye kavuşturulması... E şimdi bizde irfan merkezi diye bir şey yok. Böyle bir terim yok, hiç duymadım ben. Tekke ve Zaviyeler kanunu baypas ederek, merdiven altlarında faaliyet gösteren - yani aleni gösteriyorlar da- tarikatların önünün açılması demekti. İtiraz ettik, böyle bir şey yok dedik zaten o da geçmez dedik. Dedelere ücret verilmesi filan... Teknik konular...

PA: Bir Alevi derneği olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

GK: Bu ülkede DİB varken laiklikten söz edilemez. Biz diyoruz ki DİB kaldırılсын, camiler de o bölgedekiler tarafından giderleri karşılansın. Bakalım gerçek Müslüman o zaman ortaya çıkar. Hristiyanlarda nedir, kiliseye gidiyor, orada bağışını yapıyor ve kiliseye üye oluyor. Bizimkiler de öyle yapsınlar. Biz nasılsa bin yıllardır kendi dedelerimizin giderlerini ve kendi giderlerimizi kendimiz karşılıyorsak, onlar da kendi imamlarının hocalarının giderlerini kendileri karşılasınlar. Düşünebiliyor musun, 8-10 tane bakanlığın bütçesinden daha büyük bir bütçeye sahip. Ben üç yüz bini aşkın personel var dedim bir arkadaşım karşı çıktı ama hesapladığım zaman 110-120 bin caminin personeli 2'şer kişiden 240 bin yapıyor zaten. Diyanet'in kendi bünyesindekiler var, imam hatiplerdeki kadrolar var, ilahiyat fakültelerinin kadrolarında yine 300-400 bini bulan bir kadro... İşin ilginç kısmı da devletin diğer kadrolarına geçiş hep buradan yapılıyor. Dün bir camiye imam olarak giren ertesi gün bir bakanlıkta personel müdürü olabiliyor veya hesap uzmanı olabiliyor hayatında eline hesap makinesi ve kalem almamış adam. Bu aslında ülkenin temeline

dinamit konulmuş demektir. İmam hatip okulları yine öyle. İmam Hatip okulları bugün, hiçbir devlet dünyada para ile kendisine düşman yetiştirmez. Bu imam hatipler yıllardır, Cumhuriyet kurulduktan sonra imam hatibin açılma nedeni neydi? Din adamlarının aydın bir şekilde yetiştirilmesi. Amaç bu. Baktığın zaman son derece masum ama geldiği noktaya baktığında tamamen sisteme muhalif ve düşman olarak yetiştirildi ve devlet öğretmenin parasını kendi bütçesinden vererek kendisine düşman yetiştiremezdi. Türkiye bunu başardı.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

GK: Zorunlu din eğitimi getirenler bir konuda empati kurması gerekiyor zorunlu din eğitimi alan farklı inanç grubundaki çocukların aileleriyle ve çocuklarla. Nasıl ki bir ülkede zorla bir Müslüman'ın çocuğunu Yahudilik veya Hristiyanlık öğretilmesinin bir insan hakları suçu olduğunu, bunun bir zulüm olduğunu başlarına geldiklerinde anarlarsa, zulüm olduğunu idrak ederlerse bizi anlayabileceklerini umuyorum. Şimdi bizim Kürt çocuklarımız Anadolu'da sıraların üzerinde namaz kıldırıyorlardı, hakaret ederek Alevi çocuklarına. Bu toplum bunları yaşadı. Din eğitimi alınacaksa bu ülkede, evet, devlet din eğitimi verebilir. Buna biz bir şey demiyoruz. Kendi dininin de eğitimi verebilir. Nedir, almak isteyen dilekçe verir, ben din eğitimi almak istiyorum der. Benim çocuğuma zorunlu değildir ama derim oğlum, kızım gidin alın ne anlatıyor onu öğren. Öyle bir şey getirdiler ki şu an, çocukların din dersi almama gibi bir şansları yok. Bugün TEOG'da soruların çarpanlarını matematik, Türkçe, felsefe ile aynı seviyeye getirdiler. Benim kızım da gidiyor, kızım ben seni sokmayayım din dersine dedim, hayır dedi ben gireceğim çünkü çarpanları aynı fen dersleriyle dedi. Eğitimi zorunlu hale getirdiler. Bu yasayı bugün zorunlu hale getirenler Çin'de ya da ne bileyim Almanya'da ya da Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde Müslüman çocuklara siz zorunlu din dersi alacaksınız dediği anda ayağa kalkarız değil mi? Ben de kalkarım. Sen bunu öğretemezsin, insan hakları suçudur. Din, inanç farklı bir olaydır. Çocuğun eğitimine katamazsın. Ama bizim ülkede maalesef, ta Emevilerden gelen Muaviye'nin İslam anlayışı ne yazık ki halen bu ülkede hüküm sürüyor. İslam ülkelerinde hüküm sürmesinin ana kaynaklarından biri de huzurun olmamasıdır, ana verilerden birisi de bu. İslam hoşgörülü ve barışçıl bir dindir diye önümüze getirilen bu inanç sisteminde hiçbir savaşta İslam'ın ilkeleri geçmemiş. Bakın refah düzeyi yüksek olan yerlerde huzur sağlanmış. Avrupa'da da fakirlik olsa mezhep savaşları patlar. İnsanlar huzur içinde yaşadıkları için... Bugün Dubai'de niye savaş yok? BAE'de sistem para üzerine kurulmuş, inanç minanç hikaye öyle yaşıyorlar.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

GK: Bizi ikinci toplantıya çağırdıklarında PSAKD olarak biz o toplantıya katılmadık. Katılmama gerekçemiz de şuydu: biz bir Alevi kurumuyuz, bizim muhatabımız başbakandır. Biz bu gerekçeyle katılamadık. Yalnız dedik ki, bu irfan merkezlerini görüşmelerden çıkarın. Ondan sonra biz katılırız dedik. Cem evi kalsın, irfan merkezlerini çıkarın dedik. Biz katılmadık, diğer dernekler gittiler. Hatta onların ellerine şemalar verdiler, yönetim şemaları filan verdiler.

PA: Yani ne demek istiyorlar? Bir yönetim mi kurulsun diyorlar?

GK: Siz CEM Vakfıyla konuşursanız onlar size anlatırlar. Alevi-İslam Diyanet Başkanlığı gibi bir şey. Direkt başbakanlığa bağlı, altında Aleviler, Nusayriler, Mevlevilik...Biz dedik bunun içinde yer almayız. Yine de bizim birleşenlerimizden giden oldu. ABF'nin birleşenlerinden, AKD ile vakfımız (HBVAKV) gitti ama onlar da görüşmelerde bizim söylediğimizin aynısını söylediler.

Interview with Mr. Onur Kaya – The Accountant and Member of the Executive Board of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri

19.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

OK: Bu soruyla hep karşılaşırız. Valla Alevilik öyle tanım içi bir şey değil. Böyle bir aspirin değil. Ben bugüne kadar 57 yıllık Aleviyim bir tanım yapmadım, yapamam da. Yani Alevilik insanlığın kendisidir. Tabi böyle bir tanım da çok genel bir tanım oluyor. Bizim zaten diğerlerinden ayrışma noktamız da bu. Tanımlanmayan, tanımlanma ihtiyacı hissetmeyen bir yapımız var. Daha önce ben anlattım sana herhalde, işte birileri diyor ki, yukarıda tanrı, onun bir gönderileri var ilahi metinler, onu bize ulaştıran peygamberi var, peygamberden de kul var. Hâlbuki biz bunların hepsini reddediyoruz. Böyle bir şey yok. Biz önce kul var diyoruz, bu kul o ilahi şeye ulaşmak için yaşamını ona göre şekillendiriyor, yukarıya doğru gidiyor. Yani insan-ı kâmil oluyor. Yani en sonunda tanrı oluyor. En el hak diyoruz. Hakk'a ulaşmış kişi diyoruz. E şimdi Hakk'a ulaşacak birinin yolunu siz nasıl tarif edeceksiniz? Bu yol bir tane değil ki veya düz bir şey değil ki. Bütün yaşamını ona göre şekillendireceksin ona göre yaşayacaksın. Herkesin de yaşamı ayrı. Bunu nasıl tanımlayacaksın? Böyle bir tanım yok. Biz Hakk'a ulaşmaya çalışıyoruz. Öbürleri diyor ki Hak'tan aşağı iniyor. Biz bunu kabul etmiyoruz. Bu nedenle tanımlayamıyorum.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

OK: Bu konuda da Alevilikle ilgili çok çeşitli kaynaklar var. Fakat Aleviliğin yazılı kaynakları konusunda çok sıkıntılı bir durumumuz var çünkü Aleviliğin kaynakları 1400 yıl boyunca ya yakılmış ya yok edilmiş ya da ona karşı bir şeyler yazılıp onu reddetmeye çalışmış. Cumhuriyetle birlikte –ben Hacıbektaş'lıyım, Hacı Bektaş-ı Veli'nin olduğu yerdenim- biliyoruz ki Cumhuriyet kurulduktan sonra Fuat Köprülü dâhil bizim yazılı kaynaklarımızı yok etmişler. Bugün yazılı kaynaklarımızın önemli bir kısmının Amerika ve İngiltere'de olduğunu biliyoruz. Onun dışında bizim kendi şeyimiz şudur: bizim sazımız telli Kuran'dır. Telli Kuran diyoruz. O zaman sözlü kaynaklarımız var. Sözlü kaynaklar içerisinde biz nereye ulaşıyoruz: Anadolu Aleviliğini şekillendiren Şahatay yani Yavuz'a karşı savaşa götüren süreci alıyoruz, Nesimi alıyoruz, en el hak diyen Mansur'u alıyoruz, Şeyh Bedrettin'i alıyoruz –o da Sünni'dir- onun eserlerini alıyoruz. Onun haricinde Kürt coğrafyasında Alevilikle ilgili bir sürü yazılı kaynak var onları alıyoruz. Bunların hepsinden bir harmanlama yapmaya çalışıyoruz. Harmanlama yaparken de bazen birbirleriyle çatışan,

birbirlerini reddeden şeylerimiz de oluyor. O yüzden şudur yazılı kaynak diyebileceğimiz bir şey yok. Daha doğrusu, bir grup bizi ta Anadolu'nun kadim halklarına götürüyor, oradan gelen yazılı kaynak oluşuyor, bir kısmı İslamiyet ve sonrasına götürüyor yazılı kaynaklar oluşuyor. Bunların çakıştığı noktaları almaya çalışıyoruz. Ama şudur diyemezsin. Yani Kuran'da bizim yazılı kaynaklarımız içerisinde. Hangi şeyiyle? Bektaşilik özelliğiyle. Kuran'dan da biz bir sürü şey alıyoruz, İncil'den de alıyoruz, Tevrat'tan da alıyoruz, ta Nuh'a götürüyoruz daha öncesinde götürüyoruz inancımızı. O nedenle bütün dinlerin harmanlaması. Zerdüşt'lüğe de götürüyoruz, Şamanizm'e de götürüyoruz. Bunların en iyilerini almaya çalışıyoruz. O zaman bizim yazılı kaynaklarımız şudur, aspirinimiz budur diyebileceğimiz herhangi bir şeyimiz yok. Bütün kaynaklardan etkilenmişiz ama bu kaynakların doğru olanı, insana uygun olanını, insani olanını almaya çalışmışız. O yüzden sana herhangi bir kaynak öneremem.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

Şimdi ben Bektaşî'yim. Alevi sonradan olunmaz, doğulur. Ama Bektaşî sonradan olunur. Yol'dan gelir. Şimdi bizde ikili bir yapı var: 1) Doğuştan gelenler 2) Yoldan gelenler. Doğuştan gelenler Alevi ana babadan doğan herkes Alevi'dir. Bir de daha sonra şekillenen bir Bektaşilik var. Bu Aleviliğin şehirleşmiş hali. O köydeki Aleviliğin gelip daha sonra şehirde yerleşmiş olmasının sonucu oluşan bir inanç sistemi, bu da Hacıbektaş'ta oluşmuş. Daha doğrusu orada Balım Sultan var, 1500'lerden sonra Dimetoka'dan yani Yunanistan'dan gelip postnişin olan Balım Sultan şekillendirmiş. Burada da Osmanlı'ya uygun hale getirilmiş bir inanç sistemi Bektaşilik. Nasıl bir inanç sistemi? Şimdi Yeniçeri Ocağı diye bir şey var, ordusu. Şimdi bu ordusu bütün gayri Müslimlerden oluşuyor çocuklar Sırp, Boşnak, Bulgar, Rum, Ermeni, Rus kim varsa. Osmanlı'ya devşirmeyi alıyorsun. Ne yapıyorsun? Bektaşî yapıyorsun. Peki, bunlar soydan mı geldi? Yok. Nedir? Yeniçeri'nin başında Bektaşî babası var. Ve onların hepsi Bektaşîliğe uygun olarak yetiştiriliyor ve Bektaşilik de Aleviliğin bir kolu. Şehirleşmiş hali. O nedenle Yol'dan da gelir ama ben anne baba olarak tabii soydan geliyorum. Ama bizde Yol'dan gelenler de var. Yol'dan gelenler de örneğin dergâhta 1826'da atanan Nakşibendi şeyhi var, Hacıbektaş dergahına atanmıştır oraya cami yaptırmıştır. Fakat daha sonra Bektaşîleşmiştir, Bektaşî olduğu için de alınmıştır (görevinden). Arnavutlar... Arnavutluk'un %65'i Bektaşî'dir. Arnavut halkının %65'i Bektaşî'dir. Peki, bunlar soydan mı geldi? Yok. Yani Alevilikte 2 yol var ama Alevi olanlar bunu kabul etmezler, anne baba Alevi olacak. O, ocak sistemi içerisinde geliyor. Bektaşilikte Yol'dan da gelebilirsin. Sen olabilirsin örneğin. Ama dergâhta çalışacaksın. Dergâha hizmet edeceksin. Yol'a hizmet edeceksin. Yaşam biçimi güzel olan herkes Bektaşî'dir, biliyor musunuz?

PA: Yani Alevi değil de Bektaşî mi diyorsunuz onlara?

OK: Bektaşî diyoruz. Ama en nihayetinde Alevi. Üst çatıda Alevi. Bir üstü Alevilik.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

OK: Örneğin Bektaşilik için bir örnek vereceğim, kulağı kesik diye bir deyim vardır. O nerden gelir bilir misin? Bektaşilikte yeniçerilere uygun bir sistem oluşturulmuş. Diyor ki, Bektaşî oldun. Küpeni taktın. Küpelidir bizimkiler. Bıyıklı böyle, kalın

bıyıklı yeniçeri ocağında. Küpelidir ve mücerrettir. Mücerret ne demek? Evlenmez. Yol'a hizmet eder. Yani o yolun yolcusudur, kesinlikle evlenmez. Biraz Hristiyanlıkta rahibeler, papazlar evlenmez ya, bizde de mücerret olan yola girmiş olan, ben mücerretim diyen evlenmez. Ama süreç içinde evlenmeye kalkarsa, bir kıza âşık olursa vesaire onun kulağını çekerler, küpeden koparırlar. İşte kulağı kesik oradan gelir.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

OK: Şimdi, Alevilikten çıkmış olmak demek düşkün olmak demek bizde. Düşkün olursun. Diyor ki "gelme gelme." Bu demirden leblebi gibidir diyor, yani bu yola girme. Giriyorsan çıkma. Çok düşüneceksin, girdiysen de çıkmayacaksın. Çıkarsan düşkünsün. Böyle diyebilirim. Bizdeki şeyi budur.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

OK: Bağlayan özellikler şu: Şimdi 1400 yıldır ezilen bir toplum Aleviler. Tabi Anadolu Aleviliği daha farklı. Şimdi, Alevilik aslında bir dünya sorunu. Bunu bir kenara koyalım. Tabi bunu siz kabul etmeyebilirsiniz. Şimdi ben bütün Balkanları gezdim. Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan... Orada 500'e yakın tekkemiz var. 500. Şu anda 100'e yakını faal, açık. Faal, işliyor. Dedesi var falan filan... Şimdi Balkanlarda önemli bir unsuruz. Irak'ta varız. İran'da saz çalan Alevilerin parmağı kesiliyor biliyor musun saz çalmak istediğinde? Bize de yakın dersiniz, Şii filan dersiniz ama çok uzaktır, bizi sevmezler. Gürcistan'da varız, Azerbaycan'da varız. Vazgeçtim, geçen Hacıbektaş'ta bir etkinlik vardı 7 ulu ozan ile ilgili, Hindistan'ın bir köyünden bir doçent çıktı geldi dedi ki aynı sizin gibi yaşıyoruz, Aleviyiz dedi. Hindistan'ın bir dağ köyü... Bu kadar geniş bir coğrafya içerisinde olan bir topluluğuz ama 1400 yıldır da ezilen bir topluluğuz. Sorunuzun devamı neydi? Hah... Şimdi 1400 yıllık bu ezilmişlik nedeniyle bu insanlar birbirine bağlıdır. Şimdi ben şöyle söyleyeyim. Ne zaman esmer bir kız çocuğu gördüğümde hemen aklıma şey gelir acaba Alevi mi diye düşünürüm. Ve sorarım nerelisin diye. Ve o ezilmişlik şeyi içinde hemen ona bir önyargı oluştururum. Derim ki bu bizden. Kesinlikle bunun bir sorunu varsa ben yardımcı olmalıyım. Kendi kişisel içsel duygumu söylüyorum. Aleviler birbirine bağlıdır bu anlamıyla. Yine bir örnek vereyim. Hacıbektaş 5000 nüfuslu küçük bir kasaba. Nerede? Kayseri, Kırşehir ve Nevşehir'in ortasında. 5000 nüfus. Kayseri desen 1-2 milyona yakın, Kırşehir desen 100.000'in üzerinde, Nevşehir desen 150.000'in üzerinde olan bir şehir ve orada biz yaşıyoruz. Bizim bu büyük topluluklara karşı kendimizi var etmenin yolu nedir? Sırt sırta vermemizdir, bir arada olmamızdır. Biliyor musunuz, biz Nevşehir'e bağlı bir işçeyiz, pasaport çıkarmaya 70'li yıllarda dolmuşla giderdik, bir dolmuş insanla. Niye? Gittiğimizde, dolmuştan indiğimizde bize saldırmazınlar diye. Saldırırlarsa karşılığını verelim diye öyle giderdik. O nedenle biraz da takiyeciyizdir. Saklayamadığımız zaman da birbirimize bağlıyızdır. Bağlanışımız da ezilmişliğimizden gelir.

PA: Derneğinizin Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

OK: Pir Sultan daha direngen bir dernek, savaşçı bir dernek açık söyleyeyim. Sokağı kullanmaya çalışan bir dernek. Haklarını daha üstlerden söylemeye çalışan bir

dernek. Daha radikal bir dernek. Daha kendini gösteren bir dernek. Bunda bir problemimiz yok. Ama başka bir dernek daha saklayan, daha mülayim, kendisini ezenlerle işbirliği yaparak, takiyecilik yaparak bir şeyler olmaya çalışan dernekler de çok. Örneğin bunlardan bir tanesi Cem Vakfı'dır. Dernekleri de böyle kategorize edebilirsiniz. Pir Sultan da ilk kurulduğunda sistemle uyumluydu ama Madımak ve Sivas olaylarında sonra direngenlenmiş bir dernek. Bugün de karşıda olan bir dernek. Biz eskisi gibi kendimizi saklama, gizleme yerine ortaya çıkma, var olduğumuzu, bu toplumun bir unsur olduğumuzu gösterme ve bununla ilgili gerekli mücadeleyi yapma konusunda daha aktif olmaya çalışan bir derneğiz.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

OK: Var. Cem Vakfıyla özellikle yer almıyoruz, bir arada olmamaya çalışıyoruz. Ama Alevi Bektaşî Federasyonu (kendisi de burada yönetici olduğunu söylüyor) olarak, Alevi Kültür Derneklerinin 107 şubesi var, Pir Sultan'ın 89 şubesi var. 33 de bağımsız, ne pir sultana ne AKD'ye bağlı olmayan 33 derneğimiz daha var bizim. Bunlar federasyonun altında olan dernekler ve bir aradayız, birlikte hareket ediyoruz ama Cem Vakfı'yla edemiyoruz.

PA: Peki, Cem Vakfı dışında var mı?

OK: Var. Örneğin 15 Temmuz'dan sonra kapatılan dernekler var Fetullah'ın kurduğu 13-14 tane. Bunun yanı sıra yine var. MHP'nin kurdurduğu birkaç Alevi Derneği var, onlarla bir araya gelmiyoruz. Bir de sistemin kurdurduğu bir kaç dernek var. Onlarla bir araya gelmiyoruz. Biz tamamen muhalefetiz.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

OK: Zaman zaman bir takım çatışmalar olmuştur ama son seçimlerle birlikte, 23 Nisan 2016 diyelim, daha önce bir takım ayrışan dernekleri bir araya getirdik. Biraz önce söylediğim ABF'ye bağlı kuruluşlar şu anda bir aradalar. O konuda bir sıkıntımız yok. Birlikte karar alıp birlikte harekete geçirmeye çalışıyoruz.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

OK: Onun dışında...

PA: Cem zaten yok?

OK: Zaten yok diyemiyoruz. Şöyle bir şey var. Sivas'ta bir etkinlik yapıyoruz, Cem Vakfı katılıyor. Bir sorun yok. Dün Erzincan'daki arkadaş buradaydı, Erzincan şube başkanımız ile konuşuyorduk, Cem Vakfı Erzincan şubesi yöneticileri bizim etkinliklere katılıyorlar. Ama ne hikmetse Cem Vakfı hemen görevden alıyor, yenilerini atıyor. Ama tabanda beraberiz.

PA: Peki, Hacıbektaş veya Dünya Ehl-i Beyt?

OK: Ehl-i Beyt'le hayatta bir araya gelmeyiz, gelmeyeceğiz de gelmeyeceğiz de gelmeyeceğiz de. Çünkü onun gittiği yer farklı, yolu farklı, o artık İranlaşmış, o artık

devletleşmiş, o artık sistemle uyumlu hale gelmiş, kesinlikle Alevilikle, Alevi inancıyla ilişkisi olmayan bir dernek. Ehl-i Beyt Vakfıyla ben kişisel olarak söylüyorum, Alevi örgütlerinin bir araya gelme ihtimali sıfır. Bak, Cem Vakfı'yla bir araya gelebiliriz. Ortak etkinlik de düzenleyebiliriz. Yani bizim en önemli isteklerimizden birisi cem evlerimiz, zorunlu din derslerinin kaldırılması, Madımak'ın müze olması, eşit yurttaşlık hakkı. Bunlarla ilgili olarak da Cem Vakfıyla bir araya gelebiliriz ama Ehlibeyt Vakfıyla bir araya geleceğimizi zannetmiyorum. Çünkü başka güçlerin etkisi altında olduğunu düşünüyorum. Aleviliğe hizmet ettiğini düşünmüyorum.

PA: Peki Hacıbektaş Anadolu Kültür Vakfı?

OK: Bir araya geliyoruz, beraberiz, seçimlerine katılırız, o arkadaşlarımızı tanırız. O arkadaşlarımızla her eylemimizde ortağızdır. Yeni yönetim seçildi, aynı bizim gibi insanlar geldi oraya. Hiçbir sorunumuz yok.

PA: Dernek/ Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

OK: Bizim Sünnilikle bir sorunumuz yok. Bizim devlet diniyle sorunumuz var. Yani Sünnilik, Anadolu için söylüyorum, Sünnilik tasavvuftur. Bizim Mevlana'yla bir sorunumuz yok. Mevlevilikle bir sorunumuz yok. Biz Mevlana'yı Bektaşî ilan etmişiz. Sünni tasavvuf, Hanefî tasavvuf bizimle iç içedir. Biz ondan etkileniriz de. Ama bizim devlet tarafından kurulan maturidi (Mâtürîdî) bir din var. Yani Sünniliği şekillendiren, Sünniliği Sünnilik gibi değil, kendi şekillendirdiği gibi yaşatmaya çalışan devlet dini olan bir Sünnilik var. Bizim bununla problemimiz var. Sünnilerin ne inancıyla ne de o tasavvufî yönüyle ayrıştığımız pek fazla nokta da yok. Onlar da tasavvufta en nihayet bize doğru geliyorlar. İyice okursanız, Sünnilik Anadolu İslam'ı filan denir, Bektaşîliğe yakındır. Ama devletin dini bizden uzak. Devlet bizi yok sayıyor. Devlet bizi bir araya getirmiyor, bizden uzaklaştırıyor. Ve o anlamda bizim dinimiz ve inancımızı kendilerinin şekillendireceklerini zannediyorlar. Siz başta sordunuz Alevilik nedir diye. O da soruyor Alevilik nedir? Lan sana ne? Sen mi şekillendireceksin beni? İslam'ın içi mi dışı mı? Ya sana ne? İçi veya dışıyım sana ne? Sen niye katılıyorsun? Sünnilikle ilgili hiçbir programa Alevi dedesini almıyorlar. Televizyonda bütün ulusal kanalların hepsinde dinsel programlar yapılıyor, hiç Alevi dedesi yok. Biz bir program yapıyoruz, nerden çıkıyorsa eski Diyanet işleri Başkanı, yeni diyanet işleri başkanı, öteki imam, öteki bilmem ne çıkıp geliyor. Ya senin ne işin var? Tamam eğer eşitlikse bizi de katın. Biz de olalım sizinkinde. Böyle bir şey yok. Genelde iyi bakmıyoruz devletin dinine.

13) Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var? Şimdi biraz önce söylediğim gibi tanrı ilahi onun kitabının peygambere gitmesi durumu var. Bizde tam tersi bir yol. Böyle olunca benzerlikler açısından Anadolu'da yaşam biçimi açısından benzerliklerimiz var. Örneğin Sünnî'ler İstanbul'da Oruç Baba'da 20-30 bin kişi oruç açarlar. Neyle açar? Sirke ve ekmek ile. Oruç Baba bir Alevi dedesidir. Ve Sünniler yine ağaca çaput bağlarlar. Yani gelenek ve göreneklerimiz aslında iç içedir. Aynı şeyleri biz de yaparız, onlar da yapar. Fakat daha sonraki süreçte bazı din adamları baktılar ki çok iç içe giriyorlar bizden etkilenmeye çalışıyorsun derler hemen bir fetva yayınlarlar ve bir sınır, duvar örüp bizden uzaklaştırmaya çalışırlar. Yani Anadolu insanının inançlarında bir birliktelik var. Ayrıldığımız nokta da başta söylediğim gibi yukardan aşağıya gelen bir yol değil, aşağıdan yukarı gelen bir yol. Bizim bir de inancımızda şey vardır. Benim bir

Alevi komşum vardı, çok iyi bir insandı der hemen. Sünniye sorduğunuz zaman benim Alevilerden çok arkadaşım var, onlarla iyiyim ama bu ayrılık nerden geldi der. Diyoruz ki arkadaşlarımıza, evet biz iyiyiz, siz bizi iyi görüyorsunuz da biz sizi iyi görmüyoruz. Niye? Ben şehre geldiğimde Keçiören’de oturuyorsam, ben 30 gün boyunca gece lambamı yakıyorum. Oruç tutmuyorum. Lamba yakıyorum ama. Yani sahura kalkıyorum. Hâlbuki kalkmıyorum. Niye? Senden kendimi gizliyorum. Çünkü sen beni hor görüyorsun. O zaman benim sorunum var ama senin sorunun yok. Sen diyorsun ki Alevilerin kestiği yenmez, pişirdiği yenmez. Valla yiyip yememen sorun değil, ama ben haram sokmamaya çalışıyorum Sünni kardeşim. Benim evime haram girmesin istiyorum ve böyle bir ayırım da yapmıyorum ama sen ayırıyorsun. Ayrıldığımız noktalar çok. Ve dışlıyorsun, ötekileştiriyorsun. Biz 72 millete bir gözle bakıyoruz diyoruz, kimseyi ayırtmıyoruz diyoruz ama zaman zaman bu bizde başlıyor. Nasıl başlıyor? Bir araya geldiğimizde dışlıyoruz. Çünkü tarihte dışlana dışlana dışlanmayı öğreniyorsun. Kendi inancında sapmalar başlıyor. Aslında bizim hiç kimseyi dışlamamamız lazım. Yolumuzun öğretisi bu. Biz biraz insancılık ve vicdanımız yüksek olmalı. Ve insanı üzdüğümüzde, kırdığımızda biz yoldan çıktığımızı hissediyoruz yaşam biçimimiz olarak. E şimdi karşıdaki biriyle atıştığın zaman veya farklı bir şey söylediğin zaman biz yoldan çıkıyormuş gibi oluyoruz ama vicdanımız kanıyor. Ama onlar bize yaptığı zaman onların vicdanı kanamıyor, hissetmiyor. Ve o zaman gençlerimiz, şehirdeki yaşamımızda Sünnileşiyoruz. Artık bizim vicdanımız kanamıyor ve size benzemeye çalışıyoruz. Biz de örgütleniyoruz, artık suratımızı uzatıp şamarı vurabilirsiniz demiyoruz. Etki tepkiyi doğuruyor diyoruz ve ona doğru gidiyoruz. O da bizi üzüyor açıkçası.

14) Sünnilerin yoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz? Örneğin ben bürokrasiden gelen bir insanım. Ben eğitimciyim, müdürlük filan da yaptım. İl müdürlüğü. Ama ben bunu yaparken 2 üniversite bitirdim, 2 de yüksek lisansım var. Ama bir Sünni’nin böyle bir şeyi yok. 2 yıllık meslek yüksekokulu bitiren olsa benim geldiğim makamlara rahatlıkla gelebilirdi. Ve üstelik ben bunu yakalamak için kendine solcu diyen bir iktidar yakalamak zorundaydım, o da DSP’ydi. DSP döneminde gelebildim. Sağ iktidarlarda hayatta bir yere gelme imkânımız yok. Ve bizim insanlarımız gerçekten zekidir. Bizim çok iyi doktorlarımız var. Bizim çok iyi mühendislerimiz var, eğitimcilerimiz var. Çok iyi ekonomistlerimiz var. Ama bu ülkede bunların herhangi bir yere gelme ihtimalleri yok. Örneğin benim oğlum şu an Almanya’da, Alman vatandaşı oldu. ODTÜ’yü bitirdi, yüksek lisans yaptı, doktorasını Almanya’da yaptı ve kaldı. Bir Almanya kadar bize değer vermeyen kendi ülkemizde yaşıyoruz. Ben böyle inanıyorum. Hiçbir vali yok. Ya biz sizden zekiyiz Sünniler inanın ki zekiyiz. Çok iyi okuyoruz, çok eğitimliyiz. Benim ilçemde üniversite bitirmeyene kız vermezler. Kızlarımız arkadaş olmaz üniversite bitirmeyenle. Ve biz ezilmişliğimiz yüzünden iyi üniversitelere girmeye çalışırız. Biz sıradan Sütçü İmam’a gitmeyiz okumak için. Biz ODTÜ’de okuyacağız, Bilkent’te okuyacağız, Boğaziçi’nde okuyacağız, Hacettepe’de okuyacağız. Yani iyi üniversiteleri kazanırız. Kendi ilçemiz için söylüyorum. Valla hiç müsteşarımız yok, hiç genel müdürümüz yok, emniyet müdürümüz yok, hiç milli eğitim müdürümüz yok, hiçbir mühendislikle ilgili bir kurumun müdürü Alevi olamaz, yok. Ya siz nesiniz? Ha bizim iyi bir diasporamız var. Çok iyi bir diasporamız var. Yani öyle artık eskisi gibi de değiliz. Bizim bugün Avrupa Parlamentosu’nda 20’ye yakın milletvekilimiz var. Artık bu oluştu. Avrupa’nın bütün ülkelerinde ve bütün şehirlerinde örgütlü hale geldik. Biliyor musunuz bizim Arjantin’de bile şubemiz olduğunu? Artık işinize gelirse... Kıbrıs’ta şubemiz var ve seçimlerimize katılıyor ve diğer ülkelerden teklifler alıyoruz.

Kanada’da çok iyi örgütlüyüz yani açık söyleyeyim iltica vs. konusunda bizim derneklerimiz üzerinden rahatlıkla Kanada’da şey yapabilir hale geldik. İyi bir diaspora oluşturduk bunların sayesinde, bu devletin yaptığı yanlışlar sonucu iyi bir diaspora sahibi haline geldik. Konfederasyonumuz var, Avrupa Konfederasyonumuz çok güçlü. Anında AP’nin önünde şeyi dökebilecek durumdayız. Ben bir sorun yaşamıştım sürgünlerle ilgili 8 defa sürüldüm, Avrupa Parlamentosunda aradığımız milletvekili o sırada Arjantin’deymiş, oradan AP’ye anında sorunumuzu iletebiliyor. Böyle güçlü bir diasporaya gittiğimiz ve örgütlendiğimiz için, yurtdışında çok iyi şartlarda çalışan gençlerimiz var. Özel şirketlerde çok iyi çalışan insanlarımız var ama devlette yokuz. Ülke içerisinde de iş adamlarımız, yöneticilerimiz... iyi durumdayız yani ama yine de bu toplumun kapıcısı bizleriz, yani Alevileriz. Çankaya’daki kapıcıları gezin, %90’ı Alevi’dir. Sivas’ta çıkıp gelmiştir, Tokat’tan gelmiştir, köyden gelmiştir ama çocuklarının hepsi okumuştur. Hepsi üniversite mezunudur.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

OK: Sünniliğe benzer bir tarafımız yok bizim, Pir Sultan olarak kesinlikle yok. Bektaşiliğe giden şeyde vardır ama Pir Sultan’da yoktur. Pir Sultan, Serçeşme’yi yani Hacıbektaş’ı Serçeşme olarak kabul eden bir Alevilik anlayışıdır ve Sivas çok önemli bir Alevi şehridir, Ocaklarımız Tokat’ta, Amasya’da, Erzincan’da sayıca çok etkilidir. O anlamda Sünniliğe benzer yönlerimiz sadece yaşam biçimimiz içerisinde bizden Sünnilerin aldığı yaşam motifleri... Bunun dışında bir şeyimiz yok. Siz Sünnisiniz, başı açıksınız, rahatlıkla toplum içinde bir yer edinmeye çalışıyorsunuz, doktora yapıyorsunuz. Bu bir Alevi kızının olması gereken şeydir. Ama bir Sünni bugün geldiği noktada başını kapatacak, daha sonra peçesini koyacak... Hayır. Bir şey daha söyleyeyim, biz Alevilikte kız çocuklarını çok önemseriz. Ben örneğin, kızım olsa tüm mal varlığımı ona verirdim. Oğluma vermezdim. Yaşam şeyimiz bu. Çünkü kızımız mutlaka kendi ayakları üzerine basmalı, okumalı, onu karşındakine karşı ezilmeyecek bir konumda tutacak konumları oluşturmak zorundadır. Bir Alevi babasının asli görevi de budur ve kızlarımız daha özgürdür.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

OK: Bizim Sünni dernek ve vakıflarla irtibatımız olmadı, olamaz, olmamalıdır.

PA: Birlikte bir etkinlik düzenlemediniz mi hiç?

OK: Şöyle var, Sünni derken, demokratik kitle örgütlerinin hepsiyle iç içeyiz. Ama Sünniliğin adıyla olamaz. Ama bir Eğitimsen öğretmen sendikası, KESK kamu emekçileri sendikası, insan hakları derneği bunlarla hep beraberiz. Buradaki arkadaşlarımızı aslında biz yaşam biçimi olarak Alevi olarak kabul ederiz. Çünkü demokratırlar, ilericidirler, bilime açıktırlar vs. biz onları öyle görürüz. Alevi de budur zaten. Bilime açık olacaksın. Medeniyete açık olacaksın. Uygarlığa açık olacaksın. Yani milletin Mars’a gittiği dönemde oturup bu oruç bozar mı şu oruç bozar mı diye tartışmayacaksın. Alevilik budur kısaca.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

Şiilik, Sünniliğe benzer. Biz Şiilikten hep uzak dururuz. Neden? Kendi iç dünyam için söylüyorum, biliyor musunuz, İran geçmişte Sünni bir devletti ve çok Sünni kırımı olmuştur orada. Sünniler, İran'da kırılmıştır. Bunu da söyleyen yine biz, Anadolu Alevileriyiz. Ve bizde namaz yok, biz namaz kılmayız. Onlarda 3 vakit kılar. Biri 3 vakit biri 5 vakit kılar. Onlarda şeriat hukuku anlayışı var ama şeriat biz Alevilerde yoktur. Şeriat hukuku Arabistan'da da aynı, İran'da da aynı. Kadının yeri... Belki Şiilikte biraz daha sosyaldir. Sünnilikte, Arabistan'da yoktur, yani toplumda varlığı yok edilmiştir. Ama bizde kadının yeri birinci sınıftır. Öyle şey olmaz. Bizde dede yerine ana oturur, ibadet ettirir. İran'da böyle bir şey yapma imkânı var mı? Almanya Kültür Bakanı'nın elini sıkı diye bir İranlı kadın bakanı neredeyse görevden alıyorlardı meğer kadınmış elini sıkın diye. Meğer o erkek de kadınmış da erkeğe benziyor diye gidiyordu. Bizde böyle bir şey olamaz. Şiilikle bir şeyimiz yok. Şiilik, Sünniliğe yakındır. Yani Sünni'dir. Biri 3 vakit namaz kılar biri 5 vakit kılar. Onların da camisi var, onların da var. Bizim ibadet yerimiz cem evidir. Onlar daha önce 80 darbesinden sonra İranlı yetkililer gelmiştir, bu Aleviler ateizme gidiyor, ya siz Sünnileştirin ya da biz Siileştirelim diye teklifte bulunmuşlar.

PA: Yani farklı olduğunu söylüyorsunuz?

OK: Farklı... ama şu anda örgütlerimiz içinde şey yapmaya çalışıyoruz.

PA: Peki Şiiler var mı?

Şiiler yok bizde.

PA: Peki kendilerine Caferi diyenler?

OK: Bak bizim onlardan da ayrılığımız var. Caferilerin Camisi var. Bizde cami yok. Cami olan yere bizi yazmayın. Yani bizi ilişkilendirmeyin, ne olur...

PA: Yok hayır, ben ilişkilendirmek açısından sormuyorum.

OK: Ondan demiyorum, toplumda böyle bir şey var ya... Caferilik Aleviliğe yakındır, İmam Caferi'nin yolu... İşte Siilik bizden değilse Şiidir... Hayır öyle bir şey yok.

PA: Ben bu soruları herkese soracağım siz yanlış anlamayın.

OK: Yanlış anladığım için sormuyorum, sormanız da güzel bir şey. Böyle bir şeyimiz yok. Biz Sünniliğe nasıl bakıyorsak, Şiiliğe de aynı şekilde bakıyoruz. Bizden irak, bizden uzak. Bizim onlarla içsel bir şeyimiz yok. O kendi iç şeyi içerisinde ayrılmıştır, iktidar mücadelesi içerisinde farklı bir yerdedir. Biz iktidar mücadelesi değil inanç mücadelesi veriyoruz. İnanç mücadelesi içerisinde medeniyet mücadelesi veriyoruz, özgürlük mücadelesi veriyoruz ve bütün insanlara da aynı gözle bakıyoruz. Bizim için Sünni neyse Şii de odur.

PA: Şiilik ya da Sünnilik inancı içinde mi yer alıyor Alevilik diye soracaktım ama siz çok net cevap verdiğiniz için sormayacağım.

OK: Ama öyle yani.

PA: O yüzden sormayacağım.

OK: Ha şu olabilir; Alevi, 12 imam daha çok Irak ve İran üzerinde gelişen ve etkileyen bir şey. O nedenle İran coğrafyasında da böyle şeyler olduğu için İran coğrafyasından etkilendik mi veya oradan gelen bir şey mi diye düşündüğünüzde Anadolu erenleri, evliaları belki oradan çıkmıştır ama ona rağmen çıkmıştır. Ve onlar her zaman bu Anadolu şeyini reddetmişlerdir.

PA: Peki dediniz ya bize Kanada'dan teklifler geliyor, peki hiç Şiilerden, Caferilerden hiç teklif geldi mi? Bir örgütlenme oldu mu?

OK: Hayır örgütlenme değil, diyelim ki Caferiler bir etkinlik yaptığı zaman davetiye gönderir, biz bir etkinlik yaptığımız zaman davetiye göndeririz, ha katılırlar katılmazlar o ayrı. Ama biz son süreçte Nusayrilerle daha içli dışlı olduk. Niye? Çünkü Suriye'de bir savaş var, kirli bir savaş. Orada insanlar öldürülüyor. Nusayrilik bizden farklıdır, Anadolu Aleviliğinden tamamen farklıdır. Ama bu nedenle onlar daha önce bizim farkımızda değildi, biz de Suriye olaylarından önce onların farkında değildik. Suriye olaylarından sonra yakınlaştık. İç içeyiz. Bugün Samandağ'ında Pir Sultan Abdal Kültür Derneği kuruldu. Bizim 2 Temmuz etkinliğimize onlar da otobüslerle katılmaya başladılar. Biz de onların Gadir-i Hum bayramlarına buradan gidiyoruz, genel başkanımızı gönderiyoruz vs. ve katılıyoruz iç içe olmaya başladık. Bu da güzel bir şey oldu. Şimdi şöyle, rengarenkiz. Sivas'ın A köyünün Alevisi cemi farklı yapar, Hacıbektaş'taki cem farklıdır, atıyorum, Amasya'daki farklıdır, Nusayri'nin inancı farklıdır. Hepsi aynı potada, bir arada. Nusayriler şu anda ezildiği için biz yanlarındayız. Ha, ayrıldığımız noktalar çok...

PA: Onu mesela söyleyebilirsiniz. Sizce hangi noktalarda ayrışıyorsunuz?

OK: Nusayrileri son zamanlarda öğrenmeye çalıştım. Onlarda Ali sırrı diye bir sır var. O sırı ulaşmak zor. Bizde böyle bir sır yok. Örneğin onlarda kadının yeri konusunda ben biraz şüpheliyim. Çünkü kadın Kuran'ı eline alamıyor. Hâlbuki bizde kadın baş tacı. Kuran da veririz eline, her şeyi veririz, inancımızın başı da yaparız, baş tacı yaparız. Ama onlarda yok. Ayrıldığımız nokta çok. Örneğin ben Yemen'e gittim, orada Zeydiler var. Aliciler. Gittim, inceledim, baktım. O Zeydiler çok ayrı bir Alici. Ali taraftarı. Ama Anadolu Aleviliğiyle ilişkileri yok. Anadolu Aleviliği medeniyetin kendisi. Biz Lidya'dan da etkilenmişiz, Frigya'dan da etkilenmişiz, Yunanistan'dan etkilenmişiz, site devletlerinden etkilenmişiz, demokrasiden de, Avrupa'dan da, Hristiyan'dan da... Neyi almışız? En iyi taraflarını. Bizce iyi olanları almışız. Kötü olanları almamışız, atmışız. Ama onlar o geldikleri yerden gitmeye çalışmışlar. Zeydiler Aliciymiş, Alici olmuş. Aslında bizim de onlara yakın olmamız lazım, biz de Ali'yi seviyoruz, Ali taraftarıyız ama hiçbir ortak yanımız yok. Nusayrilerle de ilgili... Namazlarını kılıyorlar, oruçlarını tutuyorlar ama bizim Muharrem orucunu da tutuyorlar. Kadının yeri konusunda tartışıyoruz örneğin. Valla diyorum, ben buna katılıyorum kusura bakmayın, kadının yeri bizde farklı. Biz cami değil, cem evine gidiyoruz. Siz camiye gidiyorsunuz. Aramızda bayağı böyle farklılıklar var. Ama ezildikleri için beraberiz. Şu anda biz onların yanındayız. Ve inanıyorum ki bize yapılanlarda da onlar bizim yanımızda. Sivas'a geliyorlar, Sivas'taki o şeyi lanetliyorlar. Bu benim için çok önemli.

22) Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

İlk sıralar oldu. Bizde de oldu. Hiç değilse Alevi açılımı dediler. Biliyor musunuz biz 1990'lara kadar Aleviler adıyla hiç dernek kuramadılar. Açılım, "Alevi Açılımı" dendiği için ilk defa tarihte böyle bir şey oldu. Tabi bizimkiler de biraz heyecanlandılar. Ama bilmiyorlar ki bunun sürecini... Biz Pir Sultan olarak ve ABF olarak buna inanmadık. Bu açılımın olabileceğine inanmadık. Çünkü bu açılımın olması demek bu Sünnilerin kendilerini tamamen yeniden gözden geçirmesi demektir. Her şeyi yeniden inşa etmeleri demektir. Bu da olmayacağına göre... Yani şöyle düşün, daha önce konuştum herhalde ben seninle, şimdi bir din düşün – Yahudilik geldiği nokta peygamberinden çok uzaklaşmış. Musa sürüm sürüm sürümüş, firavunla çatışmış ve bugün İsrail'de ölmüş. İsrail bugün orta doğuya kan kusturuyor. Bir din düşün, Kudüs'ten çıkmış. Kendisi de Yahudi olan İsa bu dini kurmuş ve Roma'yla, Pagan inancıyla savaşmış. Örneğin benim ilçem olan Kapadokya'da insanlar yer altı şehirleri kurmuş Hristiyanlar ki Pagan'dan kaçmak için. Ama bugün geldiği noktada İsa'nın elindeki asa, Vatikan'da altın olmuş, Papa oturuyor. Bir din düşün ki Kuran'la şekillenmiş, peygamberi varmış o tebliğ etmiş ve onun zürriyetini kurutmuşlar. Kerbela'da zürriyetini kurutmuşlar. Yani dinin kurucusunun zürriyetini kurutmuşlar ve bugün Suudi Arabistan çıkmış. Veya şöyle düşün, bir lokmanın bile hesabını vermesi gereken bir inanç sistemi içerisinde birileri hırsızlığı had safhaya çıkarmış. Bir inanç düşün, her yere camilerini yaymış, her yere imamlarını atamış ve bir ülkedeki on tane bakanlıktan daha büyük bütçeler elde etmiş ama o ülkeye bir bakıyorsunuz hırsızlık artmış, yolsuzluk artmış, cinayet artmış, boşanmalar artmış, sokak çocukları artmış, her türlü hainlik artmış. Demek ki burada bir terslik var. Ne diyeceğimi bilemiyorum burada keseyim artık. (gülüşmeler)

PA: Bir Alevi Derneği olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

OK: İşte biraz önce söylediklerimin odağının hepsi orası olmuş! Oradan yayılan bir şey var. Yani o bir devlet dini yani benim Sünni kardeşimin dini değil. Sünniliğin gitmek istediği yer o değil ama onu şekillendirmeye çalışan bir merkez var. DİB'nin bütün çalışmaları sonucunda boşanma artmış, ahlaksızlık artmış, yolsuzluk artmış, talan artmış, ülkeyle ilgili vatanseverlik azalmış, her türlü iyi şeyi azaltmış, insanlar kutuplaşmış ve insanlar birbirlerini yakmış birbirlerini yıkmış. Ya Maraş'ı bir anlatsalar sana... Hiç duydun mu? Düşünebiliyor musun 90 yaşında kadına yapılan işkenceyi? Nasıl söyleyeyim sana anlatamıyorum kız çocuğusun...90 yaşındaki kadına aklına gelebilecek en kötü şeyi yapıyorlar ve bunu karşı komşusu yapıyor. Sünni komşusu yapıyor. Şimdi anlatamam ben sana... Şimdi bunun yetiştirdiği inanç bu... Daha düne kadar komşular, ona nine diyor. Bir gün içerisinde değişiyor ve o sana biraz önce söyleyemediğim şeyi yapıyor. Kime? 90 yaşındaki nineye. Bunun ürünü bu. Girdisi de kötü, çıktısı da kötü. Süreci de kötü, malı da kötü. Her şeyi kötü, ben ne diyebilirim? DİB ne oluşturmuş Türkiye'de? İşte oluşturduğu şey bu. Ya biz de oruç tuttuk 12 gün. Ne oldu? Kimsenin haberi olmadı. Ben kendi örgütüme de kızıyorum, toplu iftar çadırları açıyorlar akşam, yok bizde yok! Yasak! Biz de size benzemeye çalıştık. Yani olmaya başladık yavaş yavaş. Yani gidiyorlar ya o saraylarda, lüks otellerde, lüks yerlerde oruçlar açıyorlar ya... Hâlbuki bizde ne varsa o yenir, oruç biter. Ama biz kimseye biz oruç tutuyoruz, sinirliyiz, vay bu oruç tutmuyor dövün, yok bu niye su içti, bu niye orucuma saygı göstermedi demiyoruz. Ve üstelik bizim oruçlu insanlarımız –ben oruç tutanların evine de gittim- oruç tutmayanlara hizmet ediyor. Yemek götürüyor, bir şey yer misin diye soruyor.

Hâlbuki git oruç zamanı Sünni'nin evine, herkesin ağzı bağlıdır. Ama bizim evimize Sünni geldiğinde oruçluysak benim eşim önüne çayını, kahvesini, yemeğini veririz. Akşam da orucumuzu bozarız. Kimse duymaz, bilmez.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

OK: Valla bir adım atılmadı, böyle bir şey verilmedi bize. Biz gayrimeşru düzende kendimiz aldık. Biliyor musun bizim Pir Sultan derneğinin 50'ye yakın cem evi var. Aşağı yukarı 40'ı işgaldir. İşgal ettik. Gittik, devletin parkını işgal ettik, cem evi yaptık. Bu da bizim hakkımız. Kimse bize gel buraya cem evi yap, cem evi statüsü ver demiyor. O zaman ne yapıyorsun? Kamunun malı, Aleviler de çok. Gidip oraya yapıyoruz. Bol bol gaz yiyoruz, 3-5 gözümüz kör oluyor veya 1-2 şehidimiz oluyor ve sonra başarıyoruz, cem evimizi açmış oluyoruz. Ve sonra da politikacılar gelip buraları ziyaret etmeye çalışıyorlar. Biz de aşurenize gelebilir miyiz? Biz de etkinliğimize katılabilir miyiz? Ya daha düne kadar bize gaz atıyordun. Bizim bütün aşurelerimizi yasakladı Ankara valisi biliyor musun? Peki, ne yaptı sonra? Yenimahalle cem evimizde iftara katılmak istedi aşure dağıtımına. Ya sana mı soracağım kime çorba verip vermeyeceğime ya? Bunu yaptın bunu yapma bari! Ve bizim şube başkanımız reddetti. Yani düşünebiliyor musun? Yaşadıklarımız komedi.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

OK: Bak ben bir eğitimciyim. Bu bir kanayan yara. Bu kanayan yara bu devletin dibine tuz döker, asit döker. Zannediyorlar ki biz zorunlu din eğitimi verirsek bütün Alevi çocukları Sünnileşir Ve bu Sünniliğin sonunda da biz bu sorunu çözmüş oluruz. Valla 1400 yıldır böyle düşündüler. Yaktılar, yıktılar filan ama bu böyle gitmez. Şimdi sen bir çocuksun, 7-8 yaşındasın. Eğitim psikolojisi okudum. Benim evimde bir şey yaşanıyor, sen gidiyorsun okula, Din Kültürü Ahlak Bilgisi öğretmeni başka bir şey söylüyor. Bu bir travma. Bu çocuk 16-17-18 yaşına geldiğinde devletin karşısına dikilir, ve dikiliyor. Gezi olayları bir Alevi direnişidir. Kimse farklı bir yere götürmesin. Bütün kurşunlar Alevilere değdi. Gözü kör olanların tamamı Alevi, bunu böyle bilsinler. Ama Gezi, Alevi direnişi. Zannettiler ki bunca yıl zorunlu din eğitimi verirsek kimse sokağa çıkamaz. Ama gördüler ki öyle değil. Şimdi, benim evimde yaşadığım ve aşıladığım dinsel inancı sen okulda reddedersen çocuk ikilemde kalır. Ama kesinlikle sana dönmez, devlet baba ve anneye döner. Haklı olarak onu bulur. Ve senin bütün kurallarını çiğnemeye çalışır. Psikolojinin en temel kuralıdır bu, çocuk kendine en yakın olana döner. Siz okulda “ooo Alevi çocukları, oruç tutun!” ben evde, “yok tutmayın çocuğum bu aslında böyledir, sana okulda Ömer'i, Osman'ı, Ebubekir'i öğretiyor. At bunları! Ali'yi öğren” dediğimde çocuk Ali'ye yönelir. Ya geri zekâlılar! Yasak çekici geliyor. Ne zaman gelir? 16-17-18-19 yaşları böyledir. Gelişim psikolojisinin sonuçlarıdır. Bunlar ne psikoloji biliyor, ne sosyoloji biliyor, ne felsefe biliyor. Hiç zaten, felsefeyi bıraktılar da zannediyorlar ki bu böyle. Hayır, böyle olmaz. O zaman akıllı olacaksın. Bak ben 2 yüksek lisans yapmış bir adamım. Gelişim psikolojisini hem lisansta hem yüksek lisansta uzun süre okumuş bir insanım. Böyle izliyorum. 60'lı yıllarda nasıl bir Alevi olur diye düşünüyorum. Bak 60'lı yıllara geldim, yaşı 57. Döndüm geldim, bürokratik yaptım, devletin üst kademelerinde çalıştım ama benim geldiğim yer Alevi örgütü. Gelirim. Onlar zann ediyor ki unuttur. Hayır, yok öyle bir şey. Biliyor musun benim eşim Sünni'dir.

Ve eşim benden daha tutucudur Alevilik konusunda. Hiç şeyi yoktur. Benim çocuklarımın ikisi de iyi Alevidir, eşim de benden daha iyi Alevidir. Bir Sünni laf söylesin, vallaha yeri göğü yıkar. Pozitif ayrımcılık yapar. Gittiği yerde ben Aleviyim der, sakın Alevilerle ilgili bir şey söylemeyin der, söylerseniz karşınızda beni bulursunuz der. Ya ne oluyor sana diyorum, öyle diyor.

PA: Peki hiç incelediniz mi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarını? Alevi talepleri o kitaplara yansdı mı?

OK: Ben müfettişlik yaptım 8 sene. Hiçbir şey yok, hiç. Ben uzun süre üstelik din öğretimi genel müdürlüğünün altında çalıştım, milli eğitim bakanlığının çeşitli birimlerinde çalıştım. Hiçbir şey değişmedi. Bakın, 4 gün okul, o okul süresince Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri vs. bir günde cami oldu. Daha önce sıraların üzerinde namaz kıldırıyorlardı; sonra o pis, sümkürdükleri yerde abdest aldırıyorlardı, öğretiyorlardı çocuklara. Şimdi camiye götürüyorlar. Ve hiçbir şey değişmedi. Yani Ali ve Ali taraftarlığını anlatan birkaç şey işte İmam Cafer...

PA: Var mı bunlar kitabın içinde?

OK: Yok. Bir iki küçük paragraf halinde. İşte bizim toplumumuzda da Alevilerin olduğunu, bunların Ali taraftarı olduğunu yazıyorlar ama içinde Aleviliğin özü filan yok. Bizimle ilgili hiçbir şey yok. Kendi Sünni bakış açılarını yazmışlar.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

OK: Zaten o süreç yanlış bir süreçti. Bizim bütün Alevi örgütlerinin tamamıyla, bak buna Ehl-i Beyt de dâhildir, 4 tane temel istediğimiz var, biz bu 4 şeyi istiyoruz. Bir, cem evlerimizi istiyoruz. İki Diyanet İşleri kaldırılсын diyoruz. Madımak müze olsun diyoruz. Eşit yurttaşlık hakkı istiyoruz. Bütün o gericiler, bizden farklılar oturduk konuştuk ve bu 4 şeyde mutabık olduk. Devlet bu 4 tane şeyi verecek bize. Cem evimizin statüsünü tanıyacak, bu kadar. Ha bir de eşit yurttaşlık hakkı istiyoruz. Ya kardeşim 81 ilin var, biri ikisi üçü beşi de Alevi olsun. Ayrımcılık yapmayın, oturun doğru kriter koyun, standart koyun. Biz standartlarınıza uyuyorsak bizi atayın. Uymuyorsak kendi adamınızı atayın. Benim yerime ki bak 2 fakülte bitirmişim 2 de yüksek lisans yapmışım Ankara Milli Eğitim Müdürüydüm, benim yerime imamı atadılar ya imamı! İmamı Milli Eğitim Müdürü yaptılar. 2 yıllık enstitü bitirmiş imamken, onu yaptılar. Adam imam ya! Ve bir ilin Eğitim Müdürü oldu. 5-6 sene yönetti ya. Ya bu kriteriniz neyse koyun şartlar uyuyorsa biz de yapalım. İsteğimiz bu, eşit yurttaşlık hakkı isteyince biz Sünnileşmek istemiyoruz. Gidip DİB’de bize kürsü verin demiyoruz. Kapatın gitsin, herkes kendi inancını yaşasın. Siz oraya ayırdığınız parayla gidin okul yapın, sağlık evi yapın, toplumun yolunu yapın, köprüsünü yapın. Şu Ankara’nın havaalanında metrosu yok, dünyada böyle bir şey mi olur gidin metro yapın. Bizim isteğimiz bunlar, bizim çağdaş isteklerimiz var. Bizim insani isteklerimiz var. Biz Sünniler için istiyoruz bunları kendimiz için de istemiyoruz.

Interview with Mr. Turgay Özkan – The General Secretary and Member of the Executive Board of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri

19.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

TÖ: Alevilik ne bir dindir, ne bir inançtır, ne de kendisini dogmatik bir yere koyan bir düşünce sistemi değildir. Alevilik değişim ve dönüşüme açık, iyi insan olmayı amaçlayan bununla ilgili de kendisinden öncesini de bağımsız görmeyen ve kendisinden önce gelenlerin de kendisinden önce var olan bütün düşünce sistemlerinin de doğru olanlarını kendi içinde harmanlayıp, kendisine “Rıza Şehri” dediği bir yaşam alanı belirleyen insanların, yazılı olmayan ama kuralları olan ve kendisini bu kurallara uymayı ibadet olarak benimseyen bir yol. Kısaca bunu böyle tanımlayabiliriz. Aleviliğin dili Tevrat’ta vardır, Aleviliğin dili Kuran’da vardır, Aleviliğin dili Zebur’da vardır, Aleviliğin dili Şamanlıkta vardır, Aleviliğin dili İnka kabilesindeki kurallarda vardır. Orada doğru söz ne varsa bu saydıklarım da ve diğerlerinde, sayamadıklarım da, doğru söz ve insana ait ne varsa Aleviliğin içinde vardır. Bunların yapılması da Alevilik için ibadettir. Aleviliği en kısa ve öz şekilde tanımlayacaksak bence Alevilik böyle algılanmalı. Hz. Muhammed’in İslam’ı yaymaya başladığı zaman söylediği güzel sözler de Aleviliğin sözüdür. Yani bugün Pir Sultan’ın deyişlerinde de, yedi ulu ozanımızın ve Fuzuli’nin nefeslerinde de, mersiyelerde de biz bunu görüyoruz. İmam Ali’nin söylediği güzel sözlerdir Aleviliğin temelini oluşturan. Tıpkı Yusuf’un söylediği ya da İsa’nın söylediği, Davut’un söylediği gibi ya da Nesimi’nin söylediği gibi. Bu şey birbirinden bağımsız, diyalektiğin dışında düşünülebilecek bir şey değil Alevilik. Yani değişime, dönüşüme her zaman açık ve işine, eşine, aşına, diline, kendisine sahip olan ve kendisinden gayrı olan ne varsa saygılı olan insanların bir arada yaşamayı arzulama biçimidir Alevilik.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

TÖ: Temel kaynakları insanlığın varoluşundan beri oluşan bir şey aslında. Yani Habil ve Kabil’in birbiriyle girdiği savaş ya da birbirilerini öldürme şeyidir mesela kötü örneklerden bir tanesi. Ya da atıyorum doğaya zarar veren insanoğlunun şu anda son şeydir. Bu son şey neyse Aleviliğin sınırlarını belirleyen şeyler bunlardır. Referans olarak ortaya çıkışı İslamiyet’ten önce mi sonra mı tartışması Aleviliğin özü itibarıyla çok uyuşan bir şey değil çünkü değişime, dönüşüme çok açık bir şey. Şimdi mesela bundan 40 yıl önceki Alevilikle şimdiki Alevilik arasında fark var. Yani şehirleşen bir Alevilik var şu anda. Bundan kaynaklı olarak referans noktası şudur diyemeyiz ama nereden başladı insanlığın var oluşu ve insanların topluca yaşamaya başladığı andan itibaren ilkel komünel toplumlardan itibaren Aleviliğin referans noktasını oradan başlatabiliriz. Topluma karşı sorumluluk hissettiğin bir dönemde yaşıyorsan işte Alevilik orada başlamıştır. Referans noktası insanlığın başlangıcıyla beraberdir. Hak Muhammed Ali kültü vardır bizde. Ama şu da vardır, nasıl söyleyeyim, İsa kendisini yaratana baba demiştir, biz de Hak deriz yani. Bizdeki durum böyle. Yani birbirinden çok bağımsız olduğunu düşünmüyorum. Şuradan Alevilik başlamıştır diye sorarsanız insanlığın başından başlamıştır. 3) Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü? Şimdi bu şöyle. Doğuştan Alevilik olur çünkü yetiştiğin kültürdür senin yaşayış biçimini belirleyen. 18 yaşından sonra kendini tanımlamaya ve sağlıklı ve bilinçli bir şekilde bir yolda yürümeyi kendine hedef haline getirmiş insanlar da elbette Alevi olabilirler. Alevilikte babadan oğla veya anneden evlada geçen bir inanç sistemi

olduğunu düşünenler de var ama bu Aleviliğin birliktelik ve yaşam felsefesine sığmayan bir yerde duruyor çünkü insanlar yetiştiği ortamları seçemeyebilirler, doğduğu ortamı seçemeyebilirler. Ama kendi aklını işletmeye başladığı andan itibaren ve kendisine yetip değişip dönüştürebildiği anda elbette ki Alevi olabilirler. Yani Aleviliğin bir yolu vardır, 4 kapı 40 makamdır bu. Ve bu yola başını koyan herkes Alevi olabilir. Yani kanla geçen bir Alevilik yok benim bu Aleviliği anlayışında çünkü mesela Müslümanlığı düşündüğünüzde Kelime-i Şahadet getirdiğinizde Müslüman olabiliyorsunuz. Hristiyanlıkta aynı şekilde, vaftiz olduğunuz zaman Hristiyan olabiliyorsunuz. İncanın, yolun önünü kapatmaktır bu. Ayrımcı bir düşüncedir. Bizce herkes kendisini, bu yolun gerekliliklerini yerine getirmek isteyen herkes Alevi olabilir. Bunun yolları vardır. Bir dergâha gider, mürşide yüzünü sürer. Tarikat, Hakikat, Marifet, Şeriat kapılarının her birinin gerekliliklerini yerine getirmeye çalışır. Musahip edinir. Hayattaki duruşunu düzenler. Bu anlamda Alevi olabilir. Bunun sınırının olmasını ben çok doğru bulmuyorum yani. Bu Aleviliği kötü yansıtır yani, dışarıya yanlış yansıtır. Bu Aleviliği dogmatik bir yere çeker. Ha, ocakzadeler yok mudur? Vardır. Dedelerin talibi olan çocuklar yok mudur? Vardır. Bunlar inancımızda önemli bir yerde de durur. İncamıza kattıkları kadar götördükleri de var ama şöyle bir şey de var. Kan üzerinden ve gen üzerinden Aleviliğin yayılması Rıza Şehri amacına çok uymayan bir şey. Rıza Şehrine girmek isteyen ve o yola yüzünü süren insanları biz ne yapacağız, dışarıda mı bırakacağız? Bu anlamda ben bu fikre çok katılmıyorum yani. Her isteyen Alevi olabilir.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

TÖ: Ya her şeyi gönül rızası üzerine kurmuş bir inançta var olmak istemeyen çok az insan olduğunu düşünüyorum ama elbette ki çıkabilir yani insanlar deist olabilirler, ateist olabilirler, din değiştirip başka inanca mensup olabilirler. Alevilikten çıkışın yöntemi nedir diye sorarsanız bugünden itibaren ben Aleviliğin yolu için emek vermek istemiyorum diyen herkes ben gidiyorum deyip gidebilirler. Bunun için kimseden icazet almalarına gerek yok.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

TÖ: Dede düşkün ilan edebilir tabii ama artık şehirleşen bir toplumda bu pek mümkün değil.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

TÖ: Alevileri birbirlerine bağlayan öğeler... 1) dilleridir 2) kültürleridir 3) 2000 rakımlı yerlerde gördüğü zulüm altında ibadet etmeye çalışmalarıdır. Alevileri birbirlerine bağlayan şey haksızlığa karşı ses çıkarma kültürlerinin olmasıdır. Biat etme kültürlerinin olmamasıdır. Alevileri birbirlerine bağlayan şey yüzlerinin birbirlerine benzeyişidir. Esmerlikleridir. Yani esmerlik dediğimiz dış görünüş anlamında söylemiyorum. Alevi toplumu Kerbela'dan bu yana -ki evveliyatında insanoğluna yaşatılmış her zulüm Alevi toplumuna yaşatılmış zulümdür- Kerbela'dan beri uğradıkları zulümdür aslında. Dün Kerbela'da İmam Ali ve 72 yoldaşının katledilmesinden tutun da, Siirt'te Şirvan'da maden ocağında göçükte kalan insanların uğradığı zulümdür aslına bakarsanız Alevilik. Aleviler vicdanlı

insanlardır ve vicdandır Alevileri birbirlerine bağlayan. Alevileri birbirlerine bağlayan şey aynı kaptan yemek yemeleridir. Bir üzüm tanesinden 40 kişiye dem çıkartma özelliğidir. Alevileri birbirlerine bağlayan şey Kırklar Meclisi'dir. Kırklar Meclisi'nin gösterdiği yoldur. Alevileri birbirlerine bağlayan şey Pir Sultan'ın nefesleridir, Nesimi'nin nefesleridir, Hallac-ı Mansur'un en el Hak deyip derisinin yüzölüşüdür. İmam Hüseyin'in Hak uğruna Kerbela'dan geri dönmeyişidir. İmam Abbas'ın Kerbela'da katledildiği zamandır, yeğenine su taşımak istediği zaman. Yani Alevileri birbirlerine bağlayan o kadar çok nokta var ki, hangisinden başlayayım dersiniz Aleviler vicdanından başlar birbirlerine tutunmaya. Ondandır yani bu toplumda Alevilerin ne olursa olsun dili, dini, ırkı ne olursa olsun Alevi toplumu Balkanlar'da da aynı vicdana sahip, Horasan'da da aynı vicdana sahip, ya da işte atıyorum Latin Amerika'da buradan göçüp gitmiş Alevilerde de aynı vicdan vardır. Yani bizi birbirimize bağlayan şey vicdanımız.

PA: Derneğinizin / Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

TÖ: PSAKD'nin Aleviliğe bakış açısı şöyle: Alevi toplumunun en önemli öznelerinden biri olan Pir Sultan Abdal Koca Haydar'ın yaşadığı dönem içerisinde inancından aldığı bu öğretinin değerleri doğrultusunda yürüttüğü mücadeledir. Bugün Pir Sultan kendisini ne Hacı Bektaş'tan bağımsız görmüştür, ne de işte Abdal Musa'dan bağımsız görmüştür ne Balım Sultan'dan bağımsız görmüştür. Ne kendinden evveleri bağımsız görmüştür ne de kendinden sonra gelecekleri de bağımsız görmüştür. Pir Sultan Abdal'ın bu birlik anlayışı ve zalimin zulmüne boyun eğmeyiş anlayışı ile biz Aleviliğe bakıyoruz. Yani onun içindir ki bir kalıba sokmama taraftarıyızdır biz. Alevilik gökkuşağının bütün renklerini içinde barındırır, Pir Sultan'ın birçok nefesinde bunları görürüz. Tabii ki de Şah sevdasıdır. Tabii ki yoluna bağlılığıdır. Bizim de Aleviliğe bakış açımız Pir Sultan'dan kaynaklı, onun mücadelesi ve bize öğrettikleridir. Yolumuza sevdamızdır. Aleviliğe bakış açımız Pir Sultan'a sevdamızdır. Ondan evvelkilere ve sonra gelenlere sevdamızdır. Buradan bakarız biz Aleviliğe. Biraz önce söylediğim gibi yani Aleviliğin birçok özelliği var. Pir Sultan'ın nefeslerinde şeyi görürüz yani Hz. Muhammed ile ilgili başlayan nefesleri vardır. Oradan Hz. Muhammed'den tutun da ta insanlığın varoluşuna kadar olan geniş inanç yelpazesidir bizim Aleviliğe bakış açımız. Bizden öncekiler bize iyi olarak neyi gönderdilerse bizim için Alevilik odur. Yani bugün mazluma el kaldırmamaktır Alevilik. Bugün yasaklanan inançlardır Alevilik bizim için. Yani PSAKD Aleviliğe nasıl bakıyor dersiniz bir mücadele olarak bakıyor, Aleviliğe bir yol olarak bakıyor ve bu yolun demokratik anlamda mücadelesini yürütmek için PSAKD var. PSAKD özü itibarıyla Alevi inancına şekil verecek değil ama inancın demokratik mücadelesini yürütecek. Günümüzde baktığınız zaman Alevilerin somut beş tane istediğinden söz ederiz. Türkiye'deki Anadolu Kızılbaş/Bektaşî'lerin mücadelesine baktığınız zaman bir inancın tanınması, bir inancın ibadethanesi olarak kendini tanımlamış cem evlerinin hukuki zeminde tanınmasının mücadelesini yürütür PSAKD. PSAKD Alevilik mücadelesinden daha ziyade, Aleviliğin ihtiyacı, şehirleşen Aleviliğe karşı Alevi toplumunun bir arada olmasını amaçlar. Yani bundan kaynaklı da Alevilik savunma değil, hizmetkârdır PSAKD. Yani Alevi toplumunun hizmetkâridir. Nasıl ki bizim cemlerimizde 12 Hizmet'i yerine getiren canlarımız var cemin sağlıklı işlemesi için, PSAKD de Alevi toplumunun birlik ve beraberlik içinde bir mücadele yürütebilmesi için var olmuş bir yapıdır ve hala Alevi toplumu Aleviliği nasıl tanımlıyorsa PSAKD de onlardan ayrı tanımlamaz. Alevi toplumunun tanımadığı Alevilik biraz önce bahsettiğim gibi vicdanlı olan Aleviliğin

mücadelesini yürütür ve Aleviliği de böyle tanımlar. Kendisine has değil yani, Aleviliği bütün renkleriyle kabul eden bir yerde durur. Yani Tahtacılardan bağımsız değildir PSAKD. Ya da Çepnilerden bağımsız değildir. Ya da Kakailerden bağımsız değildir PSAKD, ya da Balkanlardaki Alevilerden farklı değildir. PSAKD'nin Aleviliğe bakış açısı bu saydığım ve saymadığım diğer Alevi yolunun sürekliliğinin toplam mücadelesidir bizim için. Bizim inancımız da bu noktada ilerliyor. Dediğim gibi, biz hizmetkârıyız Alevi toplumunun. Hizmetkârlığımız yola zarar gelmemesi içindir. Yol'un şimdiye kadar nasıl geldiyse bizden sonrakilere de aktarılması için demokratik anlamda mücadeleyi yürütmek için biz varız. Yoksa Aleviliği tanımlamak için biz yoğun yani. Bizim pirlerimiz var, mürşitlerimiz var, dedelerimiz var, yol önderlerimiz var. Aleviliği onlar dilden dile, kuşaktan kuşağa, nefesten nefese aktarıyorlar yani. Ondan dolayı PSAKD'nin Alevilik tanımını bir şablona sokma gibi bir derdi hiçbir zaman olmadı ama mücadelesini yürütmek gibi bir derdi var.

PA: Derneğinizin diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

TÖ: Ne gibi konularda örtüşüp örtüşmediğini düşünmek istiyorum da... Bugün Hz. Ömer'in mücadelesini yürüttüğü İslamiyet ile Hz. Osman'ın mücadelesini yürüttüğü İslam ya da Muaviye'nin yürüttüğü bir İslam mücadelesinde fark var. Şimdi baktığınız zaman PSAKD Anadolu Aleviliğinin mücadelesini yürütme konusunu kendine misyon edinmiş ve bu konuda da yol önderleri ve kendisine örnek olan uluyu Pir Sultan Abdal Koca Haydar olarak önüne koymuş. Bugün Hubiyar Sultan var, işte ne bileyim Garip Dede Dergâhı'nda yürüyen bir mücadele var, Alevi Kültür Derneği aynı şekilde ama bunların aralarındaki farklılıklar nedir diye sorarsanız hitap ettiği kitle ile alakalı. Mesela bizim üyelerimizin oranlamasını yaparsak Kızılbaş toplumu diye adlandırdığımız, Anadolu'nun evvelinden beri bu topraklarda yaşayan Erzincan, Sivas, Dersim, Malatya yayında bulunan Alevilerin kendisini ifade ettiği bir yerde duruyor. Mesela HBVAKV ile aramızdaki fark, Hacı Bektaş Veli efendimizin naifliği, onun yürüttüğü mücadelenin insani boyutu onları şeyi ama bizde bir gün burada zulme karşı duran bir Pir Sultan Abdal gerçekliği var. Bizim aramızda mücadele perspektifi arasında bir fark var. Yoksa onların uluları ile bizim ulularımız arasında bir fark var gibi bir durum yok. Onun için demin verdiğim örtüşür mü örtüşmez mi işte burada başlıyor. Bizim mücadele olarak kendimize çizdiğimiz yollar farklı sadece. Ama biz biliyoruz ki yol bir süre bin bir. Onlar da aynı doğru yola gidiyorlar biz de aynı yola gitmeye çalışıyoruz. Elbette ki sistemin müdahalesi oluyor buna, şehirleşen Alevilik sürecinde kavram kargaşamız oluyor. Yazılı materyalleri çok az olan bir inancız biz. Dergâhları yıllardır işgal altında olan bir inancız biz. Yani kendi dergâhımıza bile para vererek, müzeye girer gibi giriyoruz. Yani mesela Hacı Bektaş Veli dergâhı 50 yıla yakın kapalı kaldı. O 50 yıl içinde bizim kutsal değerlerimiz, metinlerimiz... Onların akıbetinin ne olduğuna dair hiçbir bilgimiz yok. Biz bir de ayrıştığımız noktaya gelirsek biz mücadele perspektifimizi biraz daha sokakta, biraz daha yaşamın içinde, biraz daha böyle nasıl diyeyim Pir Sultan Abdal'ın boyun eğmeyen kültüründe arıyoruz. Yani bundan kaynaklı bir şey var. Bir de o sürecin getirdiği kritik şeyler var mesela PSAKD 1988 yılında kurulmuş. AKD daha farklı bir tarihte, HBVAKV farklı, ABF daha farklı bir dönemde. Önemli olan bizim ayrı oluşumuz değil, önemli olan bizim Alevi toplum mücadelemizde yürüttüğümüz birlikte mücadele. Yani bugün HBVAKV, AKD, PSAKD, ABF birleşenleri, en asgari müşterekte yol üzerinde ve yolun mücadelesini nasıl yürüteceğimiz konusunda zaten ortak bir yerde duruyoruz ve bu açıdan

bakarsanız aslında bizim birbirimizden bir farkımız yok. Sadece kuruluş sürecimizdeki politik süreç, işte ülkenin içinde bulunduğu konjonktür bunlar biraz farklılık yaratıyor, o dönemki yöneticilerin şeyi yani. Alevi toplumu homojen bir toplum değil. Sizin söylediğiniz örnek de tam buna denk geliyor, heterojen bir toplum yani. Yolun amacının ne olduğu belli ama sürecin birbirinden farklı olduğu bir şey. Onun için derneklerle aramızdaki fark bu. Ama işte ne bileyim bir CEM Vakfı gerçekliği var. O zaman da işte şey ortaya çıkıyor: Ömer'in adaleti mi yoksa Muaviye'nin zulmü mü ya da işte onun yaydığı İslamiyet mi? Aradaki fark burada çıkıyor. Biz Ali'nin naifliğinden yanayız, Hüseyin'in gül yüzüne rağmen direnişinin yanındayız.

PA: Peki Dünya Ehl-i Beyt Vakfıyla birbirinizden farkınız nedir?

TÖ: O vakıf ile ilgili benden önce kurumda mücadele yürütmüş arkadaşlarımızın yaşadığı pratikler pek şey değil. Ne çok iyi, ne çok kötü. Şimdi şunu yapmak çok doğru bir şey değil: Anadolu Kızılbaş toplumu kendisini Ali'nin ve Hüseyin'in uğradığı zulme vicdani yerden bağlayan, dinsel olarak kendisini farklı bir yerde gören, kendisine daha evvelden ait bir kültür ve inanç birikimine sahip olduğunu söyleyen bir toplumu İslamiyet çatısı altına sokmanın doğru olduğunu düşünmüyoruz açıkçası. Her inanç kendisini tarif ettiği biçimde yaşayabilmeli. İlla Aleviliği İslamiyet'in içine sokma gibi bir derdimiz olmamalı ve biz bunu doğru bulmuyoruz. İslamiyet'in güzel yönlerini biz elbette kendimize alıyoruz, "telli Kuran" diyoruz biz sazımıza, bağlamamıza yani. Buradan çıkarmamız gerekir yani bazı şeyleri. Bizim dilden dile yayılan bu inancımız çoğu şeyi bize gösteriyor zaten. Kendini bu şekilde ifade eden bir inancın süreklilerini tek bir çatı altında toplamak bizi ayırmaya götürür. Ama biz deriz ki cemde cem vardır. Erkek dışı sorulmaz. Ya da şunu deriz: "Eşik ve döşek bir olmazsa cem olmaz." Yani herkes aynı ve eşit seviyede oturmazsa cem olmaz. O zaman şöyle bir şey var; kimin kendi içinde ne şekilde ibadet ettiği, nasıl diyeyim... Ramazan orucunu tutmak isteyebilir bir birey, bu onun Aleviliğine helak getirmez bir yol olarak görüyorsak eğer. Ama bir din olarak görüyorsak bu bizi ayırıştırır. Alevileri bir mezhep olarak İslamiyet'in çatısı altına sokmaya çalışırsak Sünniliğin karşıtı oluruz. Biz karşıtlıktan değil birlikten yanayız. Bu anlamda bu İslamiyet'in çatısı altına sokma, Aleviliği tanımlama, Alevi toplumuna en çok zarar veren tartışmalar. Biz bunun doğru bir tartışma olduğunu düşünmüyoruz. Alevi toplumu 1600 yıldır bir mücadele hattı çizmiş kendine daha evvelinde de. İyi insan olmanın dini olmaz. İyi insan iyi insandır. İnsan-ı kâmil, insan-ı kâmilidir. Hangi dine, hangi mezhebe bağlı olduğu sorulmaz. Bu anlamda diğer derneklerle ayrıştığımız noktalar var ama biz bunu kültürümüzün zenginliği olarak görüyoruz. Mücadele etme şekillerimiz dönemsel olarak bizi ayrı bir noktaya çekmiş olabilir ama CEM Vakfı'nın tabanı da Alevi toplumdur, Dünya Ehl-i Beyt Vakfı'nın tabanı da Alevi toplumdur. Biz Alevi toplumunu ayırmayız. Dernek yöneticiliği farklı bir şey, orada siyaset de var, ülke konjonktürünü yorumlama şeklinde bir fark var ama Alevi toplumunu ayırmaz mesela. Yani biz miting yaptığımız zaman şunu görüyoruz mesela en son 8 Şubat'ta miting yaptık, ya da şöyle söyleyeyim mesela 2 Temmuz Sivas Şehitlerini Anma Mitingi yaptık şehitlerimizi anmaya gittik, on bin kişi geldi oraya ya da daha fazla. Emniyet'in verdiği rakam on bindi ama biz orada gördük insanları. Anmayı bitirdiğimizde bile gelen insanlar vardı. Şimdi bunların hepsi bizim tabanımız yani hangisi Dünya Ehli Beyt Vakfının, hangisi bir siyasi partinin üyesi, hangisi AKD biz ona bakmayız. Bizim son 3-4 senedir tam da yapmaya çalıştığımız şey bu. Alevi toplumunun birliğe

ihtiyacı var. Ne ben iktidara şirin gözükmek için Alevi mücadelesini ekseninden kaydırabilirim ne de başkasının çarpıtmasına izin veririm. Yani bugün cem evlerini ibadethane olarak tanımayan herkes Alevilerin karşısındadır, ya da Madımak'ın utanç müzesi olduğunu kabul etmeyen ya da Alevilerin eşit yurttaşlık hakkını tanımayan herkes Alevilerin karşısındadır. Çünkü Alevi toplumunda bu talepler karşılık bulmuştur. Meşrudur yani. Toplumumuza bunu anlatmak gerekiyor. Tabi şunu söylemekte de fayda var, bizler cemi seyirlik yapmayız. Biz ceme girdiğimiz zaman erkek dişi sorulmaz deriz. Bakın bizde cemler böyledir, kadınları bir tarafa erkekleri bir tarafa koyun, dedeyi böyle özel yetenekleri olan bir insan olarak göstermek de Aleviliğe zarar verir. Bunu yapan derneklere karşı da bir mücadele vermemiz gerekiyor doğru yola çekme anlamında. Yani bir karşıtlık anlamında değil ama yapılanlar yanlıştır. Alevilerin diline zincir vurulacak, kepenk vurulacak bir toplum olmadı, olmayacak. En el Hak diyen Hallac-ı Mansur doğru söylemekten korktu mu ki biz onun ardılları korkalım? Biz inancımızın dışarı yansımaları kıymetli buluyoruz ama nasıl yansıtıldığı önemli. Biz seyirlik cem yapmayız. Cem bizim için sırdır yani. Bu anlamda iktidara ya da herhangi bir kuruma ya da herhangi bir çıkara dair cemleri göstermek farklıdır. Ha mesela bunu söyleyince bu çok farklı bir tartışma çıkartır. “Ya siz Hacı Bektaş Dergâhının önünde cem yaptınız!” biz cem yapmadık, muhabbet ettik, sohbet ettik. Orada bir ibadet gerçekleşmedi. Biz orada kimse kimseyi tanımazken bin kişi birlikte rızalık vermeden bir cem olmaz. Ama biz burada şunu demek istiyoruz: siz bizim dergâhımızı kapattığınız için biz sohbetlerimizi dışarı yapıyoruz. Ve burada cem evini de tanımlamak lazım. Dört duvarı olan bir yer değildir cem evi. Üç canın bir araya geldiği her yerdir cem evi. Ama biz şunu istiyoruz ki arkadaşlarımız, yoldaşlarımız, yarenlerimiz, musahiplerimiz bir araya gelebileceğimiz bir yer olsun. Bizim öyle bir hanemiz olsun, onun kapısından içeri girelim ve burası belli bir mimariye sahip olsun, biz bunu ilahlaştıralım gibi değil yani. İşte bugün gördüğümüz gibi, her sokağın başında, hatta her sokağın başında ve sonunda, Ankara'nın, İstanbul'un çok yüksek tepelerinde camiler var. Bizim böyle bir görsel sevdamız da yok. Ama şöyle bir şey var: biz Aleviyiz ve Aleviler cem evinde ibadet yapar. Bu cem evini tanıyın. Cem evimizin şeklinin şemalinin ne olduğu sizi ilgilendirmez, biz kendimiz yaparız onu. Bundan 40 yıl önce mesela bizim köyümüzde de var, 1200 rakımlı bir yerde sadece dört tane duvar var. Duvarında bir şey yok, sadece oturulduğunda temiz olması için süpürülen bir yer. Ve cemalet edilen bir muhabbet ve ibadet var. Bu bağlamda şunu iyi ayırt etmemiz lazım. Alevi toplumunun kendisini ispatlamak gibi bir derdi yok. Onun için de Alevi toplumunun görünür olması için ve “aa bakın bizde sizin gibi karma değil kadınlar erkekler ayrı ibadet yapıyoruz” söylemi Alevi toplumuna zarar verir. Orda söylenmesi gereken şey biz canız ve cem oluyunuz demek lazım.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

TÖ: Yok.

PA: Peki, hep aynı platformda yer aldıklarınız hangileri? Yine aynı dernekler mi?

TÖ: Yine aynı dernekler de var ama biz bugün CEM Vakfıyla ortak iş yapmasak bile aynı alanda, aynı mitingde ortak sözümüzü söyleyebiliyoruz. Alevi Vakıflar Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu, Alevi Bektaşî Federasyonu... Bunlar bizim çatı örgütlerimiz. Yöneticilerinin ya da öncülerinin olayı nasıl yorumladıkları

önemli değil. Biz PSAKD'nin bayrağını taşıyan, ne bileyim AKD'nin bayrağını taşıyan, HBVAKV'nın bayrağını taşıyan ya da işte CEM Vakfı'nın bayrağını taşıyan ya da Alevi Dernekleri Federasyonu'nun bayrağını taşıyan insanlar mitingde yan yana duruyorlarsa, biz yan yana duruyoruz. Durmayanlar yöneticilerdir. Durmayanlar bu işin emektarı olması gerekirken tırnak içerisinde kendi hegemonyası altında olduğunu düşünenlerdir. Bu iş hep böyledir yani. Siyasette de bu böyle. Baktığınız zaman işsizlik herkesi vurur. İşsizliğe dem vuran yöneticiler, işsizliğe karşı çıkanların yanında durmaz. Ama aynı halk, işsizlik karşısında yapılan bir şeye kendisine uyduğu sürece gider. Benim bakış açım böyle. Yönetici problemi vardır Alevi kurumlarının.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

TÖ: En azından Alevi toplumunun çözümünün sadece bürokratik kişilerle değil, halka giderek halkla beraber, Alevi toplumuyla beraber yürütmesini bir mücadele amacı olarak koyan Alevi örgütleri yan yana. En azından bunu söyleyebiliriz. Dediğim gibi işte bugün AKD bir miting yaptığında veya bir anma gerçekleştirdiğinde biz nasıl gidiyorsak ve bizim tabanımız nasıl gidiyorsa –ki tabanlarımız aynı şekilde ortak- biz AKD ile birizdir ya da biz HBVKV ile birizdir. Biz 8 Şubat mitinginde gördük, eğitimde fırsat eşitliğine karşı, hak ihlallerine karşı EĞİTİMSEN ile yaptığımız bir mitingdi, biz orada gördük her şeyi yani. Bu geniş yelpazenin dil, din, ırk, etnisite ayırmadığını gördük. E bunu ayırmayan şey elbette ki dernek de ayırmıyor. Sadece şu anda derneklerin mevcut yönetimindeki süreci yorumlama farkı var diyelim biz buna. Ama aynı olanlar aynı tarafa ayrı olanlar aynı tarafa giriyor yani. Böyle bir süreç de var.

11) Dernek/ Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler? Biz Sünniliğin alternatifi değiliz. Öncelikle bunu net koymak lazım yani. Sünnilerle biz düşman değiliz. Hanefilerle düşman değiliz. Şafilerle düşman değiliz. Dönemsel olarak, özellikle siyasallaşmış İslam'la beraber –bugün de görüyoruz Orta Doğu'da İslam'ı yayacağını söyleyen güçler kafa kesiyorlar, canlı bomba olarak geliyorlar burada insanları öldürüyorlar. Biz bu düşüncelerin karşıtıyız. Siyasallaşmış İslam'ın karşıtıyız. Nasıl biz siyasallaşmış bir Aleviliği koymuyorsak önümüze, onlar da öyle olmalı. Bu topraklar o kadar kadim halkları, kadim inançları bulundurmış ki biz her birimiz gökkuşağının bir parçası olduğumuzu düşünüyoruz. Sünnilerden yana bizim bir düşmanlığımız yok. Sünni halkının, Sünni toplumunun inancının şu anda egemen bir inanç olması bizi çok rahatsız eden bir şey değil ama bunun bize karşı bir argüman olarak kullanılması, bizim inancımızın bastırılması, bizim inancımızın yaşatılmaması, bizim inancımızın katledilmesi... Ya biz Yavuz zihniyetine karşıyız. Yezid zihniyetine karşıyız. Biz saray zihniyetine karşıyız. Saray zihniyeti bu topraklarda şöyle başlamıştır: Muaviye'nin yaptığı yeşil saraydan başlar. Ondan önce Hz. Osman'ın döneminde vardır Müslüman'ın zenginliği. Ondan önce Ömer'in adaletinden bahsedilir. Ali, adalet için ölmektir. Ondan önce Hz. Muhammed insanın güzelliğinden bahseder. Güzel söz söyler, güzel dil konuşur. Ondan önce İsa, Yusuf... Yani hepsi böyle. Ama ne zaman ki İslamiyet bir devlet olma arzusuna geçti işte bizim problemimiz orada başladı. Ne zaman ki Kerbela'da imam Hüseyin ve yarenleri şehit oldu, bizim mücadelemiz orada başladı. Biz siyasallaşmış olan Sünniliğe karşıyız. Ramazan ayında hiç duymazsınız gidip bir Alevi'nin oruç tutan bir insana sen niye oruç tutuyorsun dediğini. Ama bizim oruç tutmayan arkadaşlarımız çoğu zaman şiddete maruz kalmıştır yani. "Allah için öldür!"

sloganlarıyla dövülmüşlerdir. Biz bu düşüncenin şeyiyiz. Biz evimizi işaretleyenlerin karşısındayız. Çorum'da, Maraş'ta, Dersim'de, Gazi'de... Burada hemen Gezi'de Ethem'i vuranların karşısındayız biz. Bir toplumda saray var ise, o toplumda adalet yok. Biz o adaletsizliğin karşısındayız. O anlamda şu an egemen inanç Sünnilik olabilir ama bu has bel kader Alman faşizminin Yahudilere yaptığı zulüm gibi olabilir yani. Biz Alman faşizminin karşısında Yahudi toplumundan yanayız. İsrail ile Filistin halkı karşı karşıya geldiğinde biz mazlum Filistin halkının yanındayız. Bu inanç bağlamında biz Sünni olan hiçbir arkadaşımızı hiçbir canımızı ayrı görmüyoruz. Ama tarihimiz öyle kötü olaylarla yaralamış ki bizi, konuştuğumuz ve yan yana geldiğimiz zaman hep yaralardan bahsediyoruz. Maraş'ta anne karnından çocukları çıkardılar ya da işte dedeyi fırında yaktılar. Şimdi bunu ne için yaptılar? Bunu siyasallaşmış İslam için yaptılar. Biz siyasallaşmış İslam'ın karşısındayız. Bu anlamda mücadele hattını böyle net bir şekilde koymak lazım.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

TÖ: Alevilikle Sünnilik arasında bir kere ibadet etme anlamında bir farklılık var. Sünni arkadaşlarımızın oruç tutma vakti ile bizimki farklı. Onların cennet-cehennem gibi, sevap ve keza ne derler ona mükâfat ve ceza varken bizde öyle bir şey yok. Biz on beş gün oruç tutarız matem ayımızda masumu paklar için, Kerbela'da yitirdiğimiz on iki canımız için. Biz matem orucu tutarız. O da orada yaşanan zulmü kendi içimizde içselleştirmek için. Ortak olduğumuz şey ne dersiniz Sünni kardeşlerimizin nefisini terbiye etmek için ya da aç arkadaşlarımızı anlayabilmesi için körelttikleri nefis ile biz de kendimize göre ayarlıyoruz yani. Biz de Kerbela'da susuz kalmanın ne demek olduğunu anlamaya çalışıyoruz. Düşünün yani 1400 yıllık bir acı var ortada. Düşünsenize şimdi bile bir aile ferdinin yokluğuna insanlar 3 sene, 5 sene sonra alışabiliyorlar. Nedir bu 1400 yıldır sönmeyen ateş? Onu düşünmek lazım. O yüzden biz olaya buradan bakmak gerektiğini düşünüyoruz. Farkımız ne? Sünni arkadaşlarımızın rahatça gidebildikleri, devletçe masrafları karşılanan, istedikleri yerde inşaatını yapabildikleri ibadethaneleri var. Biz öyle değiliz. Cem evi yapacağız dediğimiz zaman Sünni çoğunlukta olan bir mahallede tepki görebiliyoruz. Haydi, bunu geçelim, toplumda kutuplaşma vardır. Bunu da egemenler yapmıştır, biz bunun da farkındayız. Devletin sosyal devlet anlayışında olmaması gereken bir şey var yani. Yerel yönetimler kanununda şöyle bir şey var köy azasının ve köy muhtarının yapması gereken görevlerde... Mezranın merkezinde cami, mescit ve diğer ibadethanelerin yapımı. Biz yıllardır bu yasanın değişmesi gerektiğini, oraya ibadethane teriminin gelmesi gerektiğini ve bunun da Alevi köylerinde cem evi olarak uygulanması gerektiğinin mücadelesini yürütüyoruz ama gelin görün ki biz egemenler yüzünden bunu yapamıyoruz. Farkımız biraz da burada oluyor. Onların ibadethanesi var, bizim şu anda devlet tarafından kabul edilmiş ve devleti oluşturan erkler tarafından "cümbüş evi" olarak adlandırılan bir ibadethanemiz var. Onlarıki meşru iken bizimki hor görülen bir ibadethanemiz var. Ötekileştirilen bir yer. Aramızdaki fark bu. Yoksa inanç bağlamında onlar ibadetlerinin gereğini layıkıyla yerine getirmeye çalışıyorlar, bizler de aynı şekilde. Onların inancı iyi insan olma yolunda, bizim inancımız iyi insan olma yolunda. Benzerliklerimiz var, farklılıklarımız da var tabi ki.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

TÖ: Yaşadıklarımı göz önüne alınca yabancı gibi hissediyorum. Şu yüzden yabancı gibi hissediyorum: sağıma dönüyorum Ethem oluyor, öteki tarafa dönüyorum Berkin oluyor, öteki tarafa dönüyorum tekmelerle katledilen Ali İsmail oluyor ya da öteki tarafa dönüyoruz Gazi’de çılgılık yükseliyor, öbür tarafa dönüyoruz Maraş’ın ateşi hala yanıyor, öbür tarafa gidiyoruz Madımak’ta hala Koray bize bakıyor. Nereye dönersek dönelim, biz bu toprakların kardeş inancı ve ortak değer olarak görülmek isterken hep öteki olarak görüldük. Nereye baksak Yavuz’un fetvaları geliyor karşımıza. Nereye baksak Kuyucu Mehmet çıkıyor karşımıza. Nereye baksak elinde Pir Sultan’ı asmak için elinde taş olan ve en yakınlarını taşlatan Hızır Paşa’lar oluyor. Bu anlamda biz buralarda yabancıyız. Kendimizi güvende de hissetmiyoruz. Bunu da açık ve net söylemek lazım.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

TÖ: Dernek anlamında derneğimiz Aleviliği bir çatı altına sokma ya da tek bir kalıba sokmam istemediği gibi herhangi bir inancı da kendisine düşman ya da karşıt olarak görmüyor. PSAKD halkların, inançların, kültürlerin bir arada yaşaması gerektiğini savunan bir yerde duruyor. Bu anlamda da hiçbir karşıtımız yok bizim. Yalnız şu var, Aleviliğe zarar veren, Aleviliği inciten, Alevi toplumuna zarar veren herkes PSAKD karşıtıdır. Yoksa bizim hiçbir dille, dinle, mezheple karşıtlığımız yok.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

TÖ: Evet. Şöyle, benim hatırladığım şöyle bir şey olmuştu. Roboski katliamı olduğu zaman MAZLUMDER’le biz aynı eylemde görmüştük birbirimizi.

PA: Birlikte mi gittiniz?

TÖ: Biz o eylemi ortak yaptık. Bugün baktığımız zaman biz geçen sene Ocak ayında savaşlar olması, çocuklar ölmesin diye açlık grevine girdik. O zaman mesela birçok Sünni inanç kurumu geldi bizle dayanışmaya ve beraber aynı programlara da katıldık, sohbetler de ettik. Din Âlimleri Derneği gibi birkaç farklı dernek isimleri aklıma gelmiyor özür dilerim ama. Sanırım mevcut ve egemen inancın onlardan yana olması sebebiyle çok fazla mağduriyetleri olmadığı için böyle bir durum söz konusu. Biz isteriz yani, biz keyif alıyoruz. Keyif alıyoruz derken şu anlamda yani 2 Temmuz’da mücadele yürütebilmek sizin için kıymetli. Ya da işte bu topraklarda adaletin, eşitliğin, barışın, özgürlüğün ve eşit yurttaşlığın gelmesi mücadelesinde evet, biz Sünni kurumlarla yan yana gelmeyi çok istiyoruz. Çünkü zaten bu sistem bizi öteki tarafa itmeye çalıştıkça o sistemin bir parçası olanlar şunu dediğinde biz mücadelemizin bir tık daha ileri gidebileceğini düşünüyoruz. Birlikte mücadeledir bizi bir sonuca götürecek olan. Bütün öznelerin mücadelesidir. Mesela biz 1 Mayıs’ı da inancımızın bir parçası olarak görüyoruz, atıyorum emekten demokrasiden ne varsa mesela dün öğretmenler günüydü hem öğretmenlerin mücadelesi önemli. Tabi bunun karşılığında da bizim için önemli mücadelelerde arkadaşlarımızın da yanımızda olmasını isteriz. Oluyoruz da. Birbirine benzeyenler aynı tarafa geliyorlar yani. Herkesin bir taraftan yarası var. Biz yaralarımızı ortaklaştırabildiğimiz sürece. Mesela 10 Ekim katliamı bir Alevi katliamıdır. Suruç bir Alevi katliamıdır. İstiklal’de patlayan bomba Alevilere karşı yapılmıştır. Biz bunu hep böyle

görüyoruz. Evveliyatı da böyleydi bunun. Biz istiyoruz ki bu topraklara barış gelsin ve biz bu işin mayasıyız. Kùltürler, inançlar bu ideolojik ve siyasi çekişmeleri ortaklaştıracak en önemli öznelerdir yani. İnancın siyaseti olmaz, inancın çıkarı olmaz, inancın kar etme hırsı olmaz. İnancı çıkar için kullananlar inancı ekseninden saptıranlardır. Biz bu olaya böyle bakıyoruz. Bizim Sünni mücadelesini yürüten arkadaşlarla bir problemimiz yok. Şu anda aklıma geldi Anti Kapitalist Müslüman Gençlik diye bir şey var yani. Baktığınız zaman Gezi’de mesela gözüme geliyor yani, ibadetini yerine getiren arkadaşların yanında kol kola girmiş inançsız ya da Alevi insanlar da vardı bunu yadsıyamayız. Biz inançlara karşı değiliz. İnancın ortak mücadele etmesi gerektiğini düşünüyoruz. Gezi’deki o örnek bizizdir yani. Biz kendimizi aynaya tuttuğumuzda o şekilde görüyoruz.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı? Ya da ne gibi farklılıklar var?

TÖ: Benzerlikler var, farklılıklar da var. Farklılıklar: ibadet etme şekilleri, mezhep olarak kendilerini tanımlamaları. Ortaklıklarımız: İmam Hüseyin, İmam Ali, Kerbela, Hz. Muhammed’in söylediği güzel sözler. Ama ortak noktamız kesinlikle şu değil; Aleviliğin bölgesel bir tanımlaması değil ya da birinin tanımlaması değil. Yani bizim orada bir ayrışmamız var. Biz dinin çatısı altına girmeyiz yani. Güzel ne varsa o bize katar biz de onun parçası oluruz.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam’ın içinde mi, dışında mı?

Dışında. Alevilik Şiiliğin de Sünniliğin de dışında. Ha, ama şöyle bir şey var. Karşıtı mı? Değil. Parçası mı? Elbette olabilir. Ama kesinlikle aynı değil. Aynı olsaydı illa ki bir birleşim söz konusu olurdu, illa ki bir tek çatı altında toplanma söz konusu olurdu. Böyle bir durum söz konusu olmadığına göre demek ki toplumumuzda farklılıklar var.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

TÖ: Onlar bizim süreklilerimiz. Biz de onların süreklileriyiz. Onlar İmam Cafer-i Sadık’ın buyruğunu bu topraklarda Alevilerin okuması gerekir. Doğruyu, yanlış, eğriyi kendi dağarcıklarından kendi emekleriyle süzüp Aleviliğin özünü öyle çıkartırlar. İmam Cafer-i Sadık’ın buyruğunda yüzde yüz her şey doğru yazmaz, doğru yazmaz derken her şey bize doğru gelmez ama önemlidir. İmam Ali’nin Belagat’ı gibi ya da Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî’nin Vasiyetname’si gibi. Alevi toplumu her çiçekten, her daldan meyce alıp onun kendi içindeki etkiyi görmesi gerekir. Hiçbir şeyin karşıtı değil. Yunus Emre’den de beslendiği gibi İbn-i Haldun’dan da beslenmeli bu inanç. Bu anlamda Nusayrilerle, Caferilerle, Şiilerle... Ya ben mesela Farsça mersiyelere bayılıyorum. Özellikle Kerbela dönemine ait yazılmış mersiyeleri dinlediğim zaman kendimden bir parça buluyorum. Ben bunu Anadolu Aleviliğini temsilen söylemiyorum, Anadolu Alevi toplumunun bir tek öznesiyim ya da bir tek damlayım yani. Ben burada kendimi görüyorsam bütün dostlarımız da yarenlerimiz de görecektir. Yani dediğimiz gibi onların hepsi bir süre. Çepniler de süre bu topraklarda, Tahtacılar da bir süre ya da atıyorum Balkanlardaki Makedonya’daki Aleviler de bir süre. Mesela şöyle düşünebiliyor muyuz Osmanlı kılıçtan geçiriyor Alevileri, e şimdi yani Farsça konuşmayan bir

Alevi olabilir mi? En kötü uğradığı baskıdan ötürü bu baskıdan kurtulabilmek için saklanmıştır. Ya da şöyle düşünelim Dersim bölgesinde yaşayan bir Aleviyiz, Dersim katliamı dönemi oluyor direnenler kadar kaçanlar da var. Kaçanların kendilerini gizlemek gibi bir şeyi var çünkü hayatta kalmak gibi bir derterleri var. Aslında işin özü şöyle: Alevi toplumunun takiyeci bir yapısı var zaten. Bu takiyeci yapı ister istemez bizde asimilasyona sebep oldu. Bu anlamda onlarla karşıyız diyemeyiz yani. Çünkü bir yol var. Sürekli baskıya uğramış, sürekli katliama uğramış. Caferiler koşulları gereği kendi mücadelesini verip kendilerine bir yol çizmiş, Nusayriler aynı şekilde, Şiiler aynı şekilde. Elbette ki kökensel farklılıklar vardır ama her yerde bizim bakış açımız onlar da Alevi toplumunun öznelidirler. Belki onlar açısından biz sapkın gibi gözükebiliriz, belki bizle yan yana gelmek gibi bir şeyleri olmaz, belki bizleri bu işin bir parçası olarak görmeyebilirler, yol düşkünü olarak görebilirler, bunlar onların bileceği iş. Biz çok şey söylemeyiz. Biz Alevi toplumunun bize verdiği öğretiyi hareket ederiz. Birini diğerinden bir insanı diğerinden ayırmayız. Onların bu yaklaşımını da ideolojik görürüz. İnançsal ayrımcılık yaptıklarını düşünürüz.

PA: Dernek üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

TÖ: Evet, Gadir-i Hum bayramını beraber kutluyoruz. Bizim derneğimizde üye olan insanlar var, etkinlik yapan insanlar var. Ya da bizim genel başkanımız son 3-4 yıldır Gadir-i Hum bayramına konuşmacı olarak gider, oradaki Alevi temsilcileriyle oturur, hasbıhal eder. Mesela PSAKD'nin geleneksel olarak her yıl çıkardığı takvimine baktığınız zaman orada Caferlerin de, Alevilerin de, Şiilerin de mümkün olduğunca en geniş biçimde toplumların kutsal günleri, ibadet günleri ve yöntemleri hakkında bilgi vardır. En kötü şu tarihte şu şekilde şu bayram kutlanılır der.

21) Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

Bu Alevi saçılımını yapan egemenler, iktidardakiler şunu söylediler bize: “Ali’yi sevmekse sizin Aleviliğiniz, en büyük Alevi benim” diye söyledi. Biz de diyoruz ki, bizde cem var sen bir kere bizi anlamamışsın. Aleviliğin büyüğü küçüğü olmaz. Aleviliğin eğeri olmaz. Alevilikte eğer olmaz. İktidarın o dönemdeki açılım safsatası Alevi toplumunun sadece duygularıyla oynamaya yönelik bir şeydi. Burada raporları dönem dönem inceliyoruz. Neler yapılabilir diye bakıyoruz. Şimdi şöyle bir şey var sanırım Ebu Zerr el-Gifari’nin, Muaviye’ye şöyle söylüyor; Muaviye işte kendine o yeşil sarayı yaptığı zaman “ey Muaviye” diyor, “sen bu sarayı Müslümanların parasıyla yaptıysan, Müslümanlara ihanet etmişsindir. Eğer kendi paranla yaptıysan müsriflik yapmışsındır, gene Müslümanlara ihanet etmişsindir.”Şimdi baktığınız zaman, tabi ki yakın tarihten bahsediyorum, daha evveliyatı için daha farklı cümleler kullanılabilir tabi ama Alevi toplumuna dair bir şey yapacaksak biz bunu saray sofralarında yapmayız bu konuşmaları. Ya da işte atıyorum şaşalı masalarda olmaz. Her şey şeffaf olur, her şey açıklanır, her şey samimidir. Bizim Alevi toplumuna açıklayamayacağımız bir şey olmaz. Eğer böyle bir toplantı oluyorsa bu bizim için geçerli değildir. Oradan şuraya varırsak eğer, Alevi çalıştayı içerisinde Alevi toplumunun asıl öznesi, Alevi toplumunun asıl mücadelesi, Alevi toplumunun

örgütlü mücadelesini yürüten özneler Alevi çalıştaylarında devre dışı bırakılmıştır. Sistemin Alevileri, devletin Alevileri, devletten çıkarı olan, kendini Ehl-i Beyt'in soyundan gören insanlar orada körler sağırılar birbirlerini ağırlamıştır. Biz o konuda şunu söylüyoruz, bu toplum inanç önderlerini her zaman kendi içerisinden çıkartmıştır. Bizim devletin dikme dedelerine ihtiyacımız yok. Biz şunu biliyoruz, bizim devletten maddi bir destek de istemiyoruz. Bizim çok temel taleplerimiz var. Çünkü biz şunu biliyoruz, biz devletten para istediğimiz anda devletin himayesine girmiş oluruz. Çünkü parayı veren düdüğü çalar. Diyanet İşleri'nin lağvedilmesini istiyoruz biz. DİB'da bir masa istemiyoruz biz. Onlara bunu söylediğimiz zaman demokratik ortamlarda, o toplantılarda “gelin size masa verelim” diyorlar. Biz masa istemiyoruz ki. Bizim bir inancımız var. Bizim Hakullah dediğimiz bir şey var. Yol eri gelir, talibine gider. Talibi onunla yemeğini, lokmasını ne varsa paylaşır. Onun gideceği yola yeteceği kadar erzakını verir ve yollar. Bizde budur. Şimdi sen dedeyi yetiştirdiğin zaman, dedelere maaş dediğin zaman bu dedeleri kendi himayene almaktır. E senin kendi himayene aldığın insanlar da senin karıştın bir şey söyleyemez. O zaman da demokratik olmaktan uzaklaşırlar. Bağımsız olmaktan uzaklaşırlar. Biz bunu kabul edemeyiz. Bizim için durum tam da böyle. O anlamda Alevi çalıştayları o dönem konuşmak isteyen, kendisini aydın Alevi önderi olarak tanımlayan insanların gidip konuştuğu ve neticesinde de Alevi toplumuna bir arpa boyu yol yürütmeyen bir şey. Alevi toplumunun tamamen oyalanması anlamına geliyor. Yapılan toplantılarda emek veren arkadaşların emeklerine elbette ki saygımız var, inanarak da söylediklerini düşünüyoruz ama Alevi toplumunun ihtiyacı kapalı saha, kapalı alanlarda yürütülecek bu çalıştaylar değil. Alevi toplumunun kendi özüne dönme ihtiyacı var. O da kapalı salonlarda değil, onlara dergâhlarının verilmesi, dergâhlarda muhabbetlerin edilmesi, Alevilerin inanç yerlerinin teslim edilmesiyle Alevi toplumu kendini bulur.

PA: Bir Alevi derneği olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

TÖ: DİB Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişteki bu aydınlanmacı hareketin en büyük zaafıdır. Şeyhülislam'ın kapatılıp, DİB'nin açılması... Diyanet İşleri'nde Sünni-Hanefi yani Sünni mezhebin bir tarafına yoğunlukla görevlerin verilmesi Cumhuriyet'in demokratiklik konusundaki en büyük zaafı. Biz DİB gibi bir kurumun bu topraklarda neden var olduğunu anlamış değiliz. Şundan kaynaklı yani baktığımız zaman askeriye yakın bir bütçesi var. Bir inançsa, bu topraklarda bin yıldır süregelen inançlar var. Orada bir eşit temsiliyet yok zaten. 2) Laik bir devlet anlayışında bir inanç kurumunun devletin organlarında bulunmasının ciddi bir handikapı var. Laiklikle çelişiyor, biz laikliği sonuna kadar destekleyen bir yerde duruyoruz. Biz laik bir toplumuz. Laikliğin olmadığı bir toplumda yaşayabileceğimizi sanmıyoruz. Tek adam toplumunda yaşayabileceğimizi sanmıyoruz. Bu anlamda Diyanet İşleri'nin –bireysel fikrimi söylüyorum- bu topraklarda keşke var olmasa diyebileceğim kurumlardan bir tanesi. Keşke olmasa. Bu Sünni dostlarımızın da asimilasyonu anlamına geliyor. Yani şimdi o kadar parayı alınca ister istemez sistemin dilinden konuşuyorsun. Şimdi bazen orada DİB'dan verilen fetvalara bakıyoruz, akıllara zarar şeyler... Mesela birisi bir şey soruyor işte “anneye karşı

şehvet duyulabilir mi?” Evet duyulabilir diyor yani. Bir ara bir dönemin tartışma konusuydu bu. Diyanet İşleri’nin kendisine soru yazanlara verdiği cevaplar... Afakî olarak geldi aklıma ama böyle şeyleri ben televizyon programlarında ve dost sohbetlerinde gördüm yani. Bu kabul edilebilir bir şey değil yani. Devletten para alıp fetva veriyorsun. Bu inancın neresinde var? Mercedes bir dönem bu toplumun gündemini işgal etti. Diyanet İşleri Başkanı’nın bindiği Mercedes... E kul hakkıdır bu yani. Kurumun orada üstüne aldığı misyonla yaptıkları bir değil ki. Mesela DİB’na doğru giderken yapılan bir cami var orada, şaşalı bir cami. E bir tarafta da görüyoruz varoş mahallelerinde derme çatma yapılan mescit kullanan insanlar da var. E bu Sünni kardeşlerimiz için de bir problem. Bu anlamda DİB bizce bu topraklarda olmaması gereken, inançların kendi öncülerini, kendi yol ilericilerini kendileri yetiştirebilmeliler. Bunu nasıl yaparız? Elbette bunun için çözüm önerilerimiz de var. Diyanet İşleri değil, bir inançlar meclisi olabilir bu topraklarda. Eşit söz hakkına sahip. Diyanet İşleri değil, laik ve bilimsel bir eğitim olup; dinler tarihi öğretilir. Bunun gibi bir çok şey var. Bunu düşünüyoruz, tartışıyoruz. Yani DİB olmasa bu topraklarda neler olur, DİB olmasa biz ne oluruz? Biz rahat ederiz de, bizim için durum biraz öyle. Üzülerek izliyoruz bazen. Bu topraklarda dinin devlet eliyle yönlendirilmesi, dinin siyasallaşması, siyasal İslam’ın siyasal bir dinin de kendisinden farklı olana saldırması anlamına geliyor. Biz bunu böyle okuyoruz yani.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hukuk çerçevesinde yürütülmesi gereken bütün normlar, Avrupa’da da dâhil olmak üzere bütün yöntemler izlendi. Sokak ayağı belki bu işin eksik kaldı ama Alevilerin cem evi mücadelesi hiçbir zaman geriye düşmedi. Bugün bir Alevi’nin kapısını çaldığınızda ve ne istiyorsunuz diye sorduğunda “benim cem evim ibadethane olsun” diyor. Bu, mücadelenin her zaman sıcak kaldığı anlamına gelir. Hukuki anlamda alınan kararlar var, Zorunlu din dersleri için de aynı şekilde. Uygulamayan da bir devlet var bizim karşımızda. Biz elbette hukuki mücadeleyi sonuna kadar devam ettireceğiz artık Avrupa’dan sonra başka neresi olursa bunu araştırıyoruz ama siyasallaşmış İslam bunu kabul etmiyor yani. Ne yaparsak yapalım, dosyaları göndersek bile, dosyalarca karar göndersen de uygulanmıyor yani. Ya dosyalar bir şekilde ya da evraklar bir şekilde kayboluyor ya eksik oluyor bir şey oluyor yani.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

TÖ: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nden çıkmış kararlar var. Şöyle göstereyim, daha somut. Zorunlu din derslerine karşı yapılması gereken, bilmemiz gereken şeyler nedir diye baktığımız zaman bizim çıkardığımız yayında (broşür uzatıyor, aldım). Zaten eğitim sisteminin anti laik bir yerde durduğu konusunda bizim tavrımız net. Laik bir eğitim görmüyoruz biz. İnançsal anlamda özgür bir eğitim görmüyoruz. Onun dışında alınan kararlara baktığımızda bir kere AİHM’in bizim lehimize verdiği o kadar çok karar var ki... Bununla ilgili mesela Danimarka’da alınmış bir karar var, Birleşik Krallıkta alınmış kararlar var. Bunları yerel yönetimle ilgili olarak söylüyorum. Biz bununla ilgili şunu söylüyoruz. Danıştay’ın aldığı karar var mesela işte 8. Dairesinin 2009’da verdiği karar var. AİHM’nin 2007’de verdiği 1448 ve 2004 başvurulmuş kararı uygulanmalıdır diye talep ediyoruz biz. Ya bu evrak kayboluyor... Zorunlu din dersleriyle ilgili olarak daha önce de söyledim, bir kaç

tane önerimiz var. Elbette ki insanlar çocuklarına dinlerine dair eğitim vermek isteyebilirler, bu çok doğal bir talep. Bununla ilgili şunu net koymak lazım: herkes din ve vicdan özgürlüğüne sahipse bu topraklardaki insanlara verdiğiniz ortak eğitim. Bir kere bunu bir kenara koymak lazım. Herkesin yaşayacağı inancı kendisi seçmesi gerekiyor, kendisi belirlemesi gerekiyor. E şimdi bunu nasıl yapabiliriz? Felsefe eğitimi veriyoruz çocuklarımıza mesela. Bunun tarih kısmında dinlerin ortaya çıkış felsefeleri, orijin olarak nasıl bir düşünceyle ortaya çıktıklarını verebiliriz, dinler tarihi verebiliriz. Onun dışında bu daha önce söylediğim inanç meclisi olup buraya bağlı bir müfredat belirlenebilir. Kesinlikle Milli Eğitim müfredatı değil ama yani. Eğitimin laik ve bilimsel olması, mümkünse ana dilinde olması en azından ilköğretim çağında...

PA: Ana dil derken mesela atıyorum Kürt çocuklar için Kürtçe veya diğer diller?

TÖ: E tabi mesela Hemşince diye bir dil var bu topraklarda ve kaybolup gidiyor. Ama mesela bir çocuk annesinden Hemşince ninnilerle büyüyor gittiğimizde Artvin'e. Ana dil deyince biraz çok ön yargılı bir şey oluyor. Kürtlerin bir ana dil problemi yok.

PA: Yo hayır, bir sürü dil var ben onun için söylemedim.

TÖ: İşte Hemşince gibi atıyorum Abhazca gibi...

PA: Lazca da var.

TÖ: Lazca gibi. Ermenice, Rumca...E şimdi Çingenelerin bu toplumda bir gerçekliği var. Çingelenelerin dilleri kayboluyor, Romenlerin dilleri kayboluyor. Bu da bir kanayan yaradır. Eğitimin kişinin anneden ve babadan aldığı kültürün ben önemli olduğunu düşünüyorum. Bu siyasi bir talep değil aslında. Bu anlamda konunun özüne dönersek zorunlu din derslerinin kaldırılmasının mücadelesini yürüttükçe, Avrupa'dan ya da diğer mahkemelerden bizim lehimize olan kararları aldıkça din dersleri değişti. Yani biz Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşıyken şimdi bizi öyle bir noktaya getirdiler ki Hz Muhammed'in hayatı, Hz. Muhammed'in yaşamı, çeşitli çeşitli bir sürü dersler.

PA: Bunlar yeni mi değişti peki?

TÖ: Müfredattaki değişiklik. Müfredatta değişiklik oldu ve yani biz dinden muaf olması gerekli dedikçe TEOG'un içine koydular. Sınav sorularının içerisinde koydular. Siyasi hareket edilişi burada orta çıkıyor. Ben çocuğumun Alevi inancıyla büyümesini istiyorum. Okulunda gördüğü eğitimin de bilimsel olmasını istiyorum çünkü ben bilimsel bir inanca sahibim. Dogmatik bir inanca sahip değilim, değişime, dönüşüme kapalı bir inanca sahip değilim. Benim çocuğumun bilimsel düşünmeye ihtiyacı var. Ama Milli Eğitim'in orada empoze ederek verdiği eğitim dogmatik, kesinlikle alternatif bir düşünceye açık olmayan bir eğitim sistemi. Ben bunu istemiyorum. Ben çocuğumu muaf ettiğim zaman bu sefer 10-15 tane TEOG'da ya da işte yarın bir gün ÖSS'de soru gelecek. Oradan verilen bir hakkın burada ortaya çıkarttığı bir eşitsizlik var. Sistem bu anlamda çok stratejik davranıyor, eşitsiz davranıyor ve bu yanlış. Biz bunun yanlışlığındaız. Kimse annesinden çok daha iyi kendi kültürünü anlatamaz. Kimse yetiştiği toplumun ileri gelenleri tarafından o

toplumun gerekliliklerini anlatamaz. Şu anda bütün liseler İmam Hatipler'e dönüştü. E şimdi fen liseleri de onlara dönüşecek. Ama mevzu bilimsel? Mevzu araştırmaya, değiştirmeye, dönüştürmeye yönelik. Genel anlamda bir politika belirlenmiş, maalesef bu da 19. Şura'da belirlenmiş bir politika ve biz 19. Milli Eğitim Şurasında ne kadar karanlık bir yere gideceğimizi gördük. Bizi bu hale getiren o şurada alınan kararlardır. Zorunlu din dersleri konusundaki mücadelemiz hiçbir şey olmazsa sokakta devam edecek.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

TÖ: Var. Cem Vakfı bunlardan bir tanesi. Biz Alevi çalıştayında şunu gördük; orada bir samimiyetsizlik var. Orada bu topraklarda Alevilerin mücadelesini yürüten PSAKD'nin, HBVAKV'nın, AKD'nin orada kendisinin özü itibariyle temsiliyetinin olmadığı bir Alevi çalıştay orası. Sadece bizim için de geçerli değil, bu topraklarda Alevi toplumunun mücadelesini yürüten bizden farklı dernekler de var. Bu katılımın sınırlanması, oradaki katılımın en geniş temsiliyeti olmamasının bizim açımızdan bile çok büyük bir problemi var yani. Orada Alevi toplumunun bütün sürekliliği kendilerini ifade edememiştir. Bundan kaynaklı da yapılan şey eksiktir. En iyimser tarafından baktığınızda eksiktir. Bundan kaynaklı olarak, orada kendisinden başka bir canın olmadığını görmeyen dernekler de hata etmiştir. Bu anlamda bizim şu andaki mevcut düşüncemiz bu. Alevi çalıştaylarına en geniş örgütlerin kurumları kendisini ifade edebileceği ve eşit söz hakkının olduğu ortamlarda olması gerekir.

Interview with Mr. Ercan Aksakal - The Secretary of Organization and Member of the Executive Board of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri

19.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

EA: Kendine özgü, ayrı bir dini inanç diyeyim. Önce bir özgünlüğünü vurgulaman lazım herhalde. Kendine münhasır olduğunu. Bilmiyorum bana bu soru biraz zor geldi.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

EA: Öncelikle söylenceler Alevilikte önemli yer tutuyor. Değişleri söyleyebiliriz mesela. Cenkler, cönkler var. Bazı buyruklar var. Bunları sayabiliriz Aleviliğin kaynakları ve referans noktaları olarak.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

EA: Şimdi şöyle, Kızılbaşlık ve Bektaşilik var. Alevilik genelde bütün Alevi toplumlarına hitaben kullanılıyor ama Kızılbaşlık ve Bektaşilik diye iki ana kola ayırırsak, Bektaşilikte sonradan, anadan doğma değil de, sonradan tarikata girip Bektaşî olunabilir. Bu anlamda Alevi olunabilir ama Kızılbaş toplulukları için bunu pek söyleyemeyiz. Yani doğuştan, bir kan bağının olması gerekiyor. Sonradan Alevi olunmuyor. Bu ancak Bektaşilik üzerinden gerçekleşebilir. Ana Kızılbaş

topluluklarda bir kan bağı ve doğuştan gelme şarttır. Yani sadece anne ve babadan olmak ne kadar yeter o biraz tartışmalı ama bir kan bağı var ve sonradanlık Kızılbaşlıkta yok.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

EA: Bugün öyle bir şey yok. Kimse illa bir Alevi anne-babadan doğdu diye onun inancını taşımak zorunda değil. Bu aslında Aleviliği tecrübe etmekle ilgili bir şey. Sonuçta Alevilik dediğimiz tecrübe edilen bir din. Bunu yaptığınız oranda Alevisinizdir. Yoksa aileden gelmek önemli değil. Tabi bu zor olabilir, ben Alevi değilim demek ne kadar mümkün olabilir eskiden topluluk bütünleşik bir yapısını koruduğunda ama şimdi Alevilik de özellikle modern koşullarda ve kent koşullarında bütünlükçü yapısı dağıldı bir dönem ve tekrar toparlamaya çalışıyorlar. Ama yaşamadığın zaman zaten Alevi değilsindir. O yükü taşımak zorunda da değilsin, topluluk bunu dayatmıyor sana. Öyle bir şey mümkün gibi görünüyor şimdi.

5) Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir? Düşkünlük şöyle bir şey: dede-talip ilişkisi ve cem düşkünlüğün işlemesi için gereken ritüel sürece ilişkin önemli öğeler. Cem'de olabilecek bir şey ve ancak bir dede talibini düşkün ilan edebilir cemde ve cem erenlerinin ve ceme katılanların şikâyeti ya da dillendirmesi üzerine olur, tek başına dede de karar vermiyor. Daha doğrusu topluluk böyle bir şey istiyor, dede toplumla birlikte karşılıklı olarak düşkünlük kararı veriyor ama dedenin düşkünlük vereceği kişinin dedesi olması lazım. Her dede her talibi düşkün ilan edemez. Belki zaman zaman duymuşsunuzdur modern Alevi hareketi düşkünlük için bir siyasi yaptırıma başlıyor mesela Reha Çamuroğlu için hatırlıyorsunuzdur belki. Bunun bir karşılığı yok Alevilik içinde, temellendirilemez. Ama düşkünlüğün işlemesi için cem ve dede-talip yani dedenin ancak bağlı olduğu ocak tarafından düşkün ilan edilebilir. O anlamda bugün pek mümkün değil. Kimi yerlerde düşkünlük yaptırımları uygulanıyor ama düşkünlük çok geçerliliğini korumuyor.

PA: Peki, bunun bir süresi var mı?

EA: Düşkün ilan edilen topluluktan çıkmak zorunda bırakılıyor. Toplumun örgütleniş biçimi de göz önüne alındığında düşkün ilan edilen topluluktan ayrılmak zorunda bırakılıyor. Biz düşkün ilan ettik seni şu kadar süre, buradan çık git değil de gitmek zorunda bırakılıyor. Bütün ilişkiler askıya alınıyor, iletişim kesiliyor.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

EA: Nihayetinde bir inanç olarak Aleviliğin kendisi bağlar. Bilmiyorum, bütün topluluklar için söylenebilir bu ama Aleviler için de en nihayetinde Aleviliktir yani o, inanç, din. Bunun etrafında örgütlenmiş bir bütün var. Her ne kadar şu anda eski şeyini devam ettirmese de bu bir aidiyet duyguyu veriyor tabi ki. Bunun kendi içerisinde bir örgütlenmesi var. Devlet ilişkisi, musahiplik, musahiplik bu anlamda özellikle önemli çünkü toplumun bir arada tutunmasını sağlayan bir Alevi kurumu. Topluluk vasfını var eden şey Aleviliktir ve onun inanç pratikleridir diyebiliriz.

PA: Derneğinizin Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

EA: Öncelikle Aleviliğin kendine özgü bir din, biraz da o senkretik dediğimiz başka birçok dinden bir şekilde etkilenmiş bir din. İslam'la ilişkisi biraz tartışmalı. Ha Pir

Sultan, kendine özgünlüğüne vurgu yapar. Muhalifliğini ön plana çıkaran bir yapısı vardır şimdiye kadar. Bu halen de devam ediyor Aleviliğe bakışta. Alevilik kendine özgü, birçok inancı içinde barındıran ve onlardan etkilenmiş bir din- din denmiyor da Pir Sultan'da, inanç, yaşam biçimi, felsefesi gibi şeyler olarak ön plana çıkarılıyor Pir Sultan'da. Ama en nihayetinde bir din. Bir dini topluluk Aleviler. Kendini ispatlaması için başka bir dine referans vermesine ihtiyacı yok, başka bir dini toplulukla karşılaştırılmasına da ihtiyacı yok.

PA: Derneğinizin diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

EA: Bizi ayıran önemli farklılıklar var. Mesela İzzettin Doğan, Cem Vakfı, işte Ehl-i Beyt gibi. Cem Vakfında şöyle bir şey var: İslam'ın özü, öz İslam vurgusu ön plana çıkar. Ehl-i Beyt Vakfı biraz daha Şii esintilidir ama PSAKD de ABF çatısı altında örgütlenen, biraz daha Aleviliğin kendine özgün yanına vurgu yapan tarafı diğer kurumlardan onu ayıran ama ABF çatısı altında örgütlenen kurumlar HBVAKV gibi aramızda nüans farklılıkları olmasına rağmen birlikte hareket edebileceğimiz örgütler. Bu bakış elbette Alevi örgütlerinin birbirine olan bakışını konumlandırıyor, belirliyor. Pir Sultan'da muhalif kanat daha baskın. Alevilik açısından ABF çatısı altında olan örgütlerden çok bir fark olmayabilir ama faaliyet yürütme olsun... PSAKD'de demokratik kitle örgütü vasfı daha güçlüdür. Kendini sadece Alevilikle sınırlamaz. Fark buradan gelir. Onun dışında Aleviliğe dair çok bir zıtlaşmamız yok AKD olsun, HBVAKV olsun. Bir araya gelebiliriz. Bir Cem Vakfı gibi keskin şeylerimiz yok. Aleviliğe bakış açısında daha rahat konuşup, uzlaşabiliyoruz.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

EA: Biz Cem Vakfıyla ortak hareket etmeyiz. Ehl-i Beyt Vakfıyla zaten hiç aramız yok. Örnek olarak Cem Vakfı gösterilebilir. Uzlaştığımız neredeyse hiçbir şey yok. Bir tek şey olmuştu İstanbul'da bir miting için herhalde tarihinde bir ilktir belki de, orada birlikteydik. Maltepe'de düşünülüyordu sonradan Kadıköy'e taşındı 2010'dan sonraydı sanırım. O dönem ortak akıl temalı bir toplantı oldu. Açılımdan sonraydı. O zaman cami- cem evi projesi vardı. O süreçten sonra ortak akıl duruşu olmuştu ama o da tepkilere sebep oldu. Bir tek o dönem öyle ortak bir miting yapıldı, onun dışında pek bir iletişimimiz yok.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

EA: Genelde bir uyum var. Biliyorsunuz bir Alevi Bektaşî Federasyonu örgütlenmesi var. Modern Alevi örgütlenmesinin en büyük kurumlarından biridir, etkin de olan bir kurum. Şu anda bir birliktelik var.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

EA: HBVAKV yine büyük kurumlardan biri, onlarla düzenliyoruz. Keza AKD. Federasyon bünyesinde yer alan 35 civarı kurum var zaten. Biz de bu kurumun bir üyesiyiz. Genelde Türkiye'de mitingleri filan örgütleyen kurumlar bunlar. Bunlar büyük kurumlar. Onun dışında elbette küçük bağımsız örgütlenmeler de var. Bağımsız dediğim yani belli bir yörede kurulanlar. Genelde çoğuyla ortak hareket

edebiliyoruz. En ayrıştığımız yine kamuoyunda bilindiği gibi Cem Vakfı. Onun dışında çok bir kurum yok. Cem Vakfının da devletle ilişkisi, Aleviliğe bakışında ciddi bir sorun olduğu için bir araya gelmemiz çok zor. Bizim en nihayetinde Pir Sultan olarak devlete karşı bir duruşumuz var. Ama Cem Vakfında bu yok, her an pazarlığa yatkın bir kurum. Onun dışında bir şey yok. Alevi örgütlenmesinin büyük bir çoğunluğu zaten ABF çatısında örgütlenmiş bulunmaktadır. Federasyon'un dışında da pek çok Alevi kurumuyla zaman zaman bir araya gelip etkinlikler düzenliyoruz.

PA: Dernek olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

EA: Pir Sultan için de geçerli olabilir ama öyle genel geçer bir şey söylemek ne kadar doğru olur bilemiyorum. Devlet nezdinde örgütlenmiş, devletin örgütlediği, devletleştirilmiş bir din. Diyanet üzerinden özellikle Kuran kursları, ilahiyat fakülteleri vs. devletleştirilmiş bir Sünnilik var. Bütün Sünnilik için bunu söylemiyoruz ama en azından devletleştirilmiş, özellikle Cumhuriyet ile birlikte Sünnilik devlet tarafından sahiplenilmiş. Müslümanlık demiyor da bir nevi İslam'ın Sünni'ce tecrübe edilişi. Devlet tarafından onaylanan, Diyanet tarafından örgütlenen devletleşmiş bir Sünnilik. Bunun dışında elbette Sünniliği bununla tanımlayamayız ama devletin olanaklarından bir şekilde yararlanan ve devletin çıkarına göre örgütlenmiş bir Sünnilik söz konusu. Devletin zaman zaman eksik kaldığı yerde harekete geçirdiği bir şey. Aleviler nezdinde devletle böyle bir ilişkisi var. Devletleştirilmiş, devlet olanaklarından yararlanan bir şey bizim algımıza göre.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

EA: Herhalde daha ziyade farklar ortaya çıkıyor. İslam'ın iki farklı tecrübe edilişi. Sünnilik için bu böyle görünmüyor tabi. İslam denince akla Sünnilik gelmeli. Sünniliğin böyle bir iddiası var, Aleviliğin tam tersi. Hatta Müslüman'ım diyen Alevilerde öyle bir şey var, İslam Sünnilikle ve Şiilikle sınıflandırılmaz. Bunlar İslam'dır ama İslam bunlardan ibaret değildir. İslam'ın en nihayetinde farklı biçimde tecrübe edilişleridir, Alevilik de bunlardan biridir. Çok ortak yön görmüyorum ama. Çünkü Sünnilik tarihi boyunca biraz devletleşmeye yakın, devletle iş birliğine açık, bir şekilde devlete muhtaç oluyor ama Aleviliğin devletleşme gibi bir derdi yok. İçerisine giriyor elbette ama devlete karşı bir topluluk olarak nitelendirebiliriz Alevileri. Bu anlamda bir felsefesi var, devlet dışında örgütleniyor. Bektaşilikte biraz farklı olarak ele alınabilir ama genel olarak Kızılbaş toplulukları için bunu söyleyebiliriz.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

EA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir yerden ziyade devlet eliyle örgütlenmiş, devletin imkânlarından yararlanan, zaman zaman tarihten bildiğimiz üzere devletin çıkarları doğrultusunda... Şöyle bir şey var, Sünni tecrübe ediliş bulunduğu alanda farklı dinsel pratiklere çok izin vermiyor Alevilik açısından. Alevilerin örgütlenmesi ya da ne bileyim Alevilere özgürlük verilmesi Sünnilik açısından pek mümkün görünmüyor. Sünnilerin bir şekilde dinini yaşaması ile ilgili bir sorun değil de, Alevilik bir taraftan Sünnilik bir taraftan böyle olmuyor. Devletle ilişkisi bakımından ben sorunuza cevap verebilirim. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Devlet tarafından bir şekilde dayatılan bir kimlik ve inanç Sünnilik. Bu şikâyet ettiğimiz bir nokta.

Okullarda karşılaştığımız, Ramazan'da daha çok karşılaştığımız bir problem. Gündelik hayatta da bunun problemlerini yaşıyoruz zaman zaman. Sünnilikteki Aleviliğe karşı ön yargı bir şekilde sizin karşınıza çıkıyor. Sınıfta bir öğrenci sırf Alevi olduğu için ayrımcılığa uğrayabiliyor, hakarete maruz kalabiliyor. İş yerinde bir kadın aşçı hastanede, orada çalışan başka bir aşçı tarafından saldırıya uğramış "sen Alevisin yemek yapma" diye. En nihayetinde devlet ya da kamunun sağladığı otoritenin burada hâkim rolünü üstlenmesi gerekiyor. Çünkü Sünnilik devlet eliyle örgütlenip topluma dayatıldığı müddetçe Sünni bir çoğunlukta yaşamak bu anlamda sıkıntı. Yoksa Sünniliğin varlığıyla ilgili herhangi bir problem yok bizim için. Ama devlet eliyle destekleniyor olması ve bize dayatılıyor olması sorun bizim için.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

EA: Farklılıklar daha çok öne çıkıyor. Farkın olması da sorun değil zaten. Alevilik zaten kendi içinde de standartlaşmış, tekil bir yapısı yok. Kendi içerisinde bile farklı Alevilik tecrübe edilişleri var. O yüzden fark bizim için sorun değil. Farkın olması esastır belki de diyebiliriz. O yüzden benzerlik aklıma gelirse söyleyeyim ilerleyen dakikalarda.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

EA: Benim bildiğim yok ama Gezi'den sona Antikapitalist Müslümanlar'la İstanbul da onarın etkin olduğu bir yer, cem evlerinde Ramazan ve Muharrem aylarında ortak iftar vermiştik ve oruç açmıştık. Ama PSAKD'nin doğrudan bir Sünni dernekle iletişimi olmadı.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

EA: 12 İmam, Ali, Ehl-i Beyt gibi vurgular hem Alevilikte hem de Şiilikte var. Bu gibi ortak yönler ama onun dışında pek bir ortak noktamız yok.

PA: Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

EA: Her şeyimiz farklı neredeyse. Şiiler camiye gider, namaz kılar, oruç tutar, Muharrem Ayı orucu bile farklı onlarda mesela.

PA: Nasıl farklı?

EA: Bütün Şiiler için söylenebilir mi bilmiyorum ama mesela Caferiler için mesela onlar kendilerini kamçılıyorlar. Müslümanlar ve Şiiler bile farklı, bir kere ibadet farklı. Bu zaten Aleviliğin de farkını gösteriyor. Ali merkezli, Ali'ye biçtiği anlam da Şiilikten çok farklı. Bizde cem diye bir şey var, cem ibadeti, dede-talip ilişkisi, örgütlenme, ocak sistemi. Birçok taraftan bakarsan zaten Şiilikle hiçbir alakamız yok bizim. Benzeştikleri noktalar 12 İmam, Ehl-i Beyt, Ali. Bu güçlü her iki toplulukta da. Ama orada bile çok büyük fark var. Onun dışında pek bir ortaklığımız yok. Dini tecrübe ediş biçimimiz, ibadet şekli, ibadet mekânları, yeri... Hepsi farklı. Dediğim gibi ortaklaştırmayabileceğimiz noktalar Ali, 12 İmam, Ehl-i Beyt ve Kerbela. Kerbela inancı da onlarda çok yüksek.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

EA: Aleviliği yaşayanlar için şöyle bir şey vardır, tabi modern Alevilik pek kabul etmez. İslam'ı nasıl gördüğümüzle ilgili bir şey bu. Sünnilik Şiilik için değil de Alevilik için soruyoruz mesela İslam'ın içinde mi dışında mı diye. Aleviler için bu haklı bir soru değil çünkü bu soru bir Sünni için de sorulabilir. Alevilere de sorulabilir bu Sünnilik İslam'ın içinde midir dışında mıdır diye. Sünnilik ve Şiiliğin böyle bir iddiası var. Müslümanlık deyince İslam deyince akla Sünnilik gelmeli. Sünniliğin kabul ettikleri işte namaz, oruç... İslam budur. Oysa Aleviler buna itiraz ediyor. Evet, bu bir İslam'dır, İslam'ın tecrübe ediliş biçimidir ama İslam da bundan ibaret değildir.

PA: Peki bu perspektiften bakınca siz İslam'ın içinde mi görüyorsunuz?

EA: Benim açımdan daha eskiden Aleviliği yaşayan kesimde böyle güçlü bir algı var. Bu İslam içi dışı tartışmasında şunu aydınlatmak lazım: İslam'ın ne olduğu. Genelde Sünniliğin kabul ettiği akla geliyor yani namaz varsa içinde niye namaz kılmıyorsun, niye camiye gitmiyorsun gibi şeylerle karşılaştırılıyor. Buysa İslam, Sünniliğin Şiiliğin kabulleri üzerinden bir İslam tanımı yapacaksak hiçbir Alevi İslam ya da Müslüman olmayı kabul etmez zaten. İslam olduğunu kabul etmez. Ama bunlarla sınırlı olmayacaksa, bir tür Alevi tecrübe ediliş varsa pekâlâ biz İslam'ız. Yaşadığımız şey İslam'ın bir tecrübe ediliş biçimidir derler birçok Alevi. Ama kabullerden gidersek biz İslam değiliz. Ama bu yaşadığımız Alevilik de İslam'ın farklı bir şekilde tecrübe ediliş biçimi diyenler var. Tabi onun dışında “ne alakamız var” diyenlerde de şu var özellikle bu İslam içi-dışı tartışmada. Ha soru şuydu değil mi? Sünniliğin kabulleri İslam sayılıp bunun üzerinden bizi İslam dışı sayıyordu. Çünkü İslam'da namaz var, oruç var, hac var, zekat var. Bizim ne alakamız var bunlarla? Otomatik olarak böyle bir şey çıkıyor. İslam bunlarsa, Alevilik değil. Ama bunlarla sınırlanmayacaksa pekâlâ Alevilik de İslam'ın farklı bir tecrübe ediliş biçimidir ki bu Alevilerde vardır genelde.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

EA: Bakış açısı derken, sanırım tarihte yaşadığımız tecrübe ile alakalı olarak açıklayabiliriz. Nusayriler de en son Alevilik çatısı altında toplandı, Alevi diyorlar kendilerine, Arap Alevileri. Nusayrilerle Alevi topluluğu olarak çok bir bağımız yok, zayıf. Ama Anadolu Aleviliği, gerçi ben pek o terimi tercih etmiyorum ama Caferiyiz diyenler de var ama Caferilik bildiğiniz Şiilik. Hani o anlamda isim olarak İmam Cafer-i Sadık'tan kaynaklı olsa gerek, hani Caferiyiz diyorlar Aleviler de ama o toplulukla iletişime girdiklerinde farklar da belirginleşecektir. Bu topluluklara karşı nötrüz, gündelik hayatta büyük kentlerde daha ziyade karşılaşabiliyoruz.

PA: Dernek üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

EA: Özetle Pir Sultan'da böyle bir şey yok, özellikle aramıyoruz. Sünni üyelerimiz de var genel merkez yöneticiliği yapmış. Biz üye olana çok şey sormuyoruz, bilmiyorum. Pir Sultan'da her inançtan insan var, Şafisi de var. Arap Alevilerle bir

ilişki geliyor yavaş yavaş. Etkinlik olarak da genel merkez düzeyinde değil de şubeler üzerinden o ilişkiyi kuruyoruz genelde. Adana Şube mesela, o bölgede Nusayriler yoğun olduğu için. Özellikle Gadir Hum zamanında şubelerimiz de etkinlik düzenliyor buradaki Keçiören şubemiz de düzenlemişti, oradaki şubelerimiz düzenliyor. Nusayriler örneğin Sivas'taki anmaya kendi pankartlarıyla otobüs tutup gelmişlerdi. Orada, Samandağ'da bize bağlı bir şube açmak istemişlerdi. Burada bir temsilciniz olsun gibi bir başvuru yaptılar ama açılmadı sanırım. Bölgede dayanışma içindeyiz, bir ilişki geliyor. Dernek olarak spesifik bir inanç grubu aramıyoruz, öyle bir şeyimiz yok. Bunun bir Alevi kurumuyla ilgisi yok. Mesela bugün Cem Vakfıyla da çok ilişki geliştirmiyoruz. Alevi kurumu olması tek başına bir ölçüt değil. Biraz daha farklı değerlerin olması gerek, Pir Sultan'ın özelliği budur. Alevi olsun çamurdan olsun gibi bir fikrimiz yok. Anlaşabileceğimiz değerler üzerinde bile bir Sünni kurumla çalışabiliriz. O diyalog sağlandığında olabilir.

21) Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

Bunun Sünniler tarafından nasıl algılandığına bağlı. En nihayetinde bir tarafta devlet tarafından dışlanmış bir topluluk var yani Aleviler, diğer taraftan devletin olanaklarından yaralanan bir dini topluluk var. Açılım süreci daha çok devlet algısında Alevilere yönelik bir şeydi, bunun değişip değişmeyeceğine ilişkindi. Sünniler açısından devlet yeni bir dini topluluğa açılıyordu. Biz hep şüpheyle baktık bu sürece. Öncesinde de birçok defa hükümetle görüşülmüştü, raporlar sunulmuştu. Özellikle AKP'den kaynaklı bir şüphe vardı yani "AKP bunu yapamaz" diye. Ama ona rağmen gidildi. Biz dosya hazırlayıp açılım sürecine katıldık çalıştaylar sürecine. Bir açılım gerçekleştirecekse ne ala ama bunun AKP kadrolarıyla da olmayacağı baştan belliydi. Katıldık gittik ama ne değişti? Hiç talep etmediğimiz şeyler bizim talebimizmiş gibi önümüze sürüldü.

Ne gibi?

Din dersleri mesela. Alevi sorunları vesile edilip dinde Sünniliğe yeni alanlar açıldı. Diyanet'e dair hiçbir söz söylenmedi çalıştay raporlarında bile Alevi taleplerinin ne adar boş, anlamsız, mesela Diyanet'in kaldırılması, din derslerine dair, cem evleri meselesi filan. Yani nasıl böyle taleplerde bulunabilirler, bunun bir dayanağı yok... Keza Madımak... Hala katliam bile diyemiyorlar. Raporda bile var o, elektrik kontağından çıkmış yangın diye yazıyor. Çalıştay bu anlamda etkili olmadı, tam tersi Alevi talepleri vesile edilip Sünniliğe yeni alanlar açıldı. Devletin Aleviliğe bakış açısını göstermiş oldu bu süreç. Bizim açımızdan başarılı bir şey değil ama devlet açısından başarılı bir şey.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

EA: Bu konuda merkezi devlet tarafında bir şey yok, sadece belediyeler üzerinden bir şey var. Onun dışında herhangi bir yasa kabul edilmedi. Böyle bir şey zaten mümkün değil. En nihayetinde İslam'ın ibadet yeri belli. Karşılaştığımız sorun bu. Başka türlü bir ibadet, ibadet değil. Zaten çalıştayda da kabul edilmedi, raporlarda

filan da var. Çalıştay raporunda en fazla “kültür evi” filan olabilir diyor. Kültürel faaliyetler, bu zikirlerin çekildiği tekkeler kabul görüyor ama yani yasal olarak tanımıyor zaten. Gitsinler orada faaliyetlerini yürütsünler buna engel bir şey yok diyorlar. Ama ibadethane statüsü kesinlikle verilmiyor. Ama en son Cem Vakfının bir davası oldu, belediye düzeyinde bir şey oldu. Belediye düzeyinde ihtiyaç karşılama, giderlerini karşılama gibi bir şey oldu CEM Vakfı’nın. O kadar incelemedim ama cem evi meselesi artık devletin çözmesi gereken bir şey. Cem evleri meselesinde şöyle bir şey var şurada sıkıntı çıkıyor: Sünniliğin bir şekilde İslam üzerindeki iddiası bir şekilde Alevilik var olduğu müddetçe zan altında kalıyor. Başka bir tecrübe ediliş var çünkü Alevilikte. İslam’ı Sünnilikten ibaret görmeyen bir yapısı var. Cem, cem evleri ayrı bir ibadet olarak, ayrı bir tecrübe edilişi ve varlığı zaten onlar için kabul edilemez. Zaten Sünniliğin İslam üzerindeki iddiası, İslam’ı Sünnilikten ibaret görmesini boşa düşüreceği için tanımıyor zaten. O yüzden de “kültür evleri” meselesi altında çözmeye çalışıyorlar. Bu anlamda da bir iyileşme olmadı. Çalıştayı buraya da bir katkısı olmadı. Bu da çalıştay raporunda kabul edilemez bir şey olarak yazıldı. Bunu iddia etmek bile yanlış, raporun giriş kısmı bu anlamda önemli. İslam’ı bu şekilde tartışmak cahillik, tarihi bilmemekle ilişkilendiriliyor. İslam’ın böyleceğinin de farkındalar zaten. Yani bir iyileşme olmadı diyebiliriz.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

EA: Din dersleri ile ilgili bir iyileşme olmadı, tam tersine gerileme oldu. Din dersleri zorunlu tutulmasın, bu bir Din Kültürü eğitimi değil, açıkça bir Sünnilik dersi diyorduk, itirazımız buydu. Alacaklar için seçmeli olsun. Devletin din dersi vermesi ayrı bir sorunken... Ama isteyenler için seçmeli olsun düşüncemiz var, en azından böyle olmalı ama verilecekse de isteyene verilmeli. Çalıştay raporuna baktığımızda tam tersi, bu alanda bir eksikliğin olduğu söyleniyordu. Bu bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ama Sünni vatandaşlarımız bu konuda şikâyetçiler. Din eğitimi alamıyoruz, daha da yoğunlaştırılmış bir eğitim olsun istiyorlar. Sonraki süreçte baktığımızda bu şekilde. Daha çok Sünnilerin hassasiyetlerini dikkate alarak bir rapor yazıldı bu şekilde. Sonradan konulan derslere baktığımızda da böyle. Biz bir tane dersin kaldırılmasını isterken –ki Avrupa Birliği’nin bu konuda kararı da var– bir Sünnilik dersi olduğu tescillenmişken bu halde başka topluluklara da dayatılamaz, Alevilere de verilemez. Çalıştay’da başka bir şey çıktı: Peygamber’in hayatı, başka başka Kuran filan daha çok Sünnilerin ihtiyaçlarını daha da koruyan bir tutum takınıldı. Sünni vatandaşlar bu durumdan şikâyetçi, bu alan bir an önce kapatılmalı gibi bir şey çıktı raporda. Keza öyle oldu, konulan dersler o yönde yine. Ve hepsi de “seçmeli” adı altında zorunlu. Bu konuda da öğrenciler ders seçmeye gittiklerinde seçtikleri ders bir şekilde açılmıyor. Ya hoca yok deniyor ya da yeteri kadar başvuru yok deniyor ve sizi yönlendirdikleri yer din. Sınavda soru olarak sorulduğu için Din Kültürü bir şekilde zorunlu hale getirildi. Biz bir tanesinin kaldırılmasını isterken bilmiyorum kaç tane daha eklendi. 4’tü, 5 oldu. Yani hiçbir iyileşme olmadı.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

EA: O anlamda AKD ve HBVAKV onlar birlikte ortak bir kırmızı kitapçık hazırlamışlardı. Pir Sultan, ABF... O aralar Pir Sultan ABF kadrosunda değildi, o aralar bizim hazırladığımız bir kitapçık vardı, bir rapor. Buna ortak hareket diyebiliriz. Tek sıkıntı çıkartabilecek CEM Vakfıydı çalıştayda. Çünkü biz Diyanet'in kaldırılmasını isterken, onlar Diyanet'te temsili ön plana çıkarıyorlardı. Din dersi meselesi seçmeli olsun filan. Tabi bir şekilde Alevi kurumları bir şekilde şunlarda ortaklaştık denildi ama ortaklaşmayan konular da olacaktı bu Diyanet gibi meselelerde. Mesela din derslerinin kaldırılması, isteyene seçmeli verilmesi gibi konularda hemfikir oldukları halde –ki bunu deklare de ettiler- hükümet sanki bir anlaşmazlık varmış gibi hareket etti. “Alevi örgütleri ortak hareket etmiyor”dendi, bu da sorunun çözümünü zorlaştırıyor gibi şeyler öne sürüldü. Ama ortaklaşıldı aslında birçok konuda. Biz biraz tavizler verdik. Biz kapatılsın derken şunu demiyoruz, bir Sünni kurumu olan Diyanet'in toptan kapatılmasından bahsetmiyoruz, bir devlet kurumu olan Diyanet'in bu devletli vasfının sonlandırılmasını istiyoruz aslında.

PA: Nasıl bir devletli vasıf?

EA: Devlet teşkilatı içinde yer edinmiş, bu şekilde bir tanımı var DİB'nin, devlet tarafından fonlanan bir bütçesi var. Bunların kesilmesi lazım. Yoksa Sünnilerin kendi din işlerini idare ettikleri bir kurumun kaldırılması değil derdimiz. Bir dini grubun kendi ihtiyaçlarını karşılama ve fonlamadan öte kurulmuş bir misyonu var. Özellikle son zamanlarda duymuşsunuzdur, her alanda kendilerine söz söyleme hakkını gören bir kurum. Sünnilerin din işlerini idare eden bir kurumda öte bir anlamı var. Bu vasfa son verilmesini istiyoruz biz. Kaldırılması biraz daha bu şekilde anlaşılmalı. Bütün İslam toplulukları adına hareket ediyormuş gibi her şeyi tekeline almış. Bu vasfa son verilmeli. Açıkça Diyanet bir Sünni kurumudur ve bu anlamda çekilmelidir Sünnilerin din işlerini merkezi bir bütçeden yürüten bir kurumun varlığı bizim için bir sorundur.

Interview with Mr.Cemal Şahin– A Dede working for the Batikent Cemevi of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri

21.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

CŞ: Alevilik kısaca söylersek Hak ve hakikat yoludur. Alevilik, insanın insan olma bilincine vardığı günden bugüne değin uygarlık oluşturmuş tüm insanlığın maddi ve manevi özelliklerinin ürünü olan insani değerleri doğa ve insanla iç içe karıştırarak insan ve doğa sevgisini somutlaştıran bir Hak ve hakikat yoludur. Alevilik bir ya da birkaç kişi tarafından oluşturulmamıştır. Köylerde imeceyle insanlar birbirine yardım eder. İşte her insanın da mutlaka Aleviliğe bir katkısı vardır. Aleviliğe büyük katkısı olanlar Aleviliğin köşe taşlarıdır. İşte biz onlara yol erenleri diyoruz. Alevilik genelde Şiilikle karıştırılıyor. İslamiyet içinde Ali ve Muaviye çekişmesinden Sünnilik ve Şiilik oluşmuştur. Aleviliğin bunlarla hiçbir ilgisi yoktur. İslamiyet'le de hiçbir ilgisi yoktur. Alevilik İslamiyet'ten daha öncedir. İnsanın insan olma bilincine vardığı zamandan beridir. Ama zaman içinde halktan insanlar birbirleriyle etkileşime giriyor, kültür alışverişinde bulunuyor. İslamiyet ne kadar Aleviliğin içerisindeyse, Alevilik de o kadar İslam'ın içerisinde. Ali düşüncesi Aleviliği oluşturmamıştır,

Alevilik bir Ali kültü oluşturmıştır. Alevilikte tanrı anlayışına gelince, İslamiyet'ten çok farklıdır. İslamiyet'te kendine göre bir tanrısı vardır, o evreni yaratmıştır, 6 günde yarattığı kitaplarda yazar. Fakat Alevilikte öyle değildir, Alevilikte tanrı anlayışı varlığın birliğine dayanır. Evrende var olan her şey uyum içinde tanrıyı oluşturur. Bu evrende ne kadar madde varsa, en küçük zerresine kadar tanrıyı oluşturur. Her şey tanrının bir parçasıdır. En küçük maddede evrenin bilgisi vardır. Bir insanın içinde de bütün insanlığın ve evrenin bilgisi vardır. O yüzden biz insanda tanrısal özellikler görürüz, tanrının yeryüzünde bir yansıması olarak görürüz. Çünkü insan sevgisi yaratan ve yaşatandır. Yol kullarımız der ki: hararet nardadır sacda değildir, keramet baştadır tahta değildir, her ne ararsan kendinde ara, Kudüs'te Mekke'de Hac'da değildir. Biz her şeyi kendimizde ararız. Bu konuda ozanlarımızın, şairlerimizin birçok deyişleri vardır. Örneğin Âşık Daimi bir nefesinde der ki: Kâinatın aynasıyım madem ben bir insanım, Hakk'ın varlık deryasında yım madem ben bir insanım diye bir deyişi var.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

CŞ: Bizim rehberimiz bilimdir. Yollarımız der ki bilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır. Çünkü bilim insanların daha iyi yaşam koşullarında yaşamasını sağlıyor. Alevilik öyle donmuş, kalıplaşmış bir yol ve kültür değildir. Alevilik tıpkı bir canlı organizma gibi çapın koşullarına göre kendini geliştirmeyi bilir. Yollarımız der ki, zaman sana uymaz sen zamana uyacaksın. Dogmatizme karşı bilimsel akı ve özgürlüğü kendisine rehber edinir. Alevilikte mutlak ya da değişmez diye bir kavram yoktur. Çünkü bu evren maddenin değişiminden başka bir şey değil. Evrende hiçbir şey olduğu gibi durmaz, her şey değişir. Hiçbir şey kesin şeklini almaz, her şeyin bir önceki şekli vardır bir de geleceği olacaktır. Her şey zincirleme olarak birbirini etkiler ve bu süreçte kesinti yoktur. Her şey bir yaşamın sonu, bir yaşamın başlangıcıdır. Bu da bu evrenin temel kuralıdır. Aleviler buna inanır. Biz buna devriye diyoruz. Bizler bu dünyaya gelmeden önce annemizde bir su tanesiydik. O su ise annemizin ve babamızın yiyip içtiği maddelerden oluşmuşlardır. Demek ki biz bu dünyaya gelmeden önce bizim parçalarımız kâinatta dağınık olarak durmaktaydı. Annem ve babam çeşitli gıdaları yiyip o gıdalar alıyor, vücut onları beni oluşturacak maddeye çeviriyor. O su oluştuktan sonra ana rahminde annemiz tekrar gıdalar yiyor. Gıdalarla büyüyörüz. Doğduktan sonra da gıdaları yiyip besleniyoruz ve yaşama devam ediyorum. Ben öldükten sonra mikroorganizmalar benim vücudumdan faydalanacak. Onlardan otlar ve ağaçlar faydalanacak, hayvanlar ve insanlar faydalanacak. Bu bir döngü, devri âlem. Devri daim olsun diyoruz. Bu konuda ozanlarımızın deyişleri var, biz bunlara devriye diyoruz. Mesela bir tanesi der ki:

Katre idim ummanlara karıştım
Kaç bulandım kaç duruldum kim bilir
Devre edip âlemleri dolaştım
Bir sanata kaç sarıldım kim bilir

Bulut olup ağdığımı bilirim
Boran ile yağdığımı bilirim
Alt' anadan doğduğumu bilirim
Kaç ebeden kaç soruldum kim bilir

Kaç kez gani oldum kaç kere fakir

Kaç kez altın oldum kaç kere bakır
Bilmem ki kaç kâtip ismimi okur
Kaç defterde kaç dürüldüm kim bilir

Bazı nebat oldum toprakta sürdüm
Bilmem kaç atanın sulbünde durdum
Kaç defa cennet-i alaya girdim
Cehenneme kaç sürüldüm kim bilir

Kaç kez alet oldum elde bakıldım
Semadan kaç kere indim çekildim
Balçık olup kerpiç kerpiç döküldüm
Kaç bozuldum kaç kuruldu kim bilir

Dünyayı dolaştım hep karabatak
Görmedim bir karar bilmedim durak
Üstümü kaç örttü bu kara toprak
Kaç serildim kaç dirildim kim bilir

*Güfrani'*yim tarikatım boş değil
İyi bil ki kara bağrım taş değil
Felek ile hiç hatırım hoş değil
Kaç barıştım kaç darıldım kim bilir

Bizde öbür dünya veya cennet cehennem anlayışı yoktur. Bizlerde evim bana cennet, eşim bana huridir. Ne yaparsak bu dünyada yapıyoruz. Öbür dünya inancımız yoktur. Ben öldükten sonra benim vücudum bu evrende başka bir şeye dönüşüyor.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

CŞ: Şimdi klasik insanlara sorarsan Alevi anne babadan doğma derler. Öyle bir şey yoktur, bu insanlığa aykırıdır, Aleviliğe tamamen aykırıdır. Ben Alevi anne babadan olabilirim ama araştırıp belirli bir düzeye geldikten sonra bakarım Alevilik bana uymuyor, ben giderim Hıristiyan da olurum, Musevi de olurum, İslam da olurum. Kişi kendini nasıl ifade ediyorsa odur. Sen Hıristiyan olabilirsin ama Aleviliğin felsefesi çok hoşuna gitmiştir, düşüncen öyledir, sen Alevisin. Kimse sana yok anan şuymuş baban şuymuş diyemez. Kriter şudur: insanlar arasında dil, din, ırk ayrımcılığı gözetmeyen, çok kültürlü bir yapı içerisinde herkesin kendini özgür hissetmesi, düşünce ve inanç özgürlüğünde bütün engellerin ortadan kalkması, cinsiyet ayrımına karşı olan, halkın her alanda söz sahibi olduğu, insanı merkeze koyan, demokratik ve laik bir toplum isteyen herkes Alevidir. Onun anasına babasına bakmam ben. Çünkü Alevilik felsefesi insanı merkeze koyar, demokrat ve özgürlüktür, sosyal hukuk devletinden yanadır, emeğe ve emekçiye saygı duyar, asimilasyoncu değil birleştiricidir, savaş yerine barış, düşmanlık yerine dostluk, kin ve nefret yerine sevgi ve hoşgörü üzerine kurulmuştur. Bu felsefeye sahip olanlar kalp kırmazlar. Elimize, belimize, dilimize, aşımıza, işimize sahip çıkarız. Biz her zaman döktüğünüz varsa doldurun, ağlattığınız varsa güldürün, yıktığınız varsa kaldırın, dost gönlü incitmeyin deriz.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

CŞ: Tabi. Adam Aleviliği beğenmedi ve çıktı gitti. Onu artık düşkün ilan edemeyiz.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

CŞ: Cem nedir? Cem kelime anlamı olarak bir araya gelmek, birleşmek, birlikte düşünmek demektir. Cemin amacı nedir? İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerini, doğaya karşı davranışlarını denetlemek, insanda insan sevgisini ve hoşgörüsünü geliştirmektir. Cemlerde günlük konular konuşulur, gelecek konuşulur ama şu an öyle bir hale geldi ki toplumun çoğu hala 1400 yıl öncesinden bakıyor olaylara. Gerek Aleviler olsun, gerekse İslami kesim olsun daha Arap çöllerinden çıkamamışlar. Hala o onu şöyle kesti, bu buna böyle yaptı diye 1400 yıl önceki olayları konuşuyorlar ama iktidarlarına devam edip vurgunlarını vuruyorlar. Cemler öyle değildir, insanları aydınlatır. Fakat doğru ve düzenli eğitim veren bir kurumumuz olmadığı için maalesef bazı dedelerimiz geçmişteki şeylerle uğraşıp duruyorlar. Arabistan'da yaşanmış olayları hala içimizde tartışıyoruz. O çağla bu çağ bir değildir. O çağı günümüzün koşullarında incelersek İslamiyet kan ve şiddetten başka bir şey değil. Çünkü İslamiyet'in Arabistan'daki kuruluş felsefesi öyle, doğuşu öyle. Ama Alevilik öyle değildir. İslamiyet, bir ülke yönetimini ele geçirmek ve talip olmaktır. Öyle kuralları vardır. Alevilikte ülke yönetmek diye bir şey yoktur. Alevilik insan ve inandığı şey arasında bir felsefi düşüncedir ama yaşadığı koşullara göre davranır ve geleceğe hazırlık konuşulur. Geçmişten bazı örnekler alınabilir, geçmişin hepsi de kötü değildir. Geçmişten iyi örnekler alınır, çağın koşullarına göre yaşanmaya devam edilir.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

CŞ: İnsan sevgisi. Dini sevgi insan sevgisidir bizde, öyle Kâbe ya da Kudüs değil. Sevgi bizim dinimizdir, başka dine inanmayız.

Dede, dernek hakkında soruları cevaplamayı uygun bulmadı. O yüzden diğer sorulara geçtim.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

CŞ: Aynı ülke içinde yaşadığımız için milli bayramlarımız ortaktır, bazı dini şeylerde de bileşilebilir de temel fark tanrı anlayışıdır. Bizlerde peygamberlik yoktur. Bizlerin içine peygamber sığmaz. Biz herkesi eşit olarak görürüz. Biz yapılan işlere göre insanların topluma faydalı olup olmadığını değerlendiririz. Bizde peygamberlik gibi dogmatik fikirler yoktur. Kitabımız da yoktur. Kitabımız bilimdir. Okunacak en büyük kitap insandır. Çünkü bir inançta değiştirilemeyen kuralları varsa o inanç dogmatiktir, bağnazdır. Kitaplı dinler dogmatik ve bağnazdır. Değişmeyen ve değiştirilemeyen kuralları vardır. Yukarıda biri kitap yazdırmış. Yahudi ya da Hristiyan biri diyor ki eğer İncil'i, Kuran'ı, Tevrat'ı yazıp gönderdiyse o tanrı çok cahilmiş diyor. Ben hepsini okurum, değerlendiririm. Baktığınız zaman bizlerin bin yıl gerisinden geliyor. Onlar dogmatiktir ama Aleviler değil.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

CŞ: Halk arasında aslında bir şey yok ama işin içine siyaset girdikten sonra bir inanç öbürlerini baskı altına almak istiyor. Egemen inanç karşısında direnemeyen halklar yok olur giderler. Türkiye’de otuzun üzerinde etnik köken var. Türk’ü, Kürt’ü, Laz’ı, Çerkez’i vardır, otuzun üzerinde de ayrı inançlardan gelen insan vardır. Müslüman’ı, Budist’i, Hristiyan’ı, Sünni’si, Alevi’si, Ateisti vardır. Çok kültürlü bir yapıya sahibiz. Anadolu’da çok lüktür gelip geçmiştir. Bu kültürler birbirlerini ne kadar tanırlarsa o kadar iç içe yaşarlar. Bir etnik inanç diğerlerini kendi potasında eritmeye başlarsa sorun o zaman çıkıyor. Maalesef Sünnilerin Hanefi kısmı inançsal olarak kendilerini üstün görüyorlar, diğerlerini kendi potaları içinde eritiyorlar, mahalle baskısı yaratıyorlar. Birçoğumuz da maalesef asimile olduk gittik. Birçoğumuz Aleviyim diyorlar ama Alevi felsefesi ve düşüncesinden uzaklaşmışlar. Sonra, tanrı anlayışında hiçbir benzerlik yoktur. Onlar tanrıdan uzaklaşmışlar. Allah oturur, emir verir, melekleri vardır, cenneti cehennemi vardır, beş vakit namaz kılmazsanız benim cehennemim var sizi orada yakacağım der. İslamiyet’e göre bu dünya bir imtihandır, sınav yeridir, asıl öbür dünya diye bir yer, asıl dünya orası. Siz Allah’a her ün yalvarırsanız cennete gidersiniz, ırmaklar var, çayırklar, çimenler, güllük gülistanlık herkese yetmiş tane huri veriliyor. Böyle ilkel bir din. Alevilikte öyle bir inanç yok. Ne varsa bu dünyada vardır. Ben gelirim bir kere gelirim, bir daha Cemal Şahin olarak gelmem ben. Çünkü her bir parça başka canların yaşamını devam ettirmesini sağlayacak. İslamiyet içerisinde Şiiler de öyledir.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

CŞ: Benzerlikler sadece Ali ve on iki imam sevgisidir. Bunlar da bize Şah İsmail döneminde girmiş 1500’lü yıllarda. Başta da söyledim, Ali düşüncesi Aleviliği oluşturmamış. Aleviler sonra bakmış Şah İsmail döneminde Ali diye birisi var, Arabistan’da yaşamış, dört tane halife varmış, bu dört halife ile Muaviye arasında sürtüşmeler olmuş, İslamiyet ikiye bölünmüş, Ali’yi çok güzel gösterdiler bize, biz de Ali’yi Arabistan’dan aldık, yumduk, yıkadık ve tanrı mertebesine çıkardık. Bizde Hak, Muhammed, Ali derler. Aslında bu Hak, evren, insan üçlemesidir. Ama şimdi öyle bir baskı ki, 1990’larda dernekler kurulana kadar “biz Aleviyiz” diyemiyorduk. Şimdi de pek çok kişi diyemiyor çünkü yükselmelerini engelliyor. Böyle bir baskı var.

PA: Sizce Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

CŞ: Demin bahsettiğim gibi inanç ve düşünce bakımından farklılıklar var.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam’ın içinde mi, dışında mı?

CŞ: İslamiyet ne kadar Aleviliğin içindeyse, Alevilik de o kadar İslamiyet’in içinde. Hristiyanlık ne kadar Aleviliğin içindeyse, Alevilik de o kadar Hristiyanlığın içerisinde. Ateistlik ne kadar Aleviliğin içerisindeyse, Alevilik de o kadar ateistliğin içinde. Bu İslamiyet için de geçerli. İslamiyet ne kadar Hristiyanlığın içindeyse o da onun içinde. Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet Ortadoğu dinleridir. Bunların ilki Museviliktir. Gerek İncil, gerek Kuran Tevrat’a referans verir. Örneğin Kuran’daki peygamberlik hikâyeleri hep Tevrat’tan alınmadır, evrenin yaratılışı hep Tevrat’tan alınmadır.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

CŞ: İsim olarak Aleviler. Örneğin Nusayriler beş vakit namaz kılarlar, Ramazan orucu tutarlar, on iki imam matem orucunu tutmazlar, Hızır orucunu tutmazlar fakat Aleviyiz derler. Onlarla tek ortak noktamız ezilmişlik. Onlar da Türkiye’de yaşıyor, onların üzerinde de bir baskı var. Onlar daha çok Şiiliğe yakındır. Farslara Şii denilir, onlar da Nusayri diyor. Onlarda da bir ezilmişlik vardır, Alevilerde de bir ezilmişlik vardır. Birbirlerine yakındır, birbirleriyle dayanışma içerisindedir. Ama ileride bu evrene, tanrıya ve doğaya bakışımız nasıl olur onu bilemem. Tanrıya bakışımız bir değildir, onlar İslamiyet’e daha yakındır.

PA: Birlikte hiç cem düzenlediniz mi?

CŞ: Yok hayır. Cem Alevilikte vardır, başka yerde yoktur. Ama mesela İran’daki Ehl-i Hak’lar vardır, onlar Alevidir ve bize çok yakındır. Tanrı anlayışımız olsun, dünyaya bakış açımız olsun.

21) Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

Hiçbir şey olmadı, oyalandık. O bizi yönetenlerin taktığıydı.

22) Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

Anadolu çok kültürlü bir yapıya sahip, insanlar neye isterse inansın bizi ilgilendirmez. Madem aynı ülkede yaşıyoruz, ortak paydamız laiklik, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğüdür. Öbür tarafta Müslüman namaz kılıyormuş, kılsın. Yalnız bana zararı olmasın. Ülke dinsel kurallarla yönetildiği zaman böyle oluyor. Ama evrensel kurallarla yönetildiği zaman yani demokrasi, laiklik, insan hakları ve hukukun üstünlüğüdür. Laik bir ülkede devletin dini olmaz. Devlet içinde Diyanet diye bir yapı olmaz. Çünkü herkes eşittir. Müslümanlar kendi içlerinde Diyanet diye bir şey mi kuruyorlar, kursunlar. Ama masraflarını da kendileri karşılayacaklar. Türkiye’de yüz binin üzerinde cami olduğu söyleniyor. Orada hocalık yapanların masrafları benim vergilerimden verilmeyecek. İnananlar karşılayacak. Caminin tüm masraflarını da onlar karşılayacak. Cem evleri bizim ibadet yerimizdir, cem evinin devlet tarafından yapılmasını istemiyorum ben. İnananlar gelirler, cem evini yaparlar orada ibadetlerini yaparlar. Ama bunların devlet tarafından denetlenmesi lazım. Evrensel kurallara karşı çıkılıyorsa o zaman devlet bunun gereğini yapacak.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

CŞ: İster kabul etsinler ister etmesinler. Ben arkadaşlara da diyorum hiç uğraşmayalım diye. Biz cem evimizi yapıyoruz, ibadetimizi de yapıyoruz. Bu zaman içerisinde kabul edilecek yalnız. Türkiye demokratlaştıkça, laikleştikçe bu kabul edilecek. Yeter ki biz cem evlerimizi dolduralım, cem evlerimizi bilim yuvası yapalım. Bizim uğraşımız bu olmalı. Devlet bir inancı tutup diğerini karşısına aldığı zaman sorun çıkıyor.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

CŞ: AİHM'in birçok kararı var, örneğin nüfus cüzdanlarındaki din hanesinin kaldırılması gibi. Din dersleri konusunda da kararları vardı. Fakat devlet uygulamıyor ya da hileli yola sapıyor. Bak ben burada Alevilikle ilgili yazı yazdım diyor, o yazılan yazıların Alevilikle ilgisi yok. Onlar İslam bakış açısından bakmışlar, Şii gözüyle bakmışlar, Alevi gözüyle bakmamışlar. Şii gözü de şöyle "Ali'yi seven Alevi olur", hâlbuki öyle bir şey yok. İster sever, ister sevmez. O bir ölçüt değil. Ama demin söylediğim gibi, Alevi olmanın belli kuralları var. Saydım ya, insanlar arasında din ve köken ayırt etmeyecek, çok kültürlü yapı içerisinde herkes özgürce yaşayacak, evrensel kurallardır bunlar.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

CŞ: Hiç takip etmedim.

Interview with Mr. Sercan Aydoğan - Responsible for Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi and Member of the Executive Board of Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri

20.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

SA: Şimdi, Alevilik şöyle bir şey öncelikle tabi bunun İslamiyet'le derin bir bağı var. Hak- Muhammed-Ali bütününde bir şey olarak görüyor. Ama öbür tarafta da suretin zaten kendisi. Doğada yaşayan insanlar ya da canlı cansız nesneler bana Hakk'ın birer sureti olarak görünüyor. Yani insan olarak görünüyor ama her şey yaratıcının bir parçası olduğu için... Ki anlatı şuna gidiyor: Hak bir inci tanesi yarattı. Bu Yaresen (Ehl-i Hak) inancında da anlatılan bir şey, bizde biraz sırlanarak anlatılıyor. Hak bir inci tanesi yarattı ve bu inci tanesi üzerinden dedi ki "ben bilinmek istediğim için insanı yarattım." Alevilikte de böyle. Her şeyi bir bütün olarak alıyor, onun üzerinden bir şey üretiyor. Burada da İslamiyet'te, Sırat-el Müstakim dediği dosdoğru bir yol peygamberden gelen. Peygamber olarak Muhammed'le son buluyor. Ama o Gadir Hum'da ya da Kırklar Cemi'nde de aynı şeyi söylüyor. Birincisi Kırklar Cemi'ne girerken peygamber yüzünü bırakıp giriyor. Dolayısıyla normal, sıradan birisi olarak şey yapıyor. O Kırklar Cemi'nde Ali'ye semah dönerken, beline kuşak bağlıyorlar onun ve Ali'nin. Orada musahip oluyorlar. Gadir Hum'da da aynı şey oluyor. Kısaca anlatayım. Muhammed diyor ki "benden sonra Ali'nin vasi olacağını kabul eder misin?" "Evet" diyorlar, başta da Ebubekir ve Osman Ali'yi tebrik ediyorlar. Kendi Sünni kaynaklarında filan da geçer o. Tabakat'ta filan yazar yani. Bu tabi günümüzde kabul görmüyor. Alevilik kısaca böyle yani.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

SA: Referans kaynakları yolu yürütme ve cemi yürütme açısından buyruklar. Bu büyük buyruk ve küçük buyruk diye ikiye ayrılıyor. Küçük buyruk daha ziyade günlük yaşama dair şeyler anlatıyor. Detay pek yok ama. Büyük buyrukta, Cafer buyruğunda yani, orada detaylı bir şekilde anlatılıyor. Ama tabi bu zamanla deforme olmuş. Şöyle; şiirli öğeler girmiş içine, orada işte ne diyor, Yahudi'ye şu kadar

kırbaç vurulması falan filan gibi şeyler var onlar daha çok Şiiliğin etkisiyle eklenmiş. Buyruklar var, Menakıplar var, cenkler var mesela. Cenk, eskiden çok önemliymiş tabi şimdi bize çok basit geliyor. İşte “Ali’nin cenkleri” diye bir şey var ta 1950’lerde Ayyıldız Matbaası basmış. Ve işte mesela düşünün, topluluk köyde bir araya geldi, bunları anlatıyorlar. İnsanlar da tabi coşageliyor ve inanca daha sadık oluyorlar. Bugün bunları yapamadığımız için... Ya efsane, efsaneden ne olur ki? Hâlbuki efsane dediğiniz hayatın bir parçası. Orada tamam kırk arşın uzamaz kılıç ama burada anlatılmak istenen zaten başka şey. Senin geleneğinin devam etmesi için gereken sacayaklarından birisi. Bunları yok ettik biz. Vilayetnameler var mesela, onlar da çok önemli. Neredeyse her ilin bir kerameti var ve kerametler aslında benziyor birbirlerine. Demek ki buradan da şunu çıkartmak mümkün. Aslında ortak bir kaynaktan yazılmış ve bize söylemek istediği çok farklı bir şey yani inancın temel aldığı şeyler olarak, yapıtaşları olarak çok farklı bir şey söylüyor bize. Menakıplar da mesela. Onlar birinci kaynaktır. Sonra Kuran gelir, İncil gelir, Tevrat gelir, Zebur gelir ama Yunus’un da dediği gibi dört kitabın dördü de Hak. Yani bunların dördünü de bileceksin ama mesele bu değil yani. Sana anlatmak istediği çok farklı bir şey var. Niye aslında biz hep öyle diyoruz? Yanlış aslında anlatım şekli belki de farklı. İnsanı kutsal olarak görüyoruz diyoruz. Aslında insanı kutsal görmüyoruz. Hakk’ın bir sureti olduğu için insanı kutsal görüyoruz. Noktaviler diye bir grup var 16. Yüzyıl filan, 15. Yüzyıl ve 16. Yüzyılı belirleyen ana akımlardan bir tanesi. Bu insanlar Ali’nin bir sözünden yola çıkarak kalpteki bir şeye geliyorlar işte Bismillah harfinden dünya var oldu, Bismillah’ın altındaki bağ, bağın altındaki nokta da yüreğindedir diyor. Bu da Aleviliğin içinde.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

SA: Kural olarak aslında öyle bir şey mümkün olmuyor. Çünkü Kızılbaşlık diye bir şey var mesela. Aslında Kızılbaşlık değil de o biraz ocak, daha doğrusu aşiret yapılanması var. E bu aşiret yapılanması doğal olarak kendi aşiretinden olan insanları zaten ayırıyor. Dedeler de buna giriyor. İşte filanca aşiretin dedesi olarak geliyor. Bizim Çorum’da mesela “hangi aşirettensin?” derler. Aslında söylediği ocaktır, “hangi ocaktansın?” der. Bu yapıların üzerine inşa edildiği için bu, yapıyı kırmaktır. Ama 19. Yüzyılda Bektaşilerin, daha doğrusu Balım Sultan’ın söyledikleri çok çok sonradan gelişen bir şey. Dedeganlar ve Babaganlar olarak ayrıldı. Babaganlar soydan geliyor ancak son zamanlarda Ercan’ın da söylediği gibi Cemal dedeler, işte o Isparta’daki bizim Mehmet Turan dede bunlara hep “dikme dede” derler onlara. Dikme dede derler onlara şey demezler, soydan geliyor demezler. Tabi Bektaşi olmak istiyorsanız olabilirsiniz. Tabi aslında ben bunu şey olarak görmüyorum ama inanç kutsal ve dede soylu olduğu için bunun pek yıkılması taraftarı değilim. Ama benim tanıdığım çok insan var gerçekten bir Alevi’yi görsen Alevilik hakkında pek bir bilgisi yoktur ama Sünni ya da başka bir inanç da olabilir, gördüğünüzde o daha içten, daha bir şeyler öğrenmek istiyor. Şunun farkına varmak lazım. Munzur’da Munzur gözeleri diye bir şey var değil mi, ne diyor oradakiler? Orası hayatın pınarıdır diyorlar. Hayatın geldiği esas noktadır ki zaten Munzur ve Pülümür’ün hikâyesi de öyle anlatılıyor. Alevilik de böyle. Esas kaynağını bulduğundan kendini besleyebiliyosun yani.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

SA: Çıkar.

PA: Nasıl çıkar?

SA: Aforoz edilir.

PA: Diğer sorum şu çünkü: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi ve kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

SA: Realite olarak şöyle: günümüzde bu mümkün değil.

PA: Çıkmak mı mümkün değil?

SA: Yok hayır, düşkün olarak ilan etmek. Toplumun bir kişiyi adam etmesi biraz zor. Çünkü kent koşullarındasın. Köyde olsa –bizim köyde de var mesela öyle tipler- düşkün ilan etmişler ve adam gitmiş Kırıkkale'nin bilmem neresine yerleşmiş. Böyle tipler var. Ama günümüzde bu pek mümkün görünmüyor. Ama ne yaparsın? Dar alanda ancak bunu yapabilirsin. Ama Alevilikten çıkan da var yani. Sünni'yim diyor, bir adam var mesela. Ben namazımı kılıyorum der, orucumu tutuyorum der. Hristiyan olanlar da var. Hristiyan olanlar çok. Ya aslında bu biraz devlet politikasıyla çok ilgili. Devlet eğer size bir yaşam alanı sunmuyorsa sizin yaşatabilmenizi engelliyorsa ki Diyanet İşleri ve oradaki cemaatçi tayfa Alevi-Bektaşî klasikleri diye bir şey yayınladı. Burada hepsi kendi inancına göre. 5 vakit namaz diyor, bütün yazdığı kitaplarda namaz ve ezan var. Bir bitişiklik var sanki Aleviliğin içinde varmış gibi anlatılıyor.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

SA: Öncelikle tabi Kerbela olayıdır birbirine gerçekten bağlayan. Mesela ben de Kerbela deyince bir duygulandım şimdi. Bir de şu var, şimdi siz kente gelmişsiniz kentte öteleniyorsunuz, okulda öteleniyorsunuz, iş yerinde öteleniyorsunuz. 1980'den sonra hangi mezheptensiniz gibi sorular türemeye başladı. 70'lerden sonra filan hangi mezheptensin gibi sorular gündeme gelmeye başladığı zaman sen de Aleviyim diyorsun. Olacağı varsa bile o işi artık olduramazsın. Bu ezilmişlik bağlıyor aslında insanları. Aşiret yapısı söz konusu olmadığı için tabi doğal olarak insan kendisi gibi olanı arıyor. Bu anlamda da gettolar oluşuyor. Neresi? Mesela Tuzluca'yı bir Alevi gettosu, Dikmen bir Alevi gettosu, Batıkent yine böyle bir yapı. Dar alanlar yani İncirli filan mesela. Parça parça bölünmüş şeyler ama iki site de olsa yoğunlukta bir araya gelmeye çalışıyoruz. Ne kadar kendilerini rahat hissedерlerse. Onun dışında Ali figürü inanlar için gerçekten önemli. Çünkü şöyle bir kavram var: insan-ı kâmil. İnsan-ı kâmilin en muhteşem hali Ali'dir mesela. Ali'nin çoğu şeyi bize öncülük eder. Gerek uydurma diyebilirsiniz, isterseniz tarihsel bir gerçeklik de diyebilirsiniz –ki öyledir- siz bir devlet adamısınız ve tüm malı halka açıyorsunuz ve halkın bundan faydalanmasını sağlıyorsunuz. Onlar beş liraya maaş alıyor, siz de beş liraya maaş alıyorsunuz. Onun dışında kendisine pek çok haksızlık yapılıyor. Ebuzer'in çok müthiş bir sözü var: “Ali, Muaviye halka zulmünü arttırdı. Ne yapacağız?” diyor “senin bir sözünle binlerce kişi arkandan gelir” diyor. O da diyor ki “bunu ben yapmasam bile yaptı diyecekler, biz sabredeceğiz başka yolu yok” diyor. Ki mesela Osman ölüyor, Ali'ye kalıyor o iş. Ki Ali yapmadı. Öyle yani. Bu kavramlar var. Tabi bunlar inananlar için. İnanmayıp da inanç pratikleri hakkında atıp tutanlar da var yani. Kendisini başka bir şekilde görüyor, içinde mi dışında mı olarak görüyor yani. Dışında dese kendini nasıl tanımlayacak? Ya gidecek Şaman olacak ya da gidecek Zerdüş olacak yani. Ama şunu kabul etmiyor mesela metafor olarak.

Tamam, Şamanlık var, Zerdüştlük de var ama bunlar birbiriyle temas halinde zaten ki almıştır vermiştir. Alevilik onlara bir şeyler vermiştir. İbn-i Haldun'un bir kavramı var mesela şey der asabiyet bağı. Yani asabiyet bağıyla da bağılyken o insanlar birbirlerine yani devletleşmeden önce de birbirlerine bağılyken de bu şeyler vardı yani. Dolayısıyla alıp verme de vardır yani. Ama bunu kabul edemiyoruz işte bir türlü. Alıp vermişiz. Bir anda olmuyor her şey.

PA: Derneğinizin Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

SA: Ya aslında bunu belli dönemlere ayırmak lazım. Derneğin kuruluş şartlarına baktığımızda zaten o günün İşçi Partilileri tarafından kurulmuş. O zaman 6-7 şube varmış. Tabi dolayısıyla ideolojik bir yaklaşım. Ki o zaman dedeleri filan Pir Sultan hak getire yan. Giremez çıkamaz filan. Normalde taban çok inanarak geliyor ama tepedeki adamlar bunları bir şekilde izole ediyorlar. Tabandan izole etmeye çalışıyorlar. Ama günümüzde o 2000'lerdeki dinsel hareketlerin bütün dünyada artış göstermesiyle beraber ve o biraz da iktidarla ilgili. İktidarsız, ne kadar yaşam alanına ne kadar karşıt bir şey oluşturmaya çalışırsanız siz o kadar inanca dönüyorsunuz. İnanç içinden pratikler çıkarmaya başlıyorsunuz. Ve Pir Sultan da değişti yani. Sanırım 2010'dan sonra bizim de politikalar değişti. Çünkü o dönem Kemal Bülbül geldi başkan olarak, Alevi dedeliğiyle mesela başkan oldu. Karşısında 400 delege var, 50 delegeşi garanti. Geri kalan delegelerin tamamı karşısında oradan 230 oy filan aldı adam. Ve insanlar ayakta alkışladılar yani konuşmasını. Ve şu görüldü: demek ki bizim buna ihtiyacımız var, bir politika değişikliğine ihtiyacımız var –tabi bu gizli bir şekilde oldu, kimseye ilan edilmedi yani. Mesela şimdi işte çıkacak dergi tamamen inançla ilgili. Tabi günümüzde olan güncel olaylarda yer alıyor. Bunun olmuş olması bile şey yani. Çıkınca da size vereyim ben. Eski sayılarla karşılaştırmın yani. Kamu yönetimi diye bir dosya konusu var, geçmişte yani. Kamu yönetimi ya kamudan bize ne! Kamu zaten kendisini bir şekilde yönetiyor yani. Biz onun üzerine sayı çıkartmışız. Ama şimdi değişecek diye düşünüyorum tabi ne kadarına izin verecekler bilmiyorum ama.

PA: Derneğinizin /Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

SA: Aslında bu biraz şey ya, mesela siz karşınızdaki insanı rakibiniz olarak gördüğünüzde size nasıl bir şey verirse siz onu sahipleniyorsunuz. Kızılbaşlar yani Aleviler kendilerini Kızılbaş olarak nitelendirmiyorlar, ona başkası diyor “sen Kızılbaşsın” diye. Bizde de işte Cem Vakfı çıkıyor, “onlar Ateistlerdir” diyor işte bizim dernek için. Murat Okan'ın yazısı da aynen böyle. Böyle diye diye en son PSAKD Ateist, Kürtçü oluyor iktidarın gözünde. Dolayısıyla bir kodlama ortaya çıkıyor burada. AKD mesela bize göre daha ılımlı. Biraz daha devletçi bir anlayışı var. Cem Vakfı zaten dönem dönem değişen bir politikaya sahip. Geçmişte cemaatle araları iyiydi, cami-cem evi açtılar, projelerde yer aldılar. Hatta onların projelerine karşı çıkanları - yani bizleri o zaman için- marjinal dedi. Bunlar kardeşliğe karşı çıkıyorlar dedi. Hâlbuki bugün geldiği noktada ne diyor? Cami- cem evi projesi bir “samimiyet sembolüydü.” Aslında benim söylediğim söz bile çok ağır geliyor ama samimi bir şey olarak görmüştü. Sonra “biz de kandırıldık” dediler. Biz, bu proje doğru değildir, halk isterse dese ki cami ile cem evini aynı yere koysun, koyulsun. Kim reddedebilir ki bunu? Biz beraber ibadet edeceğiz, e buyurun edin. Hatay'da böyle zaten. Hristiyan kilisesi Yahudi'nin Sinagog'u, Müslüman'ın camisi...

Alevilerin de kendi Hüseyinileri var, kendi ibadet yerleri var. Niye sen böyle yapıyorsun diyen yok. Ama burada devlet işin içine girince işler değişiyor.

PA: Peki Dünya Ehl-i Beyt Vakfı?

SA: Aslında bu Humeyni ile Tansu Çiller miydi o dönemin başbakanı Mesut Yılmaz ya da ikisinden birisi. Humeyni diyor ki ya siz bunları Sünnileştirin ya da biz bunları Şiiileştirelim. Ve ne oluyor? Ehl-i Beyt Vakfı ortaya çıkıyor. Bugün CEM Vakfı'ndalar bu arkadaşlar. Oralara geldiler. Cemaat projesi olduğu için, geçmişte cemaatle çalıştığı için bundan hiç de sıkıntı duymuyor. Bu dönem onu gerektiriyor onun için. Böyle hareket ediyor. Ehl-i Beyt Vakfı geçmişte de Sivas Katliamı ile ilgili çok olumsuz şeyler söyledi. Bizim gözümüzde zaten bir Alevi Derneği değil, bir alevi vakfı değil orası. Ki bildiğim kadarıyla Avrupa'dan çok ciddi finans alıyor bunlar. Bu para nereden geliyor bunlara mesela? Geçmişte dedeleri de şey yapıyorlardı ve bu cemaat projesiydi. Şimdi hala devam ettiriyorlar bunu. Muharrem Ayı'nda mesela Avrupa'ya gönderiyorlardı dedeleri. Geçen sene değil de bu sene daha sert bir tepki gördüler Avrupa'dan. Dediler ya arkadaş sizin her şeyinizi devlet karşılıyor, size gri pasaport veriyor, buraya geliyorsunuz, buradaki insanları kötülüyorsunuz. Bayağı sert tepki almışlardı. Bu sene sanırım gidemediler. Birkaç tane sadece belli başlı yerlere gidebildiler.

PA: Peki, Hacı Bektaş Anadolu Kültür Vakfı?

SA: HBVAKD derneğinin kurulma hikâyesi şöyle: yine o dönem Tansu Çiller var, 2 trilyon kaynak aktarıyor onlara. Bizimkiler de aslında alabilirler ama bizimkiler zaten o yıllarda cem evine karşı oldukları için “aman bize ne ya” diyorlar. Onlar o parayı alıyorlar, Dikmen'deki o evi yaptırıyorlar. Tabi Ali Doğan ölünce de politika değişiyor onlarda da. Son zamanlarda yazılı kaynaklarımız ya da güncel olaylar, inanç alanına dair çalışmalar genelde HBVAKV'dan çıkıyor. Burada şunu da söyleyeyim, Cem Vakfı şunu yapmıştı mesela sayfasından yayınlamış. Dedelerin listesini, kendilerine bağlı olan, yayınlamış mesela, zikirlerin isimleri filan. Ki aralarında Sünniler de var, hocaları da yapmış dede yani. Böyle şeyler de var. Zaten ilahiyatçılarla filan çalışıyordu. Biz onu yapamadık mesela. Ama dedelerle de bir bağın olsun. Şimdi görmüşsündür afişi, dedeler ve talipler toplanıyor zikirler filan. Aralık ayı içinde başlayacak Ocak'ta da devam edecek. Ya bu geç kalınmış bir şey aslında. Cem Vakfı bunu yapıyor ve sen karşılığında bir şey yapamıyorsun ve adam şunu diyor ya “Alevilik Orta Asya'dan gelmiştir.” Ya ağabeycim, Ali figürün var senin? Madem Alevilik diye bir şey tanımlıyorsun, bu nereden geliyor? Ali'den geliyor. Alevilik Ali demek zaten. Sen bunu nasıl düşünüyorsun? Demek ki sen projenin yani benim gözümde. Ki öyle zaten. Herkes biliyor bunu.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

SA: Pir Sultan olarak mı Sercan olarak mı?

PA: Her ikisi için de cevap verebilirsiniz.

SA: Sercan olarak ben hepsine katılırım. Ne söylüyor bu adamlar diye dinlerim. Bazen öyle bir şey oluyor ki çok öğrenmek istediğiniz ve öğrenmeye can attığınız bir

şeyi size bir başkası sunabiliyor yani. Önyargıyla gitmemek gerekiyor tabi ama dernek olarak tabi bugün yapılan toplantının ışığında mesela Cem Vakfı ile yan yana gelmez, Fermani Altun ile yan yana gelmez. Diğerleriyle yan yana gelebilir ama. Yan yana da geliyorlar aslında, adı konmamış bir birliktelik var. AKD, Vakıf, Pir Sultan ve Hacı Bektaş bu dört yapı birlikte hareket ediyor zaten. Bir ara şeyde bozuldu bu, Ekim ayında bir miting yaptılar, vakıf yaptı daha doğrusu. Bizimkiler de içindeydi sonra bizimkiler çekildi saldıracaklar, bombalı araç varmış filan diye. O dönem bir kopukluk oldu yaklaşık bir sene filan sürdü. Sonra başkanlar filan değişti, ondan sonra düzeldi ve normale döndü. Ama bunların kafasında hep şu var: “Pir Sultan bugün bizi sattı, yarın yine satar mı?”

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

SA: Uyum içinde çalıştıkları söylenemez. Birincisi, uyum içinde çalışması için ortak bir alan oluşturulması lazım. Mesela yazın alanının ortaklaştırılması lazım. Çünkü dağıtımın daha çok aktif olması gerekiyor ve bir bölgede yaşanan olayı duymuyorsun. Haber alması çok geniş değil, böyle bir şey var. Evet, dedeler kendi sürelerini götürmeye çalışıyorlar ama öbür tarafta da ne duysalar taliplerine anlatıyorlar. Öbür taraftan adamın birinin kitabını okuyor mesela Mustafa Cemil Kılıç. Adam öyle bir Alevilik resmi çiziyor ki sanırsınız Alevilik başka bir şey. Sanki başka bir dünyada yaşıyorsunuz. Bu tip adamlar da var ve bunun önüne geçemiyorsunuz. Yani artık pek geçmek de mümkün değil. Ama ortak bir şey geliştirilebilir. Ama tabana baktığımızda Kerbela çok baskın bir şekilde tabanı aynılaştırıyor. Aşure’de bunu çok belirgin olarak görüyoruz, Muharrem Ayı’nda görüyoruz. Ama mesela Hızır Orucu o kadar bilinen bir şey değil. Dersim bölgesine ait olduğu için sadece son zamanlarda biliniyor. Mesela Sultan Nevruz, Nevruz bayramı son zamanlarda öne çıkan bir şey. Aslında var ama siz bunu bayram olarak kutlamıyorsunuz. Aleviler olarak o kadar üstüne düşmeyiz ama son zamanlarda artık bizim bir araya gelmemiz lazım. Bunun için bazı şeyler icat ediliyor. İcat edilmek de zorunda zaten. Biz mesela Gadir Hum’u yaptığımızda Hatay’dan dostlarımızı da davet ettik. Mesela Eskişehir’den gelenler vardı. Kırıkkale Keskin’den gelmiş adamın bir tanesi. Keskin’in bir köyünden mi bir şeyinden gelmiş, nereden gelmiş bilmiyorum ama amca gelmiş. Ve orada bin kişi vardı, o gün de başka bir şey daha vardı. Ve biz insanları ücretsiz taşıyamadık ama herkes kendi yol parasını verdi ve geldi. Binin üzerinde bir insan topluluğu ve Kürt, Türk, Arap hepsi bir aradaydı. Ondan sonra görüldü ki bizim hakikaten bir şeyler yapmamız gerekiyor yani.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

SA: Bu genel olarak yapılıyor. Mesela Adana’da yapılıyor, Bursa’da yapılıyor. Bursa’da zaten kooperatifleri var Alevi derneklerinin. Bu kooperatifler üzerinden 12 tane market açmışlar. Onlar kendi gelirleriyle sağlıyorlar. Bizim Adana’da Pir Sultan’da Arap Alevilerinin de yoğun olduğu bir yapı var, 17 tane derneği kapsıyor. Bunlar taban örnekler ama tepede böyle bir şey yok. Ben bunu önermiştim aslında ama kabul görmedi. Bir platform oluşturulması, onun üzerinden hareket edilmesi filan. Bu işler bir platformla yapılırsa daha çabuk sonuç alınır ama olmadı.

PA: Peki diğer dernek ve vakıflar?

SA: Mesele burada aslında kürsüyü kullanmak. Bundan dolayı da anlaşıyoruz işte. Kürsüyü sen mi kullanacaksın ben mi kullanacağım. E sen kullanacaksın ben de kullanayım o zaman? O zaman da ortak olarak bir araya gelemiyorlar. Kimin konuşacağından çıkıyor aslında kavga yoksa bir araya geliyorlar. Ama sen konuşacaksın ben de konuşacağım öbürü de konuşacak. 5 kişi konuşuyor, orada kitle dağılıyor zaten. Gelen kitleyi de dağıtıyorlar. Aynı şeyleri söylüyoruz hâlbuki birisi çıksın konuşsun işte. Onu yapmıyorlar. Lokal olarak var ama genel olarak yok. PA: Dernek olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

SA: Bizim Sünnilikle bir sıkıntımız yok. Bizim gerçekten hiçbir zaman öyle bir sorunumuz da olmadı ama dediğim gibi toplum bizi başka bir noktaya itiyor. Sanki karşıt olan bizmişiz, onlar çok masummuş gibi. Hâlbuki öyle bir şey yok. Dolayısıyla sen toplum dışına itmeye çalışırsan ve yalnızlaştırırsan, karşında öyle bir kitle görürsün ki zamanla bu duvarlaşır ve bir duvara çarpmış gibi olursun yani bir şey söylediğinde. Dediğim gibi bizim bir sorunumuz yok, sadece Sünniliğin şekillendirilmesiyle ilgili bir sorun var. Zaten bugün artık Selefi ve Vahabi konumuna geldi yani. Şimdi Sünnilikten bahsederken Selefi mi Vahabi mi yani? Bu çok önemli bir soru. Bugün Selefi bir duruş var, burada Suudi Arabistanlaşma gibi bir durum var yani. Pratikleriyle de bu malum. Sünniliğe yanlış yerden bakıyorsun. Yani sen gerçekten Muhammediysen o zaman Muhammed'in durduğu yerde duracaksın, durmuyorsun. Bizim Sünnilikle ilgili bir sıkıntımız yok sadece sorunumuz Diyanet'ledir. Bu da doğaldır çünkü hiçbir devlet, Suriye mesela, atarlar tutarlar ama ben daha geçen gün izledim TV kanallarında, Papaz ile Şeyh Bedrettin Hassun var onların din adamları. Karşılıklı birlikte dinin politikada ne kadar olması gerektiğini, müdahale etmesi gerekir mi filan adamlar oturmuşlar bunları tartışıyorlar. Sen şurada bir Alevi ile Sünni'yi bir araya getiremiyorsun. Ya arkadaşım, bak ortak sorunlar var, problemler var gelin onları konuşalım diyemiyorsun ama ne oluyor? Sağ olsun, bu Cumhuriyet'in bir armağanı, geçmişten gelen bir şey ama daha çok derinleşti çünkü sen eğer Diyanet gibi bir yapıyı kendi tekeline alırsan dolayısıyla devlet kimin eline geçerse geçsin bu onların elinde bir silah oluyor. Din çok önemli bir şey. Bizim gibi toplumlar için çok önemli bir alete dönüşüyor. Bir din adamı bugün inananları doğru düzgün evine yemek götüremezken, 500-600 liraya karın tokluğuna çalışırken adam 2 trilyonluk araca biniyor. Bunu sorgulayacak bir Sünni akla ihtiyaç var işte. Sen nasıl bunu yapıyorsun?

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

SA: Vallaha çok. Bir kere ayrı dünyaların insanlarıyız. Ayrı kutuplar yani. Tabi şöyle bir şey var, geçmişte Sünni tasavvufu Aleviliğe çok yaklaşmış. Niyazi Mısri'ler, Seyit Nizamoğlu bunlarla yaklaşmış. Aynı dili konuşmuşlar ya bir dönem. Mesela herkes Hacı Bayram Veli'yi Sünni olarak bilir, ama Sünnilikle örtüştüğü bir kısım yok. Onun yolundan gelen mesela İsmail Maşuki var, onun kellesini vuruyorlar. Bu tip örneklerle biz yan yana geldik. Zaten Velamilik dediğimiz bu Hacı Bayram'ın şeyidir ki Rufailer de buna dâhil edilebilir, birkaç şeyle Alevilik ortak noktasını bulabildi. Hatta kendisi Bektaşilik içinde eridi Sünniliğin. Çünkü Ortodoks bir yapı var, bir merkez var. Merkeze siz ters yapıyorsunuz, ters yapınca da doğal olarak sizin gibi insanları bulacaksınız yan yana gelmeniz için ya da kendinize bir şekilde yaşam alanı yaratmak zorundasınız ki onlar da Bektaşiliği kendilerine daha uygun

buluyorlar. Bektaşiliğin bugün bir zemini olmasının ana sebeplerinden biri de budur yani. Felsefi açıdan çok derin aslında.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

SA: Vallahi iyi hissetmiyoruz. Tamam, yani şu olabilir, eğitimi alabilirsin bu işin. Yapabilirsin ama mesela bu aldığın eğitim de mezhepçiliğe varmaması lazım. Kayırıyor çünkü. Ben Sünni'ysem giderim, ibadetimi yaparım. Sokaktan da geçerken bir Alevi'yi gördüğümde “merhaba, nasılsın, iyi misin” diyebilirim ama bugün bir Sünni sokaktan yanımdan geçtiğinde hiç kimse birbirine bir merhaba, bir yüze gülme... Bilakis, “şu bir gitse de yanımdan kurtulsak, Allah'ın cenabeti” gibi şeyler oluyor. Ve şu oluyor, daha bugün gelirken anlattığım hikâye, Adana'da Aleviler fişleniyor. Ya ben şunu görmek isterdim açıkçası, Adana'da bir Sünni dernek veya Âlim Derneği gelecek, diyecek ki “biz de sizin kaygılarınızı paylaşıyoruz. Biz bin yıllardır zaten buradayız, beraberiz. Biz böyle bir şeyi kabul etmedik, edemiyoruz. Size gelecek bir şey bize gelmiştir” demiyor kimse çıkıp. Aleviler yine yalnız, Aleviler yine kendi başına. Aleviler ne yapacak? Herkes kelle koltukta geziyor zaten. Ben kendi açımdan söylüyorum, biz bir radyo programı yaptık mesela. Radyo programından tehdit aldık. Alevilikle ilgili bir yayındı genelde. Facebook'ta yazamıyorsunuz, çünkü diyorlar ki “oğlum bak dikkat et birisi görüre şöyle olur.” Normalde zaten toplum içinde konuşamıyorsun. Birisiyle gel kardeşim seninle din tartışalım, konuşalım kırmadan, dökmeden, incitmeden. Onu da yapamıyorsunuz. Nasıl biz aynı platformda yer alacağız? Ya da ben çok mu mutluyum şu durumdan mesela? Ama mutlu yani insanlar, çoğunluk bundan mutlu. Bizim derdimiz, kederimiz bize yetiyor. Ve o yüzden bizim aramızda bir bağlılık oluştu. Herkes aşağı yukarı aynı eziyeti çektiği için.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

SA: Şimdi ister istemez içinde iktidar olan her yapı deforme olur, zamanla değişir. Dediğim gibi, iktidar aslında bir zehirlenmeye yol açıyor. Bu her dernek için geçerli. Bir yarışma veya her kurum için geçerli. Bu açıdan var, hatta çok yüksek oranda. Ben bunu kabul etmiyorum. Daha çok çoğalmak, paylaşımcı olmak lazım. İlk şube başkanı olarak derneğe geldiğimde mesela “ya burada kim var arkadaş bir bakalım” dedik, ilk mesela bizim yanımda cami vardı ona gittik.

PA: Hangi şube bu?

SA: Keçiören. Caminin hocasıyla bizim aramız çok iyiydi mesela. Taşındık oradan sonra ama adamla bizim aramız çok iyiydi. Sonra dedik ki ya burada başka insanlar da var. Sadece inanç alanını düşünmeyen bir sürü insan var, gidelim onları da görelim, onlarla da aramızda bir dayanışma geliştirelim. Öyle yaptık mesela. Ama bir takım olumsuzluklar oldu, yine dediğim gibi iktidar yüzünden biz de ayrıştık yani.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

SA: Sünni vakıftan ziyade Sünni akademisyenlerle beraber etkinlik yaptık.

PA: Kimler var mesela?

SA: İhsan Eliaçık gelmişti bir etkinliğimize. Kenan Çamurcu geldi. Başka... Geldi öyle birkaç kişi de, etkinliklerimize çağırdık, davet ettik. Müslüm Ali'yi çağırmak istedik mesela ama o hiç gelmedi. Çünkü biraz tehdit vardı, gerçi hala var ama. Onu da çağırmıştık, o da mesela Sünni Arap'tır. Bizim için önemli değil ki, neye inanırsa inansın. İsterse inanmasın, hiç de önemli değil. İnsanca bir duruşu var mı, gerçekten insanca kendini konumlandırmış olması önemli. Bana ne neye inanıyor, neye inanmıyor. Bu günlerde aradığımız tek şey bu sanırım.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

SA: Sadece 12 İmam kültü var. Ama şöyle bir şey var Alevilik yaşam alanı bulsaydı, Şiilikten daha büyük bir inanç olurdu. Gerçekten daha bağlı, mesela bir tanesi, Şahatay, diyor ki Şah'a, Siz Şahlaştınız, biz de Yavuzlaştık. Ben de diyorum ki herhalde bu adam, Şah İsmail'in peşinden gitti, koşturdu. Geçmişte böyleymiş ama yani. Adından bile korkuyorlarmış Alevi deyince. Şimdi sistem çözdü Alevileri. Birincisi işte kutsallarını çözdü, dedelerini çözdü, zakirini çözdü. İş yapamaz duruma getirdi, işleyemez duruma getirdi, üretmez duruma getirdi, üretmiyorsun. Bir 20. Yüzyılın başına kadar şeyler var, 1900'lerin sonlarına doğru yazım alanları var. Hadi 1950 olsun, sonrasında hiçbir şey yok. Bunun sonuncusu da Kuran'da Hikmet İncil'de Hakikat kitabıydı sanırım. O kitap çok üstün bir kitap. Bugünün bilgisiyle geçmişi anlamak... Ve o dinsel olarak sıkışmışlığı atmak için çok iyi bir referans. Yaşamın sana izin vermediğini tabi ki zamanla sana verecek. Dolayısıyla bombalar patladığında insanlar tedirgin olacaklar. Bunun başka bir açıklaması yok. Çünkü moral alabileceği, ona moral verebilecek hiçbir şey yok. Mesela dedelik kurumu bugün kendisini götürebiliyor olsaydı, bütün bu şeylerden sağ salım çıkabilirdi insanlar. Ama herkes bezmiş durumda.

PA: Sizce Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

SA: Şimdi, Şiilikte 3 vakit namaz var. Sabah, öğle ve akşam. Kerbela taşı diye bir taş var. Taşla namazı kırlarlar. Onların kendi içinde yine âlimleri filan var. Molla ile başlıyor daha sonra Ayetullah'a kadar giden bir silsileleri var. Bizde tabi daha farklı. Dede, talip ve mürşit, bu ilişki var bizde. Onlarda cem yok, bizde cem var. Onlarda kesinlikle enstrümanla ibadet yapılmıyor. Onlarda zaten kadın-erkek ayırdır. Erkekler sadece ibadete gider, kadınlara da perde çekilir aynı Sünnilikteki gibi daha çok. İslamiyet döneminde şehir devletleşmeye başlayınca Sünniliğe karşı argümanlar da değişiyor. Daha çok düşmanlaştırılıyor. Sünniler de aynen öyle yapıyor Şiiliğe karşı. Bir düşmanlık üzerinden farklılaşmaya gidiyorlar. Alevilikte bu yok ama. Alevilik, dediğim gibi, herkesi bir nazarda görüyorsun ve mesela Şahatay'ı kötü birisi olarak gösterirler, devlet kurmuştur filan ama Yavuz da Çaldıran'da savaştıktan ve yenildikten sonra Erdebil'e geldiğinde çok farklı bir Şah İsmail vardı. Şiirlerinin büyük bir bölümünü zaten o dönemde yazmıştır. Öncesinde de vardır ama ondan sonrası daha verimlidir. Çünkü artık savaşmamıştır. Şunu da söyleyeyim, Şahatay'ı Şiiler sevmez, son döneme kadar sevmezlerdi. Çünkü oradan devlet kurgusu var kafalarında. Bu son Halep'le ilgili Safeviler geldi mesela aslında Şiilere vuruyorlar, Şiiler de Safevi deyince üzerlerine alınıyorlar. Ya bilmiyorlar. Şah İsmail'in Tebriz'e heykelini koymuşlar ama küfrediyor adam yanından geçerken. Şimdi bir bakıyorsun, devlet bir politikayla tüm algıyı değiştiriyor.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

SA: Genelde bizim de cevabımız şu oluyor: onlar Aleviliğin içinde mi dışında mı? Çünkü Alevilik dediğin şey bunları içine alan bir mesele. Şimdi sen bir deyiş okuyorsun, Taha diye bir şey var. Yasin diye bir şey var. Bunlar hep Kuran'ın ayetleri. Yasin suresi Ehl-i Beyt'e uyuyor. Ve bunlar Huruf-i Mukattaa diye bir şey var İslam'da, 19 harf var ve bunlar 19 harfin içindeler. O yüzden baktığın zaman onlar bizim içimizde, biz onların dışındayız. Şiilik gibi veya siz Aleviliği yaşayabiliyor olsaydınız Şiilikten daha net bir çizgi görürdünüz. Ama bugün siz Sünnilerle bağı kopartmışsınız, devlet bunu sağlayan zaten. Sünnilerle bağı kopartınca aranızda bir etkileşim yok ama geçmişte dediğim gibi müthiş âlimler var. Beraber geliyorlar cem tutuyorlar filan, sohbetlerde birlikteler. Ama günümüzde yok işte. Niye? Çünkü biz daha farklı şeyler yaşıyoruz.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

SA: Bu iş biraz ideolojik şimdi. 1980'lerde bu iş nasıldı? Mollalar İran'a dediler. Öyle deyince tabi Aleviler "laik" kesimi oluşturdukları için hemen saflaşma oldu yani. Mollalar İran'a olunca hah, İran karışsın. Otomatik öyle bir şey gelişti. Mollalar İran'a deyince bizimkiler de tamam biz böyleyiz dediler. İran böyle bir konumlandı. Zaten İran'ın da şöyle bir taktiği vardı: Çorum örneğinde olduğu gibi Çorum'da Hüseyiniye yapıyordu ama bunu başkalarına finanse ettiriyordu ki Aleviler için Aleviler bunu yaptırıyordu. Ki Çorum Muharrem Ayı'nda çok popüler bir yer. Erzincan'da bunu yaptılar. Arkadaşlara ben dedim "oğlum bunlar Şii, neden yanınıza alıyorsunuz?" onlar da hiç ya, iyi adamlar filan dediler. Arap Alevilerle de hiçbir bilgimiz yoktu yani. Bu Suriye savaşına kadar yoktu. Ve biz Esat'ın da Alevi olduğunu bilmiyorduk açıkçası. Tayyip Erdoğan bir gün çıktı ve "o Alevi" dedi. Mitingte öyle dedi. Bir mülteci kampına gittiğinde söylemişti. Yani sonuçta o da Arap Alevisi. Ve biz şunu gördük Hatay'daki arkadaşlarda. Geçmişte bizim şubelerimiz de varmış Hatay'da ama bizimkiler çok saygısızlık yapmışlar. Bunların özel günlerine gitmemişler. O zamanlar tabi devlet politikası. İdeolojik bir yönelim var, böyle bir yönelim olunca da inançla ilgili bir şey yok ortada. Bizim 2-3 şubemiz varmış orada, 90'larda. Arap Alevilerle Suriye savaşıyla birlikte biraz tanışma fırsatı bulduk. Çünkü aynı sancıları duyuyorsun. Yarın öbür gün bir şey olacak falan filan. Ki mesela biz 30 yıldır filan örgütlüyüz filan ama adamlar Suriye savaşından sonra bizden çok örgütlendiler. İyi örgütlü adamlar. Çünkü iç içeler oradaki insanlarla. Tabi onların daha dikkatli olması lazım.

PA: Dernek üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

SA: Tabi olur yani. Sünni de oluyor. Bizim öyle bir şeyimiz yok. Bir Hristiyan da gelse ben üye olmak istiyorum dese olabilir. Kimse demez sen bizim derneğimize niye üye oldun diye. Sünni de gelebilir, Şii de gelebilir.

PA: Peki birlikte hiç etkinlik düzenlediniz mi?

SA: Tabi, biz Gadir Hum'ları beraber yapıyoruz. Sünniler, Şiiler, Aleviler üçü de beraber yapıyoruz.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

SA: Ya yok, sadece bizi incitti. Ökkeş Şendiller mesela oraya çağrıldı. Bu adam Maraş Katliamı'nın birinci sanığıdır. Bu adam bir otorite gibi oraya çağrıldı, davet edildi. Tabi bu bizi incitti. Diğer taraftan, zaten Alevilere bir söz verilmedi. Yani, gelin Aleviler, buyurun, bu sorun sizi ilgilendiriyor, muhatap sizsiniz, biz de burada sizi dinleyelim deyip, cemaatlere şey yaptı kendilerine bir hat çizdi ve ki o zamanlar mesela Osman Eğri'ler filan o oluşumun içindeydi. İlk dönemlerine bakarsak Osman Eğri bunun tam merkezine oturuyor Necdet Subaşı ile beraber tam merkezindedir. E şimdi bu adam kaçak, Almanya'da. Ama ne oldu? Açılım sürecini beraber işlettiler. Ki bu Alevilerle Sünniler arasında değil, Sünnilerin tamamen kendini aklama şeyiydi o süreç. Ki zaten Alevilik Sünniliğin bir koludur, hatta bir formül bulmaya çalıştılar: biz cem evlerine ibadethane demeyelim, ne diyelim, kültür evi mi diyelim yoksa tarikat seviyesinde bir şey mi, cemaati de geçtim tarikat seviyesinde bir şey mi diye nitelendirip bir şey yapalım dediler. Onunla birlikte Sivas Katliamı ile ilgili, aynı döneme denk geldi zaten sürekli oraya vurgu yapıldı, Devlet Denetleme Kurulu'nun bir raporu var. Raporda der ki aslında Aleviler kendi kendini yakmıştır, kitleler toplanmaya başladıklarında isteseler kaçabilirlerdi oradan. Ondan sonra oradaki Atatürk büstünü yıkan göstericiler değildir, tamamen provokasyondur, büst zaten yıkılmamıştır. Ama burada tamamen Alevileri mağdur etme ve kendilerini haklı çıkarmaya dönük bir projeydi Alevi açılımı. Ve açıkçası bir şeye yaramadı. Niye? Oradan cami-cem evi projesi çıktı o da aynı döneme denk geliyor. E bugün gelinen nokta da iktidarla cemaatin birbirlerini karşılıklı suçladıkları süreç. Cami-cem evi projesi ya da açılım bundan azade değil yani. E beraber yaptınız bunları, bu bokları beraber yediniz. Zaten o Diyanet'in Alevi-Bektaşî klasikleri aynı döneme denk geliyor. Devlet, Alevileri yerden yere vuran, günahlaştıran, kötüleştiren bir dile sahip zaten. Maraş katliamını Aleviler yapmış, Çorum'u Aleviler yapmış, e Sivas'ı da Aleviler yapmış. Öyle bir dil var yani orada. O sıkıntılıydı bizim açımızdan.

PA: Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

SA: Biz 2000'lerin başında bu mücadeleyi yoğunlaştırdık. 2006'da herhalde, 2005'ten sonra bir şeyler yapmaya başladık zorunlu din dersleri ile ilgili. Zaten ilk eylemimizde 2008 ya da 2007'de ilk Sakarya'da oturma eylemi ile başlamıştık zorunlu derslerle ilgili. Zorunlu din dersleri ile başladı ama biz burada yurttaşlık için de, incelenmesi gereken kavram aslında yurttaşlık. Neden biz yurttaş olarak kabul ediyoruz? Ama şunu görüyorsun, sadece sen seçimden seçime yurttaşsın. Diyanet'in bizim istediğimiz gibi kaldırılması ve lağvedilmesi olsaydı Sünnilik de özgürleşecekti. Aslında biz bunu Sünniler için istedik yani. Aleviler için bu zaten bin yıllardan beri devam eden bir şey, devlet değişse de anlayışlar değişmiyor maalesef çünkü Sünniliğin geldiği noktada Sünnilik Muaviyeleşti ve kendi yaratılış düsturunu reddeder hale geldi. Yakında Kuran-ı Kerim'i Sokak ortasında yakan bir Sünni görürseniz şaşırmayın yani. Cübbeli Ahmet çok güzel bir şey söyledi: Farabi ve İbn-i Sina kâfirdir dedi. Ya bunlar senin âlimlerin. İslam coğrafyasının âlimleri. Zamanla bunları reddeder hale geldiyse demek ki kendini bir sorgulaman lazım. Ve burada Diyanet unsuru çok önemli. Diyanet İşleri devletin aslında bugün ekonomisini

belirleyen, sadece dinsel hayatı kastetmiyorum, ekonomisini belirleyen, öbür tarafta zaten sosyal hayatı elinin avucunun içine almış, yatak odana girmiş, yok saçının teli yok kadın bunu giyinmeli filan... Bunları birebir belirleyen bir şeye dönüştüğünde artık aslında iktidarın elinde oluyor. Pir Sultan'ın bir sözü var "her ağacın kurdu özünde olur." Yani dolayısıyla bu kurt da Diyanet'tir, devleti kemirmektedir ve devleti yemektedir ve Diyanet eliyle din artık başka bir misyona erişmiştir. Elmalılı Hamdi Yazır'ın Kuran tefsirinde Vahabilik ön plandadır, ta o zamanlardan ki bugün artık her şey onların elinde. Zaten Suudilerin eline bırakılmış, bakanlık içindeki bir şey Suudilerin nazarına bırakılmış. Zaten şirketler Suudilere ve Katarlılara verildiği müddetçe ki artık ekonomi de öyle ekonomiyi de bunlar yönlendiriyor. Dolayısıyla toplumsal hayatı yönlendiren bunlar olacak yani. Diyanet'in misyonu da burada o kadar önemli. Çok defa gördük, adam Esenyurt'taydı sanırım, Esenyurt'ta Kuran'dan şeyleri çıkartmışlardı 17 Aralık'ta bu hırsızlık yaparsanız şöyle olur böyle olur filan, daha ılımlı şeyler anlatacaksınız filan. Diyanet Cuma günleri hutbe yayınlıyor ya, hepsinde bundan bahsettiler. Onları çıkarmışlar bunları eklemişler. Normalde o haftayı öyle belirlemişler, ama olaylar gerçekleşince de değiştirmişler. Bu kadar tehlikeli bir kurumun kapatılması lazım.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

SA: Dediğim gibi cem evleri Alevi açılımında gündeme geldi ve dediler bir formül bulalım. Nedir bu formül? Şöyle demeyelim de böyle diyelim. O zaman tarikatlar seviyesinde kendi aralarında tartışılar. Aslında bu gündemde olacaktı Ahmet Davutoğlu devam etseydi. Tarikat seviyesinde devam edecekti ve bir kültür merkezi olacaktı tabelalarda cem evi ya da ibadethane denmeyecekti çünkü ibadethane derse bu sefer Sünnilikle karşı karşıya gelecek ve Sünnilerin kafasında yıllarca onlara şey dendi ya bunlar kâfirdir şudur budur... Bu sefer şöyle diyecek siz yıllarca bu adama böyle dediniz ama siz bunlara ibadethane veriyorsunuz. Buna kendi inançları da müsaade etmez. Dolayısıyla burada bir kazanım elde edemedik yani. Zaten olması mümkün değil ya. Zaten istese de istemese de halk kendi şeyini yapmış yani. Fiili olarak bir durum var yani. Senin sadece düşüncen biz buna nasıl bir kılıf uyduracağız. Artık görünür olduk çünkü. Artık çok ünlü insanların cenazeleri oralarda kalkıyorsa diğer tarafta... Bu insanları baskılayacaksın, yok edeceksin ya da onlara istediklerini vereceksin. Ki şu an birincisi oluyor yani. Baskılayacak ve defterini dürecektir yani. Geçmişte Osmanlı'nın yaptığı gibi. Bizim şimdi Keçiören'de bir süreç işliyor. Keçiören belediyesi AKP'li belediye ve biz dilekçe verdik, AKD dilekçe verdi, Cem Vakfı da dilekçe vermiş son süreçte. Bu sefer de diyor ki hadi gidin bir ortaklaştırsın da gelin. Ya Keçiören'de 200 tane cami var. Bir tane cem evi yok, sen ortaklaştırsın da gelin diyorsun. Filanca tarikatın camisi diyorlar yani artık. Diyanet'in camisi diye bir şey yok yani. Diyanet bunu çok güzel söylemişti zaten, biz sadece 2 tane cami yaptık, bir kendimiz bir de bahçemizdeki. Geri kalanı tarikatlar ve cemaatlerin camileri. Biz de direndik, gittik bir dernek kurduk Keçiören Cem Evi Yaptırma ve Yaşatma Derneği diye.

PA: Pir Sultan mı var içinde?

SA: Biz varız, AKD var, orada yerel dernekler var, köy dernekleri filan var. Şimdi verecek herhalde. Tabi nasıl verecek onu da bilemiyorum ama iktidarı seven birisi. Yakın ama belki bakarsın Tayyip Erdoğan cem evi açılışına gelir. Bu aslında oradaki

yerelle de ilgili bir şey. Çünkü yerelde oranın kentsel dönüşüm diye bir şeyi söz konusu. Geçen konuşurken aklımıza geldi, orada yerel halka bir parmak bal mı çalıyor acaba? Cem evini veriyor ama sonradan yerleşim alanı değişti, şimdi gidin. İnsanın aklına her şey geliyor. Camilerin aslında bir fonksiyonu da şu. İnsanları belli bölgelere yönlendiriyorlar. Mesela şu bölgede sen oturacaksın. Batıkent'te mesela şey çok yoğun, şu an değişiyor oranın nüfusu. Siteler bilmem neler kuruyorlar ama bir taraftan da senin yaşam alanını daraltıyorlar. Cemaatler yapıyor bu işi. Herhalde yine şöyle olacak, bir darbe süreci gibi bir şey yaşanacak Aleviler yine tedirgin olacak bu iş bize sarar mı diye. Ve ondan sonra hepsi Tuzluca'yı gibi bir yere gidecek ve orada yaşayacak. Ortadoğu'da, Lübnan'daki gibi olacak. Bir Alevi vergisi, bir Sünni vergisi. Öyle yani. Olmaz diye bir şey yok, böyle de bir gerçeklik var. Eğer bugün Aleviler her yerde tehdit altındaysa Alevilerin yaşam alanları gasp edilmişse bunların olması kaçınılmaz yani. Ben pek umutlu değilim ama biz tekrardan Hüseyin'e bakacağız ve onun duruşunu alacağız.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

SA: Alevilerin bu konuda kendi içlerinde bir tartışma var işte kimisi seçmeli olsun diyor. CEM Vakfı hatta bununla ilgili çalışma yaptı, gönderdi. Hatta CEM Vakfının açılımdan sonra bir çalışması da oldu. Alevi Bakanlığı tarzında bir şey, Diyanet'e bağlı bir yapı, onun içinde ama ayrı bir bakanlık yapılanması gibi. Kamu kurumunun yapılanması gibi işte genel başkan, genel başkan yardımcılarını gibi filan. Darbe sürecinden önce onu yayınlamışlardı mesela. İşte biz böyle bir şey önerdik devlete, devlet bizi muhatap alsın filan. Ahmet Davutoğlu başbakanken görüşmelerde böyle bir şey yapmışlardı. Tabi onların istediği şey din dersi olsun, Alevilik içinde olsun, tabi bunu da biz belirleyelim ama kendisi zaten devletin söyleyeceğinin dışına çıkmayacağı için biz karşıydık. Almak istiyorsa alsın ama bunu belirleyecek bir komite oluşturulsun. Zaten örneğimizde Avrupa'daki örnekler var, Avrupa'da çok iyi işliyor bu süreç. Tek tek evleri gezmişlerdi mesela Almanya'da. Çocuğu Alevi dersi aldı. O sayede 3-4 eyalette Alevilik dersleri var. Buna benzer bir süreci burada geliştirebilirdik ama devletin samimiyetsiz olduğu sonucu çıktı ortaya açılımlarla beraber.

PA: Peki kitaplara baktınız mı? Bir değişim gördünüz mü? Dersin içeriği veya kitabıyla ilgili?

SA: Daha çok mezhepçi bir anlatım mevcut. Artık bir tane dersten söz edemiyoruz, zorunlu din dersleri... Derslerin sayısı artınca bu defa doğal olarak tek tek yok peygamberin hayatı... Gündelik yaşamı belirleyen bir din şeyine dönüştü. Felsefedir, ne bileyim fen bilgisidir, insanlarda üreme gibi konuların çıkartılması filan. E böyle olunca bizim mücadele alanımız kalmadı. Zorunlu din dersleriyle ilgili bizim şu an bir mücadele alanımız yok. Artık dinle mücadele var. Burada Vahabi dinle, Selefi dinle mücadele var. Biz bir tane ders kaldırılınsa dedik, şimdi bir sürü ders var.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

SA: Ya saflar zaten belirgindi. İzzettin Doğan o dönem şey demişti, burada muhatap biz alınalım, biz devleti destekliyoruz. Ya daha projeyi görmemişsin, demek ki bu

projeyi beraber götürüyorsunuz yani ki öyleymiş zaten biz sonradan gördük net bir şekilde. E CEM Vakfıyla yan yana gelemesin o süreçte. Onun dışında, Fermani Altun oraya Alevilerin temsilcisi olarak gitti ama Fermani Altun dediğim gibi Şii bir adam. Alevilikle ilgisi yok, hadi Caferi olsun. Caferi bir adam ve Alevilikle ilgisi yok bu adamın. Zaten bizimkiler -vakıf oraya gitmişti- ilk toplantıya katıldı, sonra basın açıklaması yaptılar dediler ki bu bir oyundan ibarettir. Burada Alevilerden ziyade Sünnilere bir açılım yapılıyor diye söylemişti.

Interview with Mr. Tuncer Baş – The President of Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı

22.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

TB: Alevilik bir inançtır. Alevilerin kendi tanımıyla bir yoldur. Sonuçta Alevilikte kâinatın var oluşu bir Hak olgusu üzerindendir. Hak bütün Vahdet kavramıyla vardır. O Vahdet birliktir bütün kâinatın birliği Hakk'ın tecelli etmesi yani bize göre 7 kat gökte değildir. Tanrı, var olan mevcudun birliğidir. Bu anlamda da Alevilik bir yoldur. Yol diye tarif ederiz. Bir dindir.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

TB: Alevilik yaklaşık 1500 yıldır İslam'la tanıştı. Kendisini Hak, Muhammed, Ali yolu olarak tanımlar –ki bence de böyledir. Bu yönüyle İslam'ın dışında değildir. Alevilik İslam'ın içinde mi diyorlar, aslında İslam Aleviliğin içinde ama yine kadimden gelen bir inanç. Sonuçta İslam'la birlikte ortaya çıkmış ve İslam'dan ayrılmış bir kol değil. Bu anlamda aslında heteredoks bir inanç da değil, İslam'ın heteredoksu değil. İslam ortodoks bir inançsa eğer, Alevilik İslam'ın heteredoksu değil. Bu anlamda kadimden gelen bir inanç. Bunu boşa çıkarmak için şunu söylüyorlar: genelde her din insanlık tarihinde kültürel olarak bir anda ortaya çıkmamıştır, geçmişten kültürel ve antropolojik izler taşır derler. Ama Alevilik sonuçta hala bu izleri güçlü taşır. İslam'ı içine almıştır, İslam Aleviliğin içindedir ama Alevilik, tarihi kadimden gelen bu nedenle kökü araştırılamayacak ve bulunamayacak bir şeydir.

PA: Peki, referans noktaları ve temel kaynakları?

TB: Temel kaynağı doğadır. Alevilik bu anlamda bir mevcudun birliği, vahdet-i mevcut dediğimiz bütün, var olan evrende kâinata var olan her şeyin birleşimiyle ya da daha ortodoks bir dille tanrı dersek; tanrı bu mevcudiyet üzerinden zuhur ediyorsa, ortaya çıkıyorsa Aleviliğin temel referansları doğal kaynaklardır.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

TB: Bu tamamen sosyolojik bir ayırım. Alevilik, sonuçta Hak yolundan bahsediyorsak, Alevi sonradan da olunabilir. Bu tartışmanın kaynağı geçmiş yaşam formatlarıyla ilgili. Köylerde yaşayan toplulukların doğal olarak dışarıdan dâhil olmaz. Sonuçta Alevilik rızalık üzerinden –ki ütopyası da Rıza Şehri'dir- doğa

temelli deriz ama Alevilik doğan temel alır bütün verilerini ama sonuçta var olan ve iradesi olanın rızası üzerinden oluşan bir toplumsallık olduğu için bu din de olabilir, başka bir şey de olabilir ama en nihayetinde bir toplumsallıktan bahsediyoruz. Rıza temelli bir toplumsallıksa bu nedenle geçmiş dönemlerde kapalı köy ortamlarında yaşarken dışarıdan dâhil olunmayabilirdi. Ama sonuçta önemli olan insanın içsel yürüyüşü, rıza temelli, olgun, kâmil insana yürüyüşse daha sonradan da Alevi olunabiliyor. Bu tabi değişik Alevi topluluklarında değişik şekillerde uygulanıyor. Mesela Bektaşilerde tamamen dışarıdan dâhil olabiliyorsunuz. Sonuçta Aleviler de homojen bir sosyal yapı değil. Alevi topluluklardan bahsediyoruz. Böyle bakıldığında genelde Kızılbaş Alevilerde tarihte kapalı topluluklar olarak yaşıyorlardı. Zaten bugün artık herkes Alevi olabiliyor. O dönemde de olabilenler vardı. Bunun tek bir cevabı yok.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

TB: Bir insan zaten Alevi olmanın, o yola, erkâna ve kurallar manzumesine dâhil olmakla Alevi olunur, uyulmazsa zaten Alevilik yolundan çıkmış olur. Israrla altını yol diye çiziyorum. Bunu belli bir erkân ve kuralı var, ona uymadığınız zaman zaten dışına düşmüş oluyorsunuz. Öyle bir vatandaşlık aidiyeti gibi değil yani. Ben girdim ya da çıktım diyemiyorsunuz. Uyarsanız giriyorsunuz, uymadığınızda çıkıyorsunuz. 5) Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir? Düşkünlük kurumu eğer bir topluluk –çünkü Türkiye’de 20 milyon Alevi yaşıyorsa 20 milyonun merkezden bir kayıt merkezi ve ikrarla oluşmuyor. Alevilik küçük topluluklar halinde tecrübe edilen bir inanç ve bu toplulukların kendi küçük inançları var. Yol bir, süre bin bir dediğimiz de bu zaten. Her topluluğun kendi öznel inançları, onu oluşturan bireylerin yapısıyla kaynaklı belli farklılıkları var. Bu kuralların dışına çıktığınızda düşkün oluyorsunuz. Düşkünlüğü de Alevilikte doğal olarak toplumun iradesini temsil eden, rızasıyla o hizmeti yürüten dede ilan edebiliyor. Ama dedenin de düşkün ilan etmesi sonuçta o cem topluluğunun, ikrar topluluğunun ortak kararını ifade ediyor dede. Bunun da belli kuralları var, çok tartışmaya açık şeyler değil. Kurallar belli. Düşkün ilan ediliyorsunuz. Dede sadece bunu aslında jüri gibi düşünün, hâkim jürinin kararını uyguluyor. Jürinin kararını uygularken de cezası zaten müyideleri var onu uyguluyor. Eğer Alevi toplum hala mevcutsa, ikrarıyla, musahibiyle varsa, o topluluktan olanlar düşkün olabilirler. Ama herhangi bir ikrarı yoksa, ikrardan kasıt şu: sosyolojik anlamda Alevidir adam ama inançsal olarak ve uygulama olarak topluluğun kurallarına uygun mesela bir pire ikrar vermemişse, bir dedeye vermemişse, bir topluluğun önünde bu ikrarı vermemişse, bir musahibi yoksa doğal olarak onun inançsal bir bağlılığı yoktur. Düşkün olabilmek için önce ikrarlı olmak, bir dedeye bu ikrarı vermiş olmak gerekiyor, ayrıca o topluluğun –hala organik olarak yaşayan topluluğun- kurallarının dışına çıkmak gerekiyor, topluluğun sizi toplu halde cemde yargılaması gerekiyor, dara durmanız gerekiyor, eğer o yargılama sonucunda suçlu bulunursanız düşkün ilan ediliyorsunuz. Ama bu kurallar yoksa sosyolojik olarak düşkün olmayı getirmiyor. Benim bir ikrarım yok, dâhil olduğum bir cem grubu yok. Doğal olarak da yaptığım hatalar insani olarak vicdani anlamda düşkünlük psikolojisi ile yaşayabilirim. Bir ikrarım olsaydı düşkün olacağım ve bunun bir düşkünlük kusuru olduğunu ifade edebilirler. Sosyolojik anlamda topluluk bu baskıyı üzerimde uygulayabilir. Ama ikrar anlamında, yol anlamında beni kimse düşkün ilan edemez.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

TB: Aleviliği tarih dışı bir olgu olarak değerlendirirsek burada verilecek bir cevap yok. Ama tarihsel bir olgu olarak Aleviliği değerlendirirsek bugün Alevilerini birbirlerine bağlayan temel şey bir kere Hak ve din algısı üzerinden bağlayan şeyler var. Yani Hak ve tanrı algısı bir kere birbirine bağlıyor çünkü hakikatin başka bir şey olduğunu düşünüyor Aleviler. Öyle formel bir tanrı değil, öyle formel bir suç ve ceza yasası değil, cehennem cennet korkusu değil. Temelde bir Alevinin aklından geçen şey rızalık olgusudur. Hak bizde sadece tanrı değil, her şeydir. Bu anlamda yol her şeydir. Bu anlamda Alevileri birbirine bağlayan Hak olgusuna bakış açılarıdır. Daha doğrusu onu hissediş biçimidir. Toplumsal olarak Aleviliği bir de ötekileştirilmiş, dezavantajlı gibi bir kimlik olmaktan kaynaklı bir paylaşılan bir çaresizlikleri var Alevilerin. Alevileri en canlı şekilde bir arada tutan şeylerden birisi bu. O paylaşılan çaresizlik, mağduriyet ve bundan önce de Hak algılayışları. Tabiata ve inanca dair o algıları. Biraz yuvarlak yanıtlar oldu ama o soruların çok net bir cevabı yok aslında. Tarihsel Alevilikten bahsediyorsak belki bundan yüz yıl önceki Alevilerin ortaklaşa Aleviliğe bakış açıları çok daha farklıdır çünkü onlar bütünleşik ve dağılmamış bir topluluktur. O sosyolojiyi örgütleyen, o toplumsallığı örgütleyen kurallar vardı. O kuralları da ortaya çıkaran bir tabiat ve insan algılayışı vardı ve bu algı üzerinden üretiliyordu bunlar. Ama bugünkü Alevileri sosyolojik olarak genelde bir arada tutan şey mağduriyetleri. Bir kayıpları var işte, kendi inançlarını gerçekten yaşayamamışlar. Günümüz koşullarında da yaşamaları biraz zor. Onları bir arada tutan şey genel anlamda doğaya ve topluma olan bakış açıları.

PA: Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

TB: Deminden beri anlattığım şeyler. Alevilik bir Hak-Muhammed-Ali yoludur. Bize göre Aleviliğin içindedir İslam. İslam Aleviliğin içindedir, tekrar söylüyorum. Hak-Muhammed-Ali yoludur. Aleviliğin insana ve doğaya dair tasarımı merkezi İslam'dan ve diğer dinlerden farklıdır. Bize göre cennet ve cehennem yoktur. Bize göre her şey bir rızalık temelinde olmalıdır. İnsanın insana verdiği rızalık, tabiatın insana verdiği rızalık... Ortak rızalık önemli çünkü Aleviler bir kurbanı keserken bile cemde bir meydana getirirler. Sırf seremoniyi tamamlamak için hayvanın orada bir işaret vermesi, rızalık vermesini isterler ve hayvan gerekirse ortaya pisler. Tamam derler, bu rızalığı verdi. Yani genellikle bunun üzerinde kurulu bir inanç. Biz de Aleviliğe böyle bakıyoruz. Kadimden gelen bir inanç olduğunu düşünüyoruz.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

TB: Bir sürü dernek ve vakıf var, bir sürü de bakış açısı var. Aslında bu Aleviliğin doğasından kaynaklanıyor. Çok temel noktalarda ayrıştıklarımız var, dört başlık vardır genelde. Birincisi Fermani Altun'un Ehl-i Beyt Vakfı var. Bir kere onunla hiçbir alakamız yok. O bence Caferi fıkhı üzerinden, ağırlıklı olarak Şii ağı üzerinden ilerleyen bir kurum. Vakfın başındaki olan şahsın da çok inançsal bir şeyi değil. O vakfın varoluşu bile şaibeli. Doğal olarak Aleviliğe dış dünyadan müdahale edilecekse, tepeden biri kullanılır. İkincisi Cem Vakfı var. Ciddi ayrışmalarımız var. Sonuçta temel olarak Cem Vakfı Alevi-İslam nezdinde bile aslında şeyi propaganda ediyor bu İslam'ın içinde misiniz dışında mı sorusuna direkt olarak yanıt veriyor ve tarafını belirleyerek "biz İslam'ın içindeyiz" diyor. Biz buna karşı çıktığımızdan değil, ama biz Aleviliği İslam'ın eseri olarak görmüyoruz. Alevilik sonuçta bildiğimiz, Türkiye'nin terminolojisinden söylersek bir mezhep değil, yol. Bir

tarikat. Tarikat, bizim o seküler reflekslerimizde kötü bir kelime, cemaat kötü bir kelime ama sosyolojik ve semantik olarak biz bir tarikatız. Cem Vakfıyla ayrıştığımız nokta bu. O belki bir dinin alt mezhebi gibi onu meşrulaştırıyor, kabul ettirmeye çalışıyor. Bu anlamda merkez otoritenin ve merkez iktidarın tanımlamaya uygun gördüğü bir yere çekmeye çalışıyor Alevi topluluğunu. Biz de kendi topluluğumuzun ve öğretinin özü açısından dejenere edici ve asimile edici bir tavır olduğunu düşünüyoruz ve ayrışıyoruz. Üçüncü olarak bir de bizim de mensubu olduğumuz PSAKD, AKD ve bir sürü bağımsız dernekler var, dergâh filan. Aslında bu anlamda hepsiyle ortaklaştığımız bir Alevi inancımız var. Ama tabi kimse standardı ben belirliyorum, vasatı bende diye Aleviliğe dair bir tanımlama yapamaz çünkü böyle bir tanım yapmanın bir anlamı yok.

PA: Peki, AKD ve PSAKD ile bir farklılığınız var mı?

TB: Yok. Değişik segmentlerdeyiz. PSAKD biraz daha güncel, modern toplumun politik problemlerini yansıtıyor. Onlar da aslında gittikçe bizimle aynı merkez noktaya gelmekle birlikte özellikle bu 80’li yıllardan ve öncesinden kalan o politiği içinde barındıran ve bu anlamda gerçeği yansıtan bir yapı. Evet, gerçekten Alevilerin sol kesimi var. PSAKD ağırlıklı olarak bunları temsil eder. AKD ağırlıkta daha ortada, daha tırnak içinde kullanıyorum, çok da doğru bulmuyorum ama daha “geleneksel” bir Alevi tabanı. Yani daha doğrusu modern toplumla ilişkilerinde Aleviliğini ilişkilendirirken politik süreçlerden biraz daha steril bakan, Aleviliği biraz daha geleneğinden taşıdığıyla yaşamaya çalışan topluluğu temsil eder. Zaten bu vakfın kurucusu AKD’dir. Bu nedenle AKD ve HBVAKV Alevi dünyasından dernek-vakıf ayrışması dışında tek hareket olarak görülür. AKD’nin eski adı da zaten Hacı Bektaş Veli Kültür ve Tanıtma Dernekleri’dir. Ben onun da genel başkan yardımcılığını yapmıştım. Bize zaten Hacı Bektaş Hareketi derler. Örgütsel şeyleri birbirinden ayrılmış olmakla, tinsel olarak birbirinden çok ayrı yapılar değil.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

TB: Son dönemde Şahmerdan Dernekleri diye bir yapı çıktı. Aslında biz bunu biliyorduk Fetullahçı cemaatindi. Onlar her şeyin içine sızdıklarından biz onlarla ortaklaşmayız. Asla bir araya gelmeyiz. Bu tip dışarıdan müdahil gruplarla asla bir araya gelmeyiz. Ama mesela soru Cem Vakfıyla bir araya gelmekse, elbette geliriz. Mutlaka ortak olacağımız, genel çerçeveye ait ortak yönlerimiz var. Bir kere ikimiz de kabul ediyoruz ki Hak-Muhammed-Ali yolu. İkimiz de gelenekten gelen Aleviliği ve ocak sistemlerini ve Alevilerin pratiklerini reddetmiyoruz. Bu noktada mutlaka ortaklaşacağımız ve ayrışacağımız yerler vardır. Ama bu Şahmerdan türü, çakma derneklerle bir araya gelemeyiz. Ha Ehl-i Beyt Vakfıyla dönem dönem temaslarımız oluyor, çünkü Ehl-i Beyt Vakfı da sonuçta her ne kadar Fermani Altun Şii ve Caferi sapma gösterse de, merkezde hala Aleviliği konuşurken, hala Alevi toplulukları önünde konuşurken aslında geleneği reddedemiyor. Bu noktada belli zamanlarda, bizim iradi tercihimiz olmasa da mesela bir televizyon programında çakışabiliyoruz. Çok da reddedilebilen bir şey değil bu ama bizim için zaten Fermani Altun yönetilebilir bir krizdir. O nedenle ortak eylemlerimiz olmaz elbette. Ama bir platformda karşılaştığımız zaman tavrımız da olmaz, küskünlüğümüz de olmaz. Güler geçeriz Fermani Altun’a. Zaten bütün dünya ona gülüp geçiyor ama işlevi yüzünden onu bir yerler onu var ediyor ve tutuyor.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

TB: Bir uyum olduğuna inanıyorum. Bir çok Alevi derneği var ya da kısaca Alevi örgütleri diyelim. Bir ortaklıkları olduğuna inanıyorum. Çok sayıdasınız diyorlar, bu tamamen demagojik bir şey. Bu konuda tek olan bir inanç grubu veya sosyolojik bir grup gösterebilirler bize, kategorik olarak aynı şekilde yaşayan bir topluluk gösterebilirler, ben de diyeyim ki onlar bir. Aleviler de tıpkı Sünniler gibi, azınlıklar gibi, Kürtler gibi... Kimlik zaten durduğunuz yerde an itibariye tarif ettiğiniz bir şey ve her kimliğin çok farklı yönleri olduğu gibi Alevilerin de var ve mutlaka bir sürü örgütü var. Ama bu örgütler çok temel şeylerde mesela Aleviliğin yoluna ve inancına dair çok temel konularda ciddi bir ayrışmaları yok. Çok temel talepler konusunda zaten birlikteler ve Alevilerin bu anlamda Türkiye’de çok ciddiye alınacak bir birlikleri var. Mesela ABF var. Ciddi anlamda bir tabanı olan ve çok fazla Alevi örgütünü kapsayan ve ilkesel ve inançsal anlamda orta noktada buluşulan –ki zaten bu yeterli sizin sorunuz için. Diğer yandan CEM Vakfı algısıyla hareket eden Alevi Dernekler Federasyonu var, Alevi Vakıflar Federasyonu var. Yani zaten bu anlamda bağımsız olan tek bizim vakıf galiba. Ama zaten biz de ABF’nin paydaşıyız. Bu anlamda ondan ayrı durmuyoruz, çizgimiz de ayrı değil. Bu anlamda çok da dağınık bir yapı yok ama sosyolojik olarak baktığımızda çok normal bir çokluk var. Bu aslında demagojik bir söylemi, Alevileri köşeye sıkıştırmak için temel söz şudur: önce kendinizi bir tanımlayın –ki bizi tanımlamak hiç kimsenin haddi değil. Eğer ben Türkiye Cumhuriyeti’ne yurttaşlık bağı ile bağlıysam, Erbakan’ın tabiriyle patates dinine bile inanıyorsam devletin buna saygı göstermesi gerekiyor ve benim yurttaşlıktan kaynaklanan, inancımın değil... Aslında Alevilik tanımının lafzının kendisi siyaset bilimine dair bir soru. Bir tuzak soru. Ama bir inanca da teolojiye dair bir soru değil aslında. Bu anlamda çok çok dağınık olduğunu da düşünmüyorum. İktidar olma şansı bile olmayan bir topluluğun -ki dağınık olduğu tabir edilen topluluk gene iyi bence o kadar da fena değil.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

TB: Hacı Bektaş Vakfının özel olarak birlikte düzenlediği etkinlikler ABF ve bunun birleşenleridir. Özel olarak bunlar. Bu da yaklaşık olarak Alevi dünyasının dörtte üçü. Bu vakıf, bu birleşenlerle bu çizgidedir. Ha, bir miting yaparız birleşenlerle. Diğer gruplarla da evet, temasımız olur. Miting yaparız ve mutlaka davet ederiz. Hatta belli etkinliklerde karşılıklı olarak katılırız, federasyonu bu tarafa alarak konuşuyorum işte atıyorum Alevi Dernekler Federasyonu ve Alevi Vakıflar Federasyonu gibi. Hepimizin etkinliklerine tabi ki katılırız. Özellikle şu son süreçte, Türkiye’nin bulunduğu terör ortamı ve patlamalar vs. sürekli bir araya geliyoruz. Ortak etkinlikler yapıyoruz, bir yerleri ziyaret ediyoruz, basın açıklamaları yapıyoruz. Temelde tabi ki bizim dâhil olduğumuz çizgi Alevi Bektaşî Federasyonudur. Her ne kadar organik bir birleşeni olmasak bile mesela bir sonraki yapılacak olan Alevi Bektaşî Danışma Kurulu’na mutlaka biz vakıf olarak gidip katılıyoruz, mutlaka bir kürsü hakkımız var. Bu bir de facto durum ve bu hakkımız var. ABF tüzüğünü bile değiştirecekse beni bir arayıp “başkan, tüzüğü sana gönderiyorum, incele” diyor. ABF bir inanç kurulu oluşturuyor şu anda. Bir yol erkân kurulu. Biz vakıf olarak bir danışma kurulu oluşturacaktık dedeler danışma kurulu. Aslında birbiriyle uyuşan iki çalışma olmasına rağmen biz çalışmamızı geri

çektik oradaki çalışmayı zayıflatmamak ve ona alternatif olmamak için. Ayrı kurumlar olmamıza rağmen birlikte çalışıyoruz.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

TB: Sünniliğin bir referans noktası var. Sonuç olarak Sünnilik Kuran temelli. Aleviliğin de reddetmediği bir şeydir Kuran. Kuran, Hz. Peygamber'in icraatları üzerinden zaten Sünni sünnet ile yürüten bir inanç, bir din. Bizim bunun varoluşuyla ilgili bir problemimiz yok. Sünnilikle karşı karşıya geldiğimiz nokta aslında onların bizim üzerimizde oluşturmaya çalıştıkları basınç ve etkileme gayreti. Gerilim hattımız burası. Sünnilikle Aleviliğin gerilim hattı Sünniliğin özellikle politik aktörlerin inançsal aktörleri de arkasına alarak Alevileri reddetmek için oluşturdıkları basınç, yönlendirme ve yok etme politikası. Yoksa Sünnilikle bir problemimiz yok. Bütün inançlara saygı duyarız.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

TB: Çok benzer nokta var. Bir kere her şeyden önce Alevilik kadimden gelen bir inançtır, 1500 yıldan beri Hz. Muhammed'in peygamberliği ile birlikte bir birliği iddia etmesiyle bir Alevilik ve Sünnilik arasında temaslar olmuştur ki çok geç temaslar bunlar ama sonuçta İslam Aleviliğin içine girmiştir. Bu noktada en temelde Kuran'dan kaynaklanan bir otak noktamız var. Biz de Kuran'a kendi açımızdan baktığımızda farklı alt okumalarını yapabiliriz ama ortak noktamız bu. İkincisi peygamber konusunda hiçbir itirazımız yok. İslam'ın peygamberi Muhammed'dir, bizim de peygamberimizdir, saygı duyarız. Ama öbür yandan farklılıklarımız aşikâr. Alevilikte bir söz vardır: Hak, herkese çağırdığı yerden gelsin. Başka yerlerden çağırıyoruz, herkese çağırdığı yerden gelsin diyoruz.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

TB: Sünnilerin çoğunluk olması bizim açımızdan sorun değil. Sadece o çoğunluğun temsilcisi olan otoritenin bizim üzerimizde azınlık olmaktan kaynaklı basıncını olumsuz buluyoruz. Bizim yaşama alanımızı daralttığını, yaşama alanı konusunda sınırlar getirdiğini, hatta onu yok sayıp yok etmeye çalıştığını düşünüyoruz. Bir asimilasyon olduğunu düşünüyoruz. Çok yuvarlak yanıtlar veriyorum ama mesela bir din dersi. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşız, Alevilerin büyük bir çoğunluğu din dersine gerek olmadığını düşünür. Sonuçta din, laik bir devletin insanlara öğreteceği bir şey değil. Laik bir devletin bir kere devletin varoluşu açısından böyle olmaması gerektiğini düşünüyoruz, laik olmadığına inanıyoruz. Çünkü DİB gibi yeri geldiğinde enformel alanda şeyhülislamın devamı olarak ifade edilen bir kurumun varlığında laiklikten bahsedemeyiz. Devletin merkezi bütçesinin içinde yaklaşık 10-11 bakanlığın bütçesi toplandığında Diyanet'inkinden hala az olduğu bir ülkede biz Aleviler sonuçta iyi bir durumda olduğumuzu söyleyemiyoruz. Burada bir adaletsizlik olduğunu, dağılımda bir adaletsizlik olduğunu düşünüyoruz. Bunun dışında, televizyonda var olan siyasal iktidarın söylemlerini şeyleri düşünün. Kemal Kılıçdaroğlu Alevi kökenli olduğu için bir sorun oldu. Parti içinde bile Alevi olduğu için hazmedilmesi sorun oldu ama mesela herhangi bir partinin genel başkanının Sünni olması böyle bir problem yaratmıyor. Hiç kimsenin aklına bu soru gelmiyor, "aa bu Sünni" demiyorlar. Ama "aaa bu Aleviymiş" diyorlar. Buradan başlayan herkesin anlayabileceği bir sorun var aslında. Bunun dışında mesela Erdoğan

başbakanken, meydanlarda Kılıçdaroğlu'nu Alevi kimliğiyle yuhalatmıştı. Bir demagoji üzerine kurdu bunu ve yuhalattı. Bu Aleviler için çok incitici bir şey. Belli şeylerle Alevi kimliğini yuhalatmak bile aslında Türkiye'de çoğunluğun Alevilere bakış açısını ifade eder ve biz bundan rahatsızız. Evet, bizim Sünnilerle bir sorunumuz yok ama Sünnilerden gelen davranışlarda sorunlarımız var. Baskı hissediyoruz ve yaşıyoruz. Bir imha politikası. İşte zorunlu din dersleri. Bu bir imha politikasıdır. Bir toplumu asimile etme gayretidir. Benim çocuğum gider din dersinde esas dinin Sünni itikadıyla yaşanan olduğunu öğrenirse bu benim çocuğumun asimile edilmesinde kapıyı açan ilk adımın atılmasıdır. Çocuğum eve gelip de "asıl din budur, bizimkiler Aleviymiş ama..." der ve bunu bir varyete olarak kabul ederse... Çünkü her topluluğun kendini var etmek ve sürdürmek gibi bir içgüdüğü vardır. Doğal olarak ben bunu varoluşuma bir tepki olarak algıları ve bu anlamda kaygılı ve rahatsızım. Ama bu sadece bugün değil, tarihten gelen ve hala da devam edecek olan bir rahatsızlık.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

TB: Bu çok muğlak bir soru ama. Bunun için önce Sünniliği tanımlamak lazım. Sünnilik; Kuran referanslı, Muhammed içtihadı üzerinden yürüyen bir itikattır, bir inançtır. Bilmiyorum, ben bu soruyu net bulmadım. Ha, Sünniliği nasıl görüyorsanız dersiniz Kuran temelli, Hz. Muhammed'in uygulamaları ve sünneti üzerinden yürüyen bir inanç. Daha fazla bir şey söyleyemem yani.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

TB: Mesela biz bir AB projesi yapmıştık, MAZLUMDER'le, hatta Aykan hocanın da olduğu o platformda MAZLUMDER'le ortak çalışmalarımız oldu. Bundan kaçınıyoruz. Geçende müftülük burayı ziyaret etmek istemişti. Buna bir reddimiz olmadı ama program için ortak bir zaman oluşturacağız. Genelde çok merak edilen şey şudur: Sünnilikle ilişkilerde bir husumet mi var? Bizim özellikle Sünnilerle ilgili bir problemimiz yok. Kurumsal anlamda ilişkilerimizi de Türkiye'de yasal ve legal olan kurumlarla ilişkide bir beis görmüyoruz.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

TB: Evet, belli kavramsal ortaklıklarımız var. Mesela on iki imam kültü üzerinden var, Kerbela olgusu üzerinden var ve en temelde de Kuran ve İslam'la olan ortak yanımız var. Bunun dışında Şiilikle ortak bir yönümüz yok. Ne içtihadımız uymaz, itikadımız uymaz. Çok ortak yanımız yok ama bu temel başlıklarda var. Ama Alevilik, Şiiliğin bir şubesi değil.

PA: Sizce Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

TB: Bir kere Şiilikle Sünniliğin ayrıştığı nokta, bir iktidar paylaşımı. Hz. Ali'nin peygamberliği ve daha sonra Hz. Ali'nin soyundan gelenlerin bir İslam devleti yapılanmasının içindeki dezavantajlı pozisyonlarından ötürü başlayan bir kavgadır. Ama Şiilik, Sünniliğe göre daha ortodoks bir Müslümanlık pratiğidir. Bu anlamda Sünniliğe yakınlığı bizden farklı değildir. Daha azdır hatta.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

TB: Alevilik İslam'ın içindedir. İslam'la birliktedir. Hatta bizden daha yaşlılara sorarsanız “biz Müslüman değiliz” derler “biz İslam'ız!” İslam bizim algımızda kalu beladan beri der, sonuçta dinler tarihinde İslam'ın da kabul ettiği binlerce peygamberden bahsedilir ve kalu beladan beri Müslüman'ım der. Biz de öyle söylüyoruz. Evet, o ilk aktif olduğu günden itibaren biz İslam'ız, bizim kabul ettiğimiz İslam budur. Müslümanlık, İslam'ın son bin yıldır oluşturduğu pratiklerdir. Bir tane Müslümanlıktan bahsedemeyiz ama bir tane İslam'dan bahsedebiliriz. Bu anlamda biz Müslümanlık pratiğinin dışındayız. İslam özünde ki Kuran'da verilen vahinin o özüne dair durumlarda evet, ama onun dışında Müslümanlıkla ve Şiilikle değiliz. Biz o anlarda onlardan ayrışıyoruz.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

TB: Nusayrilik, İslam içinde bir heteredoks hareket. Gerçekten heteredoks bir yol. Bir merkezin merkezkaçında duran bir hareket. Alevilikle çok ortak yönleri var. Özellikle yaşam ve inanç pratiklerinde gerçekten ortak yönleri var. Mantık olarak da ciddi ortak yönleri var ama sonuçta Nusayrilik bildiğimiz Müslümanlık pratiklerinden ayrılmakla birlikte Sünniliğe bu anlamda İslam'ın heterdoks. Alevilik daha eski bir inanç, daha kadim bir inanç. Nusayri'nin referans noktası Hz. Ali'den başlar. Biz, Hz. Ali'nin var olan tarihsel şahsının da ötesinde tarih dışı bir Hz. Ali referansından yola çıkarız, onlar Hz. Ali'den referans alıp çıkarlar. Veya en azından kapalı bir toplum oldukları için ifade ettikleri budur, biz ifade ettikleri üzerinden kabul ettiğimiz zaman Nusayrilikle elbette ki ayrışmalarımız var. Bir kere çok farklı iki yapı. Nusayrilik daha Müslümanlık içtihadı üzerinden gelen bir şey.

PA: Peki Caferiler?

TB: Onlar Şiiliğin bir kolu. Konuyla ilgili uzmanların Aleviliği özellikle Şiiliğin bir alt kolu gibi kabul etme eğilimleri var. Mesela bu konuma uyan Caferiliktir. Bizimle bir ilgisi yok yani.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

TB: Bizim Arap Alevilerden bolca üyemiz var. Yani belki Arap Alevilerle kök bazında inanca dair belli ayrışmalarımız olsa da en azından kendi dinsel deneyimlerimizde insana ve doğaya yaklaşım anlamında Nusayrilerle ortaklaşabileceğimiz bir sürü yön var. Ayrıca sosyolojik kimlik olarak Nusayrilerle aynı dezavantajlı kimlik grubunda yer aldığımız için çok orta noktamız var.

PA: Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

TB: Akdeniz Vakfı'yla düzenledik ve büyük Alevi kurultaylarında geldiler, kürsü konuşmalarında desteklerini iletiler ve katılımcılar vardı. Nusayrilerle bu anlamda çok çok ortak işlerimiz var. Örgütlerimizle ortaklaşmalarımız var, adetlerimizde var. Gadir Hum Bayramını biz de Alevi örgütleri olarak kendi resmi bayram

protokolümüze aldık ve katılımında da bulunuyoruz bayramlarda. Gadir Hum Bayramı aslında bir Nusayri bayramıdır. Biz onu destekliyoruz. Ama Caferiler ve Şiilerle bu anlamda bir ortak hareket etmemiz yok. Onlar da mesela Muharrem matemini yaşarlar ki biz onlardan farklı oruç tutarız. Mesela Muharrem’de kendine eziyet etme yoktur, kan akıtmak filan zincirle vs. bedensel eziyet yoktur ama en azından aç kalarak matemini yaşama olgusu vardır. Muharrem’in matemini paylaşmak dışında uygulamalarımız çok farklı. Ama tabi ortak bir saygımız var. Kerbela, 12 imam, Ehl-i Beyt gibi konularda kavramsal ortaklaşmalarımız var. Belli ortaklaşmalarımız var ama bu bir pratiğe yansımıyor.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

TB: Mutlaka belli değişiklikler oldu. Sonuçta algı denilen şey iktidarın hegemonya olduğu yerlerde topluluğun kendi anladığı üzerinden oluşturduğu ortaklıkta değil. O yöneten ve yönetilen bir şeydir. Ona bakarsanız mutlaka pozitif şeyler oldu. En azından belki de tarihte ilk kez devlet Alevilere resmi olarak dokundu, resmi olarak muhatap kabul etti, en azından devletin arşivine Aleviler siyasi ve inançsal bir topluluk olarak kaydedildi. Bunun toplumsal yansımaları da oldu. Baktılar, “aa hakikaten bu adamların sorunları var” dendi. İş şu modan çıktı “ben Alevileri severim, Alevi arkadaşlarım bile var”dan çıktı. Bizim bir ihalemiz olmuştu Büyük Alevi Kurultayı’nda, onu da ben yazmıştım “Aleviler vardır ve Alevilik haktır” diye. Bu anlamda Alevi çalıştayları en azından bu olgunun altını çizmesi konusunda pozitif bir sonucu oldu. Ama onun dışında bir şey, sadece muhalif bir söylem olsun diye demiyorum, olmadı. Devlet aslında orada ciddi bir şekilde konuyu sulandırmaya çalıştı. Yok edemediğini, inkâr edemediğini en azından etkisizleştirmeye ve hiçleştirmeye çalıştı, onu da başaramadı. Alevi toplumunun orada ciddi refleksleri devreye girdi. Çalıştayın bundan başka bir pozitif sonucu olmadı. Orada sürekli Alevilere işte sizin dedelerinize maaş verelim, gelin ibadethanelerinizin elektriğini suyunu biz karşılayalım bunu mu istiyorsunuz filan diye çok indirgemeci yaklaşımlarla. Bunları da reddettik.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

TB: Prensip olarak zaten bizim istediğimiz DİB’nin lağvedilmesi. DİB gibi bir kurum laik bir devlette bence olamaz. Ne açıdan olursa olsun. Bir sürü teori var işte Diyanet hiçbir şekilde Türkiye’de Sünniliğin temsilcisi değildir, Türkiye’de bütün dinleri temsil eder filan. Yok böyle bir şey. Fetva yayınlayan bir kurum, artık üzerine tartışmaya gerek yok. Sünni pratiğinin ve mezhebinin düzenleyici kurumudur. Biz, devletin her anlamda laiklik ilkesine aykırı olduğunu düşünüyoruz. Çok üzerinde konuşulmaması gerekiyor. Diyanet’in zaten bize ait Alevilere veya Sünni inanç dışındaki inançlara yönelik herhangi bir hizmeti ve uygulaması yok.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

TB: Herhangi bir adım atılmadı bu konuda. Bu aslında çok da çiğnenen bir sakız. Az gittik uz gittik ama bir arpa boyu yol bile gidemedik. Hala cem evleri bir ibadethane olarak tanınmadı. Davutoğlu döneminde “erkân merkezi” dediler. Aslında o tanımlamanın da Alevilerle bir alakası yoktu. O tanımlama tamamen Sünni tarikat ve cemaatlerin yasal anlamda, mekânsal problemlerini legalleştirmek için üretilmiş bir teminolojiydi. Onun da bizimle alakası yok. Açılım sürecinde özellikle bizi

etrafından dolandırdıkları bir diğer konu tekke ve zaviyeler meselesiydi. Öne çıkarttıkları şey buydu. Özellikle burada Alevileri bir kama gibi kullanmak istediler Cumhuriyet devrimleri ve ilkeleri konusunda. Orada da aslında dolaylı amaç, Sünni tarikatların yasal olarak önünü açmaktı. Bunlar ciddiye alınabilir şeyler değil. Kamuoyunda çok da tartışıldığı için üzerinde durduğumuz konular bunlar ama özü ve esası itibariyle çok ciddiye alınacak şeyler değil. Cami-cem evi projesi oldu. Orada da öyle yok edemezsek böyle yok ederiz dediler. Asimile edelim, cami-cem evi yaparak gidip Alevi mahallesini asimile etmeye çalışıyorlarsa gitsinler Konya'ya da bir cami-cem evi yapsınlar o zaman. Niye Konya'ya yapmıyor veya İstanbul Fatih'te yapmıyor da Tuzluca'yı yapıyor? Toplumsal maliyeti çok yüksek oldu, orada gözünü kaybeden insanlar var. Bugün konuşulmuyor ama ona ortak olan Alevi kurumları var. Ki biz bugün görüştüğümüzde yüzlerine de söylüyoruz en azından çıkın bu konuda bir özür dileyin diye. Çünkü o cami-cem evi projesini gerçekten cemaat yürüttü. Biz de sonuçta belli şeyler duyuyoruz, duyumlar alıyoruz. Bu cemaatin yürüttüğü bir projeydi. CEM Vakfı o projenin paravanıydı. Çok açık yüreklilikle, rahat rahat söylüyorum. CEM Vakfının oradaki dâhili, sadece isim hakkını kullandırttı. O proje tamamen bambaşka bir asimilasyon projesiydi. Konuyu sulandırmak, Alevilerin elde ettiği yasal pozisyonunda olmasa bile meşruiyet anlamında toplumsal olarak elde ettiği kazanımlarını hiçleştirmek için yapılmış bir manevra.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

TB: Şimdi, bir devletin yaygın ve örgün eğitim sistemi içerisinde din olacaksa –ki ben kabul ediyorum- eğitim sistemi bir bütünsel eğer her toplum kendi geleceğini var edebilmek için çocuklarını eğitecekse, din de bunun bir parçasıysa örgün ve yaygın eğitimin içerisinde bir yer alabilir. Ama bu yeri illa zorunlu olarak devlet finanse etmek, organize etmek zorunda değil. Herkes inancına göre –ki eğer Türkiye’de Sünniler çoğunluktaysa ve Sünni bir eğitim vermek istiyorlarsa çocuklarına bunu illa devlet organize etmek zorunda değil. Eğitim müfredatı içinde bir saat ya da program ayırır, orada Sünniler çocuklarını kendi itikadına göre eğitebilirler veya oturup evinde eğitebilirler veya bir din eğitimi vermek zorunda değil insanlar çocuklarına. Zorunlu din eğitiminde Alevilerin çok büyük hasarları var, çok büyük zarar görüyorlar. O, sayısal olarak gördükleri zarar. Ateistlerle kıyaslayalım: Ateistler bu ülkenin vatandaşı değil mi? Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda bir dine tabi olmak gibi bir zorunluluk mu var yurttaş olmak için? Yok. Ona bakarsanız ateistler hiç konuşulmuyor. Bir ateistin kendi inancı doğrultusunda çocuğuna bir eğitim verme ya da hiç vermeme veya inanmama hakkını ihlal ediyor. Ateistleri geçelim, marjinal bir örnek Türkiye’de, marjinal kalıyor sayısal ve istatistiki anlamda marjinal toksa meşruiyet anlamında marjinal değil. Aleviler için bu tam bir felaket, bir kıyım. Kültürel bir soykırımdan bahsedebiliriz. Zorunlu din dersleri Türkiye’de bir kültürel soykırımdır. AİHM’nin bu konuda kararları var, Türkiye’de artık Yargıtay kararlarına kadar indirgeyebiliriz. Ama mevcut AKP iktidarı hala dalga geçer gibi zorunlu din dersini Anayasa Mahkemesi kabul edilemez ve uygulanamaz bulduğunda onlar dört tane zorunlu din dersi yaptılar. Seçmeli dediler, peygamberin hayatı, Kuran eğitimi yok bilmem ne alay eder gibi bir tavır. Ha diyeceksiniz ki bunu devlet anlayamıyor mu? Aslında burada temel konu bunlar değil. Temel konu şu: bir yirmi yıl daha kulağının üzerine yatarak, kural ihlal ederek ısrarla bu kültürel soykırıma devam ettiklerinde, o asimilasyona devam ettiklerinde kazanımları çok

büyük olacak kendi idealleri doğrultusunda. Evet, Alevi toplumu şu anda gerçekten asimile ediliyor. Gerçekten Alevi toplumu inançsal anlamda, kültürel anlamda, sosyolojik anlamda beyni dağıtılıyor. Çünkü her toplum kendi geleceğiyle vardır ve geleceği de çocuklardır. Bizim çocuklarımıza yapılan bir zulüm şu anda. Bizim çocuklarımız evde Alevi, okula gittiklerinde kafalarını önlerine eğmek zorundalar, o kimliklerini hiç ifade etmemek zorundalar. Bu soykırımın dört dörtlük yöntemleri uygulanıyor burada.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

TB: Süreci devletle yürüttüğümüz için ve bütün Alevi kurumlarını da çağırdıkları için çağırdıkları kişiler de hükümetin, cemaatin, şunun bunun kurduğu Alevi örgütleri de dâhil olmak üzere Alevilikle ilgisi olmayan, Alevi topluluğunun sözünü söyleme yetkisi olmayan kişileri mesela ilahiyatçıları çağırdılar. Sizin Alevilik çalışıyor olmanız size Aleviler hakkında konuşma hakkı vermez. Elbette ki bunlarla örtüşemedik. Ama şunu sormaya çalışıyorsanız mesela İzzettin Doğan ve ekolüyle ne yaptınız dersiniz en azından asgari müştereklerimizde cem evlerimizin ibadethane olduğunu, zorunlu din dersleri konusu ve böyle giden bir istekler sıralaması vardır Alevilerin. Mesela bu konularda asgari müştereklerde uzlaştık. Ama tabi ilahiyatçılarla uzlaşma arayışımız bile olmadı çünkü zaten onların o masaya oturmaları biraz tuhaftı. İşi sulandırma gayretinin bir kısmı da buydu. Ne var canım, bunlar da konuyla ilgileniyor dediler. Ben de LGBTİ'nin aktiviteleriyle ilgileniyorum, takip ediyorum, en azından bu ülkede varoluşlarını öğrendik, ya bu adamlar aslında varlarmış ve yok kabule diliyorlarmış ve gerçekten kendi yaşamlarında ciddi acılar yaşıyorlarmış. Bunu fark ettiğimizde biz de ilgilenmeye başladık çünkü ataerkil bir toplumda yaşıyoruz. Ama bu benim gidip KaosGL ile açıklama yapmam veya devletin bu insanlarla konuşurken konunun ilgisidir diye gidip o masaya oturmamı haklı kılmıyor çünkü ne etik ne de bilimsel anlamda doğru.

Interview with Mr. Seyit Karahalil – The Accountant and Member of the Executive Board of Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı

22.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

SK: Aleviliği ben hiç tanımlayamam, tanımlanması da mümkün değil. Bugün önderlere sorun, yazarlara sorun, otuz iki insanla konuşun bu insanların hepsinin ayrı ayrı Alevilik tanımları vardır. Alevilik tarife sığmaz. Evreni tarif edemeyiz. Alevilik bir evrenseldir. Evrensel bir yapıyı tarif etmek mümkün değildir ama bu evrensel yapıyı herkes kendine göre yorumlar, değerlendirir, öyle bir yaşam kurmaya çalışır. Sistem bize “Aleviliği tarif edin” diye sorduğunda aslında bir elbise dikmek istiyor, kendi zihniyetine göre Aleviliği benzetmek istiyor. Onun için mümkün olduğunca bu tariftan kaçıyoruz. Evrensel bir yapıdır, o insanın anlayışına, dünya görüşüne, doğruluk görüşüne göre yaşama dönüştürülür. Alevilik zaten kendi başına bir yaşam biçimidir.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

SK: Aleviliğin temel kaynağı insandır, sevgidir, muhabbetir. Farklı inançlarda –ki bizim Müslümanlıkta da İslamiyet’te de bu böyle- Hak şunu söyler: ben insana şah damarından daha yakıным. Şimdi sizin cemalinize ve gözlerinize bakıyorum, ben orada Hakk’ı görüyorum. Onun için Alevilik açısından baktığınızda insan kutsalıdır. Bir Hak’tır insan, Hakk’ın yaratılmışıdır. Diyor ya, yaratana severim yaratandan ötürü diye, o anlamda Aleviliğin bakış noktasını ve evrenselliğini tamamen sevgi muhabbetine dayandırmak ve insanda aramak gerekiyor. Canlıda aramak gerekiyor. Doğadaki bütün canlıları o sevginin, o muhabbetin içine almak gerekiyor. Ormandaki aslanından kaplanından tutun, ta ki o toprağın altındaki börtü böceğe kadar. Aslında evreni anlayabilsek, dünyanın yasalarını öğrenebilsek, yaşayan canlıları tahlil edebilsek onların yasaları öylesine kutsal ki. Biz akıl hissalarımızı yapmışız ama aslında onlar bizi köreltiyor. Asıl doğanın yasası özgürleştiriyor insanı. Farklı inançlara sahip dostlarımız Kâbe’ye gidiyorlar. Oraya gittiklerinde şeytanı taşıyorlar. Asıl şeytan içimizde. İçimizdeki şeytanı taşıyabiliyorsak, içimizdeki benliği öldürebiliyorsak işte Hakk’a yürüyoruz demektir. Hakk’a ulaşmanın yolu içindeki benliği yok etmektir. Bunu becerebilen insan ancak insan-ı kâmil dediğimiz dereceye ulaşacak merdivenleri tırmanmaya başlayabilir. Bizde dört kapı kırk makam vardır, o dört kapının sonuncusunda insan-ı kâmile doğru adım atıyoruz.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

SK: Bunu tarif etmek çok doğru gelmiyor bana. Alevilik bir yaşam biçimi dedik ya, bunu eğer yaşayabiliyorsan Alevisin. Ben kendimi Alevi olarak adlandırıyorum, bana baktığınızda bu insan Alevi diyorsunuz değil mi? Ama değilim. Aleviliği yaşayamıyorum ki. Sistem, o çarklar, koşullar bana Aleviliği yaşamamın önünde büyük bir engel. Aslında doğuştan mı olunur, sonra mı olunur sorusu tamamen abrasif bir cümle. Aleviliği hissedebiliyorsan, duyumsayabiliyorsan Alevisin. Rahmetli Masuni Şerif’in bir cümlesi vardır: “bana Alevi demişler ben Alevi olamam ki, olsam da bilemem ki.” Bunu çok önemserim. Mahsuni Şerif –ki çok büyük bir ozan, Alevilik adına çok mücadele vermiş- o bile kendini Alevi olarak göremiyorsa bize halt yemek düşer.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

SK: Bir insan nasıl Alevi olmakta zorlanırsa, Alevilikten çıkmak da zordur. Eğer yaşamını ona göre kurmuşsa, kolay kolay Alevilikten çıkamaz, mümkün değil. Siyasi arenada biz bunları çok yaşıyoruz. Adam zamanında sol cenahta mücadele vermiş ama iç gün sonra bakıyorsun sağ cenahta geçmiş. Bunları çok gördük. Şu andaki sistemin içinde de ne yazık ki bunlar var, belirgin halde bize parmaklarını salladılar. Ama Alevilikte böyle değil. Mesela Alevilikte çift eşlilik asla söz konusu değil. Ama Alevi toplumuna baktığınızda bu çark böyle dönmüyor. Onun için Alevi olmak zor diyoruz. Bizi boşluğa iten nokta sistemin ta kendisi. Buna karşı durmak ve bu düzeni değiştirmek gerekiyor. Bunu değiştirmek için illa Alevi olmak gerekmiyor, insan olmak yetiyor. Adam gibi adam olduğunda zaten sistemin çarklarına karşı duruşunu göstereceksin. Yani Aleviliğe girmek için önce ikrar vermek gerekiyor. O ikrar, yüce yaratana yemin edersiniz ya “tövbe bir daha yapmayacağım” diye, işte ikrar budur. İkrar bütün pisliklerden ve lanetlediğimiz şeylerden arınmaktır. “İkrarından döndü” deriz ya, ikrardan dönmek bir anlamda düşkünlüktür.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

SK: Herkes Aleviliği yaşayamıyor. Buna sistem izin vermiyor. Aslında düşkünlük kelimesi çok ürkütücü. Tanrıya karşı, Allah’a karşı nasıl bir suç işliyorsanız, insana karşı da öyle suç işliyorsunuz. Suç işlediğin zaman düşkünsün aslında. İnsan kendi kendini düşkün ilan edebiliyorsa arınabilir. Bir başkasının beni düşkün ilan etmesi çok önemli değil. Önemli aslında, ama ben kendimi düşkün ilan edebiliyorsam başkasının beni ilan etmesine gerek yok aslında. Düşkünlük makamını ne yazık ki kent koşullarında işletemiyoruz. Köy koşullarında bu mümkündü. Köyde yaşamış ve cemlere katılmış biri olarak bunu söyleyebilirim. Köyde bir insanı düşkün ilan edebilirsin, düşkünlüğün koşulları da ağırdır. Düşkünlük ne kadar ağırsa onun koşulları da o kadar ağırdır. O zaman, senin ne davarına ne ekmeğine ne hastalığına kimse yanaşmaz. Malını mülkünü her şeyini satar, o köyü terk etmek zorunda kalırsın. Kimse bıraktığın evi bile satın almaz. O yüzden herkes mümkün olduğunca hata yapmamaya kalkar. Ama kentte öyle değil ki. Kent koşulları buna izin vermiyor. Ama dedik ya, buna rağmen içimizdeki şeytanı ve benliği öldürmek çok önemli. Bunu becerebiliyorsanız kimse sizi düşkün ilan edemez. Düşkün ilan edilmenin makamı cemlerden oluşur, onun oluşabilmesi içinse sizin çok büyük ve affedilmez bir hata yapmış olmanız gerekiyor. Bu ne olabilir, namusa göz dikmek, bir başkasını katletmek... Bunlar sizi düşkünlüğe götürür. Diyelim birinin parasını aldınız ama zamanında ödemediniz. O zaman sizi cemde dara çekerler. Darda sizi sorguya çekerler, yeni bir tarih verirler, o tarihte borcunu ödersin ve birbirinizle kardeş olursunuz, yine arkadaşlığınız sürer. Bunları işletmek ve devreye sokmak çok kolay değil.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

SK: Yoldur. Alevilik bir yoldur, bir yaşam biçimidir, bir insan-ı kâmil olma mertebesidir. Alevileri birbirine bağlayan en önemli şeylerden biri musahiplik olgusudur, cem olgusudur, doğaya bakıştır. Bir ağaca, bir çiçeğe, bir insana nasıl bakarsan, kendine Aleviliğin yolunu öyle çizmiş olursun. Bizde yol çok uludur, o yolda yürüyen insanlar derler ki “gönül kalsın, yol kalmasın.” Yolda birçok arkadaşınla yürüyebilirsin, o yol bizim bildiğimiz patika veya asfalt yol değil. Bu bir inanç yolu. O yolda seninle birlikte nefesinin sonuna kadar yürüyen insanlar da olabilir, senin ayağına çelme takmak isteyen insanlar da olabilir, yolda yorulup ben artık gelmiyorum diyenler de olabilir. O yolda asıl kişi seninle el ele yürüyen insandır. Yol bir idealdir aslında bir amaç değil. O yolda yürümek seni ideale götürür. İnsan-ı kâmil diyoruz, Hakk’a ulaşmak diyoruz ya, işte bizi oraya ulaştıracak olan o inançsal yoldur.

PA: Derneğinizin / Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

SK: Bir çok Alevi kurumu var ve bunların yol yürüme şekilleri, meseleye bakışı var, algılayışı var. Önemli olan şu, sürekte ayrılabiliriz. Sürek bin yol bir deriz ya, sürekte ayrılabiliriz. Önemli olan yolda birlikte olabilmek. Sistem geçmiş zamanlarda önümüze çalıştaylar koydu. Bu çalıştaylarda pek çok kurum baktığı yerden aynı şeyleri görebildi ama birçok kurum da o noktayı hiç göremedi, o yolda bizimle birlikte yürümedi. Bu bizim zafiyetimizden değil, bu yolda adım atamamızın nedeni sistemin bizi farklı kulvarlara sokmasından kaynaklıydı. Biz sisteme hep direnç

gösterdik, başkaları sistemi özellikle desteklemek adına geri planda kaldılar. Biz şu andaki düzene bozuk düzen diyoruz. Pir Sultan Abdal'ın çok önemli bir sözü vardır: bozuk düzende çark olmaz der. Aslında diyor ki, bulunduğunuz düzen bozuk olabilir, önemli olan bu düzende sağlam çark olabilmektir. İşte biz HBVAKV olarak diğer yoldaşlarımızla birlikte bu bozuk düzende sağlam çark olmaya çalışıyoruz. Bu amaçlardan bir tanesi 1) Alevilerin eşit yurttaş olabilmesi 2) Demokrasinin ve laikliğin veya hukukun bu düzende tam işler hale gelmesi. Bunu isterken sadece Aleviler için istemiyoruz, bütün ezilen halklar için istiyoruz, bütün ezilen, horlanan, ötekileştirilen dostlarımız için istiyoruz. Zaten şurada bir yangın varsa bizim burada ona seyirci kalmamız mümkün değil. O yangından kurtulan yarın bir gün senin karşına çirkin bir suratla çıkıp hesap soracaktır. Onun yüzüne bir daha bakamazsınız, çünkü dönüp sen de seyrediyordun diyecek. O yüzden bütün insanlarımızın eşit yurttaş olmasını arzuluyoruz. Herkesin karnı doysun, tok olsun istiyoruz, herkes eğitimde fırsat eşitliğinden faydalansın istiyoruz. Amacımız tüm insanlığın bu bozuk düzenden kurtulması. Bu yönde de HBVAKV adım atmaya çalışıyor canlarıyla birlikte. Tek cümleyle özetlemek gerekirse biz istiyoruz ki bu ülkedeki ve tüm dünyadaki insanlar musahip olsunlar. Musahiplik çok önemli bir olgu. Bu şöyle bir şey. Ben burada cam bardakla çay içiyorum, size karton bardak verdim. Bu musahiplik değildir. Ben cam bardakla içiyorsam benim musahibim de cam bardakla içecek. Ben akşam nohut yiyorsam, benim musahibim sadece çorba içerek yatamaz. Musahibimse buna izin vermemeliyim. Ben bu havayı teneffüs ettiğim kadar musahibim de etmeli. Benim üç liram varsa musahibimin bir lirası olamaz. Ben üç lirayı tamamlayarak onun bütçesine eklemeliyim. İşte eşitlik budur. Siz kadınsınız, ben erkeğim. Sizinle benim aramda sadece cinsiyet farkı var. Başka hiçbir fark olmamalı, olamaz da. Çünkü siz bir insansınız her şeyden önce. Bu dünyada siz benden fazla nefes aldınız diye düşünmem asla.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

SK: Demin o saydığınız Pir Sultan ve AKD arkadaşlarımızla bakış açımızda hiçbir farklılık yok. Biz aynı yolun yolcusuyuz. Süreğimiz de bir yolumuz da bir. Ama Ehl-i Beyt Vakfıyla CEM Vakfına baktığınızda çok farklı. Bunlar, Aleviliği düzene yamamaya çalışıyorlar. Biz de diyoruz ki Aleviliği bu düzene yamamayın. Alevilik kendi başına bir evrensel yaşamdır. Evrensel yaşamın da tanımı az önce yaptığım gibidir. Demin anlattığım gibi, eşit yurttaşlık. Biz bu ülkede eşit yurttaş olmak istiyoruz, özgür olmak istiyoruz, hukukun tüm kurallarıyla işlemlerini istiyoruz. Ama öbür taraftaki arkadaşlarımız adeta Aleviliği Diyanet'in içine hapsetmeye çalışıyorlar. Gâvurun ekmeğini yiyen gâvurun kılıcını çalar derler ya, siz eğer Aleviliği devletin içine hapsederseniz onun emrinden, onun talimatlarından asla dışarıya adım atamazsınız çünkü sizi besleyen odur, siz artık orada özgür değilsiniz. Biz kollarımıza ve bacaklarımıza prangalar vurulsun istemiyoruz. İnsan özgürse özgür düşünebilir, özgür değilse asla aklını kullanamaz. Yüce yaratan diyor ki ben size akıl verdim daha ne istiyorsunuz benden, bırakın beni sürekli çağırmayın diyor. Tüm insanlık özgür olsun, sadece kendimiz için istemiyoruz.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

SK: Demin saydıklarım: Ehl-i Beyt Vakfı ve CEM Vakfı. Bir şey daha söyleyeyim. Bu ülke tarihinden bu yana hiçbir zaman katliamlarıyla yüzleşmedi. Çok uzağa

gitmeyin, 93 Sivas katliamı, Maraş katliamı, Çorum katliamı, Gazi katliamı, Gezi katliamı. O kurumlara bir sorun, hiç Sivas anmasına, Maraş anmasına gitmişler mi? Sivas'ın yolunu bilirler mi seyahatlerinin dışında? Maraş'ın yollarını bilirler mi, Çorum'un yollarını bilirler mi? Biz buralarda birlikte olmak istiyoruz. Alevilerin en büyük handikabı kimdir biliyor musunuz? Ehl-i Beyt filan değil, CEM Vakfı. O İzzettin Doğan dedemiz, hukukçumuz, profesörümüz eğer bizim yanımızda olsaydı bu kurumun ve diğer Alevi birleşenlerinin yanında olsaydı bu düzen böyle sürmeyecekti. Böyle bir acımız var ne yazık ki.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

SK: Buna tam olarak evet demek mümkün değil, herkesin bir bakış açısı var, bir sorgulama biçimi, bir yüzleşme biçimi var. O biçimlerde ayrı düşünüyor ya da ayrı bakıyor olabiliriz. Bizim Pir Sultan'la da, AKD ile de ABF ile de zaman zaman bakış noktalarımız farklılaşabilir. Ama biz onlarla oturup konuşabilecek, kolektif aklı ortaya koyabilecek zekâyâ sahibiz.

PA: Hiç ayıldığınız noktalar var mı?

SK: Biliyorsunuz ki biz yeni bir yönetimiz. Bu sebeple geçmişte neler yaşandı ya da yaşanmadı, buna yorum yapmak haddimize düşmez. Yalnız biz bugüne kadar hiçbir zaman “bu öneriniz çok şık değil” diye bir cevapla karşılaşmadık. Onların getirdiği önerilere de “bu olmaz” demedik. Ama süreç içerisinde ayrı düşündüğümüz noktalar olabilir. Bundan daha doğal ne olabilir ki? Ki zaman zaman bunları yaşıyoruz. Bunun örneklerini şimdi sizinle paylaşmanın çok doğru olmayacağını düşünüyorum ama bunları oturup konuşup ortak bir harekette bulunabiliyoruz. Önemli olan da bu zaten. Biz zaman zaman ailemizde de çelişkilere düşüyoruz ama süreç içerisinde bunlar aşıyor.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

SK: Tabi ki. Büyük kurum olarak değil ama küçük kurumlar var. Diğer demokratik kitle örgütleri, sivil toplum örgütleri ve sendikalarla zaten düzenliyoruz. Onun dışında bizim köy derneklerimiz var, onların birleşik yapıları var, federasyonlar, konfederasyonlar. Bunlar genelde Alevi unsurlu yapılar. Onlarla birlikte hareket etmeyi becerebiliyoruz.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

SK: Sünniliğin referans noktalarını söylemek haddimize değil. Onların kendine has inancı, onlar nasıl inanıyorsa öyle yaşıyorlar. Biz de ona eyvallah diyoruz, şu doğrudur şu yanlıştır deme lüksümüz yok. Biz nasıl Aleviliğe gömlek biçilmesine karşıysak, Sünniliğe de gömlek biçilmesine karşıyız. Ancak şunu söylemekten çekinmeyeceğim, Sünni dostlarımız var, onlarla birlikte yemek yiyoruz, muhabbet ediyoruz ancak insanların yaşayamama problemi var. Biz nasıl Aleviliği yaşayamıyorsak, Sünniliğin de yaşayamama problemi var. Çünkü devletin, sistemin laik olmamasından kaynaklı bir sıkıntı var. Bugün Diyanet denilen koskoca bir yapı var, bütçesi 5-10 bakanlığın bütçesinden fazla ve orada şeyhülislam gibi fetvalar veriliyor. Şöyle yapacaksın, böyle namaz kılacaksın, dizini şöyle koyacaksın, abdestini böyle alacaksın diye fetvalar veriliyor. Nasıl zamanında “katli vaciptir”

fetvaları veriliyorsa, bu arkadaşlarımız öyle fetvalar veriyor. Onlar da özgür bir şekilde yaşayamıyorlar ki Sünniliklerini. Bırakın herkes arzu ettiği şekilde yaşasın, bunu düzenlemek sizin haddinize değil. Siz kendinizi Allah'ın yerine koyamazsınız. Yaşar Nuri Öztürk'ün çok önemli bir lafı var, Kuran ile Allah'ı aldatmak der. İşte Diyanet bunu yapıyor. Kuran ile Allah'ı aldatıp, dini insanlara empoze etmeye çalışıyor. Ben çocuğuma Aleviliği öğretmem, benim çocuğum benim hayatıma bakar, bu yapıların içine girer öğrenirse öğrenir. Öğrenmezse eyvallah. Ama benim yaşamıma, duruşuma bakar ve böyle yaşayıp yaşamayacağına karar verir. Ben kitap okuyorsam çocuğum okuldan geldiğinde, babam okuyor der ve kendi de okumaya çalışır. Bırakın insanlar nasıl inanıyorsa öyle yaşasın. Sizin cennetiniz cehenneminiz olabilir, yarın cennete gidecek de o, cehenneme gidecek de o. O cehenneme gittiğinde Diyanet İşleri Başkan gidip onu cehennemden çıkaracak mı? Sokakta insanlar aç, biz burada aş evi kurduk insanlar ihtiyacı olduğu için akın akın buraya yemek yemeye geliyorlar. Sen orada o kadar trilyonu sağda solda adamlara dağıtıyorsun. Alevilerin vergileriyle imamlarına bedel ödüyorlar. Aslında doğru Müslüman olsalar, bunun haram olduğunu anlarlar. Bu yapıyı tasvip etmiyoruz. İstedğimiz tek bir şey var. İnsanları bırakın özgür yaşasın, inancına özgürce sahip çıksın, nasıl biliyorsa öyle yapsın. Bunun hâkimi sen olamazsın. Bunun bir tek hâkimi vardır, o da öbür dünyanız varsa. Bizim için öbür dünya yoktur, bu dünya esastır. Çünkü insan bu dünyada yaşıyor, öbür dünyada öldün zaten. Ben bu dünyada yaşayan insana hizmet ediyorsam asıl insanım. Biz ölümlerimizi bile rahat göremiyoruz. Alevi erkânına göre Hakk'a yürümüş dostlarımızı kaldıramıyoruz. Bunu yapmaya katlığımızda bütün Aleviler böyle mi yapacak? Hayır. Elli gün önce babam rahmetli oldu, cem evinden kaldırdık babamı. Sazlarla, deyişlerle kaldırdık. Sonra Facebook'ta bir arkadaşım yayınlamıştı, altına hemen biri yazmış "Yezidçe davranıyorsunuz" diye. İstemiş ki Arapça dualarla kaldıralım. Anlamadığım bir dilde nasıl olacak o? Şimdi siz bana İngilizce bir şey söyleseniz ben anlamam ki, aval aval bakarım. Biz de işte Arapçaya aval aval bakıyoruz. Anlamadığım bir dil ne zekâ verebilir, ne anlatabilir? Akıllı olan kendi aklını, daha akıllı olan başkasının aklını kullanır. Bırakın zekâmızı kullanalım ya. Ben Hakk'a yürüyen babamı bir Alevi olarak Alevi erkânına göre Hakk'a yolcu etmişsem, sırlamışsam, buna laf etmek kimsenin haddi değil. Peki, sen bana bunu yapıyorsun. Camiden kaldırılan cenazeye de iki laf etsene? Edemez. Böyle bir pozisyon işte.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

SK: O kadar çok farklılıklar var ki. Yaşamdan bahsettim size. Biz cemlerimizde kadın erkek niyaz eyeriz. Halaylarımızda kol kola halay çekeriz. Bizim halay çekişlerimiz bile bir başkaldırıdır aslında. Ama Sünni dostlarımıza bakıyoruz, ibadetlerinde bile yan yana olmayanlar aile hayatında nasıl yan yana oluyorlar onu anlamakta zorlanıyorum. Kadına saçı uzun akı kısı derler. Bizde tek eşlilik esastır, onlarda çok eşlilik. Bir kere kadın, kadın değildir. Kadın onlar için bir hizmetkârdır. Ha demokrat düşünen, sosyalist düşünen Sünni arkadaşlarımız böyle düşünmüyor. Ama eninde sonunda geldikleri nokta orası olacaktır bu inançtan kurtulmadıkları sürece. Başkalarının inancına laf ettikleri sürece aslına döneceklerdir. Biz aslımızdayız. "Dönen dönsün, biz dönmezsek yolumuzdan" diyenlerleyiz.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

SK: Sünni dostlarımızın olması bize rahatsızlık vermez. Bizi tek rahatsız eden nokta sistemin Sünni bir düşünceyle yönetiliyor olması. Bu sistem ne yazık ki sadece Sünniliğe hizmet ediyor. Bakın bizim cem evlerimiz hala yasal bir statüye kavuşmadı. Camilerin elektrik paraları devlet tarafından karşılanıyor ama biz çatır çatır buna bedel ödüyoruz. Suları devlet tarafından karşılanır, biz çatır çatır bedel öderiz. Binalarını, lojmanlarını devlet yapar ama biz kendi ibadethanemizi kendimiz yaparız. Kaldı ki Serçeşme'ye şu an biz ücretli giriyoruz, bedel ödeyerek giriyoruz. Orası bizim Serçeşmemiz. Bizim bütün derdimiz sistemle, Sünni dostlarımızla değil. Biz Sünni dostlarımızla adam gibi yaşamayı beceririz, onlar da bizimle adam gibi yaşamayı becerir yeter ki devlet bize silahını döndürmesin. Biz bu sistemin demokratik olmasını istiyoruz. Sünni arkadaşlarımızla asla bir derdimiz olmadı, olamaz da. Bir Sünni dostumuz gelip röportaj yapmak isteseydi seve seve yapardık. Bu düşüncelerimi aynen o arkadaşına da aktarırdım. Çünkü biliyorum ki onun da içi yanıyor. Bakmayın siz bugünkü Sünni dostlarımızın ibadetlerini rahatça yapmalarına, özgür olduklarını düşündüklerine. Onların da bir tarafı aksak ama bunu görmek istemiyorlar.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

SK: Demin anlattığımdan çok farklı değil. Biz Sünniliği asla karşımıza almayız, ona gömlek biçmeyiz, ona şuran noksan şuran fazla demeyiz. O bizim için bir inançtır, biz ona sadece saygı duyarız. Ona inananın bakışı önemlidir, bizim değil. Biz Sünni bir dostumuzun cenazesi için camiye de gideriz. Ama Hakk'a yürüyen birçok canımız camiye değil de cem evine geldiğinde birçok devlet erkânı gelmeye yanaşmamıştır. Gelmez. Niye? Çünkü orada dualar Türkçe'dir, Arapça değil.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

Bir dernek, bir yapı tamamen Sünni ideolojinin üzerine kendini oturtmuşsa bırakın onlarla bir araya gelmeyi, aynı ışığın altında buluşamayız. Çünkü orası karanlık bir noktadır. İşte gördük, 15 Temmuz'u yaşadık, Fetullah Gülen'i gördük. Onu bırakın, başka birçok cemaat var Sünni ideoloji üzerine oturmaya çalışan, şeriatın üzerine oturtmaya çalışan. Onlarla bizim bir araya gelmemiz mümkün değil.

Sadece cemaat olarak değil, herhangi bir kurum, akademisyen veya ilahiyatçı da olabilir. Onlarla biz bir araya gelmekten kaçınmayız. Akademisyenlerin, ilahiyatçıların düşüncelerine son derece ihtiyacımız var. Onların düşüncelerini bilmeden bizim akademisyenlerimiz üretmez ki. Biz akıl almaktan kaçmayız, herkesin aklına ihtiyacımız var. Önemli olan bu akılları bir potaya toplayabilmek ve oradan bir meşale yakabilmektir. Biz o meşaleyi yakabiliyorsak, karanlıkları aydınlatabiliyorsak bu en önemli mücadeledir.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı? Ya da farklılıklar?

SK: Çok farklılıklar var, hiç benzerlik yok. Bakın, Sünni ideolojinin Şiilikle çok benzer yanları vardır. Ama bizimle hiç alakası yoktur. Hiçbir yönden uyuşmayız. Ha şu vardır, Ehl-i Beyt sevgisi, on iki imamlar sevgisi, Ali sevgisi. Orada buluşuruz. Ama bizim Ali'miz gönlümüzdeki Ali'dir, on iki imamlar yine bizim gönlümüzdedir. Bizim için burada esas olan Hz. Hüseyin'in direncidir, mücadelesidir, duruşudur, biat

etmeyiştir. Bunu çok önemseriz. Hz. Ali'nin adaletsizlikle karşı karşıya kalmıştır, hakkı yenen bir mazlum durumuna düşmüştür. On iki imamlar Kerbela'da Yezid tarafından katledilmişlerdir. Bizim onlara sevdamız buradadır. Bizim Soma'daki madencimiz nasıl yüreğimizi yakıyorsa, Kerbela'da on iki imam da aynıdır. Hiç fark etmez. Bugün Soma'daki o insanların hakkı nasıl yeniyor, verilmiyorsa Hz. Ali'nin durumu da aynıdır. Biz onlara öyle bakarız. Biz şekilciliğe önem vermeyiz. Birileri görsün diye namaza koşmayız, birisi görsün diye oruç tutmayız. Biz hiçbir zaman hiçbir çocuğumuza oruç tutacaksın dememiştir. Size bir gerçeği söyleyeyim, bize bir Sünni kızımız gelin gelmişse o bizim için tanrının bir emanetidir. Ama bizim Alevi kızımız bir Sünni'ye gitmişse onu Müslümanlaştırıp, Sünnileştirmek de onlar için tanrının bir emridir. Biz ona emanet olarak bakarız, onlar onu Sünnileştirmek adına olanca güçleriyle yüklenmeye çalışırlar. Sünnilik, Şiilik bunlar aynı kapıya çıkarlar.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

SK: Aleviliği İslam'ın içinde mi dışında mı diye tartışmak aslında tam da sistemin istediği bir şeydir. Mümkün olduğunca bu soruyu sormamak, kaçınmak gerekiyor çünkü Alevilik evrenselidir. Evrensel bir yapıyı götürüp başka bir şeyin içine oturtmak son derece sakıncalıdır. O yüzden bırakın Aleviliği, kendini nasıl özgür hissediyorsa öyle yaşasın. Nasıl inanmak istiyorsa öyle inansın. Kuşlar nasıl doğada özgürce uçuyorsa Alevilik de öyle özgür uçuyor. Aleviliği bulmak için süzülerek geleceksin, sürünerek değil. Tabi "namaz da bizim, niyaz da bizim, Kuran da bizim" diyen arkadaşlarımız da çıkacaktır. Biz onlara kaptırmışız. Derken haklı da olabilir, ancak onun haklı olabilmesinin bir tek gerekçesi olabilir. Biz Kuran'ı bile Aleviliğe göre yorumlarız, İslamiyet'i Aleviliğe göre yorumlarız. Kuran'ın da İslamiyet'in de emirleri vardır. Bizim Aleviliği anlayış biçimimizle o emirler uyuşmaz mı? Uyuşur. Hristiyanlıkla da uyuşur, Zerdüştlükle de uyuşur. Ama önemli olan bunun mantığını ve aklını sorgulamaktır. Aklını tespit edebiliyorsan, orada onunla birliktesin.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

SK: Onların bakışına da saygı duyuyoruz, onlar da kendi inandıkları şekilde yaşamaya ve ibadet etmeye çalışıyorlar. Ama bir araya geldiğimizde de dilimiz döndüğünde anlatmaya çalışırız. Onlar da bize soru sorduğunda meselenin özü ne ise biz de dilimiz dönüyorsa anlatırız. Aynı dili konuşuruz, ama aynı dilden konuşamayız. Aynı dili konuşmak farklı, aynı dilden konuşmak farklı. Aynı dilden konuşuyorsak eyvallah, konuşuruz.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

SK: Bizim 44 tane şubemiz var ve bu şubeler farklı yörelerde. Bu yörelerde Nusayri olan arkadaşlarımız da vardır, Sünni olan arkadaşlarımız da vardır. Hiç fark etmiyor bizim için. Bizim kapımızı çalan herkes candır, biz hiçbir cana git demeyiz. Biz bu kapının eşiğinde bekçiyiz. Bizim görevimiz kapıyı kim çaldıysa açmaktır. Bizim rızalık şehri vardır biliyorsun, çok önemlidir. Rızalık şehrine birinin yolu düşüyor, karnı acıkıyor fırına gidiyor. Ekmek istiyor, cebinden para çıkarıyor diyorlar ki hayır olmaz. Neden diyor, bekle diyorlar. Birilerini çağırıyor, alın bunu pirlere götürün

diyor. Pir deyince adam saray gibi bir yere götürecekler beni diye düşünüyor. Götürüyorlar bir ev, çulları sermişler aksakallı 5-6 kişi oturmuşlar muhabbet ediyorlar. Adam şaşırıyor, niye getirdiniz diye soruyor, yabancı diye getirdik diyorlar. Götürün aş evine, yesin içsin karnını doyursun gezsin diyorlar. Bir süre sonra canı sıkılıyor ve gitmek istiyor. Diyorlar ki hayır gidemezsin. Burası rızalık şehridir. Sen burada yedin, içtin, gezdin ama emek ortaya koymak zorundasın. Çalışıyor, çalışırken bir kıza âşık oluyor. Kızla buluşacağı zaman kıza jest olsun diye bir nar koparıyor, koparırken ağacın da dalını kırıyor. Kıza götürüyor, veriyor. Kız kabul etmiyor. Diyor ki, benim canım istese ben o ağaçtan zaten alırdım, sen ağaçtan bu narı koparırken o dalı kırmışsın. Benim seninle evliliğim söz konusu olamaz diyor ve adam şehri terk edip gidiyor. Burada vurgulamak istediğim nokta şu. Biz bir ağacı keserken bile rızalık alırız, cemlerimizde kurban kesmeden önce rızalık alırız. Bizim burası rızalık kapısı, isteyen gelir. Kalan kalır, kalmayan da terk eder.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

SK: Hayır. Alevi açılımı devletin kendine göre ortaya koymaya çalıştığı Alevilere bir kapı açmış gibi göstermeye kalktığı bir olaydı. Aslında kendi istekleriyle olmadı. AB'ye girmek istiyorlardı, AB de insan haklarına kıymet veren bir yapıdır. Azınlıklara hak verilmesi gerekiyordu ki biz kendimizi asla azınlık olarak görmüyoruz. Biz bu ülkenin bir Sünni kadar vatandaşıyız. Böyle bir yola girdiler ama bu yolda direnci görünce kendi istediği gibi yürütemeyeceğini anladı ve bıraktı. Burada devlet kendine göre ne elde etti? Devlet mehter takımı gibidir, iki ileri bir geri adım atar. Orada bir şey bulursa hapseder, bulabilirse bir süre kendi başına bırakır ama gözü hep üzerindedir. Sistemin bize bakışı da budur. Bu açılım ne bizi Sünni dostlarımızla karşı karşıya getirir ne de çatışmaya sokar. Biz Sivas katliamını yaşadık, Kerbela katliamını yaşadık ama bugüne kadar zerre yüreğimiz kirlenmedi. Bundan iyi vatandaş olur mu? Biz böyle vatandaşız işte. Biz sadece sisteme ve düzene baş kaldırdık. Onun dışında hiçbir cana baş kaldırmadık. Kaldırmamız da mümkün değil, çünkü bizim için insan tanrıdır.

PA: Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

SK: DİB Alevilerin içinde büyüyen bir ur. Kansere dönüştü, yiyip bitiriyor bizi. Bütçesiyle, yobazlığıyla, şeriatıyla, insanları karanlığa doğru itişiyse bu ülkeyi yiyip bitiriyor. Onca densiz laf ediliyor, bunların hepsine kulak tıkıyor. Niye? Çünkü o densiz lafları edenler kendi arkadaşları. Diyanet'in kendisi zaten başlı başına bu ülkeye büyük bir bela. Bu oradan sökülüp, alınmalı. Bizim zaten isteğimiz DİB'nin kaldırılması. Köylerimize zorla cami yapılmasın, zorunlu din dersleri kaldırılсын, herkes eşit yurttaş muamelesi görsün, hukuk tüm kurallarıyla işlesin. Biz çok şey istemiyoruz, 5-6 tane madde. Bunları da sırf kendimiz için istemiyoruz, tüm bu ülkede yaşayanlar için istiyoruz. Nusayrısı, Yazdisi, Hristiyanı, inanmayan, Sünnisi, Alevisi için istiyoruz. Bu ülkede kim nefes alıyorsa o insan özgür olmalı. Bu ülke demokratik bir sistemle yönetilmeli, laiklik sonuna kadar işlemeli, bu devlet insanlarına öcü gibi bakmamalı, yolunacak tavuk gibi bakmamalı. Bizi beslemeli ki biz de yumurta verelim. Bizi keserse yumurtayı kimden bulacak? Kesmeye devam ediyor. Niye? Çünkü arkadan kendi nesillerini yetiştiriyor.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

SK: Biz sürekli meseleleri hukukun içinde halletmeye çalışıyoruz. Hukuksal anlamda hangi kapı varsa onu zorluyoruz. Hiçbir kapı bize ne yazık ki ışık tutmadı. Bunu Avrupa'ya kadar götürdük. Ne işimiz var bizim orada ya? Buradan sonuç alamadığımız için oraya gittik. Orası bizi haklı buldu ama sistem bizi hala haklı bulmuyor. Sistem direliyor, onlar direttikçe biz de direteceğiz. Cem evlerimiz bu ülkenin sistemi tarafından tanınmak zorunda çünkü biz burada fiilen ibadet ediyoruz.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

SK: Zorunlu din dersleri bu ülkenin karabatağı. AİHM kararları olmasına rağmen biz Aleviler hala çocuklarımızı zorunlu din derslerine tabi tutturuyoruz. Birkaç dostumuz itiraz etti, mahkemeye verdi. Yerel mahkeme de evet, zorunlu din dersi yanlıştır dedi ama büyük birçoğumuzun çocukları hala böyle bir yapının içerisinde yok olmaya çalışıyorlar. Devlet bizi Sünnileştirmek için olanca gücünü ortaya koyuyor. Diyor ya birisi “kindar ve dindar gençlik” diye. İşte bizim çocuklarımız şu anda hem kindar hem dindar olmakla karşı karşıyalar. Biz buna karşı çıkıyoruz ama bu karşı çıkış sadece bizimle olmamalı. Diğer Sünnilerin çocukları da Alevilerin çektiği kadar çekiyor, hiç farkında değiller. Bugün İŞİD'e koşup gidenler nereden koşup gidiyor zannediyorsunuz? İnsan ne kadar özgürse, verilen eğitim de o kadar özgür olmalı. Bugün biz felsefeyi, matematiği, kimyayı dışarı attık. İnsanın aklını matematik çalıştırır. Biz sorgulamayı, soru sormayı unuttuk. Bir insanın soru sormasından ne kadar akıllı olduğunu anlarsın. Bizi şu anda uyutuyorlar.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

SK: Biz yeni bir yönetimiz. Süreç içerisinde arkadaşlarla ayrı düştüğümüz bir konu olmadı. O iki kurumu hep kenara bırakıyorum.

Interview with Mr.Zeynel Can– The Secretary of Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı

25.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

ZC: Hangi inancı tanımlarsanız tanımlayın bana göre filin kulağını, hortumunu tanımlamak gibi bir şey ama geniş anlamda tarihten ziyade Alevilik özü itibariyle Bâtını bir inanç. Yani şekilden hareketle öze giden değil, özden hareketle şeklini şemalini belirleyen bir inançtır. Denir ki, asıl olan insanlıktır, asıl olan vicdandır, asıl olan barıştır. Bununla ilgili, buna ulaşmak için ritüeller ne olmalıdır. Yani şekil buna göre vücut bulur Alevilikte. Bir teolog olarak konuşmuyorum, Alevi uleması olarak da konuşmuyorum ama yine de yılların içinde sohbetler, okumalar filan özet olarak dinin tanımını bu. Bâtını bir inanç, öze, insanın, doğanın, hayatın yaşamına doğayla ilgili konularda içsel ve öze dair bir noktadan hareketle kendi ritüelini, inancını ve sistematüğini oluşturmuş bir inançtır.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

ZC: Aleviliğin referans noktaları bir kere mitos olarak Kırklar Olayı çok temeldir Alevilikte çoklukta birlik, birlikte çokluk anlamında. Bütün insanları bir gören, bir derken herkesi eşit görüyor anlamında değil, bu yolu yürürken özellikle şey anlatılır ya Hz. Muhammed'in Miraç'a gittikten sonra dönüp Kırklar'ın kapısını çalması, orada peygamber olarak kapıdan içeri girememesi dönüp gelip tekrar kendi unvanını açıkladıktan sonra girememesi, en son "ben fakir Muhammed" dediğinde içeri alınması olayı. Bu şudur: dünyevi mevki ve makamdan arınması, herkesin kendi kemaletiyle var ettiği, benliği ve egosunu kontrol ettiğini, yeri geldiğinde ezdiğini anlatan bir mitostur Alevilik açısından ve aynı zamanda bir "rıza şehri" kavramı bana göre Alevilikte çok temeldir. Rızalık olmadan, bir gönül uzlaşması olmadan, mecburi bir konsensustan bahsetmiyorum. Yani insanlar öyle bir kemalet noktasıyla gitmeliler ki burada paylaşılan ve yapılan her şeyin bir gönül rızasıyla olması gerekir diye düşünüyorum.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

ZC: Soydan gelme ve sonradan olma Alevilik meselesi çok tartışılır. Bir inanç kendini felsefe ve teolojik anlamda evrensel bir inanç olarak ifade ediyorsa, sonradan Alevi olmak mümkün. İki koldan yürümüştür Alevilik esas olarak. Kırsalda daha çok soydan gelerek, dedeler üzerinden talipler bağlantısı bu daha çok Doğu Anadolu ve kırsal Aleviliktir. Burada bir soya bağlılık anlamında anadan babadan doğma bir Alevilik hâkimdir ama dergâhlar üzerinden özellikle Alevi-Bektaşî dergâhları üzerinden kent Aleviliğinde dergâha dâhil olanın yol ikrar vermesiyle Alevi olması mümkün. Nitekim bugün Balkanlardaki, Trakya'daki, Akdeniz deki bir çok dergahın talipleri, müritleri yol yürüyenleri herhangi bir inançtan veya soydan gelmiş olmalarına rağmen dergaha bağlılıkları ile Aleviliğini ve Bektaşiliğini ilan eden insanlar. Burada da kimsenin onlara bir şey deme hakkı yok, niye yola girdin, niye yola yürüyorsun demez. Diyenleri o inancın bağnaz tarafını savunanlar için söylenebilir. Aleviliğin felsefesi ve özü açısından böyle bir şey söylenemez.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

ZC: Alevilik önce ikrardır. Şöyledir –geleneksel Alevilikten bahsediyorum- bir dergâha veya bir pire bağlı olmak, ikrar vermek yani "öl ikrarı verme, öl ikrarından dönme." Elli kere düşüneceksin, bin kere tartacaksın sonra ikrar vereceksin. Alevilikte ikrardan dönmek şu anlamdadır: böyle bir hakkı vardır, terörize etme, başkasının hakkını yeme konusunda cezalandırma yoktur ama o artık toplum nezdinde itibarsız bir adamdır. Özellikle geleneksel ve kurumsal Aleviliğin olduğu yerlerden bahsediyorum, şimdiki Alevi kurumlarının hem Osmanlı'dan hem Cumhuriyetten gelen tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla kurumsallığını büyük oranda yitirmesi, kırsaldaki Alevilerin kentlere, metropollere ve Avrupa'ya göç etmesiyle kurumsal yapısının bozulmasından sonraki Alevilikten bahsetmiyorum. Ama geleneksel Alevilikte ikrar verdiği an Alevisin artık. Anne babadan doğmuş olsa bile ikrar vermemişse, bağlılık beyan etmemişse –ki bu bağlılık karşılıklıdır bir tarafa itaat değildir. Teslim olan teslim alınmaz. Karşılıklı bir teslimiyettir, rızalıktır ve bir yol yürür. Bu yoldan dönen kendi yolunu başka türlü çizer. Ama bir de Alevilikten yoldan çıkmanın düşkünlük dediğimiz olayı var. Temel olarak şudur: hakikaten o toplum içinde belli kurallar vardır ahlaki, duygusal, ailevi ve bunlar toplum nezdinde her yıl görgü cemiyle bir nevi gönüller birdedir. Özellikle kırsalda

ve dergâhta yapılır. Toplananlar önce pire rızalık verir. Bu cemi yapmaya yetkili olup olmadığı için rızalık ister, ondan sonra yürütür. Bu cemi de yapmaya yetkili olduğu için değil, toplum adına bir hakem gibi yürütür. Orada haklı, haksız bir helalleşme olur. Ama belli suçlar vardır ki o son raddedir ve düşkün ilan edilip toplumdan atılır. Kimse onu zorlamaz köyü terk et diye ama kimse selam vermez, sofrasına oturmaz, tarlasını biçmeye yardım etmez. Dolayısıyla ona düşen o diyarı terk etmektir. Çünkü o ağır bir şeydir. Ama olur ya köy yerlerinde biri birinin bir koyununu çalmıştır, cezası kesilir cemde. Der ki, toplum adına bir kurban keseceksin, o koyunun yerine de iki koyun vereceksin. O dendiği an zaten yerine getirilmesi gereken ve ödenmesi gereken bir kefarettir. Dolayısıyla bu bir anlamda ekonomik anlamda dayanışmadır, sosyal anlamda dayanışmadır, bir de hukuki anlamda kendi sorunlarını kendileri çözerler. Genel başkan da söylemiştir size, dedenin kutsallığı kendisinden değildir. Hakk'ın sözünü söylediği içindir. O Hak sözünü söylediği için dedenin sözü kutsaldır. Yoksa kendi kerametinden değil. O hakkaniyeti yerine getirdiği sürece toplum nezdinde değerli olur.

PA: Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

ZC: Maalesef bugün Alevi kurumları var ama yapılan cemlerin bir kısmı artık bunu içermiyor. Yolun seremonisine, ritüeline dayalı ama öze ilişkin cemlerin henüz çok da başlamadığı bir dönem. Bunun başlayabilmesi için talipler ve pir, dede dediğimiz, bir cemaatin oluşması lazım. Görgü ceminde karşılıklı bir ikrar vermesi ve bu ikrar veren taliplerin o görgüde tabi oldukları cemaatin postunda oturan dede, pir artık kim varsa onun sözüne göre o kefareti ödemesi gerekir. Bu şu an itibarıyla yerine getirilen bir sistem değil. Bunun inşası için bir takıp adımlar atılıyor. Öbür türlü cemler daha ziyade yolu, Aleviliği yaşamak, yaşatmak, öğretmek anlamında süren cemler.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

ZC: Sosyal anlamda, ekonomik anlamda, siyasi anlamda birçok öge var ama bir kere aynı inancın içine doğmak, aynı coğrafyada aynı kültürle yaşamak bir kere zaten başlı başına hele hele Doğu'da çok sıkı bağlar yaratır. Ama kentselleşmeyle sosyoekonomik çözümler oldu. Ama sosyopolitik anlamda Aleviler tarihten yaşadıklarını özellikle anne babadan da gördüyse biliyor. Siyasal olarak mesela daha solda durur. Bakıyorsun, sosyoekonomik konumu gereği dilinde yine bir solculuğu vardır onun ama pratiğinde aslında çok da solcu gibi de davranmaz. O kültürden ötürü aldığı bir şeydir. Bu da ortak bir paydayı ve aidiyeti oluşturur. Bu kültürden ve gelenekten gelen bir şey. Çözümler tabi hala devam ediyor, Türkiye küresel dünyayla ekonomiyle bağlandıkça. Sadece Aleviler için değil, insanlar bireyselleşiyor ve bencilleşiyor. O kapitalist sistemin getirdiği kaçınılmaz bir şey. Dolayısıyla bu Aleviliğe de yansıyor, diğer inançlara da yansıyor. Her koyunun kendi bacağından asıldığı, acımasız rekabet hayatında birçoğu “biz Aleviymişiz” diyor, “annem babam Alevi” diyor. Tabi inanca aidiyet hissetmek biraz da insanların kendi iç dünyalarıyla ilgili, biraz da çevreleriyle ilgili diyebiliriz.

PA: Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

ZC: HBVAKV hakikaten kamu yararına kurulmuş bir vakıf, vakıfların az çok muhtevasını bilirsiniz. Vakfetmekten, bağışlamaktan, adamaktan gelir. 1826 İkinci

Mahmut Dönemi ve Cuhuriyet’le birlikte tekke ve zaviyelerin kapatılması, Alevi dergâhlarının tamamen kapatılması, yok edilmesi, yıkılması, bir kısmının pirlerinin, şeyhlerinin sürgüne gönderilmesi ile bir kurumsal yapı dağıtıldı ve yok edildi. Dolayısıyla, vakıflar ve mülklere de el konuldu ve gitti. Aslında biz yeniden vakıfçılığı keşfediyoruz, dişimizle tırnağımızla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Arkamızdaki o birikim yok edildiği için biraz emekleyerek gidiyoruz. Tabi amacımız Alevi inanç ve felsefesini yaşatacak çalışmalar, toplumsal dayanışmayı güçlendirecek akademik ev entelektüel çalışmalar, toplumu bir araya getirecek yerler oluşturmak, cemimizi, cenazemizi kendi erkânımıza göre yürütmek anlamında çok önemli görevleri var. Bu anlamda Türkiye’de yaygın bir şubeler ağımız var, bir cem evi ağımız var. Bunlar özellikle çok ciddi toplumsal işlevler görüyor. Bunları yapmak, kurmak ayrı bir şey bir de yaşatmak ayrı bir şey. Tamamen öz kaynaklarımızla yapmaya çalışıyoruz.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

ZC: Dernekler daha geniştir üye bağlamında, vakıflar daha ziyade toplumsal işlere cevap verir işte cem, cenaze, Alevi öğretisiyle ilgili yayın, doküman çıkarır ve bunları üretmek için de kaynak bulmak için çaba gösterir. Ama bizim sıkıntımız çok büyük anlamda kendi öz kaynaklarımızla. Sonuçta laik bir devlet olduğunu söylüyoruz ama bizim eleştirimiz bir laiklik diğer Ortadoğu ülkelere baktığımızda inkâr edemeyiz ama çeşitli toplumsal kesimler açısından çok da politik olarak batıdan getirilen laiklik anlayışına uymayan yönleri var. Bu devletin bir dini var: Sünnilik. Bunun altı Hanefilik onun da altı Maturidi yorumu. Bütün inanç kurumları bu şekilde dizayn edilmiştir ve her köyde bir cami olsun isterler. Özellikle Alevi köylerine hep cami yapılmak istenmiştir, bunu biliriz ve öyledir de zaten. Bu bir asimilasyon çabasıdır ve zaman zaman sonuç da vermiştir. Biz vakıf olarak bu kültürün asimile edilmesine de karşıyız. Sadece sözde değil, yaptığımız cem evleriyle ve diğer yürüttüğümüz faaliyetlerle de bunu yapmaya çalışıyoruz. Şimdi çok sınıflı ve çok kültürlü ve dünyanın bu kadar karmaşık olduğu bir yerde hiçbir inancın yekpare olması mümkün değil. Halk içinde derler hep birlik olalım, hep soyut bir şekilde bir birlik ütopyası vardır. Ama bu ayrışmalar da dünyanın gerçeğidir. Alevilik içsel hareket eden, özden gelen bir inançtır. Ama burada Aleviliği daha çok şekle indirgeyen yapılar var. Daha marjinal ve siyasal bakan yapılar var, daha Aleviliğin o Batını yönünden bakanlar var. Bunların hepsi Alevi kurumları. Bunları inkâr etmek, gerçek Alevi biziz demek yanlış. Hani olur ya gerçek Müslüman biziz, gerçek Hristiyan biziz diye işte Ortodokslar, Katolikler vs. bütün inançlar arasında bu ayrılıklar var. Aleviler arasında da bu var. Ama biz vakıf olarak yolun kurumsallaşmasını, gelenekten gelenle bugünün koşullarıyla Aleviliği yaşatmak için bir kurumsallaşma çizgisindeyiz. Felsefeyi ve özü kaybetmeden bugünün gerçeklerini de göz ardı etmeden bir inşa sürecindeyiz. Bu inşa süreci önemlidir, değerlidir ama aynı zamanda sıkıntılıdır. Siz işin felsefesinden, özünden, gelenekten gelen evrensel değerlerinden koparır da Sünniliğin simetrisi gibi bir Alevilik oluşturmaya çalışırsanız elli yıl sonra Türkiye’nin Şiilik versiyonunu elde etmiş olursunuz. Aleviliği yaşatmış olmazsınız. Bu anlamda zordur, burada da bir çabamız var.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

ZC: Gerçekten Alevi kurumu olarak kurulmuş ama bakış açısı itibariyle farklılıklar gösteren –ki burada da şunu belirtmek lazım. Doğal, kendi bakış açısıyla kurulmuş Alevi örgütleri var, bir de yapay olanları var.

PA: Örnek olarak kimi verebilirsiniz?

ZC: Fetullah Gülen Türkiye genelinde Şahmerdan Dernekleri’ni kurmuştu. Bunun yanında hükümetin doğrudan daha doğrusu mevcut iktidara bağlı bir takım dernekler var.

PA: CEM Vakfı gibi mi?

ZC: Yok. CEM Vakfı bizim sağ kanadımızdır. Daha bürokrat, aristokrat, daha çok devletle iç içe geçmiş kurumları Alevi olmadığını asla söyleyemeyiz. Bunlar Alevi kurumudur ama yelpazede durduğu yerler ve bakış açıları farklıdır. Ortak müştereklerde bir araya gelme konusunda da hep bir vizyonumuz var.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

ZC: Uyum içinde olanlar var, farklı bakanlar da var. Bu bir olmak ile ilgili. 2008, 2009, 2010’da Büyük Alevi Mitingleri yapıldı. Buradan AKD, Pir Sultan ve diğer yöre dernekleri ve bizim vakfın da desteğiyle yüz binleri bulan iki kere Ankara bir kere de İstanbul’da taleplerimizi dile getiren mitingler yaptık. Bu konuda belli yan yana gelmeler, birlikte hareket etmeler güçlü ve bu tabanda da olumlu yankı buluyor.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

ZC: AKD bizim vakfın, aslında AKD’den çıktı HBVAKV. Alevi Kültür Derneklerini kuran kurucular, daha sonra bir vakfa da ihtiyaç duydular ve bu vakfı kurdular. Biz AKD ile kardeş kurumlarız. Pir Sultan, Aleviliği biraz daha politik yorumlarlar ama yakınız. Bir çok konuda ortak müştereklerimiz çoktur, bakış açılarımız ortaktır. Bunun dışındaki dernek ve vakıflarla belli derecede yakın ve uzaklık söz konusu ama örnek veriyorum bir Ehl-i Beyt Vakfıyla çok uzağız çünkü genel anlamda tabanda onları ciddi olarak Alevi gibi görenler olabilir ama bizim bakış açımız daha çok birkaç şahsın biraz da başka bağlantılarla kurdukları vakıflar ve dernekler olduğu yönünde. Bunun yanında Haydar Baş’ın böyle ciddi anlamda Aleviliğe sirayet eden çabaları var. Bunun dışında belli akademisyenlerin çalışmaları var ama bunlar bunu yaparken Aleviliğin gelenekten, temelden gelen öğretisinden ziyade onu kendi Sünni anlayışlarıyla birleştirme çabasındalar.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

ZC: Benim Sünnilikten öte şöyle bir algım var. Özellikle İbrahimi dinler Hristiyanlık, Müslümanlık ve Yahudilik gerek tarihi gerek coğrafyası olsun, felsefesi olsun ana kaynakları birdir. Sonuç olarak hepsi birbirine atıfta bulunurlar. Daha sonra olduğu için mesela Hristiyanlık olsun, Hristiyanlık Tevrat’a, Musa’ya, İbrahim’e atıfta bulunur, onu kendinden sayar. Müslümanlık daha sonradan olduğu için o hem Tevrat’a hem İncil’e atıfta bulunur. Hak, peygamber ve İsa’yı, Musa’yı sayar. Kaynak olarak oradan vücut bulan İbrahimi dinler, bazısı semavi dinler diyor.

O anlamıyla ortak bir felsefe anlayışları var. Yani, o anlayış şudur: her şeyi bilen, her şeye hükmeden, cezalandıran, mükâfatlandıran bir tanrı vardır ve konulmuş kurallar vardır. Bu kurallara uyduğun sürece sevap kazanırsın, uymazsan ceza hanene bir şeyler yazılır ve öbür dünyada da bunun kefareti ödöersin veya ödölünü alırsın. Cennet ve cehennem. Kaba hatlarıyla bu böyle üçünde de. Zaten Aleviliğin bu ve buna benzer Bâtını inançların insanlığın birikiminden getirdiği öze bakış felsefesinde inat etmeleri ve direnmeleridir. Temel çatışma da buradan geliyor. Örnek veriyorum şöyle bir şey denir: namaz kılmak ya da şu ibadeti yerine getirmek farzdır, yoksa cehennemlik olursun. Aleviler buna inanmazlar, daha içten bakarlar. Derler ki ya tamam Alevilerin de ibadetleri var, cem yaparlar, kutsal günleri vardır ama bundan öncesi hayattaki duruşun, yaptıkların, ettiklerin. Yani fitne ve fesatlıkla uğraşıyorsan, bir takım insanların haklarını yiyorsan, birilerine kötölük yapıyorsan zaten baştan bunların hiçbir hükmü yoktur ve Hak, böyle bir haksızlığın hakkını illa ki sorar. Hak tecelli eder illa ki. Ondan sonra tövbe ederek filan kurtulamazsın çünkü o hak anca hakkını yediğin insanla helalleştikten sonra olur veya o doğaya verdiğin zararla helalleşmenle olur. Bir orman yaktıysan onunla helalleşmen yeni ağaclar dikerek olur. Haksızlık yaptığın insanın gönlünü almakla olur. Öbür türlü illa ki Hak tecelli edecek ve ona yaptığın sorulacak diye düşünürler. Devamı da şudur özet olarak: bütün insanlar kâmil hale geldiğinde bu dünya zaten o zaman cennet olacak. Bu bir ütopya. Belki bir milyon zor olur ama böyle bir ütopyası vardır Alevilerin. Cehennem dediğin dal oldun yoktur, herkes ateşini buradan götürür diye bir deyiş vardır. Burada yaptığınla, ettiğinle insanın kendi fiiliyle, ameliyle ölçülebilir, tartılabilir diye düşünüyorum.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

ZC: İnançlar iç içe yaşayınca, alttaki halk yani birlikte yaşayan taban birbirinin yaşam tarzlarından, geleneklerinden, inançlarından etkilenirler. Bu ilk önce karşılıklı saygıyla başlar, sonra bir takım şeyler oradan oraya geçiş yapar halk inancı dediğimiz inançlarda. Temelde Alevilik ve Alevilik benzeri Bâtını inançlar, öze ilgili inançlarla İbrahimi dinler arasında bir karşı düşünce vardır. Tez antitez gibi. Bu yaşama bakışla ilgilidir ve çok temel konularda farklılıklar vardır. Bu farklılık ve mücadele de insanlık var oldukça devam edecektir çünkü insanlar bunu düşünecekler. Çok temel konularda çok temel farklar. Bugün dünyadaki bütün Alevileri Türkiye asimile etse bile bu düşünce bir yerden fışkıracak. Çünkü çok temel evrensel değerler üzerine oturan bir düşünce.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

ZC: Bir hâkim inancın daha az olan, zayıf olan kesime yönelik dünyanın her yerinde bir tahakkümü vardır. Fakat biz Aleviler olarak biz tarihi süreç içinde sırf bunu baskı olarak yaşamadık. Zaman zaman katliam olarak yaşadık, zaman zaman sürgün olarak yaşadık, göçe zorlandık. Bir sürü ayrımcılığa tabi tutulduk. Hala daha bu Alevilerin içine işlemiş bir duygudur, hep bir geleceğine kaygı duyma, güven problemi olgusu tarihten gelen olumsuzlukların Alevilere yaşattığıdır. Dolayısıyla Aleviler her bunalım döneminde, her siyasal krizde çok daha derin endişeler hissederler. Bu doğaldır çünkü bunun tarihsel arka planı çok nettir. Daha dün yaşanan vardır, elli yıl önce yaşanan vardır, yüz yıl önce yaşanan vardır. Hep katmerli şekilde yaşanır. Dolayısıyla bir de devletin paradigmatik anlamda Sünniliği esas alması, laik bir devlette olmaması gereken Diyanet'in Sünniliğin bir kurumu olması, bu kurumun

kurulduğu günden itibaren devasa bir yapı haline gelmesi, Aleviliği de asimile eden bir misyonerlik görevi üstlenmesi ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla kendi ülkemizde, kendi topraklarımızda Alevilik bakımından kendimizi çok güvende ve rahat hissetmediğimizi söyleyebilirim. Bu sırf bana dair değil, bütün Alevilerin ortak duygusudur diye düşünüyorum.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

ZC: Belli terminolojide ortak sözcükler vardır. Çünkü sonuçta Alevilik kendisini en geniş halkasıyla bana göre İslam dairesi içinde tarif eder ama asla Şiiliğin ve Sünniliğin bir alt kolu olarak kabul etmez. O kendi dünyasında, kendi felsefesiyle farklı bir inançtır. Aleviler Şia'dır ama asla Şii değildir. Şialıkları nereden gelir? Hz. Ali ve Muaviye arasındaki mücadele ve Kerbela olayında fiili olarak o süreç içinde savaşmamışlar, taraf olmamışlar ama o tarihsel hikâyenin getirdiği miras üzerinden zulmeden zalim ve onun karşısında direnen anlamında bir tercihte Hz. Ali ve Hüseyin'den yanadırlar. Bu anlamda Şiadırlar. Ama asla Şii değildirler çünkü o anlamıyla Şiilik de aslında Ortodoks anlamda Sünniliğin simetrisidir. Fark, İslamiyet'in doğuşuyla beraber Hz. Muhammed'den sonraki iktidar kavgalarının yarattığı husumet ve düşmanlık üzerinden kurulmuştur. Ama felsefi açıdan çok temel farkları yoktur. Derler ki Şiiler üç rekât namaz kılar, bu şekli bir şeydir. Ama öze dair olduğunda çok büyük fark yok. Alevilik ve Sünnilik arasında da sosyal anlamda, toplumsal anlamda iç içe olmanın getirdiği benzeşmeler olur ki bu kaçınılmaz zaten kültürel anlamda. Ama temel fark inanç. Çünkü o temeldendir. Örnek veriyorum cennet-cehennem anlayışı, kadere bakış, günah-sevap olayına bakış. Bunlar uzlaşmak istesek bile uzlaşılacak şeyler değil. İki karşıt düşünce. Osmanlı'da Karşı Düşünce diye bir kitap var, o başlığı çok severim ben. Bir dünya tasavvurunun karşısında Alevilik hep karşı dünyayı simgelemiştir ve onun ütopyası üzerine kurulmuştur. Bu ütopyadan vazgeçtiği anda o artık Alevilik olmayacaktır. Adı Alevilik olacaktır ama o artık başka bir inancın dümen suyuna gitmiş ve orada başkalaşan, yabancılaşan ve kendinden uzaklaşan ve diğer inançtan –ortodoks bir inançtan bahsediyorum- uzaklaşan ve giderek aynılaştan bir duruma düşecektir.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

ZC: Bu anlamda bir ortak faaliyetimiz hiç olmadı.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

ZC: Demin özellikle söyledim, Aleviler Şiadır ama kesinlikle Şii değildir. Bunu dememin sebebi şu, Şiilik de İslam inancının ortodoks tarafıdır, güçlüdür hatta zaman zaman Sünnilikten daha fazla katılık ve muhafazakârlık bağlamında da birbiriyle yarışır. En tipik örneği İran'dır, büyük devlet olması bakımından. Ortak nokta dediğimiz temel nokta bir: Ali olayında, Kerbela olayında aynı tarafta olma. Ama dediğim gibi Şiilikle Sünnilik arasındaki ayrışma tam da bu tarihsel kavgada taraf olma kavgasıdır iktidar olmak için. Alevilerin buna dâhil olması bir Şiilik bağlamında değildir, hakikaten bu İslam tarihi içinde yaşanmış çok dramatik bir olaydır. Özü itibarıyla bundan daha dramatik bir olay var mıdır bilemiyorum ama çok dramatik bir olaydır. Peygamber'in çok sevgili torunudur, yanındaki 72 kişi ile birlikte kız kardeşi, çocukları ile beraber bütün aile ile birlikte bir kuşatma içinde

günlerce susuz bırakılarak önce hatta gözünün önünde eşi ve çocukları öldürülmek suretiyle katliam gerçekleşmiş ve burada da bunun olmasının temel nedeni de şudur: Hüseyin'in aslında kendine vaat edilenleri, yani yaşamı bir yana kendisi ve ailesi için vaat edilenleri kabul etmeyip, teslim olmamasıdır. Bu tabii insanlık tarihinde herkesin yapacağı bir şey değildir. Bugün bir telefon gelse, bir yakınımıza ilişkin bir tehdit alsak feleğimiz şaşar. Şimdi orada çocukları ve ailesiyle beraber o acıyı yaşayıp da orada Muaviye'nin, Yezid'in zulmüne boyun eğmemesi de Alevilerin ortak acısı ve duygusu anlamında çok derindir. Ama mesela Şiiilerin bu konuya yaklaşımı şudur: haber gönderip “gel, başımıza geç, halife ol” dediklerinde yalnız kalmayı göze alarak Hüseyin bu noktaya geldikten sonra onu terk etmeleridir, can derdine düşmeleridir. Daha çok pişmanlık ve sahip çıkmama duygusu vardır işin içinde. Dolayısıyla oradaki ortak nokta özü itibariyle de farklıdır. Nokta ortaktır ama bakış açısı, yorumlama ve sahip çıkma da çok farklıdır.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

ZC: Geniş İslam dairesinin içinde tarif ediyor Aleviler kendini Alevilik içinde. Felsefe olarak da onun öze bakış açısını temsil eder. Ama Ortodoks Sünni, Şii, diğer inançlardan bağımsız olarak kendini İslam dairesi içinde bir inanç olarak tanımlar ama onların bir alt kolu, yan kolu olarak görülmez çünkü burada “siz de İslamsınız, biz de İslam'ız” lafının altında yatan aslında bir yerden kavrayıp, asimile etmeye yönelik bir harekettir. Dolayısıyla Aleviler de buna tavır almış, gard almış durumdadır çünkü söylenenin neyi ifade ettiği bellidir. Siz de Müslümansınız, e tamam biz de Müslüman'ız eyvallah. Sonra “bir de camiye gitseniz ne olur” ya da “ne var yani namaz da kılsanıza” getirilen bir iş. Tersinden bir şey daha: “Ya Müslüman'ız diyorsunuz ama niye namaz kılmıyorsunuz?” Şimdi bu sorunun en basit cevabı “sana ne”dir ama derindeki cevabı daha farklıdır. Şununla ilgilidir: namaz dediğimiz ritüel şeklinde bir ibadet. Yani senin kıldığın şekliyle Hakk'a, Allah'a secde etmek, onunla halleşmek illa senin yaptığın şekilde olmak zorunda değil. Alevilerin de kendine göre cemleri, cemaatleri ve ritüelleri var. Bunu yok sayıp, getirip oraya kilitlediğinde asimilasyona yönelik bir çengel atmadır, bir tavidir.

PA: Şiiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

ZC: Şiiiler derken benim bildiğim buradaki Şiiilere Caferi diyorlar. Anadolu'nun Şiiileri kendini Caferi olarak adlandırıyor. Şiiilerle inançsal anlamda bir ortak nokta sadece o Kerbela olayı ile ilgilidir. Diğer şeylerde Şiiiler ve Sünniler birbirine daha yakındır. Bir kere felsefe olarak yakındır, tarihsel olarak yakındır. Alevilerin başka bir anlamda yakınlığı insani anlamda yakınlık, komşuluk, dostluk anlamında ayrı bir şey ama inançsal anlamda çok bir yakınlığı yok. Ama Nusayri diye tarif edilen Arap Aleviliği daha kapalı bir inanç ama Batini anlamda ve içsel anlamda onların da Alevi olduğunu biliyoruz. Benim kadar, bizim kadar Alevi. Onlar bizim inancımızın farklı bir kolu, onlar da Aleviler. Yaşadıkları coğrafya itibariyle çok daha ağır koşullardan geldikleri için kendi içlerinde daha kapalı bir inanç sistemi kurmuşlar. Bunu da anlayabilmek mümkün. Bizim de kaynaşmayla ilgili tabanla ilgili sıkıntılarımız var. Birbirimizin farklılıklarını gördüğümüzde ben bunu bir zenginlik olarak görüyorum ama muhafazakâr bir Alevi “bu böyle olmaz, şöyle olur” der ve bu farklardan ötürü onun Alevi olmadığını işaret eden bir delil olduğunu düşünür. Bu durum dipteki

kaynaşmayı zorlaştırıyor ama zaman içinde bir ortak duygudaşlık ve kardeşlikle aşabileceğimiz şeyler.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

ZC: Ben birlikte etkinlik düzenlemedik diye hatırlıyorum. Yani şöyle, bir insan Caferi olabilir, Sünni olabilir, Hristiyan olabilir. Bizimle ortak bir duygudaşlık, düşünce ve çalışma isteği varsa vakfa üye olması ve çalışmasında bir sıkıntı yok ama bir Caferi inancının temsilcisi olarak bu mümkün değil. Çünkü o alan, bu alan değil. O, Caferilerin inançsal olarak örgütlendiği alan. O bir Caferi kimliğidir, onu dâhil etmek kendi kimliğimize ihanettir diye düşünüyorum. Sırf Caferi değil, başka bir Sünni, Hristiyan misyoneri o sıfatla “biz herkese hoşgörülüyüz, gel sen de burada Caferiliğin veya Sünniliğin yap” anlamında birilerini buraya dâhil etmek mümkün değil, doğru da değil. Ama inancı ne olursa olsun, bizimle bir ortak duygudaşlık kurmuş, amaçlarımızla ilgili olumlu bakan insanlarla diyaloglarımız, yakınlıklarımız hatta bazı yerlerde üyelikler söz konusu.

PA: Suriye’den gelen Nusayriler sebebiyle belki güney bölgelerde vardır diye düşünmüştüm.

ZC: O yapılar birkaç yıl içinde sosyolojik olarak zaten bir şeyler olacak. Üç milyon insanın geldiği bir yerde bunlar önce iş ve ekmek kaygısındalar. Bunların birçoğu buraya yerleşecek, işe gidecek çoluk çocuk olacak filan. Oradan yansımalar ve gidip gelmeler olacak ama henüz çok açığa çıkmış bir şey değil. Ama ilk büyük göçlerde şöyle şeyler yaşandı, özellikle İstanbul gibi belli kentlerde çadır, yardım vs. konularında Alevi oldukları için sıkıntıda olduğunu duyduğumuz Nusayrilerle yardımlaşmalarımız oldu.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

ZC: Bu açılım meselesi şöyle bir şey. Hükümet bir takım girişimlerde bulundu. Biz vakıf olarak başlangıçta bakan Faruk Çelik’in gözetiminde bir takım toplantılar yaptık, bizim vakfımızdan temsilci arkadaşlarımız da katıldılar. Ama biz o açılıma katılırken, tamam siz şunları öneriyorsunuz ama biz de bir karşı öneri ile gitmiştik. Bu kırmızı bir kitap. Vakfın özel olarak yaptığı Alevi Enstitüsü ve akademisyenlerle beraber çalışarak devlete sunduğu bir kitapçık var. Şimdi şöyle bir tavrımız oldu. Öncelikle biz, kendi inancımız deforme edilmeden, özünün bozulmasına müsaade etmeden yaşama hakkı tanınmasını istiyoruz. Yani size şu imkânları verelim, siz de şöyle davranın, Aleviliği de şöyle yorumlayın, şöyle tanımlayın gibi dayatmalar yapıldı. Bu sebepler bizi hep açılımdan yana mesafeli olmaya itmiştir. Sonuçta biz bu ülkenin vatandaşıyız ve bu sorun da devletle çözülecek, başka yolu yok. Devlet doğası gereği kendi varlık nedenini korumak içgüdüğü ve refleksiyle öncelikle Alevileri bir tehlike olarak görmekten vazgeçtiğinde bu sorun daha kolay çözülecek. Bir kere tarihten gelen böyle bir kaygı da var çünkü Sünni paradigma üzerine kurulmuş aslında devlet. Osmanlı’da da bu böyleydi, Cumhuriyet’te de bu böyle devam etti. İç güvenlik tehlikesi olarak görüldüğü için de hep, “ya nasıl ederiz de şu Aleviliği biraz Sünniliğin içine katarız, benzeştiririz” tavrı olunca burada mesafeli durmak gerekti. “Dedelere maaş verelim” dediler. Bunu yaptığında şu oluyor: Hristiyan’ın papazı, camiden maaş alıp namaz kırdıran hoca gibi oluyor. Hâlbuki Alevilikte dedelik rıza lokmasıyla görülür. Dede kendi işinde gücündedir ama aynı zamanda dededir, talipleriyle bir cemde, görgüsünde onların yol erkânını beraber

yürüttüğü insandır. Sen onu maaşa bağladığında o bir ruhbandır, profesyonel anlamda din adamıdır. Bu da Aleviliğin özünü bozan bir şeydir. Artık yolun kendi felsefesinden uzaklaşmış bir takım insanlar bunu ister mi? İster. Ama bu Aleviliğin kendini var etmesi ve doğrudan varlık nedenine karşı bir saldırı aslında. Dolayısıyla bir burada ketum davranıyoruz ama hiçbir şart koşmadan Alevilerin kendi ibadet yerlerini inşa etme, bu etkinlikleri sürdürme anlamında devlet bir pay veriyorsa bu Sünnilere de, Alevilere de, Şiilere de, Hristiyanlara da ve bu ülke vatandaşı olan herkese verilmelidir. Demokratik ve laik devletin aslında temel paradigması diğer ülkelerde böyledir. Ama gidin bakın mesela Avrupa’da, camiler vardır, cem evleri vardır, kiliseler vardır. Ha devlet kendi açısından bunları kendince kontrol eder ama onu bir hak olarak verir. Ne zaman ki o hakkın kullanımı kendisi için bir tehdit ve yasa dışılık ihtiva ettiğini anladığında kendine göre önlemini alır. Ama doğrudan bir algı olarak Aleviliği bir tehdit unsuru olarak devletimiz görüyorsa burada biz çok temel bir sıkıntı yaşıyoruz.

PA: Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

ZC: DİB tabi artık Türkiye’de çok temel ve baskın bir güç haline geldi. Kadrolarıyla, bütçesiyle, kapladığı alan itibarıyla devlet içinde artık bir güç haline geldi ve giderek kendi kapsadığı cemaatine ve topluma hizmet eden bir kurumdan öte, dini konuda bütün ülkede yaşayanlara ve tün dünyadaki insanlara yönelik fetvalar vermeye başladı. Bu çok tehlikeli bir durum. Laik bir devlette olması mümkün olmayan bir şey bu. Diyanet sanırım ilk kurulduğunda bir müdürlük olarak kuruluyor. Da çok dini laik bir devlette, hani biraz Fransız modeli, kontrol etmek, devletin kendi içinde yönetmek, regüle etmek anlamında bir anlayışla kuruluyor. Kurulduktan sonra da özellikle çok partili hayata geçildikten sonra da oy kaygısı, güç devşirme ile verilen tavizler, eğitim alanına sirayet eden tavizler, çağın gerektirdiği o günün koşullarında bir modern proje olarak dünyanın her yerinde takdir gören Köy Enstitüleri kapatılırken, İmam Hatip’ler açılıyor. Yani İmam Hatipleri bir dinin ya da inancın mensuplarının kendi dini inançları konusunda eğitilmelerine hiç karşı değilim. Ama bütün bir toplumun liselerden İmam Hatip yapılmasına kadar gitmeye başladı bu. Ne olacak bu? Herkes İmam Hatip’te din mi okuyacak? Din âlimi veya din konusunda mı bilgili olacak? Dünyada başka bir örneğinin olduğunu zannetmiyorum. Dolayısıyla bu toplumu da çağın gerisinde bırakan, düşünce dünyasını, edebiyatını, sanatını, ekonomisini fakirleştiren bir olgu olduğunu düşünüyorum. Bu sırf Aleviler açısından bir tehlike değil, bütün toplum açısından bir olumsuzluk çünkü eğitim sisteminde çağdaş, laik, demokratik bir ortamın olması gerekirken burada ısrarla İmam Hatiplerin güçlendirilmesi, fazlaştırılması, çoğaltılması, zorunlu din derslerinin daha alt yaşlara indirilerek dayatılması söz konusu. Bunlar hem Türkiye hem de Aleviler açısından kaygı verici.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

ZC: Hiçbir adım atılmadı. Anayasa Mahkemesi’nin kararları var cem evleri hakkında, zorunlu din dersleri hakkında. AİHM’ne gidildi. Burada artık cem evlerinin Türkiye’nin de tanıdığı AB hukuku açısından şu anda cem evlerinin ibadethane sayılma zorunluluğu var. Fakat iç mevzuat, iç hukuk ve yasalar bu konuda bir türlü işlemiyor ve Alevilere de bu bir Demokles’in kılıcı gibi tutuluyor.

Gelinen nokta itibariyle fiili bir durum oluşmuştur. Aleviler kendi cem evlerini inşa ettiler, ediyorlar, edecekler. Bunu tanımak ama hiçbir koşulda şart öne sürmeden tanımak aslında devletin vatandaşlarına karşı boynunun borcudur. Bu bir iyilik ya da lütuf değil. Artık bu çağda “ya biz de bunu çok uzattık, yanlış anlıyoruz” anlamında bir tavır takınarak Alevilerin hakkı olan bu hakkı teslim etmesi gerekir ama hala bir direnç devam ediyor.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

ZC: Biz Aleviler olarak aslında okulda çok da Alevilik dersleri verilsin anlamında bir şey talep etmiyoruz. Eğitimde, hele hele çocuklara din eğitimi verilmesini biz uygun görmeyiz. Din aileden alınır, gerek duyarsa kiliseye gönderir çocuğunu, Sünni Müslüman’ sa camiye, Aleviyse cem evine, Yahudi’yse havraya. Oradan yine eğitebilir kendi çocuğunu. Bu ailenin tercihidir. Esas olarak eğitimde, o çocuğun düşünce yapısının şekillendiği bir yaşta daha özgür, daha rasyonel, daha dünyaya geliş açısından bir eğitimden geçmesinden yanayız. Belli bir yaştan sonra mesela örnek veriyorum din felsefesi, dinler tarihi öğretilsin. Oradan da bir bakış açısı kazansın çünkü din, insanlar var oldukça olacak, hep bir yerinde olacak. En dinsiz adamın bile hayatında olacak, kendi iç dünyamızla vs. Ama bu bakış açısının belli bir yaştan sonra belli bir yorumunu, içtihadını ortaya koyabilen bir yaşa geldiğinde de bunu yaşayabilmeli. Dediğim gibi, dini belli kalıplar içinde öğretmekten ziyade, örnek veriyorum, ayrı ayrı inançlardan insanların birbirlerine düşman olmaması anlamında bir dinler tarihi öğretmek lazım, bir din felsefesini öğretmek lazım. Din olaya böyle bakar, dünyaya böyle bakar gibi genel bir bakış, bunun alt başlığı olarak da Hristiyanlık şöyle yorumlar vs. Bu bir kapıdır, bir anahtardır, bir nosyon verir ama dileyen isterse oradan ilahiyat fakültesine gider, oradan da gider doktorasını yapar, gider Amerika’da bilmem ne üniversitesinde İslam üzerine dersler verir. Ama fanatik ve muhafazakâr anlamda sadece kendi inancına ait din kalıbıyla düşünen kişiler yetiştirmek yanlıştır. Bunun en tipik örneği Fetullah Gülen ve Altın Nesil. Amaçları böyle bir nesil yetiştirmek yani belli çerçevede ve kalıp içinde davranan robot gibi sorgulamadan itaat eden yüce emre, büyük emre sorgulamadan uymak. Böyle kapalı devre yapıların belli bir fanatizm içinde yetiştirdikleri insanların daha sonra ne hale geldiklerinin açık bir örneğidir. Bu sadece Sünnilik açısından değil, Yahudilik formatında da yapsanız, Alevilik formatında da yapsanız bu fanatizm ve bağınazlık çerçevesinde aynı sonucu elde edersiniz. Çünkü kendiniz dışındaki herkesi düşman ilan ediyorsunuz, kendi varlığınızın hâkimiyetiyle dünya veya ülkeniz mutluluğa kavuşabilir diye düşünüyorsunuz. Bu formatta yetişen insanlar karşı tarafı hep düşman olarak görüyor. Ona dair yapılan her haksızlığı, Hak yolunda yapılan bir eylem olduğunu düşünüyor. Bunları çok gördük. İşte soruların çalınması. Onlara göre çok ahlaki ve etik çünkü yüce bir güce, bir davaya hizmet ediyorlar. Onlar girmeli Siyasal’a, onlar girmeli mühendisliğe, onlar orduya girmeli. Yetenek, kabiliyet önemli değil. O sorular çalınmalı, onlar oraya sokulmalı ve bir süre sonra belli kilit noktaları ele geçirdikten sonra dünyaya nizam vermeli.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

ZC: Şimdi açılım süreci sırasında çok büyük bir çatlak olmadı. Zorunlu din dersleri kaldırılmalıdır, cem evleri ibadethane olarak sayılmalıdır. Bu iki temel konuda CEM

Vakfı dâhil ve bizler de dâhil ortak bir tavırla çıktık. Dolayısıyla esas kilitlenme orada oldu. Kendi içimizde nüanslar var evet ama ciddi bir çatlak olmadı. Ama doğru bir uzlaşmanın hep takipçisi olacağız. Kaçınılmaz olarak olmak zorunda bu ülkenin geleceği için. Alevilerin gelecek kaygısını gidermek için olmak zorunda.

Interview with Mr. Kamil Aykanat – The Vice Secretary of Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı

23.04.2019

PA: Sizce Alevilik nedir?

KA: Öncelikle Alevilik birkaç cümle ile tarif edilemez. Alevilik insana, doğaya, insan haklarına, ilime, bilime, eşitliğe, paylaşım, inançlara değer veren ve saygı duyulan bir öğreti olduğu kısaca söylenebilir.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

KA: Alevilik yukarıda belirtilen maddelere uyan kısaca “benim kabem insan” diyen kişilerden ister doğuştan olsun ister sonradan olsun Alevi düşüncesini benimseyen her insan Aleviyim diyebilir.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

KA: Alevilikten çıkmak veya Aleviliğe girmek pek kabul gören bir anlayış değildir. Aleviliğin kurallarına uymayan Alevi gibi yaşamayan, zaten dışlanmış ve Alevilikten çıkmıştır.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

KA: Düşkünlük kurumu her zaman geçerlidir. Ancak şehirleşen Alevi insanları gelenek ve göreneklerini yaşayamamak, düşkünlük kavramlarının tariflerinin neler olduğunu ve görgü yapan ocak dedesinin talibiyle irtibatının bulunmamasından kaynaklı düşkünlük durumu geçerli olmamaktadır. Ancak Alevi köylerinde genelde düşkünlük işlevi azda olsa devam etmektedir. Alevi ocak dedesi görgü esnasında şikayetçileri ve genel ceme katılanları dinleyerek karar verebilir.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

KA: Alevileri birbirine bağlayan temel kural ocakları, inançları, siyasal düşünceleri ve Alevi felsefesi gibi sıralanabilir.

PA: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı’nın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

KA: Vakfımızın Aleviliğe bakışı insan, doğa, sevgi, saygı odaklarıdır. İnancı ne olursa olsun insanların haklı mücadelelerinde yanlarında olma odaklıdır. Aleviliğe bakış açısı banaz tutucu ırkçı ayrımcılığa karşı, inancını özgürce yaşamak ve başkalarının fikirlerine de saygılı olma odaklıdır.

PA: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı’nın Aleviliğe bakış açısıyla diğer derneklerin Aleviliğe bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

KA: Vakfımızın Aleviliğe bakış açısı sıraladığımız Alevi dernek ve aynı olmasına rağmen Ehlibeyt vakfıyla ayrıştığımız noktalar bulunmaktadır.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

KA: Diğer kurumlardan Ehlibeyt kurumu dışında diğer kurumlarla Aleviliğe bakışımız küçük farklar hariç, aynı bakış açısına sahibiz. Ancak Ehlibeyt Vakfı ve Cem Vakfı'nın sunni islama daha yakın düşüncelere sahip olmasından kaynaklanan sıkıntılar oluşmaktadır. Örneğin Aleviler tüm inançlara saygılı olmasına rağmen Ehlibeyt Vakfı Anadolu Aleviliğini ve Aleviliğin siyasal ve felsefi boyutunu pek öne çıkarmazlar. Cumhuriyetçi eğitim Vakfı da buna benzer görüşleri savunur. Camii Cemevi projesini hayata geçirmek için verdiği mücadele diğer Alevi kurumlarının tepkisine yol açmıştır.

PA: Sizce Alevi dernek ve kurumları birbirleriyle uyum içinde mi?

KA: Alevi dernek ve vakıflarının birbiriyle uyum içinde oldukları söylenemez. Ancak ortak yapılan eylemler ve Alevilerin hak arayışlarında ortak hareket etmektedirler.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

KA: Ortak eylemler tabii ki düzenleniyor. Bu ortak eylemlere bahsedilen Ehlibeyt Vakfı ve Cem Vakfı dışında tüm Alevi kurumları katılıyor.

PA: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

KA: Hacı Bektaş Veli Vakfı olarak Sünniliği algılama konumuz özetle şöyledir; Sünni islamın tamamen siyasallaştırdığı Kur'andan ve peygamberlerin hadis ve yorumlarını günümüz siyasetine uyarlamış olarak ve kendi içindeki diğer inançlara kesin karşı çıkmaları olarak algılıyoruz.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

KA: Alevilik ve Sünnilik arasında Allah, Peygamber ve Kuran sevgisinden başka hiçbir benzerlik yoktur. Farklılıklar ise ibadet, oruç, namaz gibi Kuranın yorumu Ehlibeyt sevgisi farklılığı sayılabilir.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

KA: Sünni çoğunluğun olduğu bir ülkede Aleviler olarak eşit yurttaşlık kavramının işlenmediği, inancımızı özgürce yaşayamadığımızı, ibadethanelerimizin yasallaşma konusunda direnç vermelerinin sıkıntılarını yaşadığımız için Aleviler olarak hak mahrumiyetine uğramış olarak hissediyoruz.

PA: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı'nın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

KA: Hacı Bektaş Veli Vakfı olarak Sünnilikle farklı yönler tabii ki var. Allah, Muhammet ortak yönümüz.

PA: Sunni dernek ve vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

KA: Sunni dernek ve vakıflarla irtibatımız yok sadece yapılan etkinliklerin içeriğini takip etmekteyiz.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında fark var mı?

KA: Alevilik ve Şiilik arasında pek benzerlik yok ama yine de Hz. Ali ve 12 imamlar sevgisi olarak ortak değerlerimiz olarak görülebilir.

PA: Sizce Aleviler ve Şiiler arasındaki temel farklar nelerdir?

KA: Alevilerle Şiiler arasındaki temel farklılık ibadet ve Aleviliğe bakış ve yorum farklılığı vardır.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslamın içinde mi , dışında mı?

KA: Alevilik ne Sünni ne de Şii inancı içinde tam olarak yer almaz. Alevilik tüm dinlerden alıntı yapmıştır. Tek bir dine yada mezhebe sığdırılması mümkün değildir. Alevilik İslam içinde tam anlamıyla görülmez. İslamdaki katı kuralların bir çoğu Alevilikte yer almaz. Alevilik doğa ve insan odaklıdır. Bu vesile ile İslam içi demek İslamın özü demek pek anlamlı gelmez.

PA: Şiilere, Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

KA: Alevilerin yani Hacı Bektaş Vakfının düşünceleri.

PA: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı üye ve çalışanları arasında Şiilere, Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi, Şii, yada Arap Alevi kurumu var mı?

KA: Hacı Bektaş Veli Vakfı her kurumun düzenlediği etkinliğe saygılıdır. Davet edildiğimizde yönetim bazında katılım sağlarız. Ancak bahsedilen hiçbir kurumla ortak etkinlik düzenlemedik.

PA: Sizce Alevi açılımı Alevi Sünni algısı mevzuatında bir değişiklik yarattı mı?

KA: Alevi açılımı Alevileri oyalamaktan öte gitmedi. Ancak Alevileri tanımak isteyen Sünni vatandaşların haklı taleplerine destek verdikleri az da olsa görüldü.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

KA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşlerinin kalkmasını istiyor ve savunuyoruz. Diyanetin Alevi karşıtı olduğunu eylemlerinden net olarak görüyoruz. Diyanet Alevilere olduğu kadar yorum ve eylemleriyle de inancını özgürce yaşamak isteyen Sünnilere de bir emsal teşkil ettiği kanaatindeyiz.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

KA: Cem evlerinin hali hazırda ibadethane statüsü kazandığı ve uygulamaların başladığı söylenemez. Süreç oyalamaktan ve Alevileri görmezden gelmenin devamının sürdüğünü göstermektedir.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

KA: Zorunlu din derslerinin hem Alevi çocuklarına hem de Sünni ve azınlık çocuklarına bir zulüm ve dayatma olduğu görüşündeyiz.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

KA: Mutabakata vardığımız konular zorunlu din derslerinin kalkması, Cem evlerimizin ibadethane statüsünde olması Alevi tekkelerinin Alevilere teslim edilmesi. Mutabakata varamadığımız konular ise Dedelerin maaşlarının Diyanet tarafından ödenmesi, Alevi vakıflarının Diyanet içinde bir masada idare edilmesi, Cami-Cemevi projesinin kabul ya da red edilmesi gibi sıralandırılabilir.

Interview with Mr. Doğan Demir– The President of Alevi Kültür Dernekleri

18.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

DD: Alevilik bir yaşam tarzıdır, bir inançtır, felsefedir, kültürdür, hayat tarzıdır, her şeyden önce insan odaklı bir yaşam tarzıdır. Şimdi herkes Aleviliği çeşit çeşit farklı şekillerde değerlendirebiliyor ama Alevilik her şeyden önce bir yaşam felsefesi ve kültürdür aynı zamanda da bir inançtır.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

DD: Bizim hayata bakış açımız çok farklıdır. Yaşam tarzımız da çok farklıdır. İncancımızın bize getirdiği öğreti ile birlikte çocukluktan başlayan bir kültürle büyürüz ve o inancı hayatımızın her alanında yaşıyoruz. İnsanlara öyle bakıyoruz. Dolayısıyla bizi biz eden aslında budur. Bizim o insani tavrımız, duruşumuz, kimseye farklı bakmayan, ötekileştirmeyen, ayırtırmayan, kimsenin incancından farklı görmeyen, kendi inancıyla alakalı da kimseden hor görmemesini isteyen... Ama ülkemizde ne yazık ki yüz yıllardan beridir Alevi inancı hep horlanmış hep dışlanmış ve farklı varyasyonlarla insanlara anlatılmış. Dolayısıyla bizim biraz önce söylediğim, doğarken bizim dedelerimiz, pirllerimiz ve anne-babalarımızın öğretisiyle çocuklarımızı eğiterek bu noktaya getiriyoruz. Hayat felsefemiz çok farklıdır. Bizde kin ve nefret yoktur, insanı farklılaştırmak yoktur, Allah için adam öldürenler var ya, bizde o yoktur. Biz hep insanı yaşatmak için mücadele eden bir toplumuz.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü? E mümkün tabi. Şimdi doğuştan evet, anne-babadan doğup Alevi olur, her şeyi öğrenir. Ama o kültürü benimseyen, kendini Alevice gören, Alevilerin yaşamını, incancını kendine ilke ediniyorsa “ben Aleviyim” derse sorun yoktur. Yoksa mutlaka ki her insanın bir ırkı var. Sonuçta bir gen var, gen önemli bir şey. Sonradan Alevi olunur mu? Yaşamsal anlamda baktığınızda olabilir, Alevice yaşıyorsa. Baktığınızda Alevi olup da Alevice yaşamayan bir sürü insan var. Ya da Sünni olup Alevice yaşayan pek çok dostumuz var. Hayata nasıl baktığınızla ilgili bir şey bu.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

DD: Bunun çıkmayla alakası yok yani bu girdimle çıktım olmaz bu işler.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

DD: Düşkünlük kurumu tabi eskisi gibi değil ama hala geçerli tabi. Bir Aleviyi ancak pırlerimiz düşkün ilan edebilir, dedelerimiz cemlerde sorgu ve Görgü’de (Görgü cemi) ilan edebilir. Tabi bu şey ile alakalı biliyorsunuz kendi kendini sorgulayan ve yargılayan dünyada tek toplumuz. Kendi mahkemesi olan, kendi mahkemesinde dara duran ve orada pir veya dede uygun görüyorsa varsa affedilmeyecek bir suç, düşkün ilan edebileceği bir durumu o zaman zaten düşkün ilan eder. Biliyorsunuz Alevilerin bir sözü vardır: “eline, beline, diline sahip ol” ve o şekilde yetişirler. Dolayısıyla o mertebeye yanlış bir yola saptıysanız ya da yanlış bir hareket yaptıysanız onun gereğini pir yapar, dede yapar ve hala o düşkünlük var. Toplumun bir çok bölgesinde insanlar eğer birbirinden şikâyetçiye gerçekten ve bir ahlaksızlık varsa dede onun gereğini yapıyor.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

DD: Biraz önce söylediğim gibi bizim inancımız farklı bir inançtır. Bir Sünni inançtaki ya da diğer dinlerdeki yaşam tarzı farklıdır, dinsel motifler ya da dinsel bakış açısı farklıdır ama Alevileri birbirlerine bağlayan şey her şeyden önce inancıdır. O inançla beraber “Yol cümleden uludur” diyoruz biz, dolayısıyla “Gönlün kalmasın, yol kalsın” diyoruz ya o çok önemli bizim için. Buradan yola çıkarak, hayata bu şekilde bakıyoruz ve bu bizim için çok önemli bir sır.

PA: Derneğinizin Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

DD: AKD Türkiye’de bugün 102 tane şubesi bulunan Türkiye’nin en büyük Alevi kurumudur, şu anda 70.000 üyesi var. Diğer Alevi kurumları da 25-30 yıldır demokratik bir çerçevede hak mücadelesi veriyor ama biz hak mücadelesinin yanında inançsal olarak en çok örgütlenen kurumuz. Yaklaşık 100 adet cem evi olan ve o cem evlerinde ya da diğer cem evi olmayan kurumlarda Alevileri bir araya getirip gelenekleri yaşatan, kültürel, sosyal ve inançsal anlamda insanlara hizmet eden, kendi toplumuna hizmet ederken birlikte yaşama kültürü ve inancını yaşatmaya çalışan bir kurumuz. Bir taraftan da AKD’nin başka bir misyonu var, o da bu ülkenin çağdaş, aydın, demokrat yüzü olan herkesle birlikte mücadele etmek ve bütünsel anlamda barış ve huzur içerisinde yaşayabileceği bir alan yaratmakta üzerine düşen görevi AKD fazlasıyla yapıyor. Dolayısıyla bizim ülkemizden başka gidecek hiçbir yerimiz yok, o yüzden bu ülkede dili, dini, ırkı, yaşamı ne olursa olsun herkesin kardeşçe yaşayabileceği bir alan yaratması lazım. Biz bu konuda üzerimize düşen görevi fazlasıyla yapıyoruz. Asla kimseyi ayırtmıyoruz. Hiçbir siyasi partiye kapımız kapalı değiliz. Herkesin gelip gideceği, herkesin alan yaratabileceği bir yeriz. O yüzden hem siyasi partiler arasında bir yeri var hem STK’lar içinde AKD’nin önemli bir yeri var. Hem genel merkezimiz hem de dört bir yandaki şubelerimiz mücadele veriyorlar Türkiye’nin çağdaşlığı ve barışı için. Bu bizim için önemli bir misyon.

PA: Derneğinizin diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

DD: Şöyle söyleyeyim, çok bir fark yok aslında. Alevilerin hakları konusunda hangi Aleviye sorsanız aynı cevabı verir. Dolayısıyla hangi Alevi kurumu olursa olsun mutlaka bir ihtiyaçtan dolayı oluşturulmuş bölgelerde. Mesela Ankara’da 4 Alevi kurumu var. Biz, Hacı Bektaş, Pir Sultan ve çatımız ABF var. Bizim dışımızda 2 tane federasyon daha var. Dolayısıyla herkesin bir şekilde mücadele etme alanı çok

önemli. Zaman zaman fikir ayrılıklarımız oluyor kurumsal açıdan, bakış açılarımız belki farklı olabilir. Ama eylem ve söylem dilini birlikte gerçekleştirebiliyoruz, bu çok önemli. Dışarıda şöyle bir görüntü var: Aleviler dağınıktır, bir arada durmuyorlar. Böyle bir şey yok. Kurumlarımızın isimlerinin ayrı olması ve değişik olması hiçbir şeyi değiştirmiyor. Biz Türkiye’de defalarca mitingleri ortak yaptık. Bütün hak ihlalleriyle ilgili müracaatlarımız, çalışmalarımız, eylemlerimiz hep birliktedir. Aslında bir farklılığımız yok, sadece isim farklılığımız var. Mutlaka yönetsel anlamda her yönetimin bakış açısı belki farklı olabilir ama Alevilik açısından baktığınızda hiçbir kurumun diğerinden farkı yok.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

DD: Yok. Yani şöyle söyleyeyim biz hiçbir Alevi kurumunu asla ve asla dışlamıyoruz. Geçmişte zaman zaman bu tür hatalar olmuştur, bugün kesinlikle öyle bir düşüncemiz yok. Hangi Alevi kurumu olursa olsun, küçük bir beldede, köyde bile örgütlü bir cem evi ya da dernek varsa biz ona da katılıyoruz yeter ki haberimiz olsun. Kesinlikle hiç kimseyi ayırtmıyoruz, ayırtırma gibi bir lüksümüz de yok zaten. Biraz önce söyledim zaten, zaman zaman fikir ayrılıklarımız olabilir düşünce anlamında ama hiçbir Alevi kurumuna “sen şöylesin, biz sana katılmıyoruz ya da emek vermiyoruz, seni dışlıyoruz” deme lüksüne sahip değiliz.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

DD: Kısmen uyum içerisindeler. Zaman zaman fikir ayrılıkları olabilir, yönetsel anlamda ufak tefek sıkıntılar ortaya çıkabilir ama kesinlikle uyum içerisindeyiz. Türkiye’de Alevilikle ilgili herhangi bir sorun olduğu zaman ya da Alevileri ilgilendiren herhangi bir problem olduğu zaman ya da kurumlarda herhangi bir sıkıntı olduğu zaman biz çok rahatlıkla bir araya gelip, her şeyi paylaşarak birlikte yol alabiliyoruz. Nitekim son yıllarda, eskiden daha dağınık bir yapı vardı ama, özellikle son 2-3 yıldır kimseye farklı filan baktığı yok. Kurumların iç işleri farklı tabi, iç işleyişle ilgili insanlar farklı şeyler yapabilir tabi ama düşünsel anlamda hiçbir farkımız yok ve birlikte mücadele ediyoruz.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

DD: Hepsiyle ortaklaşa hep yapıyoruz. Mitingleri hep ortak yapıyoruz, eylemleri ortak yapıyoruz, basın açıklamalarını ortak yapıyoruz, birçok bölgede kurumlarımız bir araya geliyor, geceler düzenliyor, etkinlikler yapıyor, konserler düzenliyor, cemler yapıyor. Şöyle söyleyeyim, bir yerde cem evi varsa ve orada cem yapılıyorsa kimse zaten farklı bakmıyor. Bir etkinlik varsa herkes oraya gidiyor. Dolayısıyla biz çalışmaları hep birlikte yapıyoruz. Ayrı gayrımız yok çünkü.

PA: Dernek/ Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

DD: Ben hep şunu söylerim. Ülkede herkesin kardeşçe yaşama gibi bir zorunluluğu var. Bu zorunluluktur. Dolayısıyla ben özellikle aydın olan, çağdaş olan, demokrat olan, insan hakları konusunda mücadele eden Sünni dostlarımıza çok ihtiyacımız

olduğunu biliyorum. Biz bu ülkede sadece Aleviler olarak değil, hak talebi konusunda yalnız bırakılınca olmuyor. Aleviler de kendi mücadelesini yıllardan beri veriyor ancak bu mücadelenin en önemli tarafı Sünni dostlarımızın sahiplenmesiydi. Kendilerini Alevilerin hak ihlalleri ile ilgili yaptığı çalışmalarda sorumlu gören insanlardır. Nasıl ki Aleviler Türkiye’de hak ihlalleri olduğu zaman herhangi bir toplum, kim mazlum olursa ki biz asla Alevi, Sünni, Ermeni, Yahudi diye bakmıyoruz. Nerede bir hak ihlali varsa, nerede birisi haksızlığa uğramışsa -bizim kurumsal yapımız böyledir- gider yanında dururuz. Bugün bu ülkenin Cumhurbaşkanı da haksızlığa uğrasa ona da sahip çıkarız, Başbakan’a da sahip çıkarız, diğer siyasilere de. Kim haksızlığa uğramışsa biz onun yanında dururuz. Biz zalime karşıyız, despotluğa karşıyız, insanlığa kin tutanlara karşıyız. Yoksa şunu çok iyi biliyoruz, AKD ve bütün Aleviler, evet 21. Yüzyılda Alevi kurumlarının adına örgütleniyoruz, bu bir ülkenin ayıbıdır aslında. Keşke hak ihlalleri olmasaydı da, Alevi-Sünni ayrımı olmasaydı ve bütün herkes eşit yurttaş olabilseydi, herkesin temel hak ve özgürlükleri verilebilseydi de bugün bu kurumlar olmasaydı. Bizim içimizde çok Sünni dostumuz var bizim örgütlerde yöneticilik yapan. Genel merkezimizde bile vardı geçen dönem bizimle beraber çalışan. Dolayısıyla hiçbir zaman Alevi ya da Sünni ayırt etmiyoruz. En çok Sünnilere ihtiyacımız var, Sünni dostlarımızla birlikte mücadele etmezsek... Ki onların da Alevilere ihtiyacı var çünkü Aleviler –biraz önce de söyledim- yüzü hep batıya dönük, çağdaş ve aydın olan insanlardır. Kültürleri geliştiren, insanlara farklı gözle bakmayan bir toplumdur. Biz biliyoruz ki Sünni dostlarımızın büyük bir kısmı da böyle. Mutlaka Sünniler içinde yobazlar da var, Aleviler içinde de yobazlar var. Her toplumun kendi yobazı var. Her toplumun bir gericisi var. O gericileri ve yobazları bir kenara koyun, o ırkçılığı yapanları bir kenara koyun, bu ülkede zaten Alevi-Sünni diye bir ayırım yok. O yüzden Sünni dostlarımıza çok ihtiyacımız olduğu için biz onları seviyoruz. Asla ayırt etmiyoruz.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

DD: İnançsal anlamdaki ritüellerin dışında bir farklılık yok. Bu ülkede hep beraber yaşıyoruz. Sizin Alevi ya da Sünni olmanız neyi değiştiriyor? İnsanınız sonuçta ya da kadın ya da erkek olmanız da bir şeyi değiştirmiyor. Biz insani bakıyoruz. O yüzden farklılıklar sadece inançsal anlamda. Ritüeller farklı, ibadet şekilleri farklı. E mutlaka yaşama bakış açıları farklı olabilir. Ama biraz önce söylediğim çağdaş olan Sünni dostlarımızla bir farkımız yoktur, ya da kendini geliştiren bir Sünni dostumuzun Alevilerden bir farkı yoktur. Arada zaten fark yok, insani olarak baktığınızda arada fark kalmaz. Olmaması da lazım. Dediğim gibi, inançsal anlamda ritüeller farklı, ibadet şekilleri farklı. Bu doğaldır. Ha ne olacak, biz nasıl camiye, havrayı, cem evini kutsal görüyorsak herkes görecek. Herkes böyle bakarsa zaten Türkiye’de sorun kalmaz.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

DD: Bu ülkede azımsanmayacak kadar Alevi var aslında. 20 milyon civarında Alevi var. E tabi geri kalan 60 milyona yakını tabi azınlıklar da var ama Sünni. Aslında sistemsal anlamda sıkıntılarımız var. Yoksa halkla, vatandaşla, Alevisiyle, Sünnisiyle hiçbir derdimiz olmadı, olmayacak. Sistemsal anlamda problemler var. Devletin bugüne kadar Alevileri ayırttığı, yok saydığı, inançsal anlamda ketum davrandığı, hak talebini vermediği bir sistem var. Bunu bütün siyasi patiler yaptılar bugüne

kadar. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana hiçbir siyasi parti Alevilerin hak talebini, inançsal özgürlüklerini ya da eşit yurttaşlık talebini karşılamamış. Hal böyle olunca da Aleviler bu ülkede kendilerini zaman zaman üvey evlat olarak görmüşlerdir, ikinci sınıf vatandaş görmüşlerdir. Hak ihlallerinden dolayı, yoksa yaşamsal anlamda biz hiçbir zaman kendimizi ikinci sınıf insan görmeyiz. Biz kimseyi ikinci sınıf insan görmeyiz. Herkes bizim için birinci sınıf insandır. Bu dediğim ayrışma toplumla ilgili bir şey değil. Bu devletin, hükümetlerin, bu devleti yönetenlerin Alevilere bakış açısında bir sorun var ve daha önce de söyledim bizim gidecek başka bir yerimiz yok. Avrupa'ya gidip geliyorum ben. Gidip geldiğiniz zaman Türkiye'nin ne kadar değerli olduğunu daha çok fark ediyorsunuz. O yüzden ben hep söylüyorum: bu ülke bizim, bu vatan bizim. Gidecek hiçbir yerimiz yok. Herkesin birlikte yaşama kültürünü geliştireceği, uzlaşabileceği bir çalışma yapması lazım. Hal böyleyken de evet, hükümetler ve devleti yönetenler Alevilerin eşit yurttaşlık taleplerini, hak ihlallerini ortadan kaldıracak çalışmalar yaparlarsa o zaman zaten hiçbir sorun kalmıyor. O zaman isterseniz siz 80 milyon içinde 8 tane Alevi olun, kendinizi ayırtmamış olacaksınız. Dolayısıyla bu ayrışmalar sıkıntılı. 21. Yüz yılda insanlar hala oruç tutmuyor diye tartaklanıyorlar. Hala insanlar namaz kılmıyor diye okullarda baskı görüyorlar. Hala zorunlu din dersleri yüzünden çocuklarımız dışlanıyor. Hala okullarda çocuklara siz Alevi misiniz Sünni mi diye soran öğretmenler var. Namaz kılar mısınız veya niye kılmıyorsunuz diyen ve ayetleri okutmaya çalışan öğretmenler var. 30 kişilik sınıfta bir tane Alevi çocuğumuz varsa bu çocuk ister istemez oradan dışlanıyor. Bunların olmadığı bir ülke özlemindeyiz aslında. Onla ortadan kalkarsa vatandaşın hiçbir sorunu yok aslında. Siz kendi apartmanınızda, sosyal hayatınızda veya iş yerinizde Sünni ya da Alevi diye bakmıyorsunuzdur. Zaten akıllı ve mantıklı biri de bakmaz. Mesela biz bakmıyoruz. Ama bu sistemle alakalı ve devletle alakalı bir problem var. Devletin bakış açısıyla alakalı ve hükümetlerin Alevilere bir türlü kucak açmayıp, her ne hikmetse bu ülkede Sünni İslam anlayışının daha baskın olduğu ve sadece Sünni İslam anlayışına hizmet eden bir devlet olduğunu görüyoruz. O yüzden onlar ortadan kalkarsa biz daha rahat edeceğiz. O zaman hiçbir farklılığımız olmaz. Sayı çok önemli değil.

PA: Derneğinizin /Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

DD: Biraz önce söylediğim inançsal ayrılıkların haricinde, zaten normal yaşamda hiçbir zaman Alevi-Sünni ayrımı yapmıyoruz. Dolayısıyla birçok benzerlikler var tabi. Kapı komşumuzdan tutun, iş yaşamımıza kadar hayatın her alanında zaten iç içe olan bir toplumuz. Dolayısıyla yanımızdaki bir Bulgaristanlıyı da bir Yunanlıyı da ayırmadan, farklı bakmıyoruz. Farklılık sadece yaşam tarzıyla ilgili olabilir. Büyüme kültürüyle alakalı olabilir, içinde bulunduğunuz yaşam tarzı sizin belki bakış açınızı değiştirmiş olabilir ama onun dışında bir farkımız yoktur. Birçok Sünni dostumuzla oturup konuşuyoruz, zaten biz hiç Sünnilere farklı bakmadığımız için. O farklar zaman zaman yaşamsal, inançsal bakış açısından doğuyor ama onun dışında çok bir farklılık yok yani.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

DD: Sürekli. Bize çok dernek geliyor sürekli. Alevi ya da Sünni olduğuna bakmıyoruz. Bizim zaten Alevi kurumlarımız belli. Onun dışında bizimle Türkiye'nin her yöresinde etkinlik yapan, çalışma yapan bir sürü dernek var. Mesela? Mesela biz sürekli sendikalarla birlikte çalışıyoruz. Atatürkçü Düşünce Derneği, Barolar Birliği, Türk Tabipler Birliği, KESK, DİSK ve sendikaların tamamıyla bu tür çalışmaları birlikte yapıyoruz. Zaman zaman "Barış Bloku" ya da "Demokrasi Bloku" dediğimiz kurumlar biraya geliyor 40-50 tane. Orada biz Alevisi Sünnisi diye ayırt etmiyoruz zaten. Türkiye'nin geleceği ile ilgili alabileceğimiz bütün kararlara ortak karar veriyoruz. Sadece Aleviliği kendi içimizde yaşıyoruz. Onun dışında yaşamsal, Türkiye'deki bütün sendika ya da birlikte mücadele içinde olduğumuz dernekler ve demokrasi bloğuyla mutlaka birlikte çalışıyoruz. Zaman zaman siyasi partilerle ve belediyelerle birlikte çalışıyoruz. Avrupa Birliği Projeleri var, belediyeler biz yönlendiriyor burada Kalkınma Bakanlığı'nda. Belediyelerle ortak projeler yapıyoruz. Mesela AK Parti'li belediyelerle ortak proje yapıyoruz. CHP'li, MHP'li, HDP'li fark etmiyor. Eğer Ankara'da bir sivil toplum örgütüne yönlendirilmişse AB projeleri... En son Urfa/Birecik Belediyesi ile ortak bir projemiz vardı. Birecik Belediyesi AK Parti'li. Dolayısıyla biz hangi partiden olduğuna bakmıyoruz. Böyle bir çalışma varsa çocuklarımız buralardan faydalaniyorsa ve topluma yararlı oluyorsa bu bizim için önemli.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

DD: Şiiliğin Alevilikle benzer tarafları elbette var ama ayrı tarafları da var. Benzer tarafları aslında çok yok özellikle inançsal anlamda. Bir Şii ve Sünni ve Alevinin yaşamsal farklarının dışında inançsal ritüelleri farklıdır. Şiiler mesela camiye giderler, Aleviler gitmezler. Biliyorsunuz, Şiilerin ve Caferilerin, özellikle Şiilerin Türkiye'nin her yerinde kendine göre inançsal ritüelleri var. Namaz kılar, oruç tutarlar. Hayata farklı bakarlar. O yüzden benzer taraflarından çok –zaten sadece inançsal olarak- bakışları çok farklı, ibadet şekilleri çok farklı, ritüelleri farklı.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

DD: Ben biraz bu konularda keskin konuşurum. Şimdi, hangi Sünnilik? Ya da hangi Alevilik? Ona bir bakmak lazım. Ya da hangi İslamiyet? Hangi Müslümanlık? Ona bir bakmak lazım. Bunların hepsini iyi irdelemek lazım. Yani, Allah için adam öldüren Müslümanlık mı yoksa Allah için Allah sevgisi ve insan yaşatan, birlikte yaşama kültürünü geliştiren –çünkü İslamiyet'in özünde insan var... İslam dini hoşgörü dinidir, İslam dini kimseye farklı bakmayan, herkesi bütünleştiren, herkesin yaşamını aynı anda içine sığdıran... Ve farklı bir din. Ama gelin görün ki o İslamiyet'le bir alakası kalmamış. Ha, yaşayan eden yok mu? Var. Türkiye'yi düşünün, gerçekten dini bütün olan, İslam dinine uygun yaşayan birçok insan var. Ama aynı zamanda dini siyasete alet eden, yalandan "ben Müslüman'ım" diye gezip, oruç tutan ve farklı farklı şeyler yapan insanlar var. Şimdi, bir insanın dürüst olması lazım. Dürüst değilse Alevi olması, Sünni olması, Müslüman olması bir şeyi değiştirmiyor. Sünniliğin kendine has bir yaşamı var ama onu ayırtırmadan sade, yalın, İslam dininin o hoşgörüsüne sığınarak idame eden ve herkese de böyle bakan bir İslam dininin zaten kimseyle bir derdi yok. İçinde ya da dışında olması çok dert değil. Bugün Ortadoğu coğrafyasına bakın, kan gölüne dönmüş, bütün İslam coğrafyasında çeteler, Allah için adam öldürenler, diri diri insanlar yakanlar...

Bunlar ne adına yapıyor bunu? Müslümanlık adına yapıyor. Böyle bir Müslümanlığın ve böyle bir İslam'ın içinde Aleviler olmaz. Olmasına da gerek yok zaten. Biz birçok dinden esinlenerek hayata bakıyoruz. Aslında bütün insanlar her dinden esinleniyor. Her kesimden ya da her insandan örnek alarak ya da onun yaşamından bir şey alarak kendini geliştiriyor. Siz çocuğunuzu camiye ilk gönderdiğiniz zaman namaz kılmayı bilmiyorsa ilk namaz kılmasını öğretiyorlar. İlk ibadet şeklini ve ritüelleri öğrenir. Hayata nasıl bakabileceğini dinsel anlamda bir şekilde onu kendine rehber ediyor ve alıyor oradan yaşamını sürdürüyor. Dolayısıyla Alevilerde de böyle. O yüzden İslam'ın içi, dışı veya Müslüman ya da değil çok dert değil. Çok da önemli değil aslında. Biz herkese eşit bakıyor muyuz? Evet. Herkesin inancına saygı duyuyor muyuz? Evet. Bir vatandaş camiye gidip namaz kılıyorsa biz ona saygı duyarız. Bir insan havraya, kiliseye gidip ibadetini yapıyorsa biz ona saygı duyarız. Cem evine gidiyorsa bizim için hiçbir farkı yok. Daha doğrusu yerler kutsal değil, kutsal olan insanlardır. Siz her yerde namazınızı kılabilirsiniz, bir odada cem yapabilirsiniz. Dua edebilirsiniz, elini açıp her sabah Allah'a dua edebilirsiniz ki biz de ediyoruz. Benim Allah'a olan inancım belki kimsede yoktur. Ama Aleviyim. Yaşam tarzım farklı, ibadet şeklim farklı, Allah'a inanıyorum ve Allah, Muhammed, Ali diyorum. Şimdi size göre ben Müslüman mıyım değil miyim ya da İslam mıyım değil miyim? Bir de ona bakmak lazım. O işin başka boyutu. Kim kendini nasıl görüyorsa öyle baksın. Ya da bu şuna benziyor. Bize soruyorlar Kürt müsün Türk müsün diye. İnsan kendini Kürt görüyorsa Kürt'tür, Türk görüyorsa Türk'tür. Zaten bir ırkı var geldiği yer olarak ama haydi bunun dışında da Kürt'üm diyorsa Kürt'tür buna böyle bakmak lazım.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

DD: Arap Aleviler de Caferiler de bizim canlarımız. Biraz önce söylediğim gibi, bizim bakış açılarımız farklı değil. Dolayısıyla biz son zamanlarda Arap Alevilerle iç içeyiz, onlarla birlikte etkinlikler de düzenledik. Mesela Gadir Hum bayramları olduğu zaman bizi davet ediyorlar, biz gidiyoruz konuşma yapıyoruz, birlikte mücadele ediyoruz. Son birkaç yıldır hem Caferilerle hem de özellikle Arap Alevi canlarımızla birlikteyiz, iç içeyiz. Eskiden biraz kopuktuk, bir iletişim sorunu vardı ama şimdi o iletişim sorunu tamamen ortadan kalktı. Aslında yaşamsal olarak ya da bütünsel olarak hiçbir fark yok. Örgütsel olarak biz mutlaka birlikte çalışıyoruz.

PA: Dernek üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı?

DD: Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı? Birlikte etkinlik düzenliyoruz. Üyemiz de var çok fazla. Caferi üyemiz de çok, Arap Alevisi üyemiz de çok. Hatta Mersin, Adana, Tarsus, İskenderun bölgelerindeki şubelerimizin başkanları ve yöneticilerimizin bir kısmı Arap Alevisi, delegelerimizin çoğu Arap Alevisi, Caferi üyelerimiz var özellikle İstanbul bölgesinde.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

DD: Alevi açılımı aslında bu ülke için şart olan bir şeydi. Sayın Cumhurbaşkanı o zaman Başbakanken böyle bir çalışma başlatmıştı. Biz de ilk etapta işin doğrusu çok mutluyduk. İlk kez bir hükümet Alevilerin sorunlarını masaya yatırıyor ve Alevi açılımı diye bir çalışma yapıyor. Nasıl bu ülkede Kürt sorunu ile ilgili bir çözüm süreci başladığında analar ağlamasın diye hükümet bir çalışma yaptığında da biz destek olmuştuk. Alevi açılımının da ilk zamanlarında çok mutlu ve umutluyduk.

Ancak sonuç alınamadı. Sonuç alınamamasının nedenleri var. Yanlış strateji uygulayarak, yanlış insanlarla yanlış zamanda çalıştaylar yapıldığı için örgütsel anlamda ve toplumsal anlamda Aleviler içinde olmadığı için bir çözüm bulunamadı. Ben kurumun başında değildim ama o dönem şöyle bir şey söyleyeyim: Aleviler de o dönem ikiye ayrılmışlardı. Bir kısmı o çalıştayların içinde yer alıyordu, ama diğer bizim Alevi kurumları, örgütlü olan Alevi kurumları, kesinlikle işin içinde yoktu ve dışarıda kalıyorlardı. Hal böyle olunca da o içindeki Alevi kurum başkanlarının talepleri ya da yönlendirmeleri yani talep demeyeyim de yönlendirmeleri farklıydı ve dışarıdakiler daha örgütlü ve Türkiye'nin her bölgesinde olan Alevi kurumları dışarıda kalmıştı. Burada hükümet de yanlış strateji uyguladı, yanlış insanlarla çalıştaylar yapıldı. Sağcı, Alevilikle hiç alakası olmayan, hatta Alevilere düşman olan insanların mesela Zaman gazetesinin yazarları çağırılmıştı, Maraş katliamının sanığı olan vatandaş çağırılmıştı. Şimdi siz katliamla ismi anılan bir vatandaş getirip Alevi çalıştayında konuşturamazsınız, bilgi alamazsınız. Ya da siz Zaman gazetesinin yazarlarıyla ve o zaman cemaatin kendine bağladığı derneklerle yol alırsanız sonuç alamazsınız. Dolayısıyla biz istemedik. Bu işler doğru gitmiyor, hükümete de telkinde bulunduk, kitapçıklar hazırladık. Aslında Alevilerin taleplerinin çok basit ve masumane olduğunu, bunun için çalıştaylara filan da ihtiyaçlarının olmadığını söyledik. Yani aslında 3-4 tane madde var, istediğinde meclisten geçirebiliyorsun. Bunları başkanlık sisteminde yapılan oylamalarda görüyoruz. Keşke Alevilerin talepleriyle ilgili de bir tane madde olmuş olsaydı, Aleviler de belki bu işe sahip çıkardı ama yok. O yüzden o çalıştaylardan sonuç alınamadı. Başta çok umutluyduk ama sanırım Başbakan'ı yanlış yönlendirdiler. Yine Cemaat'in bu işte parmağı vardı. Çünkü Abant toplantılarını hep Cemaat yönlendiriyordu. O zaman da biz bu Fetullah Gülen Cemaati'nin tehlikeli ve sıkıntılı olduğunu, bunların Alevilerin dostu olmadığını ve Alevilerin hak ve taleplerinde asla yol alamayacağını dolayısıyla hükümetin muhatabının demokratik Alevi kurumları olduğunu, bunu çok şatafatlı toplantılara, gazetecilere, akademisyenlere filan ihtiyaç olmadığını, 4-5 tane Alevi kurumunun genel başkanı ve 3-4 dede çağırırsınız otursunuz Alevilerin masumane taleplerini masaya yatırabilirsiniz. Zaten hükümet bunları biliyor. Bir de bizim taleplerimizle ilgili AİHM kararları var. AİHM kararlarından dolayı şu anda Türkiye yargılanıyor. Zorunlu din derslerinden dolayı, cem evlerinin statüsünden dolayı. Şimdi bir devlet hala yargılanmasına rağmen bunu masaya yatırmıyorsa bir sorun vardır. Belki başlarken çok iyi niyetle başlamıştı ama sonuç alınamadı ki zaten biz o zaman söylemiştik bu stratejiyi sonuç alamazsınız diye. Bugün bizim dediğimiz çıktı. Keşke iyi bir zamanda bu çalıştaylar yapılsaydı, başlamışken bir sonuç alınabilseydi bugün biz de en azından bu sıkıntıları konuşmuyor olacaktık. Belki hükümet de çok rahat edecekti. En azından Aleviler kendini dışarıda görmeyecekti. Şu an Türkiye'de çok güçlü bir hükümet var, 15 yıldır ülkeyi tek başına yürüten bir hükümet var ama o hükümetin içerisinde Aleviler yok. Keşke o hükümetin içerisinde Aleviler olsaydı. Alevi kurumları, Alevi vatandaşlar, siyaset yapanlar ya da Alevilerin hak ve taleplerini savunan insanlar olsaydı o zaman biz bugün bunları konuşmuyor olacaktık.

PA: Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

DD: İsmet Yılmaz meclis başkanıyken ben onu ziyaret etmiştim arkadaşlarla birlikte. Ona 5-6 maddelik bir rapor sunmuştum. Sadece ana başlıklar halinde, Alevilerin talepleri bunlar diye. O zaman demişti ki: "ya sayın başkan, bunların hepsi tamam da

şu DİB'nin kaldırılmasını unut!” Ben bunu çok samimi buldum. İlk kez bir meclis başkanı çok sade ve düzgün bir şekilde açıkça söylüyor, gizlemiyor. Çünkü bugüne kadar yapılan bütün çalışmalarda “DİB kaldırılсын” dediğimizde herkes ona kılıf uydurmaya çalıştı, herkes onu yuvarlıyor, arkasına geçiyor, gönlünüzü hoş tutmaya çalışıyor. Ama İsmet Yılmaz’ın o zaman meclis başkanıyken –şimdi bakan- ya başkan bu işten vazgeçin, DİB Sünnilere hizmet ediyor, bize hizmet eden bir vakfı niye kaldırıyorsunuz ya, gidin kendinize başka bir şey isteyin, siz de DİB’na eş değer bir şey isteyin, bu ülkede madem hakkınız var onu bizden isteyin biz de size verelim...

PA: Cem Vakfı galiba böyle bir şey kurmaya çalıştı. Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı diye...

DD: Alevi İslam din hizmetleri diye bir şey olmaz. Böyle bir şey olduğu zaman ayrı bir Diyanete gerek yok, talep konusuna da gerek yok. Ben o yüzden o İsmet Yılmaz’ın samimiyetini sevdim. Dobra dobra söyledi. Ha onun şöyle olması lazım. Evet, DİB niye kurulmuş? Ülkeyi tarikat ve cemaatlerden kurtarmak için. 1924 yılında kurulmuş, her bölgede insanlar cemaatlerle örgütlendiği zaman her cemaat farklı örgütlenir. Her cemaatin ritüeli farklı. Dolayısıyla o zaman mantıklı olan DİB kurulup, bütün tarikat ve cemaatleri bir arada tutup devlet denetiminde bir başkanlık sistemi yani DİB kurulmuş ama DİB sonradan öyle bir noktaya gelmiş ki sadece Sünni İslam anlayışına hizmet eder bir anlayışa gelmiş. Dolayısıyla ekonomik anlamda verdiğiniz vergilerden hakkınız gidiyor, onu camilere ve Sünni İslam anlayışına kullandıkları bir sistem var. Buna alternatif bir şey üretmek lazım. Bir zamanlar hükümet bize şöyle gelmişti: biz Alevi İnanç ve Kültür Başkanlığı diye bir başkanlık oluşturalım size, bugün DİB’nin bütçesinin 6 milyar dolar olduğunu biliyoruz, o 6 milyarın herhalde 2 milyar doları Alevilerin hakkıdır. Dolayısıyla o 2 milyar doları her sene Alevilerin oluşturacağı Alevi İnanç ve Kültür Başkanlığı – direkt başbakanlığa bağlı bir sistemdi- ona da biz razıydık aslında. Öyle bir sistem oluşmuş olsaydı hem cem evlerimizi inşaatlarından tutun da yapımına kadar, bütün çalışanlarımızdan tutun da bütün ihtiyaçlarımızı karşılardık. Çünkü bu para bizim paramız. 2 milyar dolar az bir para değil. O bütçe bir yere yatardı, oradan bir heyet olarak Alevilerce ve Alevilerin oluşturduğu bir başkanlık sistemiyle belki oradan bir şey çıkabilirdi. Ama ondan da vazgeçildi. Yine DİB bildiğimiz gibi devam ediyor. Peki, vazgeçen kendileri miydi yoksa Alevilerden “bu nasılsa olmaz” mı dendi? Alevilerde de tepki vardı ilk zamanlar. Hala da var. Bir başkanlık sistemi mi kuruyorsunuz ya da Alevi İnanç ve Kültür Başkanlığı adı altında devlet bizi kontrol mü etmeye çalışıyor, Diyanet’in başka bir versiyonu mu, Aleviler üzerinde bir hegemonya mı oluşturmaya çalışıyor gibi kafa karışıklığı çoktu. Ama bunu hükümet getirdi o dönem, getirdi demeyeyim de konuşuluyordu o dönem. Bu 1,5-2 yıldır konuşulan bir şey. İçeriğini biz de tam bilmiyoruz. İşin doğrusu bizimle de oturup konuşulmadı ne getiriyor ne götürüyor ya da nasıl bir sisteme oturtmaya çalıştığını bilmiyoruz. Sadece duyuyoruz, insanlar anlatıyor, bazen hükümete ve devlete plan ve proje hazırlayan, rapor sunan, bütün toplum için Türkiye’deki sıkıntıları ve eksiklikleri dile getirenlerin böyle bir çalışma yaptıklarını biliyorum. O çalışma o dönemde başbakana sunulmuştu. Oradan belki bir öneri gelirdi ama ne hikmetse o defter tamamen kapandı gitti.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

DD: Hiçbir adım atılmadı. Bir cami-cem evi projesi oldu. Cem Vakfı şimdi onu sahiplenmiyor, biz bu işin içinde yoktuk diyorlar. Ancak o dönem hem hükümetin desteklediği –bu cemaatin projesi biliyorsunuz cami-cem evi projesi- hükümetin de o dönem çok desteklediği, bakanların temel atma törenine geldiği, biliyorsunuz Mamak’ta yapılan cem evinin temel atma törenine devlet bakanları katılmıştı, CEM Vakfı da bunu sahiplenmişti. Biz de o dönem CEM Vakfını çok eleştirmiştik, bu projenin doğru bir proje olmadığını, burada Alevi ve Sünnileri bir araya getirme projesinin dışında bunun bir cemaat projesi olduğunu, Fetullah Gülen’in işin içinde olduğunu –ki biz bir dönem kaç sefer miting düzenledik cami-cem evi projesiyle ilgili ve çıktık orada haykırdık, bağırarak ve bu yüzden yargılandık. Hoca Efendi’yi eleştiriyoruz diye, devleti eleştiriyoruz diye. Oysa biz bu tehlikeyi yıllardır biliyorduk. Ki Fetullah Gülen yıllar evvel “Aleviler tehlikelidir, dinsizdir, imansızdır, bunlara dikkat etmek gerekir” diyen adamdır. Bu adam ne zaman Alevi dostu oldu? O zaman arkadaşlarımız, birkaç küçük grubumuz, sahiplenmeye çalıştı. Onlar da tahmin ediyorum ki sonradan çok pişman oldular. Özellikle 17-25 Aralık arasında Cemaat’ın Türkiye’de yaptığı operasyonlardan sonra zaten o arkadaşlarımız cami- cem evi projesinden vazgeçtiler. O proje de o saatten sonra yapılmadı, bitirdiler. Tuzluca’yı da temel atılmıştı, bina da şu an yarım duruyor. O zaman da hükümet bizi dinlemedi, anlamadı biz yine haykırdık, yapmayın, bu hoca kendine müttefik arıyor, burada Alevileri kullanmaya çalışıyor. Alevileri ve Sünnileri inançsal anlamda bütünleştirmek, inançsal anlamda kriterleri bir tutmak değil. Ayrıca başka bir sıkıntı daha var; ben bunu bütün mitinglerde söyledim, bırakın vatandaş nereye istiyorsa camisini yapsın, namazını kılsın, ibadetini yapsın. Bundan daha doğal bir şey yok. Ya da bir Alevi nerede istiyorsa cemini yapsın. Bunu bir araya getirmek Türkiye’de farklı şeyler de yapabilir. Çok kaşımak doğru değil belki geriye dönüp ama biz bunları bu ülkede yaşadık. Biz Cuma namazlarından çıkıp Sivas’ı yaşadık, Cuma namazından çıkıp Çorum’u yaşadık, Cuma namazlarından çıkıp Maraş’ı yaşadık. Şimdi bu toplum –şimdi tabi bunu Sünni vatandaşlara mal etmek çok doğru değil, biz bütün Sünniler bunu yaptı demiyoruz zaten. Ama bu Sünni vatandaşların içinde biraz önce dediğim gerici ve yobaz insanlar katliam yapmış insanlardır. Bunları ne zaman yaparlar? Genelde Cuma namazlarından sonra yaparlar. Orada temiz ve ibadetini yapanların büyük bir bölümü o işten ayrışırken; o işin militan tarafı, dış güçler tarafından Türkiye’de kurulan çeşitli insanlar ya da çeşitli kurumlar tarafından kullanılan bu insanlar Alevileri katletmişlerdir. Kaldı ki Türkiye hala üzerinden o sendromu atamamış. Yarın başımıza ne geleceği belli değil. Yine o yobaz, yine gerici, yine o Alevileri ayrıştıran zihniyetin orada olmadığını nerede bileceksiniz? Namazdan çıkarken siz orada cem yapıyorsunuz. Bağlama sesiyle cem yapılabilir. Eğer ezan sesi vardır eğer yatsı ya da akşam namazına denk geldiyse. Namazdan sonra o vatandaşın camiden çıkıp cem evinin bahçesinden geçerken bağlama sesiyle ezan sesinin birbirine karıştığını düşünün. Orada her an her şey yaşanabilir. Bu kardeşlik projesi filan değil. Bu tam tersi topluma biraz daha nifak sokma projesi. O zaman biz çok anlattık ama bizi dinleyen olmadı. Sonra 17-25 Aralık hareketinde FETÖ terör örgütünün başta başbakana ve hükümete yapılan operasyondan sonra hükümet de elini ayağını çekmeye başladı. Bizim arkadaşlarımız da zaten o süreçten sonra hiç bulaşmadılar. Onlar da bu işin doğru olmadığını ve hiçbir Alevi kurumunun bu işle ilgili herhangi bir talep ve beklentisi yok.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

DD: Hiçbir ölçüde karşılanmadı, zorunlu din dersleri devam ediyor biliyorsunuz. Geçen sene sayın başbakanla yaptığımız görüşmede demiştik ki ben “efendim hala çocuklarımız okullarda öğretmenleri tarafından dışlanıyor, ayrıştırılıyor. Buna müdahale edin.” Başbakan da dedi ki “bunun kim olduğunu söyleyin hemen görevden aldırayım.” Ama bu ülkede bizim bulmamıza gerek yok ki, kamuoyunda var bu. Her gün gazetelerde, televizyonlarda çıkıyor. Birçok bölgede Alevi çocuklarının din dersi yüzünden acılar çektiğini devlet de biliyor, hükümet de biliyor, başbakan da biliyor, cumhurbaşkanı da biliyor, biz de biliyoruz. Şimdi bu kadar şeyin içerisinde hala bulun getirin ben gereğini yapayım demek çok samimi bir şey değil. O din dersleriyle ilgili, zaten biraz önce söyledim; AIHM kararları var mutlaka ya seçmeli ders haline gelmeli ya da kesinlikle kaldırılmalı. İsteyen herkes din dersi verebiliyor. Kaldı ki zaten okulların büyük bir çoğunluğu imam hatiplere döndürüldü. Orada dahi bir zulüm var. Alevi çocuklarının büyük bir çoğunluğu imam hatiplere gitmek zorunda bırakıldı. Bu doğru bir yöntem değil. Eski sisteme dönlüsün ki AK Parti’nin 15 yıldan beri bu ülkede en sıkıntılı bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı. Yaz-boz tahtasına döndü. Her bakan müfredat değiştiriyor, en son değiştirilen müfredatta da Atatürk ve Aleviliğin hepsi çıkarıldı, Bektaşilik çıkarıldı. Hoş, çok bir işe de yaramıyordu bizim Alevilik ve Bektaşiliğimizin orada yazması, kitaplarda olması. Bir sayfalık anlatım vardı ama onu bile içine sindiremeyen ve kaldıran bir müfredat var. Tam Sünni İslam anlayışı üzerine kurulan bir müfredat. İşin doğrusu burada Sünnilere de büyük bir zulüm yapılıyor, Sünni çocuklara da yapılıyor. Bir çocuk eğer inancını öğrenmek istiyorsa zaten öğreniyor. Aile ona öğretiyor. İslamiyeti, dinini, Müslümanlığını, yaşam koşullarını, ibadet şekillerini ne varsa öğretiyor. Evde öğreniyor, okulda öğreniyor, camide öğreniyor. Artık bütün camilerin altında Kuran kursları var. Bırakın camilerin altını, artık apartmanların altında Kuran kursları var. Hal böyleyken, bunların önüne geçilmesi gerekirken, dinsel ve inançsal anlamda hoca ve imam yetiştirmek isteniyorsa devlet onu zaten yeteri kadar yetiştiriyor. Yetiştirmesi de lazım. Ama siz Türkiye’deki bütün okulları imam hatipleştirirseniz ve hala bu imam hatiplerle birlikte Türkiye’de zorunlu din dersleri uygulanıyorsa orada zaten bir sıkıntı var demektir. Sadece Alevi çocukları değil, bu ülkede azınlıklar da var. Siz gidin Ermenileri görün, siz gidin Yahudileri görün, Süryanileri görün. Ben kiliseleri gezdim 2 yıl önce, içiniz kan ağlar. Onların çocukları da var. Biz yine bu ülkede her şeye rağmen bağırıyoruz. Hak talebi noktasında mücadele ediyoruz, her şeye rağmen her geçen gün biraz daha büyüyoruz, biraz daha geliyoruz, biraz daha örgütleniyoruz. Cem evleri yapıyoruz. Bir de siz onlara gidin bakın. Tarla başı’nda İstanbul’da, Beyoğlu’nun arka sokaklarında kiliseler var. Hepsinin duvarları örülü büyük büyük demirlerle. Korku çemberine alınmış hepsi. Çünkü onların can güvenliği de yok. Her an her şey başına gelebilir; kaldı ki siz onların çocuklarının okullarda çektiği sıkıntıları bir düşünün. Biz hiç olmazsa bir şekilde çıkıp haykırabiliyoruz, derdimizi anlatabiliyoruz. Ama onlar onu da yapamıyorlar. Tam da bu noktada zorunlu din derslerinin kaldırılması lazım.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

DD: O zaman o çalıştaylara katılan arkadaşlarımızın yanlış yönlendirmesinden kaynaklı sorunlar oldu. Yoksa Alevilerin hak ve taleplerinin hepsi aynıdır. Hiçbir Alevi kurumu farklı bir talep getirmez. Zorunlu din derslerinden tutun da Madımak’ın müze olmasına, dergâhların geri verilmesine, cem evlerinin ibadethane

sayılması gibi talepleri zaten hiçbir Alevi yok saymaz. Hangi Aleviye sorarsan sor, talep aynıdır farklılık yoktur. Biraz önce de söyledim, o farklılaştırmayı yapan o gün o çalıştayı yapan insanlar. Bizi farklılaştıran ve ayrıştıran onlar.

PA: Peki sizce kim ayrıştırdı?

DD: Şöyle söyleyeyim, o dönem hükümete yakın durmaya çalışan Alevi kurumları da vardı küçük küçük. Şimdi isimleri çok lazım değil, söylemeyeyim ama zaten biliniyor. O arkadaşlarımız yanlış strateji uygulayarak biz bu sorunu sizinle çözeriz dediler. Çözemediler çünkü Alevi kurumları dışarıda kalmıştı. Yani hiç alakası olmayan, kendine federasyon kurmuş bir adam var. Federasyon kurmuş vatandaş. Fermani Altun'u var, Cengiz Hortoğlu var, başka birileri de var, birkaç tanesini de kapattılar. Şimdi hem mevcut siyasi konjonktürden faydalanan, hükümete yakın duran, Alevilerin hak ve talepleri masaya yatırıldığında esnek duran, orada kendine pay çıkarmaya çalışan bir grup var; bir de hiçbir şey talep etmeyen –bireysel anlamda- toplumsal olarak sadece inançsal ritüelleri olan ve hak ve talepleri dile getiren büyük bir çoğunluk var. Şimdi siz o çoğunluğu yok sayarsanız, çalıştaylarda oturup konuşmazsanız ya da muhatap almazsanız sorun çözemezsiniz. Yani aslında bu arkadaşlarımızın da bizden bir farkı yok, onlar da bizden farklı bir şey düşünmüyorlar ancak onlar esneterek ve hükümet yetkilileriyle oturup konuşarak ve çok farklı davranarak sonuç alınamaz. Yoksa o zaman, denilsin ki “ya kardeşim siz bizi çağırdınız, Alevi açılımı yapıyorsunuz, Alevilerin talepleri işte bunlar 5 tane. Bunları çözün gelin.” Başka bir şeye gerek yok yani. Geçen sene biz defalarca hükümet yetkilileri ile görüştük, raporlar ve sorunlar masaya yatırılıyor. Düşünebiliyor musunuz hayatında hiç cem evi görmemiş, cem evinin kapısından bile içeri girmemiş, cemin ne olduğunu, Aleviliğin ne olduğunu bilmeyen insanları biz muhatap almak zorunda kalıyoruz. Vatandaş soru soruyor size, diyor ki “efendim, cem evi nasıldır, cem nasıldır, dede kimdir, pir kimdir, zakir ne demek, semah nasıl dönülür?” O zaman diyorsun ki “sen beni niye buraya çağırdın, sen kimsin hiçbir şey bilmiyorsun ve benden ne öğrenmeye çalışıyorsun?” Ondan sonra da ya gelin şöyle yapalım diyorlar. Hayır, şöyle değil. Çok basit yahu: cem evlerinin ibadethane olarak sayılması ya da Türkiye’deki asıl sorun cem evlerinin yapımıyla ve konumuyla alakalı hukuki sorunun ortadan kaldırılması. Çok basit. Yazarsınız iki kalem. Nitekim 1 Kasım seçimlerinde AK Parti bunu seçim bildirgesine koymuştu 90 gün içerisinde hayata geçireceğiz diye cem evlerinin statüsü ile ilgili yerel yönetimler yasasıyla ilgili ama sonra ne hikmetse yapılmadı ve kaldı öyle. Yani o çok basit, cem evlerinin ibadethane sayılması. İki: zorunlu din derslerinin kaldırılması. Üç: DİB’nin kaldırılmasa bile özerkleşmesi. Çünkü niye? 20 milyon Alevi’nin hakkını gasp edip Sünni vatandaşlara veriyorsun. Cem evlerine, biz devletin hiçbir kademesinden katkı alamıyoruz. Yerel anlamda bazı belediyeler sağ olsun, cem evi yapıyorlar. Ama onun dışında hiçbir hukuki karşılığı yok cem evinin. Hal böyle olunca siz hakkınızı alamıyorsunuz. Ödediğiniz vergiler camiye gidiyor, imama gidiyor. Bu ülkede 142.000 adet DİB personeli var. Bizde şu an 500-600 tane personel var Türkiye genelinde çalışan ve hepsinin maaşını kendimiz ödüyoruz. Kendi imkânlarımızla, insanlarımızın bağışlarıyla, aidatlarıyla, katkılarıyla kurum yapıyoruz, maaş ödüyoruz, sigorta yapıyoruz, araç alıyoruz, cenaze hizmeti veriyoruz. Birçok şeyi kendi imkânlarımızla yapıyoruz hiçbir katkı almadan. Çok küçük bazı yerlerin dışında ve muhtarlar dışında çok az da olsa bazı belediye başkanlarımız var. AK Parti’den var, MHP’den var, HDP’den var, CHP’den var arkadaşlarımız. Onlar bizim için çok önemli. Onun dışında da hiçbir iyileşme yok. Olmayınca da ne

yapıyorsunuz? Siz haklarımızı gasp edip bir başkasına veriyorsunuz ya da verdiriyor devlet. Yani o 4-5 tane madde, çok basit. AİHM kararları var biliyorsunuz. Zaten bu ülke AİHM kararlarına uymazsa müthiş tazminatlarla ve cezalarla karşı karşıya kalacak. Ne gerek var? Zorunlu din dersini kaldırabilirsiniz. Vatandaş isterse çocuğuna din dersi verir, istemezse vermez. Tekrar zorunlu din dersleri ile ilgili heyet kurup saatlerce oturup masa başında bunları tartışmanın, insanları masalara çağırıp zamanlarını almanın, raporlar düzenlemenin bir anlamı yok. Cem evlerinin statüsüyle ilgili AK Parti'nin seçim bildirgesine koyduğu iki tane madde kadar basit bir şey. Yani mecliste hükümet şu an istesin, bizim taleplerimizin hepsini 5 dakikalık bir oylamayla hukuksal anlamda önünü açar, yasal olarak açar. Kaldı ki mesela daha önce bir referandum yapıldı 28 maddelik bir referandum. Çok isterdik ki o referandumun içerisinde halka sorulsaydı Alevilerin talepleriyle ilgili 1 tane, 2 tane, 3 tane soru. E şimdi de başkanlık sistemiyle ilgili 18 tane madde geçti görüyorsunuz. Madem Türkiye böyle bir sisteme geçiyor, Türkiye devasa bir toplum. Her bölgesinde mağdur edilmiş bir toplum var. Bu toplum hem inançsal anlamda hem de ihlal edilen hak talebi anlamında sıkıntılı bir toplum. Bunun içinde bir maddeyi koyup geçirebilirdiniz oradan. Ben eminim ki Alevilerle ilgili bir madde bu komisyona gelseydi 550 tane milletvekilinin hepsi evet derdi. Ama mesela ben şimdi konuşuyorum birebir milletvekilleriyle, bakanlarla, hükümet yetkilileriyle, siyasi parti genel başkanlarıyla. Talep noktasında kimsenin bizimle bir derdi yok. Herkes bizi haklı buluyor ama sorun çözülüyor. Biraz samimi olmaları lazım.

Interview with Mr. Bülent Gültekin– The President of Ankara Branch of Alevi Kültür Dernekleri

16.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

BG: Aleviliğin dini tarifine bakarsak, yani dinin günümüz şartlarında tarifine bakarsak yaşam tarzı, kültürü, ibadetine bakıp bunların hepsini bir bütün olarak düşünürsek Alevilik bu kapsamda bir dindir tabii ki.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

BG: Temel beslendiği yer, tabii ki bir yaratıcının olduğu inancıyla başlar. Bu yaratıcıyı da bir arayışla bulmaya çalışır, nereden geldim, nereye gidiyorum, doğa nasıl var oldu, insan nasıl oluştu vs. bunu arayan bir kavram üzerinden düşünerek giden bir yolu var. Aradığı şey bu, buna da kendinde bir anlam yüklemiş, hakikat dediği şeyi yüklemiş ya da insan dediği şeyi yüklemiş, insan-ı kâmil dediği şeyi yüklemiş. İlk referansının bu olduğunu düşünüyorum. Bunun dışında kendi yüklediği referanslar da var, bunun dışında belki diğer inançlardan etkilenmiş olabilir. Böyle bir etkilenmeyle böyle bir düşünce tarzı da ortaya çıkmış olabilir. Etkilenerek eklediği şeyler de vardır mesela on iki imamlar, on iki havari; Yahudilerdeki ağlama duvarı bizdeki dergâhlar gibi. Onun dışında daha sonraki zamanlarda kozmopolit bir şeyi bugüne kadar getirmiştir. Yazılı bir kaynakları da olmadığı için Alevilerin, dönüp tam anlamıyla bir karşılığını bulamıyoruz. Sadece değişlerimizden ve nefeslerimizden arayıp bulduğumuz şeyler bu kadar. Ama referansı bir yaratıcı arayışı aslında.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

BG: Sonradan olmak mümkün tabii ki. Hacı Bektaş Veli Aleviliğin en büyük liderlerinden biri. İster kabul edelim, ister etmeyelim Hacı Bektaş Veli Dergâhı misyoner bir örgütlenme. Çünkü orada dergâhta müritlerini yetiştiriyorsun, Balkanlara yolluyorsun, Anadolu'ya yolluyorsun. Bunların hepsinin belden olma, yani doğumla olma ihtimali yok ki zaten öyle değil. Dergâha kimsesiz çocukları ya da savaştan çıkmış çocukları filan alıp, orada eğitip tekrar başka yerlere gönderiliyor. Tabi bu değişti. Kızılbaş Aleviliği dediğimiz, biraz daha dağlık bölgelerdeki Aleviler biraz daha İslamiyet'le iç içe girdikleri için bunun dedelik veya Hz. Muhammed'in soyuna dayandırma üzerine bir tespitli tezleri var. Bu da ortaya çıkış tarihini 1500'lü yıllar olarak Şah İsmail ile Çaldıran Savaşıdır. Çaldıran Savaşı ile Alevi ve Bektaşiler ilk defa Şiilikle, Hz. Ali ve on iki imamla karşılaşmışlardır. Ama Alevilik sadece belden değil, elden de gelir.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

BG: Çıkabilir tabi, bir mahsuru yok. Bu bir inanç. "Bu bir inanç değildir, ben Sünniliğe geçerim" derse biri bu bana daha mantıklı gelir. Hristiyanların anlattığı şeyler benim için daha gerçekçi, İsa ve Meryem bana daha gerçekçi geliyor deyip buradan çıkıp gidebilir. Hz. Ali'ye, Hacı Bektaş'a veya Pir Sultan'a inanmak zorunda değil. Ceme girmeyebilir, namaza başlayabilir. Bizde çok fazla olmuyor ama olanlar da var. Alevi olup da Sünni gibi yaşayan bir sürü insanımız var.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

BG: Şu an geçerli değil. Zaten Düşkünler Ocağı diye bir ocak var Erzincan'ın Ocak köyünden çıkan. Karacaahmet'e bağlı bir Düşkünler Ocağı. Ama şu an böyle bir şey mümkün değil. Ama köylerde, en yakın örnek olarak Çubuk'ta, Çankırı Şabanöz tarafında, Tokat'ta dedeler düşkünlük verebiliyor. Dedelerden kastım dede belirliyor, toplum onu düşkün ilan ediyor. Toplumun içine rahat çıkamıyor, hareket edemiyor. Tabi bu belli bir süre, sonsuza kadar böyle gitmiyor. Kendisi tekrar yola gidene kadar bu devam ediyor. Büyük şehirlerde olmadığını söyleyebilirim.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

BG: Bizi yıllardır birbirimize bağlayan şey kesinlikle inancımız filan değil, hükümetlerin ve devlet yöneticilerinin bizi kıyıma uğratmaları, yıkmaları, öldürmeleri. 680 Kerbela'dan beri, ilk o örnek gösterildiği için söylüyorum, sürekli iktidarın karşısındaki muhalif olarak yani iktidarı ele geçiren birilerinin sürekli bizi ezmesi, kırması, dökmesi, öldürmesi gibi bir gerçek var. Bizi bir arada tutan şey kılıç, öyle denir bizde. Kılıcın keskinliğinden kaçıp, böyle birbirimize bağlı kalmışızdır. Cemlerimiz, dedelerimiz de bizi bir arada tutmaya çalışıyor.

PA: Derneğinizin Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

BG: Aleviliği bir inanç olarak Sünnilikten çok ayrı bir yerde görüyoruz ama Aleviliğin de İslam'ın içine dâhil olduğu, o süreci biraz önce anlattım Kerbela, Şah İsmail vs. bunu kabul eder Alevi Kültür Dernekleri ve geçmişe dönük olarak aramaz.

Elimizde ne kadar bilgi varsa bunu bilir ama hiçbir zaman “İslam’ın özündeyiz” ya da “asıl Müslüman biziz” gibi söylemleri yoktur. Dört kapı kırk makama inanır, onu öyle tarif eder. Cemini yapar, cem evine herkesi almaz. Hakikat inancı vardır. Yani şeriat, tarikat, hakikat, marifet. Hakikate inanır. Onun dışında bir CEM Vakfı gibi bakmayız. Onlar “biz İslamiyet’in özündeyiz” derler. Ehl-i Beyt Vakfı gibi bakmayız, yani Aleviliği komple Ehl-i Beyt’e yani Hz. Muhammed ve onun ailesine Hasan, Hüseyin ve Fatma üzerinden bakmayız. Sadece o olmadığını, çok ciddi bir şekilde her dinden her kültürden bir şeyler aldığını ve bunlarla beslenerek bu günlere geldiğimize inanıyoruz.

PA: Derneğinizin /Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

BG: Biz AKD, HBVAKV ve AKD, üçümüz aynı bakıyoruz Aleviliğe ve Bektaşiliğe ama CEM Vakfı ve Ehl-i Beyt’ten ayrılıyor.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

BG: Bazı kurumlar var Alevi kurumu olduğunu söyleyen ama siyasal kurumlar olan. Onlarla pek bir araya gelmemeye çalışıyoruz. Demokrat Alevi Dernekler Federasyonu diye bir şey var mesela, HDP’ye yakın bir grup. Devrimci Aleviler Komitesi var, bunlar da yine başka bir siyasi oluşuma dâhil bir grup. Onun dışında AKADER var. Yine ortak iş yapıyoruz ama onlar daha siyasi oluşumlar olduğu için çok iş yapmıyoruz. Daha önceleri biz yapmıyorduk aslında CEM Vakfıyla ve Ehl-i Beyt Vakfıyla ama toplumun nezdinde doğru bulduğumuz bir şeyi de CEM Vakfıyla birlikte yapabiliriz. Mesela Alevi çalıştaylarına katılmıştık, daha önce miting de yaptık. Gene toplumun iyiliği için yine yapılır ama Ehl-i Beyt ile CEM vakfına yine de mesafeliyiz tabi ve Alevi Vakıflar Federasyonu var onların dâhil olduğu ve Alevi Dernekler Federasyonu var. Onlarla biraz düşünerek, tartarak yapıyoruz.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

BG: Değil, çok değil. Biraz kişisel meseleler giriyor. Kişisel meseleler derken, insanların geçmişten getirdiği siyasi meseleleri derneklere taşımasıyla ya da toplumun kendi içindeki ayrışması-bir Kızılbaş ve Bektaşî ayrışması vardır; dedelik babaganlık ayrımı, bir Ehl-i Beyt’e bağlı dedelik ki onlara seyid denir. Bunların kendi arasında yaşadığı tartışmalar oluyor. Ama komple uyum içinde çalıştığımız söylenemez. Daha birçok şey var bununla ilgili. Özellikle siyasallaşan, mesela Pir Sultan daha siyasallaşmış bir örgüt, AKD’nin tabanının inancı biraz daha yoğundur, Hacı Bektaş da yine öyledir. Ama bu farklılıkları biz etkinliklerde çok dile getirmemeye çalışıyoruz açıkçası. Çok göstermiyoruz ama ortak iş yapıyoruz. Dışarı yansıtmamaya çalışıyoruz. Kendi içimizde çözmeye çalışıyoruz o sorunları.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

BG: Biz genelde Hacı Bektaş ve Pir Sultan’la düzenliyoruz. ABF bir de Hubyar Sultan var, ABF’ye bağlı bütün derneklerle yapıyoruz.

PA: Dernek/ Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

BG: Sünnilikle hiçbir sorunumuz yok. Sadece Sünnilerin başındaki, iktidardaki insanların Sünnileri kullandığını ve meselenin aslında bir Alevilik meselesi değil de Sünnilik meselesi olduğunu düşünüyoruz. Çünkü bu Sünnilerin meselesi, bizim hiçbir sorunumuz yok. Sünnilerin kendi başındaki liderleriyle bir sorunları var, inanç önderleriyle bir sorunu var, Diyanet'le sorunları var bence.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

BG: Alevilikle Sünnilik arasında pek de bir benzerlik yok açıkçası. Sadece oruç bizde de var ama biz 12 gün 15 gün filan tutuyoruz, onlar 30 gün tutuyor. Bizimki biraz daha katı, su içilmiyor, et yenmiyor. Kurban gene bizde de var. Bizde mekân ibadet için çok önemli değildir, cem evi çok kutsallık bağladığımız bir şey değil ama onlardaki cami gibi değil mesela. Bizim cem evimiz de var burada aşağıda ama biz içki içebiliriz. Gökyüzüne baktığımızda her şeyi görürüz. Neticede bizim inancımızda tasavvufa benzeyen semah ve saz var, onlarda hiç yok.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

BG: Siyasetçiler olmasa aslında gayet rahatız. Ama tabii ki inancımızı doğru düzgün yaşayamıyoruz. Yani bizim Sünni olan komşumuzla bir problemimiz yok ama Sünni, olan komşumuzun oy verdiği siyasi oluşumla sıkıntımız var. Çünkü o karar verici yönetici olduğu için, bizim özgürlüğümüzü ve haklarımızı alacağımız yer orası. Dolayısıyla bizim yukarıyla sorunumuz var.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

BG: Hiçbir şekilde benzemiyor.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

BG: Etkinlik düzenlemedik ama zaman zaman geliyorlar tabii. Müftülükten geliyorlar, cami derneklerinden geliyorlar mahalleli olarak sohbet ettik. İstediler, aşureyi, Muharrem ayını birlikte yapalım dediler ama biz yapmadık. Biz şov olduğunu düşündüğümüz için yapmadık. O bizim yas ve matem ayımız. Onlarla birlikte iş yapmak istemedik açıkçası.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

BG: Benzerliğimiz on iki imamlar ve Hz. Ali. Onun dışında bir benzerliğimiz yok.

PA: Sizce Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

BG: Onların mescitleri var, namaz kılıyorlar, oruç da tutuyorlar. Bizde öyle şeyler yok. Onlar kendilerine zarar veriyor, bizde öyle bir şey yok. On iki imamcı zihniyet daha keskin, Hz. Ali'yi daha çok öne çıkartıyorlar. Ama bizim Ali'yi sevmemizle,

onların Ali'yi sevmesi arasındaki fark başka. Onlar Sünniler gibi seviyorlar, Allah'a tapıyorlar. Bizimki daha değişik, tanrı, Rab, Hak. Herkes kendi adını koymuş ya, bizde o Hak. Hak, Muhammed, Ali dediğimiz sıralamadır, onlarda Allah, Muhammed, Ali sıralaması gidiyor. Dolayısıyla Şiilikle aramızda ciddi farklar var.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

BG: İslam'ın içinde tabii ki. Bu içinde kelimesi de şu, dışında olmadığı için içinde. Biz çok uzun bir süre bu kültürün içinde kaldığımız için ama belki de baskıyla olduğu için İslamiyet'le ilgili olaylara aslında kendimize yüklediğimiz için özellikle Kerbela olayını yüklediğimiz için direkt İslam'ın içine girmişiz. İçindeyiz. Bahsettiğim şey, Hüseyin Kerbela'da yalnız kalana kadar Alevi- Sünni yok ya zaten, biz geçmişe dönüp onu kendimize almışız. Bir zaman gelmiş, birisi duymuş bu olayı içine girmiş ve dalmışız. Çünkü geçmişten bir sürü şey katarsın ona. Yani bağlamayı katarsın, hiçbir şekilde alakan yoktur. Semahı katarsın, İslamiyet'te tasavvuf vardır ama Nakşibendîler ya da Aczmenîler kendi zikrini yapar, şiş batırır ya da dönerler vs. bizde de semah var ama biz onlar kadar İslamiyet'in içinde değiliz. Ayar olsun diye söylüyorum, onlar kadar değil ama içindeyiz.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

BG: Aynı onlar, üçüyle de ilgimiz yok. Çok ayrışmıyoruz ama çok da iç içe değiliz. Anadolu Aleviliği ve Bektaşiliği zaten herkes biliyor çok farklı bir şey, Arap Alevilerinden ve Şiilerden çok farklı. Yani fark daha çok benzerlikten. Ama normal Aleviler var, bölge bölge Suriye'de, Irak'ta, İran'da Ehl-i Hak mesela. Onlarla benzerliklerimiz var. Ehl-i Hak'larla cem benzerliği var, bağlama onlarda da vardır, cura gibi bir şey. Tef var onlarda, bizde yok onlarda var. Onlar da aynı cemi yapıyor bizimle, onlar da hakikati arıyor. Ama bakın Şii demiyorum, İran'ın Ehl-i Hak'ları. Irak'ta da varlar yine. Suriye'de de var, orada da cem yapıldığını biliyorum. Ama Hatay'daki Arap Alevileri tam değil. Çok az bir sayıları var ama gerçekten Anadolu Aleviliğini almış Aleviler var.

PA: Dernek üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

BG: Üyesi yok ama etkinlik yaptık, Akdeniz Derneği var Hatay'da. Onlarla ortak etkinlikler yaptık. Onların günleri olan Gadir Hum'da etkinlik yaptık. Yaptık ama çok iç içe değiliz. Ona bakarsanız biz Çanakkale, Balıkesir, Antalya'nın Tahtacıları ve Muğla Alevileriyle de çok iç içe değiliz ama zaman zaman etkinlik düzenliyoruz. Bizim derneklere üye oluyorlar ama aslında onların da başka Alevilikleri var. Karadeniz'deki Çepniler keza aynı şekilde. Onlarla da çok iç içe değiliz ama sayı olarak biz çoğunlukta olduğumuz için Sivas, Erzincan, Tokat, Tunceli, Adıyaman, Gaziantep buralar çoğunlukta olduğu için ağırlık bizde ve biz belirliyoruz aslında düzeni.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

BG: Hiç olmadı. Biz açılım sürecinde o kırmızı kitapçığı vermiştik onlara. Biz ne istediğimizi biliyorduk, hazırlığımızı yaptık ve sunduk. Onun üzerine ikinci bir din

dersi koydular, üzerine bir Hz. Muhammed dersi daha eklediler. İki ders daha fazla aldık, keşke hiç olmasaydı.

PA: Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

BG: AKD, DİB'nın kaldırılmasını talep ediyor. Kaldırılmasını istemesinin sebebi de tek bir inanca, tek bir inancın tek bir mezhebini desteklediği için. Ve Sünnilik ve Hanefiliği finanse ettiğini düşünüyoruz. Herkese aynı ölçüde yaklaştığını düşünmediğimiz için ve devletin kasasından bunun yapıldığını düşündüğümüz için, devleti siyasi bir ayağı olarak kullandığı için Diyanet'in kaldırılmasını istiyoruz.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

BG: Çok bir adım atılmadı, öyle resmi bir şey yok. Ama cem evi herkes tarafından kabul gören bir şey. Resmi statüsü olunca sadece elektriği, suyu bedava olacak. Onun dışında zaten Sünniler her ilçede, her köyde bir cem evi olduğunu biliyorlar. Bu artık kabul görmüş bir şey ve kimse için bir manisi yok. Çok aşırı dindarlar ve kendini çok İslam'a kaptırmışlar ve radikaller açısından sıkıntı var. Onlarla da yapacak bir şey yok. Biz hep vardık ve varız.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

BG: Talepler karşılanmadı, biz direkt kaldırılmasını istiyorduk. Yani hiçbir şey yapılamıyorsa da düzenlenmesi gerektiğini söyledik. İçindeki bir sürü ırkçı söylemin düzenlenmesi gerektiğini söyledik. Diyanet ile birlikte zorunlu din derslerinin kaldırılmasını anayasada bulunan düşünce ve inanç özgürlüğünden herkesin eşit oranda pay alabilmesi ve eşit yurttaşlık hakkına uymadığı için kaldırılmasını istiyoruz ve insanları kin ve nefrete sürüklediğini düşünüyoruz. Bu bir asimilasyon. 1982'den beri çok ciddi asimilasyona uğrattılar. Bu yüzden kaldırılmasını istiyoruz.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

BG: Tabi oldu, Cem Vakfı vardı mesela. Biz Diyanet kaldırılsın diyoruz ya da çok ciddi bir değişime uğrayıp düzenlenmesi gerekiyor. Cem Vakfı hiç kaldırılması taraftarı değil. Şimdi hatta Alevilerin yer alması gerektiğini söylüyor. O anlamda anlaşıyoruz. Ehl-i Beyt keza aynı şekilde. Biz zorunlu din dersleri kaldırılsın diyoruz, onlar seçmeli ders olarak konulsun dediler. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabında sadece 3 sayfa var Alevilikle ilgili. Talim ve Terbiye Kurulu uğraşmıyor, hazırlanan kitabın hiçbir Alevi tarafından görüldüğü yok. Bu anlamda anlaşımadık. Kitapların içeriğini biz hazırlayalım demiştik.

Interview with Mr. Zeynel Odabaş– The Head of Sultangazi Cemevi, Member of the Executive Board of Alevi Kültür Dernekleri, Organizational Secretary of ABF

25.04.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

ZO: Alevilik, insanı merkezine oturturan, benim Kabem insandır diyen, bütün renkleri ötekileştirmeyen, barışı, hoşgörüyü, kardeşliği, demokrasiyi herkes için talep eden, bütün dinlere, inançlara, kültürlere, sınıfsal mücadeleye, kadın-erkek eşitliğine, özgürlükçü, örgütlü, sosyal, siyasal, kültürel anlamda kendi tarihsel sürecini bugüne kadar taşıyan, bilimi öne alan, Aleviliğin kendi özüne ve yaşamına uygun... Alevilik anneden doğmakla değil, Alevilik Alevi gibi yaşamaktır. İlkelerini benimsemektir. Alevilerle birlikte olan bütün halkları yani 72 millete bir nazardan bakar, eline, beline, diline, sahip olan ama diğer inançları yok saymayan... Yaşadığı ülkede, ben Türkiye'den bahsediyorum, tüm inançları ve kültürleri sosyal hukuk ve laik Cumhuriyet içerisinde, devlet ve din işleri birbirinden ayrı olan, inançların devlete müdahale etmemesini, Diyanet'in devletin güdümünde olmaması gerektiğini ve hatta kaldırılmasını, tarihsel süreçlerde işlenen katliamların gözetilmesini faili meçhul cinayetlerin aydınlanması, hukukun her anlamda bağımsız olması... Yaşadığımız ülkede demokrasiyi yalnızca kendisi için isteyen Aleviler değil, o ülkede yaşayan bütün komşularıyla sınıfsal mücadele veren, demokratik, inançsal, tarihsel mücadele veren, akademisyenlerle yazarlarla sanatçılarla deyişleriyle düvazlarıyla kendi türkülerıyla kitlesini buluşturan, kendi tarihsel süreçlerini sazlarla günümüze taşıyan, deyiş ve düvazımlarıyla taşıyan Alevilik bizim düşündüğümüz Aleviliktir. Aynı zamanda Alevilerde kadın-erkek eşitliğinden daha çok kadın çok öndedir. Yani kadın anadır bizde. Topraktır, doğadır, sudur. Kadının sadece çocuk doğuran, yemek yapan, ihtiyaçları karşılayan anlayışını kınıyoruz. Böyle değil. Tam tersi, kadının kendi yaşamını ve bizleri aydınlatacak, bütün gençlere ve çocuklara analık duygularıyla kardeşlik tohumlarını eken, barış eken, kimsenin çocuğunun zarar görmediği bir kadın anadan bahsediyoruz. Alevilikteki kadın anlayışı, Alevilikteki talip mürşit pir rehber ilişkileri... Bu noktada Aleviler kendi içlerindeki sorunları ve problemleri tartışırken ve konuşurken demokrasiyi işlevselleştirirler ama başka toplumlara da örnek olmuşlardır. Yani dünyanın her tarafında bugün siyasal ya da tarihsel olarak yaşamını sürdüren bütün halklar açısından bizim inançsal sürecimiz hep örnek teşkil etmiştir. Çünkü her şeyden önce bilimi, teknolojiyi ve özgürlükçü bir toplum olarak çocuklarımızı yetiştirdik. Ayrımcı, ırkçı, ötekileştirici, kimsenin dilinden anlamayan, dininden, ırkından ötürü yok saymadık. Herkes bu Cumhuriyette anayasa önünde eşit olması. Bizim burada verdiğimiz eşit yurttaşlık mücadelesi de buradan kaynaklanıyor.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

ZO: Temel kaynağı her şeyden önce insan. Aleviler hiçbir canlıyı birbirinden farklı görmez. Bitkiler, hayvanlar -kanatlı/kanatsız hiçbirini insandan farklı görmez. Bir can olarak görür. Bizim de kendi yaşamımız ve inancımız, felsefe ve dünya görüşümüz olarak Alevilerin tüm bu kutsal değerlerinin tarih boyunca hep örnek olduğunu ve bunu da Alevilerin kendine bir yaşam tarzı edinmesidir. Yani önce insan olmak gerekiyor. İnsanlığın duygu ve düşüncelerini, yaşama bakışını... Bir ülkede vermiş oldukları hak mücadelesini sadece kendileri için istemezler. Kim mağdur olmuşsa, nerede mazlum varsa o mazlumin yanında olmuştur, nerede zalim varsa, nerede katliam ve kıyım varsa onun karşısında olmuştur.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

Bir insan Alevi gibi yaşamıyorsa, ilkelerin özümsememişse benimsememişse, sadece deyim olarak ben aleviyim demesi kabul edilemez. Önce insan olmak önemli.

ZO: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

O onun kendi öz iradesi. Biz kimseye şöyle yaşa, böyle konuş, şöyle düşün. Bizim inancımızda böyle bir yaklaşım yok. Kendi inancını, kendi inandığı davayı, kendi demokrasi anlayışını kendisi belirler. Bizde böyle baskıcı, ayrımcı ve “böyle olacaksın” dayatmasını kesinlikle kabul etmeyiz.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

ZO: Kesinlikle geçerli. Bu bir kere her şeyden önce vicdani, onurlu, hasiyetli, desturlu olmak gerekiyor. Düşkünlüğü her boyutuyla ele almak gerekiyor. Namus sadece iki bacak arasında değil. Namusun her boyutu namus, ahlaksızlığın her boyutu ahlaksızlıktır. Dolayısıyla bir insan Alevilerin o ilkelerine, yaşamına uygun davranmıyorsa o zaten kendi kendisine düşkündür. Onun pirlерini, ulularını, nebilerinin ya da mürşitlerinin dışında zaten halk da onun yaşamına baktığında insani duyguların dışında ve Alevi duygularının dışında hareket ettiği bir yaşam sürdürüyorsa zaten bu toplumun da kabul ettiği bir şey değil. Bizim yolumuz anlamında da hiçbir zaman kabul görmez.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

ZO: İnsan ayrımı yapmamak, emeğe saygı duymak, başka insanların düşüncesine saygı duymak, her şeyden önce okumak ve eğitim. Kendisini yetiştirmesi gerekiyor bilime inanması lazım. Eğer inanmıyorsa, hurafe ve karanlık bir zihniyete sahipse bizim aramızda bu tip ilişkilere yer yok. Çünkü her şeyin berrak ve şeffaf olduğu ve bütün insanların, ana bacı ve kardeşlerimizin önce topluma yakışır şekilde davranmak gerektiğine inanıyoruz. Dolayısıyla bu da Alevilerin yaşam tarzında, yola ve destura bağlı olmaları önce insan olmalarından kaynaklanıyor.

PA: Derneğinizin/Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

ZO: AKD’nin ya da PSAKD veya HBVAKV’nın tarafından düşünüldüğünde Alevilik herhangi bir kurum altında ayrıştırılamaz. O felsefe, kültür ya da düşünce Aleviliğe ve insanlığa hizmet edecekse, demokrasiye ve yola hizmet edecekse her şeyden önce Alevi gibi insan gibi kendi ayakları üzerinde duran, herhangi bir siyasi partinin arka bahçesi olmayan ama onlarla demokrasi mücadelesi veren, o ülkede demokrasiyi barışı kardeşliği ve inançları kardeşçe bir arada yaşatmak için bir mücadele verir Alevi kurumları. Ama alevi kurumları şahıslar bazında düşünülemez. Bugün tabana baktığında alevilerin çıkış noktası hep aynıdır. İlkesel olarak aynıdır. Ama kendini alevi olarak görüp de onun izini sürmeyen ve alevi gibi yaşayıp davranmayan kişi veya kişiler kendi yaşamlarını sanki alevilerin yaşamlarıymış gibi topluma anlatmaya çalışıyorlar. Bunlar da bizim toplumumuz tarafından kabul görmez. İnançların özgür olması gerekiyor. Biz bu ülkenin yurttaşlarıyız. Bu görevi yerine getirirken askerliğimizi yapıyoruz, vergimizi veriyoruz ama anayasa önünde de eşit olmak istiyoruz. Ama birileri, Selçukludan beri devleti yönetenler ve bütün iktidarlar için söylüyorum eğer bir toplumu yok sayıyorsa ve katliamlarla

zorbalıklarla Sünnileştirmeye ya da asimilasyona uğratıyorsa ve eğer o kurumların başındaki insanlar da o asimilasyon ve yok saymalara ortak oluyorsa o bizim içimizdeki Muaviyedir Yezittir. Bu da Alevilik ve insanlık açısından da kınadığımız, yadırgadığımız ve kabul görmediğimiz anlamına gelir.

PA: Derneğinizin Aleviliğe bakış açısıyla diğer derneklerin Aleviliğe bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

ZO: Demin bahsettiğim noktalar. İsimler üzerinden yola çıktığımızda birileri asimilasyona, yani kendini Alevi gibi gösterip Alevilerin hakkını hukukunu korumuyor.

PA: Mesela kim?

ZO: Ehlibeyt Vakfı dediniz, o mesela. Gerçekten ehlibeyt değerlerine inandığını ve onların değerlerine inandığını düşünmüyorum. Çünkü onlara inanan İmam Hüseyin gibi durur. O kadar yıldır 1439 yıldır o inancı ve direnci aleviler kendine şiar edinebiliyorsa biz böyle bir ehlibeytin ve duruşun Alevisiyiz. Teslimiyetçi, ırkçı ya da ötekileştirici, diğer toplumları yok sayan, alevi-sünni kavgasını körükleyen, ayrıştıran bu tür konular değil yani. Onlar zaten toplumumuz tarafından kabul görmeyen şahıslardır. Cami-cemevi projeleriyle gündeme gelen ve bugün de toplum içerisine çıktığında toplum tarafından kabul görmeyen ve teşhir edilen projelerdir.

PA: Cem Vakfı için söylüyorsunuz galiba?

ZO: Evet. O şahısların tabanında bulunanlar bizim canlarımız. Onlar da alevi ve bizim düşündüğümüz gibi düşünüyor. Başta söylediğim gibi o yöneten şahıslar yanlış yönlendiriyorsa, kendisine göre bir tüzük hazırlıyorsa yani benim kabem insandır değil de kendine has bir şekilde Alevileri dizayn etmeye, asimilasyona uğratmaya çalışıyordur. Bugün demokrasi, eşitlik, özgürlük, adalet herkese lazım. Bu yasaların bir gün de bize lazım olacağını düşünmemiz gerekiyor. Alevilerin inancı ve yaşamı budur. Ama sen bugün gücünün yanında durarak ve onunla benzeşerek ya da onları kendine benzeştirerek Alevi toplumunu dizayn edemezsin. Alevilerin inancı buna müsaade etmez. Direnişleri ve kültürleri müsaade etmez. Bu süreçle tarihsel olarak yaşanan katliam ve zulüm görmelerine rağmen Aleviler bunu asla kabul etmemiş ve teslimiyetçi olmamıştır. Alevilerde biat kültürü yoktur. Alevilerde doğa ve insan anlayışı vardır, karıncayı bile incitmezler. Onun için inançlarımızı kültürlerimizi güçten yana kullanan ve olaylar sonucunda kendini bir yerlere taşıyan ve mükafatlandırılanlar içimizdeki hain Alevilerdir. Yoksa bir insanın okuması, profesör olması, dekan olması bizim zaten çok önemsedığımız ve benimsediğimiz bir düşüncedir. Ki çocuklarımızın hepsinin okuması avukat olsun, akademisyen olsun, sanatçı olsun yazar olsun, bilim insanı olsun. Kadınlarımız özellikle. Bizim kültürümüz inancımız ve felsefemiz bize bunu öğretmiş. Ama bu insanlar kurumların başına geldiklerinde bugün Alevilerin ya da diğer insanların yaşadığı sıkıntılarda ya da demokrasi mücadelesinde eğer ses çıkartmıyorlarsalar, demokrasiden, eşitlikten ve özgürlükten yana değilseler onlar içimizdeki hainlerdir. İşte bizce yol düşkünü bunlardır. Onlar hem halkın gözünde hem de yol anlamında düşkündür. Düşkün sayılması için yola uygun davranmamaları bir yana bir de insani ve vicdani davranmadığından dolayı düşkündür.

PA: HBVAKV, Pir sultan ve diğerleri için ne düşünüyorsunuz?

ZO: E biz zaten birlikteyiz. O ilke hepimizin ilkesi. Çünkü Pir Sultan direncimizdir. Osmanlının zulmüne mücadele ederken – sadece aleviler için değil tüm halklar için mücadele etmiştir. Bütün köylüler, fakirler, emekçiler için mücadele etmiştir. Bütün Anadolu insanı için mücadele vermiştir. O yüzden Pir Sultan bizim sembolümüz, direncimizdir. Biz “Pir Sultan’ın yareni olmayan, kendisini pir kabul etmeyen bu tarihsel süreçte Baba İshak olsun İlyas olsun bu değerleri olan ve Kerbela’da direnişin ve demokrasinin sembolü olmuş pir imam hüseyinin direnişini kendisine şiar edinmeyen aleviler bizim nezdimizde Alevilerin ilkelerinin dışında ilkesiz hareket eden insanlardır.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

ZO: Zaten PSAKD, AKD ve ABF ve birleşenlerimiz bir çatı örgütü olarak beraberiz ve Avrupa’daki federasyonla birlikte mücadele ediyoruz. Bu konuda ayrışmamız söz konusu değil.

PA: Diğer CEM Vakfı ve Ehlibeyt Vakfı? Bunlarla ortak noktanız var mı?

ZO: Tabanlarımız ortak ancak başındaki insanlar toplum tarafından kabul görmeyen yani Aleviliğin yoluna ve ilkelerine uygun davranmayan insanlarla bütün toplumun sorunları oluyor, bizim de oluyor.

PA: Sivas anması gibi etkinliklerde bir araya geldiniz mi? Başka bir konu da olabilir.

ZO: Sivas Anması, önümüzde de Maraş Katliamının 39. Yıldönümü var. Canlarımızı anacağız. Biz bu katliamı yapanları kime yapılsa hangi halka yapılsa yapılsın kınıyoruz. Bu ırkçı ve faşist bir saldırdır. Alevi-Sünni çatışmasına fırsat vermediğimiz gibi bu çatışmaları da kınıyoruz. Bu ülkede kardeşçe yaşamayı kendimize şiar edinmişiz. Ama bugün kendi davasına sahip çıkmamış, Maraş katliamında kaybettiğimiz canlarımızı orada anmayan insanların Aleviler gibi yaşadığına inanmıyorum. Dolayısıyla o kurumun adı veya şahısların adı çok önemli değil. O insanlar toplum tarafından yol düşküner. Bu konuda gerek Sivasta gerek Maraş’ta gerek Gazide, Çorum’da ya da ülkenin herhangi bir yerinde işlenen katliamlarda eğer bugün komşunda yangın var ve müdahale etmiyorsan yarın o yangın sana da sıçrar. Düşüğünde başkasından bir yardım bekleyemezsin. Bunun insanlık anlamında bir yeri yoktur. Dolayısıyla bizim savunduğumuz demokrasi, hukuk ve hak anlayışı bütün renkler ve halklar için. Biz Hak-Muhammet-Ali üçlemesinde devam ederken, eline beline diline sahip ol derken bizim yolumuzun kıldan ince kılıçtan keskin olduğunu vurgularken önce insan olmayı vurguluyoruz. Eğer Aleviliği insanlık olarak görmüyorsan senin Aleviliğin tartışılır. Tabi ki ayırdığımız noktalar çok.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyorsunuz musunuz? Varsa hangi dernekler?

ZO: Bu saydıklarımın dışında ortak etkinlik düzenledikleriniz var mı? Federasyon bazında oluyor ama bölgede bulunan demokratik kitle örgütleriyle de yapıyoruz ama haksızlıklara karşı duran bütün ötekilerle bir arada dururuz.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

ZO: Tabi ki değil. Şimdi bizim federasyon ve bağlı olmayan başka vakıf ve dernekler HBVAKV, ABF ve PSAKD birlikte ve onların birleşenleri var. Birleşenler birlikte yani. Alevi ilkeleriyle hareket eden kurumlardır. Avrupa Konfederasyonu da bunun içindedir. Yol bir süre bin bir. Bu süre içerisinde kendi ritüelleri olabilir, kendi bölgesel inandıkları yaşadıkları olabilir. İlkeli olmak gerekiyor. Bu ilkeler çerçevesinde birlikte olunabilir. İlkesiz bir birlikteliği asla kabul etmeyiz. Önce ilkeli olmak lazım.

PA: Alevi Kültür Dernekleri olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

ZO: Bize Aleviliği öğretmenin kimsenin haddi olmadığı gibi, biz de Sünniliği Sünnilere ya da başka inançtakilere öğretme haddini kendimizde görmeyiz. Ahlaken de inanç olarak da doğru bulmayız. Ancak Sünni kardeşlerimizden beklentilerimiz şunlar: Bu ülkede haksızlığa uğrayan Alevileri yok sayılmasında Alevilerin dostları olarak Alevilerin yanında olmalarını, doğruları söylemelerini... Yani Sünnilere bakış açımız bu. Bizi Sünnileştirmek için uğraşmasınlar. Kendi inançlarını nasıl yaşıyorlarsa, bizim de kendi inancımızı yaşatabilmemiz için dostlarımız da bize saygı duysunlar. Biz nasıl diğer inançların, yok sayılanların, ötekileştirilenlerin demokrasi ve sınıf mücadelesini, hukuk mücadelesini, adalet mücadelesini verenlerin yanında olmuşsak bugüne kadar, bizim de haklı davamızda Sünni kardeşlerimizin de ya da diğer ötekilerinin de Alevilerin yanında olmasını bekliyoruz. Yoksa Sünnilerin inancını tarif etme şeyini kendimizde görmüyoruz.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

ZO: Alevilerin ve Sünnilerin farklı inanç ve kültürleri var. Bizim kadına bakış açımız farklıdır. Sünni arkadaşlar arasında da çok farklı bakan arkadaşlar var ama. Sanatsal olarak farklıdır. Biz sınıfsal olarak bakabiliriz olaya. Sınıfsal olarak insanlar sınıf mücadelesi içinde bir fabrikaya gittiğinde her dinden her renkten her milletten insanlar çalışıyor. Herkes emek mücadelesi veriyor. Bu farklı bir şey. Ama inançlar anlamında bizim Sünnilerle yakından uzaktan bir benzerliğimiz yok.

14) Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?
Biz aslında bunu Aleviler- Sünniler olarak değil, şöyle görüyoruz: Dünyanın neresinde olursak olalım inancımız bellidir. Dünya bakış açımız da bellidir. Ülkemize, demokrasiye bakış açımız da bellidir. Dolayısıyla bunu bir ülkede böyle kardeş kavgası, Sünni-Alevi kavgası çıkartmayı biz kurum yöneticileri olarak kabul etmeyiz. Onlar bizim kardeşlerimiz. Ama biz “öteki” kardeş olmak istemiyoruz. Yani biz, acılarımızla da mutluluklarımızla da demokraside de eşitlikte de yan yana olmak istiyoruz. Onun için biz şunu pek kabul etmeyiz “şurada bir katliam oldu, Sünniler yaptı.” Hayır. Bu bir anlayıştır. Bu yobazlıktır. Bu insanların analarını, bacılarını pazarlarda götürüp taciz edip, boğazlarını kesip bunu Müslümanlık adına yapan....Sünni kardeşlerimizin bunda ne suçu olabilir ki? Bu anlayış meselesidir. Ya da Alevilerin içinden çıkan bir yobaza Aleviler kendi içinden çıkan bir insana insan gibi davranmadığını yani düşkün olduğunu ilan ediyorsa, Sünni kardeşlerimizden de biz bunu bekleriz. Yoksa bu yaşanan katliamları belki adam inançsal olarak

Sünni'dir ama Sünnilik adına gelip Alevileri katletmemiştir. Bu Alevi-Sünni kavgası değildir, bu başka bir şeydir.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

ZO: Tabii ki. Bizim içimizde Sünni dostlarımız arkadaşlarımız var. Şu ayrım çok kötü bir şey. Her şeyden önce insan olmak lazım. Biz insanları ayırtırmayız yani Sünniydi, Aleviydi, Çerkeşti, Kürttü, Lazdı, Bektaşiydi ya da Şia'ydı değil. Biz insana insan gibi bakarız. Ama o insanın yaşamı ve inançları kendisini ilgilendirir. Bu konuda insanların yaşamlarını yönlendirmeyiz ya da onların birbirlerine benzemesini istemeyiz.

PA: Birlikte düzenlediğiniz etkinlik oldu mu?

ZO: Demokrasi mücadelesi verirken bir tek Aleviler vermiyor ki.

PA: Tabii ki. Mesela Müftülükten geldiler mi? Ya da herhangi bir kurumla görüştünüz mü?

ZO: Anti Kapitalist Müslümanlar'dan yeryüzü halk sofralarında birlikte olduk. Birçok noktada bizim etkinliklerimize katıldılar, gelirler, düşüncelerini bizimle paylaşırlar.

PA: Aklınıza başka gelen kurumlar var mı?

ZO: Yöre dernekleri var, bölge dernekleri var, federasyonlar var ama bunu diniyet anlamında söyleyemiyorum çünkü hala bizim Alevilerin askerde ya da polis olarak ya da kamu görevinde... şehit olduğunda, Hakk'a yürüdüğünde bizim cemevlerimizi yok sayan bir anlayış var biz de bu anlayışı kınıyoruz. Çünkü biz kendi inanç ve ritüellerimize göre canlarımızı Hakk'a uğurlamak istiyoruz. Dolayısıyla "cem evinden kaldırılan şehit sayılmaz" diyerek Alevileri yok sayıyorlar. Kendi canlarımızı istediğimiz gibi uğurlayamıyoruz. Bu Aleviler için kabul edilebilir bir şey değil. Hangi inanca mensup olursa olsun Hepimiz vatandaşız, bu ülkeyi, Cumhuriyeti hep birlikte kurduk. Ama herkes kendi inanç ve kültürleriyle yaşamalı. Devletin görevi bütün inançlara eşit mesafede, bütün dillere bütün kültürlerle eşit mesafede onların inançlarını, dinlerini, kültürlerini yaşasın diye fırsat tanır. Ama herkes bu cumhuriyetin vatandaşı olur. Ama sen vatandaş olarak kabul ediyorsun benim inançlarımı, benim yaşamımı kabul etmiyorsun. Benim giyim tarzımı kabul etmiyorsun. Mahalle baskısı ya da benim inancımı kabul etmiyorsun. Bu Aleviler açısından kabul edilir bir şey değil.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

ZO: Şimdi Şia'lar da kendilerine "biz Aleviyiz" diyorlar. Ama Şiaların kendi inanç ve ritüelleri var. İşte onların yaşamlarında mesela Kerbela direnişinden onlar da Ehlibeyti savunuyor diyorlar ki savunuyorlar. Sorun kadimden bugüne almak Alevileri, yani Kerbeladan bugüne değil, kadimden bugüne yani insanlığın varoluşundan bugüne Alevileri ele almak gerekiyor. Aleviliğin tarihini insanlıktan bugüne almak gerekiyor. Çünkü Aleviler Kerbeladan önce de varlar, yaşıyorlar,

mücadeleleri var. Biz şöyle bakıyoruz, Şialar kendi inançlarını yaşamaya çalışıyor.. İşte bu ehlibeyt sevgisi filan... Ama mesela Alevilerde namaz yok. Biz namaz kılmayız. Alevilerde 30 gün oruç yok. 12 gün matem orucu var, 12 gün sonra aşurelerini koyarlar, Zeynel Abidin'in kurtuluşuna yönelik kurbanlarını keserler. Ama Sünnilerle ve Şialarla Aleviler arasındaki inançsal farklılıklar var. Yani insana bakış açısı farklılığı var. Yani mesela bakıyorsun Şia dostlarımıza, kadınların giyimlerinden yaşamlarından, onlar öyle inanabilirler bizim gibi inanın demiyoruz, kendilerini öyle Alevi görüyorlar. Ama biz farklı görüyoruz. Yani Alevilerin yaşamı, insanı direkt merkeze oturtan, bizim Kabemiz insan diyen, bilime inanan... Bu konularda Şialarla sadece ehlibeyt üzerinden bir birliktelik var, kendilerini öyle hissetmeleri en doğal hakları. Biz onlara "siz kendinize Alevi diyemezsiniz, ehlibeyti sevemezsiniz" ya da Sünniler de diyor işte biz Hz. Muhammed'i, Hz. Aliyi, ehlibeyti seviyoruz diye. Ama bunu özümsemek, bunu kabullenmek, bunu gerçekten o yaşanan zulümleri görüp zalimlerin karşısında durmak gerekiyor. Yani bugün geçmişteki Muaviye'nin Emevilerin, Yezidin simaları değişir ama zihniyetler değişmediyse bu noktada herkesin durup kendisini sorgulaması gerekiyor. Yani bu katliamlara niye sessiz kaldıklarını ya da bu katliamlarda neden Alevi dostlarının yanında olmadıklarını kendi kendilerine sorgulamaları gerekiyor. Bu bağlamda Şiaların ayrı bir ritüelleri var inançsal bağlamda, Alevilerin ayrı.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

ZO: Sünnilik ve Şia içinde yer almayan bir inançtır Alevilik. Ama diğer anlamda Aleviler İslamın içinde midir dışında mı bu soru çok tehlikeli bir soru. Bu noktada ne Alevilerin tarihsel ya da inançsal süreçleri bellidir. Yani İslamiyetin içerisinde veya dışarısında insanlar kendilerini nerede hissediyorlarsa ordadırlar. Sünniler İslamın içinde mi dışında mı veya neresinde ya da siz niye namazınızı böyle kılıyorsunuz, abdestinizi niye böyle alıyorsunuz Alevilerin böyle bir hakkı olmadığı gibi Sünnilerin de Alevilere veya diğer inançların da Alevilere böyle bir yaklaşımda olmasını doğru bulmuyorum. Ezidiler, Süryaniler, Kürtler, Şafiler, Hanifiler ya da diğer mezhepler...Biz mezhepçiliği kabul etmiyoruz. Bir kere bu mezhepçiliği savunanlar baksınlar Peygamber efendimizin mezhebi var mıydı? Yoktu ki. Bu noktada kirli bilgi edindirmekten uzak durmak gerekiyor.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

ZO: Bizim onlara Alevi deyip demememizle onların Alevi olması doğru değil. Kendilerini nasıl hissediyorlarsa odurlar.

PA: Alevi Kültür Dernekleri'nin üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

ZO: Var tabi. Tabi yapıyoruz. Bizim bir sürü şubemiz var. Oralarda o insanlar ritüellerini nasıl inanıyorlarsa, nasıl yapmak istiyorlarsa öyle yapıyorlar. Biz de oraya gittiğimizde o canlarla cümle lokmalarımızı paylaşıyoruz cem olurken. Onlara demeyiz ki şöyle davran, Alevilik budur. Biz kimseye Alevi şudur veya budur deme hakkını kendimizde görmüyoruz. Kendisini nasıl hissettiği önemlidir.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısında bir değişik yarattı mı?

ZO: Aleviler daha çok bu yaşadıkları deneyim ve tecrübelerden şunu çıkardılar. Bizim Anadolu'nun her hücrelerinde, köşesinde evler bizim cemevlerimiz, ibadetlerimizi orada yapıyorduk, deyişlerimizi orada okuyorduk, kültürlerimizi orada yaşıyorduk, cem orda oluyordu, cenaze erkanlarımızı orada yürütüyorduk ama metropollere geldik. Metropollerde insanlar geçim derdi, ekmek derdi, yokluk derdi...yani kimisi kendi isteğiyle geldi, kimisi zorluktan, kimisi başka nedenlerle geldi ama en azından Aleviler şunu görebildiler. Aleviler daha örgütlüler, daha derli toplular, Aleviler daha çok İnsan Hakları Beyannamesi ile birlikte Avrupa topluluğuyla ya da etrafındaki komşu ülkelerle ya da Türkiye'de yaşayan halkla, kendi yaşamına, kendi temel ilkelerine insani bakış olarak onu daha çok pekiştirdi. Tabii ki Aleviler açısından bir deneyim oldu.

PA: Bir Alevi derneği olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

ZO: Diyanet beni temsil etmiyor. Benim onun hakkında düşüncemi belirtmeye gerek yok.

PA: Diyanet sizce kaldırılmalı mı?

ZO: Kesinlikle.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

ZO: Şu ana kadar devlet tarafından Aleviler adına şu adımlar atıldı denebilecek bir adım yok. Keşke olsaydı. İnsanlar inançlarını yaşıyor, herkes işinde gücünde. Biz kendi helal lokmalarımızla, razılık lokmalarımızla, kendi alın terimizle kendi inanç merkezlerimizi oluşturmamıza rağmen sayılmıyoruz. Ama bizim vergilerimizle sadece Sünni anlayışa hizmet ediliyor. Vicdanı olan herkese sesleniyoruz ki bu adalet değil. Bu adaletsizlik, hukuksuzluk, hak yemektir. Gasp etmektir. Bu diğer insanları yok saymaktır.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

ZO: Zorunlu din dersleri asimilasyonun ta kendisidir. Sana ne yani benim çocuğumun din eğitimi alıp almamasından? Din bir ailenin kendisinin öğretilisidir. Bir ailenin yaşam tarzıdır, felsefesidir, inancıdır. Bir devlet o insanların inançlarını yaşaması için fırsat verir, zorla bu dini öğreneceksin diye dayatamaz.

PA: Sizce kaldırılmalı mı yoksa seçmeli mi olmalı?

ZO: Kaldırılmalı. Sünni dostlarımızın çocukları yetişiyorsa zaten geldikleri yerde yetişiyorlar. Benim ya da başka bir Alevi yurttaşın ya da başka dinden birinin çocukları niye öğrensin ki? Niye Sunniliği zorunlu din dersinden öğrenmek istesin ki zorla? Ailesinde, seçmeli olarak ya da inanç yerlerinde camide, mescitte, kilisede, havrada, sinagogta, cemevinde ahlaki olarak yetiştirdiği çocuğuna kültürünü ve felsefesini anne baba dahil herkes aşıyor ve öğretiyor.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

ZO: Sonuç olarak bizim baştan beri söylediğimiz Alevilerin talep ettikleri konular İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan şeylerdir. Bizim de bu ülkenin yurttaşları olarak, Aleviler olarak anamızın ak sütü gibi, talep ettiğimiz şeyler kendi yurttaşlık haklarımız. Temel hak ve özgürlüklerimiz. Farklı bir talebimiz olmadı. Ama bugün bir devlet düşünün, bir iktidar düşünün, insanların inancını ya var saysın ya yok saysın. Yani o onun hakkı değil ki. Başta da belirttim, devletin bütün inançları, dilleri, kültürleri yaşaması için eşit fırsat tanır. Tanımıyorsa, sadece Sünni olacaksın, Türk olacaksın ya da Şii olacaksın, Alevi olacaksın, Kürt olacaksın ya da Süryani olacaksın değil. Burada bütün mozaik haklar kendi inançlarıyla Cumhuriyeti kurmuşlardır. Kendi gelenekleriyle, inandıkları davalarla kurmuşlardır. O yüzden ne ben ne hiçbir Alevi kendinde şunu görmez yani, karşıdaki insan Alevi midir değil midir. Bu neye benzer, insan inançlı mıdır inançsız mıdır. O insan nasıl inanıyorsa Kendisi ifade etmesi lazım. Kimsenin bu solcudur, bu sağcıdır, bu ateisttir, bu inançlıdır, bu inançsızdır, bu Alevidir, bu Sunnidir...Karşısındaki insanın gerçekten inancına, kimliğine, kültürüne saygısı varsa o başka bir insanın inancını tarif etmez.

PA: Peki sizce talepler ne ölçüde karşılandı?

ZO: Şimdi şöyle söyleyeyim, sen bir şeyi hazırlayıp alıp getiriyorsun benim önüme, bu nedir? Asimilasyondur. Sünnilerin nasıl yaşadığını Sünniler bilir değil mi? Onun kaç sefer abdest aldığını, kaç kez namaz kıldığını, nasıl inandığını, Allah'la nasıl muhabbet ettiğini, nasıl buluştuğunu insanın vicdanı bilir değil mi? E şimdi Alevilerin kendileri de inançlarını pirleriyle, ozanlarıyla, ulularıyla, nebileriyle, kendi yol gösterenleriyle Aleviler yolunu belirleyebilir. Şimdi başka birileri kalkıp kendilerini Alevilerin yerine koyarak sizin inancınızda bu da var, şu da var denmesi, Aleviliğin içini boşaltmaktır. Aleviliğin ya da diğer inançların içini boşaltmaktır. Devlet ya da siyasi iktidarlar şunu yapmalı; siz bu ülkede bizim yurttaşlarımızınız, sizin inançlarınız bunlar biz de sizin inançlarınızı dinlerinizi kültürlerinizi yaşayın... Budur temel hak ve özgürlük. Ama sen bana benim inancımı tarif edeceksen, içini boşaltacaksan, beni asimile edeceksen, o hak vermek demek değildir. O, hakkımı gasp etmektir.

Interview with Mr. Hüseyin Altaş–Member of the Executive Board of Alevi Kültür Dernekleri

25.04.2019

PA: Sizce Alevilik nedir?

HA: Yalan söylemeyeceksin, zina etmeyeceksin, kimsenin malına göz dikmeyeceksin. Dünyayı kendin için nasıl istiyorsan herkes için de aynı şeyi istemek genel anlamda Alevilik tanımıdır.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

HA: Hacı Bektaş'ın felsefesi, Ali'nin felsefesi, Pir Sultan'ın felsefesi, hazırladığı yol ve erkanla ilgili gittiğin zaman aranacak başka bir şey yok. Bellidir zaten.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

HA: Alevilik doğuştandır, ana ve babadan Alevi olunur ama Alevi yol ve öğretisini sonradan benimseyen bir insan da Alevi olabilir. Çünkü bu inanç şekliyle ve insanların yaşam şekliyle ilgilidir.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

HA: Çıkabilir, özgürdür. Zorlayamazsın.

PA: Düşkün kabul edilir mi?

HA: Alevilikten çıktıktan sonra zaten düşkünlük bir şey ifade etmez.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

HA: Düşkünlük kurumu geçerlidir, olması gerekiyordur. Yoksa bu Alevi öğretisi bozulur.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

HA: Tek kelimeyle anlatmak istersem dürüstlük. En başta da söylediğim gibi Aleviliğin yol ve erkanına uygun gittiğin sürece birbirine bağlıdır. Kopma şansı yoktur.

PA: Derneğinizin/Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

HA: AKD Aleviliği hem sosyal anlamda hem de inançsal anlamda da ilgilendirir ve her alanda da takibe devam ediyor.

PA: Derneğinizin/Vakfınızın Aleviliğe bakış açısıyla diğer derneklerin Aleviliğe bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

HA: AKD'nin, Pir Sultan ve Hacı Bektaş'tan bana göre hiçbir farkı yoktur. Sadece bir isim değişikliği vardır, yoksa benim için, hele hele Alevi Kültür Dernekleri için üç kurum aynıdır. Tüzük de aynıdır. Ama Cem Vakfı ve Ehlibeyt Vakfı denince onlar biraz daha devletçidir. Biraz daha Alevilikle ilgili devletçiler.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

HA: Cem Vakfı. Onlar da hemen hemen epey bir toparlandı. Onlar da yanlışları gördüler, yavaş yavaş düzeliyorlar. Ama Ehlibeyt Vakfıyla bir araya gelmiyoruz.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

HA: Bölgesel olarak konuştuğumuz zaman, biz bağlı bulunduğumuz bölgede Balıkesir'in Edremit bölgesinde AKD, Hacı Bektaş Vakfı, Pir Sultan dernekleri, Tahtacı dernekleri, Çepniler, bunların yansıra Atatürk Düşünce Dernekleri ve yöresel dernekler vardır. Onlarla ortak eylemler yapabiliyoruz.

PA: Dernek/Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler? Sünnilik denilince tabii ki bu bir inanç şekli. Bu öyle bir şey ki mesela adam AKD'yi benimsiyor buraya geliyor, çalışıyor hatta Alevilerden de daha fazla hizmet eden insanlar vardır. Ama Sünnilik dediğinde şuna benziyor, bugün ben Müslümanım sen Müslümansınlar girdiği zaman işte bizim Sünnilikle anlaşma şansımız olmuyor.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

HA: Her şeyiyle tamamen zıttır, hiçbir benzerliği yoktur.

PA: Sizce ne gibi konularda ayrılırlar?

HA: En başta Türkiye'de bugün bizim liderimiz zora geldiği anda dinli dinsiz kelimesini kullanarak seçimlere giriyor. E bizde de şimdi cami-cemevi. E ben şimdi camiye kabul ediyorum, kiliseyi kabul ediyorum, havrayı kabul ediyorum. Kabul edilmesi gerekiyor çünkü o insanlar doğmuşlar inanmışlar. Ben nasıl kabul ediyorsam onlar da benim cemevimi kabul etmeleri gerekiyor. Onlar benim cemevimi kabul etmedikleri sürece ben de onların camisini kabul etmem. Kiliseyi kabul etmem. Bugün kiliseye giden vatandaş cemevine karşı değil. Karşı olmadığı için ben kiliseye rahatlıkla girip çıkabiliyorum. Ama bir Sünni cemevine karşı olduğu için o zaman ben de camiye girmekte zorlanıyorum.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

HA: Bir Alevi kendi yol ve öğretisine nasıl sahip çıkıyorsa bir Sünni de öğretisine o şekilde sahip çıkması lazım. Bir de Alevilere sahip çıkması lazım ki biz bu ülkede kardeşçe yaşayabilmemiz lazım.

PA: Derneğin Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

HA: Yok, hiç benzerlik yok. Tamamen ters.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

HA: Yok. Hiç yok.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

HA: Hem benzerlikler vardır hem farklılıklar. Şiilikle Alevilik arasındaki benzerlik Hz. Ali ve Ehlibeyt diyor ama uygulamaya gelince Şiiler camiye gidiyor, ezan okuyor, namaz kılıyor. Ama Alevilerde ne ezan sesi vardır, ne gürültü vardır.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

HA: İslam'ı herkes kendine göre yorumluyor. Alevilerin kullandığı İslam, en doğru İslam'dır.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

HA: Şiiler ve Arap Alevileri bizim, Artık Anadolu Alevisi mi dersiniz bilemiyorum, Arap Alevilerle ortak paydamız daha fazladır Şiilere göre.

PA: Ne gibi ortak noktalar görüyorsunuz?

HA: Ortak noktalarımız aynıdır. Bugün Şiilerin camiye gitmesi ezan sesiyle birlikte ama Arap Alevileri bizim gibi cemevine giderler ama ritüellerinde farklılıklar vardır ama olabiliyor. Mesela köyden köye ritüel farklılıkları vardır. Mesela bizim orda bile farklılıklarımız var.

PA: Derneğinizin/Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

HA: Var. Birlikte çoktur. Demokrasi adına yapılan eylemlerde yan yana katılmışızdır.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısında bir değişik yarattı mı?

HA: Kötü bir açılımdı. Açılım bence sadece günü geçirmek için yapıldı ve o açılımlardan sonra Ankara'da bir cami-cemevi projesi bu işin devamıydı. Ama bu iş yanlış olduğu için Alevi ve Sünniler birbirine zıtlıştı.

PA: Bir Alevi derneği/vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

HA: Diyanet ile ilgili hiçbir şekilde fikrimiz ve zikrimiz birbirini tutmuyor. Sizce kaldırılmalı mı?

PA: Kesinlikle lağvedilmelidir. Asırlardır Aleviler kendi inanç ve yol erkanını yürütebiliyorsa, devletten bir para ya da pay almadan yapabiliyorsa, bu devlet Alevilerden aldığı vergilerle götürüp Diyanet'e cami yapıyor. Diyanet'in bütçesi bugün 3-5 bakanlıktan üstünse bunu biz kabul etmeyiz. Yani bu bizden alınan vergiler Diyanet'e verileceğine üniversitelere verilsin öğrencilere bakılsın, ücretsiz yurtlar yapılsın. Diyanet'e gideceğine. Ben nasıl kendi paramla gidip ibadetimi yapıyorsam, bana göre herkes kendi inancını kendisi yönetmeli.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

HA: Bu süreç sadece üstü kapalı olarak geçiştirdiler. Direkt cemevi ibadethanedir demiyorlar da kültür evi adı altında cem yapmamıza müsaade ediyor ama bu sırf bize bunu yavaş yavaş kabullendirmek içindir. Yoksa başka bir hak tanımadılar bize.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

HA: Talepler hiçbir şekilde karşılanmadı. Hatırladığım 20-25 senedir hatırladığımız zorunlu din dersi hiçbir şekilde değişmedi.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

HA: Bence bir farklılık yok.

PA: Bütün dernekler aynı konularda uzlaşmış mıydı?

HA: Cem Vakfı ve Dünya Ehlibeyt Vakfıyla bazı konularda uzlaşmadığımız oldu. Mesela ritüellerimiz bazen aynıdır ama bugün olmuş Ramazan'da hala çıkıp da Bayram Cemi yapıyorlar. Bayram Cemi deseler yine iyi, bazıları çıkıp Bayram Namazı diye bağırıyor, insanları toplayıp götürüyor. Bu kabul edebileceğimiz bir Alevi ritüeli değil.

Interview with Mr. Erdoğan Döner–The President of the Cem Vakfı

02.05.2019, İstanbul

PA: Sizce Alevilik nedir?

ED: Alevilik Hz. Ali ile birlikte topluma hakim olmuş, Hz. Ali'yi sevenler, Hz. Ali'nin yanında olanlar, Hz. Ali'nin düşünce ve felsefesinden yana olanların kendilerini "Alevi" diye tanımlamalarından ötürü ortaya çıkmıştır. Alevilik, İslam'ın kendi özüdür, kendisidir. Ehl-i Beyt'in kendisi ve sevdalıları olduğunu Alevilerin kendisi bu şekilde tanımlar. Ehl-i Beyt kimdir? Hz. Muhammed'in ilk 5 yakını. Bundan dolayı kendilerini Alevi diye tanımlarlar. İslam'ın da farklı bir yorumu değil, gerçek özü olduğunu kabul ederler. Aleviliğin özü insan sevgisidir. Yaratandan ötürü yaratılanı severiz.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

ED: Temeli Allah, Muhammed, Ya Ali üçleminden yola çıkar. Beşler de, İslamiyet'i ilk kabul edenlerdir: Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin. Beşler de bunlar. En büyük inanç kaynakları budur. İslam'ın da bundan kaynaklandığı ve İslamiyet'i de bunların temsil ettiğine inanırlar Aleviler. Gerçek referans verdikleri nokta bu. Ondan sonra işte Hz. Muhammed, Hz. Ali ya da Hasan ya da Hüseyin'in çocukları, torunları ve onlardan silsile halinde gelen sülaleler ve onların oluşturduğu şeye inanırlar. Anadolu'daki büyük İslam düşünürlerine inanırlar. Bunlar da zaten referans kaynağını Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'de alırlar.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü? Sonradan Alevi olmak da mümkün tabii, bu bir inançtır. Yine aramızda Sünni vatandaşlar var. Özellikle okuyan ve eğitim alan kesim Aleviliği İslam'ı Türkçe olarak okuyan algılayan kesim, Aleviliğe ve Ehl-i Beyt'e dönmüş kişiler vardır. Müslümanlığın ve gerçek İslam'ın bu olduğuna inanan bizim inancımıza sahip bilim adamlarımız vardır. Tabii Alevilik esasen doğuştandır, sonradan Alevi olunmaz. Alevi olunması için önce Aleviliğin bilinmesi gerekir, Alevi gibi yaşanması gerekir. Ondan sonra Alevi olunur. Gönülden yaşaması gerekir.

PA: Peki, çevrenizde hiç böyle kişiler var mı?

ED: Tabii var. Bizim bünyemizde din dersi hocalarımız var bizim bünyemizde. Din dersi hocalarımız var. Halen İmam Hatip okullarında ders veren din dersi hocalarımız var. Hatta bizim de çevremizde rastladığımız, Karadenizli olup da çocuklarımıza biz Aleviliği nasıl öğretiriz, o özü onlara nasıl kavratırız diyen insanlar var.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

ED: Tabii ki çıkabilir.

PA: Var mı hiç çevrenizde?

ED: Olmaz olur mu? Bizim okullarımız ve eğitim kurumlarımız olmadığı için, hatta devlet ilkokuldan başlayarak Aleviliği gerçek anlamda özüne uygun şekilde geniş anlamda anlatamadığı için bizim çocuklarımız Aleviliği öğrenememişlerdir. Çok geniş bir felsefeye tekabül eder. Öğrenemedikleri için, çoğu üniversitede okuyan çocuklarımız inançlarını kaybetmişlerdir. Bırakın Aleviliği, hiçbir inanca mensup olmayı kabul etmemişlerdir. Bu şeylerde de var, İmam hatiplerden mezun olup, inancı gerçek anlamda anlamayan gençler, özellikle vakıf üniversitelerinde okuyan, demokratik bir ortamda eğitimi daha özgürce alan birçoğunun maalesef üzümlere söylüyorum, ateistliği benimsediğini görüyoruz. Alevi olup ateist olan da var, Sünni olup ateist olan da. Özünü unutmuş çünkü gerçek İslam'ı öğretemiyorsunuz, hem Alevilik hem de Sünnilik anlamında. İslam'ın gerçek ve güze yüzünü anlatamıyorsunuz. Türkçe olarak bile anlatamıyorsunuz. Bugün İslam'ı öğreten ilim ve irfan sahibi kişilerin sayısı çok az. Alevilik konusu gelince onu atlayıp anlatmayan hocalar var. Biz şu anda bu çalışmayı MEB ile yaptık. Müfredata Alevilik hakkında çok güzel şeyler eklendi. Bozulmadan çıkarda bir 5-10 sene sonra gençler çok daha gerçek İslam'ı ve Ehl-i Beyt'i öğrenmiş olacaklar.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

ED: Alevi olup da, Aleviliğin özüne aykırı davrananlar ve prensipleri yerine getirmeyenler -bizim bir dedeler kurulumuz var, inanç sahiplerinin buluşturulduğu.

PA: Bu Cem Vakfı içinde mi yoksa genel olarak mı?

ED: Genel olarak. Sadece bizim bünyemizde değil. Geçmişten günümüze gelen inanç önderlerinin oluşturduğu bir kurul var. Onlar, topluma ve ahlaka aykırı olanları öncelikle, bırakın Aleviliği öncelikle ahlaka aykırı olan ve bunları Alevilik adına yapanları düşkün ilan ederler. Düşkünlük inançtan dışlama anlamına gelir.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

ED: Her şeyden önce inançlarıdır. İnançlarına sıkı sıkıya bağlıdırlar. Gerçek bir Alevi inancından vazgeçmez. Onun için canını verir ve inancından vazgeçmez. Özünde iyi ahlaklı olmak vardır. Zaten düzgün ahlaklı olmadıktan sonra bırakın Aleviliği hiçbir dinde yeriniz olmaz. Aleviler buna inanır. Önce iyi bir insan olmak

için iyi bir ahlaka sahip olması gerekiyor, ondan sonra inancın sahibi olabilir. Alevileri birbirlerine bağlayan şey Allah, Muhammed ve Ali sevgisidir. PA: Derneğinizin / Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

ED: Biz 1995 yılında bir ihtiyaçtan doğduk. Kurucuları Yaşar Uğur Öztürk, Lütfü Doğan, Niyasi Ağırnaslı gibi Sünni tandanslı aydınlardan ve öğretim üyelerinden oluşmuştur. Adı Cumhuriyetçi Eğitim Merkezi Vakfı, kısa adıyla Cem vakfı diye kuruldu. Ve toplumun ortak değerleri çerçevesinde ortaya çıkınca bir anda toplumu kucaklamış Cem Vakfı. Prof. Dr. İzzettin Doğan hocamızın önderliğinde hiçbir siyasi görüş ayırt edilmeksizin sadece inanç temelli, bu Alevilik-Sünnilik anlamında değil, inanan insanların oluşturduğu bir Cem Vakfı ortaya çıktı. CEM Vakfı'nın ortaya çıkmasıyla birlikte o toplumda hâkim olan hoşgörü, uzlaşma ve demokratik müzakereyi seçen bir yapı oluşmuş Cem Vakfı'nda. Asla kavgadan yana bir yapı oluşmamış ve eşit yurttaşlık temelinde ihtiyaçtan doğan Cem Vakfı 22 yıllık süre zarfında hiç kimsenin burnunu kanatmadan inancı bugünlere kadar getirmiş ve haklı davasını hukuk çerçevesinde kalarak demokratik usuller içinde kalarak her türlü zorlamalara rağmen bugünlere kadar getirmiş ve AİHM'den de haklarını almıştır.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

ED: Bu kurumların hepsi özünde aynı. Ama ortaya çıkma sebepleri ve kaynakları, ortaya çıkış sebepleri ve varoluşları Cem Vakfı sayesinde. Çünkü Cem Vakfı kurulduğunda bu örgütlerin hiçbirisi yoktu. Hepsi buradan doğmuştur. Cem Vakfının sayesinde varoluşlarını devam ettirmişlerdir. Bu süreç içerisinde de toplumda var olan belli noktalarda kariyer sahibi olmak için, siyasi arenada yer almak için, buraları basamak olarak kullanmak için bu örgütlenmelerin başına çeşitli anlayışlardaki vatandaşlar gelmiş. Kimisi süreç içerisinde milletvekili olmuş, kimisi farklı noktalara gitmiş hatta yönetici konumunda olan birçok arkadaşın gerçek Alevi anlayışına sahip olmadığını da biliyoruz.

PA: Mesela kimler?

ED: İsim vermek yanlış olur. Ama süreç içerisinde zaten toplumda nerede oldukları ve hangi amaçla hizmet ettikleri malum. Bir noktadan sonra milletvekili olup parlamentoya girmişler, ondan sonra toplumda hangi safta yer aldıkları belli zaten. Bu kaynak esas Avrupa tandanslı. Avrupa'da bu örgütler. Avrupa'da da kurulunca azınlıkların statüsünden kaynaklanan bazı maddi kaynakları kullanmaya başlamışlardır. Esas rant oradan başlıyor. Bir ara 850 tane derneğe ulaşılmış Avrupa'da. Ben AABF için konuşuyorum. Şu anda 150 dernek civarında, azalmışlar. Dertleri cem yapmak değil. Aleviliği sadece kavga gürültü yapmak anlamında, devlete karşı çıkmak, sadece belli sınıflara karşı çıkmak anlamında kullanmış ve bu söyledikleri ile de gençler arasında rağbet artmıştır. O gençlerin isyancı yönlerini kendi bünyelerine çekmişlerdir. Pir Sultan gibi örgütler ne yazık ki üzülmek söylüyorum böyle bir kurum haline gelmişlerdir. Çoğunun da zaten Türkiye ve Avrupa örgütlenmelerinde cem evi yok. Sadece dernek çatısı altında yürütenler var. Türkiye'de de neden bu kadar çok dernek var? Tekrar üzülmek söylüyorum kimisi kişisel geçim yeri, kendi ekonomisini sağlama yeri olarak kullanmış, kimisi kariyer yolunda. Ama süreç içerisinde baktığımız zaman da özellikle devletin dernek ve cem evlerine bakış açısı "ibadet yeri" olarak baktığı için buraları denetleme şansı yok, giremiyor. Denetlenmekten uzak olduğu için de buralarda hem yurtiçinden hem

yurtdışından her türlü örgütlenmeler hazır hale gelmiş. İnancın dışında bunlar. Hepsi için söylemiyorum ama çoğunluğunda bu anlayış var. “Bunlar Alevi değildir” demem yanlış olur ama “Alevilik” çatısı altında bir araya gelmişler. Şimdi o yöneticiler dışında o derneklere, cem evlerine devam eden canlarımızın ve inanç sahibi olanların bu örgütlerle hiç alakası yok. Burası da öyle. Aşağıda cem evimiz var. Bu cem evine devam eden insanlar “ya, yukarıda kim var, ne yapıyor” alakası yok. Cemini yapıyor, inancı için buraya geliyor. Bizim Cem Vakfı olarak da biraz farklı bir örgütlenme tarzımız var. Algıyı biraz değiştirdik. Biraz daha emekli insanların “ya hiçbir şey yapmayayım, geleyim de şurada cem evinde bir görev yapayım” ya da işte emekli olmuş “ya kahveye gideceğime oraya geleyim, bir yöneticilik yapayım” algısını artık bu toplum kaldırmıyor. Biraz daha temsil kabiliyeti yüksek, toplum tarafından sevilen ve saygı gören, sicili temiz, toplumun görünen yüzü olan iş adamlarımız, bürokratlarımız, doktorlarımız ve avukatlarımızdan oluşan bir yönetim oluşturduk. Bizim bu örgütlenmeyi oluşturmamızın bir sene ardından bütün çatılar çatırdadı. Bütün derneklerin başkanları ve yönetimleri değişti. Özellikle İzzettin hocaya saldırırlardı. Tek varlıkları, tek malzemeleri bu. İzzettin Doğan’a saldırdıkları sürece toplumda var olurlar. İzzettin hoca onursal başkan oldu ve son 1 yıldır İzzettin hocama en ufak bir laf yok çünkü yönetimde biz varız. Haydi bize de söyleyin! Söyleyecek bir şeyiniz varsa bize de söyleyin. Ha, devlet bizim devletimiz, bu Cumhuriyet bizim Cumhuriyetimiz, bu demokrasi bizim, meclis bizim, siyasal partilerimiz bizim partilerimiz. Ben bu kurumun başında olan bir insan olarak Türkiye’de yaşayan ve nüfus kâğıdı taşıyan hiçbir kimseye ayrımcı bir gözle bakamam. Böyle bir lüksüm yok, herkese evrensel gözle bakmak zorundayım.

PA: Peki, İzzettin hoca hariç ne gibi eleştiriler aldınız diğer derneklerden? HBVAKV, Pir Sultan veya Dünya Ehl-i Beyt’le bir iletişiminiz oldu mu?

ED: Hepsiyle var. Yönetime geldikten sonra ben bütün bu yapılanmalarla görüştim.

PA: Biraz onlardan bahsedelim. Ne gibi çatışma noktalarınız veya hemfikir olduğunuz konular var?

ED: Özellikle görüştim hepsiyle. Hatta ilk seçildiğimde, o 95 yılındaki ilk kuruluş zamanlarındaki heyecanı yaşatmak istedik, ikinci olarak da diğer Alevi dernek ve federasyonlarıyla da organik ilişkilerimizi güçlendirelim. Bu söylemleri yerine getirmek için buradaki yönetici arkadaşların hepsiyle tek tek görüştim, topluca da görüştim. “Arkadaşlar gelin, derdiniz ne?” “E Cem Vakfı devlet yanlısı” dediler. E siz devlete karşı mısınız? Kamuoyuna açıklayın o zaman. “E Cem Vakfı Alevileri satıyor.” Kimi satmış? Cem Vakfı haklı bir dava kazandı AİHM’de. Siz ne yaptınız? Sadece sokağa çıkıp, bayrak açıp yürümekle bu iş olmuyor. Öncelikle siz çatışmasız bir toplum yürütmek istiyorsanız herkese evrensel gözle bakmak zorundasınız. İşte “onlar Yezid, onlar Sünni” dediğin zaman bittin. Sen o noktada bittin. Bak dedim arkadaşım, biz Alevicilik yapan adama da karşıyız, Sünnicilik yapan adama da karşıyız. Biz toplumdaki bu haklı davamızı Sünni vatandaşlarla birlikte kazanacağız. Bunlarla beraber kazandık davayı. Bakın çıkın şu kapıdan, 200 tane veya 100 tane insan çevirin, %99’u cemevi ibadethanedir der. Toplum bizi kabul etti. Ama ne ile kabul etti? Bizim gülen yüzümüzle, o hoşgörülü tutumumuzla, o uzlaşmacı tutumumuzla kabul etti. Belirli günlerde sokağa çıkan, cam ve çerçeve kıran insanlardan olmadığımızı anladılar. O insanlar içimizde vardır ama herkesin içinde o

insanlardan var. Önemli olan, topluma o gerçek gülen yüzünüzü yansıtmaktır. Toplum sizi böyle kabul eder. Yarın arayıp Başbakanla görüşürsünüz, Cumhurbaşkanıyla görüşürsünüz. Bizim bu şekilde bir yaklaşımımız var. O kurumların başındaki arkadaşlarla da görüştüm. Tuhaf söylemleri vardı. Cami-cem evi dediler.

PA: Kim söyledi bunu?

ED: O demin saydığınız kurumlar.

PA: Hepsiyle birlikte mi yaptınız toplantıyı?

ED: Evet. Dediler ki cami-cem evi projesiyle ilgili CEM vakfı bir açıklama yapsın. Cami-cem evi projesi konusunda CEM Vakfı bir özeleştiri yapsın. Dedim ki “arkadaşlar, siz cami-cem evi projesi hakkında ne biliyorsunuz? Bize bir anlatın da ben de size cevap vereyim.” Beşinci cümleyi kuramadılar.

PA: Ne dediler?

ED: “Cami-cem evi bir asimilasyon projesidir, Alevileri satma projesidir, Cami-cem evi projesi Alevileri devlete satma projesidir, özünden uzaklaştırma projesidir” dediler. Başka? Kim yapmış bunu peki? Cami-cem evi projesi devletin bir projesidir. Tuzluca'yı da devletin kendi arazisinde yapılmış bir proje ve temeli de atan Faruk Çelik devletin bakanı. Parayı kimden sağlamışlar? Fetullah Gülen'den. FETÖ'den sağlamışlar o zaman. Ondan sonra biz ne demişiz? Madem cami ve cem evi dinler kardeşliği adına yapıyorsunuz, hocamız da dedi ki ortasına bari bir aş evi yapın bari insanlar orada yemek yer, hiç değilse toplum kaynaşır.

PA: Peki, sizi neden suçluyorlar?

ED: Temel atmaya katıldığımız için. İzzettin hoca da temel atma törenine katılmış. Yani biz cami-cem evi projesine destek vermişiz. Peki, sizin cem evinizin yanında kilise olunca konuşmuyorsunuz, sinagog olsa konuşmuyorsunuz. Camiye niye düşmansınız? Camiler cem evlerinin bir alternatifi değildir. Bakın, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde, Fatsa'da, Balıkesir'de, Ordu'da cem evleri ve camiler yan yana. Herkes ibadeti kendisi yapabiliyor. Bu farklı bir şey. O döneme göre belki toplumun genelinde şöyle yapılırdı daha güzel olurdu: bütün cem evlerinin ya da kurumların ön araştırması yapılırdı, sorulardı, yani toplum nasıl yaklaşıyor diye. Yapılabilirdi. Yanlış değildi, ama belki dönemine göre erken olabilir (cami- cem evi projesi için diyor). İyi bir Alevi asimile olur mu ya? Yani cami ve cem evini yan yana yaptığınız zaman Aleviler asimile mi olacak? Sen kendi inancından korkuyorsun o zaman. Topumda insanlar birbiriyle tanışsınlar, kaynaşsınlar, birbirlerinin ibadet ve kültürlerini öğrensinler. Birbirlerini tanınsınlar. Çünkü toplum birbirini tanıdığı sürece birbirine yaklaşır. Tanıdığı süreçte de şunu anlar, demek ki biz yanlış yönlendirilmişiz, biz her şeye ortak inanıyoruz. Bugün Allah'a, Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, Hz. Hasan'a, Hz. Hüseyin'e inanmayan var mı? Bugün toplumda Muaviye ve Yezid ismi var mı? Muaviye ve Yezid'i savunan var mı? Yok. O zaman toplumu artık barıştırmak lazım. Bu zamanda nefret duygularıyla toplumu ayrıştıranları bertaraf edip, toplum diliyle barıştırmak lazım. İnanç bazında birleştirmek lazım, kültür bazında birleştirmek lazım. Ha, o günkü dönemde bir

fanteziydi. Fantezi nedir? Gözünüzü kapatırsınız çok güzel şeyler düşünürsünüz ama ayaklarınız yere bastığında o fantezi o kadar da güzel olmayabilir. Cami- cem evi projesini de devlet zaten Tuzluca'yı da ortadan kaldırdı, orayı da sağlık merkezi yaptı ve bitti. Şimdi bu arkadaşların elinde fazla bir malzeme kalmadı. Biz de başka şeyler sorarız arkadaşlara.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

ED: Hayır yok. Çağırılan her yere giderim ben. 35-40'a yakın il ve ilçe dolaştım. Kendi şubelerimizi de dolaştım. Orada Hacı Bektaş ya da Pir Sultan gibi kuruluşlar varsa hepsini ziyaret etmişimdir. Sorun zaten şubelerden çok yönetim kademesinden kaynaklanıyor. Acaba ben şu kurumun başında olsam seneye milletvekili olabilir miyim ya da belediye başkanı olabilir miyim diye düşünüyorlar. Yahu bir insan 12 sene, 10 sene, 15 sene bir kurumun başkanı nasıl olur?

PA: Fermani Altun'dan mı bahsediyorsunuz?

ED: Yok hepsi için diyorum. Ama o da var. Onun derdi başka. Onlar Aleviliği temsil etmiyor. Şu anda isteseler 30 kişiyi bir araya getiremezler. Böyle bir tabela dernek bunlar, tabela kurum. Kendilerine Alevi diyorlar ama bizim Alevi toplumu onları benimsemiyor. O insanların söylemleri benimsenmiyor.

PA: Sizce neden benimsenmiyor?

ED: Aleviliğin özüne uygun davranmadıklarını biliyorlar Fermani Altun'un. Hep Alevi düşüncesinin dışında hareket ettiğini biliyorlar. Muharrem ayında çok lüks otellerde iftar vermek Aleviliğin özüne aykırıdır. Muharrem ayı yas ayıdır ve çok kısıtlı yiyeceklerle oruç açılır. Bizim geleneğimizde öyle 5 yıldızlı otellerde devlet büyüklerini çağırıp gösteri yapmak değil. O da mutlaka belli yerlerden destek görüyordur, nemalanıyordur, bir yerlere bağlıdır. Ha, görüşürüz. Ama öyle organik bir ilişkimiz yok. Toplum da CEM Vakfı'nın nasıl baktığını biliyor.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

ED: Hayır, değil. Şimdi bunlar bir dönem ihtiyaç değil de, ortaya çıkma nedenlerini saydım zaten. Bugün de insanlar bir araya gelip dernek kuruyorlar, sağa sola cem evi yapıyorlar. 4500 tane cem evi var, bunlardan 3000'i tamamen bağımsız. Köylerde insanlar olarak bir yerde cem kuruyorlar. Şimdi eğer AİHM'nin verdiği kararlar Türkiye'de uygulandığı anda biz dâhil olmak üzere Türkiye'deki bütün derneklerin, vakıfların ve federasyonların işi bitmiş olur. Aleviliği budan sonra buraya kadar getiren inanç önderleri devam ettirecek. İnancı bugüne kadar getirenler inancı taşıyacaklar. Ha, biz Cem Vakfı olarak bir ihtiyaçtan doğduk, eşit vatandaşlık mücadelesini demokratik olarak bir noktaya getirip, devletin masasına koyduk. Dedik ki, haklarımızı ver, dünya kabul etti. Çünkü AİHM'nin verdiği kararlar ülke hukukunun üzerindedir ve itiraza dahi mahal yoktur. Bu karar nasıl uygulanacak? Devletin karşısına Türkiye'deki inanç önderlerinden oluşan –dedelerden, babalardan, ocakzadelerden oluşan, gerçek inancı temsil eden insanlar olacak, bizler değil. Bizler sadece hukuk anlamında, lojistik anlamda onlara destek veriyoruz. Devlet tarafından oluşturulacak bir kurul ve yine devlet kurumların bağlı olacak bir

kurum, belki Kültür Bakanlığı'na bağlanır, özerk bir kurul, devletten alacağı b t ceyi cem evlerine dağtır. Kim dededir, kim babadır, kim zakirdir onlar belirleyecek, bizler değil. O dernekler, kurumlar değil. Onun için bütün mücadele bundan kaynaklanıyor. Bunların hepsinin altı boşalacağı için onların işine gelmiyor. Sizin babaları, dedeleri ve zakirleri listelemenizin sebebi bu muydu? Tabii. Bizim burada kayıtlı, bizden eğitim almış 15.000 görevli var cem evlerinde çalışan. 15.000 kişi sertifika almış şu ana kadar buradan. Bütün dedeleri kaydı var bizde. Ocakzadelerin, dedelerin... Tüm geçmişten beri gelenlerin ve dede sayılanların hepsinin kaydını tutuyoruz. Sadece Türkiye'den de değil, yurtdışından da. Biz bunlarla ilgili 6 bölgede toplantılar yaptık. 2 toplantımız daha var Ankara ve Ege Bölgesi olmak üzere. Oralardan temsilciler seçtik, yaklaşık 150 civarında temsilci olacak. Biraz diksiyonu düzgün, inancı düzgün temsilciler istedik, devletin karşısında konuşabilecek, biraz kendisini geliştirmiş, inancı iyi bilen dedelerde oluşan bir kurul oluşturacağız. Temsilciler meclisi gibi. Bunlar da belki kendi aralarından bir 15-20 kişi seçerler ve bir üst kurul oluştururlar. Onlar devletle bu kanun ve kuralların nasıl uygulanacağı konusuna beraber karar verirler.

PA: Peki diyelim kazanılan bu mahkeme sonucu devlet mecburen Alevileri muhatap almak zorunda kaldı, devletin sizi asimilasyona uğratacağı ve S nnileştireceğini düşünmez misiniz? Sonuçta dedelere de maaş bağlanacak.

ED: Ben  yle düşünmüyorum. Biz vergimizi veriyoruz, askerliğimizi yapıyoruz. İçtiğimiz  aydan, kullandığımız alet edevata kadar biz de vergisini veriyoruz. Devlet bize demiyor ki "ya sen Alevisin, yarısını ver" diye! Dolayısıyla, nasıl ki camilere 187.000 görevliye ve 125.000 camiye  denek ayırıp, giderlerini karşılıyorsa; sadece cem evlerinin değil, tüm inanç merkezlerinin de nüfus yoğunluğu oranında ihtiyaçlarını karşılaması gerekiyor. Bu eğitimi dedeler ve babalar açılacak enstitülerde, okullarda tarafsız bir şekilde verecek, Alevi-Bektaşi okullarında öğretilerek artık yeni öğrenciler ve akademisyenler yetişecek onlar da sonra ders verebilecek konuma gelecek. Eğer bunlar olursa toplumun yüzü değişir. Mutlaka şu anki mevcut dedelerden faydalanacak çünkü bugüne kadar toplumu temsil edev ve bizim Cem Vakfı olarak tespit ettiğimiz 150-160 civarında ocak var süregelen, taa Hz. Ali sülalesinden geliyor. Herkesin belli bir ocağı vardır, belli bir sülaleye bağlıdır bunlardan 160 tane süregelen ocak var. Bu ocakların temsilcileri esas bu kurulu oluşturacak. Çünkü her aile mutlak bir ocağa bağlıdır, kendini ait hisseder. Gerçek temsil budur.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

ED: Etkinlikler son zamanlarda arttı, düzenliyoruz. Bazen onlar geliyor bazen biz gidiyoruz.

PA: Pir Sultan, Dünya Ehl-i beyt, Hacı Bektaş'la ve AKD ile düzenliyor musunuz?

ED: Ortak bir etkinliğimiz yok ama ortak söylemlerimiz oluyor. Ortak bazı basın açıklamaları oluyor federasyonlar nezdinde. 3 tane federasyon vardır: Alevi Vakıflar Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu ve Alevi Bektaşi Federasyonu. 3 federasyon bazen birlikte ortak etkinlikler yapıyor. Etkinlik dernek, basın açıklaması. Yeni yeni.

PA: Mesela hangi konuda basın açıklaması yaptınız?

En son Hz. Ali'nin doğum günüydü. Nevruz etkinliğinde Şahkulu'nda ortak bir tören düzenledik. Yeni yeni başlıyor ama söylemler farklı tabii. Ötekileştirici, dışlayıcı söylemler. Bunlar bizi bir yere götürmez. Ne kadar yakınlaşırsak o kadar büyürüz. Toplumun buna ihtiyacı var. Bunu da bizim toplum yapmak zorunda. Aleviyiz ya, hoşgörü ve en güzel uzlaş biziştir. En güzel ahlak bizdedir. O zaman ona uygun davranacaksınız. Kimseyi dışlamayacaksınız.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

ED: Tabii ki Sünnilik de İslamiyet'ten kaynaklanıyor ama Hz. Muhammed efendimiz ve Hz. Ali döneminden sonra Emeviler döneminde Vahabilik esas alınarak, İslam biraz özünden saptırılarak, bugünkü esasları temel alan, Suudi Arabistan'da uygulanan Sünni İslam'ı benimseyen bir uygulama şekli Sünni İslam. Tabii ki kimse kimseyi bu anlamda "sen Müslüman değilsin" diye yargılayamaz. İslamiyeti biz tasavvufi anlamda ve Anadolu İslamını benimseyen insanlar anlamında biz farklı bir yorumuyuz. Nasıl farklı bir yorum? Orta Asya'dan göç eden o Türk boylarının göç yollarında Hz. Ali efendimizin torunları ve sülalesinden gelen insanlarla karşılaşp, İslam'ın güzel yüzünü benimseyerek Anadolu topraklarına yayılmasından sonra ortaya çıkan Anadolu İslamı. Yoksa Arap İslamiyeti değil. İslam'ın gerçek özü budur. Ehl-i Beyt'in gerçek inancının bu olduğunu düşünüyorum.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

ED: Aynı kitaba, aynı Allah'a ve aynı peygambere inanıyoruz. Aynı kitabı okuyoruz ama yorum farklılığı var. İnsana bakış açısı, inanca bakış açısı... Körü körüne inanç değil de sorgulayan, düşünen, neden inandığını sorgulayan açıdan farklılıklar var ve bizim Aleviler genellikle Kuran'ı Türkçe okurlar, dualar da Türkçe okunur. Diğer Sünni İslam'ın benimsediği gibi, onların çoğu okuduğu duaların anlamlarını bilmez. Bugün camilerde cemaatin %90'ı bilmez.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

ED: Ben kendimi rahat hissediyorum. Böyle bir ayırım yapmadığımız için son 40 yıldır kendimizi iyi hissediyoruz ama öğrencilik yıllarında, 40 sene önce kendimizi gizliyorduk. Aleviyiz ama Alevi olduğumuzu söyleyemiyorduk bu toplumda. Çünkü farklı bir bakış açısı vardı ve işkence gibi geliyordu. Ama şu anda bu ülkede göğsümüzü gere gere, kendi kültürümüzü rahatça açıklayabiliyoruz. Ama bu demek değildir ki ben senden üstünüm. Sen ona inanıyorsun, ben de buna inanıyorum. Hatta inanmayan bile inanıyorum. İnananı ve inanmayanı herkes bu ülkenin vatandaşdır.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

ED: Hayır, yok.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

ED: Bizim şubelerimiz o bölgedeki müftüleri çağırıyor, imamları çağırıyor. Bazen aydın insanlar geliyor, bizi sevindiriyorlar. Biz de çağırdıkları zaman gidiyoruz. Özellikle devletin çağırıldığı yerlere gidiyoruz. Hiç utanmadan sıkılmadan onlar da geliyor biz de gidiyoruz. Herkes inançlı ya. Aman bu Sünni'dir diye bir ayırım yok.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

ED: Şiilik özellikle İran'da, kaynağını orada bulan Caferiler dediğimiz bir kesim. Onlar namaz kılarlar, camide ibadet yaparlar ama biz de Şii'yiz derler... Yani Aleviliğin bir kolu olarak görüyoruz biz de. Dışlama anlamında değil tabii ama onlar ibadetlerini o şekilde yapmışlar. Belki zamanla bir değişikliğe uğramışlardır, İslam'ı o şekilde anlamışlar. İran'da da galiba kendilerini diğerlerinden ayırmak için bazılarında tek, bazılarında çift minare var. Tek olunca Sünni, çift olunca Şii oluyor.

PA: Peki ne gibi benzerlikler var?

ED: Hiçbir konuda ayırım yok, aynı. Sadece ritüel anlamda farklılık var.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

ED: Alevilik zaten İslam'ın özüdür. Sünni ya da Şii diyemeyiz. İslam'ın özüdür. İslam'ın içi veya dışı değil. Bu sorduğunuz o demin saydığınız derneklerin işi. Söylemleri şu: "Alevilik İslam'dan önce de vardı." Neden diyorlar bunu? Hayır efendim, Alevilik Hz. Ali ile doğmuştur. Ondan gelir. Adı üstünde, Alevidir. Ali'nin evi anlamına gelir. Hz. Ali'ye inananların oluşturduğu bir topluluk. Ha, Adem peygambere de inan. İslamiyet'in kendinden önceki dinlerden aldığı özellikler de var. İhtiyaçtan doğmuştur. Hristiyanlık da kendinden önceki dinlerden bazı olumlu yanlarını almıştır. Amaç tamamen inancı saptırmak. Bizim inancımıza göre de 57 hatta 63 İslam ülkesinden tek Türkiye'de Alevilik var, Anadolu Aleviliği. Bu İslam'ın çeşidi bir tek burada var. Arapların da, Hristiyan dünyasının da Türkiye'ye saldırmasının tek nedeni budur. Ve bu güzellik, bütün dünyaya hakim olacaktır. Niye Arabistan ya da Katar nede Aleviliğe karşı fetvalar verirler? Çünkü bu güzel yüzü, bu güzel anlayışı ve İslam'ın özünün Alevilik olduğunu kabul etmezler. Burada her türlü güzel ahlak vardır, en güzel inanç buradadır. 72 milleti seven bir inanç vardır. Din, dil, ırk, mezhep ayrımcılığı gözetmeksizin bütün insanlara aynı gözle bakmaktır. Dünyayı kucaklayan anlayıştır. Başka bir yorumlama daha var. Kuran'ın gerçek özünü bulduğu anlayıştır. Tanrı'nın hayali bir şey olmadığını ve Tanrı'nın insanın içinde olduğuna inanır. Kuran'da diyor ki ben seni kendi özümden yarattım, ruhumdan üfledim diyor. Beni görmek istiyorsan aynaya bak diyor, kendini göreceksin. Tabii ki yeri göğü yaratan bir Tanrı var. Ama bunu da kim yarattı? Bizler yarattık. Bunu da yaratan insan. İnsan onun için çok değerlidir. İnsana eziyet eden, kötülük yapan Tanrı'ya yapmıştır. Bunun için inancın temelini insana koyar Alevilik. Diğer bütün inançlardan ayrıldığı nokta budur. En başa insanın kendisini koyar.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

ED: Nusayriler, Mevleviler, Bektaşiler, Caferiler aynıdır. Böyle bakarız biz.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

ED: Tabii açık. Çoğu cem evlerimizde Şii vatandaşlarımız da var, Nusayri olanlar da var, Bektaşî olanlar da var. Yönetimlerimizde de var. Birlikte etkinlik de düzenledik. Mesela Şiilerin tüm etkinliklerine katılırız, onlar da bizimkilere katılır. Yine Mevlevilerle ve Nusayrilerle, Caferilerle birlikte ortak etkinlikler de düzenliyoruz. Hiçbir farkımız yok birbirinden.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

ED: Alevi açılımının çok büyük bir faydası oldu. En azından toplum içinde Aleviliği anlatmaya başladık. Televizyonlarda, konferanslarda, açık oturumlarda Alevilik konuşulmaya başlandı. Yanlış ya da doğru konuşanlar oldu ama konuşulmaya başlandı. Alevi açılımı ile devlette bu anlatılmaya başlandı. Açılımla birlikte Alevilerin kanaat önderleri kendi dertlerini, kendi ihtiyaçlarını, kendi gereksinimlerini devletin nezdinde, hükümetin nezdinde ve siyasi partiler nezdinde kamuoyunda açıkladı. Bu açılımlarla birlikte cem evlerinin sayısı arttı. Böyle bir faydası oldu. Sonu gelmedi tabi. Alevi açılımı keşke devam etseydi. Ha o bir hükümet politikası olabilir ama olumlu yanları da oldu. Bugün de Alevi açılımı olsa, kurultay düzenlense kötü mü olur? Gayet güzel olur.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

ED: DİB tamamen Sünni İslam'ın temsilcisi konumundadır. Hala Aleviliği ve cem evlerini kabul etmez konumdadır. Oysa Türkiye'de sadece Sünni İslam yok, Türkiye'nin 1/3'ini oluşturan 25-30 milyonluk bir camia var. Sadece Sünni inanca sahip insanlar yok. Mevleviler var, Nusayriler var, Caferiler var, Hristiyanlar var. Bunlar da var Türkiye Cumhuriyeti'nde. Vatandaş olup da çeşitli inançlara mensup insanlar var. Kaldı ki Aleviliğin İslam'ın içerisinde ayrı bir yorumu, bir inanç olarak kabul edilmesini bile içlerine sindiremiyorlar. Böyle bir nüfusu siz yok sayamazsınız. DİB bu konuda şu an devleti yönetir konumdadır. Ve bugüne kadar gelmiş geçmiş bütün hükümetler bu konuda görüş almak için DİB'na sormuşlardır. DİB'nın da varoluş nedeni Aleviliği dışlamakla kalmıştır sadece. Ve eğer siz inançları kabul etmezseniz, Türkiye'nin 1/3 nüfusunu kabul etmezseniz, Cumhuriyet'in asıl kurucu unsurlarını kabul etmezseniz birileri sahip çıkıyor işte. İçte ve dışta birileri bu insanlara sahip çıkmaya başlıyor. O zaman toplumda kargaşa başlıyor. Devletin 25-30 milyonluk nüfusu yok saymaması lazım. DİB'nı ve kurum ve kuruluşları artık kucaklaştırmak gerekiyor.

PA: Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı kurdunuz. Bu Diyanet'in bir alternatifi mi?

ED: Hayır, asla. Din'i kaldırdık biz orada. Sadece Alevi-İslam Hizmetleri Başkanlığı oldu. Çünkü din ayrı bir dinmiş gibi algılandı. O din kelimesini kaldırdık. Hepimiz İslamiyet'e mensubuz, Müslümanız. O da bizim inanca mensup insanların aydınlatılması, bazı konularda onların önlerinin açılması, ortak ritüellerin belirlenmesi açısından böyle bir başkanlık kuruldu. Yine inancı en iyi temsil noktasında, inancı en iyi bilen insanlar noktasında herkesin ortak olarak saydığı ve sevdiği insanlardan oluşan bir kurum.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

ED: 26 Nisan 2016'da AİHM son kararını verdi. Ama o tarihten bu yana da Türkiye'de çok olağanüstü koşullar yaşandı. Kitlel olarak bombalama eylemleri, katliamlar yaşandı. O süreçte de biz sadece götürdük ve bu kararı hükümetin masasına koyduk. Kitapçık halinde hazırladık dosyayı ve götürdük. Sayın Başbakan Binali Yıldırım'a ben kendim verdim. Hükümetin görevi bu kararları hayata geçirmek. Hatta bununla ilgili Ahmet Davutoğlu hükümeti döneminde bir adım atılmıştı. Oraya çağırılmıştı bizi, İzzettin hocamız da vardı. Bu kuralları uygulayalım, bir kurul oluşturalım, sizden de bir kurul oluşsun diye bir çalışma başlatıldı fakat daha sonra Genelkurmay'da çıkan patlama, İstanbul'da Reina saldırısı derken iş sekteye uğradı, Davutoğlu hükümeti de değişti, Türkiye de olağanüstü hal koşulları yaşandı derken bu devletin asli unsurları olan bizler de 1400 yıldır bekliyoruz. 1 gün daha bekleriz, hükümeti ve devleti zora sokmayalım en nihayetinde bu kurallar ve kanunlar uygulanacak.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

ED: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ile ilgili çalışmalarımız var. Hükümet de kendisi bu konuda bir komisyon oluşturmuştu. Müfredat ile ilgili bir açıklama yaptı. Biz de yaklaşık bir ay süren bir çalışma yaptık. İlahiyat fakültesinden hocalarımızla birlikte yani sadece Alevi hocalardan değil, profesörlerden, doçentlerden hatta İmam Hatip hocalarından da oluşan bir kurul bir ay boyunca geceli gündüzlü çalışarak müfredatla ilgili aykırı gelen kısımları, bizim olması gerekenleri dosya halinde bizzat MEB'na kendim sundum. 2017-2018 öğretim yılında inşallah o sunduğumuz şekliyle uygulanacak. Ben olumlu olacağı kanaatindeyim çünkü bizim tarafımızdan ya da MEB tarafından itiraz edilecek bir yönü yok. Hz. Ali'nin, Hz. Hasan'ın, Hz. Hüseyin'in, Hz. Fatma'nın hayatı, Hızır Orucu, Muharrem Orucu, Gadir Hum gibi kendi özümüze yakın şeylerle ilgili tanımlamalar ve öğretiler yaptık. Hatta şöyle dedik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri zorunlu olsun. Neden? Sünni çocuklar Aleviliği öğrensin, Alevi çocuklar da Sünniliği öğrensin. Öğrendikleri zaman görecekler ki aynı şeylere inanıyorlar. İmandıkları değerler aynı. O zaman bu çocuklar büyüdüğü zaman kendi büyütecekleri çocukları da aynı gözle yetiştirecekler.

PA: Demin konuştuğumuz dernekler çoğunlukla Alevi çocuklarının dilekçe verip muaf olmalarından yana. Sizce muaf olmalı mı?

ED: Muaf olunca Aleviliği öğrenmiş mi oluyor?

PA: Şöyle bir düşünce var, Aleviliği önce aileden öğrenmeli.

ED: Evde öğretiyor ama anne-baba da bilmiyor ki! Anne-baba da, dedesinden babasından kulaktan duyma şeyler öğreniyor. Hz. Aliye, Hz. Hasan'a, Hz. Hüseyin'e inanıyor. Eee? Bunun özü nerede? Alevilik o kadar geniş ve derin bir felsefe ki bunu kurallarına ve kaidelerine göre öğrenmesi gerekiyor.

PA: Yani siz diyorsunuz ki bu her yerde aynı şekilde bir eğitim olarak verilsin ve insanlar Aleviliği öğrensin.

ED: Tabii. Mesela Hızır Orucu neden tutulur? Aile bunu anlatamaz. Gadir Hum bayramı nedir? Her aile bilmez bunu. 12 İmamlar nedir? Her aile bunu detaylı olarak bilemez. Ama bizim dedelerimiz, profesörlerimiz tarafından bugüne kadar tarihsel gelişime uygun olarak gelmiş bilgileri o kitaplara koyduk biz tüm nesiller öğrensin diye. Kulaktan duyma hurafelerle değil. Din Bilgisi derslerinde namaz kıldırıyorlar, sadece namaz öğretiliyor. O zaman muaf olabilir. Ama Din ve Ahlak Bilgisi dersleri zorunlu olsun. Yani detaylı olarak İslam'ı öğretmiyorlar. Sureleri oku, bunları ezberle. Namazı da kıldın mı, tamam gerçek Müslüman'sın. Bakın, Yaşar Nuri Öztürk söylüyor, iyi bir Müslüman olmak için namaz kılmak gerekmiyor. Ama iyi bir Müslüman olmak için temiz ahlak gerekiyor. Yani sadece namaz kılmakla Müslüman olunmuyor. Sadece dua ezberlemekle Müslüman olunmuyor. Bizim dinimiz çok evrensel bir din. Her yönüyle güzel bir din. Bunun özelliklerini çocukların öğrenmesi gerekiyor. Öğrendiği zaman inançlı bir toplum oluruz, hurafelere inanan bir toplum değil. Bugün İŞİD de ben Müslüman'ım diyor. Sen onun farkını orada o çocuğa anlatmak zorundasın. Eğer El Kaide ile İŞİD, Türkiye ile Arabistan'ın anladığı İslami birbirinden ayırmak zorundasın. Bugün Arap dünyasında din adına insanlar birbirlerini boğazlıyor. Din bu mudur? Ve İslam adına yapıyorlar. Bu çocuklara biz nasıl öğreteceğiz bunu? Onun için güzel yönüyle öğretip, gerçek İslam'ın bu olmadığını anlatmamız lazım.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

ED: O demokratikleşme sürecinde 2002'den başlayarak 2009-2010'a kadar adımlar atmaya başlamıştı. AB ile ilişkiler düzelmeye başlamıştı, ekonomide belli bir canlanma vardı. Toplumun kucaklanması anlamında belli adımlar atılmıştı. Tabii güzel şeyler bunlar. Kim adım atarsa atsın, hangi parti yaparsa yapsın toplumun ve insanların birbirini tanıması için güzel şeyler bunlar. Başarıya ulaşamadı, keşke ulaşsaydı. Ama hak ve hukuk anlamında da bizim desteklediğimiz eşit yurttaşlık mücadelesinde hakların tanınması konusunda da toplumda belli bir algı oluştu. Toplumun algısı çok önemli. Eğer toplum sizi kabul etmiyorsa hiçbir şeyi uygulayamazsınız.

Interview with Mr. Hıdır Akbayır–The Secretary of the Cem Vakfı

02.05.2019, İstanbul

PA: Sizce Alevilik nedir?

HA: Alevilik deyince aslında İslam'ın belki değişik bir yorumu diyebiliriz kısaca. Alevilikte esas olarak elbette peygamber inancı var ve son peygamberin Hz. Muhammed olduğu, kitabının Kuran olduğu. Ve Alevi inancının, daha doğrusu İslam inancının da Ehl-i Beyt'in Kuran yorumuyla daha doğru bir yorum olduğu inancıdır. Peki, Ehl-i Beyt'in Kuran yorumu ile diğerlerinin yani Ehl-i Beyt dışındakilerinin Kuran yorumu farklı mıdır? Bize göre farklıdır. Yani bize göre ayrı bir Kuran yok elbette ama bize göre farklıdır. Neden bize göre farklıdır diyoruz, çünkü Kuran'ın

Ali İmran Suresi'nin 7. Ayet'inde şöyle bir hüküm vardır. Diyor ki, Kuran'ın bazı hükümleri açıktır, muhkem dediğimiz, yani açık. İnsan bunu okur ve anlar. Ama bazı hükümleri, müteşabih dedikleri ayetlerin manaları kapalıdır. Ve yine ayetin kendi ifadesiyle bu kapalı olan manaları ancak ilimde derinleşenler bilebilir. Kötü niyetliler, bunu kendi emelleri doğrultusunda yorumlarlar, onu araç ederler. Bu ve buna benzer Kuran'da birçok ayet Hz. Ali ile ilgilidir. Neden Ehl-i Beyt ve Hz. Ali ile ilgilidir veya neden Aleviler bu Ehl-i Beyt yorumu dediğimiz yorumu benimsiyorlar? Çünkü bu bütün İslam âlimlerinin ittifak ettiği Veda Haccı'ndaki, Hz. Muhammed'in en son 632 yılında yaptığı Veda Haccı'nda söylediği Veda Hutbesi vardır. Bu Gadir Hum dediğimiz hutbede de kendi yerine vasi olarak Hz. Ali'yi tayin ettiğini herkesin huzurunda söylüyor. Ve yine bütün İslam âlimlerinin ittifak ettiği Hz. Peygamberin sözleri, hadis dedikleri –kimisi ayet diyor- bu hadislerden en önemlisi de “Ben ilmin şehri, Ali ise onun kapısıdır. Şehre gelen o kapıdan girmeli.” Ve yine birçok hadiste Hz. Muhammed şunu diyor: “Ali bendendir, ben Ali'denim. Biz aynı nurdan var olduk.” Kuran'ın da yine birçok ayetinde Şura Suresi 23. Ayet'inde veya yine bir sure daha vardı onun 33. Ayet'inde Ehl-i Beyt'i anımsatan, mesela Şura 23'te ne diyor: “Hizmetlerime karşı sizden Ehl-i Beyt'im için sevgi istiyorum, başka bir şey istemiyorum.” Ve yine Kuran'da “Ehl-i Beyt tertemiz kılınmıştır, bütün kirlerden arınmıştır” diyor. Şimdi, Kuran'ın yine buna benzer birçok ayetinde övülen, öncelenen, Hz. Muhammed'in de soyundan gelen ki kendisi benim soyum Hz. Ali'den devam edecektir demiştir, o da yine Kuran'ın Kevser Suresinde geçer. Bunların hepsi alt alta geldiği zaman Aleviler, Sünni İslam'dan farklı bir inanç oluşturmuştur ve bu inancın en önemli özelliği de insan merkezli olması. Alevi-İslam'ın temel inancında şu vardır: yaratan, insanı kendi ruhundan üfleyerek yaratmıştır. Çünkü öyle diyor, ben sizi çamurdan yoğurdum, kıvama gelince ruhumdan üfleyerek yarattım. Ruhumdan üfleyerek yarattım demek, bütün kâinattaki her insanda, yani inancı, ırkı, cinsiyeti değil; kadın-erkek değil, her insan yaratılıştan ötürü tanrının bir zerresini taşıyor. Alevi-İslam inancının temeli tam da buna dayanıyor. Yani, insan. Çünkü insana hizmet ve insana hürmet tanrıya hürmettir, saygıdır. Yine Kuran'da ne diyor, “bana kul hakkı ile gelmeyin.” Diğerlerini ben affederim ama bana kul hakkı ile gelmeyin diyor. Kulu yine bizim inancımızda çok kutsal bir varlık haline getirmiştir. Ve yine insanoğlu olmasa, tanrı da olmaz. Tanrının varlığını söyleyen insandır. İşte Alevi-İslam inancı dediğimiz inancın temeli bu. Ayrıştırmalarda veya ayrılıklarda da ne var? İşte İslam'ın şartları kelime-i şahadet, hac, zekât, oruç, namaz diye sayılır ama pek çok şey dönemin hükümdarlarına göre ve insanlara göre yorumlanmıştır. Özellikle Emeviler Dönemi'ndeki Kuran'dan sapmalar hala günümüze kadar devam etmektedir. Belki Türkiye, Emevi-İslam anlayışının en az uygulandığı İslam ülkesi. Çünkü Emeviler ilk dönemlerinde camilerde Ehl-i Beyt'e küfür ettirdiler. O küfür ve hakaret, ibadetin bir ritüeli olarak icra ediliyor. Daha sonra Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Osmanlılar filan derken günümüze kadar geliyor. Kısaca, Alevi-İslam inancı dediğimiz zaman altını çizmek gerekirse 1) Tabii ki İslam anlayışı, tabii ki Kuran, Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt ve özellikle dediğim gibi Ali İmran Suresi'nin 7. Ayeti'nde ifadesini bulan ilimde derinleşenler ve tanrı dostları dediğimiz gönül gözü açık olan erler ve evliyalar da ve onların yorumları muhkem ayetleri yorumlayanlardan farklıdır. Bunu herkes görebilir. Şimdi Şeyh Bedrettin şöyle örnek veriyor: cahil hocaya sorsanız şekerin rengi nedir? Beyazdır, der. Çünkü zahirde görünen beyazdır. Ama onu ısıttığınız zaman kömürleşiyor. Peki, şeker beyaz mıdır, siyah mıdır? Yani zahir ve batın denilen şey bu. Batın ilmi işte o gönül gözü açık ve ilimde derinleşen, Ali İmran Suresi 7. Ayet'inde tarifini bulan veya atıfta bulunan

o. O zahiri herkes görür ama batını görebilmek, o ilimde derinleşenler ve gönül dostlarının işidir. Onun için Alevi-İslam inancının bir diğer temeli de zahir ve batını görebilmek. O zahire çok itibar etmeden, işin batınını yani hedefini anlamak. Dünya’da ne olursa olsun insanın iyiliği içindir. İnsanların bir arada ve dostça, eşitçe yaşaması esastır. Kimsenin diğerinin hakkını yemediği, sömürülmeden bir arada yaşamayı temin etmek amacıyla bu dinler geliyor. Yoksa tanrının canı sıkılıp da “ya hadi bir din yaratayım, Hristiyanlığın modası geçti biraz da İslamiyet’le oyalayalım” değil. Peki, sorun ne? Kötü emelli insanların dini kendi çıkarları için alet etmeleri, kendi, emellerine uygun yorumlar getirmeleri. Örneğin, belki izlemiştinizdir, Muhteşem Yüzyıl diye bir dizi vardı, Kanuni Sultan Süleyman o meşhur Şeyhülislam’ı çağırıyor, Ebusuud’u. Sadrazam İbrahim’i idam etmek istiyor. Ta şehzadelikten ona verdiği bir söz var, senin başını almayacağım diyor. Şeyhülislam ne diyor? Önce ben bir gideyim düşüneyim. Geliyor, sultanım, İbrahim’i uykusunda boğdurursanız sözünüzde durmuş olursunuz. Bu bildiğiniz şer. Ve ne yapıyor? İbrahim’i saraya çağırıyor, akşam beraber yemek yiyorlar, müsaade istediği zaman da burada kal diyor ve gece boğduruyor. Neye göre? Şeyhülislam’ın fetvasına göre. Ne adına? İslamiyet adına. Din bazen bu şekilde ulema adı altındaki insanların dönem-i muktedirlerine malzeme yaratmak amacıyla kullanılmış, kılıf yaratılmış ve bunların hepsi din adına yapılmış. Alevilik, bunların dışında. Dedğim gibi, meseleyi daha çok Kuran temelli alıyor. Ama Aleviliğin de yine bu anlamda farklılaştığı ve etkilendiği temellerden bir tanesi de Türk gelenekleridir. Çünkü Anadolu’ya Kavimler Göçü’yle o Hazar’ın güneyinden geçip Anadolu’ya gelen, tarihine ne kadar 1071 dense de, Alevi arşivlerindeki kayıtlara göre 10. Yüzyılın sonu yani 980’lerden gelen göçler beraberinde inanç önderlerini de getirmiştir. Dolayısıyla, Anadolu’da bir tarafta Alevi-İslam’ın yayılmasıyla birlikte... ama o Türkler... Türkler ne zaman Müslümanlaşmıştı? Ehl-i Beyt soyluların Arap Yarımadası’ndan Türk coğrafyalarına gitmesiyle, yani 8. Yüzyılda. İmam Ali Rıza’nın Meşhed’e gitmesiyle, orada yerleşmesiyle; daha sonra yie Ehl-i Beyt soylularının o bölgeye gitmeleri, yani Amu Derya Semi Derya dediğimiz o Maverünnehir bölgesine gitmeleriyle orada hem Ehl-i Beyt soylularına gösterilen saygı ve hürmet ve orada İslamiyet’in artık kılıçla değil, barışla ve farklı yorumlarla kabulüyle inanç önderlerini daha sonra Anadolu’ya geldiklerinde yanlarında getirmişlerdir. Getirmişlerdir ama kendi bazı geleneklerini de getirmişlerdir (yani hem Türkler hem Ehl-i Beyt soyluların etkileşiminden bahsediyor ve nasıl Anadolu’yu etkilediklerinden). Çünkü o Türk bölgesindeki hakim inanç Göktanrı’dır, değişik tanrı kültleri vardır. Bunları da beraber getirmişlerdir (Yani Şamanizm ve Göktanrıçılık etkilemiş). Örneğin bugün bazı bölgelerde, hatta annem –Hakk’a yürüdü, ama sağken- ay doğduğunda giderdi ve aya karşı Kelime-i Şahadet getirirdi ve dua ederdi. İslamiyet’te böyle bir şey yok. Yalnız annem değil, o bölgede halen yaşlılar bunu yapıyor. Bölgeye gelirken zaten o sırada da Anadolu’da hâkim bir din vardı mesela Hristiyanlık. Ama Hristiyanlık öncesi bazı değişik inançlar var. Anadolu biliyorsunuz bir kültür mozağı. İnançlar da üst üste gelmiştir. Bugün baktığınızda Kapadokya’da yer altı kiliseleri var. Orada ibadetler yapıldı. Sonra ne oldu? Türkler Anadolu’da hâkim sınıf haline geldi. Türkler hâkim konuma geldi, İslamiyet baskın hale geldi. Ama Anadolu’nun baskın İslamı Sünni-İslam değil, Alevi-İslam’dır. Daha sonraki dönemlerde o Ebusuud’ların İslamı baskın konuma gelmiştir, özellikle Yavuz sonrası getirilen ulemalar vs. birçok nedenle Anadolu giderek Sünni-İslam’a geçmiştir.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

HA: Bunlar. Yani bu söylediklerim. Buna ilave olarak Türk bölgesi, yani Anadolu Aleviliğinin temel çıkış noktası Ahmet Yesevi'dir. Ahmet Yesevi 11. Yüzyılda bugünkü Kazakistan bölgesinde –hala orada türbesi bulunmakta- ve Anadolu'ya gelenlerle, Ahmet Yesevi'nin halifeleridir. Ahmet Yesevi birçok inanç önderi yetiştirmiştir. Bunlardan ilki Anadolu'ya ilk gelen Baba Mansur'dur. Yine Anadolu'ya inanç önderi kimlikleriyle Ebu Vefa'dır. 10. Yüzyılın sonunda gelmiştir. Baba Mansur 12. Yüzyılın başında gelmiştir. Yalnız Ebu Vefa ve Baba Mansur değil, Hacı Kureyş gelmiş, 13. Yüzyılda Hacı Bektaş Veli var ve devamında Sarı Saltuk var ta Balkanlara kadar giden. Ama hepsinin kaynağı Ahmet Yesevi'dir. Dikkat ederseniz, İslamiyet Arap Yarımadası'nda tebliğ ediliyor ama Anadolu'nun İslamlaşması Türk kavimleriyle oluyor. O nedenle Alevi-İslam da biraz daha Türk İslamı diyebileceğimiz –bazı bu tarz telaffuzlar var ama biz inancı etnik kökene indirgemek istemiyoruz. Çünkü Türk İslamı dediğiniz zaman sanki sadece Türk ırkına mensup bir şeymiş gibi anlaşıyor ki biz bunu kabul etmiyoruz. İnancın ırkı olmaz. İnanç çok üst yapı kurumudur. Her ırktan, her inançtan –Alevi de olabilir, başka inançlar da olabilir.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

HA: İnanç doğumla ilgili bir şey değildir. Pratik olarak da görüyoruz. Örneğin bir Hristiyan geliyor, Müslüman oluyor. Olabilir. Keza bir Müslüman gidiyor, Hristiyan oluyor. Bir Sünni Aleviliği benimsiyor.

PA: Peki, çevrenizde var mı bu şekilde inanç değiştirmiş insanlar?

HA: Var, hem de çok var. Tarihsel süreçte zaten Alevi bölgelerinin baskılar ve değişik nedenlerle Sünnileşen coğrafi bölgeleri var. Söz gelimi Bingöl'ün Kiğı bölgesinde, o bölge tamamen Alevidir, ama Hamidiye Alayları dediğimiz Abdülhamit döneminin son zamanlarındaki o sistem diyeyim adına, neden sistem çünkü kuruluş felsefesi şudur: Doğu'da sarayın hâkimiyeti kaybolmak üzere, son zamanlarda zaten hâkimiyetini her yerde kaybetmişti, orada da kaybediyor, e ne yapacak? Doğu'da Şafi Kürtlere yetki vererek Alevi Kürtleri baskı altına alıyor. Her türlü baskı. Ben 2010 yılında Kiğı'ya gittiğimde Kaymakam'la sohbet ettiğimde bu bölgenin geçmişte Alevi olduğunu ve Hamidiye Alayları dönemindeki baskılar yüzünden bu bölge Sünnileşti dediğim zaman Kaymakam dedi ki sayın genel müdürüm -bir köy söyledi ama ismini hatırlayamıyorum- hala o dönemden kalma darağaçları var dedi. Öyle bir şiddet, öyle bir baskı. Adam mecburen Sünnileşecek. İstemeye istemeye camiye gidecek. İlk kuşak istemeyerek gidecek, ikinci kuşak da gözünü cami gölgesinde açtığı için Sünni oluyor, bitiyor. İnançlar böyle genetik bir özellik taşımadığı için, hiçbir zaman bir ırk temeline dayanmamalıdır. Mantık olarak da kabul edilemez. Bu soru çok önemli bir soru ve tezinizde altını çizerek belirtin. Eğirdir'deki bir sempozyumda “Alevi doğulur” tezini işleyen bir ilahiyatçı vardı. Ben o hocanın yayınlarını takip ediyorum. Ve akşam yemeğinde özellikle onun masasına oturarak bu konuyu açtım. Bunun bilimsel anlamda yanlış olduğunu kendisine izah ettiğimde, kendisi kabul etti, haklısınız dedi. Fakat daha enteresanı -2 günlük bir sempozyumdu o- birinci gün tebliğini sunan emekli bir ilahiyatçı kadın profesör, ikinci günün sabah ilk oturumunda –konu da dini ders kitapları ve din kültürü ve ahlak bilgisiydi- ve o hanımefendi de sabah oturum başlamadan izin istedi ve bir açıklama yapmak istediğini söyledi. Buradaki birçok kişi benim öğrencimdir dedi, o öğrencim dedikleri de hepsi yaşlı başlı profesör. Bugüne kadar ben de Alevi

doğulur tezini savunuyordum, öyle biliyordum dedi. Ama akşam Alevi dostlarımızla sohbet ettikten sonra –o başka bir masada oturuyordu o akşam- bunu bir ilahiyatçı ve en azından buradakilerin hocası olarak söylüyorum, bu tez yanlıştır lütfen bunu işlemeyin dedi. Alevi doğulur diye bir şey yok dedi. Beni en çok ilgilendiren de bu akademik çevrelerden insanların bunu telaffuz ediyor olması. Yani sadece o sempozyumdaki ilahiyat hocaları değil. Bir çok sosyal bilim hocası da bakın genel müdür filan da deyince bir çoğunun sorduğu yani adını biliyorum bir çoğunun ama söylemeye gerek yok, bu şekilde yayın yapan bilim adamları da var, bunu sormuşlardır. Ve bizim genel başkanımız, Cem Vakfının kurucusu Prof. Dr. İzzettin Doğan'ın da en çok karşılaştığı sorulardan biri. Hatta yolda çeviriyorlar “hocam biz Alevi olmak istiyoruz ama nasıl olacağız? Hoca dedi ki Alevi doğulur. Ne yapalım?” Bu çok güncel ama yanlış bir bilgi. Onun için tezde bunu lütfen vurgulayın. En azından tezinizi okuyanlar da bu bilginin yanlış olduğunu anlarlar ve düzeltmiş olurlar. Maalesef bu da o dönemlerden kalma şuur altı bir bilgi kirliliğidir. Bilimsel anlamda bir dayanağı yok, sosyal anlamda da yok, inançsal anlamda da yok. Böyle bir şey olabilir mi? Siz şimdi Müslümansınız, din değiştiremez misiniz? Engel mi? Ama dersiniz ki ben bir Türk aileden geldim ve Kürt olacağım, bu mümkün değil. Bu genetik bir olaydır. Ama inancın böyle bir bağlayıcılığı yok.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

HA: Demin verdiğim örnek, Sünnileşen Aleviler işte. Ama baskı olsun ama gönüllü olsun, fark etmez. Oluyor yani. Sünni olup Alevi olanlar da var. Bizim bilim kurulunda şu anda akademik düzeyde araştırma yapan hocalar var. Onlar da televizyonda açık olarak “biz Sünni bir aileden geliyoruz ama bugün Alevi inancını benimsedik ve inanç değerleri bizi daha iyi ifade ediyor” diyorlar.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

HA: Düşkünlük kurumu biraz farklı bir şey. Aleviliğin biraz iç işleyişiyle ilgili. Daha doğrusu toplumsal düzenle ilgili bir şey. Düşkünlük dediğimiz şey nedir? Aleviliğin temel ilkeleri vardır. Bunlar: eline, beline, diline sahip olmak. Bunun açılımı nedir? Bir kişi kesinlikle eliyle koymadığı bir şeyi almayacak, üretmediğin bir şeyi tüketmeyeceksin, yani hırsızlık yapmayacaksın. Emek hırsızlığı da dahil, mal hırsızlığı da dahil her türlü elinle üretmediğin ve koymadığın hiçbir şey sana ait değildir. Gözünle görmediğin hiçbir şeyi gördüm demeyeceksin. Kendi helalin dışında hiçbir kimseye yan gözle bakmayacaksın. Baktıysan onun kuralları uygulanır. O zaman toplumun dışına atılır. Tecrit edilir.

PA: Bu görgü ceminde mi?

HA: Görgü ceminde geçer, onun suçu tespit edilir. Kent ortamında bu olmuyor, köy ortamında insanlar birbirini biliyordu. Örneğin bizim köyde bir vatandaş gitmiş başka bir köyde evli bir kadını kaçırmış. Bu adam düşkün ilan edildi ve hiç kimse onunla konuşmadı. Köy yerinde herkes nöbetleşe davara giderken, onların davarı ayrı gidiyordu. Hatta bir gün o evden bir kadın bize kurban getirdiği zaman –sonra kurban olduğunu anladık çünkü bizim eve doğru geldi ben de küçüktüm o zaman- annem kalktı gitti, o kadını karşıladı. Ne dediğini biz duymadık ama kadın ağlayarak geri gitti. Sonra annem geldi, dedim “anne ne oldu?” “Oğlum, kurban getirmiş” dedi.

Biz çocuğuz tabii, neden geri gönderdiğini anlamadık. “O abla neden ağladı” dedik. “Oğlum, onlar düşkündür” dedi. “Onlara dedim ki, sizin kurbanınızı almayacağımı bilmiyor musunuz, neden zahmet ettin buraya kadar” demiş annem. “O da üzüldü, ağlayarak gitti” dedi. Yani bu örneği ben küçükken bizim köyde görmüştüm. Düşkünlük budur. O adam bir nikahlı kadın kaçırmış. Bu olmaz, düşkündür. Bitti. Kadın da düşkün ilan edildi, adam da. Bu toplumsal düzendir, ahlakı tesis eder. İşte toplum gücü budur. Şimdi düşünün bir köydesiniz ve kimse sizinle konuşmuyor, size kurban vermiyor, sizin kurbanınızı almıyor, davar nöbetine katmıyor. Müthiş bir olay. Açık hava cezaevinden beter.

PA: Peki, bunun bir geri dönüşü var mı?

HA: Belli durumlarda var. Her düşkünlüğü gerektiren ceza aynı değil. Söz gelimi bu kadın durumu ve cinayet en ağırlarıdır. Bir daha geri alınmamak üzere toplum dışı edilir. Ama diğer tarafta yine toplumun rahatsız olduğu belli durumlarda cezalar farklıdır. Onlar yine toplumun rızasıyla affedilebilir. Tabii bunda kime ait hak ihlali varsa onun rızasıyla yapılır. Cezaların hepsi ömür boyu değildir yani. Ama belli suçlarda ömür boyudur.

PA: Peki, tecrit edilen kişi gidip başka bir köye yerleşse ne olur?

HA: Kent ortamına gittiye izini kaybettirebilir. Ama bilinen bir çevreye giremez. Bilindiği çevrede sürekli aynı muameleyi görür. Ama mesela Elazığ’ın köyündeki bir adam kalktı Trakya’nın bir köyüne yerleşti, orada da tanınmıyor ve bilinmiyor. Bilininceye kadar tanınmıyor ama bilinirse yine aynı işlem geçerlidir. Özellikle şimdi kent ortamında sorgulamak da çok zor. Kırsalda veya köyde insanlar birbirini biliyorlardı. O kararı zaten dede halk önünde veriyor öyle oturup havaya bakıp “sen düşkünsün” demiyor. O suç sabittir, bütün konu komşu şahittir ve onların da onayıyla kişi toplum dışına itilir.

PA: Peki, kent koşullarında görgü cemi yapılıyor mu?

HA: Kent ortamında görgü cemi şöyle yapılıyor, bizim “birlik cemi” dediğimiz, haftada bir yapılan bir cem var. Orada dede yine topluluğa sorar bu birlik cemi dediğimiz cemde. Dede ceme başlamadan önce sorar “birbirinizden razı mısınız” diye. Eğer orada bir şikayeti olan varsa, kalkar huzura çıkar, “ben şikayetçiyim” der ne sebeple ve kimden şikayetçi olduğunu söyler. O kişi orada sorgulanır. Size bir örnek vereyim, benim bulunduğum bir birlik ceminde, Kartal’da, dede sordu: “Birbirinizden razı mısınız?” Bir hanımefendi çıktı, “dede, ben şikayetçiyim” dedi. “Kimden?” “Komşumdan” dedi. “Komşun burada mı” dedi. “Burada” dedi. Komşu kim deyince, bir beyefendi kalktı. Geldiler, dedenin huzurunda dara durdular. Dedi “nedir kızım senin şikayetin?” “Dede, biz kapı komşusuyuz ama komşum bana selam vermiyor ben üzülüyorum, halimi hatırlımı sormuyor.” Dede “niçin komşunun halini hatırlımı sormuyorsun?” dedi. O da dedi ki “dede, bu komşunun evine hırsız girmişti. Bir şeyleri çalındı ama onlar bende bildiler. Oysa ki ben yapmadım ve bu itham beni çok üzdü. Bu yüzden komşularıma selam vermiyorum” dedi. Dede sordu “şimdi birbirinizden razı olacak mısınız?” Kadın, “ben hakkımı helal ediyorum” dedi. O da “tamam” dedi, barıştılar ve yerlerine oturdular. Cemden sonra ben dedeye şu soruyu sordum: “Helalleşmeseler ne yapacaktın?” “İkisini de barışıncaya kadar cemden dışarıya alacaktım” dedi. Kent ortamında böyle münferit olaylar oluyor. Neden

münferit diyorum, çünkü kent ortamında ceme gelen halkın hepsi birbirini tanımıyor. Böyle ufak tefek şeyler oluyor. Onun dışında ne oluyor? Görgü cemleri yapılıyor. Görgü cemleri halka açık ama daha çok belli yörenin insanları. Söz gelimi Divriği'nin bilmem hangi köyündeki insanlar görgü cemi yapıyor. Bizim buradaki dedeler gibi de değil, kendi ocak dedeleri –Alevilikteki inanç sistemi biraz da ocak sistemidir inanç önderleri anlamında- kendi inanç önderlerini, dedelerini, pirlerini getirirler ve o köy görgü cemi yapar. Dedeler de yine onları sorgular birbirine razı olan veya olmayan var mı diye. Böylece görgü yapılır. Ama geniş katılımlı, birlik cemi dediğimiz cemde bu münferit olaylar olur ama alt yapıya incek düzeyde bir görgü cemi mümkün olmuyor. Tabi cemler sadece suçluları ortaya çıkarmak için yapılmıyor. Normalde zaten haftada bir cem yapılır. Senede bir dede gelir, oturur köyde bir eve. Herkes gelir, niyaz olur, lokmasını getirir, kurbanını keser, cem yapılır, görgü yapılır ve olay biter. Bu görgü cemi isteyen gruplar, biraz da o anlamda o inançlarını yerine getirmek için ve o ritüeli icra etmek için yapıyorlar. Ama diğer taraftan biz de haftada bir, Perşembe akşamı veya halkın diliyle Cuma akşamı cemler yapılıyor.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

HA: Eğer inanç bir bağsa, ortak inanç birbirine bağlar. Ama insanların bir arada olması için sadece inanç yeterli değil. İnanç 1/10 veya 1/100 kişiye göre değişir. Ama en belirgin özelliği ortak inanç. Bu inancın ritüelleri, daha doğrusu yaptırımları. Bu yaptırımlar onları ister istemez ortak bir paydada buluşturuyor.

PA: Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

HA: Cem Vakfı Aleviliğe farklı bir bakış açısı sergilemiyor. Yani vakfın kuruluş amacı Aleviliğin yasalar önündeki haksızlıklarını gidermek. Söz gelimi Anayasamızın 10. Maddesinde yurttaşlar her türlü felsefi inancı, dini, ırki özellikler gözetilmeksizin yasalar önünde eşittir. Demin bir avukat arkadaşım aradı ve dedi ki, hâkimlik sınavına giren –ve isim veriyor- kaç tane Alevi arkadaşımız yüksek puan aldıkları halde, Alevi olmalarından dolayı elendiler dedi. Bu da bir ayrımcılıktır. Mesela siz de doktora yapan bir insansınız, Türkiye’de 81 il var. 81 ilin hiçbir tanesinde Alevi vali yok, bir tane Alevi müsteşar yok, genel müdür yok, Emniyet Müdürü yok. Ha diyecekler ki bir tane var, ama o da geri planda. Çanakkale’de, sonra Artvin’de şimdi merkezde. Bunlar hep ayrımcılıktır. Oysa ki yasalar önünde eşittir. Yani Aleviler arasında vali olabilecek yetenekte ve başarıda kimse yok mu? Kaymakamlarda belki var da gizli saklı. Vakıf temel olarak bu ayrımcılıkları ve de Anayasa’nın 136. Maddesindeki ülkede birlik ve beraberlik sağlamak üzere ve her türlü siyasi görüş ve düşüncenin dışında kalarak Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Kim diyebilir ki bugün DİB ülkede birlik ve bütünlüğü temsil edebilir? Sen 4 bakanlığın bütçesine denk bir bütçe alıyorsun ve hepsini Sünni inancı için harcıyorsun. Alevi’ye vermiyorsun, Caferi’ye vermiyorsun, Hristiyan’a da vermiyorsun. Böyle şey olur mu? Bunlar insan değil mi? Bunlar vergi vermiyor mu? Anayasayı resmen çiğniyorsun. İşte vakfın kuruluş amacı bu. Ve bu amacı biz yasal boyutuyla gerçekleştirdik. Bununla ilgili davalar açıldı, genel bütçeden pay verilsin dedik, kaybettik. Cem evleri ibadethane olsun dedik, ben kabul etmiyorum dedi. Dava açtık, kaybettik. “Alevi inanç önderlerini yetiştir” dedik, “yok” dedi. “Maaş ver” dedik, “yok” dedi. “Şu elektrik parasını ver” dedik, ona da “yok” dedi. (1.250.000 TL elektrik borcu yüzünden elektrikler kesildi -12 yıllık borç) Bu

davaların hepsi vakfın aleyhine sonuçlandı. Ama bunlar AİHM’ne gitti, bu arada size şu kitaptan da vereyim. Bu bizim kazandığımız dava. Burada hükümetin savunmaları da var, vakfın savunmaları da. Ve mahkemenin verdiği kararları da orada daha detaylı görebilirsiniz. Sonuç olarak, bu davalar kazanıldı. Bakın o kitabın üzerinde 26 Nisan 2016 yazıyor. Bakın bugün 25 Nisan, demek ki tam bir sene geçmiş. Bu bir yıl içinde kazanılan bu davalarla ilgili hiçbir hareket yok. Oysa ki bu kazanılan dava, büyük daire dediğimiz, kararların kesin olduğu bir mahkeme. Özelliği bu. Geriye de döndürülemiyor, itiraz da yok. Bu hüküm kesin. Bir de Anayasamızın 90. Maddesi var. Bu maddede milletlerarası fikir ve vicdan özgürlüğü ile ilgili antlaşmalar çeliştiği anda milletlerarası hükümler geçerlidir. Yani bağlayıcılığı vardır. Bu karara rağmen bırakın bu kanunları uygulamayı, görüşemedik bile. OHAL denildi, bilmem ne denildi geldik bu güne. Yani vakfın temel kuruluş amacı din ve vicdan özgürlüğündeki bu ihlalleri ve ihmalleri, ayrımcılıkları önlemek içindir. Zaten vakfın kurucusu da bir hukuk hocasıdır, devletler hukuku hocasıdır İzzettin hocamız. Bu süreci de barış içerisinde yönetti. Hocamızın bakış açısı şuydu: gerek iç mahkemelerde gerekse uluslar arası mahkemelerde bir yıl geç sonuçlansa da kimsenin burnu kanamasın. Zaman zaman toplantılarda da –ki bu toplantılar uluslar arası düzeyde büyük toplantılardı, 18-20 ülke katılmıştı- şu talebe gelindi: “hocam biz de sokağa çıkalım.” Hoca, “hayır” dedi. “Bizim işimiz sokakta değil. Biz, yasaların verdiği bütün imkânları kullanacağız.” “En son AİHM’ne gideceğiz, oradan sonuç alamazsak o zaman farklı bir demokratik mücadele yöntemi belki tayin ederiz.” Ama şu anda sonuç alındı ve bu mücadelede çok takdire şayan olan nokta hiç kimsenin mağdur olmamasıydı, hiç kimse bundan dolayı tutuklanmadı. Şimdi bir yıldan beri de sabırla bekliyoruz ki uygulansın.

PA: Derneğinizin /Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

Bazı kurumlarımız farklı yorumlayabilirler. Hatta AİHM’nde onunla ilgili de hüküm var. Çünkü hükümetin vermiş olduğu savunmalarda buna benzer bir savunma var. Yani aslında Türkiye’de Alevilik diyoruz ama hangi Alevilik? Herkes farklı bir şey diyor. “Kimi İslam içi diyor, kimi İslam dışı diyor. Kimisi Ali’siz Alevilik diyor. Biz kimi esas alalım?” diye sordular. Kararı incelediğinizde göreceksiniz. “Alevilerin içinde farklı görüşler olması, devleti Alevilere karşı sorumluluklarını yerine getirmesinden alı koyamaz” diyor. Farklı görüşler var. Neden var? Bir sürü sebep var. Sizin yıllardır merkezi bir öğretim sisteminiz yok, okullarınız yok, inanç önderlerinizi yetiştirecek ilahiyat fakülteleriniz yok. Geleneksel bazı öğelerle gelmiş, orası öyle demiş, burası böyle demiş. Günün birinde bu anlamda bir saha araştırması yapsanız, Malatya’daki cem ile Sivas’taki cem ya da Konya’daki ile Trakya’daki hiçbir cem birbirini tutmuyor. Tutmaması çok doğan, çünkü o bölgedeki inanç önderleri babadan oğla öyle uygulamıştır, diğeri başka türlü uygulamıştır. Şimdiki gibi iletişim yok. Zaten baskılar altında. Bilhassa 2000’lerin başından sonra iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birçok şey farklı noktaya geldi. O farklılıklar var kurumlar arasında. Bir kısmı meseleyi ideolojik olarak bakıyor, Pir Sultan ekibi biraz daha meseleye ideolojik bakıyor. Ama biz Cem Vakfı olarak meseleye ideolojik bakmıyoruz, inanç temelli ve daha önce belirttiğim gibi Kuran ve Ehl-i Beyt yorumu ile bakıyoruz. Bunların hepsi şu anda Dünya Ehl-i Beyt Vakfı da dahil, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı da dahil, Alevi Bektaşî Federasyonu da dahil, bazı dernekler ve Cem Vakfı da dahil hepsinin kuruluş amacı bu ihlalleri bir şekilde kendi cephesinden önlemeye çalışmak. Biraz önce o anayasal dayanakları ve uluslar arası

mahkemelerin kararlarını söyledik. Hepsinin temel amacı bu. Bazılarının hak arama şekli değişik olabiliyor. Örneğin Pir Sultan meseleyi ideolojik kökenli veya Aleviliği farklı yorumluyor olabilirler. O da bizi rahatsız etmiyor. Biz illa ki Aleviliği biz tanımlayacağız, bizim tanımımız dışında tanım tanımıyoruz gibi bir tezimiz yok. Bizim temel tezimiz şu: öncelikle yurttaşların yasalar önünde eşitliğini tesis etmek yani bu hakkı kayıta geçirmek. Ha ondan sonra eğitim kurumlarının olması, biraz önce de söyledim. 3500-4000 tane İmam Hatip Lisesi var, bir tane dede-baba yetiştiren okul yok. 100'e yakın ilahiyat fakültesi var, bir kürsü bile yok. İyi de, bu bilgi çağında dedeler bu akademik çalışmalardan yoksun bırakılırsa toplum önderi olamazlar. İnanç önderi dediğimiz zaman toplum o kişilerden önderlik bekler. Kişiliğiyle ve bilgisiyle önder olur. Kemâletle olur. Yani o toplumun değerlerini özümseyen, yaşayan ve yansıtan kişidir. Kemâlet dediğimiz o. Bunların hepsi birbirini tamamlayan şeyler. Bilgi yoksa kemâlet olur mu? Olur ama yeterli olmaz. 21. Yüzyıldaki gencimizin sorusuna zor cevap verir. Vakfın temel anlayışı bu. Ha diğer kurumlarımız da aynı amaçlar için kurulmuşlardır ama dediğim gibi kendine göre mücadele yöntemleri farklıdır. Biz şundan eminiz ki, devletle olan bu diyalog yasalar içerisinde tesis edilip, hayata geçtiği zaman, diğer kurumlar da kendiliğinden ya devre dışı kalırlar ya da amaca uygun bu işlere dönerler. Yani AİHM'de de belirtildiği gibi Alevi söylemlerinin değişik olması, kurumların çok olması devleti ilgilendiren bir husus değil. Devlete düşen yurttaşlarına karşı üzerine düşen görevi yerine getirmektir. Eğer bugün Türkiye'de din hizmetlerine bir ödenek ayırtılıyorsa bunun hakkaniyet çerçevesinde olması gerekir. Söz gelimi ¼, 1/10 ya da 1/1000'i bir payın ayrılması gerekir ki bu inanç grubundaki insanlar da kendi inançlarını yaşatabilsinler, gelecek kuşaklara aktarabilsinler, inanç önderlerini yetiştirebilsinler, onların özlük haklarını versinler. İstiyoruz ki biz de gençlere öncelik verelim ama onların hayattan beklentileri var. Sigortaları, özlük hakları vs. Tamam biz her ne kadar zahir ve batın diyorsak da sonuçta hayatın da bir gerçeği var. Onu da elde etmek durumundayız. Vakfın kuruluş amacı cem evi yapmak değil. Daha çok ihmal edilen, uygulanmayan bu hakların hayata geçmesini sağlamak. Bugün için yasal boyutuyla bitmiştir. AİHM cem evleri ibadethanedir diyor. Bitti, tartışmıyor. Genel bütçeden pay verilmelidir diyor. Alevi inanç önderleri kamu hizmeti yapıyor diyor. Bu ne demek? Yani onların da maaş almaları demek, genel bütçeden pay vereceksiniz. Diğer taraftan kendi içlerindeki söylemler farklı olabilir, o inanç mensuplarını ilgilendirir devleti değil. Onların ne olduğuna inanç önderleri karar verir, bu mahkemenin kararı. Bizim de savunduğumuz bunlardı zaten. Dediğim gibi, vakıf belki de şu an son virajda diyebiliriz. Hükümetle yapacağımız görüşmede bunların iç hukukta uyarlanıp uygulanması olduğu zaman vakfın işlevi de bitmiş olacak.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

HA: Olabilir ama yani şimdi şu anda biz Alevi kurumlarını o veya şu gibi ayırmıyoruz. Ha, katılmadıklarımız da vardır tabii.

PA: Aklınıza gelen bir kurum var mı?

HA: Yok, yani o anlamda değil. Ama ideolojik ve siyasi toplantılara katılmıyoruz. Biz inancın kutsal olduğuna inanıyoruz ve kutsal olanın da siyasetle, ticaretle kirlenmesini istemiyoruz. Bu vakfın bir kuralı vardır, öncelikle siyaset yapacak olan

arkadaşlar bu vakfın yönetiminden ayrılır. Şu an CHP İstanbul İl Başkanı bu vakfın ikinci başkanıydı ama siyasetle ilgilendiği için vakıftan ayrıldı. Biz kimseye neden siyaset yapıyor demeyiz, buna mani de olmayız. İsteddiği partide de yapabilir. Vakfın, siyasi bir tercihi yok. Vakfın bir tek tercihi var: demokratik din ve vicdan özgürlüğü ve hakları artık tartışılmasın. Türkiye gündeminden bu çıksın. Özellikle Türkiye'deki Alevi kurumları ve kişileri bu noktada enerjilerini tüketmesinler. Boş yere tüketiyoruz var olan şeyi. Var olan şeyin varlığını ispat etmeye çalışıyoruz. Abes burada. Uluslar arası toplantılardan birinde Avrupa Parlamentosundan bir parlamenter bayan, bizim hükümetten bakanların da olduğu bir toplantıda aynen şunu söyledi, elini de böyle bakanın gözüne doğru uzatarak: “doğrusu anlamakta çok zorluk çekiyorum, hükümetlerin görevi yasaları uygulamaktır. Siz uygulamadığınız gibi, vatandaş talep ediyor onu da yapmıyorsunuz. Vatandaşın söylemesine gerek yok, anayasada olan bu hükmü sizin uygulamanız gerekir” dedi. Bağırды, çağırды, kürsüyü yumrukladı, gitti. Şimdi vakfın talebi bu. Var ama uygulanmıyor. İşte uluslar arası mahkemelere bunun için gitmişiz. Yılladır, tam 11 yıldır bu süreç devam etmiş. 2005'te başladı, ta 2016'nın 25 Nisan'ında bitti. Ama hala semeresini görmedik. Fakat ne oldu? Hala cem evleri ibadethane midir değil midir tartışmaları bizim gündemimizden çıktı.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

HA: Hem evet hem hayır. Uyum içinde olduğu noktalar var, olmadığı noktalar da var. Bu çok önemli bir şey değil.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

HA: Alevi Vakıflar Federasyonu'nun üyesiyiz biz aynı zamanda. Oradaki vakıf ve Alevi Dernekleri Federasyonu ile düzenliyoruz. Ama dediğim gibi siyasi içerikli toplantılar zaten yapmıyoruz. İnançsal ve hak arama ile ilgili toplantılarda da o dernek ve vakıflar da katılıyor (soruda geçen), biz de katılıyoruz.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

HA: Bizim Sünnilikle ilgili bir sorumuz yok. Biz şunu savunuyoruz: kişi hangi inancı benimsiyorsa o ona aittir. Onun rengini de, çeşidini de, ritüelini de bizi hiç ilgilendirmiyor. Biz istiyoruz ki herkes birbirini tanısin. Bizim buraya mesela ceme girmek isteyen Sünnilere biz hiçbir zaman “gelme” demiyoruz, tam tersi “gelin” diyoruz. Gelin ki toplum tanış olsun. Gelsin ki o öl şartları, o katli vacip fermanlarının hala izdüşümü olan toplum belleğini aydınlatalım. Bunu yapmaya çalışıyoruz. Yani kırsalda da Sünni ve Alevi köyleri arasında hiçbir zaman Sünni-Alevi çatışması olmamıştır. Belki köpek boğuşmasından köylüler dövüşmüştür ama Alevi-Sünni'den dolayı dövüşmemişlerdir. Vakıf da böyle. Biz tam tersi, Alevi-Sünni işbirliğini, beraberliğini hem savunuyoruz hem de beraber yaşıyoruz biz bu ülkede. Beraber yaşarken hayatı kolaylaştırmak lazım, zorlaştırmak değil. Biz komşuysak, biz iş yerinde berabersek, bizim okulda çocuklarımız beraberse onun Alevi-Sünni olması değil, o beraberliği güzelleştirmek. Çünkü insan rakibiyle, sevmediği insanla aynı ortamda mutlu olmaz. Ülkenin mutlu olması için bu değerlerin bilinmesi lazım. Beraber yaşıyoruz bu coğrafyada, birçok ortak alanlarımız var. Dayanışma olduğu zaman çevre güzelleşir. İtişerek, ötekileştirerek

hayatı zorlaştırırız. Ama maalesef bu var. Geçen bu ayın başında bir toplantıya gittim. Bizim kadın kollarında da 2 tane bacı var. Biri dedi ki, “ben pazara gittim, tezgâhta sebze seçiyorum. Aynı tezgâhta sebze seçen iki kadın konuşuyordu. Yaşlı kadın yanındakine dedi ki: Yok Fatma hanım, onlar Müslüman değil, Alevi” dedi.” Bunu 21. Yüzyılda söylüyor. Bu kadının bir art niyeti yok, bu kadın Alevi düşmanı değil. Bilmiyor. İşte bizim temel amacımız, sıkıntımız, yapmaya çalıştığımız tam da bu. Toplumu tanış kılmak. Yunus Emre diyor ki “gelin tanış olalım, işi kolay kılalım. Sevelim, sevilelim. Dünya kimseye kalmasın.” Mesele dünya değil, tanış olmadır. Tanış olduğunuz zaman hayat da güzelleşir, insan da rahat eder.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

HA: Benzerlik tabii ki İslam, Kuran, Peygamber. Bunlar ortak.

PA: Peki, farklılıklarda ne görüyorsunuz?

HA: Dediğim gibi biz meseleyi biraz daha Ehl-i Beyt yorumu ve meseleyi biraz daha Bâtını olarak içsel öğelerle götürüyoruz. Şu anda da gördüğünüz gibi meselenin şekil şartları daha ortada. Oruç olacak, şu olacak, bu olacak. O şartları ben çok kabul etmiyorum. Hacca git diyor, e maddi durumu iyi değil. Bu nasıl şarttır ki biri gidiyor biri gidemiyor. Zekât ver diyor, adamda bir şey yok ki versin. E şart diyor. E veren Müslüman da vermeyen Müslüman değil mi? Böyle şart olur mu? Şart dediğin eğer bir inanç herkese eşitse, ha Kelime-i Şahadet’i anlarım, herkes getirsin ve Müslüman olsun. E adamın ekmeği yok nasıl hacca gitsin? Bunun gibi. (Sünnilik şekilcilikle uğraşıyor demek istiyor). Bunların hiçbirisi Kuran’da - ha tamam zekât var eyvallah ama onun temeli dayanışmadır. O şart değildir. O, mal biriktirme diyor. Malı biriktirme. Hz. Muhammed’in bir amcası var, Ebu Leheb. Onunla ilgili ayet var hatta sure var. Diyor ki onun mallarını karısı odun olarak taşıyacak ve o odunlar ateşte yanacak. Yani mal biriktirme. Tövbe suresinin 34 ve 35. Ayetleri de bunu söylüyor. Ebu Zebg-i Fari Medine’den Şam’a sürülüyor halife Osman zamanında. Şam valisi, Muaviye’dir. Şam’a geldiği zaman ihtişamlı bir saray görüyor. Şimdi Ebu Zebg-i Fari kim? Bazı kaynaklarda dördüncü bazı kaynaklarda yedinci ilk Müslüman. O muhteşem sarayı görünce Muaviye’ye diyor ki: “Ey Muaviye! Eğer sen bunu halkın parasıyla yaptıysan, haramdır. Kendi paranla yaptıysan, israftır.” Ve sürekli o meclislerde Tövbe suresinin 34 ve 35. Ayetlerini okur. Muaviye bir gün çağırıyor ve soruyor “be adam sen başka ayet bilmiyor musun?” “Bilmeye biliyorum ama günün durumunu ifade eden bu iyi ayettir” diyor. Kuran’da bir dayanışma var tabii ki. Ama mal biriktirme yok Kuran’a göre. Fazlası senin değildir. İhtiyacı olan herkesindir. Ama gidip onu ihtiyaç sahibine götürmezse o da ayıp. İşin temeli bu. Olan verir, e olmayan ne yapsın şart dediğin zaman? Alevilerin öyle beş vakit namaz gibi bir dertleri yok.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

HA: Kendimizi garip hissetmiyoruz. Bu eksiklerin giderilmesi için mücadele veriyoruz. Dediğim gibi, Sünnilerin çok olması bizi rahatsız etmiyor. Genelde rahatsız etmiyor. Ama ben Türkiye’nin pek çok yerinde bulundum Adıyaman’dan Eskişehir’e. Ben Balıkesir Üniveristesi’nden emekliyim ve hep Alevi kimliğimle bulundum. Ben o noktada kendimi rahatsız hissetmiyordum ama rahatsız eden devletin ötekileştiren ve ayrımcı tutumu. Sınava giriyor, Alevi diye hâkim almıyor.

Biraz önceki örnek. Ki bu bir değil on değil. 81 ilde bir tane emniyet müdürü yoksa, bir tane vali yoksa, müsteşar yoksa bu ülkede, bunlar beni rahatsız ediyor. Ama bu benim komşumdan kaynaklanan bir şey değil veya çevre köydeki Sünni'den kaynaklanan bir şey değil. Bizim rahatsız olduğumuz nokta bu ayrımcı tutumlar. Liyakatın öncelikli olmaması, anayasada olmasına rağmen.

PA: Peki, bu ayrımcılık sadece devlet tarafından mı yoksa çevrenizden gelen bir ayrımcılık yaşadınız mı?

HA: Oldu tabii. Vatandaşın ayrımcılığı belirleyici değil. Devlet eşit olduğu zaman sorun biter. Ayrım gücüne sahip olan devlettir, vatandaş değil. Sorun olduğunda devlete gideceksin. E devlet ayrımcıysa? Bittin. Münferit olarak kişiler de Alevileri düşman olarak görebilir. Hatta katli vaciptir diyebilir. Kişi sonuçta münferit bir olaydır. Ama o bizim gündemimizde değil.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

HA: Daha önce bahsettiğim gibi. İslam, Kuran ve Peygamber.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

HA: Bir karşılığımız yok. Onlara karşı bir tavrımız yok.

PA: Hiç sizi ziyarete geldiler mi ya da siz gittiniz mi? İletişim kurdular mı?

HA: Gelirler.

PA: Aklınıza gelen var mı?

HA: Bazı dernekler gelirdi şimdi isim olarak hatırlayamıyorum. Geldiklerinde de bir etkinlik davetidir, sempozyumdur. Eğer programımız müsaitse de icabet ederiz. Bizim sıkıntımız Sünni kişi ve kurumlarla değil. Biz devleti muhatap alıyoruz ki devlet bu hak ve özgürlükleri verdiğinde herkes kendi kabına çekilir. Şu anda Alevilerde olması gereken hacim, Aleviler doldurmadığı daha doğrusu dolduramadığı için diğerleri doldurmuş. Bu hacim Aleviler tarafından doldurulduğunda Sünniler de kendi kabına çekilir ve olay dengelenir.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

HA: Alevilik ve Şiilik arasındaki ortak payda Ehl-i Beyt yorumu ve sevgisi noktasında ortak paydalarımız var.

PA: Peki farklılıklar?

HA: Şiiler günde 3 vakit namaz kılar, Sünniler 5 vakit. Ama Aleviler namaz kılmazlar. Kadın-erkek eşitliği çok önemli. Sünni inancında olanlar için de Şiiler için de kadın-erkek eşitliği Alevi inancındaki gibi değil. Bizde kadın eşitin ötesinde yanımızda ve hatta önümüzdedir. Önceleriz biz kadını, ayırmayız. Ama diğerlerinde

bu yok. Aslında Alevi inancının en temel özelliklerinden ve diğerlerinden farkını gösteren şey kadın-erkek eşitliğidir. Biz kadını ötekileştirmeyiz. Kadın anadır, bacıdır, eştir ama hep yanımızdadır. Cem’de de, işte de, her yerde.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam’ın içinde mi, dışında mı?

HA: İslam’ın içinde tabii ama ne Sünni’dir ne de Şii’dir. Hiçbir yerde değil, o kendine has özgün bir yorumlaması vardır. Açıkladım ben bunu. Onların hiçbiri gibi değildir ama onlara karşı da değildir. Kendine has bir tanımını var, diğerlerinin karşıtı da değil içinde de değil.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

HA: Biz zaten Nusayrileri ayrı bir grup olarak kabul etmiyoruz. Alevi görüyoruz biz onları, Nusayrileri, Mevlevileri, Bektaşileri...

PA: Mevlevileri de mi?

HA: Evet, biz onları hep Alevi olarak kabul ediyoruz. Caferiler de bizim Şii kesimle olan diyalogumuz gibi diyaloglarımız var Caferilerle.

PA: Onları nasıl konumlandırırsınız?

HA: Konumlandırma aynı. Onlar kendi inançlarını icra ediyorlar. Aleviliğe yakınlığı Şiilerle aynı. Ehl-i Beyt noktasında ortağız. Ama diğer kadın-erkek eşitliği ve namaz gibi belli ritüellerde farklıyız.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

HA: Diyalogumuz var. Biz Sünnilere de açığız, Caferilere de açığız, Şiilere de Nusayrilere de açığız. Ama mesela Caferilerle ortak Muharrem etkinliğimiz var, etkinliklerine katılırız ve Aşure etkinliklerine. Belli günlerde, Hz. Ali’nin doğum gününde, belli günlerde ortak etkinliklerimiz var.

PA: Peki Nusayrilerle?

HA: Dediğim gibi biz onları Alevi olarak kabul ediyoruz. Onlar da kendilerini öyle kabul ediyorlar. Nusayrilerle her zaman beraberiz. Ama o son gelişmelerle katılım nedir hiç bilmiyorum. Biz Alevi kelimesini kullanırken alt paragrafı Nusayri’dir, Mevlevi’dir, Bektaşi’dir. Bunların hepsini aynı çatıda görüyoruz.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı? Açılım süreci 2009 yılında başlamıştı. 2010 Şubat’ında bitti. Onun yararı şu oldu, Alevilik biraz daha kamu nezdinde tartışılır oldu, bilinir oldu. Çünkü değişik katmanlarla görüşmeler yapıldı. Alevi sivil toplum kuruluşları, biz de dâhil, Türkiye’deki sendikalar, siyasi partiler, ilahiyatçılar ve yine değişik kesimlerden insanlardan oluşan 7 tane toplantı yapıldı. Bunların hepsinde Alevilik tartışıldı, talepler tartışıldı. Belki birçok yerde bilinen tekrarlar oldu. Ama bazı noktalar da

kamuoyu açısından bilinir oldu. Sonuç? Eylem noktasında yine farklı bir şey olmadı. Eylem yapılamamasının nedeni siyasilere gizli ya da açık söyledikleri biz Alevilere hak verirken Sünni oyları kaybederiz endişesiydi. Biz de diyoruz ki hem Anayasamıza koymuşuz, hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi var, taraf olduğumuz bu sözleşmelerin hükümleri gereği artık mesele Sünni-Alevi oy değil, yurttaşların haklarının teslim edilmesi ve korunması. Talep bu. Ama o noktada daha henüz sonuç alamadık.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

HA: Laik ve demokratik bir ülkede bize göre Diyanet olmamalı. Ama mademki var ve anayasal bir kurum, o zaman anayasal sınırlar içinde çalışsın. Anayasadaki kuruluş hükmü ülkede birlik ve beraberliği sağlamaktır. Her türlü siyasi görüş ve düşüncenin dışında kalarak. Ülkede birlik ve beraberliği sağlamak ne demektir? Siz, size ayrılan bu parayı inanç gruplarına eşit dağıtacaksınız. Ben yiyeyim sen yeme olur mu? Kendi ifadeleriyle 180.000 kadro ile devlette yer alacaksın –ki bu 180.000 sadece camilerde hizmet veren müezzin ve imamlar. İyi de bu kadronun vergisini ben veriyorum. Bu nasıl birlik ve beraberlik? Örneğin 2017 bütçesi 6 milyar 800 küsur milyondur. Başbakanlık bütçesinin tam dört katıdır. İyi de sen bu 6 milyar 800 küsur milyon bütçenin bir kuruşunu bile Alevi inancı için harcamıyorsun. Bu nasıl birlik ve beraberliktir? Eğer kaldırılamıyorsa o zaman anayasadaki tanımına uygun çalışma içerisine girsin. Ödeneği versin, biz de kendi inancımız için harcayalım. Harcayalım derken keyif çatmak için değil. İnsanların inançlarının yerine gelmesi için bina lazım, eğitim lazım, okul lazım, kadro lazım. Bunları yapalım, istegimiz yerine gelsin.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

HA: Dava kazanıldı ve yasal anlamda tescil edilmiş durumda. Ama devlet bunu uygulamıyor. Mesela 1. Maddesi şudur: devlet ayrımcılık yapıyor ama yine de cem evleri Alevilerin ibadethaneleridir.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

HA: Zorunlu olmaması gerekir. Vakıf olarak biz şunu savunuyoruz. Zaten zorunlu, çünkü anayasada var. Anayasada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olarak geçiyor. Eğer bu ders okutulacaksa, Aleviliği de doğru düzgün öğretilim. Çünkü bilimin amacı objektif ve tarafsız olmaktır. İnanç da böyle. İnanç tarafsız mı? Şu şekilde tarafsız: siz inancın gereğini olduğu gibi koymak zorundasınız. İnanan için o taraftır. O konuda açılan davalarda da bozma gerekçesi odur. Programların objektif kriterlerde olmaması, ebeveynlerin mezhebi ve dini inançlarına cevap vermemesi... Şimdi temel sorun bu. Bu objektiflik ve tarafsızlık kriterleri yerine getirilsin. Siz bir ders veriyorsunuz. Bu dersin amacı nedir? O konuyla ilgili bilgiyi tarafsız bir şekilde evrensel bir boyutta vermeniz. Bunu vermiyorsanız o ders değildir zaten. İkincisi, eğer din dersi gibi spesifik bir alandan bahsediyorsanız, o zaman kime hitap ediyor buna bakmak lazım. İslami kesime mi? E İslami kesim? Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derken sadece İslami kesimden de bahsetmiyoruz. Her dinin bir kültürü var bunun okutulması lazım. Hristiyanlığın, Musevilğin ve hatta çok tanrılı dinlerin bile

okutulması lazım. Öğrencilerin bunları öğrenmesi lazım. İslam'ın 5 vakit namazını öğrenmekle din öğrenilmez ki. Bizim şu andaki din derslerindeki sıkıntımız o. Bizim bununla ilgili çalışmamız da vardı gittik sayın Milli Eğitim Bakanı'na da teslim ettik Şubat ayı içerisinde. Şu an görünürde bizim talebimizi biraz kabul ettiler ama –neden biraz diyorum çünkü bakan nezaketen tamam hay hay dedi ama Talim Terbiye Kurulu'na gidecek, orada ayıklayacaklar, kuşa dönüp önümüze koyacaklar gibi bir endişemiz de var.

PA: Peki, siz nasıl bir teklifle gittiniz?

HA: Biz objektif kriterini önceledik. Yine AİHM'nin kararlarında belirttiği ebeveynlerin mezhebi ve inançsal beklentilerine cevap versin diye hareket ettik. Örneğin, oruç, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde –çünkü 4. Sınıfta başlıyor ta lisede devam ediyor- oruç nedir diyor, Ramazan orucu farzdır diyor. Güzel. Muharrem orucu da gelenektir diyor. Bizim hazırladığımız teklifte bu var. Oruç niye var? İslam'la başlıyor oruç. İslam'dan önce de var. Bakara Suresi'nin 183. Ayetinde “sizlerden öncekilere farz olduğu üzere sizlere farz oldu, sakınasınız.” Öncekiler, İslamiyet öncesindekiler. Hristiyanlık'ta ve Musevilik'te de var. Ama ondan öncesinde de var herhalde. İslam'ın temeli sakındırmadır. Neden? Kötülüklerden. Zaten Hz. Hüseyin Medine'den Mekke'ye hareket ederken –Kerbela öncesi- kardeşine bıraktığı mektupta onu diyor. Benim çıkış amacım iyiliği emredip, kötülükten sakındırmak. Kötülük namaz kılmamak demek değildir. Kötülük Kuran'ın emirlerini ters yüz etmektir, insan haklarını ihlal etmektir. Bizim dediğimiz gibi bir oruç o kitapta anlatılmamış. Çocuğun biri bana bir gün şunu dedi: “ben sahura kalkmayayım, daha çok acıkayım, daha çok sevap kazanayım.”Öyle bir anlatılıyor ki çocuk böyle sevap kazanacağını zannediyor. Onun kafasında oruç demek aç kalmak demek. Aç kalmak o öğelerden sadece biridir. Aç olacaksın ki açın halinden anlayasın. Ama mesele açlık grevi değil ki. Tanrı orucu emrederken “ey kullarım, aç kalın lan, haydi biraz da yemek yemedin” demedi. Amaç ıslah etme ve sakındırma. Düşünceyi kötülüklerden azade etmek. E sen ona farz deyip geçince çocuk ne anlayacak? Daha fazla açlık, daha fazla sevap. Ondan sonra da karşımıza kelle kesen bir gençlik çıkıyor. Çünkü diyor ki bunu da keseyim cennete gideyim. Din dersleri olsun, ben kişisel olarak taraftarı değilim ama olsun. Vakıf olarak savunuyoruz ama bu şekilde olsun. Objektif olsun, o inanç mensupları da eyvallah bu bizim dinimizdir diyebilsin.

PA: Muaf olma düşüncesine katılıyor musunuz? Bu konuda bir mahkeme kararı olmuştu.

HA: Çok katılmıyorum. Muaf dediğimiz zaman şöyle bir durum var. O çocuklar birlikte sınava giriyorlar. Din dersinden de soru geliyor. Teog'da geliyor, o zaman mecbur girecek. Muafklar için bu soru geçersizdir gibi bir hüküm yok.

PA: Böyle bir hüküm olsa sizce Aleviler bunu tercih ederler miydi?

HA: Katsayısı düşük de olsa o bir değerdir. Eşitliği bozar. Ama bu konuda bizim bir araştırmamız yok. Bu ayrımcılık oluyor. Bizim derdimiz toplumu tanış kılmak. Beraber okusunlar ama doğruyu okusunlar ki birbirlerini tanısinlar. Ben size başka bir örnek vereyim. Akademi'de doçent bana diyor ki “hocam mum söndü'yü bana bir anlat.” Bunu soran bir doçent ve bana göre de medeni cesaretiyle kalkıp bunu bana

soran bir şahsiyet. Kafasında olup da sormayan binlerce insan var. Dedim ki oğlum sen gerçekten doçent miydin? Böyle bir mantık olabilir mi ya? Bu arkadaşla biz ailecek görüşüyoruz. Hala görüşüyoruz. Hatta ben buraya geldikten sonra ceme geldi. Toplum birbirini tanımıyor. Beraber ve doğru okusunlar ki herkes birbirini tanınsın. İletişim içerisine girsinler. Birbirlerini ötekileştirmesinler. Bizim vakfın temel amaçlarından biri budur yoksa bizim cem evi yapmak gibi bir amacımız yok.

PA: Bu cami-cem evi projesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

HA: Çok iyi bir projeydi ama amacından hep saptırıldı. İşte bu dediğim faktörleri ortadan kaldıracaktı ama her taraftan sabote edildi. Bir de üstüne üstelik FETÖ yaftası yapıştırdılar. O temel de yıkıldı gitti zaten. O bir tanış olma projesiydi Pınar hanım. Ben o proje esnasında burada değildim, 2013-2016 arasında ayrıldım ama her zaman o projeyi savundum hala da savunurum. Toplumun problemi birbirini tanımamaktır. Çünkü tanımadığınız insana güven duymazsınız. Hiçbir şekilde dayanışma içerisine giremezsiniz. Komşum Sünni'dir ama ben onu tanıyorum, o da beni tanıyor. Ben ona onun değerleriyle değer veriyorum, o da bana. Saçma sapan sorular yok aklında. İşte o zaman sorunlar halledilir. İşte cami ve cem evinin neye yaradığını görmek lazım. Bana göre çok iyi bir projeydi ama olmadı. Öyle ya da böyle birileri tarafından önü kesildi. Keşke hayata geçseydi.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

HA: Uyuşmadığımız hususlar yoktu. Hükümetle uyuşmadığımız hususlar vardı. O raporda da okuyacaksınız, bizim diğer derneklerle farklı düşen bir görüşümüz yoktu. Ama hükümet bırakın genel bütçeden bir pay vermeyi, hala cem evlerine ibadethane statüsü vermemekte direniyor. Önümüzdeki süreçte nasıl bir cevap verirler onu merak ediyorum. Çünkü şimdiye kadar bu kesin hüküm yoktu (AİHM kararını kastediyor). Çalıştaylar sırasında elimizde bu mahkeme kararı yoktu. O zaman görüşü DİB'dan alıyorlardı. Onlar da cem evi ibadethane değildir diyorlardı. Hükümet de savunmasında onlara yer veriyordu. Derken geldik bugüne. Bugün elimizde itirazı kabul olmayan kesin hükümler içeren bu mahkeme kararından sonra ne yapacaklar ben de merak ediyorum.

Interview with Mr. Haydar Baki Doğan–The Vice President of the Cem Vakfı

02.05.2019, İstanbul

PA: Sizce Alevilik nedir?

HBD: Alevilik o kadar geniş kapsamlı ve o kadar farklı anlatılan bir inanç sistemi ki kişiden kişiye değişiyor. Aynı vakıf bünyesinde veya aynı aile içerisindeki kişilerin anlatımına göre bile değişen bir özelliğe sahip. Kimileri Aleviliği bütün dinlerden önce taa Adem'le Havva'nın yaratılmasındaki bir olaya bağlayıp, Aleviliği ilk insanın yaratıldığı anda ortaya çıkan bir din olarak gösteriyor. Böyle gösterildiği zaman dinler üstü, apayrı bir din olarak görüyor. Kimi Hz. Ali ile Muaviye arasındaki çatışmadan sonra Hz. Ali taraftarlarının ve bu Şia akımının Anadolu'da yerleşik olan diğer İslam öncesi inanç biçimleri ve kültürleriyle Orta Asya'dan Türklerin getirdiği yaşam biçimleriyle harmanlayıp oluşturduğu ve bu yüzden

Şialıktan biraz farklılaştırdığı bir inanç ve mezhep olarak görüyor. Kimileri Caferiliğin, yani bir mezhebin batini bir yorumu olarak görüyor. Kimisi de işte Aleviliği Zerdüştlüğe bağlayıp Mazdaizm'den gelen farklı öğeleri alıp güneşe tapmadan, ocaklarından tutun daha farklı anlamlara çekip İslamiyet'ten uzaklaştırıp Aleviliği farklı bir din haline getiriyorlar. Kimisi de Aleviliğin bir din olmadığını, sadece bir dünya görüşü olduğunu, bir inanç sistemi olduğunu ve bugün tüm dünyada geçerli olan dürüst ve iyi bir insan olma yolunda insanlara yardımcı olabilecek bir felsefe olarak yorumluyor. Çok geniş bir tanımı var Aleviliğin. Ama benim inandığım İslam'ın içerisinde esas İslam'ın özüne inanan ve İslam'ın aslını temsil eden unsurlarıdır. Biz aslında ayrılığın Hz. Ali ve Muaviye'den daha da önce Hz. Muhammed'e Kuran ayetleri geldiği andan itibaren, asıl Hz. Muhammed'in İslamiyet'i ve Kuran'ın oluşumunda esas unsurun Alevilik olduğuna inanıyoruz. Bence Sünnilik ondan sonra ortaya çıkmış bir olay. Asıl Aleviliğin özü Hz. Muhammed zamanında ayetlerin oluşumu, inanç sistemi, Hz. Muhammed'in getirmek istediği sistemlerin hepsi bugünkü Aleviliğe birebir uyan sistemler. Muaviye'den sonra İslam'ı ele geçiren Yezid ve ondan sonra gelen sistem ve halifelik silsilesi içindeki insanların esas olarak bence İslamiyet'le bir ilgisi olmadığını düşünüyorum.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

HBD: Esas kaynak Aleviliğin "Buyruk" adında yazılmış bir kitabı var, esas noktası odur. Ama daha çok sözlü şekilde Alevilik gelişmiş. Bugün Aleviliğin en yoğun yaşanan yerine baktığınızda Anadolu'dur. İran'da belli bir bölge var Afganistan'da belli bölgeler var çok küçük çaplı da olsa. Ama en yoğun olarak yaşandığı yer Anadolu, Trakya ve Balkanlarda –Bektaşileri de işin içine katarak- o bölgelerde Alevilik çok yoğun olarak yaşanmış. Buralarda da bizim babalarımızda, dedelerimizden gördüğümüz her şey sözlüydü. Bizde hatta saza "konuşan Kuran" denmesi de oradan geliyor. Hep dedelerin sözleri, türküleri, Yunus Emrelerle, Hacı Bektaş Velilerle, Şah Hatayilerle, Fuzulilerle, Nesimilerle... bunlar hep yıllardan beri süre gelen onların söz ve ağıtlarıyla gelişmiş ve bugüne de onlarla gelmiş ve vücut bulmuş bir yapısı var. Bence ana kaynağı o kulaktan kulağa, nesilden nesile gelen o yazılar, türküler, şiirlerdir.

PA: Buyruktan bahsettiğiniz için soruyorum, sizce İmam Cafer buyruğu ile Şeyh Safi Buyruğu arasında bir fark var mı?

HBD: İmam Cafer zaten hepsinin Ebu Hanifi'nin –ki Sünniliğin esas temsilcisi, Türkiye'de kabul edilen Hanefilik mezhebinde Sünniliğin temsilcisi olan bu Ebu Hanefilerin filan hepsinin hocası. Ben başından beri şunu anlatmak istiyorum, eğer bir farklılık varsa, bir kopma ya da aykırılık varsa bizde değil, onlardan bir farklılık var. Ben iki buyruğu da karşılaştırmalı okumadım, bizim buyruğumuzu okudum ama İmam Şafi buyruğundaki farklılıklar nelerdir bilemiyorum o konuda çok bilgi sahibi değilim.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü?

HBD: Doğuştan olan Aleviler var tabii ki, bu Hz. Fatima'dan, Hz. Ali'den yani Ehl-i Beyt diyoruz biz buna. Ben bu bakımdan Aleviliği tanımlarken Hz. Ali'nin Muaviye'ye olan probleminden sonra ortaya çıkan Ali taraftarı anlamında Alevilik

değil, Hz. Muhammed'e Kuran ayetlere gelmeye başladığı andan itibaren oluşan o 5 kişilik Hz. Muhammed ve aile fertleri yani Ehl-i Beyt. O aileden yani Ehl-i Beyt'ten gelme bir soy var tabii muhakkak. Biz de ona da ne diyoruz, Kerbela olayında tek sağ kalan Zeynel Abidin'in soyuyla, mesela Türkiye'deki bizim dedelerimizin hepsi biz İmam Zeynel Abidin'in soyundan geliyoruz diyorlar, tabi nasl geldiği bilinmiyor işte çocukları olmuş Zeynel Abidin'in, çocuklarından birisi gelin olarak Anadolu'ya gelmiş, burada biriyle evlenmiş. Ama akıla şu da geliyor, esas olayın geçtiği topraklarda, Necef'te, Küfe'de neden Alevilik çok yeşermemiş de Anadolu'da ve Balkanlarda vücut bulmuş ve yeşermiş? Bu da kafada kurcalanması gereken bir şey olabilir. Ben şuna da inanıyorum –Alevi sonradan olunur mu olunmaz mı dışında Aleviliğin esas felsefesi ve değerler sisteminde Aleviliğin aslında ideal insanı tarif ettiğini görüyoruz. İdeal insana ulaşma çabası. Eline, beline, diline derken bunu çok kısa bir şekilde söylemiş ama altına baktığınız zaman ideal insanı tarif etmiş. Bizim köylerimizde hiçbir zaman dava olmazdı. Sivas'ın veya Elbistan'ın neresindensin diye sorulduğu zaman bilinirdi ki Alevisin çünkü Aleviler yüzyıllarca Osmanlı'nın baskısı sebebiyle şehirlerde tutunamamış ve zulümde kaçmak için dağdaki köylere yerleşmişler. Yoldan geçerken, ana yoldan giderken görülmeyecek yerlere yerleşmişler. Ama orada da kendi mahkemelerini, kendi sistemlerini kurmuşlar. Orada dedeler bir anlamda hem Alevi inanç önderi olarak kuşaktan kuşağa temsilci olmanın yanı sıra oranın hakimi, kadısı ve orayı yöneten en üst düzeydeki adam olarak oradaki sorunlarla da ilgilenmişler. Dolayısıyla şehirdeki insanlar her sorunda mahkemeye giderken, Aleviler kendi içlerinde Hakk'a inandıkları için, yani bana neyle gelirsiniz gelin ama kul hakkı ile gelmeyin diyor. Yani komşun aç yatarken sen tok yatıyorsan ya da yalan söylüyorsan yaptığın ibadet ibadet değil. Yani burada daha ideal bir insanı yaratmaya çalıştığı için... Yani bugün Avrupa'da veya Amerika'da bir insan hakikaten bizim şartlarımıza uyuyorsa ve bizim gibi ideal bir insana ulaşmaya çalışıyorsa o da Alevidir. İlla gelip bir ceme katılmış olması şart değil. Siz bugün Türkiye'deki Alevilere sorun, yüzde kaç ceme katılmıştır? Mesela Aleviliğin en önemli unsurlarından biri ikrar vermektir. İkrar vermeden Alevi olunmaz.

PA: Siz ikrar verdiniz mi?

HBD: Bir kere musahibin olması gerekiyor. Eskiden köylerde vardı. Şehirlerde yüzde kaçının musahibi var. Alevilik belli kalıplar içine konulacak, belli şartlarla açıklanacak bir inanış biçiminden daha çok ideal insanı yaratmak için bir yoldur. Tabii ki bu Kuran içinde anlatılmıştır, Ehl-i Beyt, dedeler- seyitler soyuyla, Hacı Bektaş'la, Sarı Saltuk'la ta Balkanlara kadar gitmiş. Ama esas olarak ideal insanı yaratmak için var olan bir inanç ve değerler sistemi.

PA: Alevilik ve Bektaşilik arasında bir fark görüyor musunuz?

HBD: İnançta hiçbir fark göremiyorum. Yalnızca Alevilik Anadolu'daki dedeler üzerinden yürürken, Bektaşilik babalar üzerinden yürür. Osmanlı'nın Trakya, Batı Anadolu ve Balkanlara Aleviliği yayma biçimi olarak Bektaşiliğin öne çıktığını düşünüyorum. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki Alevilik batıya geçerken Bektaşilik olarak geçmiş. Bu da Anadolu'daki dedelerimizin, o gelen silsilenin tam anlamıyla kurumsallaşmadığı, bürokratik bir yapıya sahip olmadığı ama Hacı Bektaş-i Veli dergâhında, Osmanlı'nın ve saltanatın da desteklemesiyle ve Yeniçeri

Ocağı'nın da hep oradan seçilmesiyle bir kurumsallaşma olduğu için o (Bektaşilik) daha çok baz alınıp desteklenmiş ve ta Romanya'ya kadar uzamış.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

HBD: Çıkabilir. Bunda bir sorun yok. Asimilasyona uğrayıp inanç değiştiren çok kişi oldu.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

HBD: Düşkünlük Aleviliği yoğun olarak yaşayan yerlerde hala geçerli. Ama şehirde geçerli değil, olmuyor bir şekilde.

PA: Hiç denk geldiniz mi?

HBD: Ben eskiden hatırlarım, bizimkiler hep derlerdi bizim köyde cemler yapıldığı zaman köyün en ileri gelenlerinden bir Şeyh, çok zengin ve önemli bir ailenin lideri olduğu halde bir haksızlık yapıp nişanlı bir kadını alıp kaçırmıştı. Dede köye geliyor, hatta en büyük ev onların evi olduğu için oraya geliyor. Orada cem yapıldığı halde, köyün en önemli şahsiyeti olan bu adamı ceme almadı. Sen gelemesin dedi. Ve burada da herkes riayet etti. Düşkün bir şekilde düşkün ve onun cezası orada veriliyor. Bu tabii büyük şehirlere gelindiği zaman köydeki gibi dedesinin dedesini bile tanıyan insanlar yerine artık kapı komşun kimdir bilemiyorsun. Burada cem evleri belli bölgelerde oluyor, o cem evlerine gelen insanların kimi Tokat'tan geliyor, kimi Sivas'tan geliyor, kimi Elbistan'tan, kimi Erzincan'dan geliyor. Herkes farklı yörelerden geldiği için, cemlerde farklılıklar olabiliyor. Hepsini orada yansıtır, küçük bir köydeki 20 kişiyi düşkün ilan edebilirsin orada 2-3 kişinin sözüne inanıp cezayı verebilirsin ama büyük yerlerde bunu nasıl yapabilirsin? Bu da uygulamadan çıkıyor tabii.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

HBD: Alevilerin birbirlerine bağlı olmalarının en önemli nedeni bir kere yüzyıllardır ezilmiş olmaları. Hepimiz ezilen bir inancın, hala bugün bile inkâr edilen, 2017 Türkiye'sinde bile hem kimliğiyle hem, inancıyla, hem ibadethanesiyle her bakımdan reddedilen bir inancın çocuklarıyız. Biz her zaman ezenin değil, ezilenin yanında olduk. Ta Kerbela'dan bu yana, Hz. Muhammed'in ölümünden bu yana onun vasisi olan Hz. Ali'nin peygamber olmamasından itibaren yapılan haksızlıklardan beri hala daha bugün haksızlıklara uğrayan bir inancın temsilcileriyiz. Bizi bir arada tutan hala bu inancı ve bu ezilmişliği birlikte yaşamamız.

PA: Derneğinizin / Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

HBD: Cem Vakfı'nın bağlı olmuş olduğu bir Alevi Vakıflar Federasyonu var. Bir de diğer federasyonlar var. Cem vakfı her zaman için Aleviliği tüm Türkiye ve daha önce kurulmuş diğer devletler –Selçuklu vs. diğer tüm Türk devletlerinin sonuncusu olan Türkiye Cumhuriyeti'nin devamı, ilerlemesi, bağımsızlığı, birlikteliği için her zaman Aleviliği bir birleştirici unsur olarak gören, Aleviliği İslamiyet'in içerisinde

ve Sünnileri de bizden farklı düşünen ama bizim kardeşimiz olarak görüyoruz. Sana yapılan haksızlıkla yüzüne bir tokat atılıyorsa, diğer yanağını da dön anlayışıyla bize yapılan haksızlıklar karşısında hala olanlara olumlu bakarak, bir anlamda da kendimizden taviz vererek ülkemizin birliği, dirliği ve beraberliği için kendimize yapılan haksızlığı da ülkemizdeki beraberliği bozmadan “zamanı geldiği zaman bize haklarımız verilecek, bizim de sorunlarımız çözülecek, aman Türkiye Cumhuriyeti içinde biz ayrıştırıcı unsur olmayalım, aman TC üstünde başka amaç ve idealleri olan dış güçlerin oyununa gelmeyelim” diyerek her zaman aklıselim bir şekilde daha birleştirici bir tutumla Alevi-Sünni meselesine böyle bakmış bir vakıftır.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

HBD: Cem Vakfı her zaman için Alevilik meselesine daha ılımlı olarak bakmış ve Alevilik meselesinde bizim haklarımızın verilmesi konusunda önemli adımlar atmış. Bizim haklarımızın verilmemesinin karşındaki düşmana... Yani biz bugün bir televizyon programında bile bir hocayla Sünni kardeşlerimiz konuşur. Türkiye’de yaşayan %75 nüfus Alevi olmasa bile, Alevi meşrebine göre yaşadığını söyler. Bizim için insanların Alevi olmasından daha çok Alevi gibi yaşaması önemli. Bir insan Alevi değildir ama yaşama sistemi, değerler sistemi ve inanış biçimi Alevidir. Bugün Sünnilerin yüzde kaçını camiye gidiyor? Sünnilerin kaçını İslam’ın 5 şartını uyguluyor? Öyle baktığınız zaman Türkiye’nin %75’i Alevi meşrebine göre yaşıyor aslında. Osmanlı’nın ilk dönemlerinde Anadolu’nun hepsi Türkmen’di. Türkmen-Alevi idi. Yavuz’dan sonra zorluk ve güçlükler karşısında dayanamayan, baskı altında kendilerini ifade edemeyen toplulukların hepsi zamanla Sünnileşmişler. Bugün bile görüyoruz, Alevi köylerine camiler yapılmak isteniyor. Ki bugün iletişim teknolojilerinin yoğun olduğu ve herkesin herkesten haberdar olduğu bir çağda yaşıyoruz ve bunları yapabilen bir güçten bahsediyoruz ki bundan 300-500 sene önce ne şekilde insanları korku ve zorla Alevilikten Sünniliğe zorladıklarını siz düşünün. Biz aslında Türkiye’deki nüfusun çoğunu Alevi olarak düşünüyoruz.

PA: Peki bu saydığım derneklerle Cem Vakfı’nın ne gibi farklılıkları var?

HBD: Biz Aleviliği ideal insanı yaratma yolundaki bir anlayış olarak gördüğümüz için tabii şunu da diyebiliriz İslamiyet içerisinde, bu tabii Hristiyanlık içerisinde Protestanlığa da benzetebiliriz, biraz daha ılımlı, biraz daha şartların dışında, özüne bağlı kalan bir inanç olarak gördüğümüz için...Siyasi akımlar içerisinde özellikle 68 akımının ve 70’li yıllardan başlayarak sol düşüncelerin Alevi topumu içerisinde daha çabuk kabul gördüğü zamanlardı. Çünkü bir anlamda sosyalizm, insanların eşitliği, kimsenin hakkının yenmemesi vs. zaten köylerdeki Alevilik sistemini benimsemiş insanlar için zaten uygulanış açısından benziyordu. Tabii ne oldu? Alevi gençleri arasında bu sosyalizm düşüncesi daha rahat yer buldu. Çünkü Aleviliğin inanç biçimine de benziyordu biraz. İnsana insan olarak değer verme, insanı yüceltme düşüncesi sosyalizmde de benzer şekilde vardı. Alevilikteki yeni nesil yani 68 kuşağı diyelim, onlar daha çok siyasal akımlar içerisinde yer aldılar. Siyasal yapı içerisinde o kadar gelişti ki artık inancı inkâr etmeye, kabul etmemeye, yok saymaya ve artık Alevi gençlerini bir bakıma tam Sosyalist, Komünist, Ateist olmalarına yol açtı. Nitekim dedelere karşı en büyük baskılar o zaman yapıldı, çoğu yerde cem yapılamadı. Dedelerin hakullahları vardı ama “sizleri sömürüyorlar, vermeyin” gibi psikolojik baskılar ve fiziksel şiddet uygulandı. Anlaşıldı ki bunlar Aleviliğe ciddi darbe vurdu. Alevi gençlerinin siyasal akımların içinde yer almasından dolayı Alevilik

bir kopuş yaşadı. Aleviliğin eğer bugün siyasal anlamda ve inançsal anlamda bir boşluğu varsa, o zamanlar içerisinde yer alan Alevi gençlerinin Alevilikten uzaklaşmasında dolayı oldu ama diğer dernekler ve vakıflarda hala bu tür şeyleri görmekteyiz. Baktığınız zaman HBVAKV’nda olsun, ABF olsun burada hep siyasal düşünceyi ön plana geçiren Alevileri görüyoruz. Tamam, Aleviler de insandır, siyasi görüşü olabilir. Ama biz Alevilik inancı üzerine veya Alevilik kılıfı altında veya cem evlerinde siyaset yapılması taraftarı değiliz. Siyasi partiler var, gidersin. Tabii Alevi kimliğini bir kenara koyup bir siyaset de yapabilirsin. Ama sen Alevi inanç yeri olan cem evlerinde orada bir dernek ve vakıf kurulmuşsa oralarda siyasete zemin hazırlanması ve siyasetle uğraşılmasını yanlış görüyoruz.

PA: Mesela Fermani Altun hakkında ne düşünüyorsunuz? Onun Aleviliğe bakış açısı sizce nasıl?

HBD: Fermani Altun’u ben Türkiye’de bulunan 20 milyon Alevi’den biri olarak görüyorum. Fermani Altun’un çok ciddi anlamda bir tabanı olduğunu düşünmüyorum. Sadece devletle ve hükümetle arasının iyi olması sebebiyle bir vakıf kurmuştur ve orada Aleviliği temsil ettiğini söyleyebilir, gidip orada konuşmalar yapabilir. Ama ben kesinlikle –tabi son zamanlarda Fetullah Gülen’in de açtığı dernekler var- ben Fermani Altun olsun, Fetullah Gülen olsun açtıkları dernek ve vakıflara “çakma vakıflar” “çakma Alevi dernekleri” diyorum. Bunların hiçbir tabanı yok. Alevi Bektaşî Federasyonu’nun her ne kadar biz kabul etmesek de, Aleviliğin içine siyaset karıştırıyor desek de bir tabanı var yani ama bu Fermani Altun gibi tabanı bile olmayan vakıflar var.

PA: Peki, ABF birleşenlerinden AKD ve HBVAKV var onlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

HBD: Aynı şeyi düşünüyorum. Onlar da siyasi bir anlayışın parçası. Pir Sultan Abdal Dernekleri de var mesela, daha çok- tabi içlerinde benim bildiğim CHP’de yer almış insanlar da var, HDP’de yer aldığını bildiğim insanlar da var ama yapı olarak daha çok biraz Kürtlüğü de ön plana çıkaran bir yapıya da sahipler. Biz burada Kürt-Türk ayrımından daha çok, Aleviliğin inanç kısmıyla ilgileniyoruz. Kürt müdür Türk müdür biz bunu tarihçilere bırakıyoruz. İz burada sadece inancı yürütmekle görevliyiz.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

HBD: Tabi ki bir araya geliyoruz sonuçta yüzyıllardır Alevi toplumuna yapılmış baskıların hakkını almak için uğraşan bir vakıfız. Alevi Bektaşî Federasyonu, Alevi Dernekler Federasyonu ve bir de bizim bağlı olduğumuz Alevi Vakıflar Federasyonu var. Ben 3 ana federasyon olarak değerlendiriyorum, bir araya geliyoruz. Ben aynı zamanda Alevi Vakıflar Federasyonunda genel başkan yardımcısıyım CEM Vakfı’nı temsilen. ABF ve ADF başkaları oraya geliyorlar. Bütün federasyonların üzerinde çalıştığı cenaze erkânlarıyla ilgili orta bir çalışmamız oldu. Onların dedeleri buraya geliyor, bizim dedelerimiz oraya gidiyor. Onlarla oturuyoruz konuşuyoruz ve ortak bir kitabımız çıktı ama tabi onlar olaya biraz daha siyasi baktığı için, yani biz onlar gibi bakmıyoruz ama bu demek değildir ki kendimizden çok daha farklı görüyoruz. Biz daha farklı bir çizgideyiz, mesela 2004’te, 2005’te ve 2008’de AİHM’ne açmış

olduğumuz davalar var. En son 2016 Nisan’da alınmış olan bir karar var. Hepsi noktalandı ve bitti. Orada da gerek cem evlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi gerekse elektrik paralarının genel bütçeden pay verilmesi kararına varıldı. Türkiye Cumhuriyeti bu konuda ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle 47 devletin imzası olan ve tüm bu devletlerin hukukunun üzerinde olan AİHM’nin verdiği kararı Türkiye’nin Anayasası’nda uygulaması bağlayıcı. Biz artık hükümetten bunu uygulamaya geçirmesini bekliyoruz. Biliyorsunuz 15 Temmuz darbe girişiminden sonra OHAL uygulandı ve o dönem içerisinde AİHM kararlarını askıya alma, bekletme gibi hakları da var. Bu konuda çok ciddi bir baskı da yapılamıyor tabi hükümete. O konuda bekliyoruz.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

HBD: Uyum içerisinde değil. Anlattığım gibi çünkü kişilerin bile Aleviliğe bakış açısında farklılıkları var. Kurumlar arasında da muhakkak farklılıklar olacak. Bu anlamda biz siyaseti işin içine karıştırmadan Alevilik meselesini gündeme getirip haklarımızı aramaya çalışıyoruz. Diğer kurumlar olayı siyasi bir şekilde görüyorlar. Dernek ve vakıflarda siyasi anlamda çalışmalar da yapıyor. Siyasi çalışmaların kısıtlı olduğu cem evlerinde bile çalışmalar yapılıyor ama bize bağlı şubelerde ve cem evlerinde asla böyle çalışmalar göremezsiniz. Doğru da bulmuyoruz, izin de vermeyiz.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

HBD: İçinde bulunduğumuz AVF ve birleşenlerime düzenliyoruz. Onun dışında federasyon bazında diğer dernek ve vakıflarla da iletişimimiz var.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

HBD: Türkiye’de yaşayan insanları biz Sünni kardeşlerimiz olarak görüyoruz. Biz Türkiye’de kardeşlikten, barıştan, birliktelikten ve Türkiye Cumhuriyeti’nin birlikteliğinden yana olduğumuz için biz hiçbir zaman “sen bize hakkımızı vermedin, haydi gel ben seninle kavga edeceğim hakkımı öyle alacağım” gibi bir meseleye girmekten ziyade devletimize, bizi yönetenlere karşı bir başkaldırı içerisinde olmadan hakkımızı arıyoruz. Adını andığım bir sürü dernek var, her zaman boş tencere çok ses çıkartır –hiçbir çalışmaları olmadıkları halde bizim AİHM’nde alınmış bizim elimizde derler ya kapı gibi olan bir karar var. Hükümetin er geç bunlara uyması gerekiyor. Biz belki onlar kadar ses çıkarıp, onlar kadar sorun yaratan, onlar kadar bir tavır içerisine girmiş değiliz ama baktığımız zaman bizim çalışmalarımız, Alevi toplumuna yapmış olduğumuz katkılar onlardan çok daha fazla. Biz Sünni toplumla kardeşçe ve barışça yaşamaktan yanayız.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

HBD: Ben pek de bir benzerlik göremiyorum. Sünnilik şu anda İslamiyet’te iktidar anlamında, Kerbela’dan beri iktidar ve iktidarını hiç kaybetmemiş. Alevilik de İslamiyet’teki tebaa yani halk. Yani aynen Osmanlı’daki nasıl Anadolu’daki tüm halk Türkmen-Alevi iken İstanbul’daki sarayda padişahın tüm etrafı Hanefi ve Sünni sisteme göre yürütülüyorsa aynen o şekilde de Emeviler’e geçtikten sonra

Muaviye'den sonra Sünniliğin bir iktidar amacı olarak kullanıldığını görüyoruz. Bugün baktığımız zaman “ben Sünniyim” diyen Muaviye'nin babası kimdir? Hz. Muhammed'in Medine'de İslamiyet'i kabul ettikten sonra Mekke'de yaşayan ve ona karşı gelen, Bedir Savaşı'nda savaştığı, Mekke'deki orduların başında olan Ebu Sufyan'ın oğludur. İslam'ı da hemen öyle kabul etmiyor. Orada Hz. Muhammed bizim esas kabul ettiğimiz, biz İslamiyet'in ana unsurlarıyız derken neyi söylüyoruz? Medine'de fakirlerin, hakkı yenenlerin, ezilenlerin sesi olarak kabul edenler arasında zenciler var, köleler var. Kabul etmeyenler kim? Ebu Sufyan gibi orada tüm aşiretlerin en zenginleri, tüm iktidar sahipleri Aleviliği kabul etmiyorlar. Orada Aleviliği kabul eden fakir halkla, kabul etmeyenler arasında bir mücadele başlıyor. İlk savaşlar hep bunlardır zaten. E Muaviye de onun çocuğu. Muaviye'nin annesi Bedir Savaşı'nda Müslüman yani bizim Hz. Muhammed'in ordusunun başındaki komutanlardan Hz. Hamza'nın –ki Hz. Hamza orada Muaviye'nin amcasını öldürmüştür- cesedinin başına oturup elindeki hançerle ciğerlerini çıkarıp çiğneyen bir kadın. Böyle bir Emevi anlayışı... Hz. Hüseyin'i Kerbela'da sülalesiyle beraber susuz bırakan bir anlayışın babasıdır Muaviye. Burada az çok İslamiyet'i kabul eden, onu okuyan Sünni insanların bile artık bu noktada haksızlığı görüp Aleviliğe hakkını vermesi gerekiyor ki ben zaten buna inanıyorum. Türkiye'deki tüm Sünnilerin de Alevi meşrebine göre yaşadığına inanıyorum. Baktığınızda siz Aleviler arasında bir Osman göremezsiniz, Muaviye ya da Yezid ismini göremezsiniz. Sünniler arasındaki en yaygın isimler, Hasan, Ali ve Hüseyin'dir. Alevi değildir ama adı Hüseyin'dir. Anadolu'daki insanların köklerinin aslında nasıl da Alevilik olduğu, Sünniliği sonradan zorla kabul edildiği açık. Bir de bilmezler, “bunlar mum söndü yapıyor” derler, hurafeler uydururlar. Ebu Suud denilen Sultan Süleyman zamanında verilen hutbelerle, fermanlarla Aleviliği karalama kampanyasına rağmen hala Alevilik Anadolu'da vücut bulmuş ve hala güçlü bir inanç biçimidir.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

HBD: Aleviliği hala hükümet ve devlet tarafından resmi olarak bir inanç biçimi olarak kabul edilmemesinden; bizim cemlerimiz yaptığımız, insanlarımızın toplandığı cem evlerimizin ibadethane olarak kabul edilmemesinden ve bizim Alevi gençlerimizin hepsinin devlet hizmetinde askerlik konusunda eşit olması, iş adamlarımızın hepsinin vergi vermesinin eşit olarak muhatap alınmasına rağmen bizim Alevilik inancını yürüten bu ibadethanelerimizde devletten bütçe payı almayışımız nedeniyle kırgın ve dışlanmış olarak hissediyoruz.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

HBD: Demin anlattığım gibi. Muaviye'nin annesi kimdir? Babası kimdir? Hangi amaçla İslam ordularına karşı çıkmışlarsa o. Onların tek derdi Hz. Muhammed'in getirmiş olduğu İslamiyet dinini yok etmektir. Siz bize soruyorsunuz bugün, Alevilik nedir diye. Bugün gidin, sadece dışarıdaki insana değil, ulemaya sorun Sünnilik nedir diye, anlatamaz size. İslam'ın 5 şartını filan anlatır. Hadislerle anlatır, Hz. Muhammed şunu yaptı der. İslamiyet bu değildir ki. Amaç asıl Alevilerin de inandığı İslamiyet'in özünü ortadan kaldırmak. Hz. Muhammed'in kendi ailesi, Ehl-i Beyt'i tamamen İslamiyet'in dışarısında bırakarak, onu içerik olarak boşaltarak, bugün Arabistan'da gördüğümüz ve Türkiye'de de belli ölçülerde yaygınlaşmaya başlayan içi boş bir Sünnilik anlayışını getirmeye çalışan bir inanç bence Sünnilik.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

HBD: Tabi ki oldu. Buraya müftülükten gelen oldu mesela. İlahiyat fakültesinden insanlar geliyor, bizden bilgi alıyorlar. Buraya mesela ilahiyat fakültesinden öğrenciler gelmişti kendi profesörleriyle birlikte. Bu arada teşekkür ediyorum sizin yazacağınız tez de bu anlamda çok değerli. İnsanların bu konuya duyarlı olup, hakikaten Alevilik nedir demesi çok güzel bir şey. Ama insanlar yeteri kadar bilgiye sahip değiller. Sadece Alevilik İslam'ın içinde mi değil mi, eğer Müslüman'ım diyorsanız niye camiye gitmiyorsunuz, Müslüman'ım diyorsanız niye namaz kılmıyorsunuz gibi tam da bugün bizim karşı çıktığımız şekilciliği kabul eden Sünni İslam'ın birer temsilcileri olarak yetişmeye aday insanları görüyoruz. Bu da bizi üzüyor tabi ki.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

HBD: Tabi Şiilik Caferilik mezhebini kabul ediyor. Mezhep olarak Caferiliğe dayanıyor. Anadolu'daki Alevilik de bir anlamda Caferilik mezhebinin farklı bir yorumu olarak ortaya çıkıyor. Sonuçta bizim ana kaynağımız İslamiyet'teki inanç kaynağımız oradan geliyor. Dediğim gibi, biz Anadolu'da İslam öncesi unsurlarla, Orta Asya'dan gelen Türk inanç biçimiyle, yaşam alışkanlıklarıyla onları bütünleştirip, Anadolu'daki Şiilikten gelen o İslam anlayışı bir anlamda Alevilik adı altında ortaya çıkıyor.

PA: Peki, temelde ne gibi benzerlikler ve farklılıklar görüyorsunuz?

Temelde biz de Ehl-i Beyt'e inanıyoruz. Tabi onlarda Hz. Ali'yi bir anlamda İslamiyet'te Hz. Muhammed'den bile daha çok ön plana çıkarma var. Ama biz her zaman için Hak, Muhammed, Ali diyoruz. Tabi bizde de Hz. Ali'ye çok büyük önem veriliyor, Hz. Ali bizim pirimiz olarak Kırklar Meclisi'nde en büyük pirdi ama Hak, Muhammed, Ali silsilesinde. Ama Şiilikteki gibi çok yüceltmiyoruz, Allah'la bir tutmuyoruz. Onlarda gene cami ve namaz olayı var, bizde cami yerine cem evi var. Bizim ibadetimiz cemdir. Farklı olduğumuz kadar ortak düşündüğümüz yönlerimiz de var tabi.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

HBD: Alevilik başlı başına bir inançtır, Sünnilikle bir alakası yok. Alevilik Sünniliğin bir alt kolu değildir. Caferiliğin de bir alt kolu değildir. Üstüne basa basa özellikle söylüyorum. Caferiliğin Anadolu'daki kabul edilip, yorumlanış biçimidir. Mezhep derken ben şunu da diyorum, Alevilik Hz. Muhammed'in İslam'ı kabul edip, ilk ayetler gelmeye başladığı anından itibaren İslamiyet'in özüdür. Alevilik bir mezheptir demeye bile dilim varmıyor çünkü biz özüzüz.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

HBD: Şu anda Şiiliği biz şu anda İran'da yaşayan, bizim oradaki Azeri kardeşlerimiz de çoğunlukta, oradaki Fars kökenli insanlarımızın İslamiyet'i kabul edip inandığı

bir mezhep olarak görüyorum. Tabi bizim onlardan esinlendiğimiz ve Anadolu’da farklılaşan Aleviliğin bir çok anlamda onlardan farklı olduğunu düşünüyorum.

PA: Peki Nusayriler?

HBD: Biz farklılıktan daha çok nasıl bir ortak payda buluruz, nasıl birlikte hareket ederiz diye düşünüp bu yönleri ön plana çıkarıp, onlarla olan birlikteliğimizi ortaya koyuyoruz veya AİHM’nin son kararlarıyla ilgili Prof. Dr. İzzettin Doğan bir açıklama yaptığında bir yanına Türkiye’de Mevlevilerin liderini almıştır, öbür yanına Türkiye’deki Caferilerin liderini olan Selahattin Özgündüz’ü almıştır, Nusayrilerin liderini almıştır. Biz Cem Vakfı olarak, özellikle de Prof. Dr. İzzettin Doğan olarak bütün Türkiye’deki hem Caferilerin hem Mevlevilerin hem Nusayrilerin temsilcisi olarak biz bu davaları kazanmışız ve bu davaların hakkını aldığımız zaman da hepsini gene temsilcisi olarak alacağız.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

HBD: Tabi. Sonuçta biz bu ülkede Sünnisi, Caferisi, Nusayrisi ile beraber yaşıyoruz. Hepsile iletişim halindeyiz. Bizim burada Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı var. Burada biz hem Bektaşileri hem Mevlevileri hem Nusayrileri temsil ediyoruz. Onların hepsinin temsilcileri Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı’nda yer alıyor. Etkinlikler hep düzenliyoruz. Caferilerin Hz. Fatima ile ilgili anmaları oluyor, Kerbela ile ilgili anmaları oluyor. Muharrem günlerindeki aşure günleri oluyor. Biz katılım gösteriyoruz, onlarla birlikte ortak çalışmalar yapıyoruz.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

HBD: O süreçte Alevi toplumunun gazı alındı. Alevi toplumunun talepleri vardı, bu taleplerle ilgili hükümetin verdiği bazı sözler vardı. Hükümet hep seçimlere girmeden önce Alevi liderleriyle başta da hocamız (İzzettin Doğan) olmak üzere işte “hocam haklarınızı vereceğiz, biraz sabredin” diyorlardı. Yaptıkları tek şey seçimden önceki seçim bildirgesinde, hükümet programlarımızda biz hep bunlara her verdik, bir anlamda programlarımızı yerine getirme anlamında 6-7 tane çalıştay yapıldı. Bu çalıştaylarda daha ziyade hiçbir tabanı olmayan, hiçbir toplumu ifade etmeyen “çakma” derneklerle, gerçek anlamda Aleviliği temsil kabiliyeti olan dernekler bir tutularak ve - bu vakıf ve dernekler onların içinde eritilmek istendi- Alevilerin talepleri sulandırıldı. Hükümetin başındakiler bile “ya, sizin daha kendi aranızda bir birlik yok ki, siz daha kendi aranızda Aleviliğin ne olduğuna karar verememişsiniz, herkesin talepleri farklı” gibi yorumlara yol açabilecek bir yapıyla Aleviliğin talepleri sulandırıldı. Çalıştaylar yapılıyor dendi, bekleyin dendi. Hiçbir amaca hizmet etmeyen çalıştaylar yaptılar ve bu anlamda gereksiz bulduğum hareketlerdi bunlar.

PA: Bir Alevi derneği /vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

HBD: Cuhuriyet’in kurulmasında sonra meclis tarafından ve Atatürk tarafından kurulmuş, bir yandan tekke ve zaviyelerin de başıboş bir şekilde kendi başlarına hareket edip Türkiye gibi İslami hassasiyetleri olan, cahil, İslamiyet konusunda ya da din konusunda çabuk yönlendirilebilecek, kandırılabilir insanları tarikatlar ağına

düşürmeden devletin kontrolünde tutmak amacıyla oluşturulmuş bir kurum olarak görüyorum. Doğru amaçlar uygulandığı zaman mantıklı bir kurum. Ama Alevilerin, Nusayrilerin, Mevlevilerin içinde temsil edilememesi bir eksiklik. Cumhuriyet döneminde oluşturulmuş kurumlar, parlamenter sistem, DİB filan bunların hepsi doğru ama uygulanma biçimleri farklı. Koalisyonlar kurulamadı, ülke yönetilemedi, darbeler oldu filan bu yüzden biz parlamenter sistem kötüdür, başkanlığa geçelim mi diyeceğiz, yoksa bizim 60 Anayasası filan doğrudu da gelen hükümetler beceriksizdi hep bunları kötüye kullandılar mı diyeceğiz? Bugün DİB'nın kaldırılması tarikatların önünü açacaktır. Türkiye gibi hala merdiven altlarında Kuran kurslarının olduğu, yatılı kursların oldu gayri resmi yerler var. Bunlar resmi bir statüye bürünüp daha da güçlenecektir. Bizim DİB'dan tek talebimiz bu. Alevilerin de temsil edilmesi.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

HBD: Hiçbir adım atılmadı. Hep bahsedildi, konuşuldu. Tabi bu hükümetin bakış açısı. Eğer İslam'ın içindeyseniz, İslam'ın ibadethanesi camidir, İslam'ın içindeyseniz neden camiye gelmiyorsunuz, neden namaz kılmıyorsunuz diyorlar. Ve bizim cemlerimizi her zaman İslamiyet'in dışında farklı bir şekilde yorumladıkları için bizi bir türlü kabul etmiyorlar.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

HBD: En son bizden de temsilciler gitti. Ankara'da MEB'le görüşmeler yapıldı. Ama aynı bu çalıştaylar meselesi gibi oldu. Ben orada MEB tarafından çağırılan 22 kişilik listeyi gördüm. Orada gerçekten Alevilerin taleplerini MEB müfredatında yer alacak Alevilikle ilgili konuları hakikaten onlara vakıf olup orada o tartışmayı yapabilecek insanlar değillerdi. Sadece 2 kişi vakıftı. Zaten 14-15 kişi Sünni'ydi. Yani Aleviliği tanımlaması, Alevilikle ilgili olarak verilmesi gereken eğitim kitaplarının müfredata sokulması gereken bilgileri neden Sünni insanlar yapıyor? Neden Sünni insanlara danışılıyor? Ben bu konuda çok şaşkınım. Eğer Alevilikle ilgili bir bilgi verilecekse bırakın biz verelim bunu. Siz nasıl orada Sünni alimlerle ilgili bilgi veriyorsanız bu da böyle.

PA: Sizce kaldırılmalı mı?

HBD: Şahsi görüşüm seçmeli olarak verilmesi. Çünkü din dersleri orada kaldığı müddetçe her zaman hükümetler, MEB ne kadar orada Aleviliğe yer verseler bile orada Sünni İslam'ın reklamını, propagandasını yapacaklar. Bugün dinini öğrenmek isteyen, din dersi haftada 2 saatse gerekirse 4 saat verilmeli ama seçmeli verilmeli. Öğrenmek isteyen insan gerçekten tam manasıyla öğrenmeli. Ama devletin bu dayattığı İslamiyet'i değil de ben kendim cem evinde gidiyorum, dedelerim var ben onlardan öğreneceğim veya Alevilikle ilgili seçmeli bir ders olur ben onu alacağım diyecek insana da bu kapılar açılmalıdır. Nasıl bir din dersi varsa Alevilik diye de bir ders olmalı.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

HBD: Bir kere Alevilerin haklarını verebilmeleri için mutabakata varılması gerekmiyor. Dedim ya, siz Cem Vakfı'ndan 5 kişiyle görüşüyorsunuz, beşinin de görüşü farklı olabilir. Benim eğitimim, benim bakış açımıyla diğer kişininki daha farklıdır. Kimisi dedelerinden farklı öğrenmiştir, kimisi kitapları açıp okumuştur, farklı yorumlayabilir. Sonuçta Alevilerin hakları ve talepleri belli. Aleviler ne diyor? Biz Türkiye'de eşit yurttaşlar olarak vergi veren, askere giden, çalışan insanlar olarak biz DİB bünyesinde eşit bir şekilde temsil edilmek istiyoruz, biz genel bütçeden pay almak istiyoruz, biz cem evlerimizi ibadethane olarak kabul edilmesini istiyoruz. Cem evlerinin tıpkı camiler gibi elektrik ve su faturalarının devlet tarafından karşılanmasını istiyoruz. Cem evlerimizdeki personellerin aynı camilerdeki imamlar, müezzinler gibi devlet tarafından "kamu personeli" olarak tanınmasını istiyoruz. Biz Türkiye'de "Aleviler de vardır" denilmesini istiyoruz. Bu taleplerimizin karşılanması için çalıştayda bütün Alevilerin bir araya gelip ortak bir Alevilik tanımlaması yapması gerekmiyor.

Interview with Mr. Seyit Gazi Karababa–The Dede and Member of DAIRS of Cem Vakfı

02.05.2019, İstanbul

PA: Sizce Alevilik nedir?

SGK: Bence "Alevilik nedir" den ziyade Alevilik nasıl yaşanır daha önemli. Bence Alevilik, inanç boyutuyla girdiğiniz zaman kendine has kurallarla yaşayan ama kendini İslam'a bağlayan ve Alevilik inancıyla yaşayan bir toplumdur. Kendilerini hiçbir zaman İslam dışında kabul etmeyen fakat kabul ettirilmeye çalışılan, hem Kuran-ı Kerim'den uzaklaştırılan hem de dinden uzaklaştırılan bir topluluk haline getirdiler. Biz hep diyoruz, İslam'ın özüyüz, Kuran bizim Kuran'ımız, peygamber bizim peygamberimiz. Bu ritüeller içinde kendi inancını yaşamaya çalışan bir topluluktur. Ben böyle tanımlarım. Ha, şöyle de tanımlanabilir: tabi bu ne kadar doğru bilemiyorum, o şekilde tanımladığınız zaman da şu soru geliyor Sünni dostlar diyor ki: "e o zaman biz İslam dışı mıyız?" veya "biz insan değil miyiz?" Allah'ı bir, peygamberi bir, Kuran'a yani kitaba inanan, Hz. Ali ve 12 imam yolunda inancını sürdüren bir topluluktur. Ama benim az önce bahsettiğim, İslam'ın özünde kendini gören ve hiçbir ayırım yapmada peygamber efendimizin bu din içerisinde getirdiği içerisinde farklı bir inanç anlayışıyla yaşamlarını sürdüren bir topluluk.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

SGK: Bir kaynak olarak bahsettiğim İmam Cafer Buyruğu olarak anlatılabilir. 12 İmamlar gelişi itibariyle, İmam Cafer Buyruğu da bunu dile getiriyor. Temel kaynak olarak bunlar geçer. Ama bugün baktığınızda herkes bir kaynak üzerinden gidiyor, Nehc'ül Belaga yani Hz. Ali'nin kendisini ifade eden ve Hz. Ali'nin söz ve hadislerini içeren bir kitap. Bunları dile getirince kendinizi tanıtabiliyorsunuz. En doğal kaynağı İmam Cafer Buyruğu'dur.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü? Alevi inancını ve Alevi felsefesini yaşamak için tabi ki Alevi aileden gelmek ve bu yaşamı bilmek lazım. Ama daha sonrada da tabi ki olunur. Niye olunmasın? Eğer bu inancı benimsiyorsan ve verdiğin ikrarda kalabiliyorsan olabilirsin, niye olmayasın?

Her toplumun kendine ait yaşam biçimleri vardır. Bugün Hristiyanların, İslam âleminde Müslüman'ım diye geçinenlerin, Müslümanlık içerisinde bulunan farklı inançların –Alevilik de öyle mesela bugün içimize giren pek çok Sünni kardeşimiz “ben nasıl Alevi olabilirim?” diye soruyor. Alevilikte şöyle bir şey var, dışarıda gelip inanç boyutunu yaşamaya geçtiğiniz zaman bir, öncelikle pir’e tabi olman lazım, ikrar vermen lazım. Eğer bu ikrarı verebiliyorsan bu yola girebilirsin. Çünkü hakikaten yolun ağırlıkları vardır. Bir cümlemiz vardır: “Kıldan ince, kılıçtan keskin.” Buradan kastedilen yolun içerisindeki incelikler. Mesela ikrar verdiğin pir’e tabisindir artık. Bir sorun olduğu zaman pir ile danışman lazım. Aile içindeki karmaşayı dede ile çözmen lazım. Evlenen kişilerin dede huzurunda aldıkları dua ve Allah göstermesin boşanma anına geldikleri zaman da bunu mutlaka dede ile paylaşması lazım. Dedenin verdiği erkân üzerine eğer boşanabiliyorsa boşanır. Yol inceliği dedik ya, yol inceliği bu.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

SGK: Çıkabilir, niye çıkmasın?

PA: Kendi isteğiyle çıkabilir mi mesela?

SGK: Çıktığı anda düşkün ilan edilir zaten.

PA: Bunun için illa bir suç işlemesi gerekmiyor yani?

SGK: Yok. Zaten ben Aleviliği benimsemiyorum,-diyelim ki benim evladım- o toplumda artık düşkün ilan edilir. O topluluğun içine giremez. Benimle oturup içemez, öyle söyleyeyim. Çünkü ben bir dede isem, suçu daha da ağırdır. Ama sıradan bir talipse talip gelir, o düşkün ilan edilen kişi kimse o topluluğun içine alınmaz. Hatta –belki o çok nadiren gözüken bir şey- toplum içerisinde ağır bir suç işlediğiniz zaman kimse de sizin suratınıza bakmaz.

PA: Dede olarak hiç böyle bir şeyle karşılaştınız mı?

SGK: Yok, karşılaşmadım. Aleviliği kabul etmeyen kimseyle karşılaşmadım. Ha şunu yapabilir, Alevidir ama hiçbir inanç boyutuna katılmaz, yılda bir cem olur - görgü cemi anlamında söylüyorum- ona katılır, toplum içine girer, örf ve adetleri dışlamaz ama sadece “ben Aleviyim” diyor ve inanç boyutunu yaşamadan Aleviliği sürdürüyor.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

SGK: Düşkünlük kurumu tabi ki geçerli. Sadece metropollerde biraz uzaklaştırıldı. Örnek veriyorum, mesela ben Erzincanlıyım, bir köyde yaşamışım ve İstanbul’a gelmişim. Benim köyümden kişiler ve akrabaların kimi Tuzla’da, kimi Büyükçekmece’de, kimi Üsküdar’da yani olabildiğince dağınık. Ama köyde öyle bir şey yoktu. Onun için kimin düşkün ya da hatalı olduğunu bilebiliyorsun. Eğer yılda bir yapılan görgü cemlerinde yapan kişinin yaptığı hataları dile getiriliyorsa, o kendisi söylemeyip bir başkası söyleyebiliyorsa ve meydana gelebiliyorsa orada düşkün ilan edilebilir. Ama Anadolu’da birebir var.

PA: Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

SGK: Burada olduğum için söylemiyorum, diğer kurumlarda da zaman zaman görev aldım. Cem Vakfı sadece Aleviliğin inanç boyutunu yaşamaya çalışıyor. Siyasal gruplar ve STKlar hiçbir zaman olayın inanç boyutuna girmemişlerdir. Cem Vakfı'na baktığınızda bir STK sıfatıyla toplumun içerisinde ama hiçbir zaman bünyesi içerisinde siyaseti tartışmamıştır, ibadet anlamında. Tabi burada nice yöneticiler gelip siyasete atılmışlardır ama tam anlamıyla inanç boyutunu taşıyan ve yaşayan ve o ritüelleri hiç kaybetmeden veya siyasi boyuta girdiği zaman da –Cem Vakfı olarak söylüyorum, burası bir Alevi İslam İnanç Hizmetleri Başkanlığı kimse burada haklı olsa dahi hakkını sokaklara taşımayan ve kanuni yollardan arayan bir kurum.

PA: Özel değilse hangi dernek ve vakıflarda çalıştınız?

SGK: Hizmet verdiğim yerler mesela PSAKD'nin cem evlerinde de görev yaptım. Ben bir dede olarak hiçbir zaman yönetici işine karışmam. Hacı Bektaş Kültür Dernekleri'nin de cem evlerinde ibadet yaptım ve görev aldım. Çünkü burası Alevi İslam İnanç Hizmetleri Başkanlığı, kıyaslamak anlamında söylemiyorum yanlış anlamayın, Alevi dostlar da bugün Sünnilerin nasıl bir Diyanet'i var ise Alevilerin de inanç boyutu budur.

PA: Ben de aslında size bunu sormak istiyordum.

SGK: Bir yere dede tayin olduğu zaman buradan gider. Cenaze hizmetleri buradan yürütülür. O yüzden inanç boyutunu taşır Alevi İslam İnanç Hizmetleri Başkanlığı her cem evine –bize bağlı olsun ya da olmasın, hangi şubesi olursa olsun hiç önemli değil- bizden dede talebinde bulunan ve cenaze hizmeti talebinde bulunan, zakir talebinde bulunan herkese kapımız açık. Çünkü işin inanç boyutunu yürütüyoruz. Ben diğer derneklerde de görev yaptım ve bugüne kadar asla yöneticileri cem evinin işlerine karıştırmadım. Karıştırlarsa da verdiğim ikrar doğrultusunda ne halleri varsa görsünler der bırakır giderim. Çünkü benim işim inanç boyutu.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

SGK: Dedğim gibi burası inanç boyutu. Devletin koyduğu kanunlar çerçevesinde inancını yürütmeye çalışan, hiçbir zaman kendini sokağa atmayan bir güruh. Siyasal ve örgütsel anlamda bir şey yürütmüyor. Ha diğer dernekler de bu anlamda inançlarını yürütüyorlar ama onlar biraz daha siyasal ve örgütsel anlamda işlerini yürütmeye çalışıyorlar. Aradaki fark bu. Yoksa tabi o da Alevi kurumu, onların da kendi bünyesinde cem evi var. Aradaki görüş farklı sadece.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

SGK: İnanç boyutunu yaşamayan hiçbir Alevi kurumunda görev almam.

PA: Örnek verebilir misiniz?

SGK: Ya Şimdi kurum ismi vermektense siyasi olaylar... yani ben bir dedeyim. Örgütsel anlamda eğer ben bir dede olarak bir kurumun başkanına bağlı kalacaksam o zaman oraya katılmam. Çünkü o kurum başkanı olarak kendi işini yürütür, ben bir dede olarak kendi işimi yürütürüm.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

SGK: Maalesef. Bir noktadan sonra o uyumu kaybediyorlar. Neden? Çünkü bu da devlet politikası. Ülkeyi yönetenlerin politikası. Yoksa Alevilerin içerisinde aslında çok da bir ayrışma yok. Bir araya geldiklerinde hemfikirler. Fakat belli bir noktada ayrıştıkları zaman maalesef ki ben buranın başkanımı, kendime bir pay biçmeye çalışıyorum; siz bir başka derneğin başkanıysanız kendinize pay biçmeye çalışıyorsunuz. Bu da bence devleti yönetenlerin yürüttüğü politika. Çünkü devleti hiçbir zaman yok sayamazsınız. Devlet senin devletin, sadece devleti yönetenler farklı. Bugün bu parti var yarın başka parti. Ülkeyi yönetenler için söylüyorum, yoksa devlet benim devletim, bayrak benim bayrağım.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

SGK: Tabi, hepsiyle düzenliyoruz.

PA: Dünya Ehl-i Beyt Vakfı?

SGK: Caferiler de Ehl-i Beyt sevdalıdır, onlarla yapıyoruz.

PA: Yok, ben Fermani Altun'un başkanlık yaptığı Dünya Ehl-i beyt Vakfını sormuştum.

SGK: Fermani Altun ile bugüne kadar bir diyalogumuz olmadı. Daha doğrusu onun olmadı. Onun çok büyük bir görüş farklılığı vardır.

PA: Nasıl bir görüş?

SGK: Dediğim gibi, Cem Vakfı kurulduğu günden bu yana inanç boyutunu yürütmüştür. Bir etkinlik yaptıysa, örnek veriyorum bir hak arama, sokağa çıkma, biz sadece Aleviliği sembolize ederiz. Bizim buradaki davamız bu. Ama o da onların görüşüdür. Farklı platformlarda seminerler düzenliyorlar.

PA: Peki, sizce neyi simgeliyor?

SGK: Dünya Ehl-i Beyt Vakfıyla çok bir ilgim olmadı. Yorum yaparsam yanlış yapmış olurum.

PA: Peki diğerleri? PSAKD, AKD, HBVAKV?

SGK: Onlarla etkinlik yapıyoruz. İnanç boyutu olduğu zaman işte Pir Sultan Abdal anması olsun, Hünkâr Hacı Bektaş Veli anması olsun hep onlarla beraberiz. Ama yönetsel anlamda o kendine göre bir rota çizmiştir, Cem Vakfı kendine göre bir rota çizmiştir.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler? Bizim cemlerimize Sünni dostlarımız gelir, biz hiçbir zaman ayırmayız. Lokmalarımıza geliyorlar cenaze hizmetlerimize katılıyorlar hatta bazı Sünni dostlarımız evlilik yaptıktan sonra bir de dedenin nikâh kıymasını istiyorlar. Siz mesela evde nikâh kıydığınız zaman o nikâhın başından sonuna kadar evliliğin ne olduğunu anlatmaya çalışıyorsunuz. Yani 5 dakikada bitirmiyorsunuz. Anne-babanın ve etraftaki şahitlerin rızalığını alarak o evliliğin dini nikâhını yerine getiriyorsun. Bunu yaptığınız zaman komşularınız geliyor, onu görüyorlar ve diyorlar ki “ya sizin dedeniz gelip bizim nikâhı kıyar mı?” Biz şunu diyoruz: “İmam Caferi Buyruğunu kabul ediyorsan gelip kıyarız.” Ha, bunu kabul etmiyorsanız o da sizin kendi görüşünüzdür.”

PA: Ama resmi olmayan bir nikâhtan bahsediyoruz.

SGK: Tabi, biz bunu zaten normal nikâhtan sonra yapıyoruz. Mesela düğün salonunda yapacak, Pazar günüyse eğer Cumartesi günü yani bir gün öncesinden dini nikâhını kıydık ve devam ederiz. Ha Sünnilik referansı dediğin zaman da eğer Hz. Muhammed’in getirdiği İslam içerisinde o İslam’ı Müslümanlık içerisinde yaşayan toplum her zaman gönlümüzdedir ama ayrı ve kendine göre bir İslam yolu çizen ve kendine göre Müslümanlık yaratanla bizim işimiz olmaz.

PA: Burada öyle bir soru yok ama söylediğiniz için soruyorum, bir Alevi ve Sünni evlendiğinde sizce o çocuk Alevi mi olur Sünni mi?

SGK: Hiç kimseyi zorlamayız. Ama eğer nikâhı bir dede kıyacaksa onu söylüyoruz. Bizim örf ve adetlerimiz bu. İmam Cafer buyruğu üzerine. Artık ikrar veriyorsunuz siz orda. Yarın bir gün verdiğiniz ikrardan dönme şansınız yok.

PA: Yani evlenen Sünni de mi Alevi olacak? İkrar verme derken?

SGK: İlla Alevi olmasına gerek yok. İkrar veriyor, size bağlanıyor. Ama sen bu ikrarı verdikten 2 sene sonra o ikrardan döndün karşındakine zulmetmeye başladın. Erkek olsun kız olsun hiç fark etmez. O zaman kusura bakma biz seni buraya çağırır deriz ki sen orada herkesin önünde söz verdin.

PA: Çocuk için geçerli mi peki bu? O çocuğun kimlik şekillenmesi nasıl olacak?

SGK: Ben hep şunu söylüyorum, çocuğa karışmayacaksınız. Çocuk her iki tarafta da gidip gelecek. Ola ki zorlarsanız günahı da vebali de sizin boynunuza. Tut ki çocuk Aleviliği seçti, ben Sünniliğe zorladım. 18 yaşına geldi, “ya baba, sen niye bana bunu öğrettin?” diyebilir. Bunu zorlayamazsınız. Reşit yaşa geldiği zaman çocuk zaten kendi kararını verir.

PA: Peki o noktada ikrar mı vermesi gerekiyor Alevi olabilmesi için? Yani kendi rızasıyla mı yoksa Anne veya babadan gelerek öğrendiği için mi Alevi oluyor?

SGK: Tabi bizde kendi rızası çok önemli.

PA: Peki onun için özel bir tören oluyor mu?

SGK: Tabi, ikrar vereceği zaman kurbanını keser, anne ve babayla gelir dede huzuruna bir cemde kestiği kurbanla dede ona duasını verir ve o yola girer artık. En çocuğun ve eşinle geldin diyelim bir dedeye talip olacağım dedin, Gazi dede size duanızı verdi, kurbanınızı kestiniz, lokmanızı dağıttınız artık bu yola ikrar vermiş olursunuz. Evin içerisindeki herhangi bir sıkıntıyı dedeyle paylaşabilirsiniz ve dedenin size yol gösterebileceği bir ikrardır.

PA: Ama her çocuk ikrar vermiyor sanırım? Alevi anne-babadan doğanlar otomatik olarak Alevi mi oluyor?

SGK: Tabi. O sadece evlilik döneminde musahipliğe yani kardeşliğe bağlandığınız zaman ikrar verir. O zaten anne ve babadan geldiği için, anne ya da baba bir dedeye ikrarlıdır. O da o ikrardan geldiği için devam eder.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

SGK: Farklılık olarak inanç boyutu bir kere. İbadet şekilleri çok farklı. Yaşamları aynı. O da bir yerde yaşıyor, gidip marketten alışveriş yapıyor, Alevi de aynısını. Sadece inanç boyutu farklı ama diğer genel yaşamı birdir, aynıdır. Bugün sokağa çıktığınızda şu Alevi veya şu Sünni diyebilir misiniz? Sadece inanç ve ikrar boyutları farklıdır. Yoksa arada çok bir fark yok.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

SGK: Bireysel olarak hiçbir zaman bir sıkıntı görmedim. Çalıştığım yerlerde de görmedim, ben şu an emekliyim. Ama toplum olarak çok ayrımcılıklar gördük. Biraz kendimi övmek gibi olacak ama belki de çalışma hayatımda çok başarılı olduğum için beni dışlamadılar. Ama ben çok Alevi arkadaşımın dışlandığını gördüm. Örneğin üst makamda biri Alevi olunca alttakiler “biz nasıl bir Aleviden emir alırız?” diye istemediler. O yüzden şu anda çocuklarımızın geleceği bu durumda. Ben yaşamım boyunca bir kere bu sıkıntıyı yaşadım. İşimi değiştirdim, anlaşılmadık, başka bir işe girdim. İşe başladım. Artık herhalde işverenin dikkatini çekmiş, ikinci haftasıydı, Cuma günü dedi ki “sen Cuma’ya niye gitmiyorsun?” Dedim: “ben Aleviyim, dün akşam ibadetimi yaptım.” “O zaman biz seninle çalışamayız” dedi. Daha fazlasını anlatmama gerek yok herhalde. Ben Perşembe akşamı cemime geliyorum. İçinde yaşadığım için söylüyorum, ben bir firmada imalat müdürlüğü yaptım. Adam diyor ki yüklemen var ama diyor ki ben bugün Cuma’ya gideceğim. Bana kalırsa en büyük ibadet çalışmaktır. Yine onun kazasını kılarırsın. Valla gözümle şahit oldum, adam öğlenleri kaçmak için dışarı çıkıyor ama ben camiye gidiyorum diyor. E sen kulu kandırdın, Allah’ı kandırabilir misin? Biz ibadetimizi Perşembe akşamı yapıyoruz. Bir yaşadığım olay daha var, ismi önemli değil. Karşımda bir vali ve il müftüsü ile birlikte bir protokoldeyiz, birlikte yemek yiyoruz. Muhabbet açıldı, Diyanet İşleri Başkanı dedi ki: “ibadet yeri camilerdir. Cem evleri ibadethane değildir.” Bunu Diyanet İşleri Başkanı bizim Erikli Baba Dergâhı’nda söyledi.

PA: Son Diyanet İşleri Başkanı mıydı?

SGK: Mehmet Görmez, evet. Erikli Baba Dergâhı’na gitti, cem evinin kapısından baktı ama içeri girmedi ama aş evinin lokmasını yedi. Dışarı çıktığında görüşlerini sordular. Dedi ki: “ibadet yeri camilerdir, cem evleri değil.” Aradan bir hafta geçti,

ben bir protokoldeyim. İşte karşımda vali var, il müftüsü var, yanında ilçe müftüleri, milletvekilleri, devlet erkânı var da var. Muhabbet açıldı. Bir anda kulağıma eğildi dedi ki “ya dede, senden bir ricam var. Bir sor bakalım hazır vali de buradayken, tamam kabul ediyoruz biz de camide ibadetimizi yapalım. Bize Ayasofya’yı versinler ya da Sultanahmet’i, Perşembe akşamı cem yapalım.” İyi de fikirdi. Dedim “sayın valim size bir şey soracağım, 5 gün önce Sayın Diyanet İşleri Başkanı Görmez dedi ki “ibadet yeri camilerdir”. Benim şu anda kurum yöneticilerim burada değil, bir post dedesi olarak ben şunu söylüyorum: Bana her Perşembe akşamı Ayasofya’yı veya Sultanahmet’i verin cem yapacağım. Madem ibadethane cami, o zaman gidiyorum.” Dedi ki bu beni aşar, il müftümüz burada dedi. “Sayın müftüm dedeye cevap ver” dedi. Müftü de durdu durdu, “olmaz” dedi. Dedim “niye olmaz? Siz kendiniz diyorsunuz.” “Perşembe akşamı olmaz.” Dedi. “Niye Perşembe’nin Cuma’dan ne farkı var” dedim. Şart mı benim öğlenleri gelmem dedim, cevap veremedi. Şimdi bunu söylerken neye dayanarak söylüyor? Ben eminim bugün gitsem Diyanet İşleri Başkanına desem ki bana Perşembe akşamları ver en yakındaki bir camiyi, Ayasofya olur, başka bir yer olur, ben gideceğim orada cem yapacağım. Bak bakalım verecekler mi? Herhangi birini versinler. Yeter ki bizim inancımıza karşı gelmesinler. Bugüne kadar devletin bünyesi içerisinde çalışanıyla, devlet sahipleri açısından toplum olarak hiçbir zaman devletin verdiği kararlara karşı çıkmadık. Ha bireysel olarak vardır, her toplumda var. Ama hiçbir zaman bizim toplumumuzda kurumlar adına böyle bir şey olmamıştır. Başta dinimize ve peygamberimize sahip çıkmışızdır, ama devletimize de sahip çıkmışızdır. Biz ayrıştırma yapmadık bugüne kadar.

PA: Vakfınızın Aleviliğe bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

SGK: Cem Vakfı ayrıştırma yapmadan kendi inancını yürütmeye çalışıyor, kendi toplumuna sahip çıkan bir kurum ama bugün Sünniliği de dışlamış değil. Bir Sünni dostumuzun sıkıntısı varsa biz onu da paylaşıyoruz. Örnek veriyorum bugün kapının önünde düşen bir çocuk Cem Vakfı’nın önünde düşmüş, “ya bu Sünni” deyip kenara itemezsin. O da bir insandır. Bir kere temel felsefe insan olmak. Yoksa yani sen camiye gidersin ben cem evine giderim. Ayrışma burada oluyor. Bizim sadece Sünni dostlarımızdan istediğimiz şu: Aleviliği bilmeden yorum yapmasınlar. Kulaktan dolma şeylerle bize hitap etmesinler. Bizim sıkıntımız bu, yıllardan beri bir karalama politikası var Alevilere karşı. Bir “mumsöndü” aldı gidiyor. Neye göre mum söndü? Bir şey bilmeden konuşuyorlar. Buraya bir aile geldi, daha doğrusu çocuklar. Dedelerden medet umuyor, geldiler, konuştular, baya muhabbet ettik. Bakış açısı insan olmak.

PA: ünü dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

SGK: Oluyor. Mesela Diyanet İşleri Başkanlığı veya ilçe müftülüklerinin etkinliklerine çağırıyorlar, gidiyoruz. Bize konuşma hakkı da veriyorlar. Kendi örf ve adetlerimizi dile getiriyoruz. Hiçbir sıkıntı yok.

17) Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

Alevilik ve Şiilik ile sadece bir Ehl-i Beyt sevgisi var. Başka bir benzerliği yok.

18) Sizce Aleviler ve Şiiler arasında temel farklar nedir?

Mesela inanç boyutunda ayrılıyorlar. Onlar camiye gidip orada ibadet ediyorlar. Biz cem evlerindeyiz. Bugün baktığınızda Şiiliğin İran'dan geldiğini göz önünde bulundurursak, giyim tarzı da öyle, örf ve adetleri de öyle. Ama biz biraz daha modern, çağa uymaya çalışan, kimsenin yaşamına ve giyimine karışmadan örf ve adetler içerisinde saygı duyarız. Ama çok af buyurun illa... İnsanlar şunu çok yanlış algılıyorlar. Açık giyiniyor, açık giyinmekle neyi kastediyor? Uzun kollu gömlek giyen birini kapalı gözle bakıyorlar ama norma bir etek veya pantolon giyeni açık görüyorlar. Başlı açık demek örf ve âdetin dışına çıkmak demek değildir ki. Her iki anlamda da aşırısına karşıyız. Ne çok dekolte giymesine gönlümüz razı olur ne de çok kapalı olmasına. Atatürk'ün bu ülkeye getirmiş olduğu giyim çerçevesine uygun olması gerekir.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

SGK: Alevilik Sünniliğin farklı bir boyutu ama hiçbir zaman İslam'ın dışında değil. Hiçbir zaman olmadı, olmayacak da. Şiiliğin hiç içinde değil zaten. Bir örnek vereceğim, bizim 4 kapı 40 makam ilkesine göre bir felsefemiz var. Çok basit bir öngörü dile getireceğim. Şiilik, İslam, Müslümanlık baktığın zaman hepsi dünya coğrafyası içinde peygamber efendimizin bir veda haccında var, sahabeler soruyor biz senden sonra neye sarılacağız diye. O da diyor ki ben size iki emanet bırakıyorum. Biri Ehl-i beyt'im, biri de Kuran. Biz hiçbir zaman bundan şaşmadık ve hep bu doğru yoldan ilerledik. Şimdi Allahu Ekber deyip birinin boğazını mı kesmek şeriat veya hırsızlık yaptığın eli kesmek mi şeriat? Ya da bizim Alevilikteki şeriat şöyle: toplumda yüz kızartıcı suç veya cana kıyma yok ise o insan topluma tekrar geri nasıl kazandırılır ona bakılır. Hz. Ali'ye bir suçlu getiriyorlar. Diyorlar ki bu suç işledi, filanca kişinin malını çaldı. Tamam diyorlar, götürün elini kesin. Götürürlerken hırsız diyor ki: "Ya Ali, sen adaletli biriydin. Ne oldu neden elimi kesiyorsun?" Getirin diyor. "Sen niçin hırsızlık yaptın?" "Çoluk çocuğum açtı" diyor. "Ne kadar lazım sana" diyor. "3 dirhem." "Al sana üç dirhem" diyip veriyor. "Şimdi ben senin elini kestim" diyor. Ne oldu? O hırsız bir daha yapmamak kaydıyla tövbe etti. Hz. Ali de ne yaptı? Elini hırsızlıktan kessin diye geçici olarak para verdi. Peygamber efendimizin getirdiği şeriat, topluluğu kazandırmak adına ve dışlamamak adına. İslam'da ayrışmamayı nasıl yapabilirsiniz? Ayrıştırma yapmadan ama özünü de yaşatarak buraya getirmiş bir topluluğuz.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

SGK: Bakış açısı açısından hiçbir ayırımız gayrımız yok. Onların da kendilerine özgü bir inanç boyutları ve ibadetleri var.

PA: Alevi olarak kabul ediyor musunuz?

SGK: E tabii. Kendilerine Alevi diyen herkesi kabul ederiz ama içtihat içerisinde ritüeller farklı olabilir. Onu da saygıyla karşılarız.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

SGK: Var. Hatay'daki Arap Alevileri ki normalde Alevi demezler ama onlar “biz Aleviyiz” diyorlar, onlarla etkinliklerimiz oldu. Caferilerle Hz. Ali'nin doğum günü olsun, Muharrem Ayı olsun hep beraber yapıyoruz, bir sıkıntımız yok.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

SGK: Tabanda olmadı. Tavanda oldu. Yöneticiler maalesef o ayrışmayı yaptılar. Bugün insanların bile akıllarına gelmeyen ithamlar ve sorular sordular. Ama biz toplum olarak tabanda hiç ayrışmadık. Çok uzaklaştırmadı. Tavana uyup da onu ayrıştırmaya çalışanlar tabii ki oldu. Ama tabanda böyle bir şey olmadı.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

SGK: Tamamıyla bir tarafa hükmetmeye çalışan ve sadece bir tarafı destekleyen bir kurum. Hiçbir zaman kendinden olmayanları kabul etmeyen, sahiplenmeyen bir kurum. Zaman zaman toplum içerisinde “Diyanet kaldırılсын” diyorlar. Hayır, bizim öyle bir isteğimiz yok. En azından kendi vakfımızın böyle bir isteği yok. Diyanet yeniden yapılsın istiyoruz. Bu yapılanma içinde bize de sorsunlar. Bazı kurumlar diyor ya hani Diyanet kaldırılсын diye, hayır, Diyanet Cumhuriyet'le birlikte kuruldu. Diyanetin belli görevleri var. Neden kuruldu? Siyasetle dini birbirinden ayırsın diye kuruldu. Bizim böyle bir düşüncemiz yok. Diyanet olsun ama tek taraflı olmasın. Bugün cem evlerindeki dedeler cenaze hizmetlerini, hocalar camilerde nasıl görev yapıyorsa aynı statüye tabi tutulsun. Camilere nasıl bir bütçe ayırıyorsa cem evlerine de öyle bir bütçe ayırsın. Biz demiyoruz ki aman ona 10 milyar verdin bize de ver. Bizim de belli giderlerimiz var, bizim de belli kurallarımız var. Ayrıştırma yapmaması lazım. O yüzden şahsım adına ben bir Alevi olarak, onları da temsil ederek, bu alana hiçbir zaman sıcak bakmadık.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

SGK: Şu anda o aşamadayız. AİHM'ni kazanmamıza rağmen ülkeyi yönetenler ve Diyanet hala bunu kabul etmedi. Onun için çalışmalar devam edecek. Buna bir şekil verecekler ama inşallah çok sıkıntı olmadan bir an önce verirler ve herkesin bir şekilde yaşam özgürlüğü olur.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

SGK: Eğer sadece kendi inançlarını yürüteceklerse karşıyım. Bakın, din öğretilsin ama tek taraflı değil. Eğer seçmeliyse, seçmeli yapılsın. Zorunlu ise, o zaman benim inancım da öğretilsin. Dini ortadan kaldırırsanız ben sizi öğrenemem, siz beni öğrenemezsiniz. Kapalı kutu gibi kalır. Temel olarak evde öğretilir ama mesela Ali'yi kim öğretecek? Temeli olan biri öğretecek. Geçen gün bunu televizyon programında da söyledim Cem TV'de, konuklarım da Sünni profesörlerdi, hiçbir zaman şunu demedik “illa Alevi öğretmen olsun.” Aleviliği bile aydın olup yobazlığı bastıran biri bile öğretebilir bunu. Ama sen bana sadece İslam'ın ritüellerini öğretmeye çalışırsan, masaya çıkartıp namaz kıldırırsan, o zaman kusura bakma buna karşıyım. O zaman kaldırılсын. Ama dini öğreneceksek, tabi ki temeli aileden başlar, ama bir de eğitimci gözüyle bakmak lazım buna. Bazı ince noktalar var, bunu evde

öğretme şansınız yok. Kitap üzerinde bazı bilgiler vardır, bunu da okulda öğretirler. Böyle olursa eyvallah, ama öyle tek taraflı tutup da İmam Hatip’te yetişen birini getirip de Aleviliği öğretilse kusura bakma bu olmaz. Ali felsefesi almamış birisi gelip okulda ne diyecek? Mesela konu Alevilikse konuyu 1 ay boyunca araştırır, dedelere gider, o felsefeyi yaşayanlara gider öğrenir ama körü körüne ben sadece bu kitapta ne yazıyorsa o diyorsa o olmaz. Biz sana saygı gösteriyorsak sen de bize saygı göstereceksin. Biz hiç kimseyi ne yargıladık, ne yargılamaya hakkımız var.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

SGK: Alevi kurumları olarak olmadık. Hepsi hemfikirli.

Interview with Mr. Cemal Şahin–The Accountant and Member of the Executive Board of Cem Vakfı

02.05.2019, İstanbul

PA: Sizce Alevilik nedir?

CŞ: Allah, Muhammed, Ali ve Kuran-ı Kerim. Bu üçlemeyle birlikte Kuran-ı Kerim’den başka bir kaynak yok. İnançlarımız belli bir kalıba bağlı değil, daha özgür. İslam’ın bazı özelliklerini Türkler kendilerine göre nasıl yorumlamışlarsa biz de öyle devam ediyoruz. Dini inançlarımızda özgürlük var. Bunun felsefi bir yorumu da var: eline, beline, diline sahip ol yani dürüst ol, hırsızlık yapma, yalan söyleme. Bu aynı zamanda bir ibadet de sayılıyor. İbadet şekli bizde semahtır Perşembe akşamları yapılır. Bizim inancımızda zorlama yoktur. Mesela evde oruç tutulur, tutan tutar ama baba çocuğuna “oğlum bak Muharrem ayı geldi bir oruç tut” demez. Bizim ailemizde babam tutar, ben işim gereği tutmam. Fakat tutana saygı gösterilir. Akşam oruç açılır, el öpülür. O da saygıyı gösterir. O gün en iyi yemekler yapılır ama gösteriş olmaz, halka açık değil. Böyle hem bir felsefi yönü var, hem bir yaşam biçimi ama burada amaç dürüstlük ve doğruluk. Biz de bunu kendi içimizde İslam içerisinde yorumlamışız. Onu da kim yorumlamış, Mevlevi önderleri, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre, Ahmet Yesevi bunlar Anadolu’ya geldikleri zaman o zaman burası Bizans. Burada yaşayan Ermeniler ve Rumlar çok baskı görmüş. O babaerlenler dedikleri bilime değer verenler vardı, bizim inancımızda bilim daha önemlidir. Hacı Bektaş Veli demiş ki: “Ne ararsan ara kendinde ara, Kudüs’te Mekke’de Hac’da değil” demiş. Buna ağırlık vermişler. Anadolu’ya geldiklerinde baskılar sebebiyle Rumlar ve Ermeniler bunları baş tacı etmişler. Böyle bir inanç şekli. Bizde bunu günümüzde ibadetini cem evinde yapıyoruz. Burası da yeni kurumlaştı biliyorsunuz 1993’te. Sivas olayları ve katliamlardan sonra kuruldu. Biz de burada hizmet yapıyoruz, ben gönüllü çalışıyorum. Bana burada yeni bir görev verdiler, mali olarak denetliyorum. Hesaplar doğru mu, düzgün mü yapılıyor, harcamalar doğru mu görevim o. Sayman gibi. Ben denetliyorum. Yeni kurum olduğu için kurumlaşmak için denetim şart.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

CŞ: İnsan merkezli ve bakış açısı da özgürlük temelinde kurulmuş. 72 millete aynı gözle bakmak var, ayırım hiç yok. Benim bir kardeşim var doktor, kardiyolog. Onun

eşi Sünni. Ama biz saygı duyuyoruz, ötekileştirmiyoruz. Ramazanda biz onu davet ederiz, saygı gösteririz. O Muharrem ayında bize yapmıyor ama. Yine de hoşgörümüzle onu ötekileştirmiyoruz. Temeli insan, insana saygı ve eşitlik üzerine kurulu.

PA: Peki Sünni-Alevi evlilikleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

CŞ: Bundan 20 yıl önce burada bir sorun çıkmıyordu. Ama şu anda kutuplaşma var. Sünni-Alevi eksenini diye ikiye böldüler. Şu anda Türkiye’de aşırı İslamcılarının ağırlığı da var. Böyle olunca artık insanlar keskin bakış açılarıyla bakıyorlar, hoşgörü kayboluyor. Bir örnek vereyim, bizim inançlarımızdan olanlar gittiği zaman (din değiştirdiği) çarşıya giriyor. Buraya geldiğinde yine çarşıyla –türban aslında- geliyor. Biz asimile oluyoruz. O zaman hoşgörü kalkıyor. Bir akrabam var, Sünni’yle evlendiği için babasıyla görüşmüyor.

PA: Peki, düşkün mü ilan ediliyor bu durumda?

CŞ: Yok, benim mesela doçent olan bir ağabeyim var, Rize’li bir kadınla evli. Düşkünlük yok, bizim cephede hoşgörü var ama sizin de çıkıp “ya ben bir Alevi’yle evliyim” diyebilmeniz lazım.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü? Doğuştan Alevi olunur diye bir şey yok. Dedeler peygamber soyundan gelir, sonradan dede olunmuyor ama Alevi olunur.

PA: Alevi-Bektaşilerde ne gibi bir ayırım görüyorsunuz?

CŞ: Bektaşiler sarayda yaşarlardı, Aleviler köylerde. Ayırım oradan çıkmış.

PA: Alevi anneden doğan bir Alevi olmak zorunda mı?

CŞ: Yok.

PA: Peki ikrar vermek zorunda mı?

CŞ: Geleneklere uyması lazım tabi. Biri ben Aleviyim dese, sen ona Alevi değilsin diyemezsin. Çocuk kendisi seçiyor. Doğal olarak o kültürün içinde büyüdüğü için Alevi oluyor. 3-5 yaş arası çocuk şekilleniyor ya, o şekilde Alevi oluyor.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

CŞ: Çıkabilir tabi.

PA: Çevrenizde hiç var mı?

CŞ: Var. Türkiye’de biliyorsunuz 90’dan sonra misyonerler vardı onun sonucunda kiliseye gidenler oldu. Kadıköy’deki kiliseye benim tanıdıklarımın gidenler oldu. Onların daha çok hoşuna gitti o kilisenin müziği, hayata bakış açısı filan. Biz saygı gösteriyoruz. Önemli olan onun bakış açısı. Sizi ötekileştirmiyorsa, size saygısı varsa ister Hristiyan olsun ister Yahudi olsun. Ama bu gerçek hikâye yani.

PA: Ateist olanlar var mı?

CŞ: Var, bir zamanlar modaydı hatta hatırlarsınız. Bir solculuk modası vardı 80'den önce. Ben de 80'den önce solcuydum, cem evlerine karşıydım. Bugün gelinen noktada Türkiye'de ezilen kesimiz ve ben geldim burada gönüllü çalışıyorum. Yoksa toplum daha sağa kayıyor, dinselleşiyor, sizi ötekileştiriyor. Öyle olunca huzur olmuyor. Emperyalizmin istediği de bu, kutuplaştırmak. İslam kutuplaşmayı besledi. Irak'ta öyle yaptı, Suriye'de öyle yaptı. Kutuplaşmayı besliyor. Dinsel temelde gidiyor. IŞİD nasıl doğdu? İç savaşlar çıkarıp ülkeyi bölüyorlar. Irak bugün üçe bölündü.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi'yi düşkün ilan edebilir?

CŞ: Köylerde geçerliydi. Bir köy düşünün 100-150 kişilik ve herkes herkesi tanıyor. Ama bugün büyük kentlerde bu geçerliliğini biraz yitirdi.

PA: Şehide hiç denk geldiniz mi?

CŞ: Hiç görmedim. Şu anda cem evine gelen insanları tanımıyoruz ki, aile yapılarını bile bilmiyoruz. Ama o soru soruluyor: "müşkül var mı?" "yok" diyor herkes. Ben Ümraniye'de oturuyorum, her Perşembe bu soru soruluyor ama kimse cevap vermiyor. Diyor ki "aramızda düşkün olanlar var mı?" kimse cevap vermiyorsa yok diyor. Çünkü ceme girmeden önce her şeyi çözmek lazım. Olan da söylemiyor tabii böyle bir durumda. Vardır muhakkak ama söylemiyor. Toplum daha karma oldu, kimse kimseyi tanımıyor. Düşkünlük kavramı burada geçerliliğini yitirdi.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

CŞ: En önemli kurum cem evidir. O üçleme, Allah, Muhammed, Ali. Bir de özgürlük. Bir Hristiyan'a gitseniz mesela kiliseye gitmesi zorunlu. Keza Müslümanlıkta şartları yerine getirmeniz lazım. Mesela iş yerindeyiz, ben yemek yiyorum karşı masamda oturan diyor ki abi sen Müslüman değil misin? Müslümanlığın şartları var diyor, namaz kılmak, oruç tutmak vs. yoksa kuru kuru Müslümanlık olmaz diyor. Biz bizim de anlayışımız bu diyoruz. Ama Alevilikte özgürlük var. Önemli olan sizin bakış açınız, topluma bir zarar vermemeniz, hırsızlık yapmamanız. Bu önemli yani. İnanç zaten insanın içinde olan bir şey. Bizde aracı yok. İyi ya da kötü olan Allah'la sizin aranızda yani. Böyle olunca özgürlük çok bağlayıcı. Biz bununla övünürüz. Baskı yok. Ceme giden gider, gitmeyen de saygı gösterir. Önemli olan bunu gerçek hayatta yerine getirebilmek. Dürüst olmak, hak yememek, ezilene sahip çıkmak.

PA: Vakfınızın Aleviliğe olan bakış açısı nedir?

CŞ: CEM Vakfı Aleviliği İslam'ın bir yorumu olarak kabul eder. Alevilik İslam'dır diyor. Tabi CEM Vakfı da Aleviliğin tanıtılmasında en büyük kurum. İzzettin Doğan dedenin bilgisi, otoritesi, hoşgörüsü, insanları kutuplaştırmaması önemli ve İslam içerisinde böyle bir yorumuz. Biz İslam'ın ta kendisiyiz. Baktığınız zaman Horasan yani Orta Asya'dan gelenlerin hepsi Türk. Aleviler esas Türklerin yani Türkmenlerin ta kendisidir. Alevi demek çoğunlukla Türk demek bence. Kürt Aleviler de var ama

bu şuna benziyor: nasıl hani Almanya'ya giden bir sürü Türk var, coğrafi koşullardan ötürü yeni nesil Türkçe bilmiyor. E bizde de Asya'nın Kürt bölgesinden gelenlere Kürtçe konuştuğu için Kürt Alevisi deniyor. CEM Vakfı'nın Aleviliğin yayılmasındaki en büyük payı İzzettin Doğan dedenindir. Bugün cem evlerinin statü kazanması, AİHM'nde karar çıkması –biliyorsunuz Türkiye'de daha uygulanmadı- bütün bu mücadeleyi İzzettin Doğan verdi. CEM Vakfı'nın mücadelesi sonucunda bu haklar kazanılmıştır. Tabi Alevilerde biraz bölünme var ama bence bu herkesin daha başka açılardan yaklaşmansın sonucu. Zenginlik diye düşünüyoruz yani. Yorumlar farklı olabilir.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

CŞ: Bakış farkı şudur: CEM Vakfı diyor ki ben hakları yasal yolda elde ediyorum. Aşırıya gitmiyorum. Diğer o kurumlar da diyorlar ki, tabi daha gençler, diyorlar ki “benim mücadele etmem lazım, devlet bunu bize vermez, uzlaşmak gereksiz.” Bu tarz bir farklılık var. Caferilerin camisi var ama bizde cami yok.

PA: Peki ya diğer dernek ve vakıflar? Mesela Ehl-i Beyt Vakfı?

CŞ: O konuda pek bir bilgim yok. Onlarda biraz daha İran etkisi var, Caferilik. Onlar camiye de giderler mesela.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

CŞ: Şu anda yok. Ortak bir şey olmasa bile Alevi Vakıflar Federasyonu var. Orada herkes var. Zaten günümüzde gitgide o keskin uçlar törpüleniyor. En son merkezde birleşecek.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

CŞ: Genelde uyum içerisinde görüyorum.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

CŞ: Onlarla ortak 2 Temmuz anmasına beraber gidiyoruz. Biz buradan otobüs kaldırıyoruz, onlar oradan kaldırıyor. Eylem ortak yani. Bizi birleştiriyor. Kadıköy'de yürüyüşler filan yapıldı cem evlerinin ibadethane sayılması için. Bunlar hepimizin temel ortak noktası olduğu için ötekileştirme yapmıyoruz. Şimdi herkes keskin uçları törpülüyor, daha merkeze geliyor. Bölündükçe gücümüz azalıyor. Daha çok bir araya gelmek lazım. Şimdi CEM Vakfı'nın yönetimi de değişti. Daha genç ve dinamik oldu. Öyle olunca kuşaklar arasındaki çatışma da ortadan kalktı, daha kucaklayıcı oldu. Keskin uçlar törpülenince daha iyi oldu, Türkiye'nin ihtiyacı olan da bu.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler? Çok keskin çizgiler var, hoşgörü yok. Diyor ki mesela İslam'ın şartları şunlar, bunları yapmak zorundasın. Kuran-ı Kerim'e baktığınız zaman veyahut Peygamberin sözlerine, çalışmak bile ibadettir diyor. Araplar biliyorsunuz 69 ve 73 savaşlarında,

savaş sırasında siz namaz kılırsanız kimse size yardım eder mi? Bu zaten savaşta yaptığın bir ibadet. Onlarda o keskin çizgi var. Hoşgörü hiç yok, diyor ki bu ise bunu yapacaksın. Ama onun karşısında yorum çok. Örneğin, bizim önderlerimiz var: Pir Sultan Abdal, Hacı Bektaş-ı Veli. Bunlar hiçbir zaman bilimden uzaklaşmamıştır. Onlar büyük bir mücadele vermişler diye biz onlara inanırız. Ama çok yüceltmeyiz. Kimse ona olağanüstü bir yetki vermiyor. Bugün Sünnilikte yaratana kul arasına tarikatlar giriyor. Bu da topluluğu bölüyor. Fetullah çıktı işte, daha önce peygamber diyorlardı. Daha önceleri Ali Kalkan vardı 28 Şubat'tan önce. Adam uçuyor diyorlardı, insanlar uçuruyor biliyorsunuz. 200 tane gayrimenkulü çıktı adamın. Buna izin vermemek lazım. Alevilikte mesela eleştiri vardır. Dede bir şey okur, mesela bizimkiler sorar ya bunu niye uzattın, yanlış bir şey mi var der. Daha önce bu yoktu niye bunu ilave ettin, neden uzattın der. O da izah eder. Ama camiye gittiğinizde cemaat hiçbir şey demez. Eleştiri yok. Bir de her şey Arapça. Türkiye'de Arapça bilen kaç kişi var? Ne diyorsa tamam diyorlar, bilmedikleri şeylere evet diyorlar.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

CŞ: Benzerlikler: Kuran-ı Kerim, Peygamberimiz ve Allah. Ama benzemeyen de ibadet şeklidir, bakış açısıdır. Alevilikte hoşgörü vardır, Sünnilik katıdır. Bizde semah vardır onlarda 5 vakit namaz vardır. Namaz kılmak, hacca gitmek vs. bunlar zorunludur.

PA: Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir ülkede kendinizi nasıl görüyorsunuz?

CŞ: Biz kendimizi dışlanmış hissediyoruz. Çalıştığım yerde Sirkeci'de adam gelip diyor ki "abi sen niye oruç tutmuyorsun?" Diyorum ki bu benimle Allah arasında günahım neyse de bana. Yok diyor, Müslüman mısın? "Evet" diyorum. "O zaman Müslümanlığını yapacaksın" diyor. Psikolojik baskı var. Namaz vakti geliyor. El yıkıyoruz, maliye biraz stresli bir meslek. Cildimiz yağlı, gidip 10 dakikada bir yüzümüzü yıkıyoruz. Abi diyor, "iyi adam, temiz adamsın. Abdestini de alsana?" Benim tanıdığım bir mali müşavir vardı sonradan FETÖcü olduğu ortaya çıktı. Getirip bana kitap veriyordu namaz şöyle kılınır diye, bir sürü kitaplar getiriyordu. Ya iyi de, ben sana getiriyor muyum Alevilik nasıldır diye? Bu sizi yaşanmaz bile hale getiriyor. Her taraftan sıkıştırıyorlar. Koyu Müslüman olan ülkelerde özgürlük filan hiç olmaz zaten. Bilime de değer verilmiyor, sadece dogmalar var. Kimse 1300 lira asgari ücretten yakınmıyor ama sizi yoksullaştırıyor ama bir taraftan da devletin kaynaklarını veriyor al şükret diyor. Bulduğumuz hiçbir bölgede rahat hissetmiyoruz, hep böyle zorunluluklar karşımıza çıkıyor. Çay içiyorsun, gizli içiyorsun. Maalesef iş yerlerinde böyle oluyor. Yemeği gizli getiriyorsun.

PA: Vakfınızın bakış açısında Sünnilikle benzer yanları ya da farklılıkları var mı?

CŞ: Kuran-ı Kerim ve Allah konusunda benzer yanları var. Ama ibadet ve hoşgörü konusunda zıt. Benzemeyen nokta ibadet.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

CŞ: Arayanlar var tabi. Benim bulduğum mesela yöre dernekleri var mesela. Tokatlı Sünni dernekler var arıyorlar. Gidilip geliniyor. Bazen birlikte geceler düzenliyoruz. Gittiğiniz zaman mesela onlarda içki yok, günah. Ama siz çağırdığınız zaman içki var, ben bu haramlı yere gelmem diyor, gelen de terk edip gidiyor. Diyoruz ki yani tamam haram ama bunu da Allah yaratmış yani. Her şeyi Allah yaratıyorsa, her şeyin fazlası zarar. İçme, meyve suyu iç, içene de saygı göster. O da yok. 2000'den sonra da köy dernekleri filan, mesela Sivaslılar, Alevi-Sünni olarak birleşelim dedik ama tutturamadık. Başta herkes adım atıyor ama sonra herkes diyor ki benim dediğim olsun. Böyle gece olmaz diyor, türkü söyletmiyor. Bir de devletin hoşgörülü olması lazım. Laik devlet var ama öyle bir şey yok. TRT'de ve bütün kanallarda Ramazan ayında program var ama Muharrem ayı geldiğinde hiçbir kanalda hiçbir şey yok. TRT'de Kuran-ı Kerim okuma yarışması var mesela. Sünni kesimdeki bir kişinin bunu topluma söylemesi lazım. Bizim peygamberimiz, Allah, Hz. Ali'ye ister inan ister inanma ama o söylerse o toplum kabul eder. Bir Alevinin gidip bir Sünni'ye bunu demesinde hiçbir anlam yok. Diyorlar ki peygamberin yaşadığı gibi yaşayalım. E peygamber o zaman deveyle gidiyordu, biz de mi şimdi gidelim? Uçağı kullanma. Bilime ayak uydurmak lazım. İlim Çin'de bile olsa gidin bulun denmiş ama o eskide kalmış. Osmanlı Devleti'ne matbaa 300 yıl sonra gelmiş. Şimdi biz köprü yapıyoruz ama Victor Hugo'nun Sefiller'i vardır, adamlar ta o zaman Fransa'da kanallarda köprüler var. Daha biz onu yapmamışız. Millet aya gitmiş, biz ne kadar gerideyiz onu düşün yani.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

CŞ: İnanç biçimi benzer. Onlarda da Muharrem ayı var, Hz. Ali onlar için de önemlidir, ezilenden yanadırlar. Onlarda daha çok biraz karışıktırlar. Bir tarafta Sünnilik, bir tarafta Alevilik. Ama Alevilerle Sünniler arasında çok far var tabi. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisi, Ehl-i Beyt'ten ötürü ezilenden yana olmaları, Ali ve torunlarını önder saymaları ortak yönlerimiz. Bizi ayıran da onların karma olmaları. Hem Sünnilikten hem Alevilikten almışlar.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

CŞ: İslam içinde bir yorum. Ben şuna inanıyorum, her şeyi insanlar yaratmış. İlkel toplumlar tavşana tapıyordu, sonra koça. En son geldiğimiz bu. Burada da bu var. Biz soldan geldik ama neticede bu. İnsanlar bir şekilde kendi kendine yarata yarata bu noktaya gelmiş. Herkes kendi yaratıcısını ön plana çıkarmış. Her şeyi yüce bir güce dayandırmak istiyor. Geçen gün bir konferans oldu bir dernekler federasyonunda, her yerin bir ermişi var. Dediler ki burayı faaliyete geçirelim. Dedim ya kardeşim tamam ama herkes kendi tanrısını ve güvendiği bir şeyi yaratmış. Eskiden insanlar ermiş, göğe yükselmiş. Bugün neden olmuyor? Toplum kendini güvende hissetmek ve psikolojik olarak desteklemek için gider adak adar mesela. Tüketim toplumu.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

CŞ: Onlarla ortak noktalarımız var tabi. Ehl-i Beyt mesela. Bu insanlarla bu coğrafyada hiç değilse güç birliği yapmak lazım. Selefî Araplara karşı özellikle, kelle kesiyor, hiç olmazsa onlara bir set çekmek için işbirliği gerekli.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı? Tabi ben buraya 2 aydır geliyorum ama geçen gün bir şeye şahit oldum. Bu ay sonunda İran'a bir gezi var. İş adamları gidiyor, oradan buraya ziyaretler var. Irak'a ve Suriye'ye de gidilmiş. Var öyle şeyler.

PA: Caferi/Şii ya da Nusayri üyeniz var mı?

CŞ: Ben bilmiyorum ama bazı dernekler alıyor. Çoğu da kaynak, geliyor bağış yapıyor. Bizim derneklere de geliyorlar mesela Caferiler filan. O da kendisini tanıtmak istiyor yani. O da yalnızlığını Türkiye'de bir güç ile dengelemek istiyor. Herkesin bir korkusu var burada. O korkuyu gidermek için birileriyle işbirliği yapmak zorundasınız.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

CŞ: İyi yanlarına bakacak olursak toplum Alevilerin bu taleplerini gördü. Toplum Alevilerin ne olduğunu duydu. Sünni kesimde tarihte o kadar çok hurafe var ki mesela "tavşanın geçtiği yerde Alevi 10 sene tarla ekmez." Alevinin bir tarlası yok ki, olsa da zaten onu ekmezse aç kalır (Tavşan Hz.Ali'nin kedisine benzediği için yenmiyor). Toplum Aleviliği tanıdı, haklı taleplerini dinledi. Aleviler kendilerini bu topluma tanıtmış oldu. Camiye nasıl elektrik, su, personel yardımı yapılıyorsa bize de yapilsın istediler. Genelde Avrupa'da haklar verildi, Alevilik Avrupa'da bir din olarak tanınıyor. Devletin bakış açısı değişmedi ama. AİHM'nden karar çıkmasına rağmen cem evlerini ibadethane olarak kabul etmiyor, temel ihtiyaçlarını karşılamıyor, imar kanununda bir değişiklik yapılmıyor. Bir yeri kamulaştırıyor cami yapmak için ama cem evini herkes cebinden ödüyor. Arsa tahsisi dahi yok. İnsanların katkısıyla yapılıyor. Kutuplaşmanın en keskin olduğu bu dönemde bir şey beklemek zor ama Aleviler kendi taleplerini topluma sundular. Çok fazla bir talepleri de yok, cem evlerine ibadethane statüsü verilsin. Elektrik ve suyu vermese de olur.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

CŞ: Türkiye'de yaşayan tüm Sünni kesimin daha doğrusu İslam inancının bir üst kurumu, yönlendiricisi. Atıyorum 50 bini Aleviyse 4'te biri de Alevi olsun. Bunlar hiç dile getirilmiyor. Konuşulsa dahi yerine getirilmiyor. Bir inancın temsilcisi orada. Sünni inancın temsilcisi ve Alevilerle ilgili hiçbir talebi kabul etmediler. Devasa bir bütçeleri var ama buna rağmen Alevilere bir pay yok. Neticede ötekileştiren bir devlet kurumu var. Belli bir kesimin hakkını veren, diğer kısmı dışlayan bir kurum. Cumhuriyet'in ilk kurulduğu zamanlar böyle bir kuruma ihtiyaç vardı, tarikatlar dini yozlaştırmıştı. Ama tek elden böyle yürümedi. Bugün de yürümüyor.

PA: Sizce cem evlerinin ibadethane statüsü kazanmasında ne gibi adımlar atıldı? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

CŞ: İbadethane olarak kabul etmeleri Aleviliğin tescillenmesi demektir. Gelip burayı yıksa hiçbir hakkı yok. Biz inancımızı yaşamak istiyoruz. Toplum daha rahat eder. En büyük faydası o olur.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

CŞ: Kişi 3 veya 7 yaş arası şekilleniyor. Devletin onları inanç yönünde şekillendirmemesi lazım. Belli bir yaştan sonra tercih o kişiye bırakılmalı. 80'den önce seçmeliydi, biz girmedik ama şimdi zorunlu. Nedeni çok basit, Sünnilikle sizi şekillendirmek istiyor. Bir yerde artık siz asimile oluyorsunuz. Bu tercih var ama yerine getirilmiyor. Tercihin olması lazım. İlkokuldan beri bu dersi koyuyorlar.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşmadığınız hususlar nelerdi?

CŞ: Herkes ön plana çıkmak istedi. Biri diyor ki asıl temsilci benimi arkamda bu kadar sivil toplum var. Ama zaman içerisinde bunlar giderildi. Ortak bir temsil yetkisinde birleşildi. Alevi Vakıflar Federasyonu, Hacı Bektaş ve Pir Sultan üçümüz kurumlar adına Aleviliği temsil ettik. Eskiye göre dayanışma arttı. Ben bu talepleri istemiyorum diyen yok.

Interview with Mr. Fermani Altun –The President of Dünya Ehl-i Beyt Vakfı

06.05.2019, Ankara

PA: Sizce Alevilik nedir?

FA: Alevilik, İslam'ın tasavvuf yorumudur. İslam'ın özüdür. Ehl-i Beyt'e tabi olmayan İslam geçersizdir. Peygamber efendimiz diyor ki: "Ehl-i Beyt'i seven beni sever, ben, seven onları sever. Onların düşmanı benim düşmanım, benim düşmanım onların düşmanıdır." "Ali'yle ikimiz bir nurdanız" diyor. "Ben ilmin şehriysem, Ali de kapısıdır" diyor.

PA: Sizce Aleviliğin temel kaynakları ya da referans noktaları nelerdir?

FA: Hak, Muhammed, Ali üçlüsü ve 12 İmam ile Hacı Bektaş-ı Veli, tasavvuf. Alevilikte Kuran-ı Kerim'e bağlıdır. Bütün cemlerde – bakmaydın şimdi bütün dergâhlarda baktığınız zaman, mesela Hacı Bektaş dergâhını incelediğiniz zaman mesela karşılama bölümü var, muhabbet bölümü, cem bölümü, kütüphane bölümü, eğitim bölümü var. 14 ayrı hizmet var. Mevlana hazretlerinin de dediği gibi, "hamdım, yandım, piştım." Yani oraya giden herkes âlim olarak, kâmil olarak, şair olarak yoğrulup çıkar. Bunlar hep kapatıldı. Zaten 90 yıldan beri, bu kadar ilmin yüksek olduğu bir çağda neden Hacı Bektaş'lar ve Mevlana'lar yetişmiyor? Çünkü o mekânlar kapatıldı. Türkiye'de din eğitimi devlet şablonuna koyuldu. Yani dini 4 duvar arasında, 5-10 tane dua ezberleyeceksin, ömür boyu onu tekrarlarsan cennete gidersin. Din bu kadar kültürden, tasavvuftan, muhabbetten her şeyden soyutlanarak din bugün herkesin kabul ettiği şekilde 4 duvar arasına tıklandı. Hak da maneviyat, insan da maneviyat. O manevi değerleri insanların yaşaması gerekiyor. Manevi değerler görünmez. Onlar ruhtur, nefestir, aşktır. Demek ki insan maneviyattır, Hak da maneviyattır. Alevilik 80'lerden sonra SHP'yi yöneten öncü güç olarak, onu ben bizzat kurdum.

PA: Siz kurucuları arasında mıydınız?

FA: Hem kurucuydum hem teşlikatlanmadan sorunluydum. Alevilerin de siyasete girmesi benim sayemde olmuştur. 1984'te Rahmetli Özal vardı, ben o zaman popülerdim yani. Bir de ben uluslar arası ekonomistim. 80'den sonra Fındık Birliği başkanlığı yaptım, köşe yazarlığı yaptım, Özal'la da haftalık görüşürdük, ekonomi benim elimdeydi. O zaman kendi olanaklarımızla ve maddi imkânlarımızla yaptık. İstesem Sabancı kadar zengin olabilirdim. 95'te ekonomiyi tamamen bıraktım. O zaman ilk defa Aleviler SHP'ye geldi. Halkçı Parti vardı, sizi istiyoruz dedi. Ben de düşünmüyorum dedim. Sonra İstanbul'dan birinci adaydım ama ret yedim çünkü 12 Mart'ta sürgün olduk. Kenan Evren'le bir gün resepsiyonda karşılaştık. "Siz çok yönlü yetişmiş bir insansınız" dedi, "peki niye reddettiniz" dedim. Dedi ki: "biz kendimize göre adam seçtik. Cevabını aldın mı?" dedi. İstanbul belediye başkanlığını da teklif ettiler, düşünmüyorum dedim. Yanımda çalışanları bile belediye başkanı yaptırdım. Ama Aleviler inançsal olarak sıfırdı o zamanlar. Yoktu yani. Ben bir mücadeleden gelmişim, 50 yılımı vermişim. Bu defa kuruluşlar ortaya çıkmaya başladı 90'larda. Semah Vakfı ile öncülük yaptım. Baktım ki birbirlerine düştüler, çekildim. Sonra kapattılar. Bana ısrarla "ne olursun bu keşmekeşin önüne geç" dediler. Ve ben Dünya Ehl-i Beyt Vakfı'nı kurdum. Ve 80 ülkeden insanları çağırdık. Tüm Türkiye'deki 126 kuruluşla beraber kurulduk. Bunların içindeki bazı unsurlar dedi ki "bizim Caferilerle ne işimiz var?" "Kurultay'da Erbakan'ın ne işi var?" Ya kardeşim, sen bütün inanç kesimlerini topluyorsun. Sen git mahallene, Pir Sultan derneğini kur ve yalnızca mahallendekileri çağır. Onlar öyle istiyor. Ya biz bu değiliz. Neyi tartışıyoruz: İslam'ın ve insanların ortak değerlerini bir araya getiriyoruz, bu görevi yapıyoruz. Başkası farklı diye karşı çıkamazsın. O da der ki sen de benden farklısın ben de sana karşıyım. Onun da o hakkı var. Demek ki, siz farklı insanlar bir araya geleceksiniz ortak değerlerinizi bileceksiniz o zaman bakacaksınız ki aranızda hiçbir fark yok.

PA: Sizce Alevi doğuştan mı olunur yoksa daha sonra Alevi olmak mümkün mü? Alevilik doğuştan olacak diye bir şey yok. Alevilik sonrada da olabilir. Yani o inancı taşıyan herkes Alevi olabilir. Bektaşî de aynı şekilde. Onlarda zaten öyle bir şey yok. Hacı Bektaş Veli "benim belimden gelen değil, yolumdan olanlar benim evladımdır" demiştir. Benim yolumda olanlar yetişmiş insanlardır demek istemiştir. Alevilikte de şimdi biraz suiistimal var. Mesela bizim köylerde, diyelim ki 100 nüfuslu bir Alevi köyünde cemler yapabilen, duasını edebilen, saz çalabilen, konuşabilen az çok kendini yetiştirmiş insanlara dedelik hakkı verilir.

PA: Seyitlik değil yani?

FA: Hayır, o diğerlerini kabul etmez. Ona tabi olacaksınız. Bu geçmişte de böyle. Bakıyorsunuz İmam Cafer Sadık'ın 6 tane oğlu vardır, onun en iyi yetişmiş oğlu Musa Kazım, demiş ki ona tabi olacaksınız. Ama o vefat ederse de yerine kardeşlerden en iyisi hangisiyse o geçer. Bugün Ehl-i Beyt'ten sonra en önemli şahsiyettir tüm İslam dünyası için. İmam Şafi ve İmam Azam da diyor zaten o olmasaydı biz helak olurduk, cahil kalırdık. Onun ilminden biz düşünür olduk. Hatta şunu diyor İmam Caferi Sadık "kim ki o inanca hizmet ediyorsa Ehl-i beyt ailesindendir" diyor. Bakıyorsunuz, Çin'deki bir adam "ben seyitim" diyor. Veya bakıyorsunuz Balkanlardan bir adam. Öyle olmuş olsaydı sadece Araplar seyit olurdu. Ama birileri bunu kullanmaya çalışıyor. 20 milyon Alevi varsa 10 milyonu "ben dedeyim" diyor. Yok, öyle bir şey. Dede kavram olarak bu inancın öncülüğünü yapa veya bu inancın hizmetlerini yapan inanç adamıdır, din adamıdır. Nasıl ki

müftü ve cami hocası varsa bu da din adamı. Cem hocası yani cemi dede yürütüyor. Bir de düşünürler var, onlar da yine dede soyundan geliyor, şairler var onlar mücadeleden gelen kutsal insanlar. Zakirler olsun, deler olsun bunlar inancı yürütmekle görevli o mahalleye mahsus kişilerdir, inanç önderleridir. Ama bir de bizler gibi tüm kâinata öncülük etmiş kişiler var. Birisi bana dede dediği zaman benim hoşuma gitmiyor. Bazen insanlar bize gelip şikâyet ediyorlar birisi ben dedeyim dediği zaman. Neden bunlar yaşıyor? Biz akademiler kurduk, dedik ki Ehl-i Beyt üniversitesi açalım, destek alamadık, büyük uğraş verdik. İstedik ki düşünürler yetişsin, o da cem evlerinde, okullarda inanç önderleri olsun, bilgi sahibi dedeler yetişsin. İlahiyat fakültelerinde kürsü açılsın istedik. Bu kürsünün bir kısmı Caferi Sadık veya Ehl-i Beyt kürsüsü olsun. Ders kitaplarında Alevilik çok kısaca konmuş ama bu olmamalı. Bu tarif yeterli değil. Bunu detayıyla, tarihiyle, kültürüyle öğretilmesi gerekiyor. Bugün Alevilerde de aynı sıkıntı var. 4 tane deyiş öğreniyor, bir de saz. Bu kadar.

PA: Eğer bir Alevi isterse Alevilikten çıkabilir mi?

FA: Çıkabilir. Sünni de olabilir, Hristiyan da olur, Ateist de olur.

PA: Çevrenizde böyle birileri var mı?

FA: Var, dolu. Hristiyan olanlar da çok. Sünni olanlar da çok. Mesela ben size şöyle bir oran vereyim: 1912’lerde Türkiye coğrafyasındaki gayrimüslim oranı aşağı yukarı %30 civarıydı. Alevilerin bu coğrafyadaki oranı %45, Sünnilik %25 filan. Şimdi ne oldu? Şu anda gayrimüslimlerin oranı 1000’de 7. Toplam 70000 kişi. Alevilerin oranı %45’ten %25’e düştü. Yarıyı neredeyse yok oldu. Asimile olanlar oldu, çıkan olaylardan sonra göç edenler oldu, kendilerini gizleyenler oldu. Mesela bundan 15 sene önce bir istatistik yayınlanmıştı Diyanet’in, Türkiye’de normal günlerde camiye giden insanların sayısı 2,5 milyon, o zaman Türkiye’nin nüfusu aşağı yukarı 70 milyon. Cuma günleri de 9,5 milyon insan camiye gidiyormuş. Demek ki burada Alevi gibi yaşayan geniş bir Sünni kısım var. İnsanlar kavram olarak da bilmiyor. Mesela ben televizyonda İmam Azam’ın hayatını anlattığımda bir imam da, müftü de teşekkür ediyorlar bana. Ne olur devam et diyorlar. Çünkü büyük bir bilgisizlik var. Vahabilikten kaynaklanan o İslami terör örgütleri başka ülkelerde vs. hep Sünni İslam olarak lanse ediyorlar. Ya dedim, alakası yok. Sünni İslam 4 tane mezhebe bağlıdır. Bu dört mezhebin içtihat kolları da Ehl-i Beyt yolundadır. Peki bu İslam terörünün menşei kimdir? Vahabiler. Peki bir Vahabiye sorun, sen Sünni misin diye. “Hayır” der, “ben selefiyim.” “İmam Azam’ı sever misin?” “Hayır, o kafir!” der. Bunun seninle alakası yok ama senin sırtına yüklediler. Sünniliğin anlamı, Peygamber efendimizin Sünnetine bağlı, onu yaşatan İslam kesimidir. Ha Peygamber efendimiz, “benim sünnetimi en doğru şekilde taşıyacak olan Ehl-i Beyt’imdir” demiştir. “73 fırka doğacak ama Ehl-i Beyt’imdir çünkü onlara emanet ediyorum, onlar şaşmadan ve nefesine yenik düşmeden devam ettirecekler” demiştir. Ehl-i Beyt onun nefesinden yetişmiştir. Demek ki, her Alevi Sünni, her Sünni de Alevidir. Sünniliğin manası sünnete bağlı kesim demektir. Peygamberin sünnetine bağlı olmayan zaten Müslüman olamaz. Sünnilikte İslam bilgisi, ortak değerler %11 iken Alevilerde %1. Sorun burada. Çünkü Sünnilikte Diyanet var, camiler var, okulda din eğitimi var, ailede var. Alevilikte bu saydıklarımızın hiçbirisi yok. Sıkıntı burada. Biz Ehl-i Beyt Kurultaylar yaptığımız zaman bütün Türkiye’deki cami hocaları, müftüler bile hemen algıladılar ve

kabullendiler ve sahip çıktılar. Onlar sahip çıktıkça Aleviler içindeki ateistler: “Haa, Sünniler Fermani Altun’u seviyorlar çünkü Alevileri Sünnileştiriyor.” Bir gün Mehmet Duru Yılmaz, bizim danışma kurulumuzda, eski Diyanet İşleri Başkanı, Ankara’da Kerbela anma toplantıları yaptık 22-23 yıl önce. Ali Bardakoğlu ile aynı şekilde. Ve bunu bir gelenek haline getirttirdim ben. Her Muharrem ayında Türkiye’de hutbeler okutuldu Kerbela ile ilgili. Bunların hepsi bizim eserimiz. Muharrem iftarı da yaptık. Onu da gelenek haline getirdik. Alevi Çalıştaylarını başlatan güç yine bizdik. Bunlar hep karşı çıktı. Ya be adam sen bugüne kadar Kerbela ve Muharrem ayını ağzına almamışsın. Şimdi ben bunu aldım ta devletin köşküne çıkarttım, orada andırdım. Ondan sonra dediler ki “aaa Fermani Altun Muaviye sofrasına oturuyor.” Böyle rezaletler yaşadık. Bütün insanların ortak değerleri öğrenmesi önemli.

PA: Düşkünlük kurumu hala geçerli mi? Bugün kim bir Alevi’yi düşkün ilan edebilir?

FA: Hayır. Yok öyle bir şey. Bazı kavramlar ve uygulamalar kayboldu. Bitmiştir. O cem evlerindeki bazı hizmetler de yok süpürgeyle süpürmek filan. Hacı Bektaş Veli diyor ki: “ilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır.” Yani ilmin kabul etmediği hiçbir şey yapılmaz. Hep çağa göre. Peygamber efendimiz diyor ki “zaman size değil, siz zamana uyacaksınız.” Bugün ne varsa ona uyacaksın. O zaman araba mı vardı? Öyleyse binme kardeşim. İlmî reddetmek, çağı reddetmek dinciliktir. Dinin varlık nedeni ilimdir, din ilimdir diyoruz. Din muhabbettir, insan sevgisidir, ilimdir.

PA: Sizce Alevileri birbirine bağlayan öğeler nelerdir?

FA: En önemli unsur bence tarih boyunca baskı altında tutulması, yok sayılması ve sistemin inanç farklılığı yüzünden dışlaması, yer vermemesi. Bu insanların birbirlerine sahip çıkmalarını sağlıyor. Eskiden insanlar “ben Aleviyim” diyemiyorlardı. Biz Ehl-i Beyt gazetesi çıkardığımızda “Allah Allah” diyorlardı. Biz Pir Sultan geceleri yaptık, Şahatay gecesi yaptık Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde 1968’de. O dönemler bütün dedeler bize karşı çıkıyorlardı. Bunlar bizim başımıza iş açacak, bize katliam yapacaklar diyorlardı. Biz bunları yaşadık. Bırakın bunları, 20 küsur sene önce Hatay’a gittim ben. Hatay’da Gadir Hum bayramı kutlanıyor, peygamber efendimizin veda hutbesinin okuması. Nusayriler ve Aileviler bunu bayram olarak kutluyorlar. O gün herkes her şeyden elini eteğini çekiyor, perdeler kapanıyor, düvazimamlar okunuyor, kurbanlar kesiliyor. (Hikayenin devamı 8. Soruda) Bunların hepsi evlerde gizli yapılıyor. Neden gizli? Çünkü devlet zamanında bunlara baskın yapmış gizli. Cem evlerine de aynısını yapıyorlardı. Cem evlerinde hala “gözcü” vardır mesela. Ya artık gözcüye gerek kalmadı. Gözcü neden konuyordu? Jandarma gelirse toplayıp götürürdü çünkü. Yasaktı. Şimdi artık gözcüye gerek kalmadı. Böylece o insanlar o ezikliğin, o dışlanmanın verdiği birbirine sahip çıkma duygusuyla birbirlerine sarılıyorlar. Haşim Kılıç’ın bir sözü var: “bir inanç kesimini güvercin korkaklığıyla yaşatamazsınız” dedi. “Anayasayı elime aldığım zaman yere çalıyorum, siz bir inanç kesimini, inancını, onun ibadetini, değerlerini hepsini karalayarak yasaklayacaksınız. Bu ne büyük utanç!” dedi. Bugün Alevilerin içindeki o ideolojik gruplar ve düzenbaz siyasetçiler Alevilere düşmanlıkla yaklaşıyor. Eskiden biz o mücadeleyi verirken 70’lerde filan, bazı dedeler karşı çıkıyordu, ehli sünnet kesim karşı çıkıyordu bize. Ehl-i Beyt için en büyük desteği gösteren Erbakan hoca da gördü ki “siz ey mübarek adam” diyordu

bana. “Siz Alevi kardeşlerimize Ehl-i Beyt’in inancını doğru öğretiyorsunuz. Sünniler de öğreniyor ve o zaman kardeşlik zuhur oluyor” demişti. Yani Sünniler anlıyordu ki yolları Kuran ve Ehl-i Beyt yolu ve Aleviler de öyle. Öyle olunca o ikilik ortadan kalkıyor. Çünkü biri ona din dışı diyor, kâfir diyor, öbürü ona Yezit diyor filan. Ne o din dışıdır, ne de o Yezit. Sistem ne yazık ki bu şekilde. Düşünün, bana mübarek adam diyor, 40 yıllık dostluğumuz var Erbakan’la. 70’lerde diyorlardı ki “başımıza iş açacak.” Devir devir hepsini yaşadık ve meşakkatini çektik. Hiçbir zaman problem halktan değildir, siyasallaşan sistemden kaynaklanıyor. Anadolu’da bir köye gidiyorum, o yaşlı başlı insanlar, kadınlar, çocuklar herkes yolcu etmek için, karşılamak için, elimi öpmek için çabalıyorlar. Orada bakıyorsun 200 haneli bir köyde 2-3 tane ideolojik tip var, ateistler, o kısmı biz ilgilendirmez, ateist olabilirsin, başka inanca sahip olabilirsin ama başka inançları kötüleme, karalama.

PA: Vakfınızın diğer derneklerle olan bakış açısıyla ne gibi farklılıklar var?

FA: Fark şöyle: üç tane çizgi ortaya çıktı. Birincisi, benim size anlattığım Ehl-i Beyt Vakfı’nın görüşleri. Bunun için diğer bütün inanç kesimleri Ehl-i Beyt Vakfı’nı seviyor. Diğerleri ise şöyle, mesela CEM Vakfı ile aramızdaki fark şu: CEM Vakfı Alevi-İslam, Sünni-İslam ayrımı yapıyor. Dergâhların açılmasına karşı çıkıyorlar biliyor musun? Bizim böyle bir sorununuz yok diyorlar. Sünniler Arap’tır, Aleviler Türk’tür diyorlar. Diğer tarafta evrensel düzeyde düşünmüyorlar. Bir nevi inancı ırkçılıkla karıştırıyorlar. Bir de Alevilik Cumhuriyet’tir diyorlar. Ya sistemle ne alakası var? Alevilik bir inançtır. Hatta biliyorsunuz, isimleri de Cumhuriyetçi Eğitim Vakfı’dır. Amaçları Cumhuriyet’e sahip çıkmak. Bir sistem beni eziyorsa, yok sayıyorsa onun ismi Cumhuriyet mi olmuş, krallık mı olmuş bana ne? Farklarımız budur bizim. Mesela Arabistan’ın adı da cumhuriyettir. Yani aramızda böyle saçma sapan şeyler var.

PA: Peki üçüncü?

FA: O Pir Sultan dernekleri, Hacı Bektaş, Alevi Kültür filan, hatta o Alevi Federasyonu tamamen “biz bir kültürüz” diyenler, hep beraberler. “İslam dışıyız” diyenler var, hep beraberler. “Biz Şamanistiz” diyenler var. “Bizim Arap Yarımadası’ndaki dinle işimiz yoktur” diyenler var. Ama beri tarafta da cem evinde 12 İmamlar var, o zaman niye 12 İmamlar, niye Hz. Ali? Yani bir çelişki içindeler. Ama onlar olaya daha çok siyasa olarak bakıyor. Onların bir kısmı sol partilerden palazlandılar, bir kısmı da HADEP’te. Mesela düşün...

PA: Pir Sultan için mi diyorsunuz bunu?

FA: Evet. HADEP 1 Haziran’da 8 kişiyi gösteriyor milletvekili adayı olarak. 1 tanesi inançlı, gerisi ateist ve yani felaket ateist. Ehl-i Beyt’e filan da karşı. Toplum bunun farkına varmıyor. 4-5 ay sonraki seçimde yalnız o inançlı arkadaş seçiliyor, diğerlerinin hepsi yok oluyor. Bunlar örgüt olduğu için Alevi kesiminde %1 civarındadır. Ama %95 Alevi toplumu Ehl-i Beyt’e bağlıdır. Ehl-i Beyt ortak paydadır.

Nusayrileri anlatıyordum... Beni davet ettiler. Dedim ki bu bayramı açık bir yerde kutlayacaksınız. Çünkü ben geleceğim. İnsanlar dedikodu yapıyor bunlar neden gizli yapıyor diye. 2000 kişilik kültür merkezini kiraladılar, bazı milletvekilleri de vardı.

Metin Kalkan filan. Onlar kardeşiyle birlikte Ehl-i Beyt'e tabi olan insanlardır. Alevilerin içindeki o ateist olanlar provokatörlük yapmaya çalıştılar. Valiye gitmişler iptal edilsin demişler. Gidiyor diyor ki siz Alevi misiniz? Evet diyor. Peki, bana 5 tane Alevi Derneği sayar mısınız, o hani herkesin saydđđı diyor. Sayamayınca "siz zavallısınız" diyor. Fermani Altun geldiđđi için şimdi Gadir Hum bayramı hep açık alanda kutlanıyor, gizli değil. Akşam oldu, 2000 kişilik salona 3000 kişi doldu, 10000 kişi de içeriye giremeyip geri döndü. Sonra gelenek haline geldi. Şimdi Hatay'da her sene yapılıyor. Hem de 5000-6000 kişilik spor salonunda.

PA: Etkinliklerine katılmadığınız ya da aynı platformda yer almayacağınız bir Alevi kurumu var mı?

FA: Herkes geliyor. Anlaşmazlıklar kalmadı çünkü Ehl-i Beyt'e karşı çıktıkları için toplumdan dışlandılar. "Ehl-i Beyt İranlı'dır, onlar Şii'dir" dediler. Bununla ne alakası var? Ehl-i Beyt her yerde aynıdır. İkinci olarak Fermani Altun'a devlet Sünnileştirme yapsın diye para vermiş. Tabi kimse bunları yutmuyor. Böyle propagandalar var.

PA: Peki adını saydđđım vakıf ve derneklerle birlikte etkinlik düzenlemiyor musunuz?

FA: Mesela Cem Vakfı'yla zaman zaman bir araya geliyoruz. Ortak toplantılarda bir araya geliyoruz ama onlarla o kadar bağlantımız yok. Onlar açıktan bize hiç karşı çıkmıyorlar. Açıktan hiç çıkmazlar çünkü iş adamları filan var. İzzettin Doğan falan. Bana karşı saygılılar yani. Bize açıktan karşı olan esas Pir Sultan ve diğerleri. Onlarla diyelim Adıyaman'da bir ay önce Muharrem iftar yemeğimiz oldu, inanır mısınız ona herkes geldi. Hacı Bektaş da geldi, Pir Sultan da geldi, herkes geldi. Şubelerin başkanları da geldi. Şubeler de geldi.

PA: Sizce Alevi dernek ve vakıfları birbiriyle uyum içinde mi?

FA: Değiller ve çok da zayıflar. Öyle göründükleri gibi değiller. Bir mahallede bir dernek açılmış... Cem evleri de öyle. Ya bir ya iki tane var ya haftada bir ya da ayda bir cem yapılıyor. Yani o dergâhlar gibi değil. Dergâhlarda sosyal dayanışma bölümü de vardır. Dergâhlar çok büyük işlevlere sahipti. Mesela yoksullar için ayrı yer olurdu, onlara ihtiyaçları verilirdi, aş evi olurdu sürekli yemek pişerdi. Sosyal bir dayanışma vardı. Eğitim bölümü var, cem bölümü var...14 ayrı hizmet vardı. Biraz da sistemden kaynaklanıyor. Diyanet'e bakın, 6-7 katrilyon civarında bütçesi var. Diyanet'in kendi vakfı bugün hac ve umre organizasyonları yapıyor. Oradan para geliyor, vakıftan da para geliyor, 15 katrilyonu buluyor. Yani eşitsizlik var.

PA: Düzenlediğiniz etkinliklerde diğer Alevi dernekleri veya vakıfları ile ortak etkinlikler düzenliyor musunuz? Varsa hangi dernekler?

FA: Hacı Bektaş'ın bazı şubeleri bizim kuruluşumuz. Mesela Tunceli'deki bizim kurucumuz. Balıkesir ve Aydın'daki Hacı Bektaş yine bizim kurucumuz. Burada Ankara Mamak'taki cem kültür evini kuran yine bizim kurucularımız arasında, Galip Musa Dede kültür evi yine bizim kurucularımız arasında. Oradan bir ortaklık var yani. İstanbul'da var, Avrupa'da Ehl-i beyt Alevi Federasyonumuz var. Bir de bizim diğer ülkelerde var. Suriye'de, Lübnan'da, Pakistan'da temsilcilerimiz var,

kuruluşlar bize üye. Biz kuruluşları ve bilim adamlarını üye yapıyoruz. İngiltere’de mesela Ehl-i Beyt lobisi var, çok büyük. Bu lobinin içinde Hindistanlılar var, Orta Asya’dan gelenler var, Birleşik Arap Emirlikleri var, onlar da bizim üyemiz yani, öyle düşün. Londra Ehl-i Beyt lobisi.

PA: Ne gibi lobicilik faaliyetleriniz var?

FA: Çok önemli faaliyetler ve toplantılar yapıyorlar Afrika ülkelerinde özellikle. Ben mesela Kaddafi’yi üç kere toplantıya davet ettim. Başbakan yardımcılarını gönderdiler. Mesela yarın ben Irak Başbakanı ile görüşme yapacağım. Böyle bir muhabbetimiz var. 120 ülke nezdinde bir ortak paydamız var.

PA: Vakıf olarak Sünniliği nasıl algılıyorsunuz? Referans noktalarınız neler?

FA: Sünniliği çok iyi bilen bir insan iyi bir Alevidir, Aleviliği de çok iyi bilen iyi bir Sünni’dir.

PA: Sizce Alevilik ve Sünnilik arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?

FA: Bir kere Arap Yarımadası’ndaki Sünnilik farklıdır, Anadolu’daki Sünnilik, Anadolu’dan Balkanlara ve Çin ve Hindistan’a kadar inanç değerleri aynıdır. Kadına bakışı, medeniyet değerleri aynıdır. Şekilcilik, kadın düşmanlığı, muhabbet düşmanlığı... Ama bizim Anadolu Sünniliği’nde, Aleviliğinde bu alanda sahip oldukları değerler aynıdır. Farklılıkların hak olduğunu ve yaratanın insanlara akıl verdiğini ve bu aklın doğru işletildiği zaman ehli kâmil, yanlış işlettiği zaman zalim, hiç işletmediği zaman da cahildir. Olay bu. Servet akıldır. O bakımdan kadın Bektaşilikte ve Alevilikte özellikle 15. asıra kadar hiç değişmedi Anadolu’da. Ana olarak, bacı olarak, anagan olarak ve baş tacı olarak en üst düzeye oturttuk. Kadın, erkekten daha önde, hep böyle itibar görmüştür. Bugün Azerbeycan ve diğer Türkî Cumhuriyetlere gidin, Hacı Bektaş ve ana aynı değerdedir. Diğer tarafta Afrika ve Arap Yarımadası’na gidin, oradaki bağnaz ve radikal unsurların içinde de kadın ikinci plandadır. Peygamber efendimiz kızı Fatima içeri girdiği zaman kalkar, onu kucaklar, yanaklarından öper ve başköşeye oturtur ve onunla istişare eder. Kadınlar başımızın tacıdır. Kadınlar naziktir, kadınlar kutsaldır. Ama diğer taraftan geçen sene Suudi Arabistan’da “kadına bakış” diye bir konferans düzenlediler, aralarında bir tane kadın yoktu. Sonuç olarak bugüne kadar kadını evde bir eşya olarak kabul ediyor, bir mahlûkat olarak kabul ediyor. Böyle bir din. Bizim bugün en çok endişe duyduğumuz şey bu vahşi, dinle alakası olmayan unsurların Türkiye’yi de kendileri gibi yapmak için çaba sarf etmeleri. İnsanlığın 2 büyük düşmanı vardır: sefalet ve cehalet. Sefaletin olduğu yerlerde bütün akılların, olumsuzlukların orada filizlendiğini görüyoruz. Afganistan 30 sene önce modern bir ülkeydi. Şimdi erkek tıraş olduğu zaman kulağını ya da burnunu kesiyor ve onu tıraş eden berberin de elini kesiyor. O yüzden Anadolu’daki İslam, yani Alevisi ve Sünni’sinin ortak İslam meşalesi, Yunus Emre’ler, Hacı Bektaş’lar, Abdülkadir Geyraniler, İmam Şafiler, İmam Caferiler... hepsini herkes okusun.

PA: Yani diyorsunuz ki vakfımızın bakış açısı Sünnilikle benzer?

FA: Aynı. Benim genel sekreterim Muhammer Göldoğan. Kendisi büyük bir edebiyatçı, babası müftü mesela. Ben mezhep tanımıyorum diyor kendisi. Eski

Diyanet İşleri Başkanı bizim danışma kurulumuzda. Bakım bizim dergide Yıldırım Ramazanoğlu'nun (AKP Kahramanmaraş milletvekili) yazısı var. Hanımı Sema Ramazanoğlu eski aile ve sosyal politikalar bakanıydı. Dergide yazısı var “biz Sünniler de Aleviyiz” diye. Ben insanları 3'e ayırıyorum: Birincisi Ehl-i kamiller, onların hepsi Hak yolundadır, hangi inanç olursa olsun. İkincisi cahiller, onlar ihtilafta ve kavgada yarışır. Üçüncüsü zalimler, nefiste, çıkarda, saltanatta yarışır. Zalimleri uluslar arası emperyalizm kullanıyor. Zalimleri ve cahilleri basamak olarak kullanıyor.

PA: Sünni dernek veya vakıflarla irtibatınız var mı? Birlikte etkinlik düzenlediniz mi?

FA: Hepsiyle irtibatımız var.

PA: Diyanet'le görüşüyor musunuz?

FA: Hepsiyle irtibatımız çok geniş. Hepsine çok büyük saygı duyuyorum. Onlar da bize saygı duyuyorlar. Hatta kime sorarsanız sorun, hatta cami hocasına da sorun Alevilik nedir diye, “Alevilik Fermani Altun'un dediği gibidir, hepimiz Aleviyiz” derler. Bu çok önemli bir şey yani. Çoğu zaman Alevilik kavramı telaffuz edilirken bile “haşa haşa” deniyor. Ama şimdi “hepimiz Aleviyiz” deniyor. Demek ki insanlarda sistemden kaynaklanan ayrıştırma, bilgisizlik, düşmanlaştırma var. Şu anda baktığında Alevi-Sünni evlilikleri %30'a çıkmış durumda. Medeniyet değerlerinden ötürü arttı. Örneğin Caferilerle Aleviler arasında evlilik %1. Neden? Anadolu Sünniliği, Anadolu Aleviliği %95 aynı değerleri taşıyor. Şiilik ve Caferilik biraz daha taassup (bir düşünceye aşırı bağlama, bağnazlık) içinde olduğu için insanlar maalesef mesafeli. Demek ki burada önemli olan insanların ortak değerlerinin yakın olmasıdır. Biz %95 aynıyız, onda da ayrı unsurlar vardır tabii ama onu saymıyoruz. Bugün Türkiye'de de Sünnilerden Vahabiliği savunanlar var. Kalkıyor, başkasını Allah adına öldürmeyi kendine görev olarak görüyor. Maraş ve Sivas katliamında olduğu gibi.

PA: Sizce Alevilik ve Şiilik arasında benzerlikler var mı?

FA: Şu benzerlikler vardır... Mesela Şiilikte sanat ve kültür vardır. Sanat ve kültüre önem verilir. Muhabbete de önem verilir. Bir de Ehl-i Beyt sevgisi vardır.

PA: Bir de Ali sevgisi sanırım?

FA: Ali zaten Ehl-i Beyt'in başı. Diğer yandan ibadet düzeyinde farklı. Onlar ibadetini camide yaparlar. Günde 3 sefer namaz kılarlar. Aleviler cem evine giderler.

PA: Sizce Alevilik Sünni ya da Şii inancı içinde mi yer alıyor? Yer almıyorsa İslam'ın içinde mi, dışında mı?

FA: İslam'ın özü ve içindedir. İslam'ın tasavvuf yorumudur. Mevlana da Yunus Emre de cem yapmışlardır.

PA: Sizce Sünni ya da Şii bir etkileşim var mı?

FA: Aleviliğin içinde Sünnilik, yani yaşam biçimiyle, kültürel yapı ile ilgili, Sünnilikle daha çok yakınlığı var. Şiilikle o kadar değil. Ama tabi bahsettiğim Anadolu Sünniliği, Arap Sünniliği değil.

PA: Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere (Nusayrilere) bakış açınız nasıl?

FA: Arap Aleviler kısım kısım. Bir, Nusayriler var, Lübnan'da Dürzi'ler var. Dürzi'ler de Ehl-i Beyt'e inanıyor ama onlar modernler, Anadolu Aleviliği gibi. Kendi pirleri var, bize daha yakın. Erdebil'de yine Aleviler vardır, onlar da cem yapar. Azerbaycan, Türkmenistan bütün Orta Asya, Pakistan, yine aynı şekilde dergâhları vardır. Aleviler gibi ibadetlerini yaparlar. Mısır'da ve Afganistan tarafında yine Balkanlarda Hacı Bektaş vasıtasıyla kurulan dergahlar var. Yani Nusayriler de aynı Anadolu Aleviliği gibi.

PA: Şiiler ya da Caferiler biraz daha mı farklı?

FA: Irak'ta Anadolu Alevileri var, Suriye olduğu gibi Anadolu Alevisi. 56 İslam ülkesi vardır, laikliğin olduğu 3 tane ülke vardır. Lübnan, Suriye ve Türkiye. Orta Asya ülkeleri kendilerini İslam kategorisine koymuyorlar.

PA: Vakfınızın üye ve çalışanları arasında Şiilere/Caferilere ve Arap Alevilere açık mı? Birlikte etkinlik düzenlediğiniz Caferi/Şii ya da Arap Alevi kurumu var mı?

FA: Var, Avrupa Ehl-i Beyt Alevi Federasyonu başkanı Fuat Mansuroğlu Arap Alevisi (Hatay). Bizim vakfın yönetiminde Caferi de var. Bir tanesi çok önemli bir yazar. 15 kişi yönetim kurulunda, 1 tane Caferi var, 6 tane Sünni var, 8 tane de Alevi var.

PA: Caferilere bakış açınız nasıl?

FA: Onların okuduğu bir okul yok, gidiyorlar İran'a birkaç yıl bir mollanın dizinin dibinde oturuyor, ezberleyip geliyor. Ama mesela onlar kadın eli sıkıyor, bu yanlış. Tutuculuk. Kadın ve erkek bir arada oturmaz onlarda. Sünnilerde de vardır. Şekilcilik yok Alevilikte. Gelenek vardır, başörtüsü olarak Anadolu usulü bağlanır. Onlarda radikal bir yapı vardır, o radikal yapıdan ötürü de uyum sağlanamıyor.

PA: Sizce Alevi Açılımı Alevi-Sünni algısı mevzusunda bir değişik yarattı mı?

FA: Siyasi güçler ve dış güçler tarafından son yıllarda tehlikeli boyutlara getirilmeye çalışıldı. Belki 40-50 sene önce bu kadar yoktu. Ama bugün daha tehlikeli bir hale geldi. Herkes de bundan faydalanmak için altyapısını hazırlıyorlar veyahut ayrıştırıyorlar. Buna karşı durulması gerekiyor. Sağ-sol ideolojileri geçerliliğini yitirmiştir. Şu anda dünyadaki emperyalizmin yumuşak karnı İslam içindeki unsurlardır. Şu anda tüm dünyada bunlar kullanılıyor. Mesela Trump dedi ki: "İŞİD'i Obama kurdu." "El Kaide'yi Carter kurdu" dedi. Hepsi eskilere yükledi. Her gelen Amerikan Büyükelçisi ziyaretine geldi. Diyorum ki "bu El Kaide sizin çocuklarınız" diyorum, onlar da "haklısınız" diyorlar. Siz komünizmi engellemek için Yeşil Kuşak projesini düzenlediniz. 15 Temmuz'dan önce benim kanallarda konuşmalarım oluyordu. 15 Temmuz'dan sonra 24 saat boyunca o fotoğrafları ve videoları çıkartıyorlar. Ha 15 Temmuz ha 15 Temmuz başka hiçbir şey yok ya. Bir de hep aynı tipler. Mesela bir yerde bir siyasi bir kelime attı ortaya, takışıyorlar sürekli. Ya aynı

adamlar çıkarıyorlar, sürekli yorum yapıyor. Sen kimsin ya? Son 15 aydan beri televizyonlar rezalet. Bazı insanlar arıyor, ya özledik diyor. Geçen ay Muharrem ayında birkaç tane program yaptık, hele şükür filan dediler. Diyanet’le birlikte 500 kişi Ankara’da, gelen bütün insanlar, ilahiyatçılar seni özledik deyip sarıldılar. Napayım kardeşim, konuşacak yer kalmadı. Türkiye konusunda çok endişeliyim. Radikal unsurların korkunç bir şekilde geliştiğini görüyoruz. Mesela 1,5 sene önce yurtdışında 2 araştırma kuruluşunun yaptığı ankette “İŞİD’i beğeniyorum” diyenlerin oranı %8. Görüş bildirmiyorum diyenler %17. Demek ki bugün 10 milyon insan Türkiye’de İŞİD’i benimsiyor. Koca dünya 200.000 kişiyle baş edemedi. Kuran kursları vs. derken o medeniyetimizi kaybettirecekler. Türkiye bir Afganistan olmasın. Son 1 yılda din adına 14 milyon insan öldürülmüş.

PA: Bir Alevi vakfı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkındaki düşünceniz nedir?

FA: Türkiye’de gerçek laiklik, devletin dine karışmaması olmalı. İnançlara taraf olmamalı, devletin hiçbir inanca bir tek kuruluş destek vermemesi gerekir. Veriyorsa hepsine verecek. Onun için Diyanet’in mutlaka sistem dışına çıkarılması gerekiyor. Zaten bütün ibadethaneleri inanan insanlar yapıyor. İnanan insanlar o ibadethanelerde görev yapan 1-2 kişiye de parasını verirler. Demokratik ve eşit olan budur. Diyanet çok ayıp ve günah. Başkalarının parasıyla maaş vereceksin ve masraf yapacaksın. Peki o insanlar helal etmiyorsa? 80 milyon insan vergi veriyor, herkes aç ve yoksul, sen kalkacaksın insanlara bunu dayatacaksın. Din insanların şahsi ve manevi değeridir. Devlet ya da başka birisi karışamaz. Muhalefet de aynı bağnazlık ve rezillik içinde. Diyanet bütçesi geliyor, CHP diyor ki Diyanet’i biz kurduk sonuna kadar arkasındayız. Ayıptır yani. Avrupa gibi olması lazım. Avrupa’da bütün inanç kesimleri toplanırlar, kendi inançları ile ilgili bir şura oluştururlar. Seçim yapılır. Bilim adamları ve âlimler bir araya gelir. Bir inanç kuruluşu oluşturulur. Ortodoks’sa veya Katolikse derler ki yılda ne kadar verelim, herkes ona göre parasını alır. Ve o kadar para birikir ki o biriken paralarla yoksullara yardım edilir. Hatta devlet bazı durumlarda borç bile alabilir oradan. Mesela Türkiye’de ne olur? Ehl-i sünnetin kaç tane temsilcisi varsa mesela 30 tane, Alevilerden de 10 tane, Şafilardan 10 tane, gayrimüslümlerden 5 tane. Ortak bir şura olsun herkes temsilcilerini seçsin. Böyle bir inanç konseyi kurulsun. Ya da herkes kendi konseyini kursun. Bağımsız ve devletin dışında olması lazım. İnanan insanlar o zaman zaten destekliyor. Devlet elini çeksin. Ben böyle laikliğe karşıyım. Benim istediğim laiklik Avrupa’da.

PA: Zorunlu din eğitimi konusuna bakış açınız nedir? Sizce Alevi talepleri hangi ölçüde karşılandı?

FA: Türkiye’de eğitim müfredatı istenilen ölçüde maalesef iyi değil. Türkiye’de Cumhurbaşkanı da karşı çıktı. Kitaplar filan iptal edildi. Türkiye’nin yönü batıdadır, medeniyettir. Arap ülkelerinde ne teknoloji var, ne insanlık var, ne medeniyet ne de çağdaşlık var. Bence Atatürk’e karşı olanlar da yanlışlık içindedir. Atatürk bir bataklıktan ülke yaratmıştır. Tabi eksiklikler ve hatalar var, olabilir. Olmayan insan yok. Hala 12 Eylül’ün getirdiği yasalarla dönüyor Türkiye. Bu adamlar ihtilal yaptı ve bunu yapan insanların getirdiği yasalarla yönetiliyoruz. Onun için Türkiye’de siyasi kurtuluşa ihtiyaç var. Bugün Türkiye’de bir kişi koltuğa oturuyor, adam seçiyor. Peki, bunun Kenan Evren’den bir farkı var mı? Eskiden Türkiye’nin demokratik yapısı bugünden daha iyiydi. Bugün 50 yıl geriye gittik. Türkiye’nin bundan kurtulması lazım. Bugün onuncu sınıf bir adam parti genel başkanı. 1989’da

doğuda bir milletvekili var. Bir gün adamın biri bir çuval çökelekle geliyor meclise. İsmet Paşa hemen o adamı buluyor ve soruyor “sen mi getirdin o çökeleği yoksa vekil mi istedi?” “Ben getirdim” diyor. Eğer milletvekiliyse ihraç edecek çünkü. Ama şimdi trilyonlar havada uçuşuyor.

PA: Alevi açılımı sürecinde diğer dernek ve vakıflarla mutabakata vardığınız veya uzlaşamadığınız hususlar nelerdi?

FA: Bu vakıflardan ve derneklerden kaynaklanmadı. Neden durdu biliyor musun? İnanç bakımından sorun yoktu. Herkes cem evini kabul ediyordu. Tekke ve zaviyelerde biz bastırdık, kimse pek orada karşı çıkamadı.

PA: Diğerleri açılmasını istedi mi?

FA: Mecbur orada. Münferit olarak karşı çıkabilir ama var mı öyle bir şey ya? Karşı çıkıyorsan kalk git kardeşim. Alevi dernekleri o toplantılarda buna asla karşı çıkmadılar. Çıksalar kovulurlar oradan.

PA: Ama bir taraftan devlet buna sıcak bakmıyor.

FA: Devlet neden açmak istemedi biliyor musunuz? Dediler ki, önümüzdeki tek engel var, anayasa. Anayasa değişikliği olması gerek, 174. Maddenin değişmesi lazım. Yani burada dergâh yasak, cem evi yasak. Resmen caminin dışında ibadethane kabul etmiyor. Cem evleri ibadethane olarak değil, kültür evi olarak geçiyor. Bunu kaldırmanız lazım kardeşim. Buyurun, ana muhalefet gelsin. Daha önce 677 sayılı medeni kanunda var, daha sonra 12 Eylül’de Anayasaya da koymuşlar. Önce anayasa kalksın, sonra kanundan kaldırma kolay. CHP karşı çıkıyor biliyor musun? Bizim burada Rixos’ta bir toplantımız vardı, Anayasa Mahkemesi Başkanıydı o zaman Haşim Kılıç. Ben açılış konuşmasını yaptım. İnsanların yanlış verdiği bilgilerle hareket ediliyor, günah dedim. Sonra 90’larda İnkılap kanunu var, o hala utanç verici. Bugün bunları savunmak ahmaklık, bunların kalkması lazım. Çok sert konuştum. Bülent Arınç Meclis Başkanıydı. “Evet, sayın Fermani Altun’a katılıyoruz” dedi. “Kalkması lazım, ne gerekiyorsa biz yapmaya hazırız” dedi. Bekir Bozdağ başbakan yardımcısıydı, aynı şekilde “tekke ve zaviyeler bir utançtır” dedi. İnançları karalayacaksınız, değerleri karalayacaksınız. Ondan sonra ertesi gün gazeteler Kılıçdaroğlu’nu manşet yaptı. Kılıçdaroğlu diyor ki “bizim bunlarla alakamız yok, onlar İnkılâp kanunudur” diyor. “Bizim gündemimiz THY grevidir” diyor. Rezaleti görüyorsunuz değil mi?

PA: Peki diğer dernek ve vakıflarla uzlaşamadığınız noktalar var mıydı?

FA: Onlarla uzlaşamadığımız tek nokta kalitesiz kişilerin olmasıydı ve inançla alakaları yok yani. Kimisi PKK’nın kışına takılmış. Mesela bunlar bir toplantı yaptı, Çağdaş İslam’a Doğru diye. 3000 kişi vardı, ben de konuşmacı olarak katıldım. Kalktım, güya seyitleri toplamışlar, her çıkan şarlatan Hüseyini duruş, Pir Sultanı duruş... Sanki Pir Sultan’ı Hz. Hüseyin bir gerilla gözüyle görmüş gibi... Ehl-i Beyt’in zerresi yoktu. Böyle 2 saat dinledim. Sonra dedim “bakın, burada seyitim, dedeyim diyenler, mollayım diyen bir sürü insan var. Ehl-i Beyt’in tek kelimesi geçmedi. Hz. Ali’nin ve Hz. Muhammed’in tek kelimesi geçmedi.” Bu nasıl İslam? Pir Sultan duruşu, Hüseyini... Yani burada Pir Sultan ve Hz. Hüseyin birer gerilla

gibi anlatılıyor. Yanlış. Pir Sultan ve Hz. Hüseyin'i örnek alabilirsiniz, ama bunlar Ehl-i Beyt evlatları. Tamam, bizler de aynı görüşteyiz, esirgemedik, kopmadık ama Ehl-i Beyt'in zerresi konuşulmuyor yani. Çağdaş İslam bir gerilla benzetmesini yapıyor. Çağdaş İslam medeniyet değerlerine, bilime, kadın erkek eşitliğine, teknolojiye, bütün dünyadaki insanların farklılığına saygı göstermektir. Çağdaş İslam, Evrensel İnsan Haklarını kabul eder. Yani burada kalitesizlik var, mücadeleden gelen yok. Adamlar tamamen siyasi. Bir sene yapıyor yöneticilik sonra gidiyor siyasi partiye. Sonra öbürü geliyor.

PA: Mesela hangi konular? Cem evi veya din kültürü dersi?

FA: Ama burada bir problem var. Cem evlerinin ibadethane olabilmesi için tekke ve zaviyeler kanunun kapatılması lazım. Kendiışlerine gelmiyor. Onlar açılmasını istemiyorlar ki devamlı kullansınlar. O zaman engel dergâhların açılmasıdır. Zaten neden cem evi demiyor? Cem evi de dergâhın içindedir. Neden çünkü Anayasayla yasaklamış dergâhı.

PA: Sizce dergâhlar açılrsa ne gibi farklılıklar olacak?

FA: Bir defa 900 tane dergah açılacak. Bakın gayrimüslimlere verdiler, Mevlevilerinki de açık. Bir tek bizimki kapalı. Hatta gayrimüslimlerin yerleri belli çünkü devlette kayıtlı ya, satılanları aldılar yerine kilise yaptılar. Türkiye'de 15 milyon Alevi var, harap olmuş yerleri de mesela Eyüp'te bir Mevlevihane var, 700 kişilik bir salonu vardı, Diyanet İşleri Başkanı Muharrem iftarını orada verdi, orada ben de konuşmacıydım. Bakın orada hiç bina filan yoktu. Sadece kayıtlarda orada bir Mevlevihane vardır. Yıkık dökük bir yer, bataklık. Hiçbir şey yok ama. Oraya Mevleviler hemen bir Mevlevihane yaptırdılar. Müthiş! Misafirhanesi, toplantı salonu, kütüphanesi, 500 arabalık park yerine kadar var. Yani bunlar kendileriyle çelişki içindeler. Sistem diyor ki Anayasa yasadır, bizi ilgilendirmiyor diyor. Büyük bir cehalet. Bazıları da diyor ki o anayasadaki kanun kalkarsa başka tarikatlar da filizlenir. Diğer tarikatların bir sorunu yok ki. Diğer tarikatların camileri var, okulları var, dershaneleri var, Kuran kursları var. Diyorlar ki, o tekke ve zaviyeler kanunu kalkarsa başka tarikatlar da faydalanır. Kimin faydalanması beni ilgilendirmiyor ya! Böyle şeylerle karşı karşıyayız. O yüzden bizim saygı duymamız akılcı. Her sene değişiyor, bir sene PSAKD başkanı, ertesi sene başkası. Mesela bir örnek vereyim, Müslüm Doğan çok iyi bir insan, seviyorum da, inançlıdır, efendi insan. Pir Sultan Derneği başkanı oldu. Dedi ki seni bir gün davet edelim bizimkilerle konuş. Tabii, dedim. Bunların Kızılay'daki genel merkezlerine gittim. Bütün şube başkanları var, kalabalık. Önce bir saat konuşma yaptım, dinlediler. Müslüm sonra dedi ki "bak, biz ne yaptığımızın farkında değiliz. Ben 40 yıl önce Feri manı babanın söylemleriyle, onun nefesleriyle, onun toplantılarıyla Alevi mücadelesini öğrendim. O bana kaynak oldu. Ama başkaları diyor ki "sen bizden değilsin, o yüzden biz sana karşıyız." Ya bir dinle, dinlemeyi de bilmiyor. Biraz önce dedim ya ne yaptı Nusayriler? Gadir Hum gelenek haline geldi, 5000 kişi ile Gadir Hum kutladık. Hüseyin Çelik ve Sadullah Ergin de gelmişti milletvekili. Hüseyin Çelik ile sofrada oturuyorlardı, Hüseyin Çelik dedi ki "ya ne büyük bir coşku burada gayrimüslimler, müftü, Aleviler hep beraberiz." Sadullah dedi ki: "bu kimin eseri biliyor musunuz? Feri manı abi" dedi. "O 15 sene önce geldiğinde gizleniyorlardı." Hüseyin Çelik de beni çok sever. "Abi sen eli değil ayağı öpülecek insansın" dedi. (Müslüm Doğan'dan devam ediyor) Sonra konuşmayı bitirdiğimde soru kısmına geçildi. Bak dedim, 3 sefer

saldırıya uğradım, sürgünler yaşadım. 4 yıl Avrupa’da Uluslar arası Ekonomi okudum Almanya’da. Kitap bastırdım, kaset yaptırdım, Belçika’da 1,5 saat film çektim. Neler neler... (konuyu bağlayamadı) İdeolojiler ve siyaset bizleri kullandı. Ben kendimi ortaya koydum. İstanbul’da CHP’ye üye olan bir Alevi bile yoktu. Ben Alevilere ilk kez kapıyı açtım. Hep CHP’ye oy veriyorlardı şimdi de üye oldular. Mücadele ediyorum daha ne yapabilirim? 40 yıl önce Türkiye’de laiklik yoktur dedim. Statükocular ve Ulusalcılar karşı çıktı. “Oo Fermani Altun laikliğe karşı” diye. Ya, laiklik yok ki kardeşim. Sen laikliği savunuyorsun. Ulan hangi laiklik?

PA: Peki neden 99’da FP’den aday oldunuz?

FA: Siyasette iyisi kötüsü diye bir şey yok ya. Siz inancınızı sorunların çözümlerine ayırıyorsanız nerede yer varsa orada yer alın. Size nerede yer veriliyorsa gidin. Muhsin Yazıcıoğlu beni çok seviyordu mesela. Bana “pirim” diyordu. Yani şimdi bir ömür veriyorsunuz, bu kadar meşakkatli. Mahzuni Şerif’i seviyor musun diyor. Mahzuni Şerif, bizim Ehl-i beyt kurultaylarımıza katıldı. Bazı derneklerle mahkemelik oldu, “çakallar” dedi onlara. “Fermani babaya biri laf söylediği zaman ben oturup ağlıyorum” diyordu. “Biz bir mücadeleden geldik, kim bu çakallar” diyordu. Sonra ne oldu? Bazıları geldi elimi öptü, siz bizim geçmişimizsiniz, tarihimizsiniz dedi. Gelin oturun dinleyin kardeşim, siz demokrat da değilsiniz hiçbir şey de değilsiniz. İnsanlar dolduruşa geliyor. Doldur, karala, karşı çık. Ben istesem çok farklı şeyler yapardım SHP’de ikinci adamdım. Dediğim dedikti, istediğimi alıyor istediğimi veriyordum. İstedikimi bakan, istedikimi milletvekili yapıyordum. Merkez kurulunda bir gün tartıştık. Bana dediler ki ya sen ya biz. Ve bir hafta sonra başkanı kurul kararıyla düşürdüm. 18 saat toplantı yaptık. Biz o mücadeleyi kaybettik, statükonun eline geçti haydi eyvallah dedik. İnönü yalvardı, “siz iyi insansınız” dedi. Ben de “ama sizin etrafınızı komple statükocular sardı ve bitti. Size saygım çok büyüktür” dedim. Ben istifa ettiğimde yüz binlerce kişi ayrıldı. Ne maddi ne manevi hiçbir kazancım olmadı. Belediye başkanlığına bile tenezzül etmedim. Yanımda çalışan 13 kişiyi belediye başkanı yaptım. Seyfi Oktay’ın amcasının oğlu Ankara’da CHP il başkanıydı. Bizimle birlikte mücadele verdi, Seyfi de onu destekledi. Seyfi çok efendi bir insandı, bana karşı çok saygılıydı. Maraş’ta fındık var mıydı? 20 yıl boyunca fındık sektörü benim elimdeydi. Emrimde 600 tane insan çalışıyordu, 85 tane tır vardı. Trabzon’da, Düzce’de, Samsun’da fabrika. 28 Şubat’ta fabrikalarımızı kapattılar...Başbakan’ın bütün davetlerinde –onun bir ana masası var o on kişinin içinde Fermani Altun. Kendisi, eşi, odalar birliği başkanı, Diyanet İşleri Başkanı, büyükelçi, başbakan yardımcısı ve ben. Milli Eğitim Bakanı mesela İstanbul’a gelmişti, 50 kişiyle ziyarete geldi. Ben burada gördüğüm saygı ve sevgiyi başka yerde görmedim. Erbakan hoca...

PA: Burada dediniz?

FA: Statükocularda, ulusalcılarda. Aleviler kime oy veriyor? CHP. CHP statükocudur. Cumhurbaşkanı Dersim katliamı diyor, onlar Dersimle işimiz yok diyor, geçmişe dönmenin faydası yok. Burada doğruyu görmek lazım. Herkesin bir siyasi ajandası var tabii ama Erbakan dürüsttü. Bir düşmanlığı yoktu Erbakan’ın Allah için. Ben onunla 1974’te tanıştım. Başbakanken benim sekreter aradığı zaman, özel kalemi “İstanbul’da mısınız Ankara’da mı, Ankara’daysa hemen bekliyor başbakan, İstanbul’daysa öğlen yemeğe bekliyor” derdi. Bir toplantı yaptığı zaman “o mübarek gelsin toplantıya” derdi. “Mübarek bir insansın çünkü İslam’ı ortak

değerlerde buluşturuyorsun. Sistemden inancını kaybetmiş, baskıya ve erozyona uğramış ve inancı kopma noktasına gelmiş insanlara inancını öğretiyorsun, sen tarihi bir görev yapıyorsun, mübarek adamsın” dedi. Öbürleri günlükçüydü, günü gelir çıkar. Türkiye Afganistan’a dönerse ne geleceğin kalır, ne mülkün ne çocuğun.

